PAVLI DE PALACIO GRANATENSIS, S. TH. D.

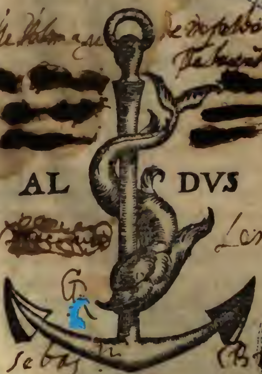
Et in inclyta Luſitanorum Conimbricenſi Academia, S. Scripturæ profeſſoris,

ENARRATIONES IN SACROſanctum Ieſu Chriſti Euangelium ſecundum Matthæum.

PRIMA PARS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

[redacted]

EX BIBLIOTHECA ALDINA.

VENETIIS. M. D. LXXI.

685C15

SERENISSIMO
PRINCIPI, ET CARDINALI
Auguſtiſsimo, Henrico, Maximi
Regis Emmanuelis filio, &c.

PAVLVS DE PALACIO, S. D.

CONSECRAVERAM olim celſitudini tuæ, Pontifex, & Princeps Auguſtisſime, primum ingenii mei ſpecimen, id eſt Scholia, quæ mihi in Caietani Summam edere, & in lucem proferre mandaſti. Opus quidem illud exiguum: ſed profecto nec ingratum, nec inutile. En nunc iterum prodeo, longius multo, difficiliusque opus, Commentaria ſcilicet in D. Matthæum, C. tuæ conſecraturus. In quibus omnia fere, quæ ſummis ingeniis, exquiſitaq; doctrina Theologi in D. Matthæum ſcripſerunt collegi. Quibus ea, quæ mihi multum, diuque cogitanti, noua occurrerunt, adieci: atque ita opus compoſui, non ſpernendæ, ut ſpero, utilitatis. Id uero, C. tuæ multis nominibus erat dedicādum. Primum, quòd omnia mea, imo & me ipſum, me tibi debere, nemo eſt, qui poſsit ignorare, ſi me cognouerit. Deinde, cui debetur Euangelii enarratio, niſi illi, cui eſt in uniuerſo hoc reguo Euangelii curæ commiſſa? id eſt, Cui fidei explicatio debetur, niſi ſummo Fidei Cenſori? Imo uero cui potius erant nuncupandi Commentarii in Euan-

gelium,quàm C. tua,in quo adeo Euangelica uita reſplendet? Docet Matthæus Chriſtianas uirtutes: at quis eſt inter noſtri æui Pontifices, qui eas tam præclare & opere præſtet, & exemplo commonſtret? Vt uideri Deus posſit,tibi uni,omnia Principis, ſimul & Pontificis inſignia & ornamenta impertiri uoluiſſe. De quibus intuitus taceo: malo enim,inter eos,qui modo uiuunt,tuarum maximarum, claris ſimarumq́ue uirtutum parcisſimus laudator, quàm inter poſterós blandus aſſentator uideri. Suſcipiat ergo,C. tua, Opus hoc noſtrum, ea animi ſerenitate & benignitate,qua quæ pia ſunt, ſuſcipere ſolet, & me ex clientibus tuis minimum,ut ſolet, fouere ne deſinat.

Conimbricæ Nonis Iunii, M. D. LXIIII.

ARGVMENTVM AD LECTOREM, IN QVO OPERIS RATIO MONSTRATVR.

DVM Salmanticæ Philoſophiam profiterer, erat mihi sẽper in ore Plato, Ariſtoteles, Galenus, cæteri que Philoſophi. Ea enim ratione diſcipulorum & frequentiam, & gratiam demereri me poſſe credebam. Tetigit interim animum religio quædam. Quid? Semper Ariſtotelem, uelut crambem, repetam? nunquam ne me ad ſtudia priora reuocabo? Placuit hæc cogitanti, omnem ſtudiorum meorum alacritatem D. Matthæo conſecrare. Excutio diuites illas Salmanticenſes bibliothecas. Congrego pluſquam uiginti Authores: unde ſanam intelligentiam, & puram D. Matthæi lucem haurirem. Incipio legere, &, quæ uidebantur ſelectiora, chartis commendare. Procedit Opus, primum quidem rude, & impolitum. Placuit poſteà meliore ordine cæptum opus abſoluere. Vt ſcilicet quod uis Euangelii caput in certas partes diſtribuerem, & ſigillatim: Primum, quæ Sãcti præclarius ſcripſiſſent: demum quæ ego magno labore inueniſſem, afferrem. Placuit uero Auctorum dicta in unum Tomum noſtra in alterum congerere. Damus nunc noſtra, daturi poſtea quæ ſancti ſcripſerunt. Ha-

bet, Lector, inſtitutum noſtrũ. Quam uero labor hic utilis ſit futurus, fidus teſtis tempus erit. Sed, ſi diuinare licet, multæ ſunt rationes, quæ bene ſperare iubeant: paucæ, quæ animum deſpondere cogant. Primum enim (ut cæteras taceam) de his ſermo fit, qui concionãdo populum docent: quis tam cæcus eſt, qui non uideat, a quantis laboribus labor iſte noſter eos liberet? In ſingulis enim concionibus multi ſunt illis euoluendi libri, ut unam, aut alteram rem in finem inueniãt, quibus ueluti gemmis concionem illuſtrent. At in hoc Opere omnia parata reperient, omnia ſunt ad manum, diues menſa expoſita eſt. Deuorauimus nos hoc legendi tædium, nec dubito, quin lectiſſima quæque ex his, quæ ab aliis ſcripta ſunt, in hos Commentarios ego transfuderim. Eſt igitur liber hic plurium librorum loco, ſi non omnibus ſtudioſis, certe pauperibus iter facturis, & occupatis: quibus aut non uacat, aut non licet plures libros, uel habere, uel legere. Iam uero, quæ nos ex diutiſſima & intentisſima meditatione aliorũ ſcriptorum dictis adiecimus, non minimo commodo concionatoribus futura ſperamus. Tot enim uiri & doctisſimi & grauisſimi hæc noſtra uiderunt, examinarunt, & probarũt, ut uix credam non omnibus placitura, quæ illorum tam grauibus iudiciis tantopere placuerunt. Imo uero (liceat enim audacter uera loqui) tot uiri, & ſanctitate, & eruditione clariſſimi, quotidiano uelut cõuitio, huius a me libri editionem efflagitauerunt,

aut extorſerunt potius, ut ſtultus uideri non poſ ſim, ſi opus hoc, multis commodo & uoluptati futurum ſperem. Præſertim cum ſummum a me ſtudium adhibitum ſit, ut noſtra hæc omnino conſentirent cum ſanctisſima noſtra Religione, quā ſancta Eccleſia Romana & ſeruat, & docet. Plus enim, quàm duodecim uiri acerrimo iudicio, & ſingulari eruditione præſtantes, opus noſtrum luſtrarunt, perluſtrarunt: iterum, atque iterum accurate legerunt, & Chriſto gratia, uno eodem que conſenſu, illud approbarunt. Sicubi uero lapſus ſum, (quæ humana inſcitia eſt) errati ueniā ſupplex precor. Et me, ac mea Romanæ Eccleſiæ, & doctis iudiciis libentisſime ſubmitto. Deū igitur Opt. Max. precor, ut ſicut Opus hoc maximo labore, incredibili diligentia, ſumma animi intentione abſolutum eſt; ita & Chriſti gloriæ ſeruiat, & magnam Lectoribus utilitatem afferat, Amen.

PAVLI DE PALACIO, IN EVANGELIVM IESV CHRISTI, SECVNDVM MATTHAEVM,

PROOEMIVM.

s ACRI *huius libri titulus eſt, Euangelium ſecundum Matthæum, ut Græca codices habent. Porro Grammatici docent, Euangelium ſignificare lætũ nuncium: licet aſſerant, ſignificare etiam ea munera, quæ fœlicis nuncia afferenti dari ſolebant: & ea ſacrificia, quæ pro lætis nuncijs dijs ſuis, antiquitas offerebat. Hoc loco planum eſt Euangeliũ accipi, pro nuncio læto, ſicut & Apoſtoli hoc uerbo ſemper uſi ſunt. Reliquum igitur eſt uidere quodnam hoc nuncium ſit adeo fœlix, & fauſtum: ut per antonomaſiam Euangelium dici meruerit. At, quia res & grauiſsima, & huius libri radix ſolidiſsima eſt, idcirco mihi explicanda altius erit.*

Creatus eſt homo in bonis omnibus, quæ & illum a Deo recipere, & Deum illi donare decebat. Creatus eſt itaque in gratia, & ideo deiformis, unuſque cum Deo ſpiritus. Id enim arbitror eſſe, quod in Geneſi dicitur: Ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creauit eos, quaſi diceret: Deos quoſdam ſimiles ſibi fecit. Creatus igitur Adam, & reliqui in eo homines, amici Dei, filij Dei, hæredes Dei, mundi do-

1. Cor. 6
Geneſ. 1
Ita Chriſ.
lus.

Pſalm. 8

mini, dij quidam: nihil igitur erat illis aduerſum, nihil eos affligere, aut turbare poterat. Reges enim erant, quibus omnia fere ſubdebantur ad libitum: Ni-
Eccleſ. 11 *hil illis neceſſariæ ſapientiæ deerat (ignorantia ſiqui-*
Geneſ. 1 *dem illa peccati pœna eſt, iuxta Sapientis dictum: Error, & tenebræ peccatoribus ſunt concreata.) Nihil illis bonitatis deerat, ut decebat eos, qui domini erant rerum ualde bonarum. Nihil habebant in corpore aut debile, aut deforme: ut quos Deus ſuis feciſſet manibus, & quos, ſi ipſa natura feciſſet, tales feciſſet: erat enim tunc recens, ac ideo ualentiſſima. Ad imaginem ergo ſuam creauit eos, quia Deos quoſdam in terra produxit.*

Sed hanc tantam fœlicitatem, has tantas diuitias ſolum peccatum potuit abſorbere, & exhaurire. Deus
Pſalm. 48 *igitur ille terræ, in tanto honore cum eſſet, non intellexit, factus iumentum eſt. Decidit ergo rex ille, mundi Dominus, Deus terræ: decidit in eam, quam ſolus Deus recenſere poteſt, calamitatem, & miſeriam. Amicus, inimicus factus eſt: rex cœli, & terræ, ſeruus factus eſt peccati, & dæmonis: ſapientiſſimus ille, iumentum inſipiens factus eſt: hæres futurus cœli, hæres fit inferni, ubi eas exoluat pœnas, quas in cœlo erat habiturus delicias. Et plane, ſicut diabolus pulſus è cœlo fuerat in infernum: ita & homo expellitur è paradiſo in terram, quam habitamus, quæ poſt peccatum infernus quidam eſt: aut certe ſepulchrum eſt hominum, qui ex paradiſo, ut mortui, eiecti ſunt. Eijciuntur mortui è domo in ſepulturas: ita eiecti ſunt homines è paradiſo in hunc mundum. Vt*

iam quari nobis non liceat, cur tot in hoc ſeculo nos ma la præmant? ſanè premunt, quia in ſepulchro, imo in quodam inferno ſumus.

Neque fuere contenti homines ſemel peccaſſe, ac in tot mala decidiſſe, addunt peccata, peccare pergunt, corrupit omnis caro uiam ſuam, omnes, ſicut oues, errauerunt, corrupti ſunt, abominabiles facti ſunt, non erat qui faceret bonum, non erat uſque ad unum. Demum concluſa erant omnia ſub peccato. Creſcebat homini in dies in intellectu tanta ignorantia, ut inſipiens diceret: Non eſt Deus, & ex ſapientibus plurimi pro dijs colerent uolucres, ſerpentes quadrupedes. Creſcebat in uoluntate uiciorum phalanx: ſenſus enim, & uoluntas hominis ad malum prona erant ab adoleſcentia. Sed, quod erat omnium malorum radix, creſcebat cupiditas, quam Theologi fomitem, Paulus hominem ueterem, hominem peccati, carnem, Adam terrenum nominat. Hoc iugo domabat diabolus homines. Hoc erat ſceptrum exactoris, de quo meminit Iſaias.

Genes. 6
Pſalm. 13
Rom. 11
Pſalm. 13
Roman. 1
Genes. 8
1. Tim. 6
Roman. 6
Iſaię 9

Quo uero creſcebat in homine culpa, creſcebat in Deo indignatio, & ira, adeo ut diceret, tactus dolore cordis intrinſecus: Pœnitet me feciſſe hominem: & ita ſæuiebat Dominus, ut Deus ultionum diceretur, & frequenter in hæc uerba prorumperet: Num ſuper his tacebo, ſuper his non uiſitabo, ſuper his non indignabor, aut ſuper gente huiuſcemodi non ulciſcetur anima mea? Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur ſuper locum iſtum, ſuper uiros, & ſuper iumenta, &c.

Geneſ. 6
Pſalm. 93
Ierem. 5.9

Iam, ubi Deus erat irritatior, hoc & angeli erant hominibus magis infenſi. Cœlum firmiſſimis ſeris clauſum erat, ne pateret aſcenſus ad illud. Rurſum
Iſaię 5 que adeo erat occluſum, ut mandaret Dominus nubibus, ne largius ſuper genus hominum diuina plue-
Deuter: 28 runt auxilia. Cœlum ergo erat aneum, ne cœleſtia ad nos uenire, niſi difficile poſſent. Erat chaos firmatum,
Lucę 16 ne ex noſtris ad cœleſtes, ne'ue ex illis ad nos plenum cõmercium eſſet.

Quòd ſi hic erat cœleſtium ſtatus, iam expende, qualis terræ etiam eſſet? omnia erant plena peccatis
Iſaię 30 & peccatoribus, idolis & dæmonibus. Luxit & elanguit terra, confuſus eſt Libanus & obſorduit, & factus eſt Saron ſicut deſertum. Gladius Domini inebriatus erat ſanguine, incraſſatus erat adipe agnorum & hircorum, de ſanguine medullatorum & arietum. In
Iſaię 34 domibus oriebantur ſpinæ & urticæ & paliurus in munitionibus eius. Fœtebat mundus, ut Sodoma, & ex eo fumus & clamor aſcendebat ſicut Sodomorum. E-
Genel. 18 Iſaię 9 rat orbis, regio umbræ mortis, regio tenebrarum. Et ut nihil deeſſet infœlicitati, & miſeriæ: erat uia in infer-
Iſaiæ 5 num ampla, cunctis trita. Dilatauit infernus ſine numero animam ſuam, & aperuit os ſuum ſine termino. At uia uirtutis, uia iuſtitiæ, nulla comparebat. Diſſi-
Iſaię: 33 patæ ſunt uiæ, ceſſauit tranſiens per ſemitam, irritum factum eſt pactum, proiecit Dominus ciuitates, non reputauit homines. Erat ergo totus orbis plenus tene-
Pſalm. 101 bris, plenus iumentis, plenus compeditis, plenus filijs interemptorum a dæmone. Hæc erat miſeranda ſeculi facies.

Aderant nihilominus Philoſophi profitentes, ſe ad fœlicitatem ſuos auditores prouecturos: ſed quid facerent cæci cæcos ducentes, niſi cum cæcis in foueam cadere? Matth. 15

Vnicum erat confugium, lex illa uetus, quæ cum lex Dei eſſet, uidebatur opem tantis malis allatura. At uero & illa tam illuſtris lex ſubintrauit, ut abundarent peccata, non quòd illa mala eſſet, imo lex ſpiritalis erat: at erant homines carnales & uenundati ſub peccato, & propterea, quod lex illa uetabat, maiore deſiderio cupiebant, & in contrarium eius ferebantur effrænes: & cum lex non haberet in ſe, nec præſtaret uires cultoribus ſuis ad ſui obſeruationem, homines cupiditate ſua irritati, & a lege non adiuti in peiora labebantur. Ideo enim lex dicebatur infirma & egena, & quòd neminem poſſet ad perfectum adducere, ut quæ umbra eſſet, non ipſa rei ueritas. Iam nulla erãt ueteribus Iudæis ſacramenta: quæ gratiam animæ tribuerẽt, quæ lumen inferrent intellectui, quæ ignem ſupponerent appetitui: tota uerſabatur lex uetus in quibuſdam iuſtificationibus & culturis, non animæ, ſed carnis. Impoßibile enim eſt ſanguine hircorum, aut taurorum auferri peccata. Roman. 5 Roman. 7 Romans 8 Rom. 7 Hebr. 7 Hebr. 8 Concil. Flor. Hebr. 9 Heb. 10

Hæc cum agnoſcerent pauculi illi, qui tunc erant iuſti, terram lachrymis rigabant, aerem gemitibus replebant, cœlum clamoribus pulſabant, ut miſericors Deus iam tandem tantæ miſeriæ opem ferret. Iacob dicebat: Salutare tuum expectabo Domine. David dicebat? Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis. & rurſus: Oſtende nobis Domine miſericor- Geneſ. 49 pſalm. 66 Pſalm. 84

Pſalm. 79 *diam tuam, & ſalutare tuum da nobis. & iterum: Qui ſedes ſuper cherubim, manifeſtare coram Beniamin, et Manaſſe, excita potentiam tuam, & ueni, ut ſaluos facias nos. Iſaias dicebat:* Iſaiæ 16 *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Syon.* Iſaiæ 64 *Et iterum: Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes. Ieremias inſtabat, ut fideles ſui temporis dicerent:* Ierem. 31 *Salua, Domine, populum tuum, reliquias Iſrael. Stultus fuero, ſi cuncta Prophetarum deſideria, & omnes eorum clamores recenſere uelim. Id adduxiſſe ſatis eſt, quod Salomon pro Eccleſia Canticum cóncinnauit, cuius primi capitis prima uerba, & ultimi capitis prima etiam uerba immenſum ſui ſeruatoris proferunt deſiderium.* Cantic. 1 *Canticum ita incipit: Oſculetur me oſculo oris ſui.* Cant. vlt. *Ita uero finit: Quis mihi det te fratrem meum, &c.*

Iam mecum, Lector, cogita, ſi his tantis deſiderijs, ſi hominibus tanta miſeria plenis aliquis uoce excelſa inclamaret: Iſaiæ 9 *O miſeri hactenus mortales, o uiri habitantes in Sodomis,* Pſalm. 93 *& in regione umbræ mortis: o uos omnes, qui in inferno pauloninus habitatis, lætum nuncium uobis affero, fœlix nuncium. Venit Seruator, adduxit ſecum omnia bona, depellet ueſtra omnia mala. An non tibi uidetur lætiſſima hæc annunciatio? an non uidetur nuncium, quod ſolum Euangelij nomine dignum ſit? an non hoc tale nuncium fuit, quale nec ante, nec poſtea ſimile audiet orbis. Hoc igitur eſt nuncium, quod Matthæus Sacer libro Sacro hominibus recenſet. Hoc eſt Euangelium, quod Matthæus enarrat. Idcirco meritiſſime librum ſuum* EVAN-

GELIVM *nominauit.*

Porro totius Euangelij ſumma hæc eſt: Deus de cœlo deſcendit, charitate perpetua ductus, miſerans noſtri, carnem noſtram ſibi copulauit: ac ita homines ex inimicis Dei, amici facti ſumus. Cum inimici eſſemus, inquit, reconciliati ſumus per mortem Filij eius: Ex iumentis facti ſumus filij: ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei. Ex hæredibus inferni, hæredes cœli facti ſumus. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, & cohæredes Chriſti. Factum denique eſt per Chriſtum, ut, ubi abundauit delictum, ſuperabundaret & gratia, ut, ſicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iuſtitiam, in uitam æternam, per Chriſtum.

Ierem. 31
Roman. 5
Roman. 8
Roman. 8
Roman. 5

Hæc, o Lector, audis ita generatim collecta, eadem audi aliquanto latius explicata. Sicut peccante Adam, omnes peccauimus, & illo moriente, omnes nos mortui ſumus: (mors enim in omnes pertranſit) ita & carne noſtra Verbo Dei copulata, in Chriſto ſumus omnes Chriſtiani. Sumus enim facti eius membra. Ac ideo in eo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes ſuſcitati ſumus. Eius igitur ſanguis (quantum ex ſe erat) iam mundauit noſtra delicta: eius mors, & pœna, ex ſe, pœnas delictis noſtris debitas exoluerunt: illo igitur Dei amico, nos ſumus amici, quæ illi conueniunt, (iuxta modum noſtrum) conueniunt & nobis. Quid amplius uidebatur optandum? ſane nihil.

Roman. 5
1. Cor. 15
Coloſſ. 2
Verba ſũt Leon. papæ epiſt. 95

Sed audi. Conſtituit hic Seruator ſeptem in Eccle-

ſia ſua fontes, gratiæ plenos, ut nemo ſit, qui gratiam Dei cupiat, qui lucem Dei optet, qui iuſtitiam Dei deſideret: qui non facile ex hiſce fontibus haurire poſſit,
Iſaiæ 12 ſi uelit. Haurietis, inquit Iſai. aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, idq; non magno ſumptu, aut labore. Omnes ſitientes uenite ad aquas, & , qui non
Iſaiæ 55 Concilio Trident. habetis argentum uenite, &c. Certe in baptiſmo ut filius Dei efficiaris, id unum requiritur, ut peccata, quæ feciſti, non tibi placeant, ſed odio aliquo proſequaris: quàm uili pretio, quanta gratia comparatur? in
Concilio Florent. pœnitentia id requiritur, ut doleas commiſſa fugiturus committenda. O immenſas opes? o cœleſtes diuitias? quid uero memorem fontem gratiarum Eucha-
Iſa. 25 riſtiam? ubi Dominus omnibus populis facit conuiuium, conuiuium pinguium, medullatorum. Taceo reliqua.

Nec ſolum Chriſtus ſacros ſeptem Sacramentorum fontes inſtituit in eccleſia ſua: uoluit etiam mille alios fonticulos eſſe, qui gratiam, quadantenus proferunt, uidelicet aquam benedictam, Crucem ſacram, orationem Dominicam: & alia multa, quæ eccleſia ex Chriſti autoritate fundauit. Vt nihil aliud nunc uideatur eccleſia, quàm terra, aquis refertiſſima, quæ ultra uberes torrentes aquarum, ſcaturiginibus undiq; manat: ita eccleſia undiq; gratiam exhibet cunctis. Addidit Dominus beneſacere nobis. Theologiam cœleſtem reliquit in quatuor Euangelijs, & ſuorum Apoſtolorum epiſtolis, ut impleretur prophetia:
Eſai 11 Impleta eſt terra ſcientia Domini, quæ quidem ſcientia non eſt ambagioſa, non uelata figuris, non

de errore

de errore ſuſpecta: ſed in his, quæ ſaluti neceſſaria ſunt, adeo planam oſtendit uiam: ut nec cæcus poßit errare per eam. Vt uaticinium Iſaiæ impleretur: In cubilibus, inquit, ubi habitabant dracones (dæmones ſcilicet, qui habitabant in templis idolorum) orietur uiror iunci & calami (adeò omnia erunt aquis gratiæ plena) & erit ibi ſemita & uia: Via ſancta uocabitur. (Quid enim ſanctius Dei & proximi dilectione, quæ uia Chriſtiana eſt?) erit uobis directa uia, ut ſtulti non errent per eam. Et Ieremias canit: In fletu uenient, & in miſericordia reducam eos, & adducam eos per torrentes aquarum, in uia recta, & non impingent in ea; quia factus ſum Iſraeli pater. Addidit Dominus, ut miſericordias cumularet. Præſtitit ſe nobis uiuum & efficax totius iuſtitiæ exemplum. Vt ſi quod à cunctis mortalibus uirtutum ſpecimen præbitum eſt, multò lucul entius in Chriſto reſplenderet: ideo enim doctor iuſtitiæ fuerat decantatus. Erunt, inquit Iſa. oculi tui uidentes præceptorem tuum. Non dixit: Solæ audient aures, ſed uidebunt oculi tui. Vnde & Iſa. dicit: Ipſi uidebunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri, quia uidelicet iuſtitia & ſanctitas, quæ in cœlo eſt, eadem ab hominibus in terra uiſa eſt, in facie ſcilicet Chriſti: ut Paullus dicit. Nec his Dominus contentus, hominem noſtrum ueterem debilitauit, imò ligauit et crucifixit. Dicit Paulus: Hoc ſcientes quòd uetus homo noſter ſimul cum eo crucifixus eſt uidelicet, quia tam copioſè gratiam in corda ſuorum effudit, ut iam non regnet peccatum in noſtro mortali corpore: imò potius regnet Chriſtus, quia iam non ſi-

Iſa. 35 · Iere. 31 · Iſai. 30 · Iſai. 35 · 2. Cor. 4. · Rom. 6 · Rom. 6

B

mus ſub lege, quæ erat uirtus peccati, id eſt, irritamen-
1. Cor. 15 *tum noſtræ cupiditatis. Sed ſumus ſub gratia, quæ po-*
tentius inclinat nos ad ſanctitatem, quàm cupiditas ad
iniquitatem. Sentiunt ferè uiri ſanctiſsimi uim ſpi-
ritus ſancti, tam uehementem, ut cupiditatis uires
Rom. 8 *aut non ſentiant, aut leuiter ſentiant: quia iuxta Apo-*
ſtolum, lex ſpiritus uitæ in Chriſto, liberat eos à lege,
à tyrannide, à ſceptro cupiditatis, peccati & mor-
Ephes. 6 *tis. Adiecit & aliud ſuæ omnipotentiæ indicium,*
fugauit dæmonem olim mundi, rectorem & princi-
Ioan. 12 *pem. Ita enim ipſe dixit: Nunc iudicium eſt mundi,*
nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Erat
demum fortis ille armatus, qui cuſtodiebat atrium
Luc. 11 *ſuum & in pace tenebat omnia ſua. At cum potentior*
Chriſtus ſuperuenit, uicit eum, uniuerſaq; eius ar-
ma, quibus ille fidebat, abſtulit. Arma enim ſua
erant, hominum ignorantia, homo uetus, (caro ſcili-
cet noſtra,) & uitia, quibus homines ſordidi erant. Ita
planè intelligit, qui antiquas legit hiſtorias. Vbi
enim terrarum non erant idola, dæmonumq; delu-
bra? Vbi non erant diuinationes, & tripodum reſpon-
ſa? Quàm uerò nunc his terra uacua ſit, nemo eſt
qui ignoret. Fateor, dæmones etiam nunc rabiem ſuam
contra pios exercere: ſed eam mulierculæ & homuncio-
Mar. vlt. *nes retundunt, & contemnunt. Siquidem ad nominis*
Ieſu ſonitum, multæ dæmonum myriades terga uertũt,
& fugiunt. Nec his factis deſtitit. Aſcendit in cœ-
lum, ibi interpellat pro nobis. Vbi nec de interpellan-
tis affectu dubites, ſi quidem ſanguinem & uitam
pro nobis effudit. Nec de obtinendis his quæ rogarit,

dubitare licet: ſi enim in terra exauditus eſt pro ſua re Heb. 5
uerentia; quantò uehementius exaudietur in cœlo?
Introiuit, inquit Paulus, in cœlum, (uera rerum om Heb. 9
nium ſancta) ut appareat nunc uultui Dei pro no-
bis, & ſicut Pontifex uetus, ſanguinem ferens cum
introibat in ſancta, Deū placabat. Ita Pontifex noſter, Eodem
non brutum ſanguinem, ſed diuinum (id eſt ſuum) fe-
rens in cœlum, multo magis Deum placabit. Rectè
Paulus: Chriſtus eſt, quem Deus propoſuit propitiato Rom. 3
rium per fidem in ſanguine ipſius, uidelicet ut omnis
qui haberet fidem paſſionis Chriſti, inciperet Deum
ſibi habere propitium, niſi culpa mortalis impediat.
Videri cuique poterat his à Chriſto geſtis, nihil iam
reliquum eſſe faciendum. Cumulauit Dominus hæc
omnia dona. Effudit in ſuos ſpiritum ſanctum ab- Actor. 2
undè: quo miraculo attonitus debuerat mundus red-
di. Veniente enim ſpiritu hoc ueniunt uirtutes, quas
Theologi, Theologicas uocant: ueniunt etiam uirtutes
aliæ morales infuſæ: ueniebant olim innumera do-
na, linguarum, prophetiæ, interpretationum &
reliqua. Quid? ueniente Spiritu ſancto uenit tota
trinitas in animam. Vt uerum ſit Domini promiſ-
ſum: Ad eum ueniemus, & manſionem apud eum fa Ioan. 14
ciemus. Iam ſi animam Deo & diuinis donis plenam
inſpicias, uidebis completum id quod olim dixit Iſaias:
Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea Iſai. 61
in Deo meo, quia induit me ueſtimentis ſalutis, &
indumento iuſtitiæ circundabit me. (Videlicet quia
induit animam ipſam diuinitate) quaſi ſponſum de-
coratum corona, & quaſi ſponſam ornatam moni-

libus ſuis. (Virtutes ſi quidem & dona infuſa, ſunt monilia & corona ſponſorum.) Id quod etiam Ie-
Ierem. 31 remias prædixit: Rurſum (inquit Deus) ædificabo te, & ædificaberis, adhuc ornaberis tympanis tuis, uirgo filia Iſrael. & infra: Erit anima tua, ſicut hortus
Exod. 18 irriguus, & ultra non eſuriet. Tympana enim uirtutes ſunt, quibus Deus placatur. Eedemq; ſunt pulcherrimæ arbores animæ noſtræ, quibus melius anima conſeritur: quàm paradiſus olim fuit conſitus arboribus ſuis. Demum ſi animam ita ornatam ſpectare liceret, uideres quàm uerè ſponſus in Canticis
Cant. 4 eam laudet, dicens: Hortus concluſus ſoror mea, hortus concluſus, fons ſignatus, emiſsiones tuæ paradiſus, &c. Et plane cum ego animaduerto eas blanditias, eas dulcedines, quas piæ animæ ſentiunt, illos ſuos uehementes amores, non poſſum non obſtupeſcere, ſentiens Deum uelut amore captiuum, uelut depereuntem animas noſtras.

Igitur per Chriſtum nō ſolum peccata ablata ſunt, non ſolum tenebræ è terra diſparuerunt, non ſolum dæmon fugatus eſt, non ſolum caro noſtra eſt debilitata: ſed etiam opes diuinæ in animas noſtras effuſæ. Imò (ò rem ſtupendam) ipſe Deus noſtri amans, in
Actor. 2 animas noſtras effuſus eſt. En tibi quam lætum nuncium per Matthæum offertur. Sed ò mortalium ignorantiam, ingratitudinem, & ſtupiditatem: ad hæc omnia conniuemus. Non æſtimamus has opes, non curamus Euangelium, non agimus gratias tantæ Chriſti dignationi, tanto Dei erga nos amori. Imò nec tanta cognoſcimus in nos bona collata. Erat Ioſeph rex
Gen. 44

Aegypti, in eius manu erant omnia Agyptiaca bona, at id eius fratres non agnoſcebant, & ideo fame peribant. Ita planè Chriſtus, Ioſeph noſter, omnia bona in manu habet. Nos uerò nec id nouimus, nec cu ramus, & paupertate ſumma premimur. Planè ſimiles ſumus Iudæis illis, contra quos Rex Cyrus uenerat, & grandi penuria afflixerat. At Dominus Cyrum 4. Reg. 7.
fugauerat, & exterorum uerterat caſtra, idq; ignorabant Iudæi. Erant hoſtium caſtra uacua, diuitijs re fertiſſima, interim Iudæi extrema affliguntur inopia: ita & nos opprimebamur ab hoſtibus inferni, fugauit Dominus hoſtes, magna in eorum caſtris nobis bona pa rauit, ſed nos eſurimus. Vtinam ſicut tunc, ita & 4. Reg. 7
nunc ueniant pauperes aliqui & claudi, qui ad portam ciuitatis eleemoſynam petant, ut myſterium Euã gelij, eiuſq; diuitias nobis exponant. Pauperes hi, Matt. 5
prædicatores ſunt, qui niſi pauperes ſpiritu ſint, & ex Gen. 33
lucta cum Iacob redditi claudi, & extra portam ciuitatis, improperium Chriſti portarint à Domino elee Hebr. 13
moſynas petentes, idonei non erunt, qui dignè myſterium hoc nobis annuncient.

Finiam ſi hoc unicum adiecero: Cum audis, ò Chriſtiane, Chriſtum, non rem intelligas ſimplicem, ut cum audis Alexandrum, aut Iulium, aut Octauianum. Sed intellige prius te ipſum Dei inimicum, tantum non dæmonem effectum, omnibus ſcilicet malis refertiſsimum. Tunc intellige Chriſtum, qui te amicum Deo effecit, tantumque non Deum omnibus ſcilicet bonis cumulatiſſimum. Hactenus de uoce & myſterio Euangelij.

Quæri hic ſolet, an hoc Matthæi Euangelium Hebraicè ſcriptum ſit? & quidem nonnulli aſſerunt Græcè à Matt. conſcriptum, non Hebraicè. Afferunt rationes. Altera eſt: Quia Matt. c. 1. dicit, Vocabitur Emmanuel, id eſt, nobiſcum Deus. At ſi Hebraicè ſcripſiſſet, non erat neceſſe id interpretari, imò eſſet interpretari idem per idem. Poſterior eſt, quia cap. 27. interpretatur Matth. illam uocem Domini, Eli, Eli, quod eſt, inquit, Deus meus, Deus meus. At non erat declaranda uox Hebræa, per ſe ipſam. Porrò contraria ſententia uerißima eſt. Sine dubio Matth. Hebraicè ſcripſit. Aſſerit id Hieronym. in uita Matth. Auguſt. in lib. 1. de Conſenſu Euangel. cap. 2. & lib. 2. cap 66. Chryſoſt. homil. in Matth. 1. Theophyl. in præfatione ſuper Matt. Euth. etiam eo. & Chriſtianus Druthmarus in prologo Mat. Adde Simonem Caßiam. lib. 1. c. 5. Agnoſcit & Valla in Annot. ſuper Matt. Iam ſi argumenta illa in contrarium adducta quidpiam probarent: probarent etiam Geneſim non fuiſſe Hebraicè deſcriptam. Sic enim habetur c. 31. Appellatum eſt nomen eius Galaad, id eſt, tumulus teſtis, ſiue aceruus teſtimonij. & Exod. 16. Manhu, quod ſignificat, quid eſt hoc? Neque uerò argumenta ſunt nimis difficilis expeditionis. Cum enim uocabulum Emmanuel conſtet ex tribus dictionibus, quarum ultima eſt, el: & hæc Hebræis ſignificat tum Deum, tum fortem, tum etiam iſtum, qui audiebat Hebræum Emmanuel, poterat intelligere, nobiſcum Deus, nobiſcum fortis, aut nobiſcum iſte. Quid ergo abſurdi fuerat, Matth. nomen multa ſignificans, explicaſſe per uocabulum Ado-

nai, aut Iehouah, quod Deum tantum ſignificaret? Quòd ipſum in illo Domini clamore contingere poterat, licet & hic alia ratio ſit. Cum enim ex uiris doctis, quibus ſuffragantur ueuſta exemplaria, Dominus clamauerit non Hebraicè purè, ſed Caldaicè, nihil erat ineptum Matthæum clamorem Caldaicè prolatum, Hebraicè explicauiſſe.

Ita enim clamauit, Eli, Eli, lama ſabaqtani, quod Caldaicum ita Hebraè explicatur, Eli eli lamahazabtani.

PAVLI DE PALACIO,
IN SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM, ENARRAT. PRAECLARISSIMAE.

CAPVT I.

Liber generationis, &c.

CVM LECTOR, *audis,* Liber generationis Chriſti. *tuos oculos ſurrige, & intellige, quòd ſicut Moſes edidit librum, quo mundi, cœli, & terræ, auium, piſcium, plantarum, animalium, & tandem hominis geneſim recenſuit, quo libro, ueteris mundi generatio continetur: ita & Matthæus hoc libro, noui cuiuſdam orbis, nouæ creaturæ, nouæ Eccleſiæ, nouæ legis, noui Pontificis, nouorum Apoſtolorum, nouarum uirtutum, & tandem nouorum hominum generationem recenſere contendit.* Iſai. 65 *Ita dictum fuerat à Deo per Iſaiam: Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora: non aſcendent ſuper cor, ſed gaudebitis et exultabitis in ſempiternum, in his, quæ ego creo. Quibus uerbis ſignificatum eſt, mundum hunc nouũ, quàm antiquus, futurum maiorem: ut antiquus nouo collatus non hominum ſit memoria dignus.*

Et equidem liber, quo Moſes totius mundi generationem cóplectitur, ab ipſo Moſe, Liber generationis Adã, Gene. 5 *uocatus eſt. Quia uidelicet, quæ mundi ambitu continen-*

tur, Adæ gratia facta ſunt: ut cum Regi regia præparatur: ita Euangeliſta Matthæus librum quo mundi cœleſtis ac Diuini nouum ortum deſcribit, Librum generationis Chriſti nominauit, quia uidelicet, noua Eccleſia, noui Apoſtoli, & demum quicquid nouum, nouus mundus complectitur, Chriſti regis noui gratia conditũ eſt.

Planè Apoſtolus habet: In Chriſto omnia ſunt condita. & item: Omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. quæ uerba tametſi de Chriſti Diuinitate intelligãtur, aliquanto tamen ſublimius de Chriſto homine intelligi credo. Quod ut ego explicem, hinc exordiar: Pſaltes habet, quòd Deus pedibus hominis cuncta ſubiecit; erat igitur homo dominus cunctorum. Qualis ergo ipſe erat, talia erant cuncta ſibi ſubiecta. At erat ille de terra terrenus, & temporarius: erant ergo terrena & tẽporalia, quæ illi ſubdebantur. Fit enim ut domini ingeniũ referant ſerui. Poſtquam uerò Chriſtus in Maria formatus eſt, Pater æternus omnia illi ſubiecit, ut Paulus dicit: & ipſe Chriſtus teſtatus eſt. dicẽs: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Chriſto igitur nunc omnia ſubduntur, quæ Adæ olim ſubdebantur. Ergo ſi erant illa terrena, quia homini ſeruiebant terreno: erunt nunc quadam ratione cœleſtia & diuina, quia Chriſto cœleſti ueroq; Deo ſubduntur. Eleganter enim dictum eſt, quòd per Chriſti incarnationẽ totum Vniuerſum eleuatum eſt, ideſt nouum quoddam eſſe, & uelut ſplendorem diuinum cuncta ſumpſerũt, ſi nouũ eſſe receperũt: ſunt igitur omnia cõdita in Chriſto, uel ut Apoſtolus habet, sũt omnia in Chriſto inſtaurata, quæ in cœlis, et quæ in terris. Ergo liber generatio

Coloſſ. 1. Pſal. 8. 1. Cor. 15. 1. Cor. 15. Matt. vl. Caietanus. 3. part. q. 1. artic. 1. Epheſ. 1.

nis Chriſti, eſt liber inſtaurationũ rerum, eſt liber nouæ cuiuſdam generationis rerum. Quæ res nouum quoddam eſſe in Chriſto ſumpſerunt: ex obſequio Adæ terreni (uelut Ioſeph, ex ergaſtulo) in melioris Domini obſequium tranſlatæ, ut uerũ ſit quod Paulus dicit, Qualis terrenus, tales & terreni, qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Sicut ergo portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem et cœleſtis. Habes igitur, Lector, in hoc huius libri titulo, ſcilicet Liber generationis Chriſti, & nouum orbem per Chriſti generationem effectum, & mundum hunc uetuſtum, per eandem Chriſti generationem innouatum.

Gene. 41

1.Cor.15

Secundò, tuos oculos nunc attolle, non ad nouum orbem formatum, ſed ad Chriſtum in Mariæ gremio genitum. Sanè ante mundum genitum erat nihil. Fecit Deus mundum, eiq; ſuum eſſe dedit. Quam Dei magnificentiam Philoſophi admirati ſunt. At profectò nõ dedit Dominus eſſe ſuum conditis à ſe rebus, ſed eſſe quoddam creatum fecit, ſuo eſſe increato ſimile, quod rebus creatis communicauit. At in uentre Mariæ longè aliud. Non enim humanitati Chriſti Deus largitus eſt eſſe creatum, ſed ſuum ipſiſſimum eſſe increatum. O uerè ſingularem, & incomparabilem Chriſti generationem; qua factum eſt, ut humanitas non in ſuo eſſe ſubſiſteret, ſed illo, eodemq; eſſe ſubſiſteret, quo ſubſiſtit ipſe Deus.

Iam uerò ſi Chriſtus quatenus homo eſſe diuinam habet, noſq; huius cœleſtis hominis membra ſumus, an non conſequens eſt, ut nos idem eſſe habeamus per gratiam, quod ille habet ſecundum perſonam? Equidem, ſi-

cut in Adam omnes formati quodammodo ſumus(ſiquidem in ipſo omnes peccauimus)ita in Chriſto pij omnes formati ſunt: ſiquidem in ipſo benedicuntur omnes gentes, & benedicentur in ipſo omnes fines terræ, et benedixit nos in ipſo Pater omni benedictione ſpirituali. Rom.5 Gen.22 Pſal.74 Ephes.1

Habes igitur, Lector, per Chriſti generationem, ſummum omnium miraculum, quo factum eſt ut ſit homo Deus, quo etiam factum eſt, ut homines, qui uolent, ſint ſummi capitis membra diuina. Rom.12

Tertio nota: quòd Geneſis quinto, iuxta Hebræos dicitur: Hic eſt liber generationum hominis: licet enim Adam eſſet unicus homo, at in Adam recenſetur et Eua, ideo enim infertur, Hic eſt liber generationum Adam, in die, qua creauit Deus hominem, maſculum & fœminam, creauit eos. Cùm igitur Matthæus librum generationis Chriſti ſcripſerit reſponſalem libro generationis Adam, fit ut liber hic non ſolum ſit liber generationis Chriſti ſponſi, ſed etiam Eccleſiæ, quam ille accepit ſponſam (Nec enim bonum eſt hominem eſſe ſolum) Ergo nato Chriſto conſequēs eſt ut naſcantur Chriſtiani, quorum animas Chriſto deſpondeat Paulus: & quia ſponſi bona ſponſæ communia ſunt ex lege, nato rege Chriſto, naſcetur etiam eius ſponſa regina. Vide rerum uerſam uicem. Animæ ante Chriſtum incarnatum, erant ſub rege tyranno captiuæ: ſed antequam puer ſciat uocare patrem & matrem, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpoli, Samariæ. Abſtulit puer natus animas quas fortis armatus ſeruabat, ſponſauit eas ſibi, fecitq; eas omnium reginas, & dominas. Gene.5 Gen.2 2.Cor.11 Iſaie.8 Luc.11

Quarto nota, quod ſicut generatio Chriſti ſecundum Pſal.109

diuinitatem, licet in utero Patris ante luciferum perfe-
cta fuerit, adhuc tamẽ durat, perpetuũq; durabit iuxta
Pſal.2 illud: Ego hodie genui te: ita et generatio Chriſti ſecun-
dum humanitatẽ, licet in utero matris perfecta fuerit,
Epheſ.4 in utero tamen Eccleſiæ adhuc durat, durabitq; donec
omnes occurramus in uirum perfectum, in menſuram
ætatis plenitudinis Chriſti. Interim enim quòd mundus
Gal.4 durat, formatur Chriſtus in nobis. Imò non ſolùm for-
matur Chriſtus in Eccleſia, ſed et in quauis anima pia:
quæ ut Chriſtum per fidem uiuam concipit: ita & eum
per opera ſancta perficit. Ergo liber iſte liber eſt genera
tionis Chriſti, non ſolùm in Maria, ſed & in Eccleſia,
ſed & in anima. Quæ ſi tam fœlicis partus & gignen
di, & formandi fuerit ambitioſa, habet in hoc libro mo
Matt.1 Lucæ.1 dũ, quo ſui compos fiat deſiderij. Videlicet ſi uirgo fue-
rit, ut erat Maria: ſicq; uerbo Domini ut ancilla paruе
rit: ut erat obedire parata Maria. Sed nos nihil tam præ
claram moramur ſobolem.

Quintò, non ſolùm ſpectes hanc Chriſti generatio-
nem, ex utero uirginis, ſpecta etiam eam ex utero legis.
Lex certè erat uterus quidã uirum hunc ſuo nixu par
turiens. Illæ cæremoniæ, illæ umbræ, illæ figuræ, illa de-
mum legalia cuncta, quaſi in utero Chriſtũ claudebãt,
ſuo tempore reuelandũ. Et quidem cùm in Mariæ ute-
ro Chriſtus genitus eſt, Lex è ſuo umbratili utero, in
Mariæ uterum Chriſtum effudit. Igitur, ſicut tempore
noſtro Eccleſia Chriſtum parturit, eritq; huius partus
effuſio plena in finali iudicio: ita & olim lex uetus par
turiebat Chriſtum, donec in Mariæ aluum illum effun
deret. Rectè ergo colligas, quod ab orbe lapſo, uſque ad

eius finẽ, nihil aliud ſit, niſi Chriſti generatio, eiuſdemq́; parturitio. Vt ipſe re uera ſit primogenitus, & unigenitus omnis creaturæ. Non ſolùm quia ipſe eſt ante omnem creaturam: ſed etiam quia omnes eum creaturæ in nobis parturiunt. Parturiebat enim illum antiqua lex, ſicut nunc (licet diuerſa ratione) parturit Eccleſia. Paulus dicit: Omnis creatura ingemiſcit. & parturit uſque adhuc, imò & nos, qui primitias ſpiritus habemus, adoptionem filiorum Dei. Omnis igitur creatura parturit Chriſtianos, & Chriſtum in Chriſtianis. Chriſtus ergo ex patris utero, in legis uterum uenit. Ex quo in uentrẽ uirginis, ex quo in uentrem Eccleſiæ, effundendus ex ipſo in æternitatis lucem. Meritò igitur uocatur Dominus A, & Ω, principium & finis. Ipſe enim ex utero patris primus ante luciferum effuſus eſt. Ipſe demum in ſuis fidelibus ex utero Eccleſiæ in ſui patris gremium ultimus refunditur. Quare & dies iudicij regeneratio dicitur, dicẽte Domino: In regeneratione, cũ ſederit filius hominis. Nec tamen dicit, cuius regeneratio ſit, innuens regenerationem eſſe ſuam, non in ſe, ſed in membris ſuis.

Colof. 1 / Rom. 8 / Apoc. 1 / Pſal. 109 / Matt. 19

Cùm ergo audis Liber generationis Ieſu Chriſti. Intellige Chriſtum ex legis utero, ex umbris, ex nubibus, iam prodijſſe. Lucem poſt tenebras, corpus poſt umbras, ueritatem poſt figuras, cœlum poſt terrena, ſpiritum poſt carnem & literam. Finis enim legis Chriſtus. Sed progrediamur. Rom. 10

Ieſu. Ieſus, uulgò deducitur à uerbo Iaſah, quod ſaluũ eſſe ſignificat. Vnde Ieſuah, ſiue Ieſus ſignificat ſalutem, aut ſalutare. Quod uerbum cantauit Virgo di-

Lucæ.1 ens: Exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. & Abac.vl. Abacuc, cùm dixit: Exultabo in Deo Ieſu, (ideſt, ſalutari meo): quare & rectè Angelus, Vocabis nomen Matt.1 eius Ieſum, ideſt, Salutem: ipſe enim ſaluum faciet populum, à peccatis eorum.

Sunt tamen qui Ieſu, non deducant à uerbo Iaſah: ſed à nomine Dei tetragrammato, ſcilicet IEHOVA. Cui ſi literam, S. interijcias, efficis nomen IEHOSVA, quod idem eſt ac IESV. Volunt igitur, quòd nomen ueri Dei, ſumat literam, S. quæ Iudæis eſt ad modum lampadis olearia (eſt enim hæc Sin) ut Chriſtus ex nomine Dei, Deus ſit. Ex litera uerò pietatis & humanitatis, ſit homo.

Sed hæc non ſunt tam uera, quàm pulchra. Nam Ieſus, quod adhuc durat in titulo crucis, ſcribitur ut deriuatur à Ioſah, non IEHOVA, habet enim literam Hain, quam Iehoua non ſuſcipit. Tum quia Angelus Matt.1 dixit: Vocabis nomen eius Ieſum: cuius rationem ſubdit, quia ipſe ſaluabit. Ergo nomen ab Angelo dictū ſignificabat ſalutem, quam nomen Iehoua non ſignificat: ſignificat enim Iehoua eſſe. Tum tertiò, quia Ieſus ille, ſiue Ioſue dux Iudæorum, & typus Chriſti, non fuit uocatus Ieſus ex nomine Iehoua, ſed ex uerbo Iaſah: ut certum his eſt, qui Hebraiſmum uel ex limine ſalutarunt. Demum Auguſtinus non deriuauit nomen Ieſus ex Iehoua, ſed ex uerbo, Saluauit. ut eſt uidere ſermone 8. de Verbis Apoſtol. & ſermon. 131. de tempore, & maximè 17. de Ciuitate capit. 18.

Porro licet Angelus dixerit cauſam, cur Ieſus nominatus ſit, egebat tamē egregio doctore, qui eam cauſam

explicaſſet. Sed interim Chriſtus dicitur Ieſus, ideſt ſalus, quia ſaluat. Si igitur ſaluat à peccatis, ergo peccata languores ſunt: nullibi maior languor, quàm ubi peccatum. Vt enim conterit lapis teſtam, ſic peccatum animam. Chriſtus igitur ſalus à peccatis, quia ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Item ut latrones percuſſerunt hominem deſcendentem è Ieruſalem, & ſemiuiuum reliquerunt: ita peccatum ferit animã, & ſemiuiuam relinquit. Chriſtus uerò ſalus à peccatis, quia infundit uinum & oleum, quibus homo ſanetur. Item leo circuit & deuorat peccatorem. Chriſtus uerò è uentre huius leonis, imo & inferi extrahit deuoratum, ſalus ergo eſt. Demum tu perſpice omnes languores, qui corpus infeſtant, quos ſanauit Dominus in hoc ſeculo uiuens: & his peiores eſſe crede animæ infirmitates, quas quotidie ſanat, in cœlo conſiſtens. Pſal. 146 Lucæ. 10 1. Petr. 5 Sapient. 10 Matth. 4

Rectiſſimè igitur Chriſtus ſibi nomen Ieſu accepit, quo nullum maius, aut congruentius accipere poterat. Sicut & nobiles illi Romani nomina illuſtria uſurparunt. Accipit ille nomen Africani, ille Gothici, ille Aſiatici, accipit Chriſtus nomen Seruatoris. Gentiles ſumunt nomen à deſtructis gentibus, Chriſtus à reparatis.

Nec te turbet, quòd dixerim hoc nomine nullum eſſe maius: ſiquidẽ maius fuit ſaluare peccatores, quàm condere Vniuerſum. Dum orbem condit, Chriſtus nihil patitur, nihil ſudat, nihil laborat. At dum ſaluat peccatores laborat, ſudat, moritur: uulneratus enim eſt, & attritus propter ſcelera noſtra. Ipſe ait, Oportuit Chriſtũ pati, & ita intrare in gloriam ſuam, nõ quòd, ſi ſolum Chriſtum ſpectes, ut gloriã haberet, erat ipſum pati ne- Iſaiæ. 53 Lucæ 24

eſſe. Siquidem gloriam habuit ſibi, ex quo conceptus eſt in Virginis aluo. Sed oportuit pati ut nobiſcum in gloriam intraret. Vides igitur multò maius eſſe, ſeruare quàm condere. Quod etiã hinc intelligere licet, cùm condit terrena, nihil aliud facit, quàm terrenis largiri eſſe naturale. At cùm ſeruat peccatores, largitur eſſe gratiæ, diuinum, & ſupernaturale.

Act. 4 *Iam nullum nomen eſt, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Ieſu. Itaque temporibus Chriſti, nõ eſt ſatis Deum inuocare, niſi & Ieſum inuoces. Pater enim omne iudicium dedit filio, ut omnes glorificent filium, ſicut eatenus glorificauerant Patrem.*

Ioan. 5

Phil. 2 *Rurſum non eſt nomen, quod cœleſtia, terrena, & inferna uenerentur cernua, niſi nomen Ieſu: adeò ut ſi fieri poſſet, Deus ipſe uenerareturn nomen eius, quia ita Deum ipſe ueneratus eſt.*

Chriſti. *Hebræum uocabulum Meſſiha, ſignificat Græcis Chriſtum, Latinis unctum. Idem ergo eſt Chriſti, & uncti. Porro Hebræis ungebantur futuri reges, Sacerdotes, et Prophetæ. Saul ungitur in regem* I. Reg. 10. *& item Dauid* I. Reg. 16. *& Salomon,* 3. Reg. I. *De unctione Sacerdotum, habetur* Leuit. 8. *& clarius* Exod. 29. *ubi Dominus ad Moſen: Oleũ unctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. de*

Psal. 132 *quo oleo dictum eſt: Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, etc. De unctione Prophetarum habes* 3. Reg. 19. *ubi Elias Eliſæum ex Domini mandato ungit in prophetam. Iam oleo ungebantur res, ut ſacræ eſſent: ut habetur* Exod. 40. *&* Leuit. 3. *&* 8.

Oleum uero, quo res hæ omnes inungebantur, non

erat

erat ſimplex,ſed communiſtū: ut habetur Exod. 38. Erat itaque confectum ex myrrha electa ad 500.ſiclos,& ex cinnamomo ad 250. & calamo ad eandem menſuram,& Caßia ad 500.& oleo oliuæ ad menſurã hin.

Porro fatemur Chriſtum hoc materiali oleo non fuiſſe perunctum: inde uero non conſequitur, ipſum uocandum non fuiſſe Chriſtum. Siquidem Abraham & eius filij uocantur in Pſalmo uncti,ſiue Chriſti:ſed Iudæi non docebunt, hoc fuiſſe oleo corporali delinitos. Dicit uero Pſalmus: Nolite tangere Chriſtos meos. id eſt unctos meos. Quòd ſi Patriachæ hoc oleo terreno uncti non fuerunt, ſed ſpirituali: idẽ permittant nobis de noſtro Chriſto dicere. Nec enim placuit Deo Chriſtũ noſtrum iuxta ritum Leniticum: inungi ſiquidem non erat futurus Sacerdos ſecundum ordinem Aaron, ſed iuxta ordinem Melchiſedec. Vbi igitur regnum & ſacerdotium æternum eſt,neceſſario fit,ut oleum ſit etiam æternum,quale illud Hebræum non erat. Pſal. 104 Pſal. 109

Oleum igitur,quo Chriſtus ſecundum humanitatem unctus fuit,Spiritus ſanctus eſt,iuxta illud: Spiritus Domini ſuper me,eo quòd unxerit me. Ad euangelizãdum pauperibus miſit me, (En tibi prophetica functio)ut mederer contritis corde (En Sacerdotale munus ſeu paſtorale.) ut darem coronam pro cinere, & pallium gaudij pro mœrore. (Hoc regium eſt, ut plane habetur 2.Reg. 1.in monodia, quã Dauid ſuper Saul decãtauit,dicẽs:Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui ueſtiebat uos cocino, qui præbebat ornamẽta aurea cultui ueſtro.)Eſt igitur Spiritus ſanctus oleũ exultationis,quo Ieſus unctus eſt:teſte Petro,qui Actorũ 10.dicit: Vos Iſai. 61 Pſal. 44

ſcitis Ieſum à Nazareth, quomodo unxerit eum Deus Spiritu ſancto.

Iā cum Spiritus ſanctus Deus ſit, apertum eſt functiones omnes Chriſti fuiſſe, et eſſe diuinas. Et licet multi fuerint uncti, & ideo Chriſti uocati (ſicut etiam multi ſunt uocati Ieſus: ut Ieſus Naue, & Ieſus Sirach,) at hæc duo uocabula, IESVS & CHRISTVS, per emphaſin de Chriſto dicuntur: quia ut eſt rex regum, & ſacerdos ſacerdotum, ita eſt unctus unctorum, imo in nouo Teſtamento, unicus eſt ille nobis rex, unicus & Sa-
Heb. 7 cerdos. Inquit enim Apoſtolus: Alij plures facti ſunt ſacerdotes, quia morte prohibentur permanere. Hic autem, id eſt, Chriſtus, quia manet in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium, eſtque ideo unicus ſacerdos. Quod ſi nos etiam ſumus ſacerdotes, eſt ille in nobis: ut enim unica hoſtia eſt, quam ille & quam nos offeri-
Ioan. 17 mus, ita & unus eſt Sacerdos. Sumus enim nos unum in illo, membra ſcilicet cum capite.

Filii Dauid, filii Abraham Refricatur Dauidis, et Abrahæ memoria, quia Deus nihil habet antiquius erga homines, quàm quod fidelis habeatur in uerbis ſuis.
Pſal. 144 Vt ergo Matthæus doceat Deū fidelē fuiſſe Dauidi, & Abrahæ, quibus Chriſtum promiſit: ideo de his ſpecialis
Lucæ 1 mētio fit. id cecinit Virgo: Sicut loquutus eſt ad Patres
Lucæ 1 noſtros, Abrā et ſemini eius. Et Zacharias Baptiſtæ pater: Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham, &c.

Secundo, de his duobus mentio fit. Fortaſſe enim his
Act. 13 duobus meliores antiqua nō tulit ætas. Certe Dauid uir fuit ſecundum cor Dei. De Abraham uero dictum eſt,
Rom. 4 quod ſit pater credentium per præputium. Fuit igi-

tur Chiſtus ex matre omnium fœminarum optima: cũ ex parentibus ſuæ gentis ſummis. At longa querela eſt, cur Dauid præpoſitus eſt Abrahæ? & quidem plana reſponſio extat, quod Iudæi non iactabant ſuum Meſsiham: ut filium Abrahæ, ſed ut filium Dauidis. Nam Sacerdotes rogati de Chriſto, cuius filius ſit? Reſpondent, Dauid, ut habes Matth. 22. & dum cæci clamant, dicunt: Ieſu fili Dauid miſerere noſtri Matth. 9. & Cananæa idem, & pueri dicunt: Hoſanna filio Dauid infra, 21. Imo & angelus ipſe dicit ad Mariã: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius.

At redit quæſtio, cur filius Dauidis potius Chriſtus dicatur, quàm Abrahæ? Ad hoc reſpõſio eſt: Quia Abrahæ promiſsio facta non eſt, qualis Dauidi. Dauidi enim promittitur regnum æternum, nunquam abolendũ dicitur enim Pſal. 88. Semel iuraui in ſancto meo ſi Dauid mentiar. Semen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut ſol. Iurauit Dominus Dauidi regnũ nõ ceſſaturũ. Ceſſauerat in Saule, ceſſauerat in Perſis, Medis: at Dauidi regnũ promittitur æternũ. Porro promiſsio hæc uana fuerat et mendax: ſi de filijs Dauid carnalibus intelligeretur, at efficax inuenitur in Chriſto, cuius regnũ et monarchia æterna erit. Quod in Iſaia habetur: Super ſoliũ Dauid, et regnum eius ſedebit, ut confirmet, et corroboret illud amodo, et uſque in ſempiternũ. Et in Ieremia habetur: Si irritum poteſt fieri pactum meum cũ die, et cum nocte: pactum meum irrtum eſſe poterit cũ Dauid ſeruo meo, ut non ſit ex eo filius, qui regnet in throno eius. Eſt igitur Chriſtus filius Dauidis illius, cui æternitas regni in Chriſto promiſſa eſt.

Iſai. 9

Iere. 31. 33

Secundo Chriſtus dicitur filius Dauid, quia Dauidi fuit in multis ſimilis. Chriſtus paſtor ſicut Dauid. Percuſsit diabolum, ſicut Dauid Philiſthæum. Eruit agnos & oues de ore diaboli, ſicut Dauid de ore leonis. Sed in hoc maxime eſt illi ſimilis, quòd tot preſſuris & calamitatibus regnum ſibi comparauit. Vt igitur regnũ Saulis quod ceſſauit, typus fuit regni diaboli, Saul enim occidit ſacerdotes Domini, perſequebatur ſẽper Dauidẽ, & in diebus eius non defuit uſura & dolus: ita & regnũ Dauidis typũ geſsit regni Chriſti, regnante enim Dauide regnauit iuſtitia, cultus Dei et Deus ipſe.

Pſal. 77

1. Reg. 17

Pſal. 54

Tertio Chriſtus filius Dauid: quia ſicut Dauid fuit hoc illuſtri nomine donatus, ut eſſet uir iuxta cor Dei: ita & Chriſtus unicum illud habuit, quòd eſſet uir, in quo complacuit Patri. Certe multo propinquius & iuxta cor Dei, quam Dauid.

Acto. 13
Matt. 4

Quarto, multo magis è re noſtra eſt, quòd Chriſtus dicatur filius Dauid, quàm Abrahæ: filius ſcilicet, eius, qui peccauit, quàm eius, de cuius peccatis nulla fit mentio. Cum enim anima, quæ Deum colere uult, efficiatur Chriſti mater, ut ipſemet Dominus dicit: ſi Chriſtus diceretur filius Abrahæ, animæ quæ fuerunt peccatrices deſperarent ſe poſſe Chriſtum concipere: at fiduciam habeant gignendi Chriſtum, qui filius dicitur Dauid, qui fuit aliquando peccator. Porro ea ratione præponitur Dauid Abrahæ, quia dictum eſt: Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores. &, Gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitẽtiã agẽte, quàm ſupra nonaginta nouem iuſtis, qui nõ indigẽt pœnitẽtia: itaq; magnus medicus nõ moratur ſanos, ſed lãguentes. Ma-

Matt. 13

Matt. 9
Lucæ. 15

gna ſalus non requirit firmos, ſed collapſos. igitur magis filius David *peccatoris, quàm* Abrahæ *iuſti.*

Quinto, ſacra Scriptura *docet, ſinum* Abrahæ *eſſe locum refrigerij: imo &* Chriſtus *docet primores in regno ſuo eſſe* Abraham, Iſaac *&* Iacob *: dicit enim infra, cap.* 8. *Multi uenient & recumbent cum* Abrahã, Iſaac, *&* Iacob *in regno cœlorum.* Cum *igitur* Abrahã *deſignet quietem, innuit* Dominus, *neceſſe eſſe, ut filius ſis* Abrahæ *quieti. prius fuiſſe filium* Dauid *pugnatoris, anguſtijs & laboribus preſſi.* Mundus *enim prius gaudet, poſtea cum* Saule *in prælio ſuccumbit. At filij* Dauid *prius dolẽt (quia pariũt ſicut mulier) poſtea tamen regnant, ſicut fecit* Dauid. Chriſtus *igitur prius filius laboris & ærumnarũ, ſed tãdẽ gaudij et regni.* Lucæ 16 Ioan. 16

Neſcio etiam an inſignis hic Chriſti humilitas explicetur: qui ſicut fœminas in ſua generatione attexuit peccatrices, ita filium ſe uoluit nominari peccatoris, adulteri, homicidæ, & propter cuius culpam tot hominum millia perierunt in Iſrael. Matt. 1

Abraham genuit Iſaac, &c. *Hic locus multas nobis exhibet difficultates : adeo uero difficiles, ut in eis explicandis, multum ſit à maioribus noſtris ſudatum.* Quorum *ſententias, ut in* Prologo *dixi, in alium ego* Tomum *conieci.* Supereſt *dicere quid inter eas certius uideri poſſit.*

Eſt prior difficultas, quomodo Matthæus *&* Lucas, *ex patribus adeo diuerſis dicant fuiſſe* Ioſephum, Mariæ *uirum? In qua re id ſit certũ, lineã* Matthæi, *nõ eſſe à linea* Lucæ *omnino diuerſam.* Id *probatur manifeſte, quia in utraq; ſtatuitur* Salatiel, *& eius filius* Zo-

robabel, dux Iudæorum, ut Aggæus dicit. cap. 1. & 2.

Hinc neceſſario colligitur Zorobabelem duos habuiſſe filios: Abiud, ut Matthæus teſtatur; & Reſa, ut aſſerit Lucas, qui Moſollã, et Hananias dicti sũt. 1. Par. 3.

Iam naturali propagatione ex Abiud deſcendit Ioſeph, uir Mariæ: teſte Matthæo. Porro ex Reſa (cui ducatus Iudæorum ſucceſſit) deſcendit Eli, ſiue Ioachim naturalis Mariæ pater: ac ideo Chriſti auus, & Ioſeph generi ſui legalis aliquo modo pater. Diluta igitur quæſtio eſt, non pugnant Matthæus & Lucas: ille enim generationem Ioſeph, hic Mariæ recenſet. Porro Breuiarium Philonis duces numerat ex Zorobabele eodem ordine, eiſdemq; nominibus quibus nominauit, & Lucas. Veneranda plane antiquitas.

Poſterior quæſtio eſt: Quomodo Salatiel à Matthæo deducatur in Salomonem: à Luca in Natham? Quæſtio eſt difficillima, quam noſtri ſeculi, uiri doctiſsimi, ita componunt: Habuit Dauid filios Natham, & Salomonem: huic regnum reliquit, hac lege tamen, ut, ſi eius poſteritas extingueretur, regnum poſteris Natham daretur, ut Philo dicit, hac enim ratione, hi fratres regis dicebantur. 2. Paralip. 22.

Succeſſerunt Nathani Mathah, Mena, Melcha, Eliachim, Iona, Ioſeph, Iuda. Salomoni uero ſucceſſerunt Roboam, Abia, Aſa, Ioſaphat, Ioram, Ochozias, cuius ſtirps à Iehu & Athalia extincta eſt. 2. Paralip. 22.

Salomonis ergo ſtirpe deſtructa, ſucceſſit regnum filio Iudæ ex Natham: fuit ille Iudæ naturalis filius, uocatus Ioas, qui paſsim Ochoziæ filius dicitur, quia ei ſucceſſit in regno.

Ab hoc Ioas, (qui Matthæo Ozias, Lucæ Mathath dictus eſt) eædem omnino perſonæ ſunt, uſque ad Salatielem: quas nominibus diuerſis Matthæus, & Lucas nominant, ut pote qui erant binomij. Hac ratione Salatiel refertur ad Salomonem, legali ſerie: naturali uero ad Natham.

Tertia quæſtio: Cur Matthæus aliquando duos, aut plures fratres nominat, ut Phares, et Zaram, ut Iudam, & fratres eius, ut Iecomiam & fratres eius: aliquando uero uno ſolo fratre contentus reliquos præterijt? Huius cauſam hanc eſſe arbitror: Matthæus eos ſolos recenſuit, quibus hæreditas, & ius primogenituræ conueniebat. Qua ratione prætermiſit Iſmaelem, qui non fuit hæres cum Iſaac. Prætermiſit etiam Eſau, quia primogenita ſua, (ius ſcilicet hæreditarium) fratri ſuo uendidit. Prætermiſit etiam Ruben, & Leui, quia licet hi eſſent primogeniti ante Iudam: at Iacob moriens uiſus eſt detuliſſe primogenituram Iudæ, quam alijs abſtulit, cum dixit ad Iudam: Te adorabunt filij patris tui. iam meminit Phares & Zaræ, quia merito Zaram. (qui primus è uentre matris manum protulit.) cum Phares, de primogenitura contendere poterat. Itē licet Christus Dominus non deſcendat ex familia Salomonis (ut quæ in Ochozia extincta dicitur) at meminit Matthæus Salomonis & ſucceſſorum ſuorum, quia his ius primogeniti, id eſt, hæreditarium ius à Dauide conceſſum eſt. Demum meminit Ieconiæ & fratrum eius, quia tribus fratribus, filijs Ioſiæ ius regni datum eſt: omnes enim filij Ioſiæ, fratres Ieconiæ, reges fuerunt. Quia igitur Christus Dominus eſt hæres Dei (ut Apo-

Gene. 21 Gen. 25 Gene. 49 Gen. 38 4. Reg. 11 4. Reg. 42 4. Reg. 23.

Hebr. 1 Mat. 21 ſtolus eſt teſtis,) & eſt hæres uineæ Domini (ut mali coloni uineæ eiuſdem dixerunt) meritò Matthæus ſolos eos numerauit, qui hæredes eſſent promiſsionum Abrahæ factarum, quæ in Chriſto perfectæ & conſummatæ ſunt. Gen. 15 Igitur terra Canaam promiſſa eſt Abrahæ & ſemini eius, (per quam terra cœleſtis nobis omnibus promiſſa ſignificatur,) ideo numerauit Matthæus illos duntaxat, quibus eam terram hæreditandi ius conueniebat. Non igitur credant Chriſtiani ſe ad generationem Chriſti plene pertinere, niſi per Spiritum ſanctum, corda eorum inhabitantem, ius ad hæreditatem cœlorum poſsideant.

Dubium alterum eſt: Cur fœminarum illuſtres in hoc catalogo tacentur: & ſolæ eæquæ multis infames habentur, huic ſacro ordini compinguntur? Huius rei multæ mihi cauſæ ſuccurrunt.

Prior eſt, ut intelligamus, fœminarum maculas & ſordes uirorum ſuorum dignitate purgari. Dictum.n. illud uerum eſt, non equam, ſed equum pullum efficere: ut igitur materiæ deiectio, formæ præſtantia erigitur, & noſtræ naturæ paupertas, Verbi diuini unione ditatur: ita & matrum ignobilitas in patrũ luce dilabitur.

Secunda cauſa eſt: ut intelligamus; nihil eſſe in hac uita omni ex parte beatum. Quis credidiſſet, peccata et ſordes etiam ad Chriſti generationem penetrare potuiſſe? ita igitur ordinauit altiſsimus: ut nihil eſſet tam ſplendidum, quin alicunde tenebrarum maculis fœdaretur, ut uidelicet non glorietur omnis caro coram Deo: 1. Cor. 1. ferat ergo opprobrium gentis quiſque ſuæ, ſiquidem et Chriſtus ipſe pertulit.

Tertia cauſa eſt: Quia hoc eſt diſcrimen ſpiritus humani, & Euangelici. Homo in diuitijs, delitijs, et honore gloriatur. At uir ſpiritualis libenter gloriatur in infirmitatibus ſuis: imò pudet gloriari niſi in cruce, id eſt in abiectione et ignobilitate. Huius ueritatis, etiam in ſua generatione Chriſtus ſpecimen dedit, natus ex peccatricibus, ex pauperibus, ex fabro Ioſepho, & textrice Maria. Quòd ſi regios ſplendores etiam habuit, habuit ſane ne principes à Chriſti ortu uiderentur abiecti. 2. Cor. 12 Galat. 6 Matt. 13

Quarta cauſa eſt, ut uel inde Gentiles, & peccatores ius haberent ad Chriſtum. Quiuis enim filius iure naturali parentibus debet honorem & ſubſidium. Debet ergo Chriſtus hunc honorem & fauorem omnibus gentilibus, omnibus etiam peccatoribus (ſi pœnituerint) quem quilibet bonus filius parentibus etiam uilibus debet. Currite ergo peccatores ad Chriſtum, ex uobis enim matres habet, quibus fauere debebit. Planè magna contentione exigebat Abraham à ſeruo ſuo ne Iſaa cum filium cum gente Cananæa copularet, ne Cananæi in promiſſa hæreditate aliquid obtinerent. Eandem habet contentionem Iſaac & Rebecca cum filio ſuo Iacob. At Iſaac noſter, noſterq; Iacob nihil horret gentillum commercia: quia hæreditas, quam ille habet, diſtributa non minuitur. Exod. 16 Gen. 20 Gene. 24 Gen. 28

Quinta cauſa: Optabat Dominus ex tunc, ut ſumma eſſet concordia inter Iudæos & Gentiles: ut nulla iam eſſet lis inter eos, quos Chriſtus in ſua carne copulauerat. Certè cum inteſtina bella ſunt inter principes, hac ratione adducũtur ad pacẽ, ſi matrimonia iungãt: et quidẽ ſolẽt uiri nobiles, uiles homines amare et prote-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

gere, ſi conſanguinei ſunt. Ita uidebat Chriſtus futura inter gentes & Iudæos diſsidia. curauit igitur hac ratione diſsidentes componere, & glutine carnis ſuæ alios

Epheſ. 2 alijs copulare. At noſtra culpa, Domini deſiderium non perficitur: cũ tamen Paulus, ut rem apertã et planã dixerit, Chriſtum in carne ſua inimicitias omnes diſſoluiſſe, & medium parietem maceriæ iam diruiſſe. Cur ergo Hiericho à Chriſto deſtructam readificare conabimur?

Ioſue 6 Sexta cauſa eſt. In Chriſti generatione fœminæ uiles numerantur, et hunc honorem illis Chriſtus impertitur: ut exemplum habeant illuſtres filij, quibus parum reſpondet parentum ſplendor, ne uiles parentes exhorreant: ſed honorent, extollant, & ſuſpiciant. Non obliuiſcitur Chriſtus parentum pauperum, ne tu obliuiſcare: honorauit ille, ut honores & tu. Præualeat apud te pietas paterna, ſplendoris & honoris amori. cum uideas nec hanc uirtutem Chriſto defuiſſe. O Chriſte unicum omnium uirtutum ſpecimen? Voluiſti uiles maiores habere, ut & hic pietatis tuæ fulgor demõſtraretur.

Septima cauſa eſt, ut nemo grandes peccatores deſpiciat, ex quibus nonnunquam tam ſublimes ſolent fructus oriri: Chriſtus hic naſcitur ex Ruth idololatra, Raab meretrice, Thamar inceſta, Bethſabee adultera, et uiricida, ſiquidem in uiri ſui mortem conſenſiſſe pluſquam probabile eſt. At propter Bethſabee, regnum adi

3. Reg. 1 piſcitur Salomon, quod ſibi Adonias natu maior uſurpauerat: & propter Raab Iudæi terram promiſſam ſi

Ioſue 2 bi comparant. Illuſtria igitur geſta magni etiam peccatores conficiunt. Ergo nec magnis ſanctis penitus fidendũ nec de magnis peccatoribus penitus deſperandum.

Octaua cauſa eſt: Ne mirere ſi in catalogo ſuo Chriſtus peccatores eosq; magnos oſtentet. Oſtentat medicus inſigniores, quos ſanauit ægrotos. Oſtentat uictor ferociores, quos ſubiugauit hoſtes. At medicus noſter, noſtros ſanauit morbos, noſtros ipſe tulit languores: & ſi gaudium eſt coram Angelis Dei & coram Chriſto maius, ſuper uno peccatore, (in quem medicus ſuam & ſapientiam & induſtriam, & charitatem effundit) quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, in quibus Dei gratia non ita monſtratur: intelligis plane, quantum Chriſtus lætatur, quòd fœminas illas ad pœnitentiam allexit, & nos in illis. Iſaię 53 Lucæ 15

Vltima cauſa eſt: Dixit Dominus: Qui facit uoluntatem patris mei, hic frater meus & mater mea eſt: ut ergo animæ peccatis olim obnoxiæ, non deſperent, ſe etiam Chriſti matres eſſe poſſe, ideo adducitur eis exemplum fœminarum peccatricium, ex quibus Chriſtus naſci non erubuit, alioqui ſi ſolæ fœminæ ſanctæ catalogo attexerentur, quis conſideret, ſuam animam Chriſtum poſſe progignere? Sicut ergo iactat ſe Chriſtus filiũ Dauidis aliquando turpiter lapſi, non uero iactat ſe filium Abrahæ iuſti: ita iactat fœminas uitijs fœdatas, non uero uirtutibus ſplendentes. Matt. 12

Dubium tertium eſt, cur Matthæus tanta contentione meminit 42. generationum, dicens ab Abraham ad Dauid omnes generationes 14. Item à Dauide ad tranſmigrationem, & ab hac demum ad Chriſtum? & quidem ſi exacte numeres, non 42. patres numerauit Matthæus, ſed 40. duntaxat. Siquidem in ult. quatuordenario ſolum 12. recẽſentur, qui cum 28. faciũt ſolũ 40.

Quid igitur eſt, quod tam anxiè poſt 40. patres Chriſtus naſcitur? Ad hoc illa mihi ratio ſuccurrit: Quòd ſicut 40. diebus formatur maſculus in uentre matris ſuæ, ut die quadrageſimo animetur, ſpiritumq; rationalem ſuſcipiat: ita quadraginta generationibus formatũ eſt hominum genus, ut uitam, ſpiritumq; ſanctum, per Chriſti incarnationem recipiat. Formatur igitur in uẽtre puer, non inde ſtatim poſt animationem exiturus, donec integrè perficiatur: ita deificatum eſt per Chriſtum genus humanum, nec tamen ſtatim à ſua deificatione exiuit è mundo, perficiendũ eſt adhuc, tantæ molis eſt fœtum æternitati idoneum aptare.

Deut.29 *Iam ſi 40. annis durat Iſrael in deſerto, nec terram tantopere deſideratã intrat, quantò uerius per 40. generationes, Iſrael uerus caret terra uera, id eſt, cultu Dei uero non figurato, et umbratili? Imo profectò poſt 40. generationes intrat homo in paradiſum, (ueram promiſſionis terram) Quia ſicut Chriſto naſcente, omnes*

Ioan.17

Rom.12 *nati ſumus, (membra uidelicet in capite) ita & ipſo Deum uidente, nos etiam uidemus. At Deum uidere, id terra uiuentium eſt, & paradiſus Domini.*

Deut.9 *Item Moſes eſt in monte cum Deo 40. diebus duntaxat, ibi legem ſuſcipiens, quam laturus erat ſignificationem exhibens, quòd Moſaicæ legis cultores, per 40. generationes ſolùm eſſent Deo placituri, quibus tranſactis, iam Moſes non eſt cum Deo: id eſt, iam Moſaici Deo non placent. At Chriſtus dicit ad Patrem ſuum, Ego in*

Ioan.14 *patre & pater in me. & iterum, Non ſum ſolus, quia*

Ioan.16 *pater mecum eſt ſcilicet, in æternum.*

Denique quadragenarius numerus eſt laboris, poſt

quem requies uenit: ita poſt 40. generationes, Chriſti requies adfuit.

At dices cur Matthæus has 40. generationes in tres ſecuit partes, cuique parti quatuordecim generationes aſſignans? Ad hoc mihi hæc adeſt ratio. Quia in prima teſaradecade regimen habuerũt iudices Iudæorum, ut ex libro Iudicum planum eſt. At in fine huius teſſaradecadis regimen Iudiciale tranſlatum eſt in regium regimen. Porrò in fine ſecundæ teſſaradecadis ceſſarunt reges, & tranſlatum eſt Regium regimen, in gubernationem Ducum, atque Pontificum. Nec ſine myſterio factum eſt, ut cùm uſque ad Machabæos duraſſent in regimine, Duces ex domo Dauid, & Pontifices ex tribu Leui: at Machabæi, cùm eſſent ſacerdotes, Pontificatũ, & Ducatum ſibi uendicarunt: totumq; regimen erat Pontificale, ut Philo author eſt, atque Ioſephus. Sicut ergo in fine primæ teſſaradecadis tranſlatum eſt regimen Iudiciale, et in fine ſecundæ, tranſlatum eſt regimen regium: ita erat conſequens, ut in fine tertiæ trãsferretur regimen Pontificium & Sacerdotale. At uerò ſi transfertur Sacerdotium, neceſſe eſt ut Legis tranſlatio fiat, Iuxta Paulum. Igitur Matthæus annotans tres teſaradecades, & earum mutationes, ſignificauit, mutationem Legis per Chriſtum faciendam in fine tertiæ teſaradecadis. Hoc uerò eſt, quod Paulus dicit: Cùm uenit plenitudo temporũ, miſit Deus filium ſuum, quia uidelicet, ut Cananæi non eijciuntur à terra, donec implerentur tempora ſua, ita nec Chriſtus uenit tranſlaturus principatum ſecularem, donec gubernationes illæ Iudicialis, Regia & Pontificia curſum ſuum peregiſſent.

1.Reg.10
4.Re.ul.
1.Eſdra 3
Hebr. 7
Galat. 4
Gene. 15

Antequam finiam locum iſtum, id mihi annotandũ eſt. Agnus ille paſchalis, cuius ſanguine ſuperliminaria tinguntur, et ſeruantur qui intra domos ſunt, occidebatur 14. luna, (nec enim prius fas erat occidi,) & mãdabat lex immolari ad ueſperã illius decimæ quartæ diei. Ita plane Chriſtus in decima quarta generatione tertiæ teſaradecadis, & in eius fine immolatur. Cuius ſanguine ſeruandi ſunt, qui ſeruari uoluerint. Non igitur naſcitur Chriſtus in principio tertiæ teſaradecadis: quia decima quarta generatione occidendus eſt: ſed naſcitur in decima quarta generatione, ut in eius fine, ideſt in fine uitæ ſuæ occidatur.

Exod. 12

De qua natus, &c. *Quàm caute dicit Matthæus:* De qua natus eſt Ieſus: *ut uidelicet indicaret, non cõueniſſe Ioſephum cum Maria. Sed Mariam uirginem peperiſſe: ubi multa ſpectato.*

Gene. 2

Primum, quod cum Eua ſumpta eſſet de Adam, dicit Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, ac ideo iure merito, ſubdita Eua fuit Adæ: quia ex illo ſumpta eſt. Dicere ergo idem Maria Chriſto poteſt: Hic eſt os de oſſibus meis, caro de carne, ſanguis de ſanguine. Quàm uere ergo dictum eſt, Deſcendit cum eis, & erat Ieſus ſubditus illis? Habet ergo Maria ius, & auctoritatem in Deum filium ſuum.

Lucæ 2

Gen. 2

Secundum eſt: Adam hominum parens de terra ſumitur. Moſes Iudæorum legiſlator de aqua educitur. Chriſtus & parens & legiſlator, eorum, quæ in cœlo ſunt, de Virgine gignitur. Tanto igitur amplioris gloriæ Chriſtus, quàm Adam & Moſes, quanto Virgo maior eſt terra, et aqua, quæ propter hominem condita

Exod. 2

Lucæ 2

ſunt, & tanto digniora præmia ab hoc principe hominum homines expectabunt, quàm à Moſe & Adam, quanto dignior præmio eſt Virgo, quàm aqua, & terra, quæ ſunt elementa deiecta.

Tertium eſt: Sicut Chriſtus naſcitur ex Virgine pura, ita et Chriſtiani ſi ſpirituales Dei filij naſcituri sũt, ex puritate, & ſanctitate naſcituri ſunt. Si peccatum aliquod illis placet, nullatenus naſcentur Dei filij. Abrenunciandum ergo eſt Satanæ, et omnibus pompis eius. Qui enim uoluerit eſſe huius ſeculi amicus, inimicus Dei conſtituitur. Iacob. 4

Quartum eſt: In origine mundi, dat uir fœminæ ortum, et quia naſcitur Eua ex coſta Adæ, fit ut robur accipiat ex uiro fœmina. At cùm naſcitur Chriſtus, noui mundi author, dat ortum fœmina uiro, fœmina enim circundabit uirum: & quia fœmina imbecillis eſt, & infirma, uaſculum ſcilicet fragile, (ut Petrus author eſt) fit ut uir noſter, ex nobis nihil niſi fragilitatem, & imbecilitatẽ contraxerit: quid enim aliud dare, quam quod habet, mortalis infirmitas poterat? Gene. 2 Iere. 31 1. Petr. 3

Quintum eſt: In origine mundi terreni, prior eſt uir, quàm fœmina: at in origine mũdi cœleſtis, prior eſt fœmina uiro, quia in terrenis principia ſunt meliora, fines longe à principijs relinquuntur, at in ſpiritualibus initia amara & fragilia, ſed fines longe præclariſſimi.

Sextum eſt: Naſcitur Chriſtus in terra ſine patre: Nam Ioſeph putatiuus pater eſt. Ita naſcuntur filij Dei in terra ſine parẽtibus: nã ij, quos habent, putantur eſſe parẽtes, quia Dominus dicit: Nolite uobis uocare patrẽ ſuper terram: unus enim eſt pater, uidelicet in cœlis. At Luc. 1 Matt. 23

dices, Chriſtus matrem in terra habuit, ita planè, ſicut & nos matrem habemus Eccleſiam. Sed ſicut uirtus gignendi Chriſtum in Maria, fuit ex Spiritu ſancto: ita & uirtus, quam habet Eccleſia gignendi Deo filios, à 1. Corin. 1 *Spiritu ſancto eſt, ut nō glorietur omnis caro corā Deo.*

Septimum eſt: Quod licet Chriſtus ſit natus ex Maria, in qua omnes nobilitates concurrunt, quæ ſplendorem generis Chriſto conciliare poterant: at nunquam Chriſtus Mariam iactauit ut matrem: imò non eam uocauit matrem, ſed ſolùm mulierem, ut in cruce, & in Ioann. 2 & 19 *nuptijs patuit, uidelicet, quia de Virgine ſecundū carnem natus erat. Docuit igitur nos omnia carnalia contemnere, nihil terreni ſapere, ſolam diuinitatē ſpectare.*

De qua natus eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus. *Planè Hebræis idem eſt uocari, & eſſe. Cùm enim dici-* Rom. 1 *tur: Paulus uocatus Apoſtolus, idem eſt, ac effectus Apoſtolus. Cùm igitur Ieſus, uocatur Chriſtus, fit, ut Ieſus ſit Chriſtus, ideſt, unctus & lenis. Ieſus ergo & uocatur, et eſt unctus, manſuetus et lenis: & cùm unguen-* Ioan. 3 *tum, quo Chriſtus unctus eſt, non fuerit exiguum, nec enim ad menſuram ei datus eſt ſpiritus, & ideo fit ut eius oleum in capite, deſcendat uſque ad barbam, (id eſt,* Pſal. 132 *uſque ad pilos barbæ hærentes,) nec id modò, ſed etiam uſque ultimas oras ueſtimēti eius, ut nemo mortalium ſit, qui ſi uelit olei & unguenti & lenitatis Chriſti ſentire ſuauitatem, non poſſit. Eſt enim in omnes pius, qui pro omnibus, etiam ſanguinem & uitam fundere uo-* Exod. 20 *luit. Sed quis fuit tantæ rei autor, ut Deus zelotes, uindicans peccata in tertiam et quartam generationem nūc uitā pra manſuetudine fundat, nec uocari ferè alio no-*

mine

ſtrine uelis, quàm lenis, & uncti? Dominus ille exerci- Pſal.93
tuum, Deus ille ultionum, qui gentes regit in uirga fer Pſal. 2
rea, & tanquam uas figuli confringit, nunc exercitui,
et cohorti Iudæorum manus porrigit uinciendas, cor
pus ſuum tradit Iudæis in ultionem, manusq́;, pedes, et
latus ferro offert, ſeq́; tradit tanquam figulinum uas cõ
terendum. Quæ te tandem uicit clementia, ò mitiſſime Num.12
rex? iactãt ſane Iudæi ſuum mitiſſimum Moſen, at ubi
tam fuit ille clemens? Deus ille, cui adſtant millia mil-
lium, Deus ille, cui ſi fumus aſcenderit in ira, ignis ab Daniel.7
eius facie exardeſcit, & carbones ſuccenduntur ab eo. Pſal.49
Qui ſi de cœlo intonat, mittit ſagittas, et diſſipat hoſtes,
fulgura multiplicat, & conturbat eos. Qui ſi aſpicit, Pſal.17
diſſoluit gentes, conterit montes ſeculi. Viderunt te, in- Abac.ult.
quit, & doluerunt montes, gurges aquarum tranſiit.
Qui reſpicit terram & facit eam tremere, qui tangit Pſal.118
montes & fumigant. Quis igitur fuit, qui te adeo un
ctum & manſuetũ reddidit? Certe tu unctiſſimus eras
ex te. Sed ſicut cultus ille Iudaicus, quo tunc coli uole-
bas, figuratus erat, non quo tu proprie coli cupis: ita et
furor ille tuus, quem olim oſtentabas, non eras adeo tibi
natiuus, quàm eſt lenitas, & miſericordia.

Rurſum, lex illa uetus ex ſe non faciebat homines
pios: ideo erat neceſſe Deum, rigoris habitum contra Heb.10
impios prætuliſſe. Porro, ex ſe lex noua ſanctos facit, Rom.8
in quos Chriſtus eſt leniſſimus, quia eorum eſt amantiſ-
ſimus. Sed ò quantam Chriſto iniuriam infert, qui in
lege noua malus eſt. Certe quantum ex ſe eſt, tollit à
Chriſto nomen, eum antiquum uindicis nomen reſu-
mere cogens.

Iam quia omnis Chriſti uita, acta, mores & mors, ſummam oſtendunt clementiam, benignitatem & amorem, meritò à uita benigna, leni & pia, lenis & pius, ac ideo Chriſtus nominatus eſt.

Sed profectò ingẽtes Domino gratias debemus, quia Chriſtus uocari uoluit. Si enim olim pugiles ungebantur ad pugnam, cum Chriſtum audis, ad pugnandum pro nobis unctum exiſtima: at ea tam fuit acris pugna, ut mori oporteret Chriſtum, quo nos à morte, & mortis procuratore uindicaret.

Nec id tacendum eſt, quòd licet multi ſint diuites, nolunt tamen ita inter egenos uocari, ne eorum importunitate uexentur. Multi etiam ſunt benigni principes, uolunt tamen iuſti uocari: ne à iuris rigore deflectere eos cogant damnati. At Chriſtus inter pauperes, iniquos, & damnatos, Chriſtus uocari & haberi uult: quia tanta eſt clementia, ut pelagus charitatis continere non uelit, effundere uelit. Quid igitur ò Rex? num tua te pietas à iuſtitiæ tramite coget unquam declinare? minime: quia omnem iuſtitiam in ſe exercuit, ut in nobis libere miſericordiam exerceret. Non ergo Chriſtus tantum ſibi Chriſtus, ſed nobis, non ſibi lenis, ſed nobis, ut uel hac ratione adamantinum pectus noſtrum, tam inſignis unctio emolliret.

Nec mihi à uero diſcordare, quod dicam, uidetur: Eo Chriſtum ſibi hoc nomen deſumpſiſſe, ut intelligeremus, nos quidem ferreos eſſe, ſed Chriſtum eſſe oleum, quo etiam ferrum lenitur, & à ferro eblandito, ab animabus emollitis, uelut à præclariſſimo facinore, nomẽ hoc ſibi impoſuiſſe. Dictum enim eſt, quòd ubi nomen

Chriſti, ſicut oleum effuſum eſt, adoleſcentulæ dilexerũt te. At eſt res adeo præclara, anima hoc oleo blanda, ut ab hoc unico opere Chriſtus ita uocari dignetur. Cant. I

Nolo tandem te hoc latere: Adeo Chriſtus unctus eſt & lenis, ut aſperrima mundi, poſtquàm Chriſto hæſerunt, blanda facta ſint, iam crux, tormenta, mors dulcia ſunt, ex quo leni Chriſto coniuncta fuerunt. Vt in ligas, ſi blandus non es, non tibi hæſiſſe Chriſtum, & ſi hæſit, iniuriam illi facis, qui cum blandam reddiderit crucem, te blandum nondum effecit.

Cum eſſet deſponſata mater, &c. Dubia multa cogitanti uerba hæc occurrerunt, quorum id primum: Cur uoluit Dominus de Maria naſci deſponſatæ? multo enim uidebatur præcellere uirgo nondum uirata, quàm uiro deſponſata? ad hoc rationes multæ à patribus adductæ ſunt: nec tamen aliæ deſunt.

Prior eſt: Sicut coniuges inuenti ſunt in corruptione generi humani: ità æquum erat, & coniuges reperiri in eiuſdem reparatione. Et quidem ad corruptionem parum Eua nocuit: niſi enim Adam peccaſſet, nihil Eua læſiſſet. Vir igitur, non fœmina caſum noſtrum effecit, at contra in reparationem, parum Ioſeph contulit: niſi enim Maria concepiſſet, Ioſeph nihil profuiſſet. Fœmina igitur non uir profecit, & ſane in corruptione generis humani, uterq; coniugum eſt carne corruptus: contra in reſtitutione, uterq; coniugum eſt carne illibatus. Rom. 5 Gene. 4

Altera ratio eſt, ne ueritas figuræ, & prophetiæ rei deeſſet euẽtus. At in Iſaia dicitur: Antequã ſciat puer uocare patrẽ, & matrem, auferetur fortitudo Damaſci.

puer igitur erat habiturus matrem ueram, patrem uero legalem: neceſſario igitur, eſt deſponſata mater Ieſu

Iſa. 11 Maria. Iam apud eundem Iſaiam dicitur: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Virga illa uirgo Maria eſt: è qua flos Chriſtus aſcendit. At profecto nunquam flos aſcendit è uirga folijs nuda: prius enim uirga folijs adumbratur & honeſtatur, quàm flos aſcendat. Prius igitur Maria uiri umbra & ornamento decorari debuit, quàm Chriſtus ex ea naſceretur. Alioqui difficile ſeruabitur flos, aut uirga ſine folijs. Sed Lector, te precor ſiſte nonnihil: profecto folia multum præſtant floribus, aliquando enim in medio folijs flos naſcitur, & maxime ex radice folij prodit flos: uirtus ergo folij ad florem dimanat. At non ita in Chriſto: non enim flos qui eſt Chriſtus, è radice folij, id eſt, Ioſephi proceßit. Sed flos exit de uirgæ radice: ita enim dicit: Et flos de radice, non folij, ſed uirgæ, aſcendet. ut intelligas, nihil in huius floris conceptione feciſſe Ioſephum, ſed Virginem.

Tertia ratio, quæ rerum multarum radix eſt & fons: Chriſtus non uult naſci, niſi è uirata uirgine; quia nunquam naſcetur ex anima quæ uirum non

Eph. 4 habuerit. Noſti Lector, quòd Chriſtus in anima concipitur, ibi formatur, ibi adoleſcit, donec occurrat in uirum perfectum: non ergo concipitur nec formatur, ex anima quæ uirum non habet. Dicit Dominus Sa-

Ioan. 4 maritanæ: Voca uirum tuum. niſi enim uiro fueris coniuncta, non in te naſcetur filius Dei. Dices: Quiſnam hic uir animæ eſt? Plane uir Mariæ Ioſephus, Deus erat uirginis Diuinus ſponſus: ſed Ioſephus humanus.

Ita propoſitum firmum non peccandi, firmitas illa decreti, quo uoluntas Deo dicatur in cultum, illa conſtantia uir eſt, cui uoluntas nubit. Si hæc tibi conſtantia deſit, non naſcetur in te Chriſtus: & nota quàm admonemur ex nominibus ſponſi & ſponſæ. Sponſa Maria dicitur, ideſt, amarum mare: debet igitur conſtantia et propoſitum cauendi à peccato, contritionis amaritudini copulari, ut inde Chriſtus naſcatur. Rurſus Ioſeph augmentum ſignificat. Si uis igitur in te naſci Chriſtū, ſit in te augmenti & proficiendi propoſitum. Si ergo anima deſolata eſt, uiro carens erit ciuitas ſola ſedens: populo, ſed non Deo plena: non ibi naſcitur Chriſtus. Merito enim curabat Pharaone, Hebræis fœminis, maſculus ſeruaretur, ſolas uolebat ille fœminas: ita & diabolus, tunc ſolum ſibi timet, cum maſcula conſtantia animo copulatur. Sed aduerte, ſicut è Maria Chriſtus non naſcitur niſi ſit deſponſata Ioſepho, at Ioſephus Chriſtum non efficit, eſt enim Chriſtus de ſpiritu ſancto, Virgine præſtante conſenſum: ita Chriſtus non naſcitur in anima, quæ propoſitum & firmitatem non habet. At non efficitur ex propoſito Chriſtus, gratiam enim ſolus Deus præſtat: ſed huic gratiæ (ſiue huic qui naſcitur Chriſto) uoluntas præſtat conſenſum. Vt longe in hac re ſcias erraſſe Lutherum. Tren. 1 Exod. 1 Matth. 1 Pſal. 84

Dubitatio ſecunda: Recte quidem Chriſtus è deſponſata naſcitur, ſed cur non ex iam coniugata? Cur uoluit Dominus poſt deſponſationem, & ante nuptiarum celebrationem ex uirgine naſci?

Ad hoc prior reſponſio eſt, non eſſe in hoc ſeculo nuptiarum celebritatem cum Deo: hæc feſtiua celebritas

in cœlo ſperanda eſt, non in terra. Vt peruenias ad cœlebritatem nuptiarum diuinarum in cœlo, prius neceſſe eſt tibi naſcatur Chriſtus in terra. In qua non naſcitur homo ad feſta nuptialia, ſed ad laborem, ſicut auis ad uo
Iob. 5 *latum. Igitur hic compatimur, ut triſtitiam habet mu*
Ioann. 16 *lier pariendo: ſed illic conglorificamur, quia filius in*
Rom. 8 *mundum natus fuit.*

Altera reſponſio eſt: Si nondum natus eſt Chriſtus in anima tua, & in te nuptialia feſta peraguntur, non illa feſtiua ſunt gaudia, ſed noxia uenena. Caue gaudeas in hoc ſeculo, niſi nato Chriſto, imo & ablactato. Sicut A-
Gene. 21 *braham celebrat feſtum in die ablactationis filij ſui.*

Tertia reſponſio: Adeo Deus eſt opum ſuarum imo & ſui prodigus, ut ſimul ac anima ſe illi ſubdiderit, ſtatim ei largiatur opes, quas habet: & quia nihil habet maius filio ſuo, hunc eundem filium, quem ſibi ab aeterno peperit, animæ filium facit. Non expectat igitur feſta, non nuptialia præparamenta. Eodem momento, quo ſe anima illi tradit, eodem ille ſe animæ tradit, tanto ei filio conceſſo. Vbi nimium ſtupeo Dei dignationē. Quòd enim filius Dei ex intacta uirgine oriri uolue
Ierem. 3 *rit, grandis dignatio fuit. At quòd idem naſci dignetur ex anima prius fornicaria, quæ multis ſe amatoribus ſubiecit, id ſumma dignatio eſt.*

Poſtrema ratio: Vt intelligant coniugati, quàm ſit difficile in eis perfectum naſci Chriſtum. Sane uirgo
1 Corin. 7 *deſponſata, cogitare poteſt quæ Dei ſunt. Nec dum enim domum habet, nec dum cogitat quomodo ſuo placeat uiro. At quæ iam coniugata eſt, diuiſa eſt. Cor habet in multas diſſectum curas: non igitur facile ad-*

mittit Chriſti in ſe conceptionem perfectam.

Tertia dubitatio eſt: Cur Matthaus meminit uteri uirginei. An non honeſtius dixiſſet, Inuenta eſt prægnans de Spiritu ſancto? Quorſum igitur de utero mentio? Reſponſio: meritiſſime ſacri meminit uteri, ubi Deus factus eſt homo, ut ſciamus impletas eſſe ueteres de hac re prophetias. Dictum enim erat: Vt inhabitet gloria Domini in terra noſtra. Veritas de terra orta eſt, iuſtitia de cœlo proſpexit. Dominus dedit benignitatem, & terra noſtra dedit fructum ſuum. Cum igitur opere Spiritus ſancti, naſcitur in utero Chriſtus: habitat gloria Domini, in utero terræ. Iuſtitia diuina aſpexit uirginem, adamauit eam: clauſus Deus eſt, & ortus in utero eius; ſicq; ueritas de terra orta eſt. Itaq; dedit Dominus benignitatem in utero uirginis, quæ fructum ſuum (id eſt, non ex uiro aliquo natum) protulit. Rurſum dictum erat: Rorate cœli deſuper, aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Cum audis uirginem conſenſiſſe Gabrieli: facile intelligis, defluxiſſe de cœlo rorem, terramq; uteri uirginalis fœcundatam, & germinantem ſaluatorem. Item dictum erat: Deſcendet ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Stillæ de cœlo ſunt, at imbibuntur in terra. Inuenitur igitur Deus in utero: multum ergo habet cum hoc utero Deus.

Pſal. 84

Iſai. 45

Pſal. 71

Sed Euang. dicit: In utero habens de Spiritu ſancto. Sane primus homo de terra, & ſecundus homo de Spiritu ſancto: quia uidelicet ille prior homo erat terrenus, terrena ſapiēs. At ſecūdus homo ſpiritualis eſt, non carnis uoluntatē faciens, ſed ſpiritus: ſurrige oculos. Si primum hominem peccatorem ſpectes, dices eius animam

1. Cor. 15

adeo terrenam effectam: ut ille homo totus terra fere di ci poſſit: ita ſi Chriſtum ſpectes, licet carnē habeat: adeo tamen ſpiritalis illa caro eſt, ut totum fere dicere poſſis eſſe ſpiritum ſanctum. En tibi exemplum. Vides Chriſtum conſpui, flagellari, crucifigi, quae nam precor, caro, (quae caro ſolummodo eſſet,) tanta pati potuiſſet, non maledicens non clamitans: ſed perinde tacens, ac ſi caro non eſſet, ſed ſpiritus eſſet? Merito igitur Chriſtus dici poteſt totus de ſpiritu ſancto. Non ſolum quia ſpiritus ſanctus autor fuit ſuae formationis, ſed etiam, quia nihil fere in Chriſto niſi ſpiritus monſtrabatur. Adeo ut ſpiritus uideretur carnem abſorbuiſſe, ut uerum eſſet illud: Spiritus Domini ſuper me. eo quod unxerit me.

1. Petri. 2

Iſai. 61

Nolo tamen à communi uia diſcedere, qua dicitur Chriſtus natus de Spiritu ſancto, quia Spiritus ſanctus Chriſtū formauit. Sed ſtatim ſuboritur quaeſtio, cur nō haec formatio etiam uerbo aeterno tribuitur, aut Patri, aut certe toti Trinitati? Ad quod prima ratio occurrit: Quia Spiritus ſanctus eſt diſtributor omnium gratiarum & donorum, quorum quia in Chriſto plenitudo fuit, ideo Spiritu ſanctus eſt autor conceptionis Chriſti, è cuius plenitudine, nos omnes accipimus: eſt igitur Chriſtus de Spiritu ſancto, id eſt, plenitudo omnis gratiae, eſt de fonte & pelago gratiarum.

1. Cor. 12

Ioan. 1

Secunda ratio fuerit: Non ſolum anima Chriſti, ſed & caro Chriſti uiuificat, uitamq; ſpiritualem eam comedenti largitur, & ut habet in tertia parte Thomas, non ſolum humanitas Chriſti, gratiā tribuit meritorie, ſed etiā quadantenus efficienter, Sicut enim ignis

Queſt. 8 artic. ad. 1.

efficit ignem, ita Chriſti humanitas gratiam præſtat, et conſequenter ſpiritum ſanctum. Quod ſi ita eſt, neceſſe eſt carnem igneam eſſe, quæ ignem efficiat: & ita neceſſe eſt carnem Chriſti, fere in ſpiritum tranſiſſe, ſi ſpiritum ſanctum datura eſt. Merito ergo illa humanitas eſt de ſpiritu, quæ ita in ſpiritum abſorpta erat, ut ſpiritum largiretur.

Tertia ratio eſt: Duos fecit Deus mundos, alterum naturalem quem intuemur, alterum ſpiritualem & diuinum, qui per Chriſtū incepit. Sicut enim ex Patre duæ ſunt proceſſiones, altera per modum naturæ, qua proceſſit ex Patre Filius altera per modum gratiæ et amoris, qua ex Patre & Filio prodijt Spiritus ſanctus: ita et duo conditi ſunt mundi, alter in quo natura ſuam extulit uim. alter in quo gratia reſplendet. Iam prius eſt quod animale et naturale: poſterius quod ſpirituale. Mūdus igitur ille naturalis et prior tribuitur Patri, quæ prima perſona eſt in Trinitate: et ita dicimus: Credo in patrē omnipotentem factorem cœli et terræ. At cum in Spiritu ſancto omnino gratia ſplendeat, merito mundi gratioſi: et origo conceditur. Cum igitur Chriſtus nos omnes in ſuo corpore comprehendat, ipſe mundus eſt ſpiritualis. Igitur corporis Chriſti, (id eſt, mundi noui) generatio de Spiritu ſancto eſt. 1.Cor.15

Poſteaquàm Ioſeph inuenit ſponſam ſuam prægnantem, cum eſſet iuſtus, nec eam uellet infamare, uoluit occulte dimittere. Igitur coniugati, (quibus miſera hac contigit ſors uxoris adulteræ (ſplendidiſſimū habēt exemplū, quid ſint in ea calamitate facturi. Videlicet, ut potius ad clementiā, quàm ad crudelitatē confugiāt,

Secundo habent omnes uiri ſpirituales ſpeculum, ubi uitam ſuam aſpiciant. Quis unquam credere potuiſſet tam, Ioſephum à Mariæ ſuſpicione uexatum? Imo quis credere potuiſſet, tam lætam Mariæ conceptionem, & impregnationem tam dulcem, tam amaro felle condiri & temperari? Videbat Maria Ioſephum triſtem & ſuſpicioſum. Erat Mariæ Ioſephi conſpectus amatus. Videbat Mariam Ioſeph prægnantem & triſtem, erat hoc illi fel, & abſinthium. Quis crederet in tam dulci conſortio, tantum fellis cadere potuiſſe? Nulla ergo in terris tam læta feſtiuitas, nulla tam dulcis ſocietas, quæ à fellis & amaritudinis labe euadere poſſit.

Matt. 7 *Quid? Non modo uexaberis ab extraneis, imo ipſi dome*
Pſal. 40 *ſtici tui, qui edunt tecum quotidie, cum quibus in domo Dei conſentienter ambulas, ipſi magnificabunt ſuper te ſupplantationem.*

Tertio tamen libet hanc rem penſitatius expẽdere. Supra dixi, animam ſuo propoſito firmo, copulari et nubere. Quid eſt igitur, quod propoſitum hoc (cũ iuſtũ et ſanctum ſit) ſuſpicatur, timet et occulte uult dimittere prolem, iam in animo conceptam? Certe propoſitum illud iuſtum & ſanctum adeo eſt: ut, qui iuſtus homo ſit, ab eo maxime iuſtus ſit cenſendus. Sed contingit hominem propoſuiſſe quidẽ uitã ſeruare à peccatis purã, at nõ nimis excelſam, mediocrẽ, non ſublimem. Cum uero ſe ſentit ad maiora inſtigari, cumq; eius uoluntas uelut urgetur ad magnam perfectionem: celſitudinem hanc, & uelut uentris tumorem non approbans, nec uituperare audens, clam dimittere tentat. Id ſecum mente reuoluens, ſatis eſſe ad cœlum aſſequendũ, ſi laxior uita,

et à tãta prolis ſanctitate aliena fuerit. I*taq́; nec* M*a-riã,id eſt mare amarum: neque uteri eius tumorem ac celſitudinem patitur, ſed fugam meditatur & parat.* I*dq́; maxime uſu uenit ijs,qui ad magnam perfectionem inſtigantur, cum nonnullo aliorum diſpendio.* V*t puta, cum coniugatus ita* D*ei amore ſuccenditur, ut uxoris illecebras refugiat, & cum curatus ita ambit monachatũ,& ſolitudinem:ut populi ſibi commiſſi curã cupiat abijcere.* I*ſti quidem cũ uentris ſui tumorẽ, et ad ſublimia conatũ aduertũt,et expendũt,nonnũquã putant, non hunc conatum ex* D*eo eſſe, ſed ex dæmonis forſan adulterio.* E*t tunc cum nec proſequi,nec uitupe-rare audeant,occulte dimittere uolunt,& uitam ſequi priorem.* Q*uibus hoc conſilium dandum erit:ut* A*ngelum requirant,id eſt uirum ſanctum & doctũ, à quo quid ſint acturi doceantur.*

A*d noſtrum* I*oſephum redeo.* I*nquit textus*: Hæc eo cogitãte,apparuit illi Angelus in ſomnis. *Cur uero uirgini in uigilia* A*ngelus monſtratur: in ſomnis uero* I*oſepho?* P*rior ratio eſt:* A*nnunciat* A*ngelus uirgini filium de* S*piritu ſancto naſciturũ:rẽ ſane ſpiritualem.* A*t* I*oſepho apparet, timorẽ ab eo ablaturus: rem certe humanam.* V*t igitur intelligas ſpiritualia eſſe ueritatem, humana uero eſſe ueluti ſomnia: ideo apparet uirgini uigilanti,* I*oſepho uero dormienti.*

P*oſterior ratio eſt:Conceptio* C*hriſti,(noui filij)non niſi in uigilia eſt: quia etiam conceptio* C*hriſti in hominis uoluntate, in uigilia fit: non naſcitur* C*hriſtus homini ſomnianti, & deſidi, ſed naſcitur homini expauefacto terroribus inferni,abominanti ſordes*

peccati, dolenti iacturam cœli, cupienti ueniam criminis. Hæc uero non dormienti contingunt, ſed nimium attento & uigilanti. Sicut enim Mariæ plenus ille conſenſus ad filij conceptionem requiritur: ita & in anima idem conſenſus plenus, non deſes, non ſomniculoſus, ſed Dei recipiendi auidus, expectatur. At non in Ioſepho conſenſus aliquis expoſcitur: ideo melius reuelatio ei in ſomnis fit quàm in uigilia. Igitur ut rem breuiter intelligas: ubi conſenſus uoluntatis poſtulatur, tunc reuelatio in uigilia fieri debet: at ubi nihil aliud quæritur, quàm illuminatio intellectus, quæ paßio eſt, non perinde actio, ibi reuelatio in ſomnis fieri ſolet. Adde his: Cum Chriſtus in anima naſcatur, Deo anima deſponſatur. At deſponſatio per conſenſum uigilem neceſſario fit: ſed cum anima lumine diuino eruditur, id non requirit.

Pſal. 84 Matth. 4 Poſtrema ratio eſt: Per annunciationem uirginis, cœpit gloria eſſe in terra noſtra, cœpit beatitudo eſſe in miſeria noſtra, regnum cœlorum appropinquauit noſtræ infœlicitati. At gloria & beatitudo nihil habet de ſomno: tota uigilia eſt. Ideo uigilanti uirgini annunciatur. At per annunciationem Ioſephi, pueri IESV & matris eius cura Ioſepho mandatur. Hæc uero cura temporaria eſt ueluti ſomnus.

Angelus igitur Ioſepho apparens, timorem illi excutit dicens: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere coniugem tuam. Vbi Lector aduerte: tria duntaxat matrimonia à Deo ipſo immediate mandata, memoria mea occurrunt. Primum fuit Adæ & Euæ in paradiſo. Hos enim Deus ipſe coniunxit. Secundum fuit

Gen. 2

Oſea cum uxore fornicaria: hoc enim fuit Deo mandan- Oſeæ 1
te ſuſceptum. Tertium fuit Ioſephi cum Maria, non qui- Lucæ 1
dem fornicaria, ſed de fornicatione ſuſpecta. Primum
illud fuit in ſtatu innocentiæ, ſecundum in ſtatu legis
ueteris, tertium in initio nouæ. Putas'ne hæc myſterio
carere? minime. Sed in ſtatu innocentiæ cupiebat Deus
ſibi aſciſcere filios inculpatos & immaculatos, ideo in-
nocentes, nullaq; labe reſperſos in matrimonio coniun-
gi. At in lege ueteri Deus erat habiturus filios infide- Deut. 32
les, et qui ad iracundiam in idolorum cultura eum pro-
uocarent, denique filios erat habituru cum idolis for-
nicantes, ideo fornicariam cum Oſee matrimonio iun- Oſeæ 4
git. Porro in lege gratiæ unitur Deus animæ, quam Mat. 5. 10
mundus odit, quam ut malam mundus ſeparat, quam
denique mundus de fornicatione inſimulat, licet ſit ipſa
reuera innocens: ideo matrimonium innocentis, ſed
ſuſpectæ Mariæ inſtituit, dicens Ioſepho per Angelũ,
Noli timere accipere coniugem tuam. Adde: Cum ani- Ierem. 3
ma fornicata prius cum amatoribus multis, Deo con-
ſentit ad prolem. profecto licet ab hominibus fornica-
trix reputetur, at Deo innocens eſt. Ex quo enim Deo
copulata eſt, innocens reddita eſt & immaculata. Re-
cole Magdalenam, quam etiam Euangeliſta peccatri- Lucæ 7
cem nominat, hæc ubi Deo iuncta eſt, Mariæ uirginis
typus elegans fuit.

Adijcit Angelus dicere Ioſeph: Vocabis no-
men filii Ieſum. *Vbi ego multa intelligo. Primum,*
proprium ius parentum eſſe, filijs imponere nomen:
ad nullum enim alium hæc iuriſdictio ſpectat. Cum er-
go Ioſepho ius hoc tribuitur à Deo, mihi uidetur, Io-

ſepho collata in Ieſum ea auctoritas, & iuriſdictio, quam pater in filios habet. Quod Chriſtus manifeſtauit, quando erat ſubditus non ſoli Mariæ, ſed etiam ipſi
Lucæ 2 Ioſepho. In hoc igitur grandis Chriſti oſtenſa eſt humilitas, qui non ſolum Mariæ, ſed etiam Ioſepho filialiter ſubdi cupiuit. Porro, quia à Deo nulli datur honor ſine onere, neceſſario fit, ut Ioſephus, qui patris honorem in Chriſtum accepit, paternam etiam de Chriſto curam ſuſcipiat. Sed quanta maieſtas eſt, eius gerere curã, qui omnium curam habet? & rurſum, quam magnifice retribuetur Ioſepho pro omnibus, quæ retribuit Chriſto? An non maior Ioſeph noſter, curam Chriſti gerens, quàm antiquus ille Ioſeph Aegypti curator? certe, quo maior eſt Chriſtus Aegypto, hoc maior eſt cura Chriſti, quàm Aegypti. Secundum eſt: Dicit Pſalmus:
Pſal.146 Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina uocat. Illius igitur eſt uocare, cuius eſt numerare. & dicitur in Geneſi, Appellauit Adam nomi-
Gen.2 nibus ſuis, cuncta animantia: uidelicet, ſapientiſſimus Adam, qui rerum naturas probe nouerat, iuxta eas, rebus nomina ponit. Si igitur Ioſeph Chriſto nomen ponit, ſeu uocat, ergo Chriſtum probe nouerat: alioqui pſitacus eſſet, Chriſto nomen tribuens, quod non intelligeret. Quantæ uero magnitudinis eſt, Chriſtum intelligere? Chriſtum probe noſſe? Beatus eſt, qui patrem
Matt.10 Matt.16 cognoſcit, & quem ille miſit Ieſum. Et beatus eſt Simon Bariona, quia Chriſtum Dei filium nouit. An non & beatus Ioſeph, qui ita nouit Chriſti naturam, ut illi poſſet imponere nomen? Ex quo tertium intellige: Primus uirorum, qui Chriſti celſitudinem nouit, Ioſeph eſt;

nouit prius puer Baptiſta: ſed adhuc in utero matris. Porro ex uiris integris primus Chriſtianus, primus, qui Chriſto hæſit, Ioſeph fuit. Cui acceſſit dignitatis gradus, quod non hominem, ſed angelum, Ioſeph meruit habere magiſtrum, à quo didicit Chriſtum uocandũ Ieſum, ideſt, ſaluatorẽ, uel ſalutem, uel ſaluare: ipſe enim eſt, qui ſaluat populum ſuum à peccatis eorum. Mat.1

Vbi iam dubium occurrit: Cur in uniuerſum, Saluator, uel ſalus nominatur, qui non ab omnibus malis, ſed à peccatis dicitur ſaluare duntaxat? Certe merito Saluator dicitur, licet ſolum à peccatis ſaluaret, ſicut & Ioſue ſaluator dictus eſt, ſolum ſaluans à bellis. Sed profundius penetra, duplicia profecto ſunt mala, à quibus ſaluari egemus ſcilicet, mala animæ, quæ peccata ſunt, & mala corporis, quæ ſunt temporalia: ab his malis temporalibus Chriſtus non uult in hoc ſeculo ſaluare, imo frequenter nos in ea conijcit. Saluat certe ab eis, ſi ita neceſſe eſt ad animæ ſalutem: at ſi non eſt ita neceſſe, non eſt malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus. 18

Sed adhuc introſpice: Nullum malum pœnæ fuiſſet, niſi malum culpæ præceſſiſſet: propter peccatum enim mors cum ſatellitio ſuo introiuit in mundum. Si igitur Chriſtus ſaluat à peccato, ideſt à radice malorũ, ſaluabit etiam ab omnibus malis. Saluabit plane in regeneratione, cum uenerit iudicare. Amos 3 Rom.5

Sed & nunc ſaluat ab omni malo. Si enim Paulum uides ſuperiorem morte, inferno, & anguſtijs omnibus: ſi uides in omnibus ſuperantem propter eum, qui dilexit nos. Si uides gloriantem in tribulationibus, an Rom.8 Gal.6

non conuincerís Chriſtum eſſe ab omni malo ſaluatorē in hoc ſeculo? Miſera noſtra conditio nos noſtris malis ſubdit, quos gratia Chriſti ab eiſdem ſaluauit. Gratia nos Chriſti omni malo ſuperiores effecit: ſeruauit igitur ille nos: ſi nos ſeruari nolumus, culpa noſtra eſt.

Nec æquum eſt illud ſilere: Salus temperatio eſt, & mediocritas omnium humorum: uide igitur, nuſquam hanc mediocritatem in ſpiritu ſenties, niſi cum in te habitauerit Chriſtus. Rem dictu miram, accipe hominem penitus perditum, ſi intrauerit Chriſtus, inueniſti hominem reparatum: uidelicet eſt Chriſtus ſalus & temperatura contra omnia uicia. Vere ſic eſt: uirtus dicitur medium inter extrema, Chriſtus eſt hoc medium, cum ſe intra uiſcera clauſerit hominis, ſalus ſaluum hominem reddit.

Hoc autem totum factum eſt (*inquit Matthaus*)
Ma. 7 ut Iſaias uerus monſtretur, qui dixit, Ecce uirgo concipiet & pariet. *Sat uideri poterat dicere: Ecce uirgo concipiet. Sed quia tam conceptio quàm partus miraculoſa fuerunt, ideo utrumq; recolitur. Conceptus ſine ſemine miraculum eſt. Rurſum partus ſine clauſtri apertione, item miraculum eſt. Pariet igitur filium, & uocabitur Emmanuel.*

Dices quomodo conueniunt, Vocabitur Ieſus: Et uocabitur Emmanuel? Certe textus Iſaiæ dicit Hebraicè,
Ua. 7 *Vocabis Emmanuel. Vbi uocabis, quia fœminini generis eſt, ad matrem filij referri debet: ut ſit ſenſus, Virgo cocipiet, & pariet, & ipſa uocabit eum Emmanuel. Quod ita eſſe ego facile credo. Sentiens enim ſe Virgo tanto filio fœtam, & intelligens Dei tantam*

dignationem, illa hoc nomen ſuo fœtui nominauit: No biſcum Deus. Sed mecum illud expende. Poterat plane Deus eſſe nobiſcum ad iudicandum nos, ad caſti gandum, ad perdendum. Vt igitur intelligant homines Chriſtum non ueniſſe, ut iudicet mundum, ſed ut ſeruetur mundus per ipſum, ideo noluit nomen quod horrori impijs eſſe poterat: ſed illud nomē accepit, quod in ſe nomen Emmanuelis clauderet, & ſalutem quàm cupiebat efficere, aperiet. Apertum enim eſt: Si Deus ſalus noſtra eſt, nobiſcum plane eſt. Salus enim intra ſaluum eſt, non extra. Ideo enim nos ſibi tanquā ſui corporis mēbra coniunxit, ut ſicut corpus ſanū, mē bra ſana reddit, ita et ipſe ſalus noſtra eſſet, nos ſibi con iungēs. Eſt igitur nobiſcum ut corpus cum partibus, ca put cum corpore. Id uero nulla ratione fieri poſſe uide batur, niſi Deus ſe hominem reddidiſſet. Libet enim mi hi inter fideles hanc regulam ad intelligendas Scriptu ras adhibere: Cum aliquid de Chriſto dictum inueneris, uerificandum eſt de eo ſumme: quantum ueritas pati potuerit. Volo dicere: Audis de Chriſto. Ego ſū pau per & dolens, ſalus tua Deus ſuſcepit me. Verifica igi tur in Chriſto ſummā animi paupertatem. Rurſum ſū mum ei in paſſione tribuo dolorē, et demū intellige, ip ſum à patre fuiſſe ſumme in reſurrectione ſuſceptū. Ita cum audis Chriſtum eſſe nobiſcum Deum, intellige mo dum ſummum, quo Chriſtus potuit nobiſcum eſſe, & illū Chriſto concede. Quia igitur modus ſummus exi ſtendi nobiſcū erat, ſi ſubſtantialiter & perſonaliter no bis uniretur, modum hunc Chriſto tribue: cum enim Deus opera ſua iactat, non niſi ſumma opera iactat.

Ioan. 3

Pſal. 68

His auditis, ſurgit è ſomno Ioſeph, & facit, ſicut ei præcipit Angelus. At nos non facimus, ſicut nobis præcipit Deus. Certè Deus erat qui per Angelum loquebatur Ioſepho. at nobis Deus ipſe loquutus eſt in Filio, qui etiam loquutus eſt. Cur ergo non facimus quæ ille præ-
Heb. 1 cepit? Planum eſt: quia non ſurgimus è ſomno cum Ioſepho, imo non ſurgimus è morte: nec enim immerito
Lucę 1 dixit Zacharias Chriſtum ueniſſe illuminare his, qui in tenebris (ſomnum audis) & in umbra mortis ſedent. Iam audis & mortem. Nec fruſtra Paulus clamat:
Epheſ. 5 Surge qui dormis, (ſomnum noſtrum audiſti) ſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.

Claudit Matthæus primum hoc caput, dicens: Non cognouit eam donec peperit filium ſuũ primogenitum. Vbi nota quòd ſicut Deus pater unicum habet filium de ſe naturaliter genitum, qui primogenitus
Hebr. 2 Patris dicitur, iuxta Paulum dicentem: Cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius. Cum igitur primogenitus Patris dicitur, non fit, ut Pater alios habeat filios de ſe naturaliter genitos: fatemur enim Chriſtum Dei Filium unigenitum, ita correſpondenter, Virgo ſacra unum habet filium primogenitum, qui & unigenitus eſt. Et ſicut Pater habet alios filios adoptiuos, ita habet & uirgo, inter quos principem locum habet Ioannes Euangeliſta, cui dictum eſt: Ecce mater tua.
Ioan. 19

Porro et illud penitus contemplare: Dixi ſupra duos mundos à Deo conditos ſcilicet naturalem hunc, & ſpiritualem, id eſt Chriſtianum. Iam in mundo naturali Chriſtus eſt primogenitus omnis creaturæ, & ante om

nem creaturā: hac tamen lege, ut omnis creatura in ipſo ſit, & in ipſo uiuat. Dicit enim Ioannes: Quod factum eſt, in ipſo uita erat. Itaq; omnes res mundi ſunt in Verbo Dei, in quo uiuunt, in ſe ipſis plane aliquando uiuunt: aliquando langueſcunt, aliquādo moriūtur. Has uero mutationes nō patiūtur res in Chriſto, quia in ipſo uita ſunt. Ita penitus in mundo gratiæ, Chriſtus eſt Mariæ primogenitus: hac lege ut in ipſo omnes homines uiuant. Vt enim in Adam omnes moriūtur, ita in Chriſto omnes uiuificabuntur. In Chriſto igitur omnes habemus gratiam, omnes reſurreximus, omnes aſcendimus, omnes cum illo ſedemus in cœleſtibus. Si languemus, ſi peccamus, ſi denique damnamur, in nobis hæc patimur, non in Chriſto. Dicebat Paulus: Non anguſtiamini in uiſceribus noſtris, anguſtiamini in uiſceribus ueſtris: quanto uerius, et fœlicius id dicet Primogenitus noſter?

Ioan. 1 | i. Cor. 5 | Eph. 2 | 2. Cor. 6

Demū propriū eſt primogenitorū, ipſo iure ſequentes, alere fratres, licet adoptatos. Clamemus nos ad Chriſtū, ut alat nos. Faciet ille uero. Vt cui non deſunt, quæ tribuerit alimenta: nec. n. dando minuitur quod habet.

Nota: Chriſtus non ſolum dicitur primogenitus Patris, & totius eſſe, & primogenitus matris: ſed etiam dicitur primogenitus ex mortuis: id eſt, primogenitus mortis & non eſſe. Itaque primus quem mors & non eſſe ad uitam & eſſe immortale prodiderunt, Chriſtus eſt. Ipſe eſt primus: & ipſe ultimus. Si enim mors parit fideles ad uitam, non parit in ſe: ſed peperit in Chriſto. Vt enim moriente illo, omnes mortui ſumus: ita edito ad uitam è morte, omnes etiam editi ſumus. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum.

Colo. 1. & Apoc. 1

CAPVT II.

Cum natus eſſet Ieſus.

CVR natus ſit Dominus in Bethlehē, digna res eſt, quam tractemus. Et primum natus ibi eſt, & ibi adoratus, ut reſponderet ueritas figuræ. Dauid paruus corpore, ſed pulcher aſpectu, ui-
1. Reg. 16 ribus fortis, cantu ſuauis, (quo dæmonem è Saul expellebat) hic Dauid in Bethlehem inungitur, & inaugura
Pſal. 44 tur rex Iſraelis: ita Chriſtum humilem aſpectu, ſed pul
Luc. 11 cherrimum ſpiritu, potentiſſimum robore, qui fortem armatum deiecit, qui ſuo cantu & prædicatione dæmones è noſtris fugauit mentibus, conueniebat inungi regem in ciuitate Dauid.

Secundo Arca Domini adducta eſt à Dauide in
2. Reg. 6 Bethlehem, idque cum magno populi iubilo. Dequo re
Pſal. 131 fertur in Pſalm. Memento Domine Dauid. Multo melior arca fuerat Chriſti humanitas, in uentre uirgineo clauſa: in ea enim omnes cœleſtes theſauri reconditi
Coloſſ. 2 ſunt. Hæc igitur arca induci debuit in Bethlehem, & & ibi naſci cum magna angelorum, paſtorum, Magorum, Ioſeph, & Mariæ lætitia.

Tertio: Vbinam erat naſciturus panis de cœlo, panis angelorū, panis uiuus, panis uitæ, niſi in domo panis,
Ioan. 6 quæ Bethlehem eſt? & ubi debuit naſci germen, & fructus terræ ſublimis, niſi in ciuitate fructifera? ipſa eſt
Iſai. 4 Bethlehem Ephrata. Nec immerito naſcitur in Bethlehē Iudeæ, id eſt in domo panis et confeſſionis, ſiue laudis

Nulla enim unquam tanta laudandi Deum ratio fuit, quam quia Deus panis noſter factus eſt. Quodque cũ panis noſter eſſet uoluerit, non ſe in arca clauſerit, ſed in domo panis ſe exhibuerit. At non niſi in præſepio reclinatus, ut oſtenderet & nos iumenta eſſe, & hãc eſſe huius edendi panis rationem, ſi iumentum efficiaris, id eſt ſtultus, ut ſapiens fias. 1. Cor. 3.

Cum igitur natus eſſet Ieſus in Bethlehẽ Iudææ, ecce Magi ab Oriente uenerunt. *Ergo nõ ſolũ* Ioann. 12
Chriſtus exaltatus à terra, omnia trahit ad ſe: ſed etiã natus in terra omnia trahit ad ſe. Ergo non ſolum exaltatus in cruce habet hamum quo cunctos uenetur, ſed etiam reclinatus in præſepio potentior uideri uoluit Chriſtus in utilitate, quàm in maieſtate. Cum enim eſſet in gloria ſua pauculos adduxit ad ſe: at cum eſſet in præſepio, id eſt loco iumentorum & in cruce, id eſt loco latronum, ibi aperuit gloriam ſuam, & omnia uocauit
ad ſe. Certe cum Adã formatur in paradiſo, omnia ani Gene. 2
malia aduocauit coram ſe, ut omnibus ſuum imponeret nomen: ita cum Chriſtus naſcitur in ſtabulo omnes gentes allicit ad ſe, ut omnibus benedicat, & nomen
Chriſtianitatis imponat. Prior homo de terra terre- 1. Corin. 15
nus, terrenum & temporale nomen dedit rebus: at poſterior Adam, nomine æterno hæreditauit eos, qui in Regibus Magis ſibi uoluerint eſſe fideles. Veniunt ergo iumenta ad formatum Adam non ut edant, ſed ut nomen accipiant. Veniat item iumenta ad formatum Chriſtum, ad ſtabulum, ad præſepium & domum panis, non ſolum ut Chriſtiani nominentur;
ſed ut uitam habeant, & abundantius habeant: & Ioan. 10

certe ſi ad domum panis uenerint, cum natus ſit panis
Iſai. 55 in domo panis, non deerit famelicus cibus. Omnes igitur
ſitientes & eſurientes uenite ad aquas, et ad panẽ. Iſa-
Iſaiæ 60 ias dicebat: Filij tui de longe uenient, & filiæ tuæ de la-
tere ſurgent. Horum primũ in Magis de longe uenienti-
bus impletur. Alterum relinquitur implendum in die
Ioan. 19 mortis Chriſti, cum Eccleſia de ipſius latere ſurget. Et
quidẽ uenientibus Magis ad adorandum Dominum,
(cũ Magi Reges fuerint,) comitia in ſtabulo celebrata
ſũt Chriſtus rex inauguratus eſt. Reges Regẽ adorant
nouũ. Nec enim par erat ut rex mundi, ad nos adue-
niens, ut homo: non à regibus, ut rex, adoraretur.

Hoc uero unũ uolo te Lector non latere. Mihi quidẽ
hic Magorũ aduentus uidetur unũ è ſummis miracu-
lis à Chriſto in hoc mundo editis. Plane uideo grande mi
raculum in latronis ad Chriſtum crucifixum conuer-
Lucæ 23 ſione. Et ita decebat, ut in die, quo effudit Deus ſua in
nos uiſcera, miraculum tantæ conuerſionis efficeret. Sed
interim ſpecta pendentem Chriſtum, ſuæ pietatis the-
ſauros aperientem, latronem proximum, miracula
quæ fiebant. Hæc omnia pectus latronis illuminabant
ut Chriſtum agnoſceret. Porro non niſi miraculum
grande fuit, quod Reges ſapientes, tam longe diſſiti, tam
ſubito, tam inclementi cœlo, per regiones ignotas, cum
capitis periculo, Chriſtum in ſtabulo adorauerint. Non
igitur immerito Matthæus dicit: Ecce quaſi rem uehe-
mentiſſime ſtupendam.

Sed quæres: Si uiri hi præſtantiſſimi Reges fuerunt,
ut uulgi fama eſt, ut etiam Eccleſia in Magorum pi-
cturis admiſit, & ut Sanctorum Patrum tradidit au-

toritas. Ita enim habet Athanaſius, de Varijs Quaeſt. q. 2. & Tertull. lib. 3. contra Marcionem. D. Anton. 1. par. titul. 6. quibus adde eos, qui à me adducti ſupra ſunt. Iam ſi Magi Reges fuerunt, cur nō eos Mattheus reges nominauit?

Prima cauſa, ut arbitror, eſt: quia magis è re noſtra, & Dei, erat, ut ſapientes teſtimonium de Chriſto redderent quàm reges. Reges enim fere ignorantes ſunt, aliorumq́; ſententiam ſequuntur, & c, um ſapiunt. ſapientum reguntur conſilio: maius ergo teſtimonium eſt à Sapientibus, quàm à Regibus.

Secunda cauſa fuit: ut quia primi, qui à Deo deſciuerunt, ſapientes fuerunt: ita primi, qui Deum quaeſierunt, ſint etiam Sapientes. Vox Daemones, Sapientes ſignificat, Magi item ſapientes. Daemones cadunt, Magi igitur reſurgant. Vt intelligas quod ſicut nihil periculoſius ſapientia ſibi relicta, ita nihil excelſius ſapientia diuino lumine illuſtrata. Illa facit Daemones, haec Magos.

Tertia cauſa eſt: ut oſtendatur, quàm aequum erat, ut qui rex futurus eſſet, ſapiens eſſet, quiq́; ſapientes eſſet gubernaturus, ſapientiam, qua gubernaret, haberet.

Quarta cauſa eſt: Coram principe Chriſto, nullus fidelium uocari rex debet. Coram Sole remittunt ſtellae lumina ſua. Coram Chriſto igitur imperatore ceſſet regum nomenclatura.

Quinta cauſa. Chriſtus rex uenit miniſtrare, & nō miniſtrari, nec patitur ut inter ſuos ſuperbe reges dominentur: ſed qui maior eſt inter uos, ſit ſicut miniſter: ideo in principio ſui regni, ſeu potius miniſterij, noluit hos uocari reges, ſed Magos. Matt. 20 Matt. 11

1.Reg.8 *Sexta cauſa eſt: Neſcio quid ſupercilij habet Deus cõtra huius ſeculi regiũ nomen. Certe cum populus à Samuele expetijt regem, Deus ſe abiectum expoſtulat contra Iudæos: uolebat enim ille ſolus Iudæorum eſſe rex, id nomen alijs uelut faſtidiens. Ideo noluit minus gratum ſibi nomen, in exordio ſuæ Eccleſiæ inter fideles adſcribi. Quaſi dicat: Sit Herodes rex inter infideles, at inter meos, ut unus eſt pater ueſter, ita unus uocetur rex ueſter.* Matt.23

Septima cauſa eſt: Si innocentia duraſſet, ſapientia quidem eſſet, ſed non regnum. Si Adam non peccaſſet, regibus homines non egerent. Cùm igitur Chriſtus innocentiã reſtituere cupiat, regni nomen noluit adſcribi.

Nec uacat myſterio quod dicit: Ecce Magi ab Oriente. *Certe ab Oriente, ut à Solis ortu uſque ad occaſum laudabile eſſet nomen Domini. Et ſicut à Solis ortu cœpit genus hominum, ita inciperet et genus fidelium. Rurſum ab Aquilone panditur omne malũ. Quia omnis mali fere origo diabolus fuit, (qui Aquilonis nomine cenſetur, Solium quippe ille in Aquilone ſtatuere uolebat) ita ab Oriente panditur omne bonum. Quia omnis boni origo Chriſtus eſt: de quo dictum erat, quod ſit Oriens ex alto. Igitur ſicut qui in quauis mundi parte peccant, ab Aquilone, dici poßunt, quòd ueniant: ita qui bene agit, ubi uis ſit, ab Oriente uenire dici poteſt.*

Pſal.49 Geneſ.2 Ierem.1 Iſaiæ 14 Lucæ 1

Sed intime aduerte: Oriens eſt ubi Sol naſcitur, & cui Sol naſcitur, in Oriẽte eſt, ſicut cui Sol occidit eſt in occaſu. Intellige igitur eum, cui radius diuinus naſcitur, cuiq; illuminatio diuina refulget, in Oriente eſſe.

Iam ſi illi naſcitur radius lucis, certe ad Chriſtum uenit: quia non eſt in alio aliquo ſalus. Ita ipſe dicit: Omnis qui audiuit à patre, & didicit (id uero eſt illuſtrari ab Oriente ſole) uenit ad me. Myſterium ergo hoc eſt. Si illuſtraris, in Oriente es, & ad Chriſtum uenies. Si ad Chriſtum non uenis: non didiciſti à ſplendore Orientis luminis in te. Acto. 4 Ioann. 6

Veniunt igitur Magi ab Oriente Ieroſolymã. *Vbi tunc fidelium erat Eccleſia, ubi erat prædicatorum & doctorum celebrior conuentus. Cauſam forte requiris, cur Ieroſolymam intrant? Hanc accipe: Sicut Deus Angelos inferiores per ſuperiores illuſtrat, perficit, & gubernat: & ſicut mundum hunc corporalem per angelos inferiores diſponit, & corpora per animas uiuificat: ita & uoluit populos ſubiectos per doctores, & ſacerdotes gubernare. Ita enim ipſe ait: Super cathedram Moyſi ſederunt Phariſæi, & ſcribæ, quæ dixerint uobis facite, & ſecundum opera eorum nolite facere. Ita quidem contigit nunc Magis: quæ dixerunt legiſperiti ſuſceperunt. At licet ſcribæ puerum non requiſierint, Magi requiſierunt. Igitur Dominus non ſemper uoluit docere nos ore ſuo, docet uero ſemper ore doctorum. Et hoc ſignificauit Dominus in die palmarum, cum non inſedit aſinæ, niſi interiectis Apoſtolorum ueſtimentis. Nimirum non inſidet animabus noſtris, niſi doctorum interuentu. Recte ergo inter laudes Eccleſiæ hãc cecinit Pſaltes: Quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid. Prius ergo accedat domus Dauid ad ſedes Doctorum, quàm ad puerum ſedentem in medio Doctorum.* Dionyſ. 8 capit. cęl. Ierarchię Matt. 23 Matt. 21 Pſal. 121 Luc. 2

Intrantes Magi Ieroſolymam, id unicæ requirunt: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Quia interrogatione monſtrarunt, unicum Chriſtianorum inſtitutum (ſi modo à ſtella illuminati ſunt) hoc eſſe: uidelicet requirere ubi eſt natus rex Iudæorum. In quo loco habitat rex hic natus. Sane quærebat ſponſa: Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes. non eſt alia deuotis uiuendi ratio, quàm inquirere, ubi inuenient Chriſtum. Inuenient quidem in iuſtitia, & ſanctitate ueritatis. Inuenient in ſpiritu, & ueritate. Sed quid ueritatem dicere uereor? Inuenient in paupertate, ignobilitate, in ſtabulo, in præſepio. Morientem inuenies in cruce, naſcentem in ſtabulo, utrobique ſumma deiectio, uilitas extrema. O rerum uarietatem mirabilem: Ille Deus, rex Iudæorum antiquus, ille notus in Iudæa, inueniebatur in templo ſedens ſuper Cherubim. Dominus enim in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius. Igitur Rex æternus in cœlo inueniebatur, ideſt, in loco maieſtatis: in templo inueniebatur, ideſt in loco auro, biſſoq; fulgenti. Cur ita? quia ſeruantibus legem illam ueterem, antiquus dierum, antiqua bona præſtabat: aurum ſcilicet, gloriam, & honorem, cæteraſq; delicias. Porro rex Iudæorum nouus, rex natus non delegit locum in auro, in argento, in honore, aut delitijs. Vbi igitur? in uilitate. Igitur Iudæi Deum ſequebantur auro, & honore ſplendidum. At Chriſtiani ſuum natum ſequuntur regem, in paupertate, & ſquallore iacentem. Igitur, ò Chriſtiani, ſi placet rex nouus, rex uobis natus, placeat etiam ſolium, quod ſibi ipſe delegit.

Cant. 1
Epheſ. 4
Ioan. 3
Pſal. 75
Pſal. 79
Pſal. 10
Daniel. 7

Sed non te, Lector, prætereat, quòd hac ſua interrogatione Magi docuerint non iam ſatis eſſe ad ſalutem aſſequendam, ſi quis credat in Deum, & fidem habeat implicitam de Meſſiha: minime id ſatis eſt. Sed neceſſario requiritur, ut quæramus natũ regem Iudæorum, ideſt, ut fidem habeamus explicitam de natiuitate, & incarnatione regis noſtri. Sane Iudæi profitebantur naſciturum Chriſtum, at Chriſtianitas in Magis incipiens, eundem iam natum profitetur: & ob hanc profeſſionem, coram Herode, & toto orbe, caput periculo exponit.

Libet tamen uerbum illud ſacrum expendere: Qui natus eſt rex Iudæorum. *Plane rex Iudæorum abſolute, Deus eſt. Ita enim iactant in ſuo Pſalmo Iudæi: Deus autem rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ. Et in alio Pſalmo: Filiæ Sion exultent in rege ſuo. Laudent nomen eius in choro, et tympano, &c. Zacharias: Ecce rex tuus uenit tibi. Rex igitur Iudæorum ſimpliciter Deus ipſe eſt. Iam ſi rex Iudæorum eſt Deus, & hunc, quod natus ſit Magi fatentur, fatentur igitur Deũ natum: Deum ſcilicet hominem factũ.* Pſalm.73 Pſal.149 Zachar.9

Adde & aliud: Si Chriſtus natus eſt rex: igitur non humano decreto rex eſt, alioqui homines neminem niſi natum ſuſcipiunt in regem. Eſt igitur Chriſtus rex diuina ſanctione. Vt uero eſt ſacerdos in æternum. Quia iurauit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es Sacerdos: et ideo eſt ſacerdos in æternum, æternum habens ſacerdotium, ita & rex eſt in æternum, & regnum habet, quod eſt regnum omnium ſeculorum, quia ordinatione Patris æterni rex eſt. Pſal.109 Hebr.7 Pſal.144

Adde tertio. Regei humani, ſicut non naſcuntur reges, ita nec moriuntur reges: cum moritur rex, iam non eſt rex. At Chriſtus ſicut natus eſt rex, ita & mortuus eſt rex. Ita teſtatus eſt titulus ille, ſuder crucem ſcriptus cum Chriſtus moreretur: Ieſus Nazarenus rex. Regũ

Matt. 27 igitur teſtimonio, Chriſtus naſcitur Rex: & Principis Pilati titulo Chriſtus moritur Rex: contra quod licet cõtendant Iudæi, ſed perſiſtit Pilatus.

Ioan. 20 Adde quarto: Cum Magdalena quærit mortuum Chriſtum, rogat eum, qui ſibi uenerat obuiam: Si tu ſuſtuliſti eum? Tanta enim erat amoris magnitudo, ut putaret, illum ab omnibus requiri, quem illa quærebat: ita & Magorum tam erat feruens animus, ut putarent, nihil tunc ab omnibus Iudæis tractari, niſi de rege nato. Ideo confidenter quærunt: Vbi eſt natus rex, nec quærunt ab Herode aut ſcribis, ſed promiſcue ab omnibus. Sane qui amoris ſagitta percuſſus eſt, putat omnia de ſuo tractare dilecto. Vt nos ſponſa

Cant. 5 in Canticis docet.

Quærunt igitur, ubi eſt ille natus rex: Vidimus, inquiunt, ſtellam eius. Adeo præclara eſt illa ſtella, adeo eſt uehementis ſplendoris & caloris, ut nihil ſit difficultatis, nihil laboris, aut periculi, quòd ſtellam hanc uidiſſe, non ſuperet. Si te Deus intus illuſtrat, hæc eſt ſtella, & eſt ſtella Chriſti. Plane ſtella eius eſt: quia illum reuelat illum quærere, illum cum inuenit adorare, & eius pedibus omnia ſubijcere facit. Quid ni? ſi tuum Deus illuſtrat intellectum, ſi ille tuum inflam-

Actor. 9. mat affectum, quid non ſuperabis, quid non relinques, ut quem ſtella demonſtrat, conſequaris? Exemplo ſit ti-

bi Saulus ille ſpirator minarum & cædis: ubi ei radia-uit ſtella, ubi lux de cœlo refulſit, pronus cadit in terram: uides ne adorabundum? rogatq; Chriſtum, quid à ſe fieri deſideret, paratum ſe profeſſus omnia illi ſub ijcere: uides ne munera, (id eſt ſeipſum) Chriſto offerentem? Si igitur ſtupes, quòd Magi reges et docti, tam difficile ſint iter adorti, ceſſabit tuus ſtupor, ubi intellexeris, tale illis lumen ſplenduiſſe, quale Paulo refulſit. Nec miraberis quòd fecerint, ſed quòd animo facere parauerint. Hic tamen noſtra cæcitas reprehenditur: illis fulſit ſtella, nobis ipſe Chriſtus ſplendet, at illi tam longum iter arripiunt, nos nec pedem mouemus: illos calefacere potuit ſtella, etiam in media hyeme, nos nec ipſe Sol iuſtitiæ calefacit, nobiſcum ſemper in Euchariſtia manens. Act. 9.

Nota non ſolum cœlum eſſe ſtellis Chriſtum indicantibus exornatum: ſed totum orbem, cœlum quoddam eſſe, in quo uel minutæ herbæ, uel exigui lapilli, ſtellæ quædam ſunt, & ſtella eius, ſcilicet Chriſti. Si eſſet oculus, qui contemplaretur, undique ſane à ſtellis admoneretur. Rurſus nota, quòd incredibile uideri poteſt, quin ſtellam, quam Magi uiderunt, uiderint & alij. At hi Magi ad uitam æternam ordinati, omni difficultate ſuperata, ſtellam ducem ſequuti, ad Chriſtū peruenerunt. Habes igitur Prædeſtinationis efficaciam. Plane quos uult, prædeſtinat, quos uerò non uult, reprobat: cuius enim uult, miſeretur, & quem uult, indurat. Quod etiam in Iudæis manifeſtius declaratur, qui nec ſcribarum teſtimonio, nec Magorum exemplo adacti ſunt, ut ſuum regem requirerent, quem alieni Mat. vlt. Rom. 9

Ita cum Chriſtus noſter ſit, cumq; ſimus ipſius, ipſum quærere non curamus.

Adijciunt præterea Magi: Vidimus ſtellam, & ue nimus adorare eum. *Quid, ò uiri præclari? An non*
Ioan. 4 *ſatis erat illum in ueſtra regione uenerari? tempus pro fecto iam uenit, quando nec in monte, nec in templo adorare Dominum eſt neceſſe, ſed in ſpiritu & ueritate: cum enim ille ſpiritus ſit, omnia implens, in om-*
Pſal. 102 *ni loco dominationis eius benedicere eum anima no ſtra poteſt. Cur igitur in loco ueſtro non adoratis, ſed tam immenſum carpitis iter? Nihil tale: is enim quem intus Deus docet, & illuſtrat, non quieſcit, ſed uadit. Paulus cum illuminatur, non in ſuo loco*
Act. 9 *quieſcit, ſed dicitur ei, Vade in Damaſcum, ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Similiter dictum eſt Magis, Vadite in Ieruſalem, ibi ſcietis quid facto opus ſit. Rurſum, cum inuenit ille theſaurum, abſconditum in agro, non ibi ceſſat, ſed uadit,*
Matt. 13 *& præ gaudio illius, uendit omnia, quæ habet. Plane non inueniſſet theſaurum, niſi ſtella monſtraſſet. Vbi uero ſtella monſtrauit, non ille quieuit, ſed iuit. Et Do-*
Lucę 9 *minus dicit: Qui uult uenire poſt me, abnegit ſe, & ſequatur. Nullibi ceſſandum igitur, ſed exeundum eſt*
Gene. 12 *nobis de terra noſtra, & cognatione noſtra, & eundũ in terram, quam nobis monſtrauerit Dominus. Ergo ubi Domini gloria ſperatur, aut proximorum profectus, charitas, quæ magna operatur, non quieſcit, non*
Lucæ 13 *languet, non eſt ocioſa: non enim quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti.*

Audiens porro Herodes Magorum interroga

tionem, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo. *Quid miraris ſi turbatur mundus, ubi mentio de Chriſto eſt? turbatur latro ubi eſt de iudice mentio. Sane, ſi Chriſti uita mundi mors eſt, quid mirum ſi turbatur, uiuus, ubi uidet ſe, iam iam moriturum? Adducit Chriſtus uiuendi rationem, uitæ mundi contrariam: quid ergo mirum, ſi turbatur lepus, cum aquilam uidet in ſe irruentem, à cuius eſt unguibus diſcerpenda? Senex, cum iam eſt morti uicinus, turbatur, ita & terrenus ſenex & uetus homo noſter turbatur, cum uitam aliam conſpiciatur aduenire. Sed mecum intus penetra. Turbatur Herodes, qui Gentilitatis typus eſt, turbatur etiam Ieroſolyma, ubi ſunt Iudæi. Turbantur igitur in aduentu Chriſti & gentes & Iudæi. Sed cur tandem? Ratio eſt, quam Paulus in tota ad Romanos epiſtola docet. Equidem ſi Gentilium profeſſio gentiles ſuos iuſtos effeciſſet, ipſi iuſti iuſtitiam Chriſti læti ſuſcepiſſent: & ſimiliter, ſi per legem eſſet iuſtitia, ij, quos lex iuſtos reddebat, iuſtum Chriſtum ulnis expoſitis amplecterentur. Porro, cum nec Philoſophia nec antiqua lex, aliquem ad perfectum adduxerint, ſed omnia, ueniente Chriſto, erant ſub peccato concluſa; neceſſe eſt peccatum gratia ueniente turbari. Plane omnes fere gentes, & omnes fere Iudæos fortis ille armatus poſſidebat: turbatur igitur antiquus ille tyrannus, cum conieçtat, pro foribus iam uenire, à quo ſit ipſe turbandus & exturbandus. Igitur turbatio Herodis & Iudæorum, præſagium fuit turbationis, quæ ad Euangelij ſonum, erat in orbe futura, dictum enim*

Heb. 10
Rom. 11
Lucæ 11
Aggei 2

Pſal. 96 *fuerat: Adhuc modicum, & ego commouebo cœlos, & terram. & rurſum: Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, uidit & commota eſt terra. Montes ſicut cæra fluxerunt, &c. Iam fulgura Dei, Euangelij prædicatio ſunt. Euangelium enim & illuſtrat, & terret.*

Demum turbatio illa Herodis & ſuorũ figura fuit eius turbationis, quam peccatrix anima patitur, ubi ab ea prædicatores requirunt: Vbinam eſt Deus tuus? Vbi natus eſt rex tuus? Cur regem tuum ignoras? Cur regem alium habes? Tunc turbatur uehementer animus mundi poteſtati ſubiectus: turbatur il-
1. Cor. 1 *la animi noſtri ciuitas, quæ alium quàm Deum ſibi delegit in regem.*

At rogas: Si Chriſtus eſt animi ſalus, uita, medicina & redemptio, cur languens & mortuus animus, ſua remedia fugit? Certe ſi non turbaretur, ſi non fugeret, ſanitatem indicaret. At propterea phraneticus animus eſt, propterea morbo languet, quia ſuam ſalutem uenientem timet & horret. Sed, ſi cum Magis adorare uoluerit, ſanabitur.

Quod uero Herodes congregat Sapientes, à quibus inſtruatur, ubi ſit Chriſti natalis: pulchrum mihi uidetur gerere typum animi, hinc amantis terrena, hinc uero diuino terrore percußi; is enim noſſe contendit, an uera ſint, quæ ei prædicator ſuggeßit. An liceat ſibi in ſuo luto uerſari. An Chriſtus eſſe poßit in ſordibus amorum, uſurarum, & fraudum ſuarum. Sciſcitatur mercator de ſuorum iuſtitia lucrorum, ſciſcitatur princeps de iuſta ditione locorum ſuorum, &c. An non tibi uidentur hi Herodem imitati, ſi poſtquam ueritatem re-

ſciuerunt exercere recuſent?

Secundo etiam Herodē imitantur qui quotidie prædicatores audiunt, accurruntq; ubi prædicatoris maior eſt fama: audiunt hi, diſcunt ſemper, numquam tamen ad ſcientiam ueritatis perueniunt, hi congregant ſcribas & ſapientes in maius ſuæ damnationis cumulum: melius enim eis fuerat ueritatem non nouiſſe. 2. Tim. 3 2. Petri 2

Sed tertio nota: O utinā reges noſtri in grauibus cauſis & negotijs ſuis, conſilia Sapientum requirerent. ò utinam Chriſtiani principes non ſuum ſequerentur ſenſum, ſed ſcriptis (maxime diuinis) auſcultarent. Sed iam uah eſt principibus, ſi poſtquàm nouerunt ſuorum dicta Sapientum, contemnunt quod Dominus dicit, ſequuntur uero, quod libido iubet.

Vltimo ſpecta quòd Sapientes Iudæi nihil audent diffinire, niſi quod ſcriptum inueniunt in Prophetia. O ſi & Regum conſiliarij non adeo adhærerent his, quæ Bartolus aut Baldus ſenſerunt, ſed ſi fieri poſſet ex Diuinis penderent oraculis. Non te prætereat, Concilium id definire quod Diuina firmarit authoritas. Video ſanè eiuſdem eſſe authoritatis Concilium & Euangelium, ſed ita uoluit Spiritus ſanctus, ut, quæ Concilium definierit, baculo nitantur authoritatis diuinæ.

Igitur interrogati Sapientes ubi Chriſtus naſceretur, reſpondent: in Bethelem Iudæ. Ita profecto: quia in domo panis, id eſt in pectore miſericordi. naſcitur Chriſtus. Qui enim non diligit proximum, non eſt ex Deo. At qui non dat proximo indigenti panem, ſed claudit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas Pa- 1. Ioan. 4. 1. Ioan. 3

triſ eſt in eo? Sed attende: non ſat eſt, ut in te naſcatur Chriſtus, quod pectus habeas tenerum, niſi ſimul ſit Deo per confeſsionem addictum. Si miſericors es, & Deum offendiſti, Bethlehem habes, ſed non Bethlehem Iudææ, id eſt miſericors es in proximum, at tua miſericordia non placet Deo, quem offendiſti. Eſto igitur in
Micha. 5 *proximum miſericors, & in Deum pius, ut in te Chriſtus naſcatur.*

Suæ reſponſioni Iudæi adhibent teſtimonium Michææ Prophetæ, licet multo aliter retulerint, quam in eo ſcribatur. Sic enim Michæas: Et tu Bethlehem Ephrata, minimus es, ut ſis in millibus Iuda, ex te mihi exiet, ut ſit dominator in Iſrael, & egreſsiones eius à principio à diebus æternitatis. At Phariſæi uariarunt ex hoc teſtimonio multa. Primum, non dixerunt uerbum Ephrata, ſed eius loco dixerunt, Terra Iuda. Explicaueruntq; hoc modo uerbum Ephrata: alia enim Bethlehem in tribu Zabulon non erat Ephrata. Secundo uariarunt illud, Minimus es: Et dixerunt, Nequaquam minimus es. At ſenſus eſt idem, ac ſi dicerent: Nunc quidem es obſcurus, ſed princeps, ex te exiturus, te ſuper omnes illuſtrabit. Tertio loco illius, In millibus, poſuerunt in principibus, quod minus eſt myſteriorum capax. Quarto abſtulerunt illud, Mihi: & tacuerunt finem clauſulæ. Nec enim dixerunt: Egreſsiones eius, &c. Iam locus Michææ reuincit aperto Iudæos, dicant obſecro, quiſnam eſt hic dominator è Bethlehem exiturus? Dauid eſſe non poteſt, quia non exiet cum iam exierit: nec Ezechias, aut Zorobabel: hi enim non

ſunt egreſſi ex Bethlehem, & nulli homini conuenire poteſt, quòd egreſſiones eius ſint à diebus æternitatis; quod etiam confundit Arrianos. Si enim Dominator hic eſt à diebus æternitatis, igitur æternus eſt. Aeternum uero eſt, quod numquam non fuit; mentiuntur ergo Arriani dicentes: Fuit, quando uerbum non fuit.

Sed excutiamus locum Michææ. Tu inquit Bethlehem. Sane in domo panis, ſeu in loco panis, naſcitur & reconditur panis. Quã uero pulchra res eſt granũ frumenti? Cur ergo tam pulchra res demetitur, teritur, uẽtilatur, expoliatur, mola ſubigitur, maſſa conficitur, igne duratur? Certe ut panis hominum fiat. Igitur ſi Chriſtus in domo panis naſcitur, iam ab initio demonſtrat: quomodo ſit demetendus, terendus & expoliandus, ut tandem panis noſter efficiatur. O inæſtimabilem Dei dignationem, hominumq; apud Deum æſtimationem. Ioan.6

Ephrata, id eſt, fructifera: non fuit Chriſto ſat, quòd panis noſter eſſet, niſi etiam fructus noſter eſſe uellet. Vbi primo indicatur Chriſtum eſſe panem & fructus, imo Chriſtus eſt nobis omnia: eſt enim manna omnes ſapores continens. Secundo indicatur, quòd Coloſſ.3 in ſtatu innocentiæ homines erant contenti pane & Sapien.16 fructibus terræ. Vt igitur panem hunc, & fructũ hũc Gene.1 d comedas, innocens eſſe debes. Tertio: quia hic fructus eſt fructus terræ ſublimis, id eſt longe eleuatus à terra, nõ Iſaiæ 4 ſine labore, non ſine niſu, eum aſſequi poteris. Non enim facile ad excelſa pertingimus. Quarto: Ex arbore ultimum quod expectas eſt fructus. Vltimum igitur

à te ſuperandum, finiſq; à te exoptandus Chriſtus eſſe
Rom.10 debet: finis enim legis Chriſtus. Imo finis omnis creatu
Apoc.7 ræ Chriſtus. Dulciſsimum in arbore fructus: dulciſſi-
mus ex omni creatura Chriſtus.

Minimus es. ſed nequaquam minimus. Sicut qui in
Bethlehem naſcitur, minimus eſt, & non minimus: ita
Pſal.21 & Bethlehem minima eſt, & non minima. Minimus
Matt.20 eſt Chriſtus, quia uermis eſt, et non homo, opprobrium
Matt.11 hominum, & abiectio plebis: minimus, quia non uenit
Iſaiæ 53 miniſtrari, ſed omnibus miniſtrare: minimus: quia mi-
nor eſt in regno cœlorum, ut ipſe de ſe dixit: minimus,
Pſal.2 quia mitis eſt, & humilis corde: minimus, quia eſt no-
uiſsimus uirorum, uir ſciens infirmitatem. At ideo non
minimus, quia conſtitutus eſt à Deo ſuper Syon, imo ſu
Epheſ.1 per omnem principatum, poteſtatem, & uirtutem, &
ſuper omne nomen. Nequaquam minimus; quia dedit ei
Philip.2 pater nomen ſuper omne nomen, ut in nomine IESV
omne genus flectatur. Sic igitur & Bethlehem mini-
ma es oculis hominum, cum te exiguam, & ſine populo
uideant. At non minima, cum te Deus in cunam filio
ſuo delegerit, cum tu foueris in ſinu tuo natum tempo-
2.Para.2 raliter: quem fouet ſinus Patris, natum ab æterno. Ma-
gna ſane eſt domus Domini, ubi colebatur. Magna item
domus panis, ubi naſcebatur. Magna, & glorioſa dicta
Pſal.86 ſunt de Ieruſalem. Sed quæ? Certe quia multi homines
nati ſunt in ea, quia in ea habitabant Tyrij, & popu-
lus Aethiopum, & alienigenæ. Quanto uero maior
laus Bethlehem, ubi Chriſtus natus, & habitator fuit.
Sic etiam fœlix anima, quæ minima eſt in oculis ſuis,
non uero minima in oculis Dei. In hac anima naſcitur

Chriſtus multo fœlicius quàm in Bethlehem: ſiquidem ex Bethlehem exit qui naſcitur. At ex pia anima nunquam Chriſtus exit, ſed porro manet in æternum.

In millibus Iuda. *Vt enim qui in te natus eſt, electus fuit non ſolum in millibus, ſed ex millibus. Siquidem chori Angelorum ſignificantur per nouem: quibus ſi addas hominum chorum, efficiuntur decem, qui cum ſint millia millium, ex omnibus his millibus electus eſt Chriſtus, ut ſponſa in Canticis cecinit: ita & Bethlehem electa eſt ex omnibus millibus locorum Iuda, ut exciperet uirginis partum, cuius cœli non erant capaces. Sed cur non dixiſti, In millibus Aſiæ, in millibus mundi? Tolle: fœtent hi ſuperbi tituli Deo. In Iſrael, in confeſſione quæ eſt Iuda, ibi magnum nomen eius. Ibi notus Deus. Iactet ſuam Europa Romam. Iactet ſuam Babyloniam mundus, nihil plane Deo placet, niſi in Iuda ſit, ideſt in cognitione, & confeſſione nominis ſui.* Ioan.14 Cant.5 Lucæ.15 Cantic.5 Pſal.75

Ex te mihi exiet. *Deus bone, quid ſibi uult, Ex te exiet; quiſnam eſt, qui exiet? Cur non dicis, quis eſt, qui exiet? At uero tantus eſt hic, qui exiet, ut quod uis afferas nomen, quoduis ei nomen imponas, minus dixiſti. Si dixeris exiet dux, maior duce eſt. Si exiet princeps, & principe etiam maior eſt. Tibi ergo ſilet omnis laus: ſiquidem maior es omni laude, re uera, quia datum eſt tibi nomen maius. Merito te Deum profitemur, cuius nomen eſt innominabile.* Pſal.64 Philip.2 Geneſ.21 24

Nec *uacat myſterio quod dicit*, Ex te mihi exiet. *Certe aliæ fœminæ (ut Sara) uiris ſuis pariunt.* Matth.1

Nam quos pariunt, à uiris acceperunt. Proferunt igitur & reddunt debitum uiris, à quibus genuerunt. Porro quia ſacra Virgo, à ſolo Deo filiũ accepit, (quia, quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt,) ideo princeps, qui ex uirgine exit, ſoli Deo exit. Rectiſſime igitur Pater hunc ſibi iactat filium, quia in alijs filijs habent nonnihil parentes, at in hoc ſolus Pater æternus habet, omni alio patre ſecluſo.

Matt. 3 & 17

Iam ſi attendas finem & ſcopum, quem in ſua Dominus uita intendebat, dices rectiſſime dictum, Ex te mihi exiet. Plane Chriſtus datus, & natus eſt nobis plane Chriſtus uenit nobis miniſtrare. Plane uenit, ut uitam habeamus. Demum uere dictum eſt: Ecce rex tuus uenit tibi. At licet Chriſtus datus ſit nobis, ſcopus iſtius donationis fuit Patris ſui gloria. Ego, inquit, te clarificaui ſuper terram, & rurſum, Ego honorifico Patrem meum. Quia igitur omnis Chriſti actio illum unicum ſpectabat finem, ut Patrem ſuum glorificaret, ideo merito exijt Patri: recte igitur pater dixit. Exijt mihi.

Iſaiæ 9; Zachar. 9; Ioan. 17; Ioann. 8

Et illud attende: Nullus homo eſt, quin in eo propria uoluntas aliquid ſibi uendicet: aliquid ſibi de nobis ſurripit mundus, aliquid diabolus rapit. At ſolus Chriſtus fuit, in quo nihil propria uoluntas, nihil mundus, nihil dæmon habere potuit. Gloriam, inquit ille, meam non quæro. Et rurſum: Non mea uoluntas, ſed tua fiat. & tandem: Venit, ait, princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: nihil penitus habuit in Chriſto alienus. Totum ſibi aſſeruit Pater æternus: merito igitur Pater dicit: Ex te mihi exiet.

Ioan. 8; Matt. 26; Ioan. 14

Denum (ut nonnihil attingamus ex Theologia ſcholarum.) ſi Chriſtus eſſet purus homo, ſuſcepiſſet relationem realem in ſe, qua filius eſſet matri ſuæ, id eſt qua ad matrem ſuam poſſet referri. Sed quia Chriſtus Deus nullam habet filiationem realem, qua ad matrē referatur. Filius ergo eſt Chriſtus relatione reali ſolum ad Patrem, & ſi realiter eſt matri ſuæ filius, non eſt filius relatione & nexu reali, qui in filio ſit, ſed qui in matre conſtituatur: ut uere dicere poſſit ad matrem: Mulier, quid mihi & tibi? quaſi dicat: Non eſt in me reſpectus realis ad te, ſed ad patrem ſolum. Vide S. Thomam 3. Part. quæſt. 35. artic. 5. Igitur ſi exiuit realiter, non exiuit matri, ſed patri ſuo. Sed de his hactenus. Progrediamur. Ioan. 2

Ex te mihi exiet, qui ſit dominator. *Quid? Nū tu exibis ad dominandum? Reges gentium dominantur, ſed uos non ſic. Reges gentium ueniunt miniſtrari, at tu uenis miniſtrare. Et Petrus diſcipulus tuus dicit: Non dominantes in cleris, ſed forma gregis facti. Quid igitur dicis: Venit ad dominandum in Iſrael? Certe Chriſtus non uenit dominari faſtu humano & temporali. Ipſe enim dicit: Non eſt regnum meum de hoc mundo. & ſi ſic dominari uellet, non erat opus uenire: iam enim à mundi conditione dominus erat. Venit igitur inſtituere dominium aliud ſpirituale, & diuinum, quod temporali ſubiectione & cruce paratur, lachrymis, prædicatione, & ſudore firmatur. Ego, inquit, conſtitutus ſum à Deo, rex ſuper Sion. Sed dic quomodo? Prædicans inquit præceptum eius. At ſi prædicatione uera paratur tibi regnum, & dominiū ſuper mon*

Lucæ 22 Matt. 20

1. Petri 5

Ioan. 18

Psal. 2

tem ſanctum, magno tibi & labore & ſudore paratur. Hoc ſibi perſuadeant paſtores & doctores gregis Chriſti: ſi dominari uolunt, ſubijciantur, ſeruiantq; ouibus ſuis. Ea ratione maius ſibi parabunt dominium ſuper oues, quàm ullus imperatorum habuerit unquam.

Ioan. 1 Prouer. 8 Et egresſiones ius ab initio. *Quia uidelicet à principio erat Verbum, & hoc erat in principio apud Deum, à diebus eternitatis, quia ab æterno ordinata ſum, ex antiquis antequàm terra fieret.*

Sed graue dubiũ eſt, quid ſit illud Egreßiones eius, cur numero plurali dictum eſt, non ſingulari? Certe hoc maioribus erat relinquendun, quia difficile. Sed age aggrediamur eius explicationem, quæ ex Pſal. 109. uidetur poſſe colligi: ibi habetur, In ſplendoribus ſanctorum, ante luciferum genuite. &, ut litera Hebræa habet, in ſplendoribus ſanctitatum. Hic requiro, cur dixit in ſplendoribus, ac non potius in ſplendore? Sane, ſi in Patre producente filium, unicum eſſet attributum, quod ſplenderet: unicáq; eſſet ſanctitas, quæ ſplendorem emitteret: recte diceretur, in ſplendore illius ſanctitatis genui te. At cum Pater in ſua diuinitate rerum omnium naturas comprehendat, (non corporaliter, ſed eminenter) ſintq; in Patre infinite perfectiones, & ſanctitates, (licet omnes illæ unum ſint:) id circo illæ omnes creaturæ, & illæ omnes perfectiones, ſunt ſanctitates in Deo ſplendentes. Iam cum primum in ſua æternitate, Pater contemplatus eſt ſe, & ſuas perfectiones, & rerum naturas, quas in ſe continebat: tunc illa omnia intellectui diuino ſplenduerunt: & pleniſſime ſunt à diuina mente concepta. Ex quorum

(Margin at "gredianur": Pſal. 109)

omnium notitia & intuitu, Verbum diuinum prodijt. Recte igitur Verbum Dei genitum eſt non in uno tantum ſplendore Diuinæ eſſentiæ: ſed in ſplendoribus omnium rerum ſanctarum, quas pater continebat, & intelligebat. Et ideo etiam egreſsiones eius dictæ ſunt, quia filius non tantum è cognitione diuinæ eſſentiæ egreſſus eſt: ſed etiam ex cognitione bonitatis, ſapientiæ, potentiæ, & demum omnium creaturarum. Vides quàm merito dictum ſit, quòd egreſsiones eius ſunt ab æterno.

Secundo colligi huius loci explicatio poteſt ex Pſal. 2. ubi dicitur: Ego hodie genui te, uidelicet, etiam ſi Filius ab æterno à Patre ſit genitus, uerum ita ab æterno genitus eſt, ut continenter gignatur, ut hodie etiam dicatur gigni: ita igitur egreſſus eſt à Patre, ut ſemper egrediatur, & ideo egreſsiones, (quaſi fluuii continenter fluentis) dictæ ſunt. Pſal. 2

Tunc Herodes clam uocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ. Nuſquã ergo Chriſtus eſt tutus ab ijs, qui dominari uolũt. Maximè ab his, qui ambitu dominium quærũt, et ambitu quæſitũ retinent. Hi ergo ſunt qui Chriſto etiam recens nato inſidiantur. Nec parcunt puerilibus lachrymis, et cũ infantes timẽdi non ſint, hi tamen eos timent, uideriq; uolunt prudẽtes, ſi Chriſtum exterminent. An non tibi uidetur typus expreſſus huius rei: cum prædicator principem admonet rei alicuius malæ partæ. Princeps uero latranti prædicatori offam inijcit, ut taceat, ut lapidem illum non moueat? extinguere is cupit Chriſtum, ſed non poterit. Venient dies mortis: tunc reuelabitur Chriſtus.

Nec prætermittas, Lector, uerbum illud, Vt & ego ueniens adorem eum. *O quorundam Principum circa pietatem uaniſsima, licet fucatiſsima uerba. Vbi negocium ſeculare eſt, audies ab eis uerba ſemidiuina firmitate ſuffulta: at ubi negocium Dei eſt, dicunt multa, præſtant pauca: ibi leuiſsimi ſunt, ubi oportebat grauiſsimos eſſe. Admoniti ergo ſint uiri pij, nihil credant principibus, præcipue non pijs, cum de rebus diuinis loquuntur. Magi, audito Herode, & concilij auctoritate, nihil cunctantur. Videlicet, quia nulla res antiquior eſſe debet uiro fideli auctoritate concilij. Vbi uidelicet, Eccleſiæ repræſentatur maieſtas, ubi Spiritus ſancti creditur adeſſe præſentia: diſcant igitur fideles, & heretici caput Concilio ſubdere, ſiquidem reges, & ſapientes, ita Iudæorum paruerunt auctoritati.*

Et ecce ſtella, quam uiderant. *Sed cur ſtella redijt? an non ſat diuina erat auctoritas à Michæa dicta, à Iudæis declarata? O Chriſtiani, ò fideles, clamate ad Dominum, intelligentes nullam ſatis eſſe ſcripturam, nullam ſatis eſſe prædicationem, niſi uobis diuina affulgeat gratia, diuinumq; ſplendeat lumen. Scriptura ſiquidem mentem erudit, ſed uoluntatem non erigit. At* Ioan. 1 *lumen diuinum & illuſtrat intellectum, & inflammat affectum. Rogate ergo, ut is, qui illuminat omnem hominum uenientem in hunc mundum, (quaſi dicas omnem hominem, qui eſt in Oriente) dignetur etiam plene illuminare eum, qui iam eſt in Eccleſia, quiq; iam audit legem diuinam. Porro quos noſtra hæc uox excitat maxime ſunt hi ſapientes, qui nouiſſe diuina contenti, Chriſtum in præſepio non quærunt, ſimiles*

plane Iudæis, qui cum Magos erudierint, uacui ipſi manſerunt.

Sed ô tu, qui gratiam deuotionis in pectore tuo radiantem amiſiſti, ne deſperes: merces eſt operi tuô, ſpera, redibit ſtella, damnum accepiſti, tantum theſaurum amittens, reſarciri damnum poteſt, nec ſine fœnore: gaudebis enim in reparatione, gaudio magno ualde. Imo uero forte uoluit tibi Dominus ad tempus abſcondere ſtellam, ut cauſam gaudij magni cordi tuo offerret: tu interim inquirere, & ſatagere ne ceſſes, redibit ſtella, gaudebitq; cor tuum, &, ſi cum Tobia lumẽ oculorum amiſeras, cum eodem recipies, lætitia multiplicata. Sed, quia lumen aliquando fallit, et, quæ uidetur, ſtella, non eſt, (Angelus enim Satanæ ſe transfigurat in Angelum lucis) ideo argumentum tuæ ſtellæ id tibi ſume: Si ſtella antecedit te uſque ad Chriſtum, uſque ad utilitatem, paupertatem, & ſtabuli ſordes. Ierem. 31 Tobiæ 11 Cor. 11

Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno ualde. *Audi Salomonem dicentem: Lætatus ſum in omnibus, quia antecedebat me iſta Sapientia. At qui lætatur in omnibus, in nulla re moleſtiam ſuſtinẽs, an non is tibi uidetur gaudio magno gaudere? Sed quid mirum, ſi uehementer gaudeat, qui diuino ſe credit duci magiſterio, qui diuino fere ſentit ſe lumine fungi? Maxime, ſi lumen illud homini reuelat eius prædeſtinationem. Nullum hoc maius gaudium eſſe poteſt. Recte enim dictum eſt: Gaudete, ꝙ nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis, & alibi: Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Sapient. 7 Lucæ 10 Pſalm. 121

Nota: Turbatio manet cum Herode, & Iudæis, non

inquirentibus Chriſtum puerum & humilem: gaudium uero & gaudium magnum ualde datur ijs, qui
Hebr. 4 *humilitatem Dei requirunt. Itaq; relinquitur ſabbatiſsimus populo Dei: ſi enim gaudium uſquam eſt, in corde pio eſt: & ſi turbatio alicubi eſt, in domo impij eſt. Profectò ſi turbatio eſt in corde iuſti, non eſt turbatio magna ualde: at ſi gaudium eſt, magnum ualde eſt, uidelicet, quia gaudium hominis pij in terra, initium*
Ioan. 17 *eſt, & uelut ſemen & arra, futuri in cœlo gaudij. Si*
Matt. 10 *cut enim cognoſcere Patrē eiuſq; filium uita æterna inchoata eſt: ita de teſtimonio conſcientiæ gaudere gaudiū æternum inchoatum eſt.*

Item nota: Si uidere ſtellam pueri tantum gaudium eſt, quid erit puerum ipſum uidere? & ſi uidere in præſepio iacentem gaudium tantum eſt, uidere in maieſtatis throno ſedentem, quantum gaudium erit?

Antecedebat eos uſque dum ueniens ſtaret ſuprà, ubi erat puer. *Quis non credat, ſtellæ radios, dum ſuo fonti accederent, creuiſſe: & ſtellam dum Soli appropinquaret ſuos radios multiplicaſſe? Et quis nō credat iam Magorum corda, cœpiſſe flagrantius ardere, cum æterno igni magnis appropiabant? Quis non uideat Magorum corda magis ac magis illuſtrari luce cœleſti, ardere pia deuotione, caleſcere ſacra affectione? Iam te precor, attende magnitudinem horum, qui ſunt adoraturi. Reges ſunt, Sapiētes ſunt, cum ſatellitio, & apparatu ueniunt. Rurſum attende magnitudinem eius, qui adorendus eſt. Rex eſt, Deus eſt: nunc perſpice, an & illis, & huic, locus adorationis conueniat, ſtabulum ſcilicet & præſepium? Certe ſi huc oculos tantum*

animales afferas, uidebitur non quadrare locus regi adorando, nec regibus adoraturis. Sed ſi oculos ſacros attuleris, uidebis omnia ſibi reſpondere. Sane uilent Deo *omnes mundi pompæ. Humilia enim reſpicit, & alta à longe cognoſcit. Ideo naſcitur in ſtabulo, uiuit in miſeria, moritur in cruce: qualis ergo* Deus *eſt, tales ſuos quærit adoratores: qui adorent in ſpiritu & ueritate humilitatis: non in uanitate ſuperbiæ, aut fallaciæ diuitiarum. Profectò Virgo ſacra uehementius amabat paupertatem et humilitatem, quàm diuus ille paupertatis amator Franciſcus, aut alius aliquis Sanctorum. Crede mihi, non tuliſſet uirgo palatia auro & byſſo fulgentia. Imo nec Ioſephi animus id ſuſtinuiſſet. Faſtidiunt ſancti, horrent & fugiunt ea quæ nos ipſi miramur. Vt igitur Deus, Virgo, Ioſeph ſplendentes fugiunt domos: ita & Magi, iam ſpiritu Chriſti afflati, non adoraſſent forſan Chriſtum, ſi in auro iaceret: adorauerunt tamen quem in humilitate regnare uidebant. Igitur ſpiritus pauper paupertatem adorat: uanitatem aut horret, aut certe habet ſuſpectam.*

Pſal. 137

Ioan. 4
Matt. 13

Et intrantes domũ inuenerunt puerum. *Quem multi ante reges, & Prophetæ uidere quærebãt: Inuenerunt illum, qui erat expectatio gentium, & deſiderium collium æternorum. Inuenerunt dominatorem Dominum, quem uos (inquit) quæritis, & Angelum teſtamenti, quem uos uultis. Inuenerunt Meſſiham, quẽ ita ſe inueniſſe Philippus gaudebat, dicens: Inuenimus Meſſiham, qui uocatur Chriſtus: denuum inuenerunt illum, pro quo inueniendo tot lachrymas, gemitus & ſuſpiria priores Sancti fuderunt, & inuene-*

Matt. 13

Gen. 49
Malac. 3
Ioan. 1

Matt. 13 runt eum pro quo tot pericula ſubierant, tot expenſas fecerant: pro quo margarito & theſauro inueniendo omnia ſunt diuendenda.

Et te Lector, obſecro, ne obliuioni tradas, quòd, Reges non inuenerunt Puerum ſine Maria. Itaque, ſi tibi Chriſtus manſuetus & puerulus inueniendus eſt, cum Maria inueniendus eſt. Sacra enim Virgo miniſtrat (in
Eccl.24 tercedendo) in habitatione ſancta, (id eſt in Eccleſia,) coram filio ſuo, ut in Sapientia dicitur. Merito igitur, ibi additur: Radicaui in populo honorificato, & in partes Dei mei, hæreditas illius, & in plenitudine ſanctorum
Eccl.24 detentio mea. Et rurſum: Qui creauit me dixit mihi: In electis meis mitte radices. Certe, nullus populus eſt honore dignus, niſi eorum, qui Chriſtum quærunt & inueniunt: nullus populus, eſt pars & hæreditas Domini, niſi uiri pij: nulli homines ſunt plenitudo, niſi qui ſancti & electi Dei ſunt. In his igitur Virgo ſacra egit radices deuotionis, & amoris: in his radicatur, detinetur, habetq; ſuã hæreditatem. Voluit enim Deus, ut ſicut Chriſto debemus & agnoſcimus ſalutẽ, ut patri: ita quodammodo Virgini deberetur interceſſio ſalutis ut matri. Ne ergo ſtupeas cum uehementiſſimas amorũ flammas erga uirginem, in multis pijs agnoueris. Imo ne ſtupeas, ſi adeo occupari Eccleſiam in laudibus Virginis uideris: ut fere, eas preces, quas Deo offert, Virgini etiam offerat.

Et procidentes adorauerunt eum. Sat ergo fuerit ſtella ſupra puerum fulgens, ut procidas & adoras puerum: adeo eſt ille puer ſplendens, adeo eſt uultus ille diuinus, ut ſi eum tibi ſtella demonſtret, uix fieri

poſſit, quin pronus adores. Claritas & maieſtas in Chriſti facie eſt. Sed parietibus domus occulitur, & tu auerſos ab ea claritate oculos habes. Si intraueris domum, ſi ſtella tibi puerum oſtenderit, uidebis faciem Chriſti multo quam Moyſi, illuſtriorem. Inquit Apoſtolus: Deus qui dixit, de tenebris lumen ſplendeſcere, illuxit in cordibus noſtris ad illum inationem cognitionis, maieſtatis, & diuinitatis, quæ eſt in facie, (ſeu in perſona) Chriſti. Igitur in perſona Chriſti claritas maieſtas eſt, & diuinitas. Cur ergo non adoramus? Non Sol iuſtitiæ non illuxit nobis, ut impij in inferno prætexunt? Forſan in Oriente illuxit, id eſt, forſan in tenera ætate fulſit nobis: at poſtea ſtella aut ipſa ſe ſubtraxit, aut, melius, nos nobis ſubtraximus, & ideo loco pueri adorandi, idola creaturarum adoramus. Exod. 34 2. Cor. 4 Sapien. 5

Et apertis theſauris ſuis. Anima, quæ Deũ inuenit, omnes theſauros, & omnes ſinus cordis ſui Deo aperit, ſeq; totam Deo in holocauſtum offert. Quid enim aliud faciat? uidet Deum omnes theſauros amoris in hominem effudiſſe, nec ijs contentus, ſe ipſum etiam effudit: quid mirum, ſi & ipſa anima amori uicem rependat? Vide obſecro: Magi nullum theſaurum habuerunt quem non aperirent, & totos Chriſto offerebant, licet Virgo id ſolum ſibi ſumpſerit, quod ſuæ indigentiæ neceſſarium eſſe putauit. Indicatur ergo tibi, nullum debere eſſe in tuo corde ſinum, quem Deo non aperias & offeras: ſi omnia Deo offers, unicum tibi reſeruans, aut honorem, aut amorem, aut quiduis aliud, plane in uno offendiſti, factus igitur es omnium reus, aperi ergo omnes theſauros, ſecurus eſto ſo- Iacob. 2

2.Cor. 8 *lum ſibi Chriſtus ſumet quantum indigentia ſuæ, aut potius ſuorum fuerit neceſſe. Non certe ut alijs ſit remiſsio, & tibi tribulatio, ut Apoſtolus ait, ſed ut tu, qui plus habes, non abundes in ſuperfluis: & qui indiget minus habens, non deficiat in neceſſarijs.*

Obtulerunt ei aurum, thus & myrrham. *Hoc iam perfectorum eſt. Sed & ſua quadam ratione, eſt etiam imperfectorum. Loquamur de perfectis. Sanæ cum tibi ſe Dominus largiore quodam lumine monſtrauerit, adeo omnia contemnis, adeo omnis mundus uilet, ut facile à te omne repellas aurum, facile abijcias honorem, qui Thuris nomine ſignificatur. Demum facile abijcias delicias, quæ unguenta ſunt, quibus mundani, Deo mortui, unguntur. Myrrha unguentum eſt. ſed mortuis adhibetur, ne putreant. Ita uiri ſeculo dediti, qui uere mortui ſunt, delicijs ſeſe ungunt, hac ratione putantes euadere ſe poſſe corruptionẽ mortis corporalis: at qui Chriſtũ iam reperit, ſicut reperire Magi omnes delicias mortalis corporis fugiunt, minime optantes ſeruare corpus à corruptione, imo cupientes, ut corpus, quod ſua corruptione aggrauat animam, iam diſſolueretur. Igitur Magi Deo offerentes aurum, & thus, et myrrham, omnia, quæ in mundo ſunt, obtulerunt: in mundo enim eſt concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum & ſuperbia uitæ, in quibus delitiæ intelliguntur, diuitiæ, & honores, id eſt myrrha, aurũ, & thus. Habes igitur quantum obtulerint Magi. Secundo, ſi placet, intellige per aurum, thus & myrrhã, ſpiritum, animam, & carnem: quæ diuus Paulus optat integra inueniri in die Domini Ieſu. Sed ò quàm arduum*

Sapien. 9 / Philip. 1. / 1. Ioan. 2 / 1. Theſ. 5.

duum negocium eſt, ſpiritum, & animam, & carnem Deo obtuliſſe, nihilq; ſibi ex illis ſeruaſſe. Imo et quàm multi putant hæc ſe Deo obtuliſſe, cum contra ſibi hæc illi ſeruarint. Sed non eſt hoc huius inſtituti.

Non libet hinc adeo facile diſcedere. Obtulerunt, *inquit. Nihil ergo hic mortua fides habet, ſcilicet fides, quæ è theſauris ſuis nihil Deo offert: aut, ſi offert, parum offert. At uiua fides, quæ cum dilectione operatur, magna facit, optima, quæ habet, offert. Non ſicut Cain uilia, ſed ſicut Abel meliora. Sed, ô miſeriam! Abel, ideſt, luctus, & paupertas offert meliora: Cain uero, ideſt, poſſeßio offert uiliora: itaque diuites, & qui poſſeßiones habent, uilia offerunt, & ſi aliquando offerunt magna, è corde impuro proferunt, & ideo uilia Deo ſunt. At pauperes aut offerunt magna, quia totum offerunt, quod poſſunt, aut certe cor illud, quo offerunt, æra illa duo minuta facit multo pretioſa. Recte igitur Pſaltes dicit: Holocauſta medullata offeram tibi. non enim placet holocauſtum, quamuis fuerit magnũ, niſi medullam habeat, ideſt, non placet caro, niſi ſpiritus adhibeas pinguedinem. Tandem Chriſtus tibi obtulit ſuam diuinitatem, quæ aurum optimum eſt, obtulit ſuam animam ſemper in oratione ad Deum ſublimem, ſicut uirgula fumi ex aromatibus. Obtulit etiam et carnem ſuam, quam Ioſeph in monumento collocaturus, myrrhæ, & aloes centum libras adduxit: ita et tu offer Deo carnem, animam, & mentem, & omnia.*

Galat. 5

Gene. 4

Hebr. 11

Lucæ 21

Pſal. 65

Cant. 4

Ioan. 19

Et reſponſo accepto, ne redirent ad Herodem. *Si ad Herodem non ſunt redituri, fit, ut neque ad Iudæos, qui cum Herode ſunt. In Herode totum ſeculum*

intellige. In Iudæis legis cæremonias, legis literam, & corticem. Igitur qui puerum, illuſtri ſtella præcedente, inuenerunt, admonentur, ut nihil habeant cum ſeculo commune, nec cum legis antiquæ cæremonijs, ſed adorent Deum in ſpiritu, non in re terrena, & in ueritate, non in umbris legis, nec in exteriori cortice. Dices, Quid? Iuſti nihil debent habere cum ſeculo commune, nihil etiam cæremoniarũ exteriorum attingere debent. Plane id Lutheranicum eſt: exercebit itaque cæremonias exteriores uir pius, tractabit ſecularia negocia: ſed per aliam uiam: Olim enim exercebat ea omnia, ut paruulus, qui lacte egebat. At inuento puero exercebit ea, quæ neceſſaria ſunt, ut factus iam uir: longéq; maiori, & illuſtriori ſpiritu. Id unico uerbo intellige: Olim exercebat ſpiritu timoris, nunc ſpiritu libertatis, & amoris.

Rom.12 Gal.5 Ioan.4 I.Cor.13 Rom.8

Per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. *Chriſto domino gratia, quòd poſt pueri inuentionem licet in regionem noſtram redire: imo nonnunquam redire iubemur. Sane Petrus, poſtquam Paſtor à Chriſto eſt inſtitutus, ad piſcatoriam artem rediſt. Paulus poſt Chriſtum uiſum, artem ſcænofactoriam exercet. Hi igitur Magi redeunt ad regnandum. Crede mihi, Lector, non miror Petrum piſcantem, aut Paulum ſuentem: at uehemẽter miror Magos ad regnandũ redeuntes. Quid enim à Magis alienius eſſe poterat, quàm ubi Puerum in tanta humilitate adoraſſent, ipſi in celſitudine regnare cogerentur? Miror ego quidem, quòd potuerunt à ſtabulo illo, & à tantæ dulcedinis guſtu, quantam ſenſerunt in pueri aſpectu, diuelli: quanto potius mi-*

Ioan.21 Actor.18

randum eſt, quòd regnaturi nunc in propriam regionem ueniant? Diſcant ergo, qui contemplationi addicti ſunt, ſua non deſerere, ſed Magorum exemplo ad regionem ſuam deſcendere. Cantic. 5 *Video querelas iuſtas, uidelicet, quòd lauarint ſtolas ſuas, & pedes ſuos, & quòd durum ſit, rurſum ueſtibus indui, aut pedes inquinare. Sed nihilominus redi ad regionem tuam, ad gubernandoſq; tuos, & quam inueniſti lucem, alijs* Lucæ 8 *prædica. Paulus illuſtratus non iubetur luci, quam* Actor. 9 *uiderat, intendere, ſed ire Damaſcum, ut exinde portet nomen Chriſti inter gentes: & Apoſtoli poſt uiſam* Actor. 1 *Chriſti aſcenſionem, cum illi affectui tenacius adhærerent, iubentur inde diſcedere, reprehenſi his uerbis: Quid ſtatis hic aſpicientes in cœlum? Imo uero redite in regionem ueſtram, redite ad negocia uobis commiſſa, ut in eis laborantes præmia laboris reportetis. & quidam iam ſanus, cum Chriſtum ſequi uellet, prohibetur: ſed uade, inquit, ad tuos, & annuncia quanta tibi Dominus fecerit.* Marc. 5 *Crede, Lector, nullus eſt efficacior, aut fructuoſior prædicator, quàm is, qui à Pueri uiſione (quantum præſens uita fert) fere diſcedit inuitus. Deus enim illuxit in cordibus horum hominum, ut illi illuminarent, & illuſtrarent, (id eſt, notam redderent,) claritatem, quæ eſt in facie Chriſti: quam illi prius uiderant.* 2. Cor. 4

Interim deſcende, Lector, ad minutiora: Reuerſi ſunt per aliam uiam, ne redirent ad Herodem. *Herodes, ò Chriſtiane, rex peregrinus eſt. Deus natus rex tuus eſt: ne igitur redeas ad regẽ peregrinum. Quid tibi cum Baal? Cur à rege tuo diſcedis? Cur deſeris fontẽ* Iudicum 8 Ierem. 2

aquarum uiuentium, eligens ciſternam, quæ continere
Deut. 32 aquam non ualet? Cur prouocas in abominationibus,
& in dijs alienis eum, qui uere Deus tuus eſt? Et ò
quàm tuus? Ne igitur redeas ad Herodem. Sed per aliā
uiam redi ad regionem tuam: regio tua eſt uita ſpiritua-
lis. Ex carne conſtas, & ſpiritu: at regio tua non eſt ui-
ta carnalis, ſed ſpiritualis. Si ad regionem carnalem iue
ris, cupies ſiliquis porcorum ſatiari, nec poteris: eſt enim
Lucæ 15 regio illa longinqua, nihil eſt in ea, quod ſatiare poſsit:
redi igitur in terram promiſſam, ſed redi per aliam uiā,
id eſt per deſertum, per arctam uiam, per anguſtam por
Matth. 7 tam. Via anguſta, & arcta uidebitur tibi aliena, &
incognita, per quam nunquam ambulaſti: ſed per eam
uiam redeundum eſt in regionem tuam.

Ex hac ſacra hiſtoria duplex accipe myſterium. Prius
eſt: Nato Saluatore, ueniunt homines diſtantiſsimi, ut
Iſaiæ 52 intelligas, quod etiam ſi peccata tua te à Deo diſtantiſ-
ſimum fecerint, & alieniſsimum: at natiuitas Seruato-
ris ſat eſt, ut, ſi ueneris, admittaris. Imo culpa tua, &
maxima eſt, ſi hæc locorum diſtantia impedimento ſit,
Ioan. 1 quo minus uenias. Iniquiſsimum enim eſt, ubi Deus ca
ro fit, quod caro Deus fieri non uelit. Venit de longe
(quia à ſummo cœlo) Deus, ut homo fieret. Tu etiam de
longe (ab ipſo inferno) ueni, ut Deo coniungare. Cau-
ſaris forte, non tibi in regione longinqua diſsito ſtellam
apparuiſſe, quæ tibi Chriſtum indicaret: at Chriſtus na
Ioan. 1 tus ſtatim ſtellam tibi produxit. Nam illuminat omnē
hominem, uenientem in mundum: & merito ſuæ nati-
uitatis huius lucis radij fiunt copioſiores. Et demum ſi
non illuſtris tibi apparuit ſtella, ora, ut appareat. Vbi

uero apparuerit, ueni ad Herodem, & Scribas, ideſt, ſubditus eſto poteſtati ſeculari, & Eccleſiaſticæ: quibus ante ortum ſtellæ nequaquam, niſi forſan ob timorem ſubdebaris. Veni igitur, & nunc ſubditus eſto, non ſolum ob timorem pœnæ temporalis, ſed etiam ob timorem conſcientiæ, ut Paulus dicit. A Scribis ſi docearis, rurſum à Deo illuminaberis, ideſt, rurſum tibi apparebit ſtella, & demum inuenies Chriſtum, ideſt, pacem, & gaudium inuenies inquam in humilitate, & deiectione. hic enim pax eſt, & regnum cœlorum: beati enim pauperes, ſpiritu, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Rom.13 Rom.13 Matth.5

Alterum myſterium eſt: Si tibi Chriſtus illuxit, horſum illuxit, ut ad ſe uenias: ueniendum tibi eſt per labores, interim non deerunt gaudia, eaq́; magna ualde. At ſi adorare Chriſtum cupis, neceſſe eſt, ut theſauros tuos, omnia inquam, quæ mundus æſtimat, & attollit, paupertati, & uilitati ſupponas. Exploratum igitur ſit uiris Chriſtianis, meliorem eſſe paupertatem, quàm diuitias; dedecus, quàm honorem, crucem, quàm delicias. Huius ueritatis Chriſtus teſtis fuit, cum naſceretur. Fuerunt et Magi, cum Chriſto pauperi ſuas ſubdunt diuitias. Hactenus.

Dicamus nonnihil de fuga Pueri IESV in Aegyptum, quæ nam fuit cauſa, ut recens adoratus Chriſtus in Aegyptum deſcenderet? illa prior cauſa eſt: Norint qui adorantur ut reges, non ſe adorari, ut pacem, et delicias habeãt, ſed ut peregrini ſint, ut nunquã quieſcant, ut nunquam dent oculis ſuis ſomnum: eo etiam tempore, quomaxime capiendus eſſet. Profecto Chriſtus

rebatur infantia, ut recens natus, infantiles annos in quiete duxiſſet. At non duxit:ut,cum tu rex fueris, & multo magis Prælatus,eas etiam delicias fugias,ab eiſq; ſis peregrinus,quas tu maxime merebare. Illius uerbi
Matt. 20 memor: Non ueni miniſtrare: & quidem in operibus luti & laterum,id eſt, terrenis: tales enim Prælatorũ curæ frequenter eſſe debent.

Exo. 1. Secunda cauſa: Ioſeph liber erat, & Patri ſuo præ alijs fratribus dilectus:at in Aegyptum ſeruus deſcendit fugiens fratrum ſuorum inuidiam. Præſagium illud fuit, quòd ſemen Iudæorum futurum erat ſeruum
Gen. 39 in terra Aegypti. Ita & Chriſtus liber cum eſſet, & Patri ſuo ſumme dilectus, in hunc mundum, ut ſer-
Matt. 3 uus deſcendit: quis enim ſeruus tam uilem habuit naſcendi locum? Præſagium ergo fuit, Chriſtianos omnes, (qui ſemen Chriſti ſumus) non futuros in hoc orbe dominos: ſed quòd ſumus laborum ſeruituti ſubdendi.

Tertiam & profundiorem cauſam dicam, ſi prius
Oſe. 11 textum illum Oſeæ in natiuo ſenſu explicare potuero. Textus hic eſt: Quia puer Iſrael, & dilexi eum, ex Aegypto uocaui filium meum: Id eſt, maximo te honore affeci, ò Iſrael:quia,cum puer eſſes,(id eſt,nondum de Deo plenam habens notitiam,) cumq; eſſes in
Exo. 1 maxima ſeruitute luti & lateris, cumq; odio eſſes Pharaoni, & ſeruis eius: tunc dilexi te, & manu extenta,
Pſal. 104 maximiſq; ſignis eduxi te, & uocaui ut mihi ſeruires: & licet poſtea ſeruires idolis in deſerto, adhuc tamen portaui te in humeris, ſicut nutritius tuus,mille beneficia contuli, laxaui tibi os, ut comederes, &c. Hic eſt

pulus uehementer premebatur Aegyptiaca ſeruitute: eratq; deſperata libertas,ut durlitia Pharaonis locuplex teſtis fuit. Acquiſiuit igitur ſibi Dominus nomen & honorem ſeruos iam conclamatos,liberos reddens & diuites: En pondus prophetici textus. Iam perſpice. Cum Chriſtum audis,non eum ut ſingularem intelligas hominem: ſed nos omnes in eo intellige. Ergo cum fugit ille in Aegyptum, nos omnes in Aegypto eſſe concludc. Nunc reliquum eſt noſſe, cur uoluit Dominus nos omnes in Aegypto eſſe,& ab Aegypto uocari? Cauſam tibi adduxit Paulus dicens: Lex ſubintrauit, ut abundaret delictum. Vbi enim abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia: non igitur ſuperabundaſſet gratia uocationis, niſi abundaſſet ſub delicto captiuitas. Quod ſi nec dum penetras, audi eundem Paulum? Concluſit Deus omnia ſub peccato, ut omnium miſereretur. Ac ſi diceret, Concluſit Deus omnia ſub Aegyptiaca ſeruitute,ut inde ad gratiam filiationis uocaret.ut igitur in die iudicij,reſurrectio Chriſti erit cauſam reſurrectionis noſtræ, & mors Chriſti fuit cauſa,ne peccatum uiueret in noſtro mortali corpore,(ſiquidem mortem noſtram moriendo deſtruxit,& uitam reſurgendo reparauit,) & ſicut uictoria tentationum in deſerto, cauſa fuit noſtræ uictoriæ, cum tribulamur: ita & uocatio Chriſti ab Aegypto fuit cauſa uocationis noſtræ à peccato. Vt igitur maximum ſibi nomen Deus comparauit, educens Iudæos ab Aegypto: ita exiſtima, multo maius apud cœlicolas ſibi comparaſſe, uocando Chriſtum (hoc eſt in Chriſto omnes

Rom. 5

Rom. 11

Rom. 6

Matt. 4

hominis (ab Aegypto. Maius enim opus eſt uocare peccatores, ex Aegypto, quàm uocare lucem ex tenebris. Et quidem (quantũ coniecto) quam mirabile fuit, uocari in Chriſto omnes homines ex Aegypto, tã mirabile fuit Chriſtum deſcendere in Aegyptum, id eſt, perſonam peccatorum qui in peccato iacent accepiſſe, ut eorum à peccato uocationem operaretur. Per Aegyptum enim peccatum intelligi nemo eſt qui neſciat.

Exod. 13 Quarta cauſa eſt: Aegyptus dicitur domus ſeruitutis. Si igitur uocandus es Chriſtiane in regnum, è domo ſeruitutis uocandus es. Sicut Chriſtus tuus, prius intrans in domum ſeruitutis, factus ſeruus omnium laborum et dolorum propter nos.

Exod. 12 Quinta cauſa eſt: Abſtulerat Deus ab Aegypto omnia primogenita: en reddit illi primogenitum ſuum, qui ualorem omnium primogenitorum habet. Sat igitur facit Aegypto.

Sexta cauſa: Ne credat Chriſtianus, recens Deo natus, quod ſtatim liber eſſe debet á lege peccati & mortis, quod ſtatim liber eſſe debet ab omni peccato. Fallitur ſi id credit, ſeruiendum eſt interim carni: ſeruitus hæc Aegyptiaca eſt, ab hac uocabitur ad maiorem libertatem per Domini gratiam. Si enim dixerimus quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. & Paulus dicit, mente ſe ſeruire legi Dei, carne uero legi peccati. Erat igitur per carnem in Aegypto.

Rom. 7 / 1 Ioan. 1 / 1. Ioan. 1 / Rom. 7

Vltimam cauſam adhibeo, quam minime aſſertam eſſe uolo. Dominus detinuit filios Iſrael annis quadringentis in Aegypto, & cum uocauit Iſraelem extra Aegyptum, ingentibus eam percuſſit plagis, triũphauitq́;

in urbe deuicta: forſan ergo ſignificatum eſt per ingreſ ſum Chriſti in Aegyptũ, quod fideles Chriſti erunt in hoc mundo: per annos, quos Pater poſuit in ſua poteſtate. Et quòd cum in gloriam uocandi erunt, tunc ſummis plagis mundus affligetur. Bellis ſcilicet, fame, terræmotibus & his tribulationibus, quas infra cap. 25. Dominus prædixit. Igitur manſio Iudaici populi in terra Aegypti, fuit figura manſionis Chriſtianorum in Aegypto huius mundi, &c. Exod. 12 Actor. 1 Matt. 25

Sed interim conſidera preſſius, quam afflictam duxerit Virgo modeſtiſſima in Aegypto uitã, ſine domo, ſine amicis, ſine cognatis, ſine pecunia: iam pariẽ laboris puer delicatus paſſurus erat. Cur, ò digniſſime puer, nondum natus es, & iam exulas: pateris famem, & eas miſerias, quas peregrinatio habet comites? Plane, ſi puer futurus eſt paſtor, neceſſe eſt aſſueſcat hiſce miſerijs. Si futurus eſt miles, neceſſe eſt carne ſit dura. Duretur ergo nunc à puero. Sed quid, an non poterat in ſua regione durari? Non poterat inter ſuos malis aſſueſcere? Certe, quia tutior eſt ſanctitas inter eos, qui nihil de ea nouerunt: quam inter eos, qui cum illam noſſe profitentur, factis negant. Minime tutum eſt tibi, ſi ſanctus es, inter non ſanctos (ſi ſe ſanctos putant) uiuere. Fuge ergo uehementiſſime ſanctitatem pictam, ſanctitatem hypocriticam: qualis in Herode erat, & Iudæis. Titum 1

Et demum uoluit Dominus etiam exul eſſe, ut nihil eſſet amaritudinis in calice quod non ille guſtaret. Voluit mori, lachrymas fundere, uoluit etiam exulare ut, cum exul fueris habeas exemplum ad quod reſpi

cleus, laboris temperes moleſtiam.

Tunc Herodes uidens quòd eſſet, &c. *Quod ſanctos uehementer torſit, id erat, qua ratione Chriſtus paſſus fuerit innocentes infantes mortem prius guſta-*
Lucæ 2 *re quàm uitam. Qua ratione qui pax eſt, & in cuius natali pax eſt decantata, tam acre infantibus intulit bel-*
Ioan. 10 *lum? Qua ratione is, qui uitam mundo honorem ſuis, fœlicitatem patriæ uenerat daturus, contra fecit: ut uitam auferret infantili ætati, dolorem acerrimum, ijs, qui genuerant, intulerit, hoſtiumq; libidinem graſſari per miſerit? Huic quæſtioni innumeræ mihi ſe offerunt cauſæ: deligam nonnullas. Et illa fuerit prior.*

Deus uult gloriam ſuam & honorem propagari: in eam rem ijs utitur inſtrumentis, quæ ille nouit accommodatiora: quæ ſi ipſo uſu hebetentur & pereant, nullam illis iniuriam, imo honorem, irrogarit. Nec enim ego pennæ, quà ſcribo, iniuriam facio, ſi in meũ uſum accomodo: licet ipſo uſu ipſa deteratur, & fi-
Exo. 14 *niatur. Ita uſus eſt, Dominus Pharaone & Aegy-*
1. Reg. 15 Gen. 34 *ptijs cum eduxit populum ſuum de Aegypto. Ita uſus eſt Amalechitis, ita & ſuam gloriam dilatauit percuſſo Sichem, & eius ciuibus. Igitur, quia erat accommodatiſſima res, ad famam de Meſſiha in orbem deferendam, crudelitas Herodis in Pueros: illa uſus eſt. Profectò crudelitas illa Romæ diuulgata eſt, & ubique terrarum. At ſi crudelitas diuulgabatur: neceſſe fuit diuulgari eius cauſam, ſcilicet ortum Meſſihæ, aduentum Magorum, Herodiſq; tyrannidem. Nouit igitur magnus ille artifex Deus, è ſummis malis ſumma eruere bona. Quòd ſi in hoc uſu infan-*

*tes perierunt, num peccauit Deus? Ita profecto pec-
cauit, ac peccat Rex, qui ut ciuitatem aliquam expu-
gnet, fortiſſimos è ſuis in acie conſtituit, ubi hoſtium
iaculis confodiuntur.*

*Sed age profundius nauigemus. Ex diuo Ignatio
habemus, quàm ardenter optauerit martyrij coronam.
Nempe adamantinum pectus, nihil aliud uehementius
amat & ardet, quàm ſanguinem pro Chriſto funde-
re. Audi Dauidem: Quid retribuam Domino, pro* Pſal. 11
*omnibus, quæ tribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.
Quem uero alium calicem, niſi ſuo ſanguine plenũ?
Audi Andream: O bona Crux, iam dudum deſidera-
ta, & concupiſcenti animo præparata? Audi demum
quem attulimus Ignatium: O ſalutares beſtias, quæ
mihi præparantur, quando uenient? quando mitten-
tur? Quid mirum ſi Sancti ita concupiſcant marty-
rij palmam, ſi Chriſtum nouerunt, propriam mor-
tem adeo ſitientem, cum diceret: Baptiſmo habeo ba-* Luc. 12
*ptizari, & quomodo coarctor donec fiat? Si igitur in
noſtram ille ſalutem, adeo gliſcebat ſuam effundere
uitam, quid miraris ſi ſancti, in ipſius gloriam pro-
priam aueant oppetere mortem? Iam intelligis, non
pœnam eſſe ſi Sanctorum Deus impleat deſiderium,
imo uero beneficium. Igitur Sancti, magni beneficij
loco ducunt Martyrio coronari: & Deus magno bene
ficio coronat, quem martyrio coronat. Habes ergo non
iniuriam Deum feciſſe infantibus, imo uero ingen-
tiſſimam gratiam.*

*Sed, precor te, oculos exacue. Manifeſtum eſt, in eum
finem ueniſſe Chriſtum, ut diſſolueret opera diaboli;* 1. Ioan. 3

Ioan. 11 Coloſſ. 1 & filios, qui erant diſperſi, in unum colligeret: eripe- retq; è poteſtate tenebrarum & inferni. Quis iam non intelligat ſummam Dei gratiam pueris collatam? Non eſt paſſus Chriſtus pueros patriæ ſuæ, qui nati ſunt eo biennio, quo ipſe natus eſt, in infernum aut purgatorium deſcendere. O ſummam dignationem? Si uixiſſent, multi eorum condemnarentur, aut ſi non condemnarentur, in pœnarum purgantium locum cogerentur abire. Quid potuit Chriſtus illis benignius impartiri quàm grauiſsimam purgatorij pœnam & diutinum tormentum, pro leui & momentaneo commutare? Denum noluit puer natus, pueros ſecum natos po-

2. Reg. 6 teſtati diaboli ſubiacere. Legitur 2. Regum 6. quòd cũ Dauid intuliſſet arcam Domini in Bethlehem, immolauerit hoſtias & pacifica Domino. Rectè igitur cum Pater æternus intulit humanitatem Chriſti in Bethlehem, etiam illi immolatæ ſunt uictimæ puerorũ: & ſi idolo Moloch Iudæi immolabant pueros ſuos, ſicut dici-

Pſal. 105 tur in Pſalmo: Immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas dæmonijs: quid mirum eſt, ſi uero Deo immolentur Iudæorũ filij? tãto certe diſcrimine: quia filij Idolo immolati, peribant: filij Chriſto immolati coronantur.

Exod. 12 Sed porro progredere: Cum Deus eduxit Iſraelem de Aegypto exijt & ipſe de Aegypto. Habitat enim Deus in fidelibus per gratiam: illiſq; abeuntibus, abit

Matth. 23 & ille. Quid igitur eſt, quòd exiens de Aegypto occidit omnes primogenitos Aegypti? Nunc uero intrans in Aegyptum, permittit occidi omnes pueros Bethlehem? In egreſſu plangunt omnes matres: in ingreſſu item plangunt. Reddit certe Dominus uicem, nuſquam

res in eodem figuntur ſtatu. Plorarunt olim Aegyptiæ matres, exultaruntq́; Iudæa: at nunc flent Iudææ, & non dubito quin Aegyptiæ multæ exultarint, quando Chriſtus Aegyptum ingreſſus eſt. Sed attende: ideo occidit Dominus Aegyptios pueros, quia ſui parentes Deum adeo mirabilem agnoſcere noluerunt, ideoq́; puniuit eos Dominus in ea re, quæ illis erat maxime chara: igitur & ideo occidit Dominus omnes pueros Bethlehemiticos: quia parentes eorum, ſuum Meßiham, quem Magi adorauerunt, non curarunt agnoſcere. O igitur parentes, adnitimini Chriſtum agnoſcere, & colere: alioqui periculum uobis eſt, quod in re charißima, id eſt in filijs ueſtris, uulneremini.

Sed ne laſſeris precor hæc penetrando. Cum ſe Dominus, Deum peculiarem Iudæis conſtituit, uoluitq́; peculiaris Iudæorum Deus agnoſci & haberi, exegit ab eis omne primogenitum: omne enim maſculinum adaperiens uuluam, ſanctum Domino erit. Quod ſi parens primogeniti, ſuum optabat filium, ſiclis quibuſdam Deo oblatis, puerum redimebat. At nunc cum Deus uoluit noſter Deus eſſe, peculiaremq́; ſe omnium fidelium Deum declarauit, infantes exegit, nec eos redimi poſſe uoluit: ſed à parentibus penitus abſtraxit. Quid nobis res hæc grandis inſinuat? Id certe, quod cum Dominus Iudæorum Deus fuit, paſſus eſt amorem Iudæorum (amor enim primogenitus noſter eſt,) Deo primum offerri, ſed poſtea in ſecularia & terrena negocia diſluere. Paſſus eſt Iudæos terrena amare, & terrena maxime ambire. At cum Chriſtianorum Deus eſt, uult amorem noſtrum, (id eſt, filium

Num. 8

noſtrum) penitus mundo occidere, Deóq; ſoli uiuere. Sed nihil te terreat ſi amor tuus mundo occiderit, ſi mortificatus eſt carne, ſi corpus mortuum eſt propter peccata, certe ſpiritus uiuit, & uita eius abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Iſaac uidebatur occiſus, ſed uixit. In huius magnificæ doctrinæ figuram, uoluit infantes patriæ ſuæ Chriſtus interfici, ut amores Chriſtianorum, omniumq; fidelium uoluntates mundo occidant: ut Deo uiuant. Nec enim immerito Petrus iubetur, occidere & manducare: quos enim fideles aſſumit, eoſdem Petrus occidit.

1. Petri. 3 Rom. 8 Coloſſ. 3 Gene. 22 Actor. 10

Age & hoc intellige: Cum Chriſtus naſcitur, infantes occiduntur, non propria, ſed aliena culpa: non ſuæ iniquitate, ſed Herodis crudelitate. Porro cum Chriſtus moritur, occiduntur duo latrones, non aliena, ſed propria culpa. Quid eſt, quod Natalis dies Domini, & funereus, ſanguine fœdantur humano? certe iudicio id meo innuitur, quod tam innocentes, quam nocentes, uitam debeant deponere priorem, ſi uita uolunt uiuere æterna. Deponite, inquit Paulus, uos ueterem hominem & induite nouum, qui in iuſtitia & ſanctitate creatus eſt. Vetera abitura ſunt, ſi noua debent fieri omnia. Non ſat eſt naſci, ſed oportet renaſci. Porro ſi renaſcendum eſt, moriendum prius eſt. Itaq; confeßio latronis in cruce pendentis, latronem ueterem exuit, & nouum iuſtum effecit: & ita ſanguis, quem Innocentes effuderunt pro Chriſto, ueterem depoſuit Adam, nouumq; in illis Chriſtum formauit.

Luc. 23 Eph. 4 Coloſſ. 3 Ioan. 3

Demum & hoc tecum expende. Si infantes hi uixiſſent, & ad cœlum ire uoluiſſent, ò quoties erat ſibi ne

eſſe gladium è uagina eximere, ſéq; ipſos iugulare? quoties enim tentatio concupiſcentiæ in pios homines irruit, toties eſt ipſis neceſſe, gladiũ ſpiritus eximere, carnis appetentiam iugulare. Quid uero? An non melius eſt ſemel aliena crudelitate perire: quam toties me contra me eſſe crudelem ſemelq; alienam manum ſentire, quàm toties propriam experiri? Norunt qui uiam Domini poſt multa peccata aggrediuntur, quam dura contentio ſit diligere Deum: quamq; neceſſe ſit ſæpe mori, & quotidie mortificari, eum qui uiuere uelit.

At dices, Cur nõ mortui ſunt iam grandiores, ſed ſo
la tenera ætas, gladio ſuccubuit alieno? Et quidem quia Pſal. 115
non eſt ſpecioſa mors niſi ſanctorum, alio qui mors pec
catorum peſſima. Si enim pateris quia fures, aut adul Pſal. 33
ter, quæ tibi eſt gratia? Sed ſi benefacientes, patienter ſu 1. Petri 2
ſtinetis, hæc eſt gratia apud Deũ, ut Petrus dicit. Habes igitur cauſas, cur uoluerit Chriſtus natalem patriam, innocentum ſanguine rubeſcere.

Porro, ut liceat mihi ſenſum moralem integre texere, libet iterum rem aggredi. Audi igitur. Cũ peccator es, & à ſtella illuſtraris, quærisque uiros doctos, qui te Chriſtum doceant, tunc Magus es: qui luce præuia adſcribas uenisti. Cũ autem tecum diſputas, ſi perſeuerare poteris in ſancto propoſito, & non nunquam tecum ita decernis, Aliquando redibo ad meas delicias, ad priorem uitæ ſtatum: tunc uelut paciſceris cum Herode de reditu. At ſi Chriſtum inueniſti, ille te firmat & admonet ne redeas. Tunc diabolus, (cuius Herodes figuram geſſit,) illuſum ſe ſentit à te, iraſcatur tũc uehemẽ-

ter contra te, parat tibi bellum, & , ut Chriſtum in te oc cidat, omnes tuos infantes conatur extinguere. Infantes tui ſunt, honor, quem diligis, amicius tibi unanimis uxor ſinus tui., filij, quos ut nouellas oliuarum habes.
Pſal. 127 Deniq; quot ſunt res, quas amas, tot amores habes, totq; filij tui ſunt, paruuli & innocentes: paruuli, quia non dum progreſſus es ad perfectionem: innocentes, quia hos omnes amores amori Chriſti ſubdidiſti, atque in eius patria (id eſt charitate) tibi nati ſunt. Si igitur hos filios habes, contra hos Herodis ſæuitia armatur: & te
Iob 1 uelut alterum, Iob omnibus his amoribus & pignoribus ſpoliare contendit, & ita facit, & per ſe, & per ſatellites ſuos, ſcilicet per uiros impios, qui honori tuo inſidiantur, quinque inſidias parant ſanctitati. Tu uero perſpice, bellũ hoc non tibi, cõtra te parari: ſed rabiẽ hãc diaboli, contra unicum Chriſtum eſſe. Eſto igitur, tu Ioſeph, qui Chriſtum nullatenus permittas occidi, etiam ſi cuncta tua pereant.

At dices: Habeo quod amores mei, infantes mei ſunt. Sed quid ſibi uult quod occiduntur à bimatu & infra? Arbitror ſenſum eſſe: Illi ſoli dicuntur occidi, qui dicuntur uiuere. At amores noſtri non dicuntur uiue-
Ephe. 2 re, antequam naſcatur in nobis Dominus: cum enim tunc nos mortui ſimus, quid noſtrum uiuet? Igitur ab eo tempore affectiones noſtræ uiuæ ſunt, à quo Chriſtus uiuit in nobis, & nos uiuere facit. Si igitur à bimatu uiuit in nobis Chriſtus, à bimatu uiuunt in nobis affe-
1. Reg 13 ctiones. Porro ſicut regnum temporale Saul aggreditur, cum eſſet filius unius anni ita Chriſtus regnũ ſpi-
1. Cor. 15 rituale inchoat à ſecundo anno. Quia non prius quod

ſpirituale,

ſpirituale, ſed prius quod animale eſt. 1. Cor. 15

Vel ſecundo ita intellige: Primus annus, ex quo Chriſtus in nobis naſcitur, eſt annus incipientium, ſecundus eſt proficientium: hi occidi poſſunt. At in anno tertio, qui eſt perfectorum, iam non ſunt in nobis pueri occidendi: nihil enim in uiro perfecto infantile eſt. Imo in uiro iam abſoluto non ſunt multi infantes, id eſt, multi amores, unicus eſt amor, qui omnes alios amores abſumpſit, ſicut uirga Moſi omnes alias uirgas deuorauit: ſicut enim dictum eſt Marthæ: Turbaris erga plurima, unum uero tibi eſt neceſſarium, ita uir perfectus dicit: omnia detrimentum feci, & arbitror, ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.

1. Cor. 15 Exod. 7 Lucę 10 Philip. 3

Occiſis igitur amoribus tuis, uox in Rama auditur. Nihil enim eſt, quod tantopere in excelſo cœlo audiatur, quàm uox, & fletus priorum quorum pignora Herodis, & ſatellitum inuidia, occiſa iacent. Audit Deus lachrymas ſeruorum ſuorum, qui eius cauſa chariſſimis ſibi rebus ſpoliantur, quarum amiſſio adeo illis eſt triſtis, ac uiolenta mors. Vbi nota, non eſſe culpabile, ſi uiri pij rerum etiam temporalium iacturam defleant.

Sed me pulſat quæſtio, cur dicit: Rachel plorans filios ſuos, & non potius, Lia plorans filios ſuos? Huius cauſam hanc arbitror eſſe: Manifeſtum eſt, eos, qui Chriſto ſeruire uolunt, prius uitæ actiuæ debere intendere: quàm ſe totos uitæ tradant contemplatiuæ. Sint igitur prius Lia, multos pariens filios: quàm pulchra Rachel, ſterilior. Quod igitur diabolus infantes Liæ extinguat, quodq; Lia amiſſos gemat infantes, nihil mirum uideri poterat: qui enim actiui ſunt, aliquando

Imperfectiores ſunt, ideo caſus dolent temporales. Porro *quod etiam diabolus ſæuiat in contemplatiuorum filios, quodq́; etiam contemplatiui ſuos gemant filios amiſſos, id multo eſt mirabilius. Sed ita re uera contingit.* Inuenies *uiros contemplationis excelſæ, nonnunquam in languores cordis, pectoris, et capitis incidere: inuenies rurſum mille eos ſcrupulis irretitos, ſine lætitia, ſine alacritate.* Quid *illud eſt?* Plane *deſæuijt diabolus in filios* Rachel *contemplatricis.* Ac *ideo ſua non potuit cohibere lamẽta.* Et *quia anima, quæ ſe à priori decidiſſe credit ſtatu, remedium non ſibi ullum patere putat, ideo dicit,* Noluit *conſolari quia nõ ſunt.* Videt *enim priores ſuas*

Pſal.76 *dulcedines, guſtus, iubilos iam non eſſe, putatq́; iam nõ amplius fore: ideo renuit conſolari, quia non ſunt illa priora.* Arbitratur *enim* Deum *ſibi abeſſe, in* Aegyptumq́; *à ſe fugiſſe.* Noluit *igitur conſolari.* Qui *enim conſolabitur anima, quæ prioribus* Dei *caret conſolationibus?*

At Ieremias *obijcit ſe* Racheli *deflenti, & ita loquitur:*

Ierem.31 Quieſcat, o Rachel, uox tua a ploratu, eſt merces operi tuo: reuertentur filii tui de terra inimici. Quid *ò* Ieremia? Si Rachel *filios ſuos genuit defunctos, num defunctis eſt ſpes reuertendi in terminos ſuos?* Ita *plane.* Humanis *uiribus, mortui rediuiui eſſe non*

Rom.4 *poſſunt.* At Deus *uocat quæ non ſunt, ut quæ ſunt: &*

Gen.22 *ideo* Iſaac, *qui uita functus uidebatur, mortuus nõ eſt.* Et *quidem* Abrahamus *credebat eſſe defunctum, cùm contra eum ſuum diſtrinxit gladium.* Iam *quis credi-*

Marc.15 *diſſet* Chriſtum *ſepultum, et triduanum, et lapide concluſum, ad uitam poſſe reuocari?* At *uiuit, & regnat.*

Et neſcio, quem odorem ex fœtente Lazaro concipio. Ioan.11
Ideo enim credo Marthæ, et Mariæ fratrem obiiſſe, & reuixiſſe: ut intelligamus fieri poſſe uitæ actiuæ, et contemplatiuæ præſidia, ſi defuncta fuerint, ad uitã, Chriſti imperio, poſſe reparari. Quocirca exiſtimo, ꝙ ſicut cũcta, quæ Iob perdidit Dei cauſa, Dei etiam cauſa illi fuiſſe multiplicata: ita & infantes pro Chriſto occiſos, ſuis fuiſſe parẽtibus multiplicatos. Illa enim Dei ſũma pietas, nihil ſuis, ſui cauſa amiſſum omnino perire ſinit. Iob 42

Defuncto uero Herode, Angelus domini Ioſephum monet, ut Chriſtum ad terram reducat Iſrael. Vides, quàm ſit Chriſtus ſol iuſtitiæ, et lux uera illuminans omnem hominem uenientem in mundum, quàmq; merito ſibi ipſe lucis mundi nomẽ uſurpauerit. Lux certe ſtatim ac aufers obices, et impedimenta, ipſa ſe, etiam fere nolenti, inſinuat, & ſui copiam facit. Statim igitur ac mortuus in te fuerit Herodes, & ij, qui Chriſti animam quærunt, ſe ſe Chriſtus tibi inſinuat. Tolle tu cupiditates noxias, & ingeret ſe tibi ſui prodiga charitas. Attende uero, an in te mortuus ſit Herodes, & Herodis complices mundus, & caro, ut intelligas, an in te ſit Chriſtus, an non. Ioann.1 Ioan.12

At mecum introſpice: Peccata ſunt, quæ quærunt animam Chriſti: & dominus, cum morti proximus eſt, ad peccatores dicit: Quem quæritis? ſi me quæritis, ego ſum. Plane peccata noſtra quæſierunt Chriſtum, ut ſibi aduerſantem. Rurſum quæſierunt Chriſtum, ut agnũ, qui peccata morte ſua emũdaret: quæſierunt Chriſtum peccata noſtra, ut ſatisfactorẽ, et reparatorẽ earũ ruinarum, quas ipſa fecerant peccata. Et quidẽ quæſie- Ioan.18 Ioann.15

Iſa.53 *runt Chriſtum, et inuenerunt eum: peccata enim, et iniquitates noſtras ipſe portauit. Inuenerunt, & eorum graui pondere preſſus mortuus eſt. Sed morte ſua, ut alter Samſon, peccata deſtruxit. Iam ergo defuncta ſunt*
Ioan.12 Rom.6 *peccata, quæ quæſierant Chriſtum: iam eiectus eſt foras princeps mundi huius: crucifixus etiam eſt uetus homo noſter. Si igitur defuncti ſunt, ò Chriſtiani, qui quærebant animam pueri, quid cauſæ eſt, quod Chriſtus nō*
Gen.8 *eſt in terra noſtra? Quid eſt, quod peccata, ſicut aquæ diluuij, obtinuerunt terram? Quid eſt, quod Chriſtus uix eſt, in pauculis hominibus.*

Porro quod additur, Ioſephum timuiſſe ire in Iſrael lem, audiens, quod Archelaus Herodis filius regnaret, non eſt leuiter auſcultandum. Enimuero, licet Deum habeas, timendum tibi eſt eò ire, ubi iniquitatis filij regnant. Imo uero, quia Deum habes, ideo timendum eſt. Vt enim nullum lucrū maius eſt, quàm Chriſtum habere: ita nulla iactura maior, quàm illum amittere. Iā admonentur ij, quibus aliorum cura commiſſa eſt, ne teneros agniculos, dum teneri ſunt, in eas deferant regiones, ubi plurimum nequitia ualet. Ideo Ioſeph Chriſtum tenerum adhuc cuſtodiens, ab Archelao cauet.

Veniens habitauit in ciuitate, quæ uocatur Nazareth. *Incidimus tandem in locum, qui adeo eruditorum ingenia torſit. Duæ ſe nobis offerunt difficultates: altera eſt, exhibere locum, ubi Chriſtus prænuntietur uocandus Nazaræus: altera uero, quid contineat myſterij, quod Chriſtus habitarit in Nazareth? Prior difficultas uiſa eſt eruditis temporis noſtri hactenus indeciſa. Nullus ſiquidem Doctorum exhibuit planum*

locum in Prophetis, ubi Chriſtus Nazaræus uocetur. Sunt ergo noui homines, qui locum proferant, ex Iudicum cap. 13. ubi Angelus loquens ad uxorem Manuæ, prænunciat ei ſe parituram Samſonem, qui erit puer Nazaræus Dei. En locus myſticus, ubi ex Samſone nomen ad Chriſtum transfertur. Triumphabam ego quidem olim, hoc loco reperto: Cui locus ſimilis eſt Geneſis 49. Fiant in capite Ioſeph, & in uertice Nazaræi, inter fratres eius. Porro hi loci non ſatisfaciunt: quia, Nazareum habent ſcriptum per S, quæ Hebræis eſt Sain. At Chriſtus non prænunciatur uocandus Naſaræus, per Sain, ſed Nazaræus per Zade. Ita enim in titulo crucis Romæ ſcriptum inuenitur: Ieſus Nazaræus rex Iudæorum. Vbi non dicitur, Naſaræus per S, ſed Nazaræus per Z: quæ duo Hebræis ſunt differentiſſima, et diuerſiſſimæ ſignificantiæ. Siquidem Naſaræus ſignificat ſanctum, atqui Nazaræus ſignificat primo quidem cuſtodem, ſecundo uaſtatorem; tertio germen, plantulam, aut etiam florem. Exhibendus eſt igitur nobis locus, ubi Chriſtus Nazaræus dicatur: & quidem, ſi prior ſignificatio ex tribus propoſitis tibi placeat, planus eſt locus in Iob: Quid faciam tibi, ò cu- Iob 7
ſtos hominum? Vbi Hebræis habetur Nozer, ideſt, Nazaræus, ut Iob 7. eſt uidere: erit igitur ſenſus Matthæi: Habitauit in Nazareth, ideſt, in cuſtodia, ut impleretur dictum Prophetarum, quod Nazaræus id eſt, cuſtos uocaretur. Vbi ſtatim magnitudo myſterij ſublucet. Quid enim maius eſſe poteſt, quàm quod Deus cuſtos noſter ſit? Magni enim honoris loco dicit Deus ad Abraham: Ego protector tuus, & merces tua, & Gen. 15

Exod.13 magnum honorem exhibuit Deus Iſraeli, cuſtodiens eum in nube per diem, & in columna ignis per noctem.

Sed ſi ſecunda ſignificatio Nazaræi, ideſt, deuaſtantis, ſeu deprædantis placeat, en tibi locus Iſaiæ 8. Voca nomen eius, (ideſt, Meſsiha,) Accelera, ſpolia, detrahe, feſtina prædari. Vocatur igitur Chriſtus ſpoliorum detractor, & prædator. Vbi grande, & magnificum myſterium indicatur: uidelicet quātæ fortitudinis erit puer, qui tam citò prædatur eas opes, quas ſibi diabolus lõgiſsimo tempore congeſſerat. Dictum enim eſt: Vniuerſa eius arma auferet, & ſpolia diſtribuet.

Isa.8

Luce 11

Porro, quia maioribus noſtris uiſa eſt tertia ſignificatio huic loco commodior, labor mihi incumbit exhibendi locum, ubi dictum ſit, quòd Meſsihas ſit uocandus Nazaræus, ideſt, germen. Exhibeo tamen teſtimonium Zachariæ 6. ubi dicitur: Hæc dicit Dominus, Ecce uir, Oriens nomen eius. Vbi Hebraicè eſt: Ecce uir, Zema ſchemo, ideſt, germen eſt nomen eius. Senſus ergo Matthæi eſt: Habitauit in germinante, ſiue pullulante, ut impleretur, quòd germen, ſiue creſcens, ſiue proficiens erit nomen eius. Video non eſſe apud Zachariam uerbum Nezer: ſed Iſaiæ 11. habetur uocabulum, Nezer, cum dicitur, Et flos de radice eius aſcendet. loco floris eſt Nezer.

Zacha.6

Reliqua eſt poſterior dubitatio, quid myſterij nobis inſinuent Matthæus & eo prior Zacharias & Iſaias, aſſerentes, Chriſtum uocandum plantulam germinantem, & creſcentem? Scio me huic difficultati non ſufficere: aggrediar tamen: & primum uocatur Chriſtus

germen, eadem ratione, qua uocatur filius: ut enim primogenitus omnium rerũ eſt Chriſtus à Patre, ex cuius filiatione, & germinatione acceperunt cuncta ut generarentur, & germinarent: ita primum omnium germen, ab illo Patris æterni trunco, Filius eſt: neque enim Spiritus ſanctus germen eſt, quia non natura, ſed uoluntate producitur. Porro reliqua omnia licet germinent, & producantur, at non ſunt Dei germina: nihil enim Deus per naturam producit, niſi Filium ſuum. Eadem igitur confeſſio eſt, confiteri Chriſtum Filium Dei uiui, ut Petrus confeſſus eſt, & confiteri eum germen eſſe Dei, ut Matthæus hoc loco teſtatur. Matth. 16 Matth. 2

Secundo: Germen hoc in æternitate prodiens à Patre, plantatum eſt in terra Mariæ uirginis matris, prodijtq; ex ea ut germen, non diſcindens, neque corrumpens uterum matris: ſed ſicut germen perpetuo cœlum ſpectans, qua nulla maior dignatio eſſe poteſt. Idem ergo eſt fateri Chriſtum germen, & fateri Chriſtum primo quidem Dei Filium: ſecundo uero matris ſobolem, et fœtum. Cum ergo audis Chriſtum germen, intellige germen Dei, & germen Mariæ, ut ſimul intelligas, Chriſtũ Deum eſſe, & hominem.

Tertio intellige Chriſtum in ciuitate Nazareth uixiſſe ad annos triginta, uixiſſe uero ea mentis, & corporis puritate, ut niſi iam ſummam gratiam in ſua conceptione nactus eſſet: ſummam gratiam ſuis meritis comparaſſet, tanta erat uitæ ſuæ annis illis celſitudo. Germinabat igitur, & proficiebat (ut Lucas teſtatur,) ætate, & gratia, apud Deum, & homines. Idem igitur eſt, quod Lucas dicit, Proficiebat gratia, & quod Mat- Lucæ 2

thæus, Nazaræus uocabitus: id eſt pullulans, germinans & creſcens. Sane nos licet aliquando creſcamus in gratia, frequenter inareſcimus, frequentius langue mus frequentiſsime à cremento ceſſamus. At ea fuit Chriſti uirtus, ut nec uel momentum à germinatione deſiſteret, ut qui nunquam non ardentem gereret in pectore flammam.

Quarto intellige, quòd Chriſtus illatus in Aegyptũ meruit, quòd gratia inferatur in peccatores. Quod uero Chriſtus uocatus fuit ex Aegypto, meritum fuit, ut peccatores uocarentur ad iuſtitiam, & uitæ ſanctitatem: ergo, quòd Chriſtus in Nazareth, id eſt, in germinante proficiat, meritum fuit, ut homines uocati ad ſanctitatem, in ea proficerent, ut poſſent comprehendere, quæ eſſet ſublimitas, longitudo & latitudo myſteriorũ Dei. Chriſtus ergo proficiens in Nazareth cauſa fuit noſtri profectus in Eccleſia. Quantæ uero maieſtatis hoc meritum fuerit, intelligit qui expertus eſt, quot impedimenta ſeſe obijciant ei, qui proficere in Dei uia conatur. An non tibi uidetur grandis uirtus proficere & ſurſum aquam deuehere, contra impetum carnis, mundi & dæmoniorũ? Igitur meruit Chriſtus ut nihil horum poſſet obeſſe, ei, qui progredi nititur.

Ephes. 1

CAPVT III.

In diebus autem illis uenit, &c.

AGGREDITVR *Matthæus prædicationem* Ioannis *hoc modo:* In diebus illis uenit Ioannes,&c. *Illa porro dictio:* In diebus illis, *non uacat mysterio. Valet enim ac ſi diceret:* A
In diebus illis,qui erant finis antiquæ legis,finis timoris & terroris, finis tenebrarum & umbræ, finis peccatorum & inferni, qui erant initium naſcentis Eccleſiæ, initium prædicationis Euangelicæ, initium gratiæ copioſæ, & demum initium omnium ſpiritualium diuitiarum. In diebus illis, qui erant aurora ſolis iam iam exorientis:qui erant uexilla uenientis regis. In diebus igitur illis,uenit Ioannes: & certum eſt,quòd uenit ab interiori,in exteriorem deſertum. Iuxta illud: Antra deſerti,teneris ſub annis,Ciuium turmas fugiens petiſti.

Iam pulſat animum dubitatio. Cur Ioannes nutritur in deſerto, & de deſerto prædicaturus uenit:porro Chriſtus nutritur in ciuitate Nazareth, ubi uſque ad annum triceſimum ætatis ſuæ peruenit? Ad hoc reſpondeo: Quòd Chriſtus debuit per omnia fratribus aſſimilari: homines uero inter homines nutriuntur, eſt enim homo animal gregale,ac ſociale, gaudetq; hominum conſortio: merito igitur Deus, factus homo, inter homines nutritur. Hebr. 2

Secundo: Qui fieri poterat,ut,qui propter hominũ amorem ad homines uenerat, hominum præſentia per

annos triginta careret? Diuelli non poteſt amans ab eo, quem amat. quomodo diuelli poſſet ab hominum conſortio Chriſtus? Ioannes ut non adeo homines amans, hominum abſentiam patitur, imo hominum præſentiam
Baruc 3 fugit. At Chriſtus, in terris uiſus ex amore, cum hominibus debet conuerſari ex eodem amore.

Tertio: Ille fugiat ciuitatem, qui in ciuitate habet quòd fugiat: & quo, niſi fugiat, coinquinetur. Ille uero in ciuitate maneat, qui nihil habet in ciuitate quo maculari poſſit, imo qui multum ciuitati prodeſſe poteſt. Ioannes homo eſt, in peccato genitus eſt: à peccato igitur maculari in ciuitate poteſt. Chriſtus homo eſt, ſed
Ioan. 1 Deus homo eſt: ideo maculari à ciuitate nequit, ſed ciuitatis maculas agnus immaculatus tollere poteſt.

Quarto: Nutritur Dominus in ciuitate, ne haberent Phariſæi occaſionem exiſtimandi quod in deſerto Dominus ab aliquo eſſet edoctus, aut cum dæmonibus conuerſatus. Si enim in ciuitate nutritus, uitam omnibus expoſitam uiuens, euadere calumniã non potuit, qui enim
Ioan. 7 diceretur dæmonium habere: quanto potiùs id dicere auderent, ſi in deſerto uixiſſet?

Quinto: Naſcitur Ioannes in ciuitate, prædicat &
Gen. 3 moratur in deſerto: repræſentat igitur Adamum, & omnes filios eius, natos quidem in paradiſo, ſed eiectos in deſertum: natos fere in gloria, ſed nutritos in uita hac, quæ fere infernus eſt, & quos infernus excipiet, niſi Chriſti gratia adſit. At Chriſtus naſcitur in ciuitate. & moritur in ciuitate. Repræſentat igitur Chriſtianos qui extorres non ſunt aut exules: ſed ſunt ci-
Ephes. 2 ues ſanctorũ & domeſtici Dei: non enim acceſſimus ad

Sinai montem in deſerto fumantem, ſed ad ciuitatem primitiuorum, ciuitatem Dei uiuentis, & Ieruſalem cœleſtem, ut Paulus dicit. Heb. 12

Sexto: Quod natiuum eſt, quærit quiſque ſibi. Quærunt aues aerem, piſces aquã, beſtiæ deſertum, Chriſtus igitur natus in ciuitate cœleſtis gloriæ, ciuitatem quærit ubi nutriatur. Ioannes uero natus in huius mundi exilio, exilia deſerti quærit.

Septimo: Ioannes totus in deſerto. Chriſtus cum prædicat, prædicat in ciuitate, in deſertu, in templis, in ſynagogis, in caſtellis. Quia cum eſſet Deus implere Eph. 1 uoluit omnia.

Sed iam hinc oritur altera dubitatio, quid cauſa eſt, quod Ioannes nunquam dicitur prædicare in ciuitate, ſed ſolum in deſerto: at Chriſtus non prædicat modo in Ioan. 8 deſerto, ſed & in ciuitate & in templo?

Primum, prædicat Dominus in templo, ſicut Dominus in domo ſua: ſerui uerſantur in agro, at qui domi Hebr. 3 nus eſt facultatem habet etiam eorum, quæ ſunt intima domus. Ideo Chriſtus tanquam filius, & dominus templi prædicat in templo.

Secundo: Chriſtus inuenitur in his, quæ Patris ſui ſunt, uidelicet ut qui nihil peccati habet, quo patris ſui Luc. 2 uultum fugiat, aut timeat. Ioannes ut qui peccare ſaltem uenialiter poterat, (& ideo coram patris aſpectu uerecundari,) non audet templi pinam conſcendere, ut prædicet. Iam ſi nos prædicamus in templo, locum Chriſti occupamus, uice eius prædicamus, non noſtra.

Tertio: Magni prædicatores in ciuitatibus frequentioribus habitant, ruſticiores in oppida reijciuntur.

Chriſtus ergo, & qui eius loco prædicant, prædicant in ciuitate, Ioannes uero collatus ad Chriſtum ruſticus prædicator eſt.

Quarto: Ioannes ea ſola prædicat, quæ hominibus à Deo deſertis, & à Deo longe remotis quadrant. Ideo prædicat in deſerto. Chriſtus uero non tantum prædicat hæc, ſed etiam ea, quæ ciuibus Dei congruant, et ideo prædicat in deſertis, & in ciuitate.

Quinto: Etiam ſi Ioannes prædicaſſet in ciuitate, ue re tamen prædicabat in deſerto. Nec enim ſua prædicatione gratiam audientibus dabat. Vt, qui non prædicaret, ſicut poteſtatem habens, gratiæ exhibendæ: at Chriſtus, de cuius plenitudine nos omnes accipimus, prædi-
Ioan. 1 *cans in deſerto, uere prædicabat in ciuitate, ut qui audientibus gratiā præſtabat, et ciues ſanctorū efficiebat.*

Sexto: Ioannes prædicat in deſerto, quia in ciuitate tot ſunt peccata, tot ſordes, ut Ioānes ea ferre nequeat. Exiguum ſtomachum habet Ioannes ad hominum ferenda peccata, adeo ut cum uideret Phariſæos, eos fer-
Matt. 3 *re nequiuerit, ſed euomuerit dicens, Genimina uipera-*
Iſaiæ 54 *rum &c. Porro Chriſtus grandiori ſtomacho eſt: iniquitates noſtras ipſe fert, languores noſtros propius curat, ut, qui magis amat, ut qui Deus eſt, diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiā. Sed audiamus quid*
Sapient. 11 *Ioannes in deſerto prædicet.*

Penitentiam (inquit) agite. *Vbi iam occurrit locus dubitandi. Quid ò Ioannes omnibus pœnitentiam à peccatis prædicas, cum non omnes eo tempore eſſent peccatores? An non tunc erat ſacra Virgo, eiuſq; ſponſus Ioſeph, & alij multi? cur his etiam pœnitentiam in-*

dicis? Certe quia ſtatus ille legis antiquæ, cuius extremum erat Ioannes, erat ſtatus peccatorum, erant tunc omnia ſub peccato concluſa. Omnes erant, (quantum erat ex lege) peccatores quos ita peccatum inuaſerat, ut neceſſe eſſet totam uitam dolere, ac pœnitentiam agere. Notandum enim magnopere eſt, quod Ioannes non dixit: Pœnitentiam per tres aut quatuor dies, aut per annum agite, ſed abſolute, Pœnitentiam agite, quaſi dicat, Tota uita ueſtra pœnitentia ſit. An non miſerum eſt, ita Deum offendiſſe, ut oporteat uitam uniuerſam pœnitere? Rom. 11 Rom. 2

Secundo ſentit Ioannes: Iam appropinquat ueſter medicus, ueſtram procurate medicinam, imò uero ueſtrum ſentite languorẽ, uulnus uobis doleat ueſtrum, dolorem habete. Agite igitur pœnitentiam, ſiquidem appropinquat, qui dolorem ueſtrum curet & ſanet. Nec enim ueſter languor terrena medicina curari poteſt, imo totum regnum cœlorum appropinquare debet, ut ſanemini. ò peccati grauitatem? ò medicinæ pretium? ò medici largitatem?

Tertio: Appropinquat in animam ueſtram regnum totum Dei: tollite igitur per pœnitentiã cordis ueſtri lapideam duritiã. Et quia, qui auertitur à Deo, per ſuperbiam auertitur, (& ſuperbia mons eſt,) complanate montem hunc, ne impedimento ſit regno uenienti. Ioan. 11

Quarto: Nemo digne pœnitere poteſt, niſi à gratia Dei præuentus: en uobis gratia Dei appropinquat, uidete ne quis gratiæ huic deſit, ne uobis miſeriã, gratiæ iniuriam, Deoq; gratiæ collatori, contumeliam concilietis. Heb. 2

Quinto: Quis credere poſſet, futurum aliquem, qui

opes regni, & regni cœlorum iam proximi, deſpiciat et contemnat? En uobis opes regni uili pretio conceduntur, ſola pœnitentia numus eſt, quo opes tantæ parantur. Si regni opes tibi traduntur, rex futurus es: &
Lucæ 17 quo tutius regnum poßideas, intra te regnum erit,
Rom. 8 hoc enim regnum eſt Deus ipſe, uita quædam cœleſtis,
Rom. 14 lex ſpiritus, & uitæ, lux, ignis, amor, iuſtitia, pax, & gaudium in ſpiritu.

Et nota rerũ conſequentiam: Pœnitentiam, inquit, agite, quia appropi.r.c. Sane eo ipſo die, quo Dominus incarnatus eſt, factus eſt Deus propinquus toti generi humano, & ideo uelut factus eſt obligatus auxilium ſuum copioſius homini impendere. Cum ergo Deus iam auxilium gratiæ offerat, quo ſaluemur: rectiſſime dicitur. Pœnitentiam agite: en uobis gratia, qua pœnitentes ſaluemini.

Nolo hic ſilentio præterire, eam, quæ me & multos torſit quæſtionem, quid cauſæ eſt, ut Deus à peccatoribus pœnitentiam, dolorem, & afflictione exigat? An non erat ſatius amorem in Deum, & proximum exigere? cur Deus contriſtare uult peccatorem, eius peccatum, (ſi non cotriſtetur,) non remiſſurus? Torſit quæſtio hæc Lutheranos, adeo ut dicerent: non à nobis Deũ triſtitiam pro commiſſo crimine requirere, ſed ſolam
2. Cor. 7 uitæ nouitatem. Porro ſtat ſententia: Si uultis appropinquet in uos regnum, dolete, triſtitiam ſecundum Deum habete. Sed cur ita? Sane quia tam malum, tam peſtilens eſt peccatum, ut fas non ſit, quin tu de te uindictam ſumas, doleasq́;, quod ea peſtis, animam tuam inuaſerit. Eſt tam graue uul-

nus, quod tibi peccatum inflixit, ut nefas ſit te non exardeſcere, & non irari, doloremq́; uelut gladium arripere, quo peccatum interimas.

Secundo: Sicut in Chriſto factum eſt ita, & in te fieri oportet. Chriſtus non reſurrexit, niſi mortuus, nec mortuus eſt ſine acerrimo dolore: ita fieri nequit, ut in nouam uitam ſurgas, niſi homine uetere mortuo, nec utcumque mortuo, ſed ſummo dolore crucifixo. Diffiniunt enim Theologi, quod dolor eſſe debeat ſummus (ſaltem appretiatiue,) qui peccatum mortale deleturus eſt. Vt igitur Eua ſine dolore nõ parit filios: ita quæ peccauit anima, ſine dolore non pariet Chriſtum. Rom. 6 Gen 3

Tertio: Licet Deus miſericors ſit: ita tamen miſericors eſt, ut & iuſtus ſit. Dicitur enim in Sapientia: Miſericordia & ira ab illo cito proximant. nunquam igitur uoluit Dominus ita ſua miſericordiæ indulgere, quin ſuæ iuſtitiæ rigorem ſeruaret illæſum: id tibi perſuaſum ſit, ex miſericordia Pater generis humani miſertus eſt, ſed non ſine ſummo rigore iuſtitiæ, in Filij ſui paßione monſtratæ. Ita igitur Deus uult peccatoris miſereri, ut rigorem ſuæ uindictæ non prætereat: non præterit tamen, ubi ipſe peccator ſui uindex eſt iuſtus. Eccl.5.6

Quarto: Mihi uidetur Deus gaudere, uidẽs ſuum et tuum aduerſariũ, quem prius colebas ut Deũ, nunc à te, ut hoſtem damnari. Peccatum coluiſti ut idolum, dignum eſt, ut cum arcam Dei uelis in animam tuam inducere, Dragonem proſternas ad terram, caput ei et manus dẽſcindas ultionemq́; de inimico recipias. 1. Reg. 5

Quinto: Hic eſt naturæ ordo, hæc lex, ut nunquam

offenſum tibi cóalies, niſi de offenſa dolere te aſſeras: et, quia Deus corda uidet, ex eadem naturæ lege, non patitur tibi conciliari, niſi uere doleas, quod eũ offenderis.

1.Cor.15 Sexto: *Hic item eſt naturæ tenor, ut antea imperfectum ſit quam perfectum: ante uer eſt hyms, ante feſtum ueſpere, ante gratiam lex, ante amorem timor: ante gaudium dolor. nolis igitur ſine dolore gaudere.*

Septimo: *Delectatione offendiſti, & delectatione tibi mors incœpit in anima. Contraria igitur contrarijs curentur: dolore in gratiam Dei redi, dolore uita animæ incipiat. Sed hic te obſecro nota: Ne credas prius*

Concilium Trident. ſeſsi. 6.c.5 *eſſe dolorem in te, quam tibi Dei gratia adſit. Imo uero à gratiam, quam tibi Deus infudit, eſt dolor in anima tua: ideo enim dicitur, Pœnitemini, quia regnum appropinquauit. Nec enim fieri poſſet, ut pœniteremini, niſi appropinquaſſet. Sed ita Deus hanc tuam iuſtificationem temperauit, ut etiam, ſi gratiam ipſe tibi conferat, quicquid aliud agas niſi dolueris, gratiam auferet, quam dedit. Sed progrediamur.*

Hic eſt de quo dictum eſt. *Hanc Ioannis prædicationẽ confirmat Matthæus aſſerens, nõ prædicaſſe Ioannem, niſi quæ prædicta erant, quod eſſet ipſe prædicaturus: ut uidelicet reſpondeat res uaticinio. Sicut enim æquũ erat, omnia, quæ Chriſtus geſsit, prius uaticinijs fuiſſe decantata: ita etiam fuit, ut quæ Ioannes prædicauit, uaticinijs etiam prædicerentur. Igitur Io-*

Concilium Florenti. *annes prædicauit, Pœnitentiam agite. Porro pœnitentiæ duæ ſunt partes. Altera eſt dolor de commiſſo ſcelere: altera eſt propoſitum cauendi in futurum. Qui igitur dolet de culpa, is parat uiam Domino. Ille enim uiã*

Domino

Domino parat, qui cum prius à Deo fuiſſet auerſus, nunc ad ipſum conuertitur. Qui uero proponit cauere, is rectas facit ſemitas Dei. Sane dolor de peccato ampla uia eſt, nec difficilis nimium. At cauere in poſterũ, ea anguſta ſemita eſt. Facile eſt ſane, de nequitia dolere, ſiquidem ad id, ipſa natura propendit. Sed tecum ſtatuere amplius nunquam peccare, ſemita eſt anguſta & difficilis eſt. Porro quia tam dolor, quam propoſitũ debent eſſe propter Deum, ut Deo placeant, ideo merito dicitur, Parate uiam Domini, rectam facite ſemitam eius Nec enim quauis uia, aut quauis ſemita Deus uult uenire. Igitur Ioannes prædicans pœnitentiam nihil aliud prædicat, quam Parate uiam, dirigite ſemitam, ſicut Iſaias prædixerat eum prædicaturum.

Sed, quid eſt, quod Iſaias addit: Parate uiam, rectas facite in ſolitudine ſemitas? Num egrediendum nobis eſt in deſertum, ad parandam uiam, & dirigendam ſemitam? Ita plane. Cum enim proponit animus homi nis cauere ab omni peccato, tunc ſolus manet homo, cum ſolo Deo. Statuit enim in corde ſuo, Deum ſuper omnia, abijcitq; omnia propter Deum dicens, Si omnia ſine Deo habiturus ſum, malo Deum ſine omnibus, quàm omnia ſine Deo. Illa re uera ſolitudo eſt, cum dicit homo Deo: Domine deſerant me omnia, & deſero ego omnia, ut te habeam. Mundus mihi crucifigatur, & ego mundo, ne caream te. Galat. 6

Secundo: Rurſum, tantum negocium eſt dolere de peccato, & recogitare annos præteritos in amaritudine animæ, ut digniſſimum ſit in agrum exire, ad meditandum cum Iſaac, ne negocia popularia perſtrepentia, Iſaiæ 38 Gene. 24

animum cogitantem interpellent.

*Tertio: Quod ſi in agrum exire non licet, certe ita in domo tua te para, ac ſi eſſes ſolus in agro: grauiſſimum negotium facere te puta, cum parare uiam Domi*Matth.6 *no inſtituis: te ſolum, cum Deo ſolo conſtitue. Ita fiet, ut in clauſo cubiculo tuo perinde ſis, ac ſi in agro, & ſolitudine eſſes. & in hoc agro, & ſolitudine inuenies* Matth.13 *theſauros abſcōditos. Nec enim alibi facile reperiuntur.*

Tren.1 *Quarto: Intellige etiam ex uerbis illis Iſaiæ terram, quam habitamus, ſolitudinem eſſe, licet alioqui ſit plena populo. Si paranda eſt in terra hac uia Domino, & dicit Iſaias, parandam eſſe in ſolitudine: igitur terra ſolitudo eſt.*

Quinto: Demum intellige, animam ſubditam peccatis uere ſolitudinem eſſe, & in ea uiam Domino eſſe parandam. O miſericordiam eius, qui per talem ſolitudinem uenit.

Ipſe uero Ioannes erat ueſtitus ex pilis camelorum. *Ideſt, ex cilicio, ſeu ſacco pilis camelorum contexto. Nam ex pilis è caudis equorum detractis, ſolent cilicia texi. At Ioannes pilos camelorum deligit, ex quibus ſibi ueſtem textam pararet. Hic aduerte, Adam ueſtitum è pellibus, ſeu corijs animalis defuncti. Ioannem uero ueſtitum è pilis cameli: animalis quidem uiui, ſed duri, & ſetoſi. Chriſtum porro intuere ueſtitum ueſte communi, nec admodum uili: ſiquidem milites ſu-*Matth. 27 *per eius ueſte ſortiūtur. Igitur Adam ueſtitus corio animantis mortui, repræſentat hominem è gratia lapſum in peccatum: ac proinde totum, ipſamet morte ueſtitum.* Gene.3 *dictum enim eſt: In quacunque hora comederis mor-*

te morieris. Erit uidelicet ipſa mors ueſtis tua. Porro Ioannes pilis uiui animalis, ſed aſperi, ueſtitus, figura eſt Iudæorum lege ſua ſancta quidem illa, iuſta, & bona, ueſtitorum: at lex ipſa ſancta, aſpera erat, adeo ut iugum ipſa eſſet, quod nec nos (inquit Petrus) nec patres noſtri portare potuimus. Quis enim cilicium pro ueſte ferat? At Chriſtus leui habitu indutus, uitam Chriſtiani hominis ciuilem, blandam, & ex uiuo animali, Chriſto, profectam indicat. Rom. 7 Act. 15

Iam ſi ad mores hæc conuertere libuerit, manifeſtum eſt, camelos eſſe diuites, qui adeo difficile regnum Dei intrant, ſicut cameli foramen acus. Profecto pili (qui ſuperfluitates noſtræ ſunt) diuitum ſuperflua repræſentãt. Quod igitur Ioannes affligat carnem ſuam pilis cameli, figura eſt, quod prædicator debet affligere animam ſuam, uidens diuites tot habere ſuperflua. Interim tamen ſicut Ioannes ueſtitur ex eo, quod eius carnem pungebat: ita prædicatori licebit edere, bibere, & ueſtiri ex diuitum ſuperfluo. Si enim nos eis ſpiritualia ſeminamus: quid mirum eſt, ſi eorum carnalia metuamus? At quia quiuis prædicator debet pauperes ut propriam carnem diligere: ideo merito Ioannes induitur pilis camelorum, oſtendens, prædicatoris curam hanc eſſe debere, ut pauperes, ideſt, carnem ſuam ſuperfluis diuitum induat. Matth. 19 1. Cor. 9

Quod uero zonam pelliceam ſuper lumbos ſuos collocauit Ioannes, inicium eſſe credo magnæ rei. Pellis (ut dixi) defuncti animalis eſt. Mortem igitur propter peccatum, et ipſum peccatũ indicat. Lumbos uero certũ eſt, eſſe locum cogitationũ: ſicut et renes. Admonetur igitur Pſal. 37 & 15

prædicator ut ſemper cogitet, quot ſint hominum peccata: quotq; propter peccata, miſeriarum turba in homines irruant: hac ratione pellem in lumbis habebit, nec habebit utcumq;, ſed ea cingetur, ſtricte uiuens & caſte. Nihil enim adeo cingit lumbos noſtros, quam mortis & pœnarum (quæ propter peccatum intrarũt
Rom. 5 in mundum,) continua cogitatio.

Quod etiam Ioannes locuſtas manducat, non caret myſterio. Locuſtæ ſunt herbarum, & terra naſcentium præſentanea peſtis: ſignificant igitur peccata noſtra, quæ ſunt peſtis animarum & corporum noſtrorum. Voluit igitur Ioannes prædicatorem officij ſui admonere, ut prædicator peccata populi uoret, Deum
Oseæ 4 orando, ut ea populo condonet: populum admonendo ut reijciat: ſeipſum exemplum præbendo, ut peccata omnino diſpereant. Sit igitur uorator & destructor peccatorum, qui prædicare cupit, ut decet.

Demum Ioannes mel edit ſylueſtre indicans quàm debeat prædicator amare ſeceſſus & ſolitudinem, ubi cum Bernardo, Benedicto, & alijs patribus, plus mellea dulcedinis ex quercubus & fagis contemplando percipiat: quam eximiæ eruditionis ex libris & doctoribus legendo decerpat. Igitur mel dulcedinem contemplationis deſignat. Sed ſylueſtre mel non niſi in ſolitudinibus fere inueniri demonſtrat.

Tunc exibat ad eum omnis Ieroſolyma. Certũ enim eſt, ad prædicatorem, qui ita ut Ioannes uixerit, exituros omnes, confitentes peccata ſua, & baptiſmum ab eo ſuſcipientes. Sane multi ſunt prædicatores, qui auditorum corda emolliunt, ut eleemoſynas largiantur, ut

templa ædificent, ut opera miſericordiæ exerceant. Sed cum prædicator ſuos conterit auditores, habetq; uocem, quæ ſicut malleus conterit petras, (id eſt, corda in peccatis durata, in contritionis puluerem redigit;) ille ille prædicator eſt Ioanni ſimilis: qui Iudæos, duriſsimos, carnales, & legi fere temporali ſubiectos ad rem tantam adegit: ut illos, ad confeſsionem & baptiſmum adduceret. is ergo diuinus prædicator eſt, qui peccatores, ut confiteantur inducit: utq; uitæ ſuæ rationem, ſecundum prædicatoris regulas, ſuſcipiant. Id enim eſt à Ioanne baptizari. Ierem. 23

Hic aduerte ſolennem fuiſſe Iudæis baptiſmum, adeo ut uenientes è foro non manducarent, niſi prius baptizati: ut traditur Marci 7. ut enim credebant, ea peccata ſibi dimitti, quæ in hircum Sacerdos imprecabatur, uidebanturq; illis ſua peccata in hircum reijci: ita uidebantur, ſi lauarentur, cum è foro redibant, peccata in foro contracta, in aquam deijci, ac ſi maculæ animi eſſent maculis carnis ſimiles. Id circo facile fuit Ioanni Iudæos ad baptiſmum prouocare, tot uidelicet baptiſmis aſſuefactos. Rurſum nec fuit difficile eos ad confeſsionem allicere: quia ut nunc dicebam, adducebat Pontifex hircum, & confitebatur peccata ſua, ſimulq; populus ſua etiam peccata confitebatur, quæ in hircum inijciebantur. Erat igitur Iudæis ſua quædam confeſsio, licet non ſicut noſtra. At licet Ioannes uſus ſit facilibus rebus, ſcilicet baptiſmo & confeſsione: tanta tamen erat uiri maieſtas, ut ad quiduis prouocare, etiam difficilimum, ſi uoluiſſet, potuiſſet. Da mihi uirum adeo ſanctum, ut fuit Ioannes, & uidebis popu- Marci 7 Leuit. 16 Leuit. 16

lum, res etiam difficilimas aggredientem. ergo noſtra mollitudo molles reddit auditores. Nec mihi eſt incredibile, multos auditorum Ioannis peccata ſua publice confeſſos: quid enim non faciat ſanctitas tam conſpicua? Quod ſi factũ eſt, apertũ etiam eſt, quam munierit Ioãnes uiam confeſſioni Chriſtianæ.

Videns autẽ multos Phariſæos & Sadducæos uenientes ad ſe, ait: Progentes uiperarum. (*Ac ſi diceret: Viperæ, hominesque uiperei,*) quis uobis de. fu. à uẽ. ira? *Porro uocauit eos uiperas, quia extime erãt*

Matt. 23 *ſpecioſi, ut ſepulchra dealbata, ſed intime erant pleni ueneno, id eſt, iniquitate & rapina. Tum, quia ſicut uiperæ uiperas pariunt, ita & hi circuibant mare*

Matt. 23 *et aridam ut facerent unum proſelytum, quẽ ubi effecerant, faciebant duplo uenenatiorem uiperam. et tandẽ ſi libet noſſe cauſas cur Dominus, & Ioannes uocauerint uiperas, lege Matthæi caput 23.*

Porro miratur uehementer Ioannes, quis docuerit Phariſæos, & Sadducæos fugere ab ira uentura. Cauſa uero cur admiretur, nõ eſt adeo clara. Sed prior quæ mihi occurrit ea eſt: Quia cũ Sadducæi negarent reſurrectionem mortuorum, & hæc eorum profeſſio eſſet: nunc dictis Ioannis à ſuamet profeſſione diuelli, miraculum eſt. Mirabile enim eſt, quod qui negat ſeculum futurum, timeat iram uenturam, fugiatq; quod eſſe non credit. Iam licet Phariſæi confiteantur ſeculum aliud, credo tamen eos putaſſe nullum Iudæum in infernũ abiturum, adeo fidebant Abrahæ, qui filios ſuos nullatenus ſineret in infernum abire. Hoc

Ioan. 8 *enim exiſtimo, uoluiſſe Ioannem admonere, cum*

dixit: Nolite dicere, Filij Abrahæ ſumus. Cum igitur ita Phariſæi eſſent perſuaſi, an nõ merito miratur Ioannes dicens, Quis uobis perſuaſit, ut timeretis, & fugeretis rem, quam aut negabatis, aut certe nihil ad uos attinere credebatis? Vbi nota, quã ſit difficile eos qui non ſani ſunt in fide, ad ueritatem reparari: miratur enim Ioannes, quod à ſua perſuaſione diſceſſerint.

Secunda cauſa illa eſt: Miratur merito Ioannes homines uitijs aſſuefactos à multis retro diebus, ad lucis ſplẽdorem accedere. Quaſi dicat: Cum tam longe à Deo fueritis diſiti, quæ nam tanta illa fuit Dei miſericordia, quæ uobis appropiauit. Cumq; ira uentura ius, & uelut poteſtatem habuerit in uos, quis fuit tam pius, qui ex faucibus iræ, diaboli, & inferni extrahere uoluit? Intelligant igitur qui uitiorum calos habent, quam miretur Ioannes ſi ad Deum conuertantur.

Tertia cauſa eſt: Quia difficilimum eſt homines religioſos, ſi mali ſint, ad ſanctimoniam reuocari: horret Deus doctam maliciam. Sed multo magis horret maliciam, religionis habitu contectam. Ideo enim adeo uehementer excandeſcebat Dominus contra hypocritas, ut contra eos, qui ſub ſpecie ſanctitatis arma contra Deum gerũt ipſis enim armis quibus erat Deo ſeruiendũ, ipſis armis Dei, contra Deũ abuti, hæc uero grauiſſima culpa eſt, ac ideo difficillime ſanatur, adeo ut Ioannes miretur, ſi curam recipiat. Recte igitur eorum qui uiperæ ſunt, miratur Ioannes conuerſionem. Matt. 23

Quarta cauſa eſt: Viperã ſi tractes, eius morſu morieris. O ſummum miraculum, quod Deus uelit uipereos homines tractare, manibus contrectare. & licet

ab eis mordendum ſe, & moriturum eorum morſu ſciat, tractare tamen non deſtitit. Certum eſt morſibus,
Eſaiæ 53 id eſt pœnis, peccatorum noſtrorũ Chriſtum mortuum eſſe. Peccata enim ipſe tulit: ab eis dilaniatus eſt. Quis igitur fuit tam pius, ò uipera, ut propriæ mortis periculo, uos tractare, et à uentura ira fugere demõſtrarit?

Demum cauſa ultima eſt, quæ non ſolos Phariſæos
Pſalm.16 tangit, ſed & omnes homines auerſos à Deo. Cum enim ſtatuerint oculos ſuos declinare in terram, cum toti ad præſentia conuertantur: miratur Ioannes, quis tam potens fuerit, ut homines nihil aliud curantes, quàm præſentia, & terrena, timeant, & fugiant futura, & æterna. Certo ſciat omnis, qui à Deo auer-
Eph.1.d ſus eſt, tantam potentiam Deum exercere, cum eum excitat, ut iram futuram timeat, quantam exercuit in filij ſui Chriſti Domini noſtri reſurrectione.

Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Senſus eſt: Si Dominus demonſtrauit uobis fugere, ſi lumen in uobis accendit, ſi auxilium gratiæ contulit: accurrite, properate, facite fructus pœnitentiam decen-
Apoc.3 tes, tenete quod habetis, ne alius accipiat coronam ueſtram. Fecit Deus quod non tibi debeat: tu fac, quod illi, & tibi, & rationi debes. Vnde tibi inferre lice-
Concilium Trid.ſeſſ.6 bit, quòd demonſtratio, qua tibi Deus illuxit, arbor eſt, quæ fructus faciat, & quod faciat, in manu noſtra ſitum eſſe. Eſt igitur hic ordo uerborum: quia, Deus tibi illuxit, arborem in anima tua ſeuit, ut faciat fru-
Cant. 4 ctus: tu fac, ut cum fructibus reſpondeas.

Quæres tamen, quis ſit fructus pœnitentia dignus?
Concilium Florentinũ Ego tibi reſpondeo: fructus pœnitentiæ dignus eſt, ſi

doleas de commiſſo ſcelere, non propter infamiam, non propter timorem pœnarum, ſed propter amorem Dei, quem offendiſti: rurſum ſi proponas emendare uitam, nouamq; uitæ rationem inſtituas, propter eundem Dominum: item ſi caſtiges in te quantum deliquiſti: ſi amputes peccati occaſiones. Hi ſunt pœnitentiæ fructus germini, et natiui, & quos Theologi uocant elicitos actus: alij uero uirtutum actus à pœnitentia non eliciuntur, licet imperari poſſint.

Iam eſt peccatum res adeo grauis, ut licet uitam totam doleas, minus feciſti, nondum fructum pœnitentia dignum exhibuiſti, & niſi paſſio Domini interceſſiſſet, quæ meritum operi tuo præbuiſſet, nō erat tuum opus pœnitētia dignū. Chriſto igitur gratia, qui ſuccū, et uirorē fructui præbuit, ut dignum eſſet tali arbore. Concilio Trident.

Facite fructum dignum pœnitentiæ: is enim erit dignus, quem edat Deus, quemq; carpat ex arbore gratiæ, quam in anima plantauit. Vide igitur, ne fructus tuus ſit uanus, quem ſibi gloria uana præripiat: uide, ne ſit præcox, ut ante tempus cadat. Non eſt igitur fructus pœnitentia dignus, qui uel eſt adeo mollis, ut aſperam pœnitentiæ arborem non deceat: uel eſt adeo præcox, ut ex aſperitate mandi non poſſit. Sit igitur pœnitentia ratione, & prudentia moderata, ut nec maior ſit, & aſperior, quàm facere poſſis, & cadat: nec minor, ut degeneraſſe ab arbore uideatur. Sit ergo rationabile obſequium ueſtrum.

Et quia pœnitentia uirtutibus omnibus connexa eſt, proximeq; ex charitate procedit, uide, ut fructus tuus ſit à pœnitentia, uirtutibus germana, profectus. Rom. 12

enim pœnitens es, hinc uero intractabilis es, & aſper, non eſt fructus pœnitentiæ amantis ſed eſt ſpina pœnitentiæ pungentis. Ita ergo pœniteas: ut uirtutum aliarum ne obliuiſcaris: quod ſi feceris, fructum pœnitentia dignum protuliſti.

Demum quia quæuis opera ab eo qui in mortali peccato eſt opera inimici Dei ſunt: & propterea Deus ea grata non habet, ut qui ea opera habeat grata, quæ à gratis hominibus proficiſcuntur: reſpexit enim Deus
Gene. 4 *prius ad Abel, inde ad opera eius & orationes impiorum*
Isa. 1 *rum non exaudiuntur, quia eorum manus ſanguine plena ſunt. Hinc fit: ut opera omnia pœnitentia, quæ feceris, dum in peccato mortali es, non ſint opera pœnitentia digna. Nec enim pœnitentiam habet, qui in peccata præterita labitur, nec reſurgit. Si igitur dum pœnites, cecidiſti: iterum ſurge, ut pœnitentiæ opera pœnitentia digna, perficias.*

Et ne uelitis dicere patrem habemus Abrahã. *Si patrem tantum habere, non prodeſt Iudæis ad ſalutẽ: quid uero proderit aliorum diuorum interceſſio? Si pater fidelium nõ iuuat peccatores, nec ergo iuuabit diuus Benedictus, Bernardus, aut Auguſtinus. Quid? Si Abrahæ interceſſio non proficiat Iudæis, num proderit Virginis ſacræ, aut Chriſti redemptoris, nobis qui ſumus Chriſtiani? Plane ſi iniqui eſſe uolumus; nihil proficiet: porro ſi iniquitatem fugere libet, proderit uehementer. Imo uehementer uerum eſt, his qui iniqui eſſe uoluerunt, multum obfuiſſe patrem habere uel Abrahamum, uel Chriſtum, maiori enim pœna punietur malus Chriſtianus, quam malus Gentilis: ille enim*

habuit, quem ut filius referret hic uero non admodũ habuit.

Sed grauis difficultas eſt, cur non confidere poterant Iudæi in Patre ſuo Abrahamo? Cur Ioannes adimit glo riationem filiorum in patribus ſuis? An non Abraham intercedebat pro impijs Iudæis, ſicut & modo Chri-ſtus pro iniquis Chriſtianis? num Stephanus non in- Rom. 8
tercesſit pro Paulo, qui in ſuo peccato durus erat? Am- Actor. 7
broſius pro Auguſtino? Cur igitur non licebit mihi etiã impio, remedium de Chriſto expectare? Ad hoc quan-tum ad Abrahamum ſpectat dici poteſt, Abraham eo tantum tempore intercesſiſſe pro Iudæis (ut eorum aduocatus,) quo nondum uenerat Meſſihas, qui ad-uocandi officium pro fidelibus excepit, ipſi Abraha-mo ſuccedens. Eſt igitur Ioannis ſenſus: Iam nolite in Abrahamo gloriari, non ille iam eſt fidelium ſum-mus aduocatus, ſucceſſorem habet Chriſtum: eius quærite patrocinium, ſi quidẽ illud patrocinium Abra hæ iam ceſſauit.

Secundo dici poteſt, quod cum Deus propter pecca-ta alicuius, decreuit illum delere: decreuit etiam nul-lius patrocinium pro illo peccatore recipere. Ita noluit 1. Ioan. 5
admittere preces Samuelis pro Saule, quem regno exau-torare conſtituerat. Ita noluit preces admittere Ieremiæ 1. Reg. 15
pro populo, quem parabat abijcere. Cum igitur Deus populum Iudæorum (Chriſto ueniente) pararet re- Ierem. 7. d
linquere, & Chriſtianorum plebem creare, patroci-nium Abrahæ pro Iudæis futurum non erat. Iudæi igitur iam nolite Abrahamum iactare: eius oratio pro Iudæorum pace, non eſt ab eo proferenda, ideo neq; à.

audienda ne ergo confidat is in eo.

Tertio magis ad rem dici poterit: quod profecto Sancti in cœlo pro impijs intercedunt. Sed cũ eorũ interceßio Deum non obliget: ut faciat quæ illi petunt, conſilium eſt prudentißimum, ut nemo illi baculo nimium innitatur, ſed pro uirili commẽdat iniquitatem fugere, ne in ea moriatur. Petrus dicit, Dabo operam, frequenter habere uos poſt obitum meum, ut horum omnium memoriam habeatis. Quod promiſit in carne Petrus, præſtitit in cœlo. Orauit & orat pro omnibus, ſed non omnes eorum oratione ſaluantur: ſaluantur ij ſolum, qui ſunt præordinati in uitam æternam. Quid ergo ſcis, an tu ſis ex his quibus Petri oratio non proderit? noli igitur huic Sancto nimis hærere & confidere, ſi iniquus eſſe uis.

2. Petri 1

Actor. 13

Vltimo dico, Sanctos in cœlo licet liberi ſint, nihil tamen optare, aut cupere, niſi id ſolum quod ſciũt, Deum uelle quod optent. Quare nullus ſanctorum unquam efficaciter intercesſit niſi pro illo, quem Deus uolebat, ſancti intercesſione iuuari. Conſultißime igitur Ioannes conſulebat Iudæis, ne ſanctorum ſuffragijs admodum fiderent, ſi ipſi mali eſſe uellent. Siquidem neſciebant, quẽ ex malis, Deus ex malitia eripere deſtinaſſet.

Addit porro cauſam Ioannes, dicens, Potens eſt Deus ex lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. *Quaſi dicat: Putatis, quod Deus non poterit uos Abrahæ filios defraudare benedictionibus, Abrahæ promißis? at non eſt ita. Poterit Deus alios filios ex lapidibus formare, qui filij Abrahæ ſint, & benedictionibus Abrahæ potiantur.*

Sed iam ego requiro: Si Phariſæi lapides ſunt, quia duri ſunt, cur Deus ex eis non ſuſcitat Abrahæ filios, ſed alios lapides quærit, ex quibus ſuſcitet? Lapides ſunt omnes mali, cur ex his lapidibus non eos delegit Dominus, qui in carne etiam filij Abrahæ ſint? cur alios quærit, qui nihil ad Abrahā ſpectent? Ad hoc prior cauſa erat, Quod licet lapides eſſent Phariſæi, putabant tamen ſe non lapides eſſe, ſed id ſolū ſibi ſat eſſe ſi ex carne Abraham diſcenderent. Vt ergo Deus falſam hanc amputet fiduciam, oſtendatq; nihil illi carnem ſine ſpiritu placere, ideo abijcit eos qui ius uidebantur habere, aſſumit uero eos qui nihil de ſe confidere poterant. Veriſſime igitur Paulus: Deus non uocat diuites, ſapientes, nobiles, ſed ſtulta mundi uocat, & quæ non ſunt: ut non habeat caro unde gloriari poſſit, ſed omnis gloriatio ſit ex Chriſto. Gratia eſt quod uocaris, non eſt ex te. Ideo ſi putas te habere unde uoceris, non uocaberis: donec agnoſcas nihil in te eſſe, cuius merito uoceris. Ne igitur Phariſæus putet Deum ſibi debere gratiam: ideo gratiam illi negat: quæritq; alium qui agnoſcat, nulla ratione gratiam ſibi deberi. Acerrimus eſt gratiæ ſuæ zelator Deus, negat eam illi qui aliquod ius ſe in illam habere confidit. 1 Cor. 1 Epheſ. 2 Rom. 4 Ierem. 18

Poſterior cauſa eſt: Lapides alios quærit Deus reijcitq; lapideos Phariſæos, adeo lapideam duriciam ſanctitate ſimulatam abhorret. Deus ſimplex eſt, ſimplicitatem amat, duplices odit. Potius igitur eos deligit, qui in malitia ſimplices ſunt, quàm qui cum mali ſint, ſancti uideri uolunt. Prouer. 3

Hic primum nota: Qualis ſit peccator ante quàm à

Deo excitetur: lapis eſt ſi lapidis inclinatio eſt ad terræ centrum proruere, intelligis hinc, peccatoris grauitatē ad infernum pendere: nihil aliud obſtat, quin ad infernum decidat, niſi quod caro noſtra à lapideo corde noſtro diuellatur.

Secundo nota idem fere miraculum eſſe peccatore conuertere, ac ex lapide hominem formare: plane utrumq; potentiæ Dei eſt. Potentiæ infinitæ eſt. Sed peccatorem conuertere maioris miſericordiæ eſt. Ad formandum hominem ex lapide, ſola potentia ſufficit: ſed ad formandum ex impio iuſtum, & potentia & miſericordia requiruntur. Cur igitur homines adeo facile peccamus?

Tertio nota, quod ſi (ut Sancti dixerunt) Ioannes loquens de lapidibus, eos deſignabat qui erant in Iordane ea deſignatione monſtrauit, per aquam baptiſmi lapides in filios excitari. notanter enim dixit de lapidibus his, nō uero de alijs, ſed de his quos tingit unda Iordanis. Eſt
Ioſue 4 enim aqua baptiſmalis adeo potens ut lapides conuertat in filios, ſicut de quibuſdam fluminibus legimus, quod ligna uertūt in lapides. Sed hoc potentia naturalis eſt: illud uero potentiæ diuinæ, conuertentis lapides imo dæmones, in filios Abrahæ, imo in filios Dei. Subiungit Ioannes.

Iam ſecuris ad radicē arboris poſita eſt. Vbi nō eſt leue extricare quanā ſit hæc ſecuris? & indicio meo, expendenti uerborum Ioannis cōſequentiam, non aliud uidetur ſecuris apud Ioannem, quàm gladius anceps apud Paulum, id eſt ſermo diuinus: uult ergo
Hebr. 4 go Ioannes dicere: Hactenus in ueteri lege lex di-

uina non admodum exigebat interioris hominis cultū, requirebat circuncisionem, cibos, potus, uariaq; baptiſmata, & neſcio quas alias iuſtitias carnis. Lex igitur Heb. 9
Vetus ramos conſectabatur, non penetrabat hominis intima. At nunc longe diuerſa ratio eſt. iā Chriſtus uenit, Luce 17
iam regnum intra nos eſt: iam lex diuina ad uiuum hominis cor penetrauit, iam exigit radicalem iuſtitiam. Ad radicem ſecuris conſtituta eſt.

Eſt igitur homo arbor, uoluntas & intellectus ſunt arboris radices, ſed potiſſima arboris radix, uoluntas eſt. Ad hanc, ſecuris Euangelij collocatur. Ipſa eſt anima, truncus, exteriora hominis, folia ſunt & rami. Sugit anima ſuccum per uoluntatem, ſugitq; ſuccum, aut cœli aut terræ. Sed alia hic ratio eſt, quàm in arboribus: arbor conuertit, quem ſuccum haurit, in ſe, ſed homo cō uertitur in ſuccum, quem recipit. Si enim amas terram, in terram conuerteris: ſi cœlum, in cœlum adduceris. Vide igitur hominem affectibus è cœlo pendentem & uidebis arborem auerſam, radices ſurſum, corpus arboris habentem deorſum. Pſalmus dicit, Plan- Pſal. 51
tati in domo domini, in atrijs Dei noſtri florebunt. uidelicet quia ſancti plantationem ſuam, radices ſuas, & uoluntatem ſuam habent in cœlo, ubi palacium Dei eſt. Huius uero palacij atrium & ueſtibulum eſt noſtra eccleſia, in qua flores, & fructus reddunt uiri pij. Mirum uero eſt quam gaudeat Scriptura hominem arbori com Pſal. 1
parare: dicit enim de uiro pio, quod eſt ſicut lignum Pſal. 51
plantatum ſecus decurſus aquarum, & quod eſt ſicut Pſal. 36
oliua fructifera: de impio dicit, Vidi impiū exaltatū & eleuatum ſicut cedros Libani: & alia multa. Eſt igitur,

Genes. 3 *homo arbor: & quidem plantauit Deus arbores in paradiſo; è quibus ederet homo, & plantauit hominem, in mundo, ex quo ederet Deus: ederent angeli, ederet & ipſe homo. Caueat uero ne, & dæmones edant.*

Secundo arbor expectat è cœlo ſolem et pluuiam: ut fructum reddat: & homo nullatenus dignos fructus reddet niſi luce, & gratia cœleſti adiuuetur.

Tertio, arbor fructus fert excelſos, & quos non facile ſit contingere: plantulæ enim & herba, terræ committunt fructus ſuos. At nobilis arbor cœlum uidetur inuitare, ut ſuos fructus carpat: ita & nobilis anima ſuos offerat cœlo fructus, nullum terræ dimittat, theſau-
Matt. 6 *rizet ſibi in cœlo theſauros ubi fures de fructibus percipere nequeant. Sed quid huic loco hæreo? progredior.*

Iam inquit Ioannes, ſecuris ad radicem hominum poſita eſt, nolite in exteriori iuſtitia exultare, nolite in Abrahæ fiduciam gloriari: hæc iuſtitia ramis tantum ineſt, & corticibus: at niſi abundauerit iuſtitia ueſtra
Matt. 5 *pluſquam hæc exterior, non intrabitis in regnum cœlorũ ſecuris. Verbi diuini eſt legis diuinæ nõ contenta eſt folia & ramos diſcindere, ad radicem perueniet, ut uitia radicis amputet: certa, quod ſi id fecerit, arborem habebit fœlicem. Quid uero interim profuerit, ramos habere putatos ſi radix fuerit infirma?*

Omnis igitur arbor quæ non fecerit fructum
2. Tim. 2 exſcindetur. *Quem quæſo fructum? quem niſi eum, quo agricola fruatur? laborantem enim agricolam oportet primum de fructibus percipere. Sed num non etiam*
Gal. 5 *caro fructus ſuos profert? profert quidem. ſed hi non ſunt arboris, ſed carnis fructus, Caro uero non eſt*

arbor

arbor, ſed arboris cortex. Profert quidem caro fructus, ſed quibus exſiccatur arbor, licet eius folia uireant. Profert quidem fructus, ſed qui fructus dici non merentur, cum ſint potius arboru uenena. Illi uere fructus ſunt, quibus frui liceat: at carnis fructibus frui non licet. Demum illi fructus arboris ſunt, ad quos ferēdos arbor nata eſt, et plātata. Vide nūc, an ad ferēdos fructus carnis homo natus ſit; an ad ferendos animæ fructus

Cur igitur Ioannes non dixit, quem fructum arbor productura eſſet? Certe quia cuique arbori datur ſpecialis ſuccus, ut ſpeciales proferat fructus: nec enim ſpinas ficus profert. Ita cuique diuiſit Deus menſuram ſpiritus, ut non omnes eundem ferant fructum. Cum igitur uides mundum hominibus plenum, præſertim ubi uides Eccleſiam hominibus refertam, nihil aliud te uidere putato, quàm hortum diuerſis arboribus conſitum, cuius emißiones ſint paradiſus: quod enim arbores bonæ emittunt, paradiſus eſt. Lucæ 6 Rom. 12 Cantic. 4

Si uero arbor fuerit infructuoſa (dicit Ioannes) exſcindetur. Cur non dixit cremabitur? certe quia multæ arbores etiam combuſtæ, niſi exſcindantur, non nihil ferunt, certe folia. At cum mala arbor in infernum deijcitur, priuatur omni poteſtate uolendi, & intelligendi aliquid bonum: perinde anima illa exſciſa eſt, ac ſi anima non eſſet: nihil enim intelligere, aut uelle illa anima poteſt, niſi malum, cum ipſa ad bonum nata fuerit. Sane quia nec opus, nec ratio, nec conſilium, nec ſapientia eſt apud inferos. quo tu properas. Eccle. 9

Secundo dicit Ioannes arborem exſcindendam, quaſi dicat, uiolenter, & dure. Quia omnis malus, et omnis,

qui cœlum non requirit, cum ex hac uita diuellitur, nō uolens, diſcedit, ſed inuitus, uelut qui exſcinditur. Porro *iuſtus uolens, libens, & lubens à uita diſcedit, ut qui in uita durabat inuitus.* Simeon *dicebat:* Nunc *dimittis ſeruum tuum* Domine, *quaſi diceret:* Hactenus *inuitum detinuiſti, nunc iam dimitte.* Sane *qui in terra egerat radices, à terra diſcedere, niſi uiolente, nō poteſt.* Sed *qui in cœlo egit, in terra libens detineri nequit: id eſt, quod infra docuit* Dominus *dicens:* Cum *uenerit fur, domum impij ſuffodiet: at pij domum non ſuffodiet, cum apertam habeat pius* Domino *ſuo ianuam. nō igitur pius ſinit perfodi domum, quia ſtatim ei aperit ianuam.* At *impius, qui ianuam aperire non uult, aut aperire non nouit, ſuffodi domum patitur: igitur pius pacifice à mundo diſcedit: at impius non niſi, multis ictibus deiectus.*

Luc. 2

Lucæ 12

Tertio, *non dicit* Ioannes *arborem eradicandā, ſed exſcindendam.* Plane *quia uir impius, cum moritur, radices relinquit in terra: radix hominis eſt uoluntas, et affectus.* Hæc *in terra manent, cū uita defungitur impius homo: licet enim pereat: at, quia dum uiueret, deſideria ſua in terra collocauerat, deſideria ſua in terra manent.* Ideo *enim impij dicuntur obſtinati, quia ſemper optabunt, quæ optauerant terrena peccata: ſuperbia enim eorū aſcendit ſemper.* At *pius, quia quæ optauerat, erāt cœleſtia, radices ſuas non relinquit in terra, non exſcinditur, ſed totus in cœlum euolat.* Nihil *in terra dilectum relinquit, ſiquidem nihil in terra cupiuit.*

Pſal. 73

Atqui *tolerabile uidebatur exſcindi, ſi non in ignem arbor mitteretur exſciſa.* At, *teſte* Ioanne, *et exſcinditur,*

& in ignem mittitur. Et nota, quòd Pſaltes dicit, Cum exorti fuerint peccatores, ſicut fœnum: ut intereant in ſeculum. Igitur impij adeo cito ab igne penetrabuntur, ut fœnum: adeo tarde, (imo nunquam) conſumentur, ut arbor, cum magna, et uirens fuerit. Omnis caro fœnũ, & omnis caro arbor ſine fructu: ardebit igitur facile, ſicut fœnum: tarde cõſumetur, ut arbor. Rubus ergo eſt, quẽ Moſes uidit, qui ſemper ardet, nec abſumitur tamẽ.

Pſal. 91 — Iſaiæ 40 — Exod. 3

Secundo in ignem mittitur, ut arbor, quæ igne bono, & cœleſti caleſcere noluit: igne malo, & infernali comburatur, imo uero arbor, quæ malo igne, & carnali arſit: igne uehementi licet terreno torqueatur.

Tertio in ignem mittitur, inquit, ubi eam potentiam, eamq; facultatem habebit ab igne euadẽdi, quam habet arbor in rogum coniecta. Vt igitur arbor in ignem demiſſa, per ſe euadere ignis complexum non poteſt: ita nec miſera anima, ubi in infernum deſcendit.

Quarto in ignem (inquit) mittetur. Dum anima in hoc ſeculo eſt, ipſa ſe in infernum conijcit: hac tamen lege, ut, ſi retrahere pedem ab inferno uelit, poſſit. At in infernum poſt mortem ipſa ſi poſſet, non introiret: uidet enim, quòd dum uiueret, non uidebat, loci, ſcilicet, atrocitatem: inuita igitur in ignem mittitur.

Quinto in ignem mittetur. Vt enim arbor in rogũ deiecta furentem, nihil habet, quod exurens flamma nõ deuoret: deuorat enim radices, truncum, ramos, folia, fructus: ita nihil miſera anima habet in infernum detruſa, quod non à prærapidis flammis exuratur, ipſa, ſcilicet, anima, ſuæ potentiæ, ſui actus, quæ cogitauit, quæ dixit, denique omnia.

Sexto in ignem dicit. Rogas, quem ignem? illum uidelicet paratum diabolo, & angelis eius; quibus hominis anima collata exigua eſt palea.
Matt. 25 Quid igitur ſentiet anima ab eo igne uorata, qui diabolum ſufficit deuorare? miſera palea, quæ eodem igne torretur, quo magni illi titiones torrendi ſunt.

Septimo in ignem illum dicit. Vt quos ignis tanti amoris, quantus Dei amor eſt, non calefecit, ignis tanti doloris exurat, ut quos ignis charitatis, & amoris, quē ſequebatur caminus æternitatis non excipit: excipiat ignis ille furoris, & indignationis Domini. Quis uero ferre queat ignē, quem furor Dei accendit? dicit enim:
Eſaiæ 31 Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens ignē. Si coram Deo quātus, quantus ſum, fere nihil ſum, quo modo flāmis ſua indignatione ſuccēſis, ſufficere potero?

Ego baptizo (*inquit*) uos in aqua, *in pœnitentia uos inducens, pœnitentiam uobis ſuadens*: at qui poſt me uenturus eſt, fortior me eſt. *Non eſt autem ſimpliciter legendum illud, Qui poſt me uēturus eſt. Cum enim Ioannes repræſentaret Eliam illum, de quo Malac 4. dicitur, quod ſit ante Chriſtum uenturus: et cum ipſe ſit Angelus ille, de quo Malach. 3. dicitur, qui præparabit uiam ante Dominum: igitur ille Chriſtus poſt me ueniens uerus Meſſihas eſt, uerus Deus eſt.*

Secundo: poſt me (inquit) uenturus, uelut Sol poſt aurorā, uelut uita poſt præparationes ad uitā, ac ſi diceret: Hactenus lex in aluo ſuo, ſicut mater in utero puerum formabat, hominem præparabat, et diſponebat: poſt me
Gal. 4 *uenit in plenitudine temporum, uita ipſa, gratia, & ue-*
Rom. 13 *ritas. Poſt figuram igitur ueritas, poſt umbras lux, poſt*

noctem dies appropinquauit.

*Tertio: poſt me uenturus. Ego legem quidem repræ-
ſento, ſi ille poſt me ueniet, reijciet igitur Deus legis ſta-
tum, et reprobabit. Id enim mirabile eſt, priora adijcit* Hebr.7
*Deus poſterioribus gaudet. Vide, obſecro, abiecit Luci-
ferum, qui primus fuit omnium Angelorum, abiecit* 1 Cor. 5
Adam terrenum, ſuſcepturus Adam cœleſtem: abiecit Gene. 4
*Cainum, recipiens Abelem, & munera eius: abiecit
Iſmaelem, Eſau, Ruben primogenitos. & tandem
cum Dauid multos haberet filios, ſtatuit legem, eum fu-* 3.Reg.1
turum regem, qui eſſet natu poſtremus. Ita igitur ſi poſt Ioan.3
*Ioannem Chriſtus, ſi Chriſtus natu minor, non regna-
bit Ioannes, Ioannem oportet minui, Chriſtum uero
creſcere.*

*Quarto. At qui, ô Ioannes, ſi inter natos mulierum
non ſurrexit te maior, quorſum erat neceſſe alium poſt
te uenire? certe, quia ſi ex mulieribus natus non ſurrexit
maior, ex Deo natus, te erit maior. erat uero dignum,
ut ſicut ante omnia naſcebatur filius Dei ex patre: ita et
poſt omnia, naſceretur idem filius, ex matre: ut idem eſ-
ſet Alpha, & Ω, principium, & finis. Ioannes igitur* Apoc.1
*extremum perfectionis humanæ. Chriſtus conſuma-
tor, & auctor creatæ perfectionis, diuinæ, et humanæ.*

*Quinto: Porro cum audis, poſt me uenturus, intellige
neminem poſt Chriſtum uenturum. Venit primum, ho-* Rom.10
*minum innocentia, inde lapſus, poſt lapſum lex naturæ,
ſequuta eſt lex uetus, omnium finis uenit Chriſtus, poſt
quẽ nemo alius in hominum ſalutẽ ueniet. Veniet ſane* Ioan.10
*Antichriſtus, ſed is erit fur, & latro: ueniet, ut diſsipet,
mactet, et perdat. Putabant quidã poſt Chriſtũ uenturũ*

Spiritum ſanctum. Sed error eſt: eſt enim Chriſtus, in quo Patri complacitum eſt, ipſum audite, inquit Pater, ſi nihil filius habet, quod non placeat Patri, igitur nunquam reijciet Filium Pater. Rurſum, ſi Filium propoſuit orbi Pater, in magiſtrum, nullus iam erit audiendus. Igitur poſt me ueniet, poſt quem nemo ueniet.

Matt.17

Sexto demum poſt me ueniet, qui hominum opinione poſt me tanquam mihi inferior eſſe uidebitur. Poſt me ueniet, quia ſanctior uidebatur Chriſto Ioannes. Poſt me, quia uiliore morte morietur. Poſt me, quia in negocio humilitatis, humilior erat, & humilior uideri uolebat Chriſtus, quàm Ioannes. Ideo communem Chriſtus delegit uiuere uitam, ut poſt Ioannem, ideſt, humilior, quàm Ioannes uideretur. At is, qui poſt Ioannem eſſe uidetur hominum oculis, Ioanne fortior eſt.

Primo, primum quidem fortior, quia eum figurauerunt omnes uiri fortes, qui in antiqua lege fuerunt: figurauit eum Dauid, qui fortiſſimus robore dicebatur, Samſon, qui morte ſua mortem intulit ſuis inimicis; Gedeon uirorum fortiſſimus, ut ei Angelus aſſeruit: figurauit tandem Iacob, qui pugnans cum Deo, Deum ferè uicit, licet emarcido fæmore: is fuit Chriſtus, qui uere Deum, in hominum profectum, uicit, licet in ea uictoria Chriſtus mortuus fuerit.

1.Reg.16
Iudic.16
Iudic.6
Gen.32

Secundo, fortior ſane eſſe debuit Ioannes is, qui erat reſeruaturus cœlũ, impleturus orbem, mũdaturus peccatum, proſtraturus diabolum, ſpoliaturus infernũ, excitaturus ſe ipſum è ſepulchro, & ſecum pios omnes.

Eph.1

Tertio, an non debuit eſſe fortior, qui contritionem in corde, loco omnium noſtrum, ſenſit: calicem amaritu-

D. Thom. 3. Part. q. 46

dinis pro nobis ebibit: tormentum crucis ſuſtinuit? Matt.26

Quarto, an non erat neceſſe Chriſtũ eſſe Ioanne for Iſaiç 53
tiorem, qui noſtra ſcelera, peccata, & negligentias ſuſti
neret, & propter pœnitentiam diſsimularet? niſi enim Sapient. 11
in Chriſto illa eſſet charitas, quæ omnia ſuſtinet, fieri 1.Cor. 13
nequiret omnino, ut tot orbis peccata, non ita eum pro-
uocaſſent, qui eum redegiſſet in nihilum.

Quinto, ita plane neceſſe erat Chriſtum fortem eſſe, Iſaiç 63
ut ſicut Deus pater, quia pater eſt orbis, debuit omnipo- Iſaiç 9
tens eſſe, ita et Deus Chriſtus, quia pater eſt futuri ſæ-
culi, debuit fortiſſ. eſſe, ut uerum ſit, quod Paulus dicit: Hebr.1
Portans omnia Verbo uirtutis ſuæ, et purgationem pec-
catorum faciens: quod ſecũdum tanto maiorem arguit
in Chriſto potentiam, quàm primum: quanto maius eſt
confractum reparare, quàm ex integro feciſſe: et quãto
maius eſt, peccatorẽ iuſtificare, quàm mundum cõdere.

Sexto, an non tibi uidetur fortis Chriſtus, qui cœlum
ad terram inclinauit, qui terram cœlo intulit? An non Actor.20
fortis, qui ita animos ſuorum ad ſe ſuſpendit, ut potius
uitæ propriæ, quàm gratiæ Chriſti, facere iacturam Ioan.12
patiantur? An non fortis, qui in infirmitate crucis
ſuæ, omnia potuit trahere ad ſe? An non fortis, qui Eph.4
aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem? An
non fortis, qui expandit alas ſuas, ſuoſq; ſuppoſuit hu- Deut.32
meros (uelut grandium alarum aquila) & portat om-
nes Chriſtianos? expandit, inquit, alas ſuas, & aſſump
ſit eum, atque portauit in humeris ſuis. An non for-
tis paſtor, qui errantes omnes nos impoſuit in humeros, Lucæ 15
gaudens, quod errantem inuenerit? uere fortis, qui tot
oues portare ualet. Imo ueriſsime fortis, qui totius mun

1. Petri 2 Iſaiæ 53 diſcelera portauit: uere enim languores noſtros (qui nu-
mero carent) ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.
Dominus enim poſuit ſuper eum iniquitates omnium
Iſaiæ 53 noſtrum. Hæc ut arbitror, cauſa fuit, quod Ioãnes dixit
Chriſtum fortiorem, non uero dixit meliorem, ſanctio-
Ioan. 3 rẽ ue. Sed fortiorem, uidelicet, quia cum nemo aſcendat
in cœlum, niſi filius hominis, qui eſt in cœlo. nos igitur
aſcendere nequimus in cœlum, niſi portemur à Chriſto.
fortis igitur qui adeo grauẽ ſarcinã cœlo inferre ualet.

Sed age progrediamur. Addit Ioãnes. Fortior in-
quit me eſt, & non ſum dignus eius calceamenta
Pſalm. 71 portare. Hic me tenet admiratio, cur nõ dixit, Non ſum
dignus eum adorare, quem adorabunt reges terræ? Non
Ibidem. ſum dignus ei ſeruire, cui omnes gentes ſeruient, non ſũ
dignus eius lambere puluerem, de quo dictum eſt, quod
inimici eius terram lingent. Cur igitur placuit dicere,
cuius non ſum dignus calceamenta portare? & quid
tandem id uerbum ſignificat?

Primum quidem id Ioannes uere dixit. cum enim
Sanctorum ſudaria & ſemicinctia adeo ueneremur, ut
uix ea contingere audeamus? quanto uerius Chriſti cal
ceos uenerabitur orbis, qui carnem Chriſti tangere ſoliti
fuerãt? an non eſt dignius Chriſti calceos adorare, quã
alicuius uiri ſancti capillos?

Sed age, penetremus hoc: Cum Dauid dicit in Idu-
Pſal. 55 mæam extendam calceamentũ meum: ſenſus eſt, in Idu
mæam extendam dominium, ius et imperiũ, quo Idu-
mæos ſubigam, ac ſi calceatus ſuper ipſos ambularem.
Igitur, cum Ioannes dicit, Non ſum dignus calceamen
tum Chriſti portare, ſenſus eſt. nõ ſum dignus illud ha-

bere ius & imperum , quod Chriſtus habebit in orbe, quo omnes ſubiugabit fideles . Quid? non modo non eſt dignus Ioannes portare, imo nec intelligere poteſt humanum ingenium, quam uere ſibi ſubdet Chriſtus mundum terreſtia inferna & cœleſtia: in nomine enim Ieſu omne genu flectetur, ut calceis ſuis uideatur Chriſtus Philip. 2 *ſuper omnes ambulare.*

Alter ſenſus eſt . Cum Deus parabat educere Iſraelē de Aegypto , inſtituit agnum paſchalem manducari ab Exo. 12 *his, qui calceati eſſent, & baculos in manibus haberent. Cuius rei ſignificatio erat, ut hi ſoli ederent agnum, qui calceati eſſent, id eſt ad iter parati , & uelut accincti: igitur calceatio præparatio ad iter eſt . Iam ergo ſentit, Non ſum dignus eam præparationem intelligere, quam animus Chriſti habuit, ad negocium redemptionis peragendum. baptiſmo, inquit, habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec fiat. Quaſi dicat paratus ſum, calcea*- Lucę 12 *tus ſum , omnis mihi mora moleſta eſt . Quia ſponſus procedens de thalamo, exultat ad currendam uiam ſuā. At ſpōſi calceamenta in pedibus habent maxime cum de* Pſal. 18 *thalamis exeunt.*

Myſterium tertium eſt: Cum Moſes uidet rubum ar- Exo. 3 *dere, accedere uolens, iubetur excalceari: quia terra, inquit, ubi ſtas, ſācta eſt, ac ſi dicat, prius teipſum purga, prius te ſanctifica, quàm hanc terram contingas : igitur ex calciare , eſt purgare . Porro qui alterius calceos portare uult, eum ex calciare debet . Dicit igitur Ioannes, non ſum dignus excalciare, aut purgare Chriſtum. Nec enim ego ſanctificator ſum, ut quidpiam poſſim ſanctificare, ipſe Chriſtus ſanctificator eſt: à quo ego et ſan*

calſicari & excalciari debeo.

Gen. 3 Myſterium quartum eſt. per calceos peccata ſignificantur. propter peccatum enim corijs ueſtitus eſt Adã, & ita propter peccatum calceatus eſt. Chriſtus uero peccata tulit, non ſua, ſed noſtra. Calceamento habuit non

Pſal. 21 propria, ſed aliena: hæc peccata Ioannes portare dignus nõ eſt, imo nemo hominum portare ſufficit. Solus enim Chriſtus portare, & ſatisfacere pro peccatis noſtris dignus eſt, quia Deus, & homo eſt.

Myſterium quintum eſt. Calceamenta ſunt extremum hominis ornamentum, at extremum Chriſti ornamentum fuit paßio ſua & mors, has paſſiones & mortem ferre Ioannes non eſt dignus. Si enim Chriſti mors adeo fuit glorioſa, ut per eam meruerit nomen, ſuper om-

Philip. 2 ne nomen: manifeſtũ eſt, Ioannem non fuiſſe tanta glo-

Galat. 6. ria dignum. Quare nec fuit dignus paſſiones Chriſti portare. Gloriari in cruce Chriſtianis datum eſt, partẽ crucis poſt Chriſtum portare etiam licet. Sed crucem totam portare ſolus ille fuit dignus, qui tulit, & rur-

Matt. 16 ſum, Chriſtus moritur innocens: quia nunquam peccauit. Hac morte mori Ioannes nõ fuit dignus, cum peccatum originale, cui mors debetur, commiſerit. Igitur cal-

Rom. 5 ceamenta illa tam pura, tam ſancta portare Ioannes non meretur.

Myſterium ultimum eſt. Calceamenta ſunt, quibus terram calcamus, & terræ hæremus. Illa igitur conuerſatio, quam Chriſtus terrena tangebat edens, bibens, dormiens, timens, pauens calceamenta Chriſti dici debent. Hanc uero conuerſationem licet humanam, ita Chriſtus moderabatur, ut eum decebat, qui Deus erat: plus

igitur ſanctitatis habebat Chriſti manducatio potus & ſomnus, quàm cuncta, quæ Ioannes gerebat. merito igitur tantam ſanctitatem Ioannes portare dignus non eſt. Subiungit Ioannes.

Ipſe uos baptizabit Spiritu ſancto & igni. ubi primum nota. cum baptizat miniſter Chriſti, Chriſtus ipſe baptizat. quare, cum abſoluit, cum ungit & alia ſa-
cramenta exhibet ſacerdos, ne eum præcor attendas, at- 1. Cor. 3
tende illum, qui per miniſtrum ea opera facit. ipſe igitur baptizat, ſed quos? ipſe uos (inquit) ut, ſi miraris quòd Chriſtus Petro lauerit pedes, multo mirere magis,
quod omnium hominum carnem lauat in baptiſmo: & Ioann. 13
quod maius eſt, peccata lauat in ſacramento. Et quo fœdiores ſunt animæ, quàm corporis ſordes, eo grandius eſt opus, quo lauantur animæ, quàm carnis immundiciæ.

Sed redeamus ad Ioannem. Inquit, ipſe uos baptizabit Spiritu ſancto & igni. Quod non ſolum intelligas fieri in ſolo baptiſmo: ſed intellige fieri, per totam
hominis uitam: ſane per Moſen omnes Iudæi baptizati 1. Cor. 10
ſunt in nube & in mari: quia omnes Iudæi in nubem intrarunt. Angelus enim, qui in nube eos præcedebat, per eos regreſſus eſt, ut eos ſequeretur. Itaq; nubes, quæ ſequebatur Angelum, totos repleuit Iudæos, & ita in nubem ingreſſi ſunt. Vt igitur per modicum
tempus intrarunt Iudæi in nubem: ita & Chriſtiani in- 1. Cor. 12
trãt in Spiritũ ſanctum per totũ tempus, quo ſancti sũt. Et ſicut piſces toto uitæ tempore natant per mare, in mari ſubmerſi: ita & uiri fideles toto uitæ ſuæ tempo-
re uelut natant in ſpiritu, ſpiritu habitante in eis, nec 1. Cor. 6

ſolum habitante, ſed etiã obumbrante, operiente, & replente. Submerſi ſunt igitur pij in ſpiritu. hoc igitur eſt; baptizabit uos in ſpiritu, faciet ut tota uita ueſtra ſpiritualis ſit, faciet ut opera ueſtra ſpiritualia ſint, ut ſpiritum ameiis, diligatis, & uelut nihil aliud tractetis, quàm ſpiritum.

Et eadem ratione intellige, id quod addit. Baptizabit uos in igne, uidelicet in amore & dilectione. Quia, ſi fidelium (eorum, qui puritati intendunt) uitam ſpectes, nihil aliud uidebis, quam amoris flammas, ignem'q; uehementem, &, quia nihil dignus, quàm in ſpiritu ambulare (& non ſecundũ carnem) nihil'q; dulcius, quàm
Ephes. 5 *ambulare in dilectione; ideo Dominus utrũ'q; coniũxit. baptizabit uos in ſpiritu: qui ſicut eſt ipſe amor, et ignis: ita faciet uos in ſpiritu, & dilectione ambulare. Quod*
1. Cor. 10 *igitur Apoſtolus inquit. Siue comeditis, ſiue bibitis, ſiue quodcunq; aliud facitis, omnia in nomine Ieſu Chriſti facite, id eſt, ambulare in igne & ſpiritu: Sicut enim qui terrena quærunt & hæc ſola curant, ſubmerſi dicuntur & ſepulti in terra: ita qui ſpiritualia requirũt,*
Cant. 2. 5. *in dilecti'q; languent amore, hi baptizati, & immerſi dicuntur in ſpiritu, & igne.*

Et hinc fit, ut, qui re : era pij ſunt, hi ſpirituales ſint.
Galat. 6 *Ita uocatur à Paulo, uos, inquit, qui ſpirituales eſtis. Rẽ profecto mirabilem Quia membrum Chriſti es, Chriſtianus diceris, quia Chriſtum moribus refers, uelut quidam Chriſtus es. At id non fuit ſat Chriſto ſed ita nos in ſpiritũ immergit, ita nos à ſpiritu penetrari uoluit, ita à*
Rom. 12 *ſpiritu imbibi, ut ſpirituales diceremur, quaſi quidã ſpiritus, quaſi qui caro eſſe deſierimus, et in Deũ trãslati ſimus,*

Si igitur Chriſtiani baptizantur, & ambulant in
ſpiritu, ferueant igitur, procul ſit omnis ſegnicies, nihil
ſpiritui flãti magis aduerſum quàm torpor. Et rurſum
ſi baptizantur in igne, procul ab eis omnis frigiditas: ni
hil enim magis igni inimicum, quàm tepor & frigus.
Vere ita eſt, quod Deus facit angelos ſuos ſpiritus, et mi Pſal. 103
niſtros ſuos ignis flammas: uidelicet, quia Angeli nihil
habent ſegniciei, ſed, ſicut uentus, ita facile cũcta munia
peragunt: rurſum nihil habent teporis qui ſicut ignis
ardent. Hanc angelorum conditionem transfudit in nos
Chriſtus, baptizans in ſpiritu, & igne faciens nos ut an
geli eſſemus, ſicut ſpiritus, & ſicut ignis. Vbi igitur
audebit comparere frigidus Chriſtianus & torpens?

Item, ſi Chriſtiani baptizantur ſpiritu, procul ſit ab
eis omnis puluis, ſi baptizantur in igne, procul paleæ.
Enim uero, puluerem uentus proijcit à facie terræ. pa-
leas ignis redigit in cinerem: per paleas uanitatem ſu-
perbiæ: per puluerem peccata terrena intellige, quæ exi- Pſal. 1
git Pharao. Niſi per paleas uelis accipere peccata uenia- Exo. 5.
lia, ſicut accepit Paulus, & per puluerem grauem, pec 1. Cor. 3
catum mortale.

Porro quod dicit, baptizabit uos in ſpiritu & igni,
Chriſtianam modeſtiam intellige. ſiquidem ignis ardet,
feruet, eſt uelut impatiens, furitq́;. at uentus fere tepe-
facit & infrigidat, ut intelligas, amorẽ in pectore Chri
ſtiano furentẽ: ſed ſpiritu ſancto temperatũ & modera
tũ. Filij enim Dei ſpiritu aguntur, et regũtur. Quis nõ Rom. 8
uideat eremitarum, qui in Aegypto, Scythia & Palæſti
na uixerunt, uehementem amorem? At quis etiam non
uideat quam moderabatur eos ſpiritus Domini?

Iam, ſi ſpiritu agimur, ſi ſpiritus nos replet, & gubernat, procul igitur ſit noſtra uoluntas, ut mãdet: ſi ſit, ſit, ut obediat alioqui, ſi uolũtas nos noſtra gubernat: reſiſtet igitur flatui ſpiritus: ibit contra ſpiritum: quæ uero maior iniuria, quam tanto gubernatori contra niti, qua ſi ipſe male gubernet?

Et, cum tanta ſit dignitas hoc ſpiritu ueſtiri, repleri, & gubernari: cumque ſit tãta dulcedo, hoc amore exuri, & ardere, quanta erit miſeria, ab hoc ſpiritu deficere, hunc ignem extinguere? Certe ſi ſpiritus Chriſti habitat in nobis, qui excitauit Chriſtum à mortuis, excitabit & mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem ſpiritum ſuum in nobis: nec enim Deus patietur, illud corpus perpetuo iacere defunctum, in quo ipſe ſpiritus, (qui ipſa uita eſt,) habitauit & cõtra, omnimoda mors penetrabit corpus, & animam illam, in qua is, qui eſt omnimoda uita non habitauit.

Rom. 8

Cuius uentilabrũ in manu ſua. Hic Chriſti maieſtas maxima reuelatur. Sane quod ille dederit ſpiritum nobis ſuum, ſuumq; igneum amorem magis muneris ſui eſt, quam meriti noſtri: at, quòd operemur hoc Spiritu, & hoc igne, hic iam diligentia noſtra requiritur. Porro, quòd Chriſtus eos habeat oculos, quibus aperte omnia, omnium opera ubiq; locorum uideat, mirari potius poſſum, quam capere. Id uero eſt uentilabrum in manu habere, omnia opera diſpicere, omnium operum bonitatem, & malitiam expendere: cuiuſuis operi meritum, aut pœnam taxare. Idque non unius hominis ſolum, ſed omnium, quæ habitant in mundo, quis non ſtupeat tam lucentes con-

Hebr. 4.

quo grana, et paleas ſurſum ſubleuet, uentoq́; exponat: intelligo Chriſti poteſtatem, potentem homines ſurſum attollere. Vbi intelligo, neminem eſſe adeo deiectum hominem, quem Chriſtus aliquando non attollat in aliquam fœlicitatem. hoc enim eſt grana paleasq́; ſurſum ducere. Porro, ſi ſurſum Chriſtus te attulit, certo ſcias, eo te in locum altum ſublatum, ut uento eſſes expoſitus, uentusq́; te exagitaret. Caret igitur, locus humilis uentorum (id eſt tribulationum) exagitatione. non poteſt uero locus excelſus uento carere doloris. Sunt ergo tria Chriſti officia: primum, poſſe homines attollere. Secundum quòd re uera aliquando attollit: nec enim perpetuo patitur quenquam (dum uiuit) in miſeria iacere. Tertium: at ſi ſubleuat ideo ſubleuat ut tenteris.

Interim tu in fœlicitatem actus, & tribulatione cõcuſſus: uide granum ſis: caue ſis palea. Sane grana ad pedes uentilantis ſuo pondere cadunt. paleas aliorum uentus diſpellit. Si igitur in tribulatione, ad Chriſti pedes cadis, eius uoluntati penitus ſubiectus, granum es. Si uero te à Chriſto tribulatio ſemouit, palea es. Si pondus habes ueritatis in te, granum es: Si uanitatem concepiſti, palea es. Euentilabat Chriſtum tribulatio dum erat in horto, procidit in faciem ſuam dicens, Pater, nõ mea, ſed tua uoluntas fiat. An non aperte uides granũ ad pedes euentilantis proiectum? Igitur, cum te tribulatio ad Dei uoluntatẽ recto deijcit tramite, granum es. At, ò miſeriam, ſi nõ ad Dei uoluntatem procidis, palea es. Matt. 26

Vbi grauiſſime, nota: Si qui in ſua tribulatione non recta Dei pedes deſcendunt, paleæ ſunt igni inextinguibili comburendæ, quid erit de his, qui nulla tribulatione acti mala committunt? Et quo igne comburentur, qui ex propria uoluptate uitijs ſe tradiderunt.

Secundo nota: quàm eſt hæc miſera uita: ubi nulla fœlicitas pura eſt: nulla eſt, quæ non uentis dolorum agitetur, & excutiatur. quam uere ergo dictum eſt: Omnia fecit in pondere, numero & menſura, ut nunquam menſura ſit fœlicitatis ſine taxatione doloris.

Sapient. 11

.Tunc uenit Ieſus. *Ea mihi prior conſideratio ſuccurrit, quid eſt, quod tam exacte Matthæus recenſuit, Dominum è Galilæa ueniſſe, & in Iordanem, & ad Ioannem: an non ſat erat dicere, uenit ad Ioannem, aut uenit, ut baptizaretur? Ad hoc, quod fortaſſe curioſum uideri poteſt (nec tamen eſt, cum nihil, nec iota, ſuperfluat in ſacra Scriptura) id dicẽdum mihi uidetur, quod meritiſſime Matthæus dixit, dominum è Galilæa ueniſſe, Galilæa reuolutionem, & rotationẽ ſignificat. Cum igitur audis Maieſtatem Dei, Deum ipſum ueniſſe, ac ſi peccator eſſet, ad Ioannem: ut ab eo baptizetur, an non intelligis totum mundum reuolui, totam mundi machinam rotari? Ioannes & quiuis hominum debuerant ad Deum uenire, ut ab eo baptizarentur: quia uero homo ad Deum nõ uenit, ſuscepturus baptiſmum ab eo: uenit Deus ad hominem baptizandus ab homine. ô mundi reuolutionem? ò leges rationis, leges prudentiæ reuolutas? quis hæc audiuit? Deus uenit ut peccator, baptizandus ab homine? Abyſſus bonitatis & gratiæ petere uidetur remiſſionem culpæ, ab homine, quia*

abyſſus

abyſſus eſt miſſeriæ? Plane rotatur mundus, & quæ ſuperius eſſe debuerant, rotantur inferius, ita quidem placuerat Deo, hominem qui in rota infimo cardine iacebat, in locum ſummum euehere. At, ut rotæ ima ſubleuets, neceſſe eſt eiuſdem rotæ, ſumma deprimere. Nec enim aſcendunt infima rotæ, niſi eius ſumma deſcendant. Vt ergo aſcendat homo ad Deum, Deus deſcendit ad hominem, hoc ſignificat uerbum reuolutionis: maxime cum Iordanis ſignificet deſcenſum ſignificatum ergo eſt ſumma rotata eſſe, & in locum humilem deſcendiſſe, ut ima in ſummum locum conſcenderent.

Secundo per uerbum rotationis & reuolutionis ſignificatum eſt, quòd lex deuoluebatur ad gratiam in quam lex deſcendit, & ibi defecit, quo ad literam: licet quo ad ſpiritum, ex gratia aſcenderit perfectior, & melior quam antea fuerat.

Tertio ſignificatum eſt, quòd Chriſtus qui eatenus uixerat, ut priuatus homo, rotabatur in deſcenſum & humilitatem baptiſmi, ut inde aſcenderet. id eſt, declararetur totius orbis ſeruator.

Secunda conſideratio pulſat animum, quæ cauſa mouerit Chriſtum: ut baptizaretur à Ioanne? Expende obſecro cuncta: Chriſtus ueniens Deus eſt, fons ſanctitatis & gratiæ. Venit ad Ioannem, qui homo eſt indigens gratia certe gratiam dare non potens, ſiquidem gratiam, & gloriam dat Dominus. Venit uero Chriſtus ad Ioannem, ut baptizetur, ac ſi diceret: Profitetur ſe Chriſtus peccatorem, profitetur ſe optare remiſſionem criminum, uenitq́; ad Ioannem, ut eius Ioan- Psal. 83

nes, crimina lauet. Quid ſibi uult negotium hoc? Sanctus & ſanctitatis fons petit mundari ab ea, quæ mundare nequit? Quis intelligat miraculum iſtud?

Quod ſi hoc uix intelligi poteſt, age mecum, altius penetra. Sane tria fuerunt aut quatuor opera ſummæ humilitatis, quæ Chriſtus in hac uita peregit. Primum fuit circuncíſio, qua ſe peccato originis obnoxium, ſicut reliqui pueri, oſtendere uiſus eſt. Alterum fuit hic baptiſmus, quo ſe, ut cæteri peccatores, mundari uult.
Ioan.13 *Tertium fuit cum lauit diſcipulorum pedes. Quartum, cum fuit crucifixus. Inter hac 4. opera, primo aſpectu ſummum humilitatis gradum uidetur obtinere, quòd pedes piſcatorum Deus maieſtatis lauerit: at, quã mundari tanto eſt humilius, oſtendere ſe mundari à peccatis: quam peccata mundare humilius ergo eſt à Ioãne requirere mundiciam, quam diſcipulis eam elargiri rurſum, quanto uilius eſt peccato actuali inquinari, quàm originali: tanto uideri poteſt humilius à Ioanne peccatorum baptiſmum quærere, quàm effuſionem ſanguinis in circuncíſione ſufferre. O igitur ſummam animi humilitatem. ò uerißimum ſui deſpectum: uideri uult peccator oculis hominum? uideri uult immundus in tot hominum theatro, in hominum tam frequentißima turba.*

Cum igitur requiris, quid mouerit Chriſtum, ut baptizaretur? Certe, ut amicus humilitatis, & delectionis, quod optabat in animo, uideret in opere. Sane mercator ubi lucri lucet ſpes, currit, accurrit, nihil relinquit, quò non properet: ita & Chriſtus ubi humilitatem aſſequi potuit, accurrit, properauit, ut hanc ſibi ſpon-

ſam copularet. Hæc prior difficultatis explicatio.

Altera eſt: Certe cæremonia fuit, quod Ioannes baptizaret: neq; enim ille baptiſmus ex ſe gratiam dabat. Vt igitur Chriſtus notaret ſacras cæremonias non eſſe à populo reijciendas, eas ipſe primus ſuſcepit.

Tertia cauſa fuit: Meruit hæc Chriſti ſumma deiectio, (qua Ioanni in remiſſionem peccatorum, ille ſe ſubdit, qui peccato carebat,) ut Deus obligaretur, & aſtringeretur dare gratiam per miniſtros noui Teſtamenti, etiam ſi mali ſint, etiam ſi Satanici ſint. Si enim autor gratiæ, & fons & principium gratiæ, petit gratiam remiſſionis, ab homine, qui de ſe gratia caret: iuſtum fuit, ut Deus neceſſario aſſiſteret miniſtris noui Teſtamenti, dando per eos gratiam, (etiam ſi ea ipſi careant) his, qui gratiam petierint, ſi caruerint: & dando augmentum gratiæ his, qui petunt, ſi eam habuerint.

Quarta cauſa eſt, & huic tertiæ conſequens. Dei maieſtas, petit remiſſionem & emundationem à Ioanne, ut totum genus hominum in ſumma iacens miſeria, ſe remiſſionem habiturum confidat, ſi à Chriſto eam uere requirat. Lucæ 11 Si enim nos, qui ſumus mali, nouimus bona data filijs noſtris dare, quāto magis Pater dabit bona, petentibus? Si Ioannes non negat mundationem petenti; quanto minus Pater negabit?

Quinto: Attende obſecro, quòd Chriſtus uenit è Galilea in Iordanem, ad Ioannem, Ioannes ſignificat gratiam. Indicatur ergo nihil eſſe relinquendum homini, quod non aggrediatur: nihil non tentandum, ut gratiam aſſequatur. Chriſtus nudauit ſe, in aquam merſit ſe, hyemis frigori ſubdidit ſe, Ioanni tanto in-

feriori ſubiecit ſe. nihil igitur non faciendum, ut Ioanni, id eſt, gratiæ ſubdamur: etiam ueſtes perdamus etiam ſi frigora patiamur, etiam ſi honorem amittamus.

Sexto: Obſecro te Lector, ne Chriſtum, ut priuatum hominem contemplere, ſed in Chriſto omne genus hominum (ut in corpore membra,) intellige. Iam quod celebrius ſpectaculum eſſe potuit, quam Deum & hominem Chriſtum, totumq; genus hominum ſupplices à Ioanne Dei uicem gerente, emundationem poſtulare? Plane poſtulat Chriſtus & homines in Chriſto, quia neque Deus ex ſe poſtulare gratiam poterat neque homo ex ſe eam impetrare: ideo Deus poſtulat in homine, ut poßit poſtulare: & homo poſtulat in Deo, ut poßit impetrare. Non erat Deitatis aliquo egere, non erat humanitatis gratiam promereri: iungitur ergo Deitas cũ humanitate, ut & petat & promereatur. Quòd uero à Ioanne, id eſt, à gratia, gratia requiritur mundationis, indicatur, quod nullus Chriſtianus gratiam niſi à gratia accipiat: id eſt, nullus gratiam recipiat, ni-
Iſaię 55 *ſi gratis. iuxta illud Iſaiæ. emite abſq; argento & ulla*
Rom. 4 *commutatione & Pauli: Si gratia non ex operibus.*

Septimo: Solet dici, & ita D. Auguſtino doctore ſuſcepimus, quòd Ioannes Teſtamentum uetus repræſentat. Iam certum eſt, quod pleriſq;: hominibus non infidelibus modo, ſed etiam fidelibus, Chriſtus & quæ Chriſtus geßit in corpore, uidentur uilia, ſordida, & immunda: ut cum audiunt Chriſtum conſpui flagellari, mori, ſepeliri tum etiam edere, bibere, dormire, iraſci, pauere & timere. Cum igitur Chriſtus noſſet ſe uilem hominibus uideri poſſe: recurrit ad Ioan

nem, id eſt, ad Teſtamentum uetus, à quo lauetur: ut orbi mundus appareat: & ita factum eſt. Cum enim lex uetus prædixerit cuncta, quæ Chriſtus in corpore fecit, uilia & immunda uideri non poſſunt, quæ tanto antea de Chriſto erant prænunciata. Venit igitur Chriſtus ad Ioannem, id eſt, ad legem ueterem. Scrutamini inquit Scripturas, quia illæ teſtimonium perhibent de me, id eſt illæ lauant, illuſtrant, tollunt'q; ſordes, quas uos mihi obijcitis, & quidem lex uetus pro reuerentia quàm Chriſto ſuo conſumatori debet, Chriſto (ab ea teſtimonium petenti, reſpondet: Ego à te debeo baptizari, illuſtrari, & perfici: at Dominus, ſine modo ita decet nos implere omnem iuſtitiam. Sane iuſtitia erat cedere Chriſto, tanta ſigna facienti: nec enim aut ſic loquutus eſt homo, aut ſic operatus eſt homo. iuſtitia erat ergo credere ei qui propheta tantus ſurrexit. At omnis iuſtitia impletur, omnis'q; iuſtitia præcipit, ut credamus ei, qui tot miracula, fecit, & de quo uetus ſcriptura prædixit. Si enim miraculis Iudæi non credunt, an non contra omnem iuſtitiam inſurgunt, qui tam apertis ſcripturis contradicunt? Sine igitur inquit Dominus, ut Sapientia iuſtificetur à filijs ſuis ſine, ut homines intelligant me omnem iuſtitiam ab eis exigere, cum fidem in me, ab eis exigo.

Ioan. 5 · Ioan. 7 · Ioan. 17 · Lucæ 7 · Lucę 7 · Ioan. 12 · Lucæ 7

Quòd uero textus dicit: quod baptizatus Chriſtus confeſtim aſcendit de aqua, denotat myſterium, quod, ſcilicet, cum quis contulerit, & uelut merſerit opera Chriſti in legem ueterem, ſcrutator an Chriſtus ſit ille promiſſus Meſsihas, profecto inueniet opera Chriſti

non lege inferiora, nec minora iјs, quæ in lege de eo ſcri pta erant: imo inueniet ipſa lege longe maiora. aſcendentem ergo Chriſtum inueniet, non deiectum.

Iam quod dicit, Confeſtim aſcendit, indicat: non magno negocio, neque magna mora Chriſtum uerum Meſſiham inueniri ab eo, qui Chriſtum cum lege contulerit: modo cæcus non ſit, aut eſſe uelit.

Octauo: Si Ioannem non ſolum capias pro lege, ſed ut ipſos cæcos Iudæos repreſentet, aliud miraculum inuenies. Petit Chriſtus à Iudaiſmo, (per Ioannem figurato(baptiſmum, is baptiſmus in aqua, baptiſmum ſignificauit in ſanguine. Sicut & mergi in aqua, ſepulturam ſignificauit. Docet enim Paulus, per baptiſ-
Rom. 6
mum, mortem & ſepulturam ſignificari. Cum igitur uenit Chriſtus ad Ioannem, ut baptizetur, intellige eum ueniſſe in Iudæam, ut ab ea occidatur. & quidẽ, ſi Synagoga quæſiſſet à Domino, quorſum ueniret? Reſponderet, uado crucifigi pro te. Tunc æquum erat, ut tota Iudea reſponderet Chirſto; minime domine, decet te, propter Iudæã mori, quin potius decet nos mori pro te. Satius enim eſt, ut nos tui cauſa baptizemur à te in ſanguine noſtro, quàm ut tu, noſtri amore, baptizeris à nobis in ſanguine tuo. At Dominus: Sine modo, ita decet nos implere omnem iuſtitiam, ita decet, ut ego, & homines in me ſoluamus omne debitum, quod pro peccatis hominum Patri debetur, ita decet, ut in me, & in hominibus, qui membra mea ſunt ſeruetur omnis iuſtitiæ rigor, & exigatur à me uſque ad nouiſſimũ quadrantem: & iuſtitiæ diuinæ fiat pleniſſima ſatiſfactio. Baptizauit ergo Iudæa in ſanguine Chriſtum. Sed

confeſtim exiuit de aqua, quia tertia die ſurrexit à mor
tuis, iuxta quod impoßibile erat, teneri illum à morte
& inferno, ut Petrus inquit. Actor. 2

Nono: Si Ioannes non ſolum repræſentet Iudeos, ſed
omnes uiros, maxime pios, ſurget alius ſenſus, licet non
admodum à prædicto alienus. Cum uenit ad Ioannem
Chriſtus, intellige uenire Chriſtum ad homines, cum ue
ro petit à Ioanne baptiſmum in aqua, intellige, quod pe
tit pro hominum amore, mergi in anguſtias, & tribula
tiones. Solemne enim eſt in ſcripturis, aquam pro tri-
bulatione recipere. Petit igitur Chriſtus ab homini- Pſal. 17
bus, & pro hominibus tribulationes. Reſpondent pij:
Nos pro te decet tribulari, & in anguſtiarum tempe-
ſtatem demergi, cur tu uenis idem paſſurus pro nobis?
At Dominus: Sinite modo dum in hac mortali uita cõſi Rom. 6
ſto, ut pro uobis patiar, nullatenus paſſurus poſt mor-
tem. Permittite ut patiar, & uos mecum patimini:
ita enim decet nos omnem iuſtitiam implere. Licet enim
iuſtitia ſit uiro pio cœlũ tribuere: at omnis iuſtitia eſt,
uiro pio pro pietate patienti, et in tribulationem aquas
demerſo, cœlos aperire. Patientia enim opus per- Iacob 1
fectum habet, & ideo omnem iuſtitiam habet: tri- Rom. 8
tum enim illud Pauli eſt, Hæredes erimus Dei, & co-
hæredes Chriſti, ſi tamen compatimur, ut conregnemus,
ut uideatur Paulus ſentire iuſtitiam regni, in patria con
ſiſtere. Sinunt uiri pij, ut Chriſtus baptizetur in tribu-
lationibus: at ille confeſtim aſcendit de aqua dolorum,
quia omnis tribulatio momentanea eſt: iuxta Pau- 2.Cor.4
lum, quod momentaneum, & leue eſt tribulationis no
ſtræ, &c. Confeſtim etiam aſcendit uir pius de aqua, Cantic. 8

quia aquæ non poſſunt extinguere charitatem.

Decimo: Sicut Chriſtus à Ioanne hyrto, & in deſerto, baptizari petijt: ita à peccatore hyrto, & deſerto Chriſtus petit baptizari, id eſt, petit ab eo lachrymas, quibus libẽtius Chriſtus mergitur, quàm in aquis Iordanis, ſi eas ſolas ſpectes. Porro peccator reſpondet: Domine cur petis à me lachrymas meas, quin potius ſat mihi ſint lacrymæ tuæ? At contra: ait Dominus. Sine modo tu permitte: ut ego dolorem, & lachrymas tuas accipiam: ita enim decet nos implere omnẽ iuſtitiam. Si enim ſolus ego ſine te, te ſaluarem & conuerterem: non uideret iuſtus, qui penitus in diſpoſitum iuſtificem, at
Rom. 3 cum me operãte & dante tuis lachrymis fauorem, tu me illis perfundis dũ iuſtifico impium, iuſtus appareo.

Vndecimo: Sicut à Ioanne petijt Dominus baptiſmum, ita petit à quouis homine pio: cum ab eo eleemoſynas, & operapia exigit: quibus libenter mergitur Chriſtus, quibus refrigeratur & gaudet. Petit igitur in paupere Chriſtus à diuite pio aquam qua baptizetur, & lauetur à ſordibus paupertatis. Tunc pius uir, Domine inquit da tu mihi, tu me baptiza, tu noſti quam his, quæ
Lucæ 21 habeo egeam, da tu aquas quas petis: at contra Dominus, ſine modo, da etiam ex eo, quod tibi uidetur neceſſarium. Sic enim decet implere omnem iuſtitiam: iuſtitia eſt dare ex abundanti, omnis porro iuſtitia & bonitas eſt: dare ex illo quo egemus, ſicut uetula illa,
Lucæ 21 quam Euangelium laudat, ſuo exemplo monſtrauit. Veniens igitur Chriſtus ad Ioannem, ab eo aquam requirens, indicauit ſe, noſtra aqua indigere, ut ſuum ignem nobis elargiatur.

Duodecimo: Hanc proſopopeiam accipe Lector: Ioãnes eſt gratia, Chriſtus omnium hominum perſonam gerit. Chriſtus igitur in perſona hominum ad gratiam uenit, rogans eam, ut homines in gratiæ fontes mergat. Tunc gratiam Chriſto reſpondet: Quid à me poſcis gratiã, cum tu ſis fons gratiæ? Imo uero tu imple alueos meos, ut abundantius ad homines fluam. At Dominus: Sine modo, quando peccatores repreſento, & eorum uices gero, ita decet me implere omnem iuſtitiam: omnis enim iuſtitia eſt, ut Chriſto pro peccatoribus gratiã petenti, & peccatorum nonunc mundationem imploranti gratia tribuatur: nõ ſibi, ſed peccatoribus pro quibus rogat, non eſt iuſtitia, ut peccatori gratia tribuatur. Sed omnis iuſtitia eſt, ut Chriſto cauſam peccatoris agenti, gratia non denegetur. Hactenus.

Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Plane dum eſt in aqua Chriſtus non uidet cœlos apertos, non recipit Spiritum, non audit uocem Patris. An non igitur aſcendet ex aqua feſtinus & properans: ut tam pulchrum ſpectaculum uideat, cœlos ſcilicet apertos, columbam uenientem, tamq; dulcem uocem audiat: Tu es filius meus dilectus? Quo ſignificatur, quàm debeant feſtinare uiri pij, qui Sacramentis utuntur in hac uita, ut aſcendant, ut exeant è uita, ut cupiant diſſolui, & eſſem cum Chriſto, ut tam ineffabiles diuitias quales ſunt in cœlis oculis contemplentur: nunc enim non uidemus, ſed ambulamus in fide, ſolo auditu illa ſublimia credentes. Philip. 1 1. Cor. 13

Secundo ſignificat illa feſtina Chriſti ex aqua aſcenſio, quam feſtine debuit Chriſtus rapere cœlos, colum-

Eſaię 8 bam, & uocem paternam. dictum erat de Chriſto: Voca nomē eius, Feſtina, ſpolia detrahe, cito prædari. quod Propheta prædixit, Dominus ſuo properanti aſcenſu ſignificauit: breuis fuit plane mora, qua inter homines conuerſatus eſt: breuis fuit mora, qua in aquis huius uitæ iacuit demerſus: ſed cum aſcendit è uita, ſine mora aperti ſunt ei cœli, ut cœlorum hæredi columbam uidit

Rom. 6 pacis annunciatricem. iam enim Chriſtus non moritur, iam nō patitur, iam illi aquæ diluuij ceſſarunt. ceſſarunt enim omnes dolores, & tribulationes Chriſti.

Gen. 8

Tertio: illa feſtina aſcenſione denotatū eſt, ꝙ qui è baptiſmo feſtinus diſceſſerit ex uita, cōfeſtim uideat cœlos, nulla mora eſt. Baptiſmus oīa peccata diluit, ſi baptizatus rurſū nō peccat, ſtatim ut moritur euolabit in cœlū.

Concilium Trident.

Quarto: Si intelligas per apertionem cœlorum, ius ad cœlum, ut ſancti intellexerunt, tunc multa erunt tibi notanda. Primum: is, qui (cum baptizatur) manet in ſuo peccato mortali, is ſane non aſcendit de aqua uerſus cœlum, ſed ruit ſub aqua uerſus infernum. non ergo illi aperiuntur cœli, ſiquidem non aſcendit de aqua. Secundum: Si uero aſcendis de aqua, & oras: ut Chriſtus fecit, non poteſt (ex lege ſua) Deus non tibi cœlos reſerare, non continet ſe ſpiritus, quin ad orantem ueniat. & quod ſumme notandum eſt. Si tu humilias te, & profiteris te peccatorem, aſcendiſq; à peccato, ſecurus eſto, Deus exaltabit te. & ſicut tu coram omnibus curas te deprimere: ita Deus coram omnibus curabit te exaltare, & aperta uoce intonabit, tu es filius meus. Tertium: dicit ſcriptura: aperti ſunt cœli. Igitur aperti durabūt, donec ueniat ſponſus media nocte, ideſt, in die iudicij, et

claudatur ianua. Vbi intellige, ꝙ eo modo aperti nunc ſunt cœli, ſicut tunc claudentur. Tunc claudentur, quia iam non eſt locus merendi: ita & nunc aperti manent, quia quantumlibet peccator ſis, quamuis tempore multo in peccato durauerís, adhuc tamen cœli aperti ſunt. tibi ianua patet, tantum aſcende de aqua. Quartum, Chriſto orante, cœli aperti ſunt, ut quæ in cœlo ſunt, omnia fluant ad nos: & quæ apud nos in cœlum conſcendant. Dixit Paulus: Benedictus Deus, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus. Igitur omnis benedictio ſpiritualis, et cœleſtis, in nos deſcendit. Rurſum inquit ad Corinthios: diuites facti eſtis in illo, ita, ut nullum donum uobis deſit. Si nullum donum deeſt, igitur benedictiones cœleſtes omnes, uelut impetu in nos defluxerunt. Vtinam ſicut illa ad nos ſponte decurrunt: ita & noſtra illo properent. Matt. 25 Epheſ. 1 1. Cor. 1

Viditque ſpiritum deſcendentem. Dominus noſter uidit Spiritum, qui ſuper ſe deſcendebat: Vt impleretur ſcriptura dicens: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me, ad euangelizandum pauperibus miſit me, etc. Et quidem, ſi in Adam ueterem inſpirauit Deus ſpiraculum uitæ, ut eſſet in animam uiuentem: multo præcellentius Pater æternus inſpirat hoc loco in Filium ſpiritum ſuum, ut ſit in ſpiritum uiuificantem, non quòd in ſuo Dominus baptiſmo, nouo quopiam ſpiritu plenus fuerit: eo enim ab inſtanti ſuæ incarnationis pleniſſimus erat: ſed quòd ita teſtari uoluerit Deus omnibus hominibus, Chriſtum plenum eſſe columbino ſpiritu. Iſaia 61 Gen. 2 Ioan. 3

Sed quoniam (ut dicebam) Chriſtus perſonam hominum gerit, per aduentũ Spiritus ſancti in Chriſtũ, in illi

ligitur, quod ex eo tempore, quo Chriſtus baptizatus eſt, Spiritus ſanctus nunquam uenire ad homines ceſſat, maxime ſi baptizati ſint, eóq; maxime ſi ex aqua per iuſtitiam aſcenderint. Certe excuſari nemo poteſt, ſi ſanctus non eſt: ſiquidem ſpiritus ſanctus nunquam ceſſat ad hoſtium hominis pulſare, eum ſanctificare cupiens, & è coruo in columbam uertere. Neque uero habet peccator, quod Spiritum ſanctum in ſe uenientem paueat, aut exhorreat: non enim uenit ut leo furens, ſed ut ſimplex columba: non uenit, ut te laceret, ſed ut mitem, & placidum efficiat.

Apoc. 3

Rurſum, ſi Spiritus ſanctus uenit ut columba, at columba non uenit ad hominem, niſi cum eſt homini familiaris, domeſtica, & amica. uenit igitur Spiritus ſanctus ad nos, ut familiaris, ut domeſticus, ut amicus. o rem inauditam: Deus ſe homini familiarem præſtat, ut familiaris eſt columba, quæ ad hominis manum appropiat. Credo certiſſime, hoc uoluiſſe Dominum per colũbæ in ſe aduẽtum indicare, quòd Spiritus ſanctus olim antiquis hominibus erat uelut ferus, uelut intractabilis: at per Chriſtum, idem factus ſit hominibus cicuratus, & amicus adeo ut ſicut inter domeſticas opes habent homines ſuas columbas: ita nunc ij ipſi homines, inter domeſticas ſibi diuitias Spiritum ſanctum habere ſe putent: ò uere diuitem, qui Deo diues eſt.

Et quidem columba fœcundiſſima eſt: non ſibi tamen, ſed ſuo domino parit: ita & Spiritus ſanctus in nobis fœcundiſſimus eſt, quia fœcũdos nos reddit, eam tamen fœcunditatem non in ſuam, ſed in noſtram uult cedere commoditatem. Ex quibus habes Chriſtiani ho-

*tinus mores, columbini ſunt, mites, atque ſuaues. De-
mum auditur ſuper Chriſto paterna uox dicens:*

Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi com placui. *Sane quia nullus Deo placuit, niſi in Chriſto. Dictū eſt de Abraham: In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. hoc ſemen Chriſtus eſt, ut Paulus docet, & ideo, ut idem Paulus dicit, benedictus Deus, qui benedixit nos omni benedictione in cœleſtibus in Chriſto. nemo enim benedicitur, niſi in Chriſto.* Gen. 15 Galat. 3 Eph. 1

At conſideratio digniſſima eſt, cur Chriſtum placere Patri, Pater tunc ſolum teſtatur, cum baptizatus eſt? An non ante baptiſmum placebat? Equidem placebat, ſed iam te admonui, non hæc Chriſti, ſed noſtri gratia deſcripta. Intellige igitur uirum in lege ſolum naturali uiuentem, ſi benefecerit, diligi à Deo: quia omne bonū diligit Deus, & dictum eſt: Nihil odiſti eorum, quæ feciſti: At ſi uir ille in naturalibus bonus, gratiā nō habeat, non placet Deo quantum ſpectat ad cœleſtia regna: qui enim non habet charitatem, nihil eſt. Iam ut gratiam ille aſſequatur, nō ſat eſt, ut bonus ſecundum naturam ſit: non enim gratia eſt ex meritis, alioquin gratia non eſſet gratia. Siquidem gratiam Deus dat, nō ex meritis, ſed ex uocante. Qui uolet igitur gratiam, hac uia aſſequi poterit, ſcilicet ſi ſe peccatorem doleat, & ad Deum gratiæ fontē recurrat, eam ab illo per Sacramenta gratis recepturus. Quia igitur Dominus omnium noſtrum loco, profeſſus eſt ſe in nobis peccatorem, (non ſe, ſed nos in ſe) et ad baptiſmum, qui Sacramenti uicem gerebat, acceſſit, ideo gratiam non ſibi, ſed nobis aſſequutus eſt. et ideo, non ſolum filius dilectus, ſed in quo complacuit Sapient. 11 1. Cor. 13 Rom. 4 Rom. 9

Patri à Patre aſſeritur: quia non ſolum ſecundum naturam bonus, ſed etiam ſecundum gratiam gratioſus. Plane dignum non eſt, ut placeat ſibi Deus, niſi in Deo. quod enim Deo minus eſt, minus dignum etiam eſt, ut Deo tanto placere poßit. ut igitur homines Deo placere poſſent, dij per gratiam facti ſunt. Sed gratia
Pſal. 31 non datur, niſi ſua ſcelera fatenti. Ille enim beatus eſt, cui remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Ille beatus eſt, cui Deus accepto fert iuſtitiam ſine operibus, ut Pau-
Rom. 4 lus habet: Habes igitur cauſam, cur Chriſtus gerens noſtri perſonam, non aſſeritur placere Deo, niſi poſt baptiſmum, & peccatorum non ſuorum, ſed noſtrorum profeßionem.

Sed ò rem uere miraculoſam: Chriſtus, ubi nos omnes ſumus, dicitur filius dilectus, & placens. Liceat, ô mihi æterne rerum autor, liceat tecum colloqui. Cur affirmas Chriſtum tibi placere? An non uides nos illi
1.Cor.6 coniunctos, nos illius eſſe membra? Quod ſi uides: tu
Iſaie 53 poſuiſti in eo iniquitates omnium noſtrum. Quomodo igitur placet is tibi, in quo ſunt ſcelera noſtra? Vere Chriſtus languores noſtros tulit: quomodo tibi placebit
Iſaiæ 53 tot languoribus oneratus? Vere Chriſto lepra hæſit no-
Pſal. 93 ſtra: cur tam leproſus, tantopere placet? Nunquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, dicit Pſalmus: Num ergo Chriſtus, in quo omnes noſtræ iniquitates ſedem habuerunt, placere & adhærere potuit tuæ tantæ puritati?
Pſal. 41 ti? Sed equidem tantus eſt, in Filium Patris amor, ut hunc amoris abyſſum, iniquitatum noſtrarum abyſſus inuocare, non ſiccare poßit. Fluit in Filium amor, quaſi
Gene. 27 fluminis impetus, hunc impetū noſtrorum peccatorum

riuuli tranſuerſum agere non poſſunt. Eſt tantus odor Filij, ut odor agri pleni, ut iniquitates noſtræ nares Dei nō perturbēt: eſt tanta Filij claritas, ut tenebras noſtras facile diſpellat. Quòd ſi omnium noſtrum iniquitates robur nō habēt, ut Dei placitum à Chriſto auertere queant, ego peccator, cur timeo, ſi in Chriſto reperior? Si omnium hominū ſcelera, non aduertūt oculos Dei à Chriſto ſuo, quomodo meæ iniquitates oculos Dei aduertent? Certus ſum, quòd ſi in Chriſto reperior, & Chriſto unior, nō mihi meæ quarum pœnitet nocebūt iniquitates.

Sed te obſecro animum mihi aduerte: Vt nunc dicebam, non dicitur Chriſtus placuiſſe Patri, niſi baptizatus, ut uideri poßit, Chriſtus ante baptiſmum, uelut diſplicuiſſe. Plane Chriſtus in ſe Patri placuit ſemper: at Scriptura non dicit eum placuiſſe (ut noſtri perſonam gerit,) niſi poſt baptiſmum. Quia in illo baptiſmo, ſua ſumma humilitate promeruit, ut baptizatis in Chriſto, omnis culpa remitteretur & pœna, ac ideo uere in eis Patri placeret. Merito igitur poſt humilitatem baptiſmi Chriſti, Chriſtus, id eſt, nos in Chriſto Patri uere placemus. Quam complacentiam teſtatus eſt illa ſuauißima uoce: in quo mihi complacui. Quod ſi non penetras, memento, quòd Iudæi infideles, (iuxta Paulum,) licet in ſe Deo diſpliceant, at propter Patres ſuos diliguntur à Deo (inimici, inimici, inquit, propter uos, dilecti propter Patres) ita & nos in nobis ſumus peccatores & inimici, & ideo odio habiti: At in Chriſto; & propter Chriſtum, adeo diligimur, ut Pater dicat: Hic eſt Filius meus, in quo mihi complacui. Rom. I

Reſidua mihi hoc loco eſt dubitatio: Cur tempore

Lucæ 23 paſsionis Chriſti, cœli non aperiuntur, ſed fere obſcurantur, & clauduntur, cur columba tunc non uenit, nec uox Patris auditur? Et quidem ianuæ cœli non patuerunt in baptiſmo, ſed in paſsione: nam nec Baptiſta cœlum intrauit, niſi poſt Chriſti paſsionem. Cur ergo tunc cœli reſerantur, cum re uera non reſerantur? cur nos dicimur in eo dilecti, ſiquidem ex integro nõ ſumus dilecti (quantum ad pœnæ ſolutionem) niſi iam Chriſto defuncto: per cuius mortem ſoluta ſunt omnia debita noſtra, ſolutum eſt pretium iniquitatum noſtrarum: ac ideo & cœlum tunc patuit, non ante: et quidem in cruce cœlos apertos Verbum Domini ad latronem teſtatur,

Luc. 23 dicentis: Hodie mecum eris in paradiſo, quia uidelicet hodie paradiſi ianuæ patuerunt. Cur igitur Sol & Luna obſcurantur, & tegunt cœlos, dum patitur Chriſtus, cum re uera tunc cœlum aperiretur, at in baptiſmo, cum cœli non aperiantur, aperiri uiſuntur? Reſponſio, quæ animo meo quadrat, eſt deſumpta ex illo uerbo, Aperti ſunt ei cœli. Vbi indicatur, quòd quantum fuit ex merito Chriſti, tunc cœli patuerunt: tantum enim fuit meritum illud, tanta humilitas, ut uix Pater cohibuerit ſe, quin aperiret cœlos, Chriſto ſe ſub aquas immergenti. Vix Pater cohibuit ſe, quin regnum uitæ

2. Cor. 12 aperiret ei, qui uiuum ſe ſub aquis ſepeliebat. Igitur ex Chriſti merito, tunc cœli aperti ſunt. Sed quia placuit Chriſto impendere ſe, & ſuperimpendere, placuit inquam Chriſto non ſolum implere omnem iuſtitiam coram Deo, ſed etiam coram hominibus: ut homines per crucem uiderent ſua ſcelera redẽpta, ideo cœli non tunc re uera aperti ſunt, licet aperta monſtrarentur. At in

die crucis cœli non monſtrantur aperti: quia dies illa fuit iræ, dies ultionis domini, qua uindictam ſumpſit de peccatis noſtris in Filio ſuo. Ita enim Iſai. 63. Dies ultionis, annus redemptionis dicitur. Vltio enim iuſtitiæ Dei contra noſtra peccata in Chriſto annum æternæ redemptionis adduxit.

Quod ſi perſtas & urges, cur baptizato aperiuntur cœli, qui claudi uidentur morienti? Ego tibi ex eodem textu reſpondeo. Dicit textus: Ecce aperti ſunt ei cœli. At cum Dominus moritur, dicit: Hodie mecum eris in paradiſo. Igitur cum baptizatur alius ei cœlos aperire dicitur. Nec enim ibi ipſe dicitur aperire: ſed quòd aperti ſunt ei cœli: at, cum moritur, ipſe aperit non ſibi, cui iam erant aperti, ſed omnibus etiam latronibus: dicit enim, Hodie mecum eris. Erat ergo tanta illius paßionis celſitudo, ut æquum non eſſet, quòd manu Patris cœli reſerari dicerentur: ſed quod illemet homo, qui patiebatur, illemet ſua manu cœlum aperiret, cœlum polliceretur cui uellet: & quidem, ſi latroni pollicetur, & præſtat, quanto magis promiſſum ſibi confident, qui per uitam contenderunt Deo in ueritate ſeruire?

Adde, & aliud: Reſponde mihi, te precor, quodnam præſtantius cœlum credis eſſe, num Chriſti corpus, an cœlum hoc quod ſtellis inſignitum conſpicimus? Plane reſpondebis Chriſti corpus. Si igitur cœlum adeo nobile rumpitur, & aperitur in Chriſti paßione, ne perconteris, neque requiras alterius cœli apertionem. Vbi enim maiora aperiuntur, non fuit neceſſe aperiri minora. Porro, ut intelligas Chriſti carne rupta, cœlos

etiam eſſe diuiſos: audi Paulum ad Hebræos 10. *ubi tria uelamina Deum te genita mutuo confert. Velamen primum eſt cœlum, quod tegit gloriam Dei. Secundum, eſt uelum templi, quod arcam, & ſancta ſanctorum te gebat. Tertium eſt caro Chriſti, eius deitatem conteges. Iam, ſicut in paßione, caro rupta eſt, ita & uelum templi ſciſſum, & proinde multo magis cœli aperti ſunt. Illi gloria, qui per carnem ſuam introitum nobis dedit in cœlum.*

CAPVT IIII.

Tunc ductus eſt Ieſus in deſertum.

CONSIDERATIO *hæc mihi prior occurrit, cur Dominus in deſertum contendat: an indignus eſt ciuium conuerſatione, cui uix cœlũ eſt pro dignitate? An timet ſibi ne in ciuitate lubricum carnis patiatur, qui ſanctitatis fons eſt? An beſtialis homo eſt, qui beſtiarum familiaritatẽ expetit, cùm ſit ipſe Deus?*

Rom. 8 *Ad hoc prima reſponſio eſt: Quòd qui baptizatus eſt, & ſpiritum accepit grandiorẽ, cuius ſpiritui, ſpiritus ille grandior teſtimonium reddit, quòd filius Dei ſit: is nihil mirum ſi in deſertum, mundum exhorrens, contendat. Imo maxime mirum, ſi in mundo permaneat, tanta maieſtatis eſt illa diuina uocatio, illa Spiritus ſancti infuſio tam uehemens, ut hominem fere non ſibi permittat: ſed uelut attonitum reddat: & ut illo guſtu, (quem accepit,) fruatur, locum quietum;*

non impeditum, ſed uacantem cupiat, & requirat: atque ideo deſertum cõtendat: uere enim dictum eſt: Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, uolabo, & quieſcam? Pſal. 54
credit tunc anima ſe nouo quodam fœtu fecundam, conſectat ſe à Deo uocari, nullum tempus ideo putat ſibi uacuum, ut diuinæ gratiæ uocanti reſpondeat.

Secunda reſponſio eſt: Docuit Dominus hoc loco id, quod uix hominibus erat antea notum uidelicet, quid ſit ſeculo renunciare, deſertum colere, non tam corporis, quàm animæ. Sicut igitur in deſerto eſt omnium rerum carentia, quæ ad uſum humanum neceſſariæ ſunt, quantum uidelicet ad corpus: ita & multo abundantius, Chriſtus, qui ſpiritus, & ueritatis magiſter erat, deſertum corporale requirens, deſertum ſpirituale colebat, ubi nulli rei corporali affectus, ſoli Dei, uniœ hærebat. itaque nihil in Chriſti anima erat, niſi Deus. O uere unicam philoſophiam. O uerè theſaurum abſconditum. Matth. 13
Si ita Deum exquiris, ut ex toto mundo, nihil penitus ames, nihil cupias, niſi Deum, ea eſt ſolitudo animi. Si diſceſſiſti penitus ab honoris, diuitiarum, & deliciarum amore, ut nihil mundi tuum tangat affectum, id uere deſertum eſt paucis notum de nomine, multo paucioribus de re. Hoc deſertum Antiqui nominabant, ſui negationem, ſeculi renunciationem, à mundo peregrinationem. Iam ſi Dauid deſertum hoc Pſal. 72
agnoſcebat dicens, Quid mihi eſt in cœlo, & à te, quid uolui ſuper terram? & rurſum, Renuit conſolari anima mea. Pſal. 76
& item, Vnam petij à Domino hanc requiram, Pſal. 26
& demum, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus? Si hæc

Pſal. 41 Dauid dicebat (quæ ſunt uerba animi in deſerto ſpiri-
tuali habitantis,) quanto potius credis Chriſtum omni
rei terrenæ renunciauiſſe, & in ſignum deſerti ſpiri-
tualis, deſertum corporale quæſiſſe?

Tertia reſponſio eſt: deſertum contendit, quia ſcie-
bat futuros multos Chriſtianos, qui deſerta eſſent habita-
turi. uoluit illis eſſe exemplo, in ieiunio, in rigore, in ten-
tatione, in Angelorum miniſterio: oſtendens eum, qui
deſertum colit, ſi Angelorum obſequijs non perfruatur;
uix deſertum in ueritate coluiſſe. Etenim, qui animo de-
ſerta excolit, ut homines deſeruit, & humana: ita Ange-
lis fruitur & Deo.

Leuit. 10 Quarta reſponſio eſt: Mandabatur olim, ut Ponti-
fex hircum acciperet, ſuperq; eum peccata populi im-
poneret, peccatisq; hircum onuſtum, in deſertum abi-
Iſaiæ 53 geret. Certe Chriſtus eſt; ſuper quem Dominus poſuit
iniquitas omnium noſtrum, & ideo, ut perſonam no-
ſtri gerentem, Spiritus ſanctus in deſertum expulit, ut
Marci 1 Marcus ait. Iuſtitia enim diuina, uelut irata, contra
Chriſtum, eum in deſertum relegauit: ut ibi peccatorum
noſtrorum ageret penitentiam. Is igitur quem cœlum
nō meretur recipere, (adeo eſt purus in ſe) in deſertum
expellitur, ut terra indignus, non merito ſuo, ſed no-
Matth. 11 ſtro. Quàm igitur humilis animo, quam deiectus &
contritus, actus in deſertum Chriſtus eſt?

Iſa. 14 Quinta reſponſio: Collocatur Lucifer cum Deo in
cœlo, & ibi peccauit. Collocatur Adam cum Eua in
Gene. 3 paradiſo, & ibi etiam peccauit. Si igitur per ſocieta-
tem, per delitias, per fœlicitatem non cognouit mundus
1. Corin. 1 Deum, placuit Deo, per ſtultitiam deſerti, per familia-

ritatem cum beſtijs, uiam oſtendere, qua ſalui fierent credentes. Prauum ſane eſt cor noſtrum, quod cum delicias habet & diuitias, illis afficitur, illis cor apponit. Fruitur'q; illis, quæ ad utendũ ſibi erãt à Deo conceſſa: quod'q; datum fuerat in hoſpicium, accipitur, ut domus, & uia pro habitatione. Placuit igitur diuinæ ſapientiæ, deſertum ad ſalutem homini proponere, docens neminem, niſi per deſertum, id eſt ſui, & ſeculi abnegationem eſſe ſeruandum. Qui enim uult uenire poſt me, abneget ſe: ueluti rex uolens à ruſticis, uideri aufert à palatio ſuo tapetia, & omnes diuitias, ne ruſtici, ſi hæc uiderint, hæc uidiſſe contenti, regem uidere contemnerent. Ierem. 17 Pſalm. 61 Lucę 9

Sexta reſponſio eſt: Docuit Dominus deſertum requirens, quod tantum ſit bonum æternitas, & gloria cœleſtis, ut digna ſit, pro qua conquirenda, totum mundum relinquas. Vt ergo pictores cum egregiam, ſunt imaginem depicturi, in campum à turba ſe metum ſecedunt. quique grauiſſimum negocium tractat, ſolitudines petit, ubi commodius de negocio meditetur: ne aliorum negotiorum turba, à ſua cura deturbetur: ita docuit Dominus, pro cœlo conquirendo, debere nos in agrum exire ad meditãdum cum Iſaac, & ad exigendam à nobis ipſis rationem, ſi ſunt nobis facultates ad tantum negocium inceptandum. Qui igitur cœlum uult, ſedebit ſolitarius & tacens, expendens ſi ædificium, quod incepit, perficere queat. Geneſ. 24 Lucæ 14 Trenot. 3

Septima reſponſio eſt: Voluit Dominus in deſerto eſſe, ut reſponderet figuræ: Filij Iſrael fuerunt in deſerto; & inde uocantur ad hæreditatẽ terræ promiſſæ. Ita

Det. 32 dicit Pſalmus: inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & uaſtæ ſolitudinis. Circunduxit eum, & docuit & cuſtodiuit, ut pupillum oculi ſui, &c. Ita & uoluit Deus pater inuenire nos (in Filio ſuo) in terra deſerta, in loco horroris, & uaſtæ ſolitudinis. Cuius cauſam ſi penetrare contendas, hæc uidetur eſſe. Sane om-
Gen. 1 nia Dei effecta ſibi inuicem in proportione reſpondent. Cum igitur creauit Deus res mundi: ante creationem mundus erat nihil, deſertum inane, & uacuum: ex illo deſerto, & nihilo uocantur res ad hoc pulcherrimum eſſe quod habent. Hac proportione factum etiam eſt, ut Iſrael eſſet in deſerto, & in nihilo rerum om-
Num. 21 nium, ubi deficiebantur aqua, pane, & reliquis uitæ rebus. Vbi abundabat mors, deerat uita. Ea igitur proportione fideles, qui eramus in Chriſto, in eodem Chriſto, ad deſertum adducimur: ubi nihil eſt uitæ, ubi multum eſt tentationum, multum dæmonis: & ideo mortis multum, ut correſpondenter poſtea, & huius mundi deſerto ad cœleſtem patriam uocemur. Res hæc eſt conſideratione digniſſima. Non uult Deus opes ſuas effundere, niſi in uacuos, deſertos, & qui fere ſint in morte, à uita alieni.

Sed quid cótẽdo cauſas afferre, cur ductus Dominus ſit in deſertum (cum expreſſe dicat Euangeliſta, Ductus
Matth. 4 eſt Ieſus, ut tentaretur à diabolo?

Iam ſecunda ſe prodit conſideratio, & ea quidem grauiſſima. Si Spiritus eſt, qui ducit, & Chriſtus, qui ducitur, & diabolus, ad quem ducitur, non niſi res ſumma eſt hinc expectanda, ſi quidem ſummus eſt in bonitate Spiritus, ſummus in manſuetudine Chriſtus, ſum-

mus in iniquitate diabolus. Quid ſibi uult res hæc adeo
mira? Ego quidem ſub aliorum cenſura ita cenſeo, Chri
ſtum à diabolo, non ita fuiſſe tentatum, ut communis
ſolet hominum opinio cenſere. Sed traditum fuiſſe
Chriſtum poteſtati tenebrarum, quodq́; permiſſus
fuit diabolus in Chriſtum ſæuire. Itaq́, ſicut tempore
paßionis Chriſtus fuit traditus poteſtati Iudæorum, Lucæ 22
imo uerius dæmonum, qui per Iudæos & gentiles, ſæ-
uißimam crudelitatem (id eſt dæmoniacam, & infer-
nalem) in Chriſtum exercuerunt: (nec enim illa ſæ-
uitia, niſi ex inferno prodire poterat, ſiquidem in
terra non erat eatenus inuenta) ita & tempore tenta-
tionis huius, conceſſus eſt Chriſtus diabolo, ut tentare-
tur. Nã et Iob fuerat diabolo ante cõceſſus. Illa igitur Iob 1
ſacra redẽptoris humanitas tẽtationi à Patre permitti- Pſal. 68
tur, ut ſicut in paßione doloris aquæ intrarunt uſq; ad
animam eius: ita in tentatione omnia dæmonis ma- Pſal. 21
chinamenta penetrarent ad totum, quod penetrare po-
terant. Quocirca, non mihi uidetur ſanæ fidei repu-
gnare, quod in hac tentatione Chriſtus cœperit pa-
uere, & tedere, & triſtitiam grandem habere. Alio-
qui, niſi tẽtatus fuißet per omnia, ut Paulus ait, ſine pec
cato, quomodo exemplum fuiſſet his, qui cum mœrore
et pauore tentatur? Iam mihi perſuaſum eſt, ea omnia,
quæ Chriſto acciderunt, fere fuiſſe ſumma, quæ illi con
tingere poterant. Fuit igitur hæc tentatio ſumma. At Marci 1
non poterat eſſe talis, ſi leuicula fuiſſet: & forte id ſigni
ficauit Marcus, cum dicit: Expulit eum ſpiritus. Ac
ſi diceret, Eum ad tentandum diabolo permiſit. Et
demum, quod diabolus aſſumpſit Chriſtum in tem-

ſtipinam, huic atteſtatur ſententiæ. Sed hoc infra exponetur.

Marci 1 Adijcio præterea & aliud, quòd Chriſtus tentatus eſt per omnes quadraginta dies. Id quod expreſſe uidetur ex Marco colligi, dicente: Erat quadraginta diebus, & quadraginta noctibus in deſerto, & tentabatur à Satana. cui textui, niſi uiolenter, reſponderi non poteſt. Adde q hæc ſententia non diſſlicuit Remigio, Bedæ, Thomæ, & Caietano. Ex quibus habetur, quòd ſicut Antonius Abbas paſſus eſt, innumeras à dæmonibus afflictiones, uiſiones, et terriculamẽta: ita et Chriſtus paſſus eſt. Lege diuũ Thomam 3. partẽ quæſtione 41. articulo 3. ad ſecundum: et ibi Caietanum. Huic ſententiæ adſtipulatur, quod Lucas dicit: Expletæ omni tentatione, receſſit diabolus. At non erat omnis tentatio illa triplex, quæ poſt quadraginta dies euenit. Dulcius ergo intelligi poteſt, quod nulla non arte, & machinamentis, illũ quadraginta diebus diabolus in Chriſtum ſæuijt. Cui ſententiæ iterum Paulus ſuffragatur cum dicit Chriſtum tentatum per omnia, per ſimilitudinem abſq; peccato. Si tentatus eſt per omnia, nullum igitur tentationis genus non eſt expertus ab hoſte, ſine peccato tamen. Demum qui omnibus tentatis futurus erat exemplum, auxilium, & meritum, omnes fere tentationes experiri debuit. Quid igitur abſurdi erit, ſi dicatur, quòd ſicut caro Chriſti timore mortis expauit, & mœſta fuit, & triſtis erat illi anima uſque ad mortem: ita & uiſionibus dæmonum, (quas naturaliter quilibet horret) mœſtus erat, & affligebatur. Quis enim circa ſe infernum uidere non recuſet? Vere igi-

Hebr. 4

Marc. 14

tur dicere poterat: Circundederunt me canes multi, & Salua à cornibus unicornium animam meam. Ex his intelligere licet cauſam, cur ſpiritus adduxit Ieſum, ut tentaretur: Cauſa uero eſt, ut Chriſtus inciperet pati à dæmone eam ſeuitiam, quam in paſſione à dæmonis membris paſſus eſt, ut ſcilicet uideret ſe manibus dæmonum aſſumi, rapi, & quo illi uellent abduci. Videlicet, ut cum fidelis ſe ita uiderit à dæmone tractari, non deſpondeat animum, credens omnia iam periiſſe. Non perierunt, ſed fœliciter ſuccedent. Lege Vitas Patrum, & intelliges nonnullos Sanctorum dæmonibus permiſſos, ita ut quidam ruerēt præcipites à dæmonibus acti: quidam caderent in puteos, &c. Psal.

Dices, cur diabolus deſuper tantam poteſtatem in Chriſtum accepit, cur permiſſus eſt tam acriter tentare? Ad hoc prior reſponſio eſt: Sane Deus diſponit omnia ſuauiter, nulli faciens iniuriam, aut uiolentiam: ſuumq; cuiq; ius ſeruat illibatum. Sicut ergo ſanctus Iob petenti diabolo permittitur Deo nolente ius tentandi diabolo denegare, ne diabolus de Deo quæreretur; quod ſine cauſa ſeruos habet, quos ſibi eripit: ita & ego arbitror, diabolum, qui non cognoſcebat Chriſtum, eſſe Deum, à Deo expetiiſſe, ut ſibi liceret arma contra Chriſtum ſumere, alioqui uim ſibi à Deo factam iactaret, ſibi Chriſtum à ſuis telis eripiente. Iob.

Altera cauſa eſt: quam Dominus indicat apud Ioannem dicens. Venit ad me princeps mundi, & in me non habet quicquam. Venit ſane cum omnibus artibus ſuis ad Chriſtum Lucifer cum aſſeclis ſuis, uenit, ut tētaret & tentare permiſſus eſt, ſed nihil in eo reperit ſuum, Ioan.14

quicquid reperit, diuinum fuit. Vt ergo noſſet dæmon eſſe in terra hominem, in quem nullum ipſe ius haberet, ideo tentari Chriſtus permiſſus eſt.

Tertia cauſa fuit: Vt tentationes dæmonis hebetaren-
Ephes. 6 tur in Chriſto: ut furiæ, & artes diaboli, quibus uelut
1.Cor.10 telis igneis in nos ſæuit, ſuum rigorem, et acumen in Pe-
tra, quæ eſt Chriſtus, remitterent. Sane ſicut in crucis
Gene.3 ſanguine, flammeus ille gladius, quo cuſtodiebatur Pa-
radiſus extinguitur: ita & uiſiones dæmonum, eiuſq;
machinamẽta in Chriſti tentatione flaceſcunt. Quis poſ-
ſet furentem impetum diaboli ſufferre, niſi eum prius
Chriſtus in ſe confregiſſet? Igitur tentatio Chriſti pro-
1.Cor.10 meruit, quod uere, & confidenter Paulus aſſeruit, ꝙ
ſcilicet Deus non permittet nos tentari ſupra id, quod
poſſumus: Videlicet id Chriſti in tentatione patientia pro
merente.

Quarta cauſa fuit: ut iam intelligeret dæmon eſſe
poteſtatem in terra, contra quam tota inferni machina
Iſaiæ 14 nihil poſſet, ut, qui iactabat ſe poſſe conturbare terrã,
concutere regna, & orbem in deſertum ponere, iam ſi-
cut unus ex hominibus uictus, & uulneratus ſit. Tum,
ut intelligeret homo, ſe in homine Chriſto, omnes uires
diaboli poſſe confringere, & omnes eius artes ſupera-
Rom. 8 re, Vt iam audenter, et uere dicat Paulus: Neque Ange
li, neque principatus, neque ulla creatura poterit nos ſe
Philip. 4 perare à charitate Dei. et alibi: omnia poſſum in eo, qui
Rom. 8 me confortat, & deinum. in his omnibus ſuperamus per
eum, qui dilexit nos. At, unde Paulo confidentia tanta?
Sane, quia homo per Chriſtum uincere diabolum po-
teſt: & ſi nolit, ab eo uinci non poteſt.

Quinta cauſa eſt: Tentatur Petrus initio ſui Pontifi- Luc. 22
catus, cum ſcilicet Chriſto ſuccedebat in ſede. Tentatur quidem, & à uoce puellæ tremit, & perit. Cur tentatur Petrus? certe ut tenet ſit, & blandus ad oues, quæ perierunt, cum ipſe perierit. Tentatur & Chriſtus initio Matt. 3
ſui Sacerdotij, cum uidelicet à Patre Summus pontifex declaratur. Cur tentatur, & cur acerrime tentatur? Hebr. 4
Certe ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex. Nec enim blandi ſunt ad miſeros, qui miſeri non fuerunt. Ergo pontificis, curati, & confeſſoris prima uirtus eſt miſericordia, quam ut experimento ſciat Chriſtus, ten- Heb. 5
tatur.

Tres alias cauſas exhibuit nobis Paulus ad Hebr. 5. Hebr. 5
cum dixit: Ex his, quæ paſſus eſt didicit obedientiam, & conſummatus factus eſt omnibus ſibi obtemperantibus, cauſa ſalutis æternæ. Priorem cauſam explicat uerbum illud, Didicit obedientiam. Sane erat docturus homines, ut eſſent in tentatione conſtantes, neque ab obedientia Dei diſcederent, neque diaboli obedientiæ ſubderentur. Qui igitur huius obedientiæ erat futurus magiſter, prius experimento, id diſcat in ſe. Alteram cauſam explicat uerbum illud, Et conſummatus: Plane non conſummatur per tentationem Chriſtus, ut Deus, nec ut homo. Sed apparet nobis conſummatus, ut uictor, et triumphator: ut quiuis confidenter accedere poſſit ad thronũ gratiæ ipſius. Vltimã cauſam exponit uerbũ, Factus eſt omnibus cauſa ſalutis æternæ. Sicut enim Matth. 3
baptiſmus Chriſti fuit cauſa, ꝙ nobis cœli aperirentur; quòd in nos Spiritus ſancti columba deſcendat: quodq; uoce Patris filij Dei deſignemur: ita & Chriſti tentatio,

et uictoria, cauſa fuit, quòd tentati uincamus. Vt enim in Adam tentato, & uicto, omnes tentati, & uicti ſumus: ita in Chriſto tentato, & uictore, omnes tentati poſſunt eſſe uictores. Sed unã, aut alteram cauſam ne graueris, Lector, audire. Tentatur Abraham, cum fidelium
Gene. 22 *Pater conſtituitur, & tentatio fuit, ſi propter Deum uitam filij unici contemneret. Et quia contempſit, dictum illi eſt: Quia feciſti rem hanc, multiplicabo ſemen tuum ſuper arenam, ſemen tuum poſſidebit portas inimicorũ ſuorum, et in ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Multo igitur maiore merito debuit tentari Chriſtus,*
Eſai. 9 *ut eſſet Pater futuri ſeculi. Et tentatio eſſe debuit talis: ut propter obedientiam Dei, potius ſe fame conficeret, quàm panes produceret: & miniſteria angelorum contemneret potiu, quàm ſe è pina præcipitaret: et demum omnia regna, et omnem creaturam deſpiceret, antequã diabolum adoraret. Contempſit Chriſtus in primo propriam uitam, in ſecundo, angelos, in tertio, omnia deſpexit: uides, quàm recte benedictio Patris deſcendit in Filium? Recte ergo benedicentur in Chriſto omnes gentes: & qui miniſteria angelorum deſpexit, recepit, ut eius ſemen poſſideret portas inferni. Et qui omnia regna, & regnorum gloriam contempſit, dono accipit, ut multiplicatum habeat ſemen ſuper arenam maris: & neque id modo, ſed quod tale ſemen pro ſui Chriſti adoratione, omnia mundi regna, & eorum gloriam negligat. Demum merito tentationis Chriſti factum eſt, ut ſacerdotes Chriſti (qui eius ſemen ſunt ſpeciale) poſſideant re uera portas inimicorum: abſoluentes peccata, quæ uere ſunt portæ inferorum.*

Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus,& qua-
draginta noctibus. *Hic tertia occurrit conſideratio, cur uitam ſpiritualem Chriſtus à ieiunio auſpicatur? Planum hinc nobis cõtra nouatores ſumitur argumentum. hi reijciunt ab Eccleſia omnia ieiunia, omnemq; rigorem. At uero Spiritus ſancti inſtinctus eſt ad ieiunium. Chriſtus enim à Spiritu agitur ad ieiunandum.* Galat. 5
Sane, cum ſpiritus concupiſcat aduerſus carnẽ, nihil antiquius habet ſpiritus, quàm ſtatim carnem domare: nullo uero id commodius, & facilius modo, quàm per ieiunium.

Secundo Chriſtus ieiunauit. Certe quia eius animus, & uoluntas erat uitam degere multo, quàm Ioannes, feruentiorem: utpote qui tanto, quàm Ioannes, ſanctior erat. Et ita ego aſſeuerare contenderim, cibum, potũq; Chriſto (ante eius baptiſmum) arctiſſimum fuiſſe. Indicarunt hoc quadraginta dies ieiunij ſui: nec enim ita ieiunaſſet, qui lautius antea uixiſſet. Igitur inſtitutum, & animi feruor in Chriſto, erat ieiunare. At quia tam anguſtum ieiunium non conueniebat prædicatori, qui publicanos, et peccatores ad ſe adducebat: idcirco ab animi ſui inſtituto diſceſſit, & rigorem temperauit. Igitur animi impetus rigori manus uictas dabat, ſed neceſſitas à rigore ſubtrahebat.

Tertio: Dominus ieiunans in deſerto, edens uero, & bibens in ciuitate, docuit, quàm aliena debeat eſſe uita Chriſtiana ab omni fraude, fuco, & hypocriſi: hypocrita, ubi uidetur, ieiunat. Cũ uero teſtis abeſt ieiunio, abeſt et ieiunium: at non ita qui ex animo pius eſt, is claudit Matt. 6
cubiculum ſuum, cum opus bonum facit: cum uero edit,

aut bibit, id operatur in aperto.

Quarto: intelligat Pontifex, qui Chriſti gerit uices, quàm modico debeat eſſe contentus. Si enim deſertum, & ieiunium ſunt pontificia ſuppellex, hæc non caro conſliterint pretio.

Quinto: ieiunauit tempore tanto, ut indicaret, carnem ſuam leges naturæ poſſe ſuperare. Licet enim anima Chriſti Deum uideret, eius tamen gloria non redundabat in carnem, ac ideo eius caro naturæ legibus ſubiacebat. At cum Moſes uidet Deum, ita eum illa uiſio abſtrahebat, ut tunc naturalibus neceſſitatibus non ſubderetur. Ac ideo, ſi quadraginta dies perſtat ieiunus, nihil
3.Reg. 19 *mirum erat. Rurſum, ſi Elias quadraginta diebus ſuſtinet inediam, plus ſane gratiæ Deo, quàm Eliæ, debetur? Si enim datus eſt illi cibus, qui eum per id tempus aleret, & in cuius fortitudine ambularet: non fuit adeo multum non edere, qui edere non egebat, utpote cibo illo ſatur. At Chriſtus uitam agens, ſicut nos, nullo interea hauſto cibo robuſto, ieiunus perſeuerat: indicat igitur iam in terris carnem eſſe, quæ naturam cœleſtem ſapiat: datur ergo ſignum, qualis futura erit noſtra caro in cœlo, quæ talis eſſe cœpit in terra. Et rurſum monſtratur, non fore impoſsibile, ſi uiri (maxime qui in deſerto uitam agunt cœleſtem) multis diebus non comedãt, dulcedine contemplationis allecti.*

Sexto, ieiunat docens, ante tribulationes, cum imminent, eſſe ieiunandũ. Siquidem ipſe ante omnes tentationes, tã graui armatur ieiunio: cuius cauſam ſi requiris,
Pſal. 144 *hæc eſt: Dominus morem hunc habet, alleuandi omnes eliſos, et pauperum non obliuiſci: cum igitur tu per*

ieiunium allidis, et de pauperas te, ad currit Deus, ſubleuat, & ditat te.

Porro dicet: Cur uero tot diebus ieiunat? Primũ, quia tunc dedit Dominus Chriſtianæ religioni principiũ. At religionis primus feruor ſolet eſſe uehementiſsimus, ut poſtea habeat unde flacceſcere poſsit. Alioqui, quod tepide incipit, facile gelatur, & in nihilum uertitur.

Secundo, uoluit Dominus, quod ſui ſectatores, nihil perfectionis, quã in alijs inueniſſent, in ſuo inſtitutore deſiderare poſſent. noluit igitur eã laudẽ negligere, quã Elias & Moſes habuerunt, ne Iudæi, aut alterius ſectæ homines, aliquid grande ſuorum fundatorum facinus iactarent: quod in Chriſto Chriſtiani non inuenirent.

Tertio: Si uita noſtra deſignatur numero quadragenario, ieiunans Dominus quadraginta diebus, uiſus eſt ieiunaſſe uitæ noſtræ tempore. Vt uidelicet, quo nos tempore manducamus, ipſe ieiunaret. Imitatus eſt Dominus exemplum Iob, qui, quo tempore ſui filij conuiuijs, & uoluptatibus uacabant, ipſe Deo ſacrificabat, ne forte, inquiens, benedixerint Deo in corde ſuo, adeo periculoſa res eſt gula, ut Deo benedicere perſuadeat. Vt igitur Iob pro edentibus filijs ſacrificium Deo offeret: ita & Chriſtus pro edentibus Chriſtianis, ſeipſum per ieiuniũ Patri ſuo offert, ne forte peccatum gulæ in deſpectum nos Dei adduxerit. Iob 1

Et demum quarto. Si quadraginta ſignificant dies uitæ noſtræ, quibus à terra promiſsionibus peregrinamur, aperte Chriſtus quadraginta diebus ieiunus ſignificauit, ieiunãdum nobis eſſe per totã uitã: et, re uera, neſcio an religio ulla in orbe ſit, quæ adeo familiare ſibi habeat

Ieiunium, ac Chriſtiana. Id tibi perſuadebis, ſi religiones monachorum ſpectes, imo ſi uiros ſpirituales aſpicias. Quid, ſi ieiunium ſpirituale diſpicere libuerit? Quid aliud eſt uita ſpiritualis, quàm ieiunare, non ſolum à malis, ſed etiam à bonis, non ſolum à terrenis con
2.Cor. 12 *ſolationibus, ſed etiam ſæpe à cœleſtibus? Sicut gloriatur*
Gal. 6 *Paulus in tribulatione, et uehementer aliam gloriationem exhorret, quàm crucis.*

Poſtea eſuriit. *Quarta conſideratio eſt, cur Chriſtus poſt quadraginta dies eſuriit? uere enim caro, quæ per quadraginta dies nõ eſuriit, poſt illos eſurire non debuiſſe uidetur. At illa prior ratio eſt: ut doceret, nulli carni, quantumuis mortificatæ, & exhauſtæ, eſſe fidendum.*
Gal. 5 *dum. Si enim caro eſt, concupiſcet aliquando contra ſpi*
Iudic. 16 *ritum. Si Dalila eſt, machinabitur aliquando mortem*
Gen. 3 *Samſoni. Si Eua eſt, pomum offeret uiro ſuo. Recte Pau*
1.Cor. 9 *lus, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne*
1.Cor. 9 *forte, dum aliis prædico, ipſe reprobus efficiar. Voluit igitur Dominus, quòd caro ſua eſuriret, ut admoneret nos, multo magis noſtram eſuritiuram, etiam poſt multos abſtinentiæ dies.*

Secundo docuit contra Stoicos, non eſſe culpabiles naturæ affectus: non tibi uitio uertitur, quòd eſurias, ſitias, timeas, doleas, gaudeas, ſi modo ſpiritus integer ſit. Cœleſtis uitæ eſt, quæ hos motus non ſentit: dum in hac uita uiuis, eos ſi ſentias, nihil eſt quòd turberis. Dictum mihi id ſit contra quoſdam immodice ſanctos, qui ſtuporem, & inſenſibilitatem quandam optant in rebus huius uitæ: at Chriſtus eſurit ex fame, timet de morte.

Audeo & tertio dicere, ſi tibi hoc infortunium inciderit,

cideris, ut in lapſum naturæ corrueris: ne protinus deſpondeas animos, ne protinus deſperes. Quid mirum, ſi caro, cuius naturæ eſt eſurire, aliquando comedat? Quid mirum, ſi qui ſitit, bibat aliquando? non eſt homo, qui non peccet: ne igitur protinus excidat cor tuũ, ne concidat illico facies tua, ſurge, propera, uulneri inflicto adhibe medicinam, miſerebitur tui Dominus, qui nouit figmentum tuum. Ergo, ſi peccaſti, ne putes, nauem iam penitus in fundum abiiſſe, ſed indue uirum, & iter tuum, quod ceperas, proſequere. 3. Reg. 8 Gen. 4 Pſal. 102

Quarto docuit, Sanctos, etiam ſi in altiſsima contemplatione conſiſtant, ſuæ carnis curam habere debere. neceſsitates ſunt naturæ, non uoluntatis: ideo curandæ à nobis ſunt, non reiiciendæ. Profecto ſponſa dolebat, quòd cum ſpoliaſſet ſe tunica ſua, cogeretur eam induere: at induenda tibi eſt, quia nec dum ſtolam gloriæ induiſti. Igitur qui Deo ſe ſe tradidit, curæ carnis uidetur renunciaſſe: at tamen paſſurus eſt, ſicut & Chriſtus eſuriit. Cant. 5 Eccl. 45

Quinto docuit, quòd omnes nos curam carnis agere permittimur, modo prius ieiunauerimus, ideſt, modo mentis curam egerimus. Primũ igitur regnum Dei quærendum, poſtmodum corpori noſtro prouidendum. Sicut Chriſtus prius ieiunat, poſtea eſuriit. Matt. 6

Sexto docuit, tunc maxime ingruere tentationes, cum diabolus ſentit nos eſurire, & aliquid humanum cupere: cum eſuriſſet Chriſtus, acceſsit tentator. Cum aliquid, quod non ſit Deus, cupimus, tunc maxime adcurrit diabolus. O ſi uoluntas noſtra nihil, niſi Deum eſuriret; ò ſi lachrymæ noſtræ eſſẽt panes noſtri:

Pſal. 41 *dum dicitur, Vbi eſt Deus tuus? quàm fugeret, quàm formidaret dæmon accedere ad tentandum? rectè di-*
1.Tim. 6 *ctum, cupiditas eſt radix omnium malorum. Sed progredior.*

Acceſſit tentator dicens: Dic, ut lapides hi, &c. *Re uera tentator diabolus eſt. quia maxime potens eſt*
Gene. 3 *ad tentandum, maxime callidus. Erat enim ſerpens cal lidior cunctis animantibus, demum maxime inimicus*
Matt. 13 *generis humani, iuxta uerbum Domini: inimicus homo uenit, & ſuperſeminauit zizania. Dices, nón ne & alij homines tentant, non ne etiam alij diaboli tentant? Certe tentant homines, diaboli tentatoris furijs acti. tentant etiam & alij diaboli: uerum, quia (ut arbitror) Lucifer fuit, qui tentandi Chriſtum prouinciam ſibi ſumpſit, ideo dictum eſt, Acceßit tentator: ille uidelicet ſummus in arte tentandi. Fuit etiam (ut opinor) Lucifer ipſe, qui Adamum tentauit: dictum enim eſt, quòd ſerpens erat callidior cunctis animantibus, ergo callidißimus dæmonum (ſcilicet Lucifer) parentes tentauit noſtros, & ita uere tentator, quia primus fuit, qui tentationem inuexit in terram. Sed audiamus, quid dicat. Dic, inquit;* ut lapides hi panes fiant. *Videtur mihi, dæmon intellexiſſe, ſolius Dei eſſe munus, lapides in panes conuertere. Et ut à terrenis aſſurgamus ad cœleſtia, certe cum Deus è terra producit triticum, è quo panes fiant: an non terram uertit in panem? Si igitur è terra fit lapis, igitur è lapidibus (ideſt ex materia, ex qua fiunt lapides) Deus ſuſcitat panes. quid? an non ex locis petricoſis ſolet frequenter panis prouenire?*

Secundo, manifeſtum eſt, ꝙ Chriſtus eſt lapis, Apo-

ſtolo aſſerente, quòd ſit petra: & ipſo Chriſto dicente: 1.Cor. 10
Lapidem, quem reprobauerunt, &c. At ſolus ipſe Chri Matt. 21
ſtus eſt, qui ſe lapidem uertit in panem, ipſomet dicente:
Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi. Ioan. 6

Tertio apertum eſt, corda hominum iniquorum eſſe lapidea, teſte Deo per Prophetam: Auferam, inquit, à Ezech. 36
uobis cor lapideum. Hos lapides ſolus Deus uertit in panes, quos non alius edit, quàm Deus. plane ex corde iniquo ædit diabolus, ſicut edebant corui ex panibus, quos Gen. 4
Piſtor regis Aegypti in caniſtro ſuper caput ferebat.
Sed cor, cum ſanctum eſt, Deo ipſi panis eſt: ipſo Chriſto dicente: cibus meus eſt, ut faciam uoluntatem Patris Ioan. 4
mei. effecta igitur Patris uolũtas panis Chriſti eſt. quid uero aliud eſt uolũtas Patris in nobis, niſi cor noſtrum, cum ſanctificatum eſt? Hæc enim eſt uoluntas Dei, ſan- 1.Theſ. 4
ctificatio noſtra.

Quarto: an non durus eſt lapis auarus? qui non lapis modo eſt, ſed ferrum, & calybs: habet enim cor conuerſum in ea, quæ amat. Si lapides, & gemmas amat, ſi nũmos, & æs, an non lapis eſt, & ferrum? hunc lapidem uertere in panes, quos proximi, et pauperes edant, ſolius Dei uelut miraculum eſt.

Quinto: an non tribulationes ſunt lapides, quibus dæmones et mali, et aliquãdo boni uiros probos, et inculpatos lapidant? at hos lapides in dulciſſimos panes uertit Actor. 7
Chriſtus Stephano, uertit et Laurẽtio, cæteriſq; martyribus: an nõ dulcis erat tribulatio Paulo dicẽti, mihi abſit Galat. 6
gloriari, niſi in cruce? quis ita ſuauiter mordet ex pane, quã Paulus ex tribulatione? Iactat Dauid, ꝙ lachrymæ Pſal. 41
fuerint illi panes die, ac nocte. Et re uera lachrimæ fuſæ

coram Deo, dulcis panis fiunt.

Matt. 18 *Sexto: An non lapides ſunt peccata, quæ admiſimus? plane mola ſunt aſinaria in collo peccatoris ſuſpenſa.*
Zacha. 5 *Plane lapis plumbeus ſunt ſuper humeros peccatoris ſe*
Pſalm. 73 *dens, & onus graue ſuper eum, qui peccauit. Hos uero*
Rom. 8 *lapides in panes uertit Dominus: ſiquidem diligentibus*
Exo. 15 *Deum omnia cooperantur in bonum. Sicut enim Aegyptij, qui prius Iudæis erant terrori, ſuffocati poſtea, ſunt illis lætitiæ materia: ita & peccata, quæ peccanti erant lapides (ubi in uirtute profeceris) ſunt humilitatis, & moderationis, & lætitiæ cauſa.*

Septimo: An non ſapientia (ſeu uita ſpiritualis) lapis
Eccle. 6 *eſt? audi, quid in ſapientia dicatur: Quam aſpera eſt nimium ſapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors: quaſi lapidis uirtus, probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam. Ac ſi dicat, Sapiētia eſt, quaſi lapis oneroſus, in principio: ideo ignaui, & excordes pondus ſapientiæ à ſe excutient. Hunc*
Eccl. 15 *pretioſum tamen lapidem uertit Deus in iucundiſſimũ*
Ioan. 6 *panem: dictum eſt enim, Cibauit illum pane uitæ, & intellectus, &c.*

Secundo hic nota, quòd cum Deus uertit aquam in uinum, aut uirgam in ſerpentem: aut nunc panem in
Philip. 2 *corpus ſuum, id plane facit, deſtruendo naturam aquæ, producendóq; nouam uini, aut ſerpentis. Itaque res illa, quæ in aliam uertitur, neceſſario deſtruitur: & ideo, cum peccatorem uertit in iuſtum, deſtruit peccatorem, ut iuſtus oriatur. Contra facit peccator, lapides ipſos, manentes lapides, uertit in panes: uult in hac re peccator potentior eſſe Deo. Certe, cum peccator in ſuo gaudet*

peccato, lapidem, qui lapis eſt, uertit in cibum. Quid? an non frequenter difficillima, & durißima peccata, difficiliora, quàm lapides illi, per quos Ionathas ad Philiſtheos reptans aſcendit, peccator, uelut ſi panem ederet, aggreditur, conatur, & nititur? Profectò duriores ſunt amores iuuenũ, quàm lapides: aſperiores, quàm aſperrimi ſcopuli. At miſeri non adeo lamentur, cum manducant, quàm cũ propter dilectam patiuntur. Quid numerem nauigationum difficultates, bellorum caſus? at hos uorãt homines, quaſi panes. Certè in hac re diabolũ imitantur: quid enim aſperius, quid minus edi poterat, quàm illud, Conſcendam ſuper cœlum, et ero ſimilis altißimo? Hunc uero lapidem dulcem inuenit diabolus. 1. Reg. 14 Iſaiæ 14

Non te prætereat, Lector: quòd omnis tentatio, qua tentamur, eſt ſimilis tentationi Chriſti. Semper enim dicit diabolus animæ ſanctæ, Dic, ut lapides hi (ſcilicet, peccata) panes fiant, ideſt, ex illis comede, non nocebunt, &c.

Pulſat porro animum difficultas, quid dæmon hac tentatione prætendebat? nec enim tam uidetur tentatio uafra, quàm & tentante, & tentato digna uidebatur, imo uidetur ſumma inſipientia, lapides offerre fameſcenti. An non erat facilius afferre illi ueros panes, aut certe phantaſticos? è quibus ſi ediſſet, facile erat argumentum, non eſſe Deum, qui diabolo obtemperaret. Iam ſi Chriſtum ad gulam diabolus prouocabat: quæ gula, imo quod peccatum, imo quod non meritum fameſcentem ce uederet? Ego arbitror primum intentum diaboli fuiſſe, expiſcari: ſi fore Chriſtus ea laude, qua Filium Dei, & miraculorum factorem, eum

laudauerat, non nihil per uanam gloriã titillaretur, animusq́; gaudio uellicaretur. Nec enim credidit diabolus,
1. Cor. 2 *Chriſtum eſſe Deum, licet nouerit eſſe Meßiham, quãuis nec eo tempore nouerat certo, eum eſſe Meßiham.*

Secundo prætendebat ea tentatione uenari: num forſan Chriſtus, ad diaboli uocem, non nihil de ſuo rigore laxerat. imo ſi non nihil ille uirilis Chriſti animus è ſua conſtanti fortitudine deficeret. Si enim Chriſtus cepiſſet tunc ſibi compati, et ſe ipſum ad carnis affectum inclinare, peccatum inueniebatur in Chriſto, qui propter diabolum è uirili efficacia elangueſcebat.

Sed profundior mihi hæc ars diaboli dilucet. Finge, obſecro, purum hominem fuiſſe Chriſtum, non uero Deum. Iam, uide eum hominem ieiunio quadraginta dierum exhauſtum, & fere de cuius uita (niſi ſibi prouideat) periculum ſit: uide ex alia parte ſanctitatem miram in Chriſto refulgentem. Tentatio igitur fuit talis: ò uir (inquit Dæmon) noſti, quemuis debere ſub pœna peccati mortalis, ſui curam corporis agere, cum extreme patitur. Cum igitur non ſit tibi iam periclitanti ad manum panis, (nec enim tuus rigor alio cibo gaudebit) neque hic ſit alius modus habendi panem, quàm ex miraculo Dei, Deo fide: qui in neceßitatis tempore paratus
Pſal. 144 *eſt facere uoluntatem timentium ſe: age, ergo iube, ut Dei imperio lapis fiat panis, alioqui, tu tui eris occiſor, alioqui Deo diffides, & quomodo Deus non parebit tuæ uoluntati, cui tu adeo paruiſti? Dic tu nunc Lector quæſo, an non iam, in ſummas angustias uirum (qui purus homo eſſet) diabolus coniecißet? Si audet Deo fidere, diabolo obedit: ſi Deo non fidit, infidelis eſt*

ſi non audet lapides mutare, ſe uidetur occidere: ſi audet, Deum uidetur tentare. An non hoc ſummum erat diſcrimen? hac fuit indicio meo diaboli aſtutia: utrum, quem non niſi hominem putabat, in tantum diſcrimen adigere, ut conaretur lapides uertere in panes.

Sed interim ne prætereas hanc annotatiunculam: Quàm curat diabolus ſeruos Dei è rerum diuinarum conſortio, in corporis curam detorquere? Dei ſtudium eſt, nos è terrenis ad cœleſtia prouocare: diaboli contra, in carnis nos prouidentiam deflectere. Deus uult, ut edamus ad Euangelizandum: at diabolus, ut Euange-
lizemus ad edendum. Deus mundum ſubdidit homini, 1.Cor.15
ut è mundo aſcenderet ad Deum: diabolus uellet, ut miracula omnia, & mundum ipſum, ad edendum homo
incuruaret. At prouidentia carnis inimica eſt Deo: legi Rom.8
enim Dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt.

Tentatori reſpondit Dominus: Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo. Qui locus intelligi poteſt, aut ſpecialiter de Chriſto, aut generaliter de quouis homine. Si intelligatur de Chriſto, uerificatur uarijs
modis. Primo, certum eſt, quòd res non uiuunt, nec ſub- Hebr.1
ſiſtunt ex ſe: ſed Chriſtus eas portat uerbo uirtutis ſuæ, Ioan.1
& uerbum erat uita hominum, iuxta Ioannem. Igi- Deut.30
tur Deus eſt uita noſtra, & rerum omnium, iuxta Mo-
ſen: non ergo in ſolo pane uiuebat homo Chriſtus, ſed in Actor.17
Verbo, in quo uiuimus, mouemur, & ſumus. Idq; ſe- Ioan.14
cundum eſſe naturale.

Secundo, quia uerbum eſt uia, ueritas, & uita gra- Chriſtus &
tiæ: hic homo Chriſtus non in ſolo pane uiuit uita gra- Verbum
tiæ, ſed in Verbo dante illi ſummam gratiam.

viuit uita naturali, & uita gratiæ, & uita gloriæ, & uita Dei.

Tertio, quia omnes ſancti ſunt beati in Verbo: igitur non in ſolo pane uiuit homo Chriſtus, uita gloriæ, ſed in Verbo, reuelante ſe glorioſæ animæ Chriſti.

Quarto, hæc grandis gratia Chriſto facta eſt, ut eius humanitas, eademmet exiſtentia ſingulari uiueret, qua uiuit & Verbũ, quatenus perſona diuina eſt. Licet ergo noſtræ humanitates uiuant per panem, at humanitas Chriſti ſingularis ea uita uiuit, quæ nullo unquam eguit pane. Viuit, enim uita Dei, qui pane non alitur.

Quinto, & quia hæc Chriſti humanitas, non uiuit ex una, aut altera Verbi conditione: ſed uiuit ex omni proprietate, quæ ipſi Verbo conuenit, ideo non dixit, Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in uerbo: ſed dictum eſt, Non in ſolo pane uiuit homo, ſed ex omni Verbo, quod procedit de ore Dei. Id Theologi ſibi peculiari uocabulo loquuntur, Verbũ (dicentes) & homo ſibi communicant idiomata.

Iam ſi illud, Nõ in ſolo pane uiuit homo, ſed in Verbo Dei, libeat generaliter de omni homine intelligere, uerificatur apud me, primum hac ratione. Videre eſt frequentiſſime homines, qui licet multum edant, nunquam ſatiantur tamen, nec ingeſtus cibus ſatiat edentem, uidebis contra pauperem, offuſa panis contentum: an non uerum eſſe iudicas, quòd non in ſolo pane uiuamus, ſed ex Dei imperio, & beneplacito. Sane tempore famis nullus panis comeſtus ſatiat: at quouis alio tempore exiguum etiam panis ſat eſt ad ſatietatem

Secundo uerificatur, quòd cum homo non ſit caro: ſed potius multo ſit anima, hæc anima non uiuit in pane ſolo (hic enim ad carnem ſpectat, & ad animã qua-

*tenus in carne eſt) neque etiam uiuit, in aliquo uno uer
bo Dei. nec enim ſat eſt, ut anima tua uiuat, ſi unam
uel alteram legem Dei impleas. Si uis uiuere, in omni
uerbo Dei uiuendum eſt. Id eſt in impletione omnium
mandatorum, nam qui offenderit in uno, factus eſt om* Iacobi 2
nium reus.

*Tertio uerificatur: Exiſtimant homines, quòd cura
panis, & cibi corporalis ea ſit, per quam uiuant. Et
ideo obliti rerum Diuinarum toti ſe rebus humanis tra
dunt. Contrarium docet nos hoc uerbum Chriſti: quaſi
diceret, Non in cura rerum temporalium uiuetis: imo
contra, ſi primum quaratis regnum Dei, & eius iu-* Matt. 6
*ſtitiã, hac omnia adijcientur uobis. Si uultis panẽ corpo
ri, nõ eum pracipue quaratis, ſed quarite primum pa
nem anima, & erit Deo cura de uobis. Viue Deo, &
uiues etiam tibi.*

*Quarto explicat, hoc uerbum rem mirabilem. Panis
res eſt uſualis, qua paſcuntur homines: lapidibus nemo
eſt, qui paſci poſſit. Perſuadeant igitur ſibi uiri pij, ſuã
uitam non ex communi rerum uſu pendere: ſed ex Dei
beneplacito, qui etiam ex rebus repugnantibus ſuos pa-
ſcere ſolet, quis credidiſſet, aquam erupturam ex petra,* Num. 20.
aut maria dulces poſſe aquas effundere? at non in com Exod. 15
*muni rerum ordine uita ſpiritualium conſiſtit: ſed
ex Dei uoluntate. Ita equidem, cum te in diſcrimi-
ne extremo conſpexeris, nec eſt tibi panis, aut alia
res mundi, in qua ſperare queas, intellige Deum eſ-
ſe adeo potentem, ut ſine pane, aut re alia, in qua
ſperare poſsis, imo ex lapidibus, id eſt, rebus deſpera-
tis, te paſturus ſit.*

Quinto docuit dominus, eo ipſo quod, quis eſt filius Dei, non in ſolo pane uiuere, imo nec in eo uiuere præcipue: ſed uiuere in hoc maxime, quod ex Dei uoluntate dependet. Cuius uoluntas ſi fuerit, ut moriare, hoc ipſum filio Dei, uiuere eſt: hæc ipſa mors, & illi uita. Dicit ergo Dominus, Non eſt mihi de ſolo pane corporali cura, cura eſt de uoluntate Dei, ex eius ore dependeo. Hoc
Pſal. 118 *eſt mihi uiuere, in æternum enim non obliuiſcar, ſed ſollicite curabo iuſtificationes tuas, quia in ipſis uiuificaſti me. Habent igitur uiri ſpirituales rationem uiuendi ſpiritualiter, ſcilicet ſi pendeant ex omni uerbo, non ſolum præcepto, ſed conſilio, ſed etiam inſpirationibus Dei.*

Sexto, docuit Dominus quomodo uicturus homo ſit, poſt ſeculum hoc, ſcilicet in omni uerbo Dei. Dixi, In omni uerbo, quia in uiſione Verbi Dei & omnium, ſaltem eſſentialium, quæ in Verbo ſunt, Sancti uiuent uita beata. Nec deſunt Theologi, qui fateantur etiam ſanctos uiſuros omnia, quæ ſunt formaliter in Verbo: ut plene aſſerant quod homo uiuet, ea uita (quæ ſola uera uita eſt) in omni Verbo Dei.

Septimo, interim uero, quod non licet nobis uitam beatã uiuere, docuit Chriſtus, qua ratione in uita miſera, id eſt, in hac morte, uiuere nonnihil liceat: & doctrina
Luc. 12 *eſt, quòd non in abundãtia uita hominis eſt. Sed in omni uerbo, id eſt, in amicitia, ſocietate & familiaritate ad uerbum Dei, id eſt, ad Verbum, ab æterno ex Patre procedens. Plane etiam Pater & Spiritus ſunt uita: nam cum Filius uiuificat, etiam & Pater, & Spi-*
Ioan. 6 *ritus uiuificat. Sed neſcio qua ratione fiat, ut, ſicut ſi e-*

ciatim Verbi deliciæ, dicuntur eſſe cum filijs hominum, ita & ſpeciatim hominum deliciæ, ſint cum Filio Dei: qui pro hominibus homo factus eſt. Prouer. 8

Ante quam è loco iſto egrediar, libet admonere, quamuis rem mundi dici uerbum Dei, quia uerbo Dei eſt. Sed eſt diſcrimen, quòd Verbum æternum eſt uerbum amplum, & nullatenus reſtrictum. Sed cœlum licet uerbum ſit, eſt tamen reſtrictum ad naturam cœli; ſicut & homo eſt uerbum, ſed taxatum ad hominis naturã. Quocirca Domino docente, docemur, quamuis rẽ huius mundi poſſe nos paſcere, ſi uelit Deus, ut enim ac commodauit ſtomachum noſtrum herbis, et carnibus, potuiſſet etiam ferro & lapidibus: nam & Struthiones feruntur concoquere ferrum.

Peracta prima tentatione ſuccedit ſecunda, quæ ue re ultima fuit. Id quod non leuiter conducit ad intelligentiam eius loci, enim uero in hac tentatione acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant Chriſto In quo uero miniſtrarint, forſan ipſa met tentationis continuatio explanabit. Igitur,

Aſſumit eum diabolus, & ſtatuit ſupra pinnaculum templi *Iam controuerſia eſt, quod fuerit tandem hoc pinnaculum, res quidem uaria, ſed iudicio meo facilis. Pinnaculum Græce eſt topterygion. Cuius ſignificatio eſt, illa ala ex leui ferro confecta, quæ ſuper ſumma tecta ſolet collocari, cuius motu uentorum differentiæ diſcernantur. Itaq; ſuper templum eſt tectum, & ſuper tecti ſummitate eſt pinnaculum, uel ala. Ex quo intelligis ubi collocatus ſit Dominus, uidelicet ſupra eam templi alam, quæ diſcernendũ uentis ſum-*

Hiſpane, veleta. Luſita. grimpa.

mo tecto templi erat impoſita. Et *quidem textus non di cit, ſtatuit eum in pinnaculo, aut ſub pinnaculo, ſed ſu pra: ut notetur non in loco aliquo plano, & ſub tecto aliquo* Dominum *aſſumptum, ſed ſupra totius templi ſummitatem.* Ex *quo etiam facilè intelligis ad eam ſum mitatem non eſſe aſcenſum, aut gradus.* Sed *quòd uiribus diaboli* Dominus *eo aſſumptus ſit.* Quod, *quia planum eſſe uideo, non probo.* Sed *probabit contextus: quis enim uir ſpiritualis per ſcalam in pinnam templi conſcendat? id aut puerorum eſt, aut ædificatorum.* Hinc *uigor tentationis clare aperitur.* Finge *te ipſum in ea templi pinna, ubi caſus, & præcipitium eſt ad manũ.* Vbi *nullum reperias deſcenſum.* Quò *non poſſunt homines facile peruenire, ad te liberandum: quò te uertes? quid facies? clamabis' ne forte erat nox.* Et *forte, ut rem inſolitam potius mirabuntur, qui te uiderint, quàm accurrent, ut eripiant.* In *ea anguſtia ſi accedat tentator, & dicat:* Hic *tibi nullum remedium eſt, niſi fidere* Deo, *& te deorſum mittere: tu huc tuis greſſibus non ueniſti, non eſt tua culpa, quòd hic conſiſtas:* Deus, *qui te huc aduexit, hinc ſeruabit.* Quod *conſiliũ te precor ſequeris? ſi perſtas, perſtas in aperto periculo: nullus enim tibi ſubueniret.* Si *cadis, peccas.* Quid *facies?* Ex *quibus patet, quanti diabolus* Chriſtum *æſtimauerit: nec enim eum tentat de infidelitate, ſed de exceſſu confidentiæ & fiduciæ.*

Hactenus *de tentatione: tentemus nunc, ſi quid inde ad mores transfundere poßimus: & primo quidem aduerto, diaboli opera,* Chriſtum *in pinnam ſublimatum.* Fieri *igitur poteſt, ut diabolus adduxerit religio-*

ſum ad monaſterium ſuum: nam monaſteria ſunt excel ſa pars eccleſiæ. Fieri etiam poteſt, ut opera diaboli prædicator ad ſuggeſtum, epiſcopus ad mitram, ſacerdos ad ſacerdotium adductus ſit: neque enim Deus ſolus eſt, qui ſuſcitat de terra humiles, & de ſtercore erigit pauperes: etiam diabolus collocat uiles cum principibus, cum principibus populi Dei. Pſal. 112.

Sed magno diſcrimine Deus, et diabolus ſolium gloriæ hominibus parant. Deus enim non ſuper pinnam templi collocat, ſed ſub pinnam: nec collocat in loco excelſo quempiam per ſaltum, ſed nos per gradus ſenſim aſcendere uult. At diabolus ad pinnam ſine gradibus adducit, & ſuper pinnam collocat. Planum eſt, gradus quibus in ſublimitatem eccleſiaſticam aſcenditur, eſſe merita. Deus neminem immerentem facit ſublimem. Diabolus neminem fere ſublimat, qui mereatur: &, ſi meritis pollet, eo ipſo, quo à diabolo, uult ſublimari, merita perdit, quæ habebat. Iam quem Deus ſublimat, non credit ſe eſſe dominum, ut ſupra templum ſit. Sed credit ſe eſſe minorem, eo ipſo, quo maior eſt. Vides, quomodo pius homo non ſit ſupra pinnam? At ſi te diabolus præfecit, arbitraberis te eſſe maiorem, cui parere omnia debeant. En ſuperbiam, en ſuper pinnam ſtas. Sed ueh, quantum tibi periculum, quàm uero exiguum auxilium: quod enim auxilium habeat, ſuper pinnam templi collocatus? Secundo, aduertis diaboli ingenium ſupra pinnam ſemper collocat. At in iis, quæ Patris ſunt, in his, quæ Dei ſunt, non conuenit hominem eſſe ſuper rebus diuinis, ſed res diuinas eſſe ſuper hominibus. Si publicano datur laudi, quòd in ex- Lucæ 22 Lucæ 18

extrema templi parte ſubſtiterit: datur Phariſæo uitio,
Eſaiæ 6 quòd iuxta altare conſcenderit. Solius Domini eſt, ut ex
celſus ſit, et eleuatus: ita, ut ea, quæ ſub ipſo ſunt, id eſt,
ueſtimentorum gloria templum repleant. Nos uero uix
digni ſumus, qui ad oſtia templi accedamus. Iā quis ne
ſciat hæreticos eſſe ſupra pinnam templi, qui intellectū
ſuum Deo non captiuant? An non & inobedientes Præ
2.Cor.10 latis ſuis, quos Dei uicem gerere arbitrantur, ſupra pin
nam ſunt, & non ſub Deo?

Imo tertio addo, quod omnis tentatio id cotendit, ut
hominem ſupra pinnam collocet, Et omne peccatum
mortale eſt uoluntarius ſupra pinnam templi conſcen-
ſus, id eſt, ut contra obedientiam Dei te ipſum erigas. Id
Ierem. 2 ipſum enim eſt aſcendere pinnam, & confringere iu-
Psal. 2 gum, rumpere uincula Dei.

Sed quarto adde, fieri poterit, ut nonnumquam ſubi
to quodam motu te in peccatum mortale conſenſiſſe cre
das. Tunc tu ipſe non aſcendiſti ſponte tua in pinnam,
& contemptum Dei, ſed te diabolus eo propulit: Diabo
li enim opera fit, ut ſubitis, & primis motibus in pecca
tum conſcendiſſe uideamur. Tunc ille pelliciet, te ut te
præcipites, ut in opus cadas: ſed tu caue. Licet enim tibi
dæmon polliceatur, quod peccatum non nocebit pedi-
bus tuis: ſed quod angeli contendent à Deo ne lædaris,
& quòd poſt peccatum pœnitebis tu ne crede ne tentes
Lucæ 1 Dominum Deum tuum. Certe qui de miſericordia Dei
fiſus peccat, tentat Deum. Deus enim auxilia & mi-
ſericordiam ſuam non pecantibus, ſed timentibus eum,
promiſit.

Quòd ſi pinnam templi, pro gratia Chriſti, accipias

certe, qui uir iuſtus in pinna eſt. Quid ni ſuper pin-
nam templi erit, ſi Paulus dicit, quòd Chriſtiani conſti- Epheſ. 2
tuti ſumus ad dexteram Dei in cœleſtibus, in Chriſto?
Et Chriſtus dicit q oues ſuas ſuper humeris ſuis. Imo
neſcio an etiam ſuper caput: ſi chriſtianos uocat Paulus Lucæ 15 Philip. 4
ſuum gaudium, & coronam, an non magis eos ita uoca-
bit Chriſtus? Quod ſi iuſti ſunt corona Chriſti certum
eſt coronam ſuper capite geſtari. Iam qui in humeris,
& capite Dei collocantur, an non ſuper celſiſſimam pin-
nam ſunt conſtituti. O igitur Chriſtiane, ſi te diabolus ten-
tet, ut è tam excelſa templi pinna, te deorſum demittas, ca-
ue ne feceris: primum uide, quem locum deſeras, ſecun-
do uide in quàm profundum ruas. Si enim te demittis,
demittis è cœlo in infernum, quo altius præcipitium
nullum eſt.

Adde quinto: Si diabolus te in munus aliquod ſacrum
adduxit, id eſt, in Pontificatum, ſacerdotium, monacha-
tum, aut quid ſimile, ſi dignum te ea functione perſpexe-
ris, licet diabolus urgeat, ut deſeras pinnam, quam con-
ſcendiſti, tu ne deſere quo ad uſque Deus te è pinna per
mortem diuellat. Quod ſi ea functione dignus non es,
diabolus urgebit, ut demittas te deorſum: tu uero ne in
pinna conſiſte, nec è pinna te præcipita, ſed gradus quæ-
re, per quos deſcendas, id eſt, conſilij prudentia & tua,
& amicorum utere, ad functionem deferendam. Nihil
igitur per præcipitantiam faciendum.

Adde ſexto, quod ij dicuntur in pinna eſſe, qui exem-
plares ſunt, quales ſunt prædicatores, pontifices, & ij
religioſi, uel ſeculares qui in uita ſpirituali plurimum pro-
fecerunt. Hi ſi ſe præcipitent, dæmonum aſtu perſuaſi,

ò quanta eſt eorum calamitas? ut enim, quæ de excelſo ruunt, & ingentem edunt ſonum, & ipſa grauiſſime diſcerpuntur: ita qui ſancti ruunt, & peſſime eorum ſonat ruina, & ipſi uix ab ea conualeſcunt.

Demum aduerte, quàm nullus ſit locus excelſus tutus: nunquam in loco, niſi humili ſecuritas, Si in loco ſtas excelſo, time, quia grauis tibi inſtat caſus.

Sed non eſt æquum, locum à diabolo, ex Pſalmo ad- Pſal. 90 *ductum, præterire. Locus eſt: Angelis ſuis mandabit de te, ut cuſtodiant te: in manibus portabunt te, &c. Profecto melleus locus eſt. Angelis inquit ſuis. aduerte* Iob 41 *angelorum maieſtatem, quibus nullus locus eſt pro dignitate, niſi cœlum, quorum poteſtati, & imperio, non eſt poteſtas, quæ comparetur ſuper terram: quorum ſan* Matth. 11 *ctitati, & uirtuti, nec ipſa Ioannis Baptiſtæ (dum ui-* Matt. 19 *uebat in carne) ſanctitas erat æqualis: qui demum ſemper uident faciem patris, & qui eſt in cœlis: quà dignitate nulla alia præſtantior eſt. Siquidem uidere Deum omnium rerum naturam ſuperat. At his principibus tantis, Deus mandauit de te, ò Chriſtiane, non mandauit Deus angelis generatim de te, ſed ſpeciatim de te prouidus eſt Deus: & quod eſt digniſſimum omni ueneratione, non uni angelo duntaxat mandauit de te, ſed Angelis ſuis mandauit. ò uero incredibilem Dei dignationem? ò mirabilem angelorum obedientiam? ò* Pſal. 38 *hominum ſummum precium? Cum ipſi tamen ſint uniuerſa uanitas. Sed quid mirum, ſi Deus mandauit angelis de te, ſiquidem, & filio ſuo mandauit de nobis: non ſolum, ut cuſtodiret nos, ſed etiam ut moreretur pro nobis.*

*Sed non prætereat te, quòd ait: In manibus te por-
tabunt. Quid? ſacra ne res eſt homo, quam angeli in
manibus ferunt? Sacerdotes in manibus ferunt ſacram
ſynaxim, & nos in manibus ferimur Angelorum. Cer- Iſaiæ 40
te, quia Chriſtus paſtor, in brachio ſuo leuat agnos: imo
& humeris ſuis ouem imponit. Interim tamen Angeli Lucæ 15
in manibus portant, quia homo ſuo pondere ſemper
ruet, & cadet: ſenſus enim hominis ad malum ab ado-
leſcentia proni ſunt: uiribus igitur, & prouidentia An- Gene. 8
gelorum ſuſtentantur, ne decidant. Sed maxime cuſtodi-
untur ab Angelis, ne offendat pes noſter ad lapidem, ſcili-
cet peccati. Licet enim morales Philoſophi multa tracta-
rint, ne offenderemus, at niſi manibus Angelorum à ca-
ſu defendamur, fruſtra nitemur: quod eleganter Pau- Rom. 1
lus docuit ad Rom. 1. certum enim eſt, in mundo eſſe te-
nebras, & lubricum. quis igitur de nocte, & in lubrico Pſal. 34
conſiſtat, ni ab Angelis iuuetur?*

Demum aduerte, quòd dicit, In omnibus uiis tuis, *
idest, in omni opere, quod ſicut uiator facis in omni ope-
re, quo in cœlum ire contendis. Alioquin mali aliquãdo
relinquuntur, ab illa ſpeciali Angelorũ cuſtodia: quan- Ierem. 51
ta ergo noſtri angeli cura, quæ ad omnes uias, & opera
noſtra ſpectat? quanta noſtra imbecillitas, quæ tanto
eget obſeruatore? Et quanta malicia, qui tot adminicu-
lis fulti, peccare non ceſſamus. Sed iam audiamus, quid
tentatori reſpondit Dominus.*

Non tentabis Dominum Deum tuum, *quaſi
dicat, Non explorabis bonitatem Dei tui: non nunc
de nouo requires ſignum, quo tibi ſuum demonſtret
benignitatem: ſatis ille charitatem in homines ingen-*

tem, & prouidentiam explicauit, opus non eſt, ut iterum ac iterum ſigna multiplicet. Dices: Quid nõ bonitatem Dei explorabimus? ſi bonus eſt Deus, quid uetat ſuam explorari benignitatem? Primo quidem, quia licet ille bonus ſit, & bonitatem ſuam omnibus uelit eſſe confeſſam: at nos ſumus indigni, & peccatores, in quos iuſte Deus non bonitatem, ſed ultionem oſtendere poſſet. Fere ſemper peccamus: quomodo igitur nitemur quærere à Deo ſua ſigna bonitatis?

Secundo, quia ſemel ille omnia naturalia remedia, mundum creando inſtituit, omnia ſupernaturalia auxilia, mundum redimendo prouidit, quibus fas nobis eſt, in quauis uti neceſſitate, quibus'q; ipſe nobis ſuam demonſtrauit charitatem: non eſt iam, quod amplius amoris ſignum requiramus. Quod ſi forſan calamitas aliqua urget, Deus uult te in ea perire: patienter ferenda ſors eſt.

Sed ſpeciatim dices, Cur Dominus fidenti de eius auxilio, & mittenti ſe è pinna deorſum, non accur-
Pſal. 9 ret? Primum, quia Deus adiutor eſt in opportunitatibus, & tribulatione, non in uanitatibus, & temeritate. Secundo, quia leges, quas Deus in mundo ſtabiliuit, firmas eſſe uult: & dure, grauiter'q; eas infringere fert, niſi magna quædam cauſa ſe prodat. Ad quod graue præcipitatum cadat, lex eſt naturæ. Ideo iniquius Deus eam legem patietur uiolari. Tertio, ut timeamus, ne de Dei bonitate fidamus, ad peccandum, & mittendum nos deorſum, non accurret Deus, niſi mera ſua miſericordia, ad hunc, qui ſe præ-

capitat, eruendum. Sed multa iam ſunt de hac tentatione deducta, ad tertiam accedamus.

Aſſumpſit eum in montem excelſum, & oſtendit illi omnia regna mundi. *Video, non eſſe facile intelligere ueritatem huius tentationis. Sed ſi diligenter uerba D. Lucæ expendamus, fieri forſan poterit, ut ueritatem aſſequamur. Dicit igitur: Oſtendit illi omnia regna orbis terræ, in momento temporis. Si in momento: non igitur digito oſtendebat, aut Romam, Bizantium, Athenas, aut Corynthum. Hoc enim in momento temporis fieri non poterat. Imo nec exiguam partem mundi, & eius gloriam in momento poterat explicare. Quod igitur animo meo inſedit, id eſt, quod ducto Domino in montem excelſum: arte magica, & præſtigijs incantatorum, circum montem, & in eo ſpacio ampliſſimo, quod è monte perſpiciebatur: facta ſunt urbes opulentæ: prouinciæ, regna. Et iuxta Chriſtum monſtratæ ſunt theſaurorum infinitæ moles, Auri, argenti, margaritarum, eboris, & rerum, quas mundus amat. Hæc uiſio in momento facta eſt, non quod eo momento, quo cæpit, diſparuerit: minime. Sed orta fuit ea maieſtas in puncto, durauit porro, quo tempore durauit tentatio: intellige tamen, nihil dæmonem in Chriſti phantaſia operatum.*

Dicis, quomodo oſtendit omnia regna orbis terræ, ſi ſolum oſtendit regna quædam ficticia, quæ è monte uidebantur? Reſpondeo: quòd ſicut non omnia regna uera, è quamuis excelſo monte, monſtrari poterãt: ſed quibuſdam monſtratis, dictum eſt, quòd ſunt omnia

monſtrata: ita monſtratis fictitijs regnis dictum eſt, omnia eſſe demonſtrata, ut hæc ſynechdoche locum pararet myſterio.

Si roges, quis ille mons fuerit, è quo monſtratæ ſunt orbis prouinciæ? Reſpondeo id non conſtare. Quidam
Num. 31 *aſſerunt, eſſe montem Phaſga, è quo Moſi Deus terram promiſſionis oſtendit: non quidem totam, ſed quantum Moſis uiſus attingere poterat, ut intelligas eſſe Scripturæ morē, totum per partem intelligere. Quòd ſi in terra promiſſionis non eſt (iuxta deſertum Hierico,) mons inſignis & excelſus: ualde neceſſe eſt dicere, quòd diabolus uiribus, & potentia arripuerit Chriſtum, & in montem adeo excelſum duxerit: quod mihi probabiliſſimum ſit. Scio tamen Salignacum uelle, montem hunc, duobus milliaribus diſtare à fonte e Heliſæi, qui prope Hiericho & Galgala currit.*

Loquamur nonnihil de moribus, & id primum non prætereat nos, tantæ fuiſſe Chriſtum ſanctitatis, in oculis diaboli: ut non niſi promiſſione omnium regnorum mundi, & totius gloriæ ſuæ, eum flecti poſſe putaret. At nos quam minimo negocio, ad ſui adorationem flexiſſet? certe qui pro uili caſtro nunquam non iniqua bella gerunt, an non hi dæmonem pro oppidulo uenerantur?

Secundo aduerte, quòd, ut dicebam, non fuerunt uera regna mundi, ea, quæ diabolus oſtendit: ſed uidebantur. Sane ut indicaretur, hæc mundi regna, non uera regna eſſe, ſed umbræ ſimilia. Vapor eſt ad modicum parens regum uita, infirma eſt theſaurorū poſſeſſio, fugaciſſima honoris conſeruatio.
Iacobi 4

Tertio aduerte, quòd licet præſentia bona fugiant uelut umbra: ſed tentatis à dæmone, licet exigua quædam mundi portio oſtendatur, omnia tamen regna oſtenſa eſſe uidentur. Quòd ſi non penetras: intellige nunc tentatum, & allectum alicuius fœminæ pulchritudine: breuis ſane mundi portio eſt illi à dæmone oſtenſa: ſed ille deceptus aſſerit ſe fœminam illam, ſuper omnia regna mundi, æſtimare: & optare ſe magis illius amplexus, quam omnes mundi opes. Idem perſpicies de ambiente honorem, & diuitias. Nos igitur dæmon decipit, quibus ſi mundi particulam oſtendat, (ſi allicimur ad eam, & inflammamur) non pars mundi uillis, ſed totus mundus conſpectus eſſe uidetur. Iacobi 1

Quarto libet admonere, iuxta Apoſtolum, coram uentre multos procidere, rurſum & coram pecunijs. Iā qui pecunias, aut uentrem adorat, diabolum in uentre & nummus adorat. Fieri enim nequit, quin aut Deū, aut diabolum adoremus. Philip. 3 Epheſ. 5

Quinto illud attende: quòd diabolus in montem excelſum aſcendit, cum primū conditus eſt: aſcendit enim ſuper latera Aquilonis, & inde proſpexit, non omnia regna mundi, ſed proſpexit, ſe multo, quam mundi regna, pretioſiorem. Adorauit ille miſer ſe, procidit ante ſe, imo ſub ſe, quod fecit ille ſibi, fieri contendit à nobis. Iſaiæ 14

Sexto nunc mecum cogita: Chriſtus eodem modo tractat Chriſtianos, quo eos diabolus tentat: aſſumit enim Chriſtianum Chriſtus in montem excelſum ualde, id eſt, in Chriſtianam religionem, de qua Eſaias dixit: Erit mons domus domini in uertice montium. Ac ſi Iſaiæ 2

dicat, Domus Domini erit mons excelſus ualde. Ex hoc monte oſtendit Chriſtianis omnia regna mundi, & gloria eorum, licet diſpariter ac dæmon. Nam dæmon oſtendit quaſi magnifica: Chriſtus quaſi uilia, & quæ cœleſtibus collata nihil ſint. Dæmon mēdaciter promittit, ſe daturum hæc omnia, ei, qui ſe adorauerit: at Chriſtus ueraciter promittit eadem ſe daturum, & ita re uera dabit: dictum enim eſt, Amen dico uobis, ſuper
Lucę 12 omnia bona ſua conſtituet eum. Et Paulus, Omnia, in-
1. Cor. 3 quit, ueſtra ſunt, ſiue mors, ſiue uita, ſiue mundus, &
Matt. 5 alibi. Nihil habentes, ſed omnia poſſidentes. & Dominus, inquit, Beati mites: quia ipſi poßidebunt terram. Sed parum eſt poßidere terram, iis, quibus promittitur cœlū. At ſicut diabolus nō dat regna, niſi iis, qui eū adorant, & coram illo procidunt: ita & Chriſtus non promittit regna terrena, nec cœleſtia, niſi coram ſe proſtra-
Ioan. 5 tis. Omne enim iudicium dedit Pater Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Igitur ſicut neceſſe eſt coram Patre procidere: ita & coram Filio. Sed, ò rem dictu incredibilem, quanta res eſt, quàmq; magnifica coram Chriſto procidere? eſt enim ſuper omnes res exaltari: & contra, quam turpis res eſt, coram dæmone cadere? cadere, ſcilicet, coram illo, qui ſub omnibus rebus cecidit.

Septimo expende, tantum eſſe ualorem diuitiarum apud homines, tamq; illos eas colere: ut nihil aliud Chriſtus diuitiis contra poſuerit, quàm dominū Deum tuū adorabis. Ac ſi dicat, O homo etiam ſi auri te ſplendor alliciat, ut illum adores: at cogita adorationem ſoli domino, tiq; Deo, & tuo, deberi. At qui homo nec hac ratio

ne mouetur, tanta eſt auri potentia, ut cōtra eam apud
mortales uix Deus ſufficere queat.

Octauo cogitur, non adeo falſum dixiſſe diabolum,
cum dixit. Hæc omnia regna mihi tradita ſunt: Sane Gen. 3
Adam rex omnium erat conſtitutus, ſi ipſe ſe diabolo
tradidit, an non & tradidit ſimul omnia ſua? qui enim
ius habet in regem, habet & in eius regnum. Iam adeo
pauci ſunt in mundo reges iuſti, ac pij: imo adeo eſt dif-
ficile regem ſanctum eſſe, ut confidenter dicere diabolus
audeat omnia regna mihi tradita ſunt. quia fere om-
nes (paucis exceptis) reges mei ſunt, & ſe mihi illi tradi
derunt. Age numera mihi pios reges, plane paucos re-
peries. Et quos inuenies, non ſine labe reperies. Huic ten
tationi non conſentit Dominus. At Domine, ſi tu non a- Ioann. 12
doraueris diabolum: non deerit ex tuis, qui adoret. Ado Matt. 26
rabit et Iudas tuus ille diſpenſator non propter regna,
ſed propter triginta argenteos, quibus uendet te.

Non libet tamen præterire illud: Omnia mihi tra-
dita ſunt, & mea ſunt, & cui uolo, do illa. Qua
fronte audet diabolus dicere: Omnia hæc mea ſunt?
certe non admodum ſine cauſa: nam Dominus dicit. Ioan. 14
Venit princeps mundi huius. Si diabolus eſt princeps
mundi, ſuus ergo eſt mundus. & rurſum, Dominus di- Luce 11
xit. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum: atrium
hoc aliud non eſt, quàm ſeculum hoc. Eſt igitur ſeculum Eph. 6
atrium diaboli. Nec Paulus ueretur dæmones uocare 2.Cor.4
principatus, & poteſtates aeris huius. et alibi: In qui-
bus, inquit, Deus huius ſeculi excæcauit corda eorū. Vi
de iā nunc, Lector, quantā iniuriā irrogamus creatori,
nos mundani, et ſeculares: quorū uicio, quod Dei eſt, dia-

bolo tribuitur. Ergo peccatum exhæredat Deum (ſi ita loqui fas eſt) poſſeſſione ſua, & diabolum uelut hæredem alienæ hæreditatis conſtituit.

Iam illud, Cui uolo, do illa, neſcio an mendacium fuerit. Certe apud me ſatis conſtat, ſi permitteretur dæmon, auferret á quibus uellet. Vt exemplo fuit Iob, à
Iob 1 quo omnia bona abſtulit: daret uero cui uellet: tot enim ſunt eius artes & technæ, ut facile ditaret quos uellet.

Sed audiamus, quid reſpondeat Dominus: Vade inquit retro Satan. Elegantiſſimo uocabulo ſane, uocauit eum Satanam: certe proprium Dei & Chriſti munus eſt fauere hominibus, & ea omnia remedia adhibere, quibus homo ſaluetur. Huic inſtituto, quia totis uiribus diabolus obſtare contendit, ideo rectiſſime aduerſarius Dei, et hominum dictus eſt. Sed ſubit me admiratio, quòd Deus patiatur dæmonem ſibi aduerſari. Quis enim ferat tanto tempore, ſeruum habere, ſanctis domini conatibus obſiſtentem? Sed qui hominis cauſa mori uoluit: eiuſdem cauſa ſuffert habere contrarium. ô igitur negocium hominis admirabile! ô hominis uita ſtupenda, ſuper qua tota cœli machina, ex una parte certat ad ſalutem: & ex altera, tota inferni expeditio contẽdit ad perditionem.

Huic igitur aduerſario, & Satanæ dicit Dominus, Vade retro. Ac ſi dixiſſet, Hactenus permiſſus tibi ſum feciſtiq; in me, iuxta arbitratum tuũ: iam expleta eſt omnis tentatio, iam non tibi permittor, nihil habebis in me,
Zacha. 3 donec dies paſſionis ueniat. De qua dictum eſt, quòd
Lucę 22 Satanas erat à dextris Ieſu, magni ſacerdotis, quia tunc data eſt poteſtas tenebris ut irruerent in Ie-

ſum:& ,eum uincendo,uincerentur. Vade,inquit,Dominus retro. quo uerbo factum eſt,ut diabolus,qui anterior erat in tentatione,iam fieret poſterior. Tantumq; eſſet diſcriminis inter tentatorem poſt hoc, & ante hoc uerbum,quantum eſt inter eum,qui uiatori ex parte anteriori aduerſatur,et eum, qui ex parte poſteriori uiam impedire contendit.

Et nota diligenter,quòd ad duas priores tentationes, ſolo uerbo Scripturæ reſpondit. At cum per locum excelſum,regnum,& diuinas tentamur,hic non uerba,Scripturæ ſola ſuficiunt.Conandum eſt,ut diabolus habeat retro cum ſuis opibus & regnis: itaq; Reges & principes,quibus locus ſublimis & opes,ſunt tentationis occaſio, Deum ſolum ante oculos habeant, nihil diabolicum, nihilq; terrenum patiantur coram, habere: ſed hæc retro ſint.Si hæc difficilia eſſe conquereris,ſcito quòd diuites difficile regnum Dei introibunt. Addit uero Dominus. Matth. 19

Dominum Deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies.Vbi cauſa adhibuit,cur Deus eſſet adorandus,& ſolus colendus.Primũ,quia Dominus,eſt.Secundo quia Deus.Tertio,quia tuus. Primũ, quia Dominus.i.abyſſus omnium bonorũ:qui licet nihil haberet iuris,& imperij ſuper te, hoc ſolo,quòd pulcherrimus, potentiſſimus & aptimus eſt, ſibi ſoli adorationem reſeruat,et cultũ.Sed ſecũdo Deus eſt,id eſt imperator et iudex,qui hanc legẽ,qua ſolus uult adorari,conſtabiliuit.gloriam æternam obedientibus,infernum æternum repugnantibus promittens. Et tertio tuus, quia adeo bonus eſt, ut quantus,quantus eſt,tuus eſſe uelit,in tuos ruat amores

quis eſt niſi ſtupidus, qui alium amare, nedum adorare, & colere cogitet?

At dices: Soline Deo ſeruiam? Non parentibus, non prælatis, non demum alijs maioribus? Imo uero Deo ſeruiens & alijs: ſed ſicut, qui Regi miniſtrat, miniſtrat & ijs, quibus rex miniſtrare iubet: & licet ſolius Regis miniſter dicatur, eius tamen iuſſu, miniſter eſt domeſticorum regis ita qui Deo ſoli miniſtrat, miniſtrabit & ijs, quibus Deus miniſtrari uoluerit.

Secundo fateor, quod ſeruitus naturalis alijs ſeruit: At ſeruitus Chriſtiana nulli ſeruit, niſi Deo: nam ſi alijs ſeruit, non illis, ſed Domino in illis ſeruit. Paulus iubet ſeruis, ut ſeruiant dominis ſuis: non ut hominibus, ſed ut Domino. Ideo enim Dominus nos omnes in ſe imbibit: ut qui ſeruiret, et adoraret hominem, non ſe hominem, ſed Deum colere ſentiret.

Eph. 6

Tertio fateor, quod Chriſtiani alijs ſeruiunt: ſed ſuum ſeruire, non eſt ſeruire, ſed imperare, et regnare. qui enim maior eſt inter uos, is miniſtret. eſt igitur regnare ſeruire.

Luce 21

Quarto textus non dicit, Deum tuum adorabis, & nulli alij ſeruies inter tuos. Sed nulli alij Deo ſeruies, hunc Deum tantũ adora, ex hominibus, quem uelis adora, et cui uelis ſerui. Pluralitas igitur deorum ibi prohibetur, non ſeruitus humana: nos igitur ne ſimul cũ Chriſto, nummos habeamus in deos, non meretricem, nec aliud, quod ſanæ doctrinæ repugnet.

Heb. 1

Et ecce acceſſerunt Angeli. Vere Angeli ſunt ſpiritus, qui adeo cito ueniunt, quo uenire uolunt: et ueniũt uidere rẽ grandem, quã credere natura nõ poterat,

uidelicet, quòd caro totū deuicerit infernū, quòd caro omnes dæmonū ſuperauerit artes, quodq; caro deiecerit diabolū, quē uix tota Angelorū curia uincere potuerat.

Secundo ueniunt, ut ſi puriſſimos Domini oculos dæmonum præſentia afflixerat, Angelorum miniſteria, et pulcherrimus aſpectus recrearent. Siq; tædium habuerat Chriſtus, dæmones aſpiciens, hilaritatem conciperet, Angelos ſpectans.

Tertio ueniunt: ut intelligamus Chriſtum ſua perfecta uictoria meruiſſe, his, qui dæmonem perfecte ſuperarint: quod Angelos corporalibus oculis aſpicerent, eorumq; miniſterio fruerentur. Sane non uincimus dæmonem perfecte, non eum ex toto relinquimus. Si recreamur, ſuperbimus, ſi humiliamur, tepeſcimus, ſi confidimus, uaneſcimus: nemo demum eſt, qui non aliquo uitio teneatur, & ita nemo eſt, qui dæmonem uincat ex toto, & ideo rari ſunt, qui angelos uideant, & eorum miniſteria recipiant.

Quarto ueniunt: quia adeo charam habent Dei gloriam & honorem: ut uidentes Deum in homine triumphare, continere ſe non poſſint: quin ueniant uidere, eum in quo Deus de hoſte tulit triumphum.

Quinto: tā fuit Angelis dulce, tamq; iucundū olim uiciſſe dæmones: ut quoties nunc uident hominem fuiſſe uictorem, putent ſe etiam uiciſſe: iunganiq; ſe uictoribus, uelut pariter, & ipſi uictores.

Sexto: adeo noſtram ſanctiſſimi illi ſpiritus deperreunt ſalutem, adeo uehementer amant: ut, cum uiderint nos pugnaſſe, & uiciſſe, in manibus ſuis exilientes, tollant nos, exultent & iubilo impleantur. Pſal. 90

Septimo: ſpeciatim in Chriſto uictore exultarunt, quia ſicut Adam à dæmone uicto, uicti omnes ſumus:
Gene. 3 *& ita Angeli facti ſunt, uelut hoſtes generis humani peccantis. (propterea enim armati ſunt romphea flammanti, quaſi cum hominibus pugnaturi) ita cum Chriſtus uicit, uicimus nos omnes in ipſo. Ablatū ergo odiū eſt contra ſubactos, & in ſignū reconciliationis, hi, qui rompheam igneam contra nos in Adam ſtrinxerant, miniſteria ſua ſponte nobis offerunt in Chriſto.*

Acceſſerunt igitur Angeli, & miniſtrabant ei: non dixit in quo miniſtrabant. Primum, ut intelligant uictores, quòd in omnibus neceſſarijs, & opportunis ſentiet angelicum miniſterium. Secundo credo quòd Angeli miniſtrarunt Chriſto abducentes eum à pinnaculo templi. (hæc enim fuit poſtrema tentatio) & deducentes eum in locum planum & amœnum, ibi forſan cibos ei miniſtrarunt? Ac demum in ſuam ciuitatem Nazareth reduxerunt.

Cûm autem audiſſet Ieſus, quòd Ioãnes. *Multa figuraſſe Ionnem, memor ſumus dixiſſe. ſupra, c. 3. Ex quibus tria præcipua ſunt. Primum ſignificat Ioannes totum ſtatum legis, ut Auguſtinus fuit autor. ex hac ſignificatione primus oritur ſenſus, quòd toto ſtatu legis tradito ſub manu Herodis regis, ſcilicet gentilis, cœpit Chriſtus munus ſuum peragere. Ita enim locus ille protritus clamat: Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec*
Genes. 49 *mittendus ueniat. at cum Ioannes incarceratur, occidendus ſub manu Herodis alieni regis ſignificatur ſtatus legis iam ligatus, & breui à gentilitate occidendus. Cum igitur hic, ſtatus legis carceres ingreditur: Chri-*

ſtus, uelut ſponſus, è thalamo egreditur: quia neceſſe Pſal. 18
fuit, ut in carcerata lege, & dignitate pontificali, ſimul
& dignitate ciuili (incarceratis ſcilicet, & morituris) Hebr. 7
legis etiam, & Sacerdotij translatio fieret. Sicq; transferretur
è Iudæa in Galilæam: è Ioanne in Chriſtum:
è legis ſtatu in gratiæ miſericordiam.

Secundo, ſi Ioannes ſignificet gratiam, miſerabile
dictu eſt, quàm erat Dei gratia, ante Chriſti prædicatio 2
nem, in carceres coniecta. Certum eſt ex Paulo, quòd Rom. 1
peccatores ueritatē Dei in iniuſtitia detinent, ideſt Deus
ipſe peccatoribus oſtendit ueritatem, & uirtutem: nec
oſtendit modo, ſed etiam efficit, ut ipſa ueritas acriter
eos impellat, excitet, & uellicet. (ut enim diabolus mit 2. Theſ. 2
tit in homines operationem erroris: ita & Deus operationem,
& efficaciam ueritatis, & gratiæ) hanc gratiæ
uim, efficaciam, & impulſum (magno ſuo malo) peccatores
in ſua iniuſtitia, uelut equum currere geſtientem,
uinculis cohibent: talis erat rerum facies ante Chriſti pu
blicam prædicationem. ueritas, uirtusq; Dei (quā Deus Pſal. 101
ab hominis ortu, & poſt liberi uſum arbitrij, hominibus
infundit) in carceres iniuſtitiæ coniecta erant: erat
ergo in carcere Ioannes, non potuit uero, pius ille Domi
nis gemitus compeditorum contemnere. uenit igitur ſol Pſal. 145
uere compeditos, filiosq; interemptorum.

Tertio, ſi Ioannes omnium hominum gerat uicem,
(ſiquidem quid habemus, quod non accepimus? Gra- 1. Cor. 15
tia enim Dei, ſumus, quod ſumus) ſignificabitur, quòd
quo tempore Dominus publice cœpit prædicare, eo om- 1. Cor. 4
nes homines traditi erant ſeculari, non ſpirituali poteſtati:
erant ſub iugo impijſſimi Pharaonis, ſub ſceptro

Iſaię 9 exactoris rigidiſſimi, ſub imperio Nabuchodonoſori
Ephes. 5 demum erant ſub imperio principis mundi, & princi-
pis tenebrarum harum. An uero non erat decentiſ-
ſimum, Chriſtum tunc maxime occurrere labenti ſe-
Lucę 11 culo, cum fortis armatus pacatius poſſidebat atrium
ſuum? Recte ergo dicitur, cum Ioannes traditur uin-
culis, tunc oſtenſum eſſe, quòd uerbum Dei non erat al-
2. Timo. 2 ligatum. Sed quid eſt, quod dicitur: Seceſſit in Ga-
1 lilæam, & relicta Nazareth, habitauit in Caper-
naum, ciuitate maritima in finibus Zabulon. Vbi
quatuor occurrunt conſideranda. Prius, cur ſeceſſit in
Galileã, relicta Iudæa? Huius prior cauſa eſt, ut iã uel
2 ex tũc ſignificaret, Iudæã deſerendam: gentes uero (qui
bus maxime habitabatur Galilea) recipiendas. Altera
cauſa fuit, quia uehementer indoluit Dominus, ſuum
præconem, Baptiſtam, & paranymphum, in Iudæa in
carcerari, & tam male tractari: licet enim multas tri-
bulationes patiatur Dominus ſuper iuſtos ſuos uenire,
non tamen gaudet de eorum dolore, ſed ſe tangi in pu-
Zacha. 2 pillis aſſeuerat. Igitur Iudæam tanti facinoris receptri
cem deſerit, uenitq; in Galilæam. Tertia cauſa: quia,
3 ut iã dictum eſt, uoluebatur Lex, Sacerdotium, et prin
cipatus è Iudæis in Gentes: ideo merito diſcedit Domi-
nus in Galilæam, quæ reuolutionem & transmigratio-
nem ſignificat.

Sequitur uero Secũda conſideratio: Quid cauſæ eſt,
quod, ueniens Galilæam, relinquit Nazareth, qua pue-
rum aluit? An non erat dignum eam primo prædica-
tione honorari, quæ primo uitales auras Chriſto con-
ceſſerat? Reſpondeo. Imo uero, fugienda fuit Na-

zareth, ne in negocio Euangelico terra aliquid iuris pu-
tet habere: ut enim Dominus interpellãti, quod eius ma-
ter, ac fratres adeſſent, reſpondit: Qui ſunt fratres mei? Matth. 12
Et Virgini ſacræ uinum in nuptijs petenti reſpondit:
Quid mihi & tibi mulier: Nihil ſeculum habet iuris in Ioan. 2
Euãgelico miniſterio: ita Nazarethæ expoſtulanti, Cur
non publica prædicatio in ſe incepta eſt? Reſponſum pu-
tet: Quid mihi, & tibi?

Secundo notatur, Prædicatorem Euangelicum, qui publice prædicaturus eſt, non florentem requiri (florens enim explicatur Nazareth) ſed maturum: non adoleſcentem in uirtutibus, & doctrina, ſed grauem, & plane uirum. Apoſtolus Timotheo, dicit: Nemo adoleſcentiam tuam contemnat: ſed exemplum eſto fidelium in uerbo, in conuerſatione, in charitate, &c. Ac ſi diceret: Licet ætate florens ſis, grauem tamen te exhibeto, ne contemnaris. Quod ſi roges, quam grauem? Id tantulum, ut exemplum ſis fidelium. Plane nihil poterat maius requiri. 1. Timo. 4

Tertio notatur: Quòd Chriſtus habitans in Nazareth, fuit flos habitãs in florẽte. (ut ſupra in fine cap. 2. dictũ eſt.) At homines nõ expetunt flores, ſed requirunt florum fructus. Vt ergo Dominus oſtendat ſe non iam florem ſolum eſſe, ſed expectatos tantis temporibus fructus: iam ſe proferre, ideo relinquit floridam Nazareth: pulcher igitur Dominus in Nazareth, ſed pulcher, utilis & ſuauis relicta Nazareth. In Canticis dicitur; Videamus, ſi uinea noſtra floruit (addit,) & ſi flores dederunt fructus. Quid enim prodeſt florere ſine fructu? Igitur Dominus ne uideatur in- Cantic. 7

ſub

Digitized by Google

caſſum oraſſe, incaſſum laboraſſe, dum in Nazareth nu triebatur: flores orationis, & contemplationis iam maturuiſſe, & in fructus prorupiſſe demonſtrat.

Sed urget tertia conſideratio, cur uenit in Capernaum, ciuitatem maritimam? Certe ciuitates maritimæ eæ ſunt, quæ maxime uirorum & ſanctitate, & doctrina egēt: cum enim ad eas merces ex alienis regionibus comportentur, ſimul cum mercibus comportantur & mores exteri: ergo mores, mores patrios (ſi qui boni ſunt) corrumpunt: nullæ igitur ciuitates corruptiores, (ſicut nec ditiores,) quàm maritimæ. Ideo Dominus exclamat: Et tu Capernaum, uſque ad cœlum (uidelicet ex opulentia) exaltaris, ſed uſque ad infernum (propter perditos tuos mores) detraheris.

Math. 11

Sed quarta conſideratio eſt: cur tam diligenter ea urbs deſcribatur? Nomen, ſcilicet Capernaum: cōditio, ſcilicet maritima: ſitus, ſcilicet in finibus Zabulon, & Nephthali? Reſpondeo, quòd iudicio meo, in orbe toto, aut certe in Iudæorum principatu, nulla terra corruptior erat, quàm Zabulonis, & Nephthali, & in his tribubus, corruptiſſima ciuitas erat Capernaum. Coniecturæ, quæ me ad id mouent, hæ ſunt. Certum eſt, hanc terram plenam fuiſſe Gentilibus: à paucis enim Iudæis tribus illa incolebantur: & ij ipſi Iudæi tribuū illarum habitatores, cum Gentilibus, nec Deum uerum unicè colebant, nec Idola ſectabantur ſolum, ſed partim credebant in Deum, partim ſequebantur Idola. id uero ſcelus eſt ſummum. eſt enim apoſtaſia, & hæreſis, poſt Deum uerum ſemel admiſſum, alios deos colere. & eſt ſumma Dei iniuria, cum inter cæteros deos computare,

aut

aut certe tam maligne de Deo ſentire, ut ipſe ſine reli-
quis dijs non ſufficere credatur. Erat ergo illa regio,
hominum hæreticorum. Porro, cum eadem regio proxi
ma ſit mari, & Iordani: neceſſe erat corruptiſſimis mo
ribus eſſe. Abundabat ergo miſera illa terra delectis,
iiſq; ſummis. Hæc demum fuit cauſa, cur Chriſtus in tri Rom. 8
bubus illis, primum publice uoluerit prædicare. ut uide
licet, ubi abundauit delictum, ſuper abundaret, & gra
tia. utq; uere Chriſti prædicatio eſſet ex gratia, non ex
meritis eorum, quibus prædicabat. Et amor Dei erga ho
mines micantiſſimus, ibi maiorem haberet laudem, ubi
eum minus homines promerebantur. Quis uero non
amet, & ardeat Deum tam amantem: qui ibi amare
non horret, ubi minus amari ſe ſentit? Quod iam erit
pectus, peccatis adeo ſquallens et horridū: quod de Dei
miſericordia deſperet, ubi uidet Deum ſordes illas mini
me horruiſſe? Recte igitur in Capernaū, et Galilæa, pro
uincia longe perditiſſima Chriſtus primum remedij ſui
diuitias oſtendere cœpit. Vnde Zabulon ſignificat habi-
tatorem. Nephthali peruerſum. In ipſis nominibus ergo
Dominus charitatis ſuæ flammas demonſtrauit. Longe
enim debet eſſe nomen, & res habitatoris ab homine,
qui uiatoris & rem, & nomen habere debet. dictum Apoc. 8
enim eſt: ue habitantibus in terra. ac ſi dicat: Væh Za-
buloni. Cui igitur Apocalypſis intonauit, Væh illi Do- Pſal. 5
minus amoris ſui ignem detexit. Iā ſi Nephthali ſigni
ficat peruerſum, & Dominus odit omnes operantes ini
quitatem (neque enim eſt Deus uolens iniquitatem) an
non ſumme magnificus fuit, inter peruerſos, & ini-
quos ſuos ſpargens amores?

Sed ne fatigeris, Lector, audiens, cur tam minute im dictum ſit, quod Dominus prædicauerit primum in ter
Gen. 49 *ra Zabulon, & Nephthali: dicitur enim Geneſis 49. Nephthali, ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis, quaſi dicat. In Nephthali repertus eſt ceruus ille, è cœ*
Pſal. 21 *lo demiſſus (Chriſtus enim cerua eſt matutina) qui ceruus non eloquia daret terribilia, ſicut olim ſolebat*
Pſal. 75 *Deus. dictum enim erat, quòd Deus erat terribilis, auferens ſpiritum principum. terribilis apud reges terræ. at nunc non eloquia dat timoris: ſed eloquia pulcherrima, ſcilicet Euangelij, gratiæ, regni, pacis. Rurſum,*
Deut. 33 *Deuteronomum 33. Cum Moſes benedicit uniuerſis tribubus, Zabuloni dicit: lætare in exitu tuo, et Nephthali, abūdantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini, mare, & meridiem poßidebit. Prophetia utraque impletur, cum prædicat in his tribubus Dominus. Tunc enim Zabulonis homines ad Chriſtum conuerſi lætati*
Actor. 8 *ſunt: ſicut in Actis dicitur, de conuerſis in Samaria, à Philippo. quod factum eſt gaudium magnum in ciuitate Samariæ: ita & lætati ſunt uiri tribus Zabulonis: maxime qui in exitu, & finibus habitabant, iuxta mare. Tunc Nephthalini homines abundantia pleni fuerunt prædicationis, ſanitatum, & gratiarum. ut igitur has prophetias impleret Dominus, in his ciuitatibus, & tribubus prædicauit.*

Occurrit tamen longe difficilior cogitatio; ex Mattheo dicente prædicaſſe Dominū in hac regione, ut im
Iſaiæ 9 pleretur dictum Iſaiæ, ſcilicet, Primo tempore alleuiata eſt, &c. *Quæ uerba authores uolunt, ad deuaſtationes eius regionis referri, non ad Chriſti in ea præ-*

dicationem. Ego uero tenaciſſime hæreo uerbis Matthæi. Et credo hunc eſſe natiuū huius loci ſenſum. Primo tēpore, ſub Dauide, & Salomone, leuis facta eſt regio Zabulonis, et Nephthali: quia colebatur in ea Dominus, erantq; in ea uiri pij, qui non erant graui corde, diligentes mendacium, & quærentes uanitatem. At nouiſſimo Pſal. 4
tempore in plenitudine ſeculorum, cum iam erat moritura lex, & legalia: tunc regio illa aggrauata eſt. Quæris quomodo agrauata eſt? Certe, quia populus ambulabat in tenebris, neque id modo, ſed in umbra mortis. Et quia hæc penetrare, uehementer aperit hominibus Dei ſui dignitatem, ideo patienter feres me, Lector, huic loco diutius hærentem. Galat. 4.

Quid igitur eſt, populum ambulare in tenebris, & ſedere in umbra mortis? Principio hominum uita, quæ ſecularis eſt, id primum tractat, uerſat, atque reuerſat, ut fœlicitatem tēporalē aſſequatur, licet technis, & malis artibus eam ſibi comparet: hoc igitur moueri, conari, contendere, ut opes habeant, etiam iniuſte, hoc eſt ambulare in tenebris. Cum uero fœlicitatem ſecularem quis nactus eſt, etiam iniuſte, ſi ſibi iam quieſcit, ſi dicit animæ ſuæ, ut quieſcat, (habet enim bona in multos annos parata) hoc eſt, ſedere in umbra mortis: fœlicitas enim ſecularis lux uidetur eſſe. at quia lux eſt maligna, & obſcura, & ad miſerias perducens (ut Iacobus dicit) ideo umbra mortis eſt. Is ergo erat ſtatus gentis illarum tribuum. Toti inhiabant opibus acquirendis, aut eis, licet iniuſtus, poſſidendis nihil erat ſibi de Deo. Lucæ 12 Iacobi 5

Secundo, et profundius: is, qui male quidē facit, ſed

dolet, pungitur, & male factorum conſcientia triſta-
tur, is in tenebris eſt: ſed nondum ſedit ambulat adhuc.
Prouerb. 2 Porro, qui lætatur, cum male fecerit, is iam in umbra
Pſal. 1 mortis ſedet: Beatus uir, qui non abijt in conſilio impio
rum, nec ſtetit, nec ſedit. ò uero uere miſerũ, qui in uia
peccati ſtetit, aut iam in ea ſedet. At tales erant tribus il
læ: quidam enim illorum ambulabant in peccatis ſuis,
bona uero pars iam ſedebat in eis: & hoc ſedere in pec-
catis, plane eſt mortis umbra, et inferni: qui enim cum
pungitur, cum peccat, umbrã uitæ habet: at qui in pro
Prouer. 18 fundum malorum uenit, et contemnit, is in umbra in-
ferni eſt, ubi nunquam uere de peccatis dolent, qui pec
carunt.

Tertio: Sicut apud Deum eſt fons uitæ, ex qua uitæ
Pſal. 35 deriuatur ad nos: non uita lucens, ſed umbra quadã ui-
Pſal. 141 tæ: nec enim terra noſtra eſt terra uiuentium, ſed eorũ,
qui umbram, & imaginem uitæ habent. Deriuatur igi
tur ex illa uita plena, uita quædam diminuta: ita ut cũ
uita illa, quandam continuationem uideatur habere, et
Ephes. 6 unam reddere uitam: ita in principe dæmoniorũ, qui
eſt princeps tenebrarum, fons eſt obſcuritatis, et umbræ.
ex qua umbra mortis uelut deriuatur in peccatores.
Idq; maxime fit, cum ſecuros nos in peccatis facit. Popu-
lus igitur ille Zabulonius habitabat in umbra princi-
pis dæmoniorum, nihil habens cum cœlo commune: ni-
hil illi cum uita participatus.

Quarto: Non eſt hominum ambulare in tenebris: di
Pſalm. 103 ctum enim eſt. Poſuiſti tenebras: et facta eſt nox: in ipſa
pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ. ortus eſt Sol: et exibit
homo ad operationem ſuã: Cum ergo hic dicitur, quòd

populus Galileæ ambulabat in tenebris, quid aliud intelligis, niſi populum beſtialiter uiuentem, non humane?

Quinto: Dicitur apud Iſaiam: Fecimus pactum cum inferno, flagellum inundans, cum tranſierit, nó ueniet ſuper nos: quia poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. Iam qui pactum cum inferno facit, & mendacio uult protegi: is plane ambulat in umbra mortis. Sicut enim ambulare in umbra alarum Dei, eſt, eius præſidio, & fauore protegi: ita & præſidio inferni, & mendacio protegi, eſt in umbra inferni, & mortis, & mendacij ambulare. Igitur qui cœlo renunciarunt, qui Deo, Vale dixerunt. quibus non diſplicet infernus, ij in tenebris, & umbra mortis ambulant. Vide igitur ubi prædicauerit primo Chriſtus: ubi regnabat infernus, ubi omnino erat obliuio cœli, ubi dixerat inſipiens: Non eſt Deus. Vbi uerba oris eius, iniquitas, & dolus, noluitq; intelligere, ut bene ageret. Deniq; ſicut natura parti occurrit infirmiori: & ſicut nos ignobilioribus partibus noſtris abundantiorem honorem circundamus: ita placuit illi, qui fons eſt omnis pietatis, Solem ſuum oſtenderet regioni tenebricoſiori, & luce ſua illuſtrare, & uiuificare eum locum, ubi minor uitę, & lucis erat ſpes.

Iſaiæ 28 · Pſal. 16 · Pſal. 13 · Pſal. 35 · 1. Cor. 12

Dices: An non uerum eſt, quòd Chriſtus eſt lux, quæ illuminat omnem hominem: quid igitur grande fuit, quod illuminarit Galilæos? Aduerte obſecro te: non dicit populum, qui ambulabat in tenebris, illuminatū, ſed dicit, Populus, qui ambulabat in tenebris, uidit lucem: et non ſolum lucē, ſed et lucē magnam. nec dicit, Habitātibus in regione mortis lux orta eſt, ſed lux orta eſt eis, Ioan.

*Itaque genti illi non ſolum ſufficienter, ſed etiam effi-
caciter lux orta eſt, non in gentis iudicium, & condem
nationem, ſed ædificationem, & ſalutem. Vidit ergo po-
pulus fœtentem, ubi iacebat, locum: uidit imminens, in
quo erat, periculum: uidit ſordētes, quibus ſordebat, cul-
pas: idq; lucis magnæ ſibi exortæ beneficio. Plane impij
Sapient. 5 in inferno dicent, uiam iuſtitiæ ignorauimus, & ſol iu-
ſtitiæ non fulſit nobis: plane ſol fulſit, ſed non eis, ideſt,
non in eorum commodum. Sed tempus eſt ex hoc loco,
quamuis amœno, diſcedere.*

Exinde cœpit IESVS prædicare. *Vide obſecro:
illuſtrauit Chriſtus ſua natiuitate ignobilem Bethlehē:
(erat enim minima in principibus Iuda,) ſua fuga,
Micheæ 5 perditiſſimam Aegyptum: ſua habitatione, uilem Na-
Ioan. 1 zaretham, (quia à Nazareth nihil fere boni eſt.) ſua
tentatione, deſertum: ſua prima prædicatione, corrup-
tiſſimam Capernaum. Audiamus iam, quid hic prædi-
carit: Pœnitentiam, inquit, agite. Idem prædicandi ini-
tium, quod et Ioannis, ut noteretur, Chriſtum nihil præ
teriturum à lege. Ioannes enim legis uicem gerit: non
Matt. 5 ergo à lege præteribit iota unum. Siquidē idem Chriſtus
prædicat, quod lex prædicabat. Secundo: Sed longe diffe
renter. Lex enim docet, quod ut fiat, non adiuuat Chri
ſtus docet facere, & dat facere: ipſe enim eſt, qui dat uel
Philip. 2 le, & perficere pro bona uoluntate. Igitur Ioannes præ
dicat pœnitentiam, ſed non dat auditoribus pœnitentiā.
Si uero Chriſtus prædicat, dat quod prædicat. Tertio:
Fecit ergo Chriſtus cum Ioanne, ut alij opifices, qui in
eadem materia, ſuæ artis oſtendunt exceſſum. Facit
quidam ex cera, uel ligno pulchrā imaginem, ſed mor-*

tuam: uenit maior artifex, ex eadem materia imaginem facit uiuentem: an non excelſior opifex? Quarto: Docuit etiam Chriſtus hac ſua prædicatione, qualis debet eſſe prædicatoris prædicatio: maxime ubi populus eſt corruptus, cui prædicaturus eſt: pœnitentiam agite. nouate uobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Ierem. 4
Quinto: Quod uero Dominus addidit: Appropinquauit in uos regnum cœlorum: quadamtenus experiebantur ita eſſe, qui ipſum audiebant. Videbant enim hominum perditorum conuerſiones, uidebant uitæ præteritæ mutationem: afflari ſe, fere ſentiebant, nouo quodam ſpiritu: prædicatoris uim, & poteſtatem nouam Matth. 7
admirabantur: uidebant conuerſos uitam eam uiuere, quæ perſimulis eſſet uitæ cœleſti. an non id erat appropinquans regnum fere uidere? Sexto: Sed attende, non dicat: Rogate, ut Deus det uobis pœnitentiam, ſed facite: quia iam Deus praſto eſt pulſans, & clamans, & faciens, ut agatis pœnitentiam. Apocal. 3

Ambulans Ieſus iuxta mare. Quid mirum, ſi ambulans iuxta mare miſereatur maris: cum ipſe ſit ſumptus de mari? 3. Regnum 18. dicitur, quòd uidit ſeruus Eliæ nubeculam, uelut ueſtigium hominis, aſcendentem è mari, quæ nubecula tantum aquæ dedit, ut ipſe Elias dixerit: Iunge currus: ſonus enim grandis pluuiæ eſt: qua pluuia ablata eſt fames, quæ terram oppreſſerat. Nubecula ut ueſtigium hominis, Chriſtus eſt. Veſtigiũ hominis in ea eſt: quia quod fortis uidetur, homo eſt, licet qui non uidebatur, eſſet Deus. Nec nubes leuis, tantum effudit aquæ, ideſt, uenerãdæ doctrinæ, ut famẽ Amos. 8
uerbi, quæ terram oppreſſerat, abſtulerit. At nubes hæc

ſumpta eſt de mari, noſtræ humanitatis. quid uero mi-rum ſi ambulans iuxta nos, ſi appropinquans nobis, noſtri maris miſereatur?

Sed nota ſecundo: quantum eſt, oculis res contueri? ambulans & circumiens, & circumſpiciens mare, ma-ris miſerijs tangitur: uidelicet, quia Præfati oculis ſuis ſuos debeat luſtrare, ut uideant eas afflictiones, quas niſi uidiſſent, nec credere potuiſſent.

Et tertio nota, quòd non unum tantũ maris locum, Dominus aſpexit: ſed ambulans, inquit, circa mare, ne delicatuli ſint Prælati, in ſuorum uiſitatione.

Quarto nota: quàm efferuebant Domini uiſcera, quàm ardebat pectus, cum iuxta mare ambulabat? Vi-debat piſces lætos delectari ſub aquis, ac proinde homi-nes lætos in ſuis tenebris & peccatis delectari: uidebat piſces huc illuc exilire, moueri, circum agi: quaſi illis, illic ſumma eſſent negocia, cum tamen tota illa iacta-tio nihil utilitatis apportet: ita uidebat homines nego-cioſos, non quieſcere, non ſiſtere, ac ſi tractantes ſecu-
Pſal. 39 *li negocia, aliquid momento ſum tractarent, cum ta-men inſanias falſas negocientur. Videbat piſces mino-res eſcam eſſe maioribus, maioresq́; eos ita uorare, ac ſi nihil uoraſſent: ita conſiderabat diuites latere in ſpe-*
Pſal. 9 *lunca ſua, inſidiantes, ut rapiant pauperem, & tru-cident rectos corde. an non hæc ſat erant, ut pectus il-lud, alioqui blandiſſimum, emollirent? Ita plane emol-lierunt, adeo ut ex ipſo mari ipſi mari proferret reme-*
Ioan. 1 *dium. id enim ſignificat uerbum illud, ambulans iux-ta mare: non contra, ſed iuxta, ut, qui apud Deum e-rat ab æterno immutabilis, nunc eſſet iuxta mutabile*

mare, & ambularet, quod indulgentiæ eſt. ſicut & il- Gene. 3
lud, ambulans ad auram poſt meridiem.

Vidit duos fratres Simonem, qui uocatur Pe-
trus, & Andræam fratrem eius. *Primum nota, quòd*
merito Petrus, id eſt, Summus Pontifex, uocatur Si-
mon, id eſt obediens: licet enim ſummus ſit Prælatus:
ita ut ſit omnibus maior, meminerit tamen ſe habere
Deum ſuperiorem: cui adeo obediturus ſit, ut nihil
aliud ſit, aut nominetur, quam obediens. Plane re-
liqui inferiores, ipſo nomine obedientiam ſecum defe-
runt: quam & ipſa natura inferioribus aduerſum
maiora demonſtrat: & ideo ab inferioribus, nihil a-
liud requiritur, quàm quòd ſint Andreæ, id eſt, uiri-
les ad ſuperiorum capeſſenda mandata. at à Petro ſum-
mo, ſumma exigitur obedientia. Et quidem uideri po-
terat, Petrus ut ſummus, nunquam à calamitatibus at-
tingendus: quodq́; non accederet ad eum malum, nec Pſal. 90
flagellum auderet appropinquare tabernaculo ſuo:
ideoq́; mollem ſibi uitam poterat polliceri. At ex ipſo
nomine longe diuerſi admonetur euentus. Simon in-
quit, qui uocatur Petrus, ac ſi dicas ſaxeus: Si ſaxum
es, intellige, quòd in te irruent flumina, & flabunt uen- Matt. 7
ti. Vide firmus ſis, ne ruina domus magna fiat.

Secundo nota: Non uocantur tres fratres, ſed tantũ
duo? uidelicet, quia uult Chriſtus, quòd Petrus a-
met uehementiſſime ſuos: at amor minor eſt inter tres, 1. Cor. 7
quàm inter duos: ideo enim Paulus optabat omnes cœ-
libes eſſe: ne amor, qui integer in Deum fluere debet,
coniugis communione ſit minor. ut ergo ſumma note-
tur amicitia, quam Petrus ad ſubditos habere debet,

Ipſe eligitur cum fratre, & unico fratre.

Tertio nota: Eligitur Petrus cum Andræa, ut nouerit Petrus (etiam ſi Papa ſit) ſe fratrem habere, fratrẽ inquam, non adeo ſeruum: unicus eſt enim omnibus
Malac. 1 *Pater Deus, qui omne pecus Petri pretioſo Filij ſui ſanguine tinxit.*

Quòd uero dixit: Vidit Petrum & Andræam, mittentes rete in mari: non uacat myſterio. Primum, laborantes Dominus reſpicit. quid enim (inquit) ſtatis hic
Matth. 20 *tota die occioſi. non facile Deus ocium hominum deuorat. Secundo, Non deſpicit Deus laborantes in ſordido munere: non deſpicit piſcatores, imo neſcio, quid ſit, primum, quod reſpexit Dominus, fuit munus plane uile & ſordens, ſcilicet piſcatio. Tertio, Non dicit, extrahentes rete, aut concludentes piſces: aut uendentes, quod expiſcauerant. nihil tale: quia Prædicatoris munus non eſt extrahere homines è mala ſua conuerſatione, nec eſt multos ad fidem ex infidelitate reuocare: nec eſt proſpicantera præbendas percipere. Sed eſt ſtudio & oratione, & recta conuerſatione, uerba, uelut rete in po-*
1. Cor. 1 *pulum conijcere. Deus det incrementum, &, ſicut non deſperat piſcator, non prẽdens, quod optat: ita nec deſperet prædicator. Quarto. Non dicit: uidi Petrum mittentem rete: ſed Petrum, & Andræam. ut intelligat Papa, quòd non ſolus ipſe rete prædicationis mittere poteſt in mare: ſed eget ſuorum ſubditorum ſubſidio, imo nec decreta. Eccleſiaſtica ſolus ſine fratrum conſilio condere debet, niſi præſumptuoſus eſ-*
1. Cor. 12 *ſe uelit ne ergo dicat oculus manibus, aut pedibus: non eſtis mihi neceſſarij, ſine manibus enim & pedi-*

bus, quid eſſent oculi?

Porro,ubi ait.(Mittentes rete:erant enim piſca tores)*id primum aduerte: nullum aliud fuiſſe Petro munus,quam piſcatoriũ.alioqui non dixiſſet, Erant piſcatores,ſed dixiſſet, Erant ſceno factores, uel telonarij,ut intelligas nullum aliud munus, inſtitutum, aut deſiderium precipue debere tangere Prælatum,niſi prædicandi. ſpiritus,inquit, Domini ſuper me, quorſum? Num ad bella gerenda,Num ad cognatos ditandos?minime.Sed Euangelizare pauperibus miſit me;& Paulus non fert,aliam ſibi functionem adſcribi,quàm prædicandi. non enim inquit miſit me Deus baptizare,ſed prædicare.* Iſaię 61 1. Cor. 1

Secundo aduerte,quòd,cum piſcatores gens ſit plane uilis, plane rudis et ignorantiſſima:miraculum eſt, cur hanc ſibi gentem delegerit Dominus,gentem, quæ uelut terra indigna,ad mare exul aufugit? Cur ergo hos delegit Dominus ad ſummam Pontificatum,ad ſuũ conſortiũ,ad munus prædicatorium,& ad ſummas cœli ſedes?Huius generalis ratio eſt:Ne glorietur omnis caro coram illo,ut non glorietur Sapiens in ſapientia ſua, neque diues in diuitijs ſuis, neque fortis in fortitudine ſua. Quia Deus ea,quæ nõ ſunt,elegit ut ea,quæ ſunt, confundat.uult itaque Deus cor humiliare Sapientia, & diuina, & genus inflans. 1. Cor. 1 Ierem. 9 1.Cor. 1

Porro ſpecialis in Apoſtolis ratio fuit, quæ habetur 1.Cor.4. *Non in ſermone eſt regnum Dei,ſed in uirtute,&* 1.Corint.2.*Non ueni ad uos in ſublimitate ſermonis,aut in Sapiẽtia uerbi,& rurſum ſermo meus et prædicatio mea,nõ in perſuaſibilibus humanæ ſapiẽtiæ*

uerbis: ſed in doctrina ſpiritus. Deus igitur in mundum ueniens, nouam Rempublicam inſtruxit: cuius opes & apparamenta noluit è mundo ueteri emendicare, ſed quæ è cœlo uenirent. quodq́; id conſtaret hominibus. Ideo elegit homines adeo rudes: ut etiam, ſi uellent, non poſſent aliquid humanarum opum rei admiſcere diuinæ, ut uidelicet fideles, qui crederent Deum eſſe intelligerent, qui in illis hominibus operaretur. Et ideo unum ex miraculis uitæ Chriſtianæ fuit, quod pauculi homines, uiles, rudes, & nihili, colla mundi preſſerint, iugumq́; toti mundo impoſuerint. Neque uero Apoſtoli uocarunt homines ad res faciles, & blandas, ſed ad difficillimas, ut aperte uirtus diuina pateret. Ideo
Iudic. 7 *igitur turbæ uacuæ, lagenæ teſteæ, homines, qui non uſperant rebus humanis. hæc eliguntur ad prælia Dei.*
I. Corin. 4 *Sed habemus, inquit Paulus, theſaurum in uaſis fictilibus, ut uirtus ſit non ex hominibus, ſed ex Deo. Ait ergo illis Dominus.*

Venite poſt me. *Non dixit, Manete ibi: aut, Abeat quiuis, quò uoluerit. Sed uenite poſt me. Si prædicato-*
Pſal. 49 *res eſſe uos uolo, uenite poſt me, in meam imitationem, & ſequelam. Alioqui, quare tu enarras iuſtitias meas, per os tuum: cum oderis diſciplinam, & abieceris ſermones meos retrorſum? Quid uero mirum, ſi piſcatur alios, qui intime ſequitur Chriſtum, & familiariſſime*
Matt. 9 *cum eo conuerſatur? Si mulier fluxum ſanguinis patiens, ſolo Chriſti tactu ſanatur, an non magis ſanus erit, & ſanare alios poterit, qui nihil aliud uerſat, atque reuerſat, præter mundi ſalutem? qui tangit picem, inquinabitur. qui ergo tangit ſalutem, ſanabitur. Ve-*

nite ergo poſt me, & faciam uos piſcatores hominum.
Sane piſcatores nihil fere habent ſuum, niſi rete, ò uti Eccl. 13
nam Prædicatores nihil uellent habere ſuum, niſi Ver-
bum diuinum, quod eſſet eorum meditatio, die ac no- Pſal. 1
cte. Pudet enim me, quod Dauid rex, & coniugatus, to Pſal. 118
ta die uerſaret legem Dei: & prædicatores uix dici ho-
ram in hac re conſumant.

Secundo: Piſcatores ſuper exeſum lapidem totum
diem expectant, ut cadat piſcis. Prædicator igitur patie
ter ferat, ſi non in rete Domini piſces inciderint.

Tertio: fere fit, ut in rete plurima piſcium turba ca
dat nonnunquam. At in his paucos inuenies grandio-
res. qui plures ſunt, minutuli ſunt: ita prædicator no
uerit: paucos ex barbatis in ſuum rete caſuros. plebs
eſt, quæ Verbum Dei, ut plurimum recipit, quia non 1. Cor. 1
multi ſapientes, neque multi nobiles, &c. Et Phariſæi di Ioan. 7
xerunt, Num aliquis ex principibus credidit in eum,
ſed plebs hæc maledicta eſt.

Quarto: Machumet & Machumetani, non piſcan
tur, aut extra mare extrahunt, ſed potius in mare in-
gurgitant. Imo nec Moſaica inſtitutio extra mare mun
di educebat ſuos cultores ſola uita Chriſtiana, ut, quæ
cœleſtis eſt & ſpiritualis piſcatores habet, ut mox ape-
riam.

Quinto: Maxime eſt adorandus Deus, qui piſcan-
di officium inſtituit. Quid putas eſſe piſcatorem? Cer
te alium eſſe Chriſtum: hoc enim eſt, quod ille dicit:
Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos: me miſit cum Ioan. 20
poteſtate diuina, ut mortuos & ſepultos excitarem ad
uitam. ego mitto uos cum eadem poteſtate, ut ſepultos in

aquis,educatis ad uitam. Quid putas eſſe piſcatorē? Homo eſt,qui homines reddit Deos: qui homines è lacunis & ciſternis ueteribus,profert in aerem cœleſtem.

Vbi ſexto nota, eam fore debere diſtantiam hominū & Prælatorum:quæ eſt piſcium,& piſcatorum. Arbitror nunquam iactum futurum caſſum,cum ita Prædicator homines,ut piſcator, piſces exceſſerit.

Septimo: Sed oboritur tibi dubitatio, non recte Dominum comparaſſe Prælatos piſcatoribus: nam Prælatus hominem,quem conuertit,è morte trahit ad uitam, & è ſepulchro in auras uitales: at piſcator,piſcem è uita perducit ad mortem. non eſt ergo plena ſimilitudo. Sed attende,obſecro,Piſces,& cuncta animalia, non eo condita ſunt, ut ſibi uiuerent: imo equus factus eſt, ut hominem ferat: bos, ut hominis terram proſcindat: perdix, ut hominis appetentiam demulceat. Tuncq; quodlibet animal fœlicitatem ſuam nactum eſt, cum etiam morte ſua, ſuo hero,ſcilicet homini ſeruit. Piſcis ergo, multo eſt fœlicior,ſi manducetur ab homine,licet breuius ſuam uitam finiat, quam ſi aliquanto diutius mortem in aqua differat. Vt igitur fœlicitas piſcis eſt, in hominem transformari,morteq; ſua, uita hominis, (in quem conuerſus eſt) frui: ita fœlicitas hominum
2.Cor. 5 eſt, non ſibi in mundo uiuere: ſed Chriſto, qui pro eis mortuus eſt. fœlices ergo ſunt, quando ab aquis maris extracti, licet moriantur uita ſenſuali, transformati in Chriſtum, uita gaudent diuina. Non igi-
Actor. 10 tur conquerantur animalia, quæ iubentur à Petro occidi, & manducari. melius enim uiuunt in Chriſto, & Petro,licet mortua, quam uiuerent in ſe,quantum-

nis uiua. Sed progrediamur:

At illi cōtinuo, relictis retibus, ſequuti ſunt eū.
Si, relictis retibus, ſequuntur, ergo relictis eis inſtrumen
tis, quibus uita paratur: igitur reliquerunt genus illud
uitæ. Et, cum aliud ignorarent, igitur reliquerunt ſe ip
ſos: non enim erat Petro in procinctu aliud rete. Iam ex
pende, quantum ſit: uitæ genus (quod tibi ex anti-
quo paraſti,) ad uocem unam relinquere. Secundo:
Sed mirabile eſt, quod continuo reliquerint, nullo alio
expectato. Ita plane. Ideo enim ſerui Dei ſunt, ſicut An-
geli, qui citiſſimi ſunt. Ideo ſpiritus ſanctus uenit ad Hebr. 1
modum uenti, & ad modum ignis, & in figura lin- Actor. 2
guæ: quibus rebus nihil eſt mobilius, uelocius, & faci-
lius. ubi igitur ſpiritus ſanctus uenit, facile mouet: con Pſal. 17
tinuo facit relinquere cuncta. Eleganter dicit Dauid in
Chriſti perſona: Populus, quem non cognoui, ſeruiuit
mihi, in auditu auris obediuit mihi. Ac ſi dicat, Ipſo
puncto, quo audiunt, obediunt: &, quidē non fuit Do
minus huius rei immemor; dixit enim omnis, qui audi-
uit à Patre meo, & didiſcit, uenit ad me: ſimul inquit ac Ioan. 6
diſcit uenit ad me. Cuius exemplum Magdalena. dedit,
quæ licet lachrymis, & dolore perfuſa: cum tamen audi
uit ſe à Chriſto uocari ſtatim uenit ad locum, ubi Chri-
ſtus erat. Det Chriſtus, ut uocati, eum cunctis relictis Ioan. 11
ſequamur. Vnde collige, duplices eſſe Dei uocationes.
priores, efficaces: quibus uocati nunquam reſiſtunt,
imo cadunt: uelut ſagittis acutis percuſſi: nō ubi libet, ſed Pſal. 44
intus in corde. Poſteriores ſunt cōmunes: quibus quotidie Prouer. 1
reſiſtimus. De quibus dicitur: Vocaui & renuiſtis, &c.
Quod uero dicit, Relictis retibus, prædicatores ad-

monet, ut, ſi uelint ſuum digne officium miniſtrare, cuncta retia, cuncta negocia, quibus res ſeculares ſolēt comparari, relinquant, abijciant, & fugiant: horſum enim tendit illud, quod Dominus iuſsit, ut irent ſine ba
Matt. 10 *culo, pera & calceamento, & ideo labia prædicatoris*
Iſaiæ 6 *calculo igneo mundantur: & in igneis, linguis Spiritus*
Actor. 2 *ſanctus datur, ut nihil terrenũ, humano cordi hæreat,*
Pſal. 11 *quod eo igne non depuretur: nam ſcriptum eſt, eloquia Domini igne examinata, argentum igne purgatum ſeptiés.*

Et procedens inde uidit alios duos fratres. *Sane Reſpublica naturalis hominum, fundata eſt ſuper Adam, et Eua: adeo ſibi beneuolentibus, ut propter eam*
Gen. 2 *amicitiam dictum ſit, Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem. Porro Reſpublica Moſaica fundata*
Exod. 4. 7 *eſt ſuper Arone & Moſe, fratribus, ſibi amore coniunctiſsimis. At Chriſtiana Reſpublica maiore amore copulatur, ſcilicet ſuper duplici fraternitate, id eſt, ſuper ſumma charitate: duplex enim Hebræis eſt grande nimis.*
4. Reg. 2 *Vt ibi: fiat in me ſpiritus tuus duplex. & ibi: ſuſce*
Iſaiæ 40 *pit duplicia de manu Domini. Sed nota, quòd in Simone ſignificatur fides, in Andrea robur, In Ioanne gratia, in Iacobo pugna.*

Sed quid eſt, quòd de Petro dicitur: Mittebat rete, de Ioanne, & Iacobo: Reficiebant retia ſua. Arbitror, autoritatem prædicandi, & doctrinam ſanam docendi, in Petro reſidere. cuius quia fides non deficiet, ideo non habet, quod reficiat. Sed habet quod mittat. Porro, quia in
Lucæ 22 *alijs fides rumpi poteſt: in alijs, morum doctrina, piſcium magnorum impetu, nonnumquam laceratur:*

ideo

ideo Ioannes, & Iacobus (qui uicem minorum prela-
ſorum gerunt) reficere dicuntur retia.

Iam quis non doleat ſuturum hic ſignificari, ut re-
tis Prælatorum rumpantur? At nos uidemus retia ru
pta: ſed non uidemus eos, qui retia rupta reficiant. Nec,
credo, uacat myſterio, quod de Petro dicitur: Mittebat re
te: de Ioanne uero, & Iacobo, quod reficiebant retia.
Petrus ſingulare rete habet: at Ioannes, & Iacobus re
tia in plurali, uidelicet, quia in Petro, id eſt, in Papa, uni
ca fides eſt, non diſrumpitur: at in alijs Prælatis diuer-
ſe, imo & falſæ fides fuerunt olim: ſed, ſi ſanæ eſſe de-
bent, in Petri fidem debent reduci.

Nota item, quòd Ioannes, & Iacobus relinquunt re
tia, & patrem. Petrus patrem non relinquit. Cuius pri
or cauſa eſt, quia non eſt æquum Petrum, id eſt, Papam
iam eſſe iuuenem, ut patrem habeat: imo decet, tam eſſe
prouectum ætate, ut domui ſuæ præeſſe cognouerit: ut 1. Tim. 3
Eccleſiæ Dei digne præſidere poſſit. Ad ſummam præ-
ſidentiam ſumma neceſſaria eſt prudentia, quæ non ni
ſi in iam ſene eſſe ſolet.

Secunda cauſa uideri hæc poſſet, ut magis reliquiſſe
uideatur Petrus, quàm Ioannes. Si enim Ioannes reli-
quit retia, reliquit ſane apud patrem: ſed Petrus omnino
rete reliquit.

Quòd ſi Ioanni Lector deuotus es, nec pateris plus
Petrū Ioāne reliquiſſe: certe dicendū, quod, ſi Petrus na
uiculā reliquit: nauis loco, data eſt ei gubernāda Eccle- Ioan. 19
ſia. Si uero Ioannes patrem reliquit, patris loco, data eſt Matt. 10
ei Virgo beatiſſima, quæ ei eſſet mater, quā ipſe curaret
ut filius. Centuplum igitur acceperūt et uitā æternam.

Et circumibat Ieſus totam Galilæam. Circuibat etiam oppidula, & uicos, quia profecto in locis his exiguis maior eſt neceſſitas doctrinæ et eruditionis, quàm in grandioribus locis ubi homines conciones eructant, quas audiunt, nec eſt eis finis audiēdi ſicut nec initium
2. Timo. 3 operandi: ſemper audientes, et ad ſcientiam ueritatis: nunquam peruenientes.

Secundo oſtendit, quàm circumeat Dominus peccatores. Profecto, ſicut Iſrael circuiuit Hiericho, ut corrue-
Ioſue 6 rent muri eius: ita circuit Dominus animam peccatricē, ut corruat eius duritia. Dauid uotum uouit, non ſe daturum ſibi requiem, donec inueniat locum Domino: ita
Pſal. 131 uouit Chriſtus in corde ſuo: non ſibi ſe daturum quietem, donec inueniret Deo quietem. Quid? Si diabolus
Iob 1 circuiuit terram, & perambulauit eam: ut inueniret, cui noceret: ſi rurſum, circuit quærens, quem
1. Petri 5 deuoret: quid mirum ſi pius Deus longanimus, &
Iſaiæ 55 multus ad ignoſcendum, quærat, & circumeat: quærens quem ſaluet? Euertit ergo totam domum, ut drachmam
Lucæ 15 perditam inueniat. eſt Ioſeph, qui per agros ambulat,
Gene. 37 fratres ſuos quærens. Eſt mater, quæ iuxta languentem
Pſal. 1 filiam, non ceſſat lectum circuire, ut capiti, corpori, &
Matt. 20 pedibus opem ferat. Denique bonus Dominus, qui ſæpe forum circuit, mane, ad tertiam, ſextam, & reliquas horas: ut ex ocioſis laborantes reddat. Quàm ergo paruum ſibi indulget rex, & legiſfer noſter. Quæ igitur te uicit clementia, ut adeo diligeres me, ut dares te ipſum pro me?

Porro circundans Galileam, docebat, & prædicabat,
Iſaiæ 30 ut impleretur uerbum promiſſum: Oculi, inquit, tui ui-

debunt doctorem tuũ, & aures tuæ audient uerbum
poſt tergum monentis, & dicentis, hæc eſt uia &c. Sed Baruc 3
quis unquàm credidiſſet, quòd Deus inter homines ui
deretur, et homines doceret. Angelos inferiores docent,
qui ſunt ſuperiores: cur non etiam Angeli infimi docue-
runt homines? An non erat id conſonum naturæ Ange-
licæ: conſonum etiam dignitati humanæ? Cur Deus ipſe
uenit, & docuit nos? Nec uero ſic obedimus eius præce-
ptis, quid futurum credis, ſi ipſe non docuiſſet? O Dei be
nignitatem! O hominum peruicaciam?

Iam uero id diſtat inter docere, & prædicare. Prædi
catoris eſt inflammare animos auditorum etiam, ſi non
eos uehementer erudiat: doctoris uero eſt illuminare au
dientes, etiam ſi eos non uehementer inflammet. Vterque
plane illuminat, & mouet. Sed prædicatoris eſt mouere
affectum: doctoris eſt illuſtrare intellectum. Vtrumq;
Chriſtus egregie præſtabat, ut qui ſciebat.

At quod dicit: Prædicans Euangelium regni, nota
nunquam eatenus Euangelium regni prædicatum: no-
tum erat ſane quibuſdam Iudæis regnum cœlorum.
Nam Dauid dixit, Non relinques animam meam in Pſal. 15
inferno: nec dabis ſanctum tuum uidere corruptionem,
Notas mihi feciſti uias uitæ, ad im plebis me lætitia cum
uultu tuo. Delectationes in dextera tua in finem. &
Tobias inquit: Eleemoſyna liberat ab omni peccato, Tobiæ 4
& non patitur animam ire in tenebras. & neſcio an
idem nouerit Balaam, cum dixit, moriatur anima Num. 23
mea morte iuſtorum. Notum igitur erat regnum cœli,
ſed nunquam prædicatum. Dices: an non Ioannes præ-
dicauerat regnum cœli? Ille quidem uerba illa dixit, ap

propinquauit regnum Dei. Sed cum Euangelica prædicatio, non ſolum doceat gratiam, ſed etiam præſtet, plane uſque ad Chriſtum, non prædicabatur Euangelium: quia ex lege non præſtabatur gratia. Lex enim
Ioan. 1 *per Moſem data eſt: ſed gratia, & ueritas per Chri-*
Matth. 3 *ſtum facta eſt. Porro prædicatio Euangelica hæc eſt:*
Pſal. 80 *Age pœnitentiam, accipe cœlum, ac ſi dicat: Aperi os tuum, & implebo illud. Qua re tandem implebis Domine? Appropinquauit cœlum, aperi os tuum, uide, ſi cœlos deglutire poteris.*

Et ſanans omnem languorem, & infirmitatem in populo. *Mihi non eſt dubium, quin Dominus in principio, quorum ſanabat corpora, ſanabat & animas: iam quantum gaudium eſſet in ciuitate, cum ſe homines ſanos conſpicerent intus, & extra? feruebat tunc regio illa languoribus corporis: ita enim ordinauerat Sapientia Dei, ut tempore, quo ſummus, Medicus ueniebat, multiplicatiſſimi eſſent languores, ut multiplicatiſſima fieret ſanitas. Languebant omnes, ſanabantur omnes, gaudebant omnes, & ipſe Dominus læ-*
Pſal. 103 Eſaiæ 9 *tabatur in factura ſua. Sed heu, multiplicaſti gentem, at non magnificaſti lætitiam. Breui futurum eſt, ut relabantur, qui curati ſunt.*

Secundo nota: Quòd dicit textus, Sanans omnem languorem in populo: at populus ſolet accipi pro plebecula, pro hominibus popularibus: nam Senatus diſtinguitur à Populo. Igitur ſanabat Dominus frequentius languores hominum pauperum, eoſq; ſæpius conuer-
Pſal. 71 *tebat: ut impleretur dictum Pſalmi: Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. Ex uſu-*

ſis, & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo.

Tertio nota: Quod ſi ſanat omnem languorem, ſanabit etiam eum, quem natura ſanare nequibat. igitur ſuperior eſt, quàm tota natura. igitur Deus eſt. Si enim Deus non eſt, quomodo poteſt magis, quàm tota natura?

Sed non libet ſilere, cur dicat textus: Docens in Synagogis, ſanans in populo: cum autem dicit, Prædicans Euangelium regni, non dicit, ubi prædicabat. Reſpondeo, ſine dubio, doctrina Chriſtiana docenda eſt (ſi fieri poteſt) in ſynagoga, ideſt in loco, quo conuenit populus ad orandum. Vt enim in locu conſecratis Deus ſpecialiter audit orantes: ita & ſpecialiter promouet doctores. Porro Chriſtus non dicitur, ubi Euangelium regni prædicabat. quomodo enim diceretur, ſiquidem ipſe uolebat ſuum Euangelium prædicari omni creaturæ. non ergo alicui loco adſtringitur, quod cuiuis prædicari iubetur. Sane omnis creatura ingemiſcit, & expectat. At Euangelium dicit: breui eam futuram, futurumq́; , ut uniuerſa creatura liberetur à ſeruitute corruptionis, aſſeraturq́; in libertatem filiorum. Demum, quòd languores ſanantur in populo, conſonat ei, quod Paulus dicit, ſigna data eſſe infidelibus: Ideo non in loco fiunt fidelium, ideſt, in Synagogis, ſed in loco publico fidelibus, & infidelibus, ideſt, in plateis, & populi frequentia.

Marc. ult.

Rom. 8

Ibidem.

1. Cor. 14

Et abiit opinio eius in totam Syriam. Quid mirum, ſi in Syriam eius fama abierit, cum in omnē terrā exierit ſonus eorum? Mirabile non eſt, ſi magiſtri fama,

Pſal. 18

in particulam terræ proceſſerit: cum in omnem terram, diſcipulorum fama prodierit. Abijt ergo fama Domini, in multo plures regiones. At non delectatur Chriſtus gloria uana, ſed ea ſola, illi gloria placet, unde aliquid commodi hominibus dimanat. Quia igitur ex tota Syria ueniebant, qui Chriſtum audirent, & ab eo ſanarentur, ideo illum hæc fama delectauit. Item fama Chriſti non uenientibus ad eum, iudicium fuit, & condemnatio. At noluit Dominus ea fama lætari, in ſuæ prædicationis initijs, quæ condemnationis cauſa fuerit. Saluare enim ueniebat, non condemnare.

Ioan. 3 Et obtulerunt ei omnes male habentes. *Deus bone, quid id tandem? Cum reges de nouo intrant ciuitates: offertur eis aurum, argentum, gemmæ, odoramenta, & quicquid pretioſum eſt. Porro omne ſordidum, fœtens, & horrens, fugatur in regis ingreſſu. Quid igitur nouo noſtro regi, ſordidi, fœtentes, & horridi homines afferuntur? Egregiam ſane oblationem, ſuo regi homines offerunt, pus & ſaniem: maciem & pallorem, & demum languores, qui ſunt mortis imago. Sed quid aliud offerre homines poſſumus? Quid enim aliud nos habemus? Mater noſtra putredo eſt: Soror noſtra uermes. at profecto parum erat Chriſto, ſolos morbos offerre corporales, non hi illi adeo fœtent uehementer. At, ſi ſimul cum languoribus corporu, languores etiam animæ offeruntur, hi ſunt, qui Chriſto uehementiſſime diſplicent. Verum hæ ſunt hominum opes, hi ſunt eorum theſauri. Id Chriſto humana mortalitas offeret. Imo, & id ſibi cupit Chriſtus offerri, ubi ſcilicet potentiam, ſapientiam ſuam, & bonitatem oſtendat. Certum*

Iob 17

Ioan. 11

enim eſt cupere medicum, ſi doctus eſt, conclamatum ſibi ægrotum offerri: ubi artis ſuæ arcana profundere poßit. Vide uero quàm cupiat hæc ſibi offerri: quando ea ipſe requirit, & cum inuenerit: in hæc exultationis uerba prorumpit: congratulamini mihi: quia ouem, quam perdideram, inueni. Itaq́; gaudet Chriſtus huiuſmodi oblatione, ut in ea locum Domino faciat, & tabernaculum Deo Iacob. Gaudet rurſum, ut tam diuite ſpolio diabolum ſpoliet. Gaudet demum, ut hominis tam extremæ miſeriæ ſuccurrat: nam ita miſeriæ occurrens humanæ, totum mundum reparat, quem hominis culpa labefactauerat. Lucæ 15 Pſal. 131 Luc. 11

Sed quid, Domine, has oblationes ſuſcipis, cur infirmos hos, ſanioſos, & leproſos recipis? caue, ne eorum tibi contagioſa hæreat infirmitas. An tantus te uicit amor: ut nec lepram horum, quos diligis infirmorum, refugias? Sane leproſus propter nos factus eſt. Nos enim inquit, reputauimus eum leproſum, &c. Lepra inquam noſtra illi hæſit: pœna uero, non culpæ. Iſaiæ 53

Nota, quòd dicit, Obtulerunt ei omnes male habentes. Omnes inquit: nullum genus morbi exceptum eſt, quod Chriſto oblatum non ſit. Quid ergo territaris, cũ peccata tua multa trepidus ſpectas? Oblata ſunt Chriſto peccata, & languores tui, curauit ille morbos tuos. Tu crede & pœnitentiam age, fruereq́; opibus, quas tibi Chriſtus parauit.

Nec te prætereat, quòd, cũ Chriſtus eſſet pauper, & ex alia parte, omnem languorem ſanaret; facile ſibi fuiſſet ditari, ſi ſicut reliqui homines, cupidus fuiſſet. At, ſi non concupiſcebat, maior eſt homine, aliquid,

in eo Diuinitatis relucet.

Interim animaduerto, quã redderet homines attonitos, tam nouum genus medendi, tam facile, tam imperioſe, nihil enim aliud dicebat, quàm, mundus eſto: reſpice, & ſimilia. Quis igitur non ſuſpicaretur Deum illum eſſe: Certe praſtat, quod promiſerat. Promiſerat facturum ſe mirabilia adeo noua, ut ueterum obliuiſcerentur en praſtat. Iã, ſi in porticibus piſcinæ iacebat multitudo tanta infirmorum, annuam angeli motionem expectans quãta uis languentium ſequebatur Chriſtum, tam facile ſanantem? Sequebatur etiam eum multitudo populi audiens eum: qui uerba uitæ habebat: qui loquebatur in poteſtate, de quo dictum eſt, nunquam ſic loquutus eſt homo: in cuius labijs diffuſa erat gratia: quiq; habebat linguam eruditam.

Lucæ 5
Lucæ 14
Iſaiæ 65
Ioan. 5
Ioan. 6
Matt. 7
Pſal. 44
Iſaiæ 50

Et, ut paulo ante dicebam, prouidentia Domini ita factum eſt, ut, quia tunc uehementiſſime abundabat delictum, ita & abundarent languores, qui propter delictum in mundum introierunt. At radiante uera ſanctitate, in qua dolus non fuit, ueniente'q; agno, qui erat ablaturus peccata, mundi, ut delebat omnia peccata: ita et auferebat omnes infirmitates. Demum, quòd dicit: Sanabat omnes infirmos, uarijs languoribus, & tormentis comprehenſos, notauit textus eos morbos, qui natura immedicabiles ſunt. Nam, qui unico morbo uexatur, uidetur natura, in eo bello habere poſſe uictoriam. At cum naturæ confligendum eſt cum uarijs morbis: ibi & naturæ uires, & medicorum artem, parum poſſe prodeſſe manifeſtum eſt. Iam ubi naturæ robur adhuc ualet, ſpes eſt ſalutis: ſed cum tormina, & dolores

Rom. 5
Iſaiæ 53
Ioan. 1

naturam tenent comprehenſam:tunc ſalus deſperatur. Id notauit Matthæus cum dixit, Tormentis comprehenſos, id eſt, doloribus uictos, & in quibus natura dolori ſuccubuit. Iam lunatici, paralitici, dæmoniaci à remedio fugerunt. Hæc ergo mala tam incurabilia, curabat Dominus, ut intelligas, ſi curat, quæ curari nequeunt, curabit, & quæ curam patiuntur. Et licet non nihil me pudeat explicare, qui ſint hi, quos ſanauit Dominus: dicam tamen, lectori facultas erit noſtra reijciendi, ſi non placuerit: & meliora uenandi, quæ placeant.

Prior, quæ mihi occurrit explicatio, hæc eſt: Varijs languoribus comprehenſi ſunt, quos diuerſa, eáq; contraria uicia ſubegerunt, uideas hominem ad diuina deiectum: acrem ad humana. Prodigum ad edendum, & ludendum: tenacem ad miſerendum, & tribuendum. Patientiſſimum ad labores, quibus humana comparantur: impatientiſſimum ad labores, quibus animo commodatur. An non hic tibi uidetur uarijs morbis languere? Inuenias horum pleroſque in magnatibus. Cum igitur horum ſanitas fere ſit prodigioſa, merito de ea ſpecialis ſit mentio.

Secundo, tormētis comprehenſi ſunt illi, qui à doloribus animi opprimuntur: quiq; in doloribus fere ſunt ſubmerſi, & imbibiti. Tales ſunt multi ſcrupuloſi, quos ſcrupulorū afflictio, uelut tenet attonitos, et ſine iudicio. ſunt et multi, quos iactura temporalium, & etiam ſpiritualium rerū, ita torquet, ut nemo tantum torqueatur à doloribus corporis. Cum uero Chriſtus his hilaritatē, cœlumq; præſtat ſerenum, res eſt admiranda.

Tertio, dæmoniaci ſunt, quos furiæ tentationem exagitant: & uelut cogunt, ut male faciant. Monachus ille exemplo ſit, qui, cum iam antiquus eſſet, & ueteranus miles: at ab ignibus carnalium tentationum inflammatus, non ſe continebat: nec continuiſſet, niſi Macarius ille ſanctus, adiutricem manum porrexiſſet. An non tibi res magnificentiſſima uidetur: pacem, & refrigerationem aſſequi in tam uehementibus flammis?

Quarto, lunatici ſunt, qui fortuna mediocri, ſapiunt, ac ſani ſunt: at cum fortuna proſperior eſt, (uelut luna auctiore) deſipiunt, ac ſtulteſcunt. Facile ſiquidem Matt. 19 *eſt in mediocritate hominem eſſe probum: quàm uero difficile eſt in abundantia ſeruare probitatem? & ideo* Eccl. 31 *prope miraculum eſt, quum homo poſt aurum non abijt, nec confidit in pecuniæ theſauris. Sed quis eſt hic, & laudabimus eum?*

Quinto, paralytici ſunt, qui ex animi deiectione, et triſtitia ad nihil probe agendo, uires & neruos habent. Exemplo ſit Aaron, qui exuſtis ſuis duobus filijs, Nadab, Leuit. 10 *& Abiu, deſpondit animum, &, interrogatus à Moſe, cur Domino non ſacrificaſſet? reſpondit, Quomodo poteram Deo ſacrificium offerre, cum eſſem mente lugubri? & quidem Diuina manus demonſtratur, cum adeo torpens animus erigitur: & (uelut Iacob audito, quod* Gen. 45 *uiueret Ioſeph) è graui ſomno euigilat. Hæc igitur quinque languorum genera recenſentur, ut in quibus natura parum, aut nihil poteſt, aut certe eum uigorem, & ſanitatem præſtare nequit: quem Deus præſtare nequit: quem Deus preſtare ita languentibus ſolet.*

Quòd ſi ad peccata capitalia lubeat hos languores

reducere: age tentemus uiam. Primum Auari ſunt, 1. Timo. 6
qui uarijs morbis uexantur. dictum ſiquidem eſt, cupi-
ditas eſt radix omnium malorum, Ergo erit fons multo-
rum languorum. Iracundi, & hi, qui odijs ardent, hi
ſunt à tormentis comprehenſi, imo furijs, & rabie ui-
dentur agitari, ac uelut ex dolore perdidiſſe iudicium.
Demoniaci, aperte ſunt ſuperbiæ: eſt enim dæmon rex ſu Iob 41
per omnes filios ſuperbiæ. Sicut enim Chriſtiani ſunt hu Matth. 11
miles, dictum enim eſt diſcite à me: quia mitis ſum, &
humilis: ita & demoniaci ſunt, qui ſuperbi ſunt. Pri-
mus enim ager, ubi nata, & nutrita ſuperbia eſt, fuit
dæmon. Lunatici ſunt inuidi, qui de aliena proſperitate
triſtantur: ſicut & lunatici, luna magis lucente, deſipi
unt. facile enim eſt inuido ſibi æquales tolerare, at, ſi lu
na creſcit, rabidi fiunt, & ſtulti. Qui languor non mo
do peccatores maculat, ſed etiam iuſtos. cum ſcilicet ze- Pſal. 72
lantur, pacem peccatorum uidentes: qui æmulantur in
malignantibus, & zelantur facientes iniquitatem. De
mum paralytici ſunt libidinoſi: quibus gula, & acedia Pſal. 36
ſubſeruit. Nullus enim eſt tam neruoſus animus: quem
ſi libido arripiat, non relaxet. Sit exemplo Dauid Salo- 3. Reg. 11
mon & Samſon. Quis credidiſſet Dauidis ſanctimo- Iudic. 6
niam, Salomonis ſapientiam, Samſonis robur, laxanda?
certe nemo, niſi libidinis uires expertus.

Habes igitur, Lector, quinque genera languorum:
quæ Chriſtus ſpecialiter ſanauit. Fortaſſe, hæc ſunt quin
que iuga boum, quæ qui emit, excuſatur à conuiuio Re Luce 14
gis. ſunt & fortaſſe porticus illi piſcinæ: ubi tanta lan Ioan. 5
guentium iacebat multitudo. Sunt etiã forſam quinque Ioan. 4
uiri Samaritanæ.

CAPVT. V.

Videns Ieſus turbas,aſcendit.

ANTEQVAM *textum aggrediar, libet explicare, quid in hac concione, tam excelſa, tam ſacra, tamq; erudita Dominus intendat. In primo igitur capite, docet nouem modos: quibus miſeri homines in miſera uita miſeriam fugiant, & beati efficiantur. Precipit etiam quinque praecepta, cuius Chriſtiano ſeruanda: ſi infernum euadere cupit. In ſecundo capite huius concionis, uigilantiſſime auocat animum noſtrum, ab omni re temporali. idq; maxime, ab appetitu uanae gloriae, & à ſollicitudine uictus, & ueſtitus. In tertio alia quinque praecepta uitae Chriſtianae, Chriſtianis ſtatuit.*

Porro ſapientiſſime Dominus cœpit cócionem ſuam ab ijs, quibus homines beati eſſe poſſint, ſi uelint. Et enim (iuxta Auguſt. 10. Confeſſ. cap. 20. & de Libero Arbit. lib. 1. cap. 14. & 19 de Ciuit. cap. 1. & ſequentibus.) nemo eſt, quamuis barbariſſimus, qui non beatus eſſe cupiat. Ipſae enim ſeculi aerunnae, cogunt fœlicitatem exoptare. Imo & animus ſuapte natura cupit eſſe fœlix. Si enim fœlix Adam fœlicitatem appetijt, cum eſſet in loco fœlici, quid nos miſeri, & miſeriarum abyſſo?

Gen. 3

Cum ergo beatitudinem cupiant naturaliter omnes, grandis altercatio Philoſophis oborta eſt: quae tandem eſſet haec beatitudo, quam ita cuncti deſiderant? Proceſ-

ſit in immenſum altercatio, adeo ut ducentæ octoginta octo ſuper hac tam neceſſaria quæſtione, Philoſophorum ſententiæ inuenirentur. Author eſt Marcus Varro, qui eas opiniones collegit: teſte Auguſt. lib. 19. de Ciuit. c. 1. Diſſeruit de ea re Plato in Philebo, & Ariſt. lib. 10 Ethico, & Cicero lib. de Finibus bonorum. Legat, qui uolet. Diogenem Laertium, & inueniet infinitam, ſuper hac controuerſia, opinionum farraginē. Quòd, ſi Philoſophi certaſſent de lana caprina, ferendæ eſſent tot eorum uanæ ſententiæ. Sed, quis ferat ſuper re adeo grandi, id eſt totius generis humani fœlicitate, tam infinitam hominum controuerſiam? Plane digito mōſtrarunt huius rei ueritatem non ab hominibus poſſe comparari, ſed ab ipſo hominum autore.

Miſeratus ergo Chriſtus hominum autor, tot hominum errores: in præſenti capite uias docet, quibus uere Beati homines efficiantur. Non eſt, quod ſuſpicionē falſitatis Chriſti doctrinæ inurere poſſis. Deus eſt, errare neſcit. Suam uero Deitatem ante hanc concionem miraculis editis demoſtrauit, & Baptiſtæ, aliorumq́; Prophetarum teſtimonijs comprobauit.

Exiſtima igitur, te uidere totum genus hominum ante Chriſti conſpectum, Chriſtumq́; in monte, quaſi è ſuggeſtu clamantem? O mortales ſi hactenus anxie, dubie, & falſe rationem quæſitis, qua beati redderemini: en nouem uobis oſtendo uias, quibus beati ſitis. Vtinam, quàm anxie optatis beatitudinem, tam anxie amplectamini uias, & rationem: qua beati efficiamini. Iam ad textum.

Videns Ieſus turbas. Erat Chriſtus tam graui-

bus, & compoſitis oculis, adeóq; modeſte ſolebat oculos attollere, ut mira res uiſa ſit, quòd nunc oculos ſuos extenderit ad turbas proſpiciendas. Cumq; eas luminibus ſuis luſtraſſet, arbitror non illas ſolas, quas præſentes habebat, conſpexiſſe: ſed omnes quotquot erant futuræ. Iam quis non uideat, quàm innumera traxerit ſuſpiria: uidens infinitos homines condemnandos, eo, quod hanc doctrinam, quam nunc erat adducturus, non complecterentur? Rurſum, cum dictum ſit:

Pſal. 33 Oculi Domini ſuper iuſtos, quantæ fuit dignationis, quòd turbas uiderit, ubi multi erant iniuſti? Vere enim uidens turbas, miſericordibus oculis eas conſpexit. Sed quod me ſuſpenſum tenet, id eſt, Domine, quis te cogit uidere turbas, & ſuper egenis, & pauperibus intelligere? Sat tibi eſt, quod uideas te: uidens

Pſal. 40 enim te, uides omnia bona, quia ſunt in te. Videns uero turbas, quid non malorum uides? Auerte ergo oculos

Pſal. 118 tuos, ne uideas uanitatem, ne uideas iniquitates, & con

Pſal. 54 tradictionem in populo. Maxime, quia ſi turbas uides, miſereberi turbis, & miſeriæ turbarum apprehendent te. Fuge ergo dilecte noſter, ne tenebræ apprehendant

Ioan. 1 te. At idcirco uidet turbas, ut eorum miſereatur.

Non uero libet præterire, quòd, ſi Chriſtus ex loco edito uidet turbas, uideri etiam poterat à turbis: ideo enim animaduerſe dictum eſt: aſcendit in montem, ubi ſcilicet ab omnibus uideri poſſet. Vbi iam aduertis diſcrimen inter Chriſtum, & Moſen, aſcendit in

Exo. 19 montem: legem laturus uterque: ſed Moſen tenebræ ab oculis turbarum eripiunt: caligine enim tectus, legem accepit Moſes, & uelamine tectus, ne in faciem eius

Iudæi intenderent, legem tulit. Quo ſignificatum eſt, legem illam figuris, & caligine tectam fuiſſe. & rurſum, quia legem ferente Moſe uelato, Deus ferebat etiam ipſe uelatus: ſignificabatur, quòd lex ad uiſionem legislatoris afferre nequibat. At, cum Chriſtus reuelata facie & uidet, & uidetur: oſtendit & legem ſuam nudam, plenam'q; eſſe, & ad Dei uiſionem ſuos obſeruatores poſſe perducere. 1. Cor. 3 Hebr. 12

Aſcendit in montem. *Signo oſtendit quòd re per totam uitam tractauerat. Certe carnem accepit propter turbas, quas ut doceret, ſummam perfectionem per totã uitam meditatus eſt. Tota enim uita Chriſti talis fuit, ut, etiam ſi imperfectus fuiſſet, ad uerticem perfectionis eum perduxiſſet. Vt igitur oſtenderet ſibi nihil deeſſe perfectionis, in montem conſcendit.*

Arbitror ego, cum Chriſtus aſcendit in montem, memorem fuiſſe: quòd erat ſibi hac uia aſcendendum in crucem. Sua enim doctrina, in cuius corroborationem miracula edebat, crucem ſibi conciliauit. Videbat igitur, quàm addicti deberent eſſe homines ei doctrinæ, pro qua effundendus ſanguis erat.

Arbitror etiam, grauate admodum Dominum in hunc montem aſcendiſſe: Significabat enim aſcendens in montem, quòd in dignitatem prædicatoriam, & magiſtralem aſcenderet. Eſt uero animo humili grauis admodum omnis in locum honoratum aſcenſus. Sed humilitas honorem refugit: obedientia, & amor Patris ſui, in montem aſcendere iubet: dictum enim eſt, in capite libri ſcriptum eſt de me, Vt faciam uoluntatem tuam. Deus meus uolui, & legem tuam in medio Pſal. 39

cordis mei, ut annuntiem iuſtitiam tuam in eccleſia magna.

Iam Chriſtus eſt in monte, in loco omnibus conſpicuo: accedat ergo qui eum, aut legem eius arguat de

Ioann. 8 peccato. Quòd ſi merito nemo eum arguere poteſt, quàm excuſationem afferre poterunt homines, ſi legem eius, aut non recipiant, aut receptam uiolent? aſcendit igitur in montem, oſtendēs probatiſſimam ſe legem afferre: in qua omnium hominum oculi, neuum inuenire non poſſint: & quàm ſi refugiant, excuſari nequeant: cum tam claram lucem lippientes oculi ſuſtinere nequiuerint.

Porro, quia nulla eſt tam aperta ueritas, nulláq. tā probata iuſtitia, cui hominum malicia non audeat contradicere: tu, lector, intellige, ex quo Chriſtus in montem aſcendit, uerificatam Simeonis prophetiam, ſcili-

Lucæ 2

Esaie 55

cet, quòd Chriſtus poſitus ſit in ſignum, cui contradicetur. Ponitur ſignum in loco excelſo, en Chriſtus in monte, ubi contradictiones impiorum ſuſtineat. Intelligebat igitur Dominus ex quo in montem aſcendit, habiturum ſe doctrinæ ſuæ impugnatores, calumniatores, deprauatores: non ſolum ex infidelibus, ſed ex fidelibus ipſis. Vide quanti ei conſtitit hic in montem aſcenſus. Aſcendit tamen.

Et cum ſediſſet. Videbitur forſan tibi parum, quid feciſſe Chriſtum, cum poſt aſcenſum ſedit. Videbitur enim naturale. poſt laborem aſcenſionis, quietem ſeſſione requirere. At longe altius myſterium eſt. Primum enim indicauit, eos, qui in honores, uelut in montem, conſcendunt, nihil prius debere conari, quamut

c.

ſedeant,

ſedeant, id eſt, ut humilitatem ſectentur. ô rem excelſa, et ideo rarioris eruditionis? ô quàm eſt difficile in honore ſedere? uere dictum eſt, quanto altior es, humilia te in in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Quaſi diceret, Quanto in celſiorem montem conſcenderis, tanto magis ſede. Non eſt difficile pauperi & uili, in ſuo loco ſedere: at honorato & ſublimi, ſemetipſum humiliare, non eſt adeo facile. Chriſtus uero, qui humilitatem uehementer amabat? ſicut in die ſummi honoris ſui, aſinæ inſedit, & pullo filio aſinæ: ita in die ſummæ dignitatis ſuæ, per montem ſignificatæ, humilitati ſtuduit, quam ſua ſeſſione monſtrauit: ſicut etiã in die ſuæ ſummæ uictoriæ, cruci affixus eſt: ut nunquam non humilis uideretur. Eccl. 3 Matt. 21 Matt. 27

Secundo indicauit, quod quis iudices ſedent cum iudicaturi ſunt: ipſe hanc legem ſedendo tulit. Vt intelligant homines, ſe per hanc legem iudicandos, non in ſacrificijs tuis arguam te, dicit Dominus. in quo igitur arguet? Certe per hanc legem dictum eſt enim, quòd ſpiritu oris ſui interficiet impium. Quis uero eſt hic oris ſpiritus? niſi hæc ſacra lex, à Chriſti ore procedens, Spiritus ſancti inſpiratione prolata? Quærant igitur legum periti ſuos Vlpianos, Papinianos, & Pomponios, quorũ ſanctionibus cauſas dijudicent. At mortaliũ genus his ſacris legibus in illo unico, & uere tremendo iudicio à Chriſto iudicabitur. Pſal. 49 Iſaiæ 11

Tertio indicauit hanc legem æternam futuram. Sedere enim, æternitatis eſt. Deus enim in cœlo ſedes eius, & Chriſtus ad dexteram Patris ſedet, & ſancti conſedent Chriſto, ut Paulus author eſt, quibus ſignificatur Pſal. 10 Pſal. 110 Epheſ. 2

*firma & æterna fœlicitatis poſſeßio. Igitur non expe-
ctent chriſtiani teſtamentum aliud, nó legem poſt hanc
aliam Chriſtus Sacerdos in æternum,cui dictum eſt,ſe-*
Hebr.7 *de à dextris meis legem æternam tulit:cui premium,uel
pena reponuntur æterna:Cum contra,Moſes legem tu-
lerit temporariam:cui mala, & bona promittebantur,
cum tempore tranſitura.*

*Quarto indicauit,quòd ſicut ipſe non concitate,ſed
quiete legem præſcripſit:ita uult ut,qui audituri ſunt,
non perturbate,ſed quiete, ac ſenſim imbibant quæ il-
lis traduntur præcepta. Ille expenſe, & librate legem ſta
tuit,ut,qui ſedebat,tibi fas erit ſedendo expendere, medi
tari,imbibere, Ergo intelligere, Chriſtum legem tuliſſe
uehementer examinatam,& trutinatam:ut,qui eam ſe
dendo,non currendo tulerit.*

*Quinto indicauit,ſe paratißimum conſiſtere,ut do
ceat cunctos. Sedet, nó properat,ut ſi doceri uelis,doces
re. Quòd ſi docere non uis, tua culpa eſt, non doctoris.
Sol Chriſtus illuminans omnem hominem in hūc mon*
Ioan. 1 *dum,non gyrat cœlum : ut eundem ſit tibi poſt ſolem,
cum illuminari uolueris in terra ſedet,accede ad pedes*
Pſalm. 33 *eius, & illuminaberis.*

*Sexto,ſi per montem ſignificatur eccleſia(ut frequē
tißime ſanctæ literæ docent)Chriſtus in monte ſedens,*
Matt. 28 *oſtendit:ſe nobiſcum futurum uſque ad conſumationem
ſæculi. In ſynagoga non ſedebat Dominus,niſi ſuper*
Pſal. 98 *alas cherubinorum,at cherubini ſi alas habent:ad uolā*
1. Reg. 6 *dum,non ad ſedendum;habent. Igitur alati cherubini,
ſuper quibus erat in templo Dominus: ſignificabant,
aliquando è templo eum auolaturum. Ideo dixit*

Pſaltes Dominus in tẽplo ſancto ſuo, Dominus in cœlo Pſal. 10
ſedes eius non auſus dicere. Dominus ſedet in templo: at
chriſtiani audent dicere, Dominus in cœlo, & in mon
te, id eſt eccleſia, ſedes eius.

Et, aperiẽs os ſuum, docebat eos. Aperuerat ſa-
ne olim os ſuum Deus, cum loquebatur Moſi & pro-
phetis, at nõ integre aperiebat. Ve, qui, ſi dederat præce Ezec. 20.d
pta, ea dederit non perfecta, & iudicia, in quibus non
uiuent; perinde ergo aperuit os ſuum, ac ſi non aperuiſ
ſet, & (ſi fas eſt ita loqui.) Loquebatur olim Dominus
ore fere clauſo: uti ſolent, qui frigidum aerẽ ex ore per-
flant. Ita Dominus ſubfrigida olim uerba proferebat, Heb. 10
id eſt quæ neminem ad perfectum poterant adducere:
nec gratiæ calorem, audientibus miniſtrare. At nunc
aperit os ſuum ad modum eorum, qui calefacere frigi-
da uolunt: ita Dominus calefacturus animas no-
ſtras, & ſpiritum, è corde ſuo in corda noſtra daturus,
os ſuum aperit.

Secundo aperuit os, ut notaret quam libenter loque-
batur. Solent enim qui grauate loquuntur, uix ora la
xare: at, qui amanter loquitur, non parcit ori ſuo. Audi 2. Cor. 6
Apoſtolum dicentem: os noſtrũ patet ad uos Corinthij,
uidelicet, quia effundebat in eos uiſcera ſua.

Tertio aperiens os notauit, quòd ſimul aperiebat cor
& cœlum, & Patris ſui pectus, & omnes opes, quas
cœlum catenus clauſerat, Ego, inquit, quæ audiui à Pa Ioann. 8
tre meo, nota feci uobis. Quid eſt in cœlo grande, aut ex
celſum, niſi uerbũ Dei? hoc iam per os Chriſti procedit;
& quod Pater in arcano conſilio ſuo, ab æterno conclu 1. Theſ. 2
ſeras: id nunc Chriſto proferente pateſcit. Et ſi

Apoſtolus dicit cupiebamus dare uobis non ſolum Euā gelium, ſed & animas noſtras, quia chariſſimi facti eſtis nobis: quis non uidet, aperiente Chriſto os ſuum, ut nobis daret Euangelium: optaſſe eum, etiam ſuam animam dare, & cum anima reliqua omnia.

Quarto aperiens os, docuit quanto honore dignabatur homines, quibus theſauros Euangelij committebat. Interrogat Apoſtolus, quid amplius eſt Iudæo, quàm

Rom. 3 gentili? & reſpondet. Multum per omnem modum: & primum, inquit, quia credita ſunt illis eloquia Dei, ac ſi dicat, Tanto eos honore Deus proſequutus eſt, ut ſua eis crederet eloquia. Quanto uero ſuperat Euā gelium legem: tanto maiori honore dignatus eſt Dominus chriſtianos, quibus ſua ſecreta, & uitæ uerba commiſit. Aperit ergo os, ac ſi diceret, ego uobis committo, quæ à meo prodeunt corde? & ideo non niſi ſumma eſſe poſſunt, uos interim ſuſcipite, & qua decet cautela ſeruate.

Beati pauperes. Antequàm ſingulas beatitudines, exponam: id mihi primo annotandum. Quòd, ſi quis chriſtianus in gratia eſſe cupit, has omnes beatitudines in præparatione animi habere debet. eum uidelicet animum habeat, ut, ſi neceſſe fuerit paupertatem ſectari, manſuetudinem ámplecti, & luctum, reliquas'q; beatitudinum uirtutes, eas ſectabitur, cunctis rebus contemptis. Et hic gradus eſt incipientium. Permittitur ergo cuiuis, ut opes habeat, ut iraſcatur, ut lætetur, ut terrena ardentius ſitiat. Sed non permittitur ut in neceßitate proximi, ſuas diues recondat opes: aut ut frater fratri ſeruet iram, aut quòd non plus æſtimet, &

apprecietur (ut ſcholaſticè loquar) cœleſtia, quàm terrena. Habes ergo primum uitæ Chriſtianæ gradum.

Iam ſi progreſſus eiuſdem uitæ noſſe cupis, in ipſo beatitudinũ progreſſu conſiſtere ſcito. Primum enim, cum animus malus ad Deum conuertitur, omnia temporalia commoda incipit contemnere. Sicut Petrus, & Andreas, Ioannes, & Iacobus, cum, à Chriſto uocati, eum ſecuti ſunt. Secunda cura fuerit, iræ motus refrænare, ubi enim animus exteriora reiecit, incipit in ſe manus conuertere, præſertim in iram, unde perniciosa damna procedunt. Tertia cura erit, delectabilibus carere, luctuoſa ſequi. Quaſi terram animæ compluere, & humectare, ut dignos cœlo fructus ferat. Quarta erit, nihil aliud curare, quàm amare iuſtitiam: compati aliorũ miſerijs, cordis prauitates mundare: paci cordis inſiſtere, & externas tribulationes contemnere. En tibi ſpeculum, ubi & rationem proficiendi conſpicias, et, quantũ tibi de perfectione deficiat, poſsis agnoſcere. Ioan. 1

Demum uitæ Chriſtianæ perfectio in ſummis harũ beatitudinum gradibus ſita eſt, uidelicet ſi ſpiritu ambias pauperiem, ſi corde ſis mitis ſi nihil aliud, quàm luctum, ames, ſi corde ſitias iuſtitiam, ſi animũ geras percuſſum doloribus proximorum, &c.

Dices, Cur Deus in his rebus beatitudines collocauit quæ uere difficiles ſunt, quaſq; humana refugit natura? An non prudentius feciſſet, ſi diceret, Beati qui bene diuitijs utentur, qui iraſci cum expedierit, ſolent, qui lætantur moderate, &c? Huic quæſtioni ego reſpondeo, ꝙ iuxta Ieremiam, prauum eſt cor hominis, præ omnibus, & inſcrutabile. Habet cor noſtrum multos ſinus, Ierem. 17

eoſq; omnes nequitia plenos. Volens igitur Deus, uelut pater filijs, reconciliari: cum prauitatem, & nequitiam eorum tantopere habeat infenſam, dicit filijs: Ego ero ueſter, ſi prius corda ueſtra caſtigatione uoluntaria puniatis. Cupiditatem igitur paupertate punite, iram manſuetudine, &c. Excutite igitur ſinus, proijcite & punite nequitiam, ut in uobis habitare poſſim.

Prouer. 8 Secunda cauſa ſit, dictum eſt in ſapientia, quòd deliciæ Dei ſunt, eſſe cum filijs hominum. Proprium uero amantium eſt, ea omnia impedimenta reſcindere, quæ amori obſiſtere poſſunt. Cum igitur opes, ira, delectationes carnis, & reliqua, uere auocent animũ à rebus ſpiritualibus, uoluit Dominus ab hiſce auocamentis hominem eſſe liberum, ut amori Diuino liberius inſeruiret.

Eccl. 11.6 Tertia cauſa ſit: Dictum eſt, Fili ne in multis ſint actus tui: &, ſi fueris diues, nõ eris immunis à delicto. Si fueris diues opum, propriæ uoluntatis, iræ, & cæterorum, non eris immunis à delicto. tolle igitur occaſiones delictorum, & beatus eris.

1. Corin. 15 Quarta et potiſſima cauſa. Antiquus Adam in opibus, in delicijs, in ſatietate beatus erat, æquum fuit, ut nouus Adam, noua creatura, homo nouus, & diuinus, in rebus nouis eſſet beatus: id eſt in his, quæ Chriſtus ſibi delegit, tanquam melioribus & ſanctioribus opibus.

Dignum uoluit unicus, & omnipotens artifex, ibi beatitudinem ſtatuere: ubi homines miſeriam collocauerant. Et, re uera, ut ipſe ſtatuit, ita & effecit. Sentiunt enim qui paupertatem adamant, qui manſuetudinem, qui luctum: quàm uere Dominus beatitudinem in hiſce

conſtituit, uidelicet, quia Dominus legem ſuam uerifi-
cat, in cordibus eorum, qui eam ſectari feſtinant.

Beati pauperes ſpiritu. Occurrit dubitatio, Cur
beatus pauper? ſunt ne diuitiæ malæ? num faciunt diui
tiæ infœlices? minime. Sed diuitiæ minores ſunt, quàm
anima: non ergo anima in diuitijs eſt beata. At pauper-
tas ex ſpiritu, maioris eſt ordinis, quam anima: eſt enim
res diuina, à ſpiritu diuino promanans.

Secūdo: Et uoluit Deus, ut, quia Chriſtus fere ſuam Philip. 2
beatitudinem reliquit (exinaniuit enim ſemet ipſum, for
mam ſerui accipiens:) tu etiam tuam beatitudinem hu-
manam relinqueres, factus propter illum pauper. Et,
quia ille gratus eſt, non ſinet te beatitudine fraudari:
eras humane fœlix, cum diues eſſes: faciet te diuine bea
tum, cum fueris pauper.

Tertio: Et erat æquum, ſi ille dabat tibi ſua, illa maxi
ma: tu uiciſſim dares tua, illa minima, ut ſic uicem amo
ri rependeres.

Quarto: Itē placuit Deo, ut, quia per diuitias non co 1. Cor. 1
gnouit mundus Deum: per ſtultitiam paupertatis bea-
tus efficeretur. Imo uero, quia mundus diuitijs incraſ- Deut. 32
ſatus, recalcitrat, pauperie attenuatus Deo hæreſcat. Et, Pſal. 71
quia quaſi ex adipe, prodit iniquitas: quaſi ex diæta
prodeat ſanitas. Matt. 19

Quinto: Sane ſi diuitias ſuas diues collocauit in pau Matt. 6
peres, certe theſaurizauit theſaurū in cœlo. Si uero in
cœlo habet theſaurum, habet et cor in cœlo. Nihil uero
in cœlo eſt niſi beatū, beatum ergo cor hominis, qui di
uitias reliquit ſuas, factus propter Chriſtum pauper.

Sexto: Iam, qui reliquit domum, agros, aut opes ſuas:

Matt. 19 *in quibus beatus erat, centuplum ex lege Domini accipiet, cum uita æternæ promiſsione. Si igitur unam domum habens beatus tibi uidebare, an, non habens centum, beatior eris? Quòd ſi reliquiſſe unam domum beatum facit: te precor, quàm beatus erit, qui animo,*
Matt. 19 *& intentione cuncta reliquit? Ecce, inquit, nos reliquimus omnia: non quidem opere, ſed animo. Quàm igitur beati?*

Septimo: Et age nemo in re falſa poteſt eſſe beatus. At opes ſeculi fallaces ſunt, Chriſti teſtimonio, dicentis,
Matt. 13 *fallaciam diuitiarum auocare ſemen, quod eſt uerbum Dei, ne ferat fructum. Nō ergo in diuitijs erit quiſquā*
1. Timo. 6 *fœlix. Quòd ſi adiungas uerbum Apoſtoli: Diuitibus huius ſeculi, inquit, præcipe, nō ſperare in incerto diuitiarum ſuarum: quomodo igitur incertæ diuitiæ bea*
Luc. 16 *tum quemq; perficient? Adde uerbum Domini: Si in iniquo mammona infideles fuiſtis, quod uerum eſt, quis credet uobis? Vbi duo conſidera, primum, quòd diuitiæ iniquæ dicuntur, uix enim diues iniquitatem euadit: at ſi iniquæ, quomodo beatum reddent? Alterum Dominus addit, Quod uerum eſt, quis credet uobis? ergo diuitiæ non ueræ ſunt. Aliud eſt uerum, aliud opes. In uero, beatus uere eris: at in iniquo, & non uero, neſcio quomodo beatum eſſe liceat. Ideo enim Deus ſumma eſt beatitudo, quia ſumma ueritas.*

Item ſi reliquiſti omnia factus pauper, niſi Chriſtū ſequare, opes & operam perdidiſti. At ſi Chriſtum ſequeris, manifeſtum eſt, quòd Chriſtus ſuorum ſequacium, domeſticorum & familiarium curam geret. Si

enim nos cum ſimus mali nouimus, noſtrorum curam habere, quanto potius Deus ipſe bonus? Quod ſi tui curam habet Deus, beatus es: dictum eſt enim: Dominus regit me, nihil ergo mihi deerit, eſt uero beatus, cui nihil deeſt. Eleganter ergo, & confidenter, inquit David, Ego autem mendicus ſum & pauper, Dominus ſollicitus eſt mei. Vbi duo conſidera, tum, quod cum rex, David eſſet, ſe mendicum profeſſus eſt, tum, quòd non dixit, Dominus curam gerit mei. Sed id dixit, quòd erat uehementiſſimum. Dominus, inquit, ſollicitus eſt de me anxie mihi proſpicit. Quaſi dicat unice illum mea torquet cura. Ex hac tam ſollicita cura, intulit pſaltes alio loco pulchrum oraculum, deſiderium, inquit pauperum exaudiuit Dominus. Quaſi dicat, non ſolum paratus eſſe Dominus adhibere pauperi, quæ illi fuerint neceſſaria, ſed etiam quæcunque pauper deſiderauerit. tanta eſt Domini de paupere cura. Eſt ea re fidelis Dominus, ut, quia, qui reliquit omnia, cogitatum ſuum iactauit in Dominum, ipſe nutriatur à Domino. Et, quia nutriri proprie eſt infantũ à matribus: aperto fit, ut eam curam pauperum Deus gerat, quam mater infantuli ſui.

Lucæ 18

Pſal. 22

Pſal. 39

Pſal. 9

Pſal. 54

Illud etiam aduerte, opes hæ terrenæ noſtræ non ſunt: quas uidelicet uentus, pluuia, cælum: quas fures & reliqua auferũt infortunia. Voluit igitur Chriſtus nos, non in alieno eſſe beatos, ſed in noſtro. Ita dicit Dominus, loquens de diuitijs, Si in alieno fideles non fuiſtis, quod ueſtrum eſt, quis dabit uobis? Quaſi diceret: opes hæ, quas caro concupiſcit, non ſunt ueſtræ propriæ: Vt Iob teſtis locuples eſt: ſpirituales opes, hæ

Lucæ 16

Iob 1

hæ re uera ueſtræ ſunt. Volo ergo uos beatos eſſe in ueſtro, non in alieno.

Aduerte, & hoc Aequus rerum ſuarum Deus diſtributor eſt. In neminem noſtrum omnes cōgeſsit opes, ut nemo eſſet, qui non ſui proximi ope indigeret. Igitur, ſi te opibus terrenis repleuit, opum cœleſtium participem non fecit. Et contra, ſi regno terreno priuauit, regno cœleſti ditauit. Vt enim Chriſtus diues, factus eſt pauper, ut nos pauperes ditaret: ita quos uere ditat,

Ierem. 9 *pauperes uult inuenire: ne glorietur diues in diuitijs ſuis, ſed, qui gloriatur, glorietur: quia, cum pauper eſſet, à Deo ſubito honeſtatus eſt.*

Eccl. 11 *Aduerte etiam: Zelatur Dominus gloriam ſuam: glo-*

Iſaiæ 42 *riam enim meam, inquit, alteri nō dabo. quia igitur pe-*

Epheſ. 5 *riculum eſt, ne diues diuitias ſuas colat, ut idola, eis illū*

Pſal. 51 *honorem tribuens, quem Deo debebat: ideo ſuos cultores Deus longius auocat à diuitijs, eum beatum decernens,*

Marc. 10 *qui ſe elōgauerit ab eis. Scitum eſt, ꝙ diues gloriatur, et confidit in multitudine diuitiarum ſuarum: at confiden-*

1. Cor. 1 *tia, & gloriatio in ſolo Deo ſtatuenda eſt.*

Beati mites, quia ipſi poſſidebunt terram. *Primo hic tractandum, quomodo uerificetur, quòd mites poſſident terram. Quod ex alio pendet, ſcilicet, quænam hoc loco dicatur terra? ſi enim hæc terra intelligitur, quam calcamus, non eam poſſident mites: imo ab ea eijciuntur. Ad hoc dubium, ut arbitror, eſt reſpondendū: quòd de hac noſtra terra, Dei ſermo uerificatur. Et primo, iuxta phraſem Hebræam: poſsidere terram, eſt diu in ea uiuere. Nō ergo mitibus larga terræ poſſeſsio promittitur, ſed diutina. Quomodo dicunt, illud pſalmi eſ-*

ſe intelligendum, manſueti hereditabunt terram, et in- Pſal. 36
habitabunt eam in ſeculum ſeculi.

Secundo uerificatur dictum Domini, ſi intelligas: *mites poßidebunt terram*, ideſt, nemo eſt alius dignus, qui poßideat, niſi mitis. Si enim Adam poſſedit terram, rex ſuper eam conſtitutus, quia omnia ſubiecerat illi Deus, uolucres cœli, & piſces maris, & beſtias terræ; Pſal. 8
quanto dignior rex eſt mitis? Qui ſibi ſubiecit animi ſui affectus, & iras tanto, quàm beſtiæ terræ, ferociores. Nec enim tot damna beſtia unquam hominibus intulit, quot ira uiri ſolet afferre.

Tertio, uerum eſſe monſtratur hac ratione: Si eum guſtum, alacritatem, & animi magnitudinem in animo ſuo mitis habet: quam illi habent, qui terram poſſident: an non re uera dicetur terram poßidere? Nec enim poſſeßio terræ, quæ ab hominibus tantopere deſideratur, eſt terram cum dolore, & animi anxietate poßidere. Eo quippe terræ poſſeßio expetitur, ut animi lætitia, & rerum amplitudo comparetur. Igitur, ſi mitis maiorem habet lætitiam, maioremq; animum, quàm tyranni terræ poſſeſſores: an non merito dicetur terræ poſſeſſor? *Nihil habentes*, inquit Paulus, *&* 2.Cor.6
omnia poßidentes. Quia eo ſunt animo, quo eſſent, ſi cuncta poßiderent. Pſaltes inquit, *Fac bonitatem,* Pſal. 36
inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius. quæ ſunt hæ terræ diuitiæ? num aurum, & argentum, cum mœrore, et anguſtia? minime. Sunt ergo hilaritas, & animus ſe ipſo diues. id, quod Stoici magno uerborum apparatu dicebant: ſolus bonus diues. Iam expēde animum mitis, ſemper ſerenum, atq; pacatum. Contra

uero animos regum nunquam non ſollicitos, & perturbatos. Quem nunc iudicabis diuitem, et terræ dominũ?

Quarto, uerum eſſe dictum Domini, patet hoc modo: Qui egregiæ formæ, prudentiæ, & pudicitiæ uxorem nactus eſt, dicit: Plus hanc, quàm omnes mundi res æſtimo. Omnia me in hac inueniſſe reor. Cum igitur mitis propter Deum, in animo ſuo repererit theſaurum, plus quàm terra ualentem: an non dicatur recte, q omnia poßidet? omnia, inquit Paulus, ueſtra ſunt: ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue uita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia ueſtra ſunt. Cur tandem? quia, qui Chriſto ſeruit, habens Chriſtum, habet cuncta. Ita qui mitis animo eſt, & manſuetudinem Chriſti habet: Chriſtum habet, & ita omnia habet. Sapiens dicit, uenit in me ſpiritus ſapientiæ, & præpoſui illam regnis, & ſedibus, & diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. & infra: Infinitus enim eſt theſaurus omnibus hominibus. Sic qui manſuetudinem Chriſti habent, theſaurum infinitum reperiunt, quod habentes ſibi uidentur totam terram poßidere.

1. Cor. 3

Sapient. 7

Quinto illud aduerte, hoc poſſeßionis indicium eſſe, ſi tributum pendat id, quod poßidetur, ei, qui poßidet. Cum igitur tota terra ſit plena malis, quæ undique hominis animum exaſperant: ſi mitis corde ex malis illis non irritatur, ſed contra lætatur: an non mala pendent meritorum tributa homini miti? an non carpit fructus, licet inſperatos, è terra? an non terra malis plena animum mitis ditat? poßidet ergo mitis terram, ex qua tot meritorum diuitias, & lætitias excerpit. Colligit er-

Matt. 7

go mitis, ex ſpinis uuas, & ex tribulis ficos.

Sexto etiam illud intellige : Adam erat dominus om
nium. quia nihil erat, quod Adæ nocere potuiſſet. Erat
ſuper omnem terram, quem lædere terra nequibat. Pro
ferebat tunc terra uiperas, & ſerpentes, proferebat
forſan ſpinas, & ſentes: ſed nō proferebat contra Adā.
Videlicet non proferebat contra dominum ſuum. At
poſt peccatum, dictum eſt: Spinas, & tribulos proferet Gene. 3
tibi, ideſt contra te. Ita & mitis eſt alter Adam, cui ni-
hil nocere poteſt, dum mitis eſt, ſpinas, & tribulos, &
maledictiones terra proferit maledicta. Sed non profere
contra mitem: qui iniurijs, probris, & uulneribus non
pungitur, ſed lætatur.

Tentemus, ſi uerificare dictum Domini poſſimus de Terra pro
terra, non tantum hyſtoricæ, ſed etiam allegoricæ dicta. aduerſario
Maledicta fuit terra, quæ ſpinas homini profert, & tri noſtro.
bulos. Longe magis maledicta terra alia, quæ perni-
cioſiores ſpinas profert. Hæc terra eſt aduerſarius cuiuſ
uis pij, & iuſti uiri. Ab his naſcuntur ueræ ſpinæ, quæ
animum adhuc in uirtute tenellum lacerant, & diſcer
punt. Quod, ſi animus hic tener mitis fiat, poſſidebit
inimicum ſuum. dicit enim Apoſtolus, Vince in bono Rom. 12
malum. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ita car-
bones ignis congeres ſuper caput eius. Iam ſicut ignis
omnia abſumit, & in ſuam poſſeſsionem tranſmittit:
ita & mitis terram inimici ſui poſsidebit. Dicit enim Matt. 16
Dominus, Si peccauerit frater, & te audierit, lucratus
es fratrem tuum. Si ergo mitis lucrabitur fratrem ſuū,
etiam ſi aduerſarius ſit, manifeſtum eſt, quòd eum poſ-
ſidebit. Nam quod lucror, poſſideo.

Terra pro iis, qui habitant terram.

Quod, ſi frequens eſt ſumere terram, pro hominibus terram habitantibus, apertum eſt, quòd mitis poſſidet homines terra? Siquidem manſuetus ab omnibus amatur, & colitur. Diriget, inquit, manſuetos in iudicio, ideſt, faciet eos in iudicijs uictores. Et alibi, Illuſores ipſe deludit, manſuetis autem dat gratiam. Non ſolum dat gratiam coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Dicit ſapientia; Fili, in manſuetudine tua opera perfice: & ſuper hominum gloriam diligeris. Et plane Moſes ideo dux, & fere Dominus Iudæis præfectus eſt: quia mitis erat ſuper omnes. Et Chriſtus ut erat mitiſsimus omnium: ita & manſuetudinis iure poſſidet omnia.

Pſal. 24

Prouerb. 3

Eccl. 3

Num. 12

Matth. 1

Terra pro corde hominis.

Iam, ſi cor hominis uocatur terra, in qua uidelicet, ſemen Dei ſeritur: profecto, cum cor hoc noſtrum iraſcatur, bruteſcit, & fugit à ratione: imo fugit à nobis, imo & facit hominem à ſe fugere. Nec enim ira percitus homo, homo eſt. At per manſuetudinem redditur homo ſibi: ſi iratus fuerat, & iram cohibuit, ſeruauit ſe, ne homo eſſe deſineret. Eleganter dictum eſt: Fili, in manſuetudine ſerua animam tuam, & da illi honorem, ſecundum meritum ſuum. Videlicet, quia in ira perdit homo animam ſuam, iudicium, ſcilicet & rationem. At qui iram frenat: dat animæ, ut rationalis ſit, ut non bruta ſit. Igitur honorat eam ſecundum meritum ſuum. Quo fit, ut anima ſe poſſideat per manſuetudinem, quæ ſe per iram perdiderat. Poſſidet ergo mitis terram. Et illud mihi perſuadeo, qui iram, (ferociſsimam, ſcilicet beſtiam) domare potens eſt, poterit etiam reliquas animæ ſeparare paſsiones.

Eccl. 10

Tandem, ſi regnum cœlorum uocatur terra (ut San Terra pro cœlis.
cti uoluerunt) plane mitis terram ueram poßidet. Re-
gnum enim illud Chriſtus manſuetus, ut agnus, man-
ſuetudine comparauit: et manſuetorum, ut eſſet, effecit.

Sed obijcit ſe mihi difficultas: Si hic cœli regnum ter
ra uocatur, cur Dominus non dixit, Beati mites, quia ip
ſi poßidebunt regnum cœlorum? cur cœlum terræ no-
mine nominauit? Primum, quia uult Dominus, ut hæc
terra, quam calcamus, non exiſtimetur terra: nec bona
huius terræ bona credantur: ſed quòd terra noſtra, &
patria noſtra illic ſit, ubi regnum cœlorum eſt. Loqui-
tur igitur Dominus cum diligentibus cœlum; cum his
uidelicet, qui nihil terram hanc curant, nec recordan-
tur. Sed, cum terram audiunt, illam intelligunt, quam
concupiſcunt.

Secundo, uoluit Dominus animum pijs addere. Cre-
deret forſan pius homo, corpus ſuum, utpote quòd ter-
ra ſit, in cœlo eſſe non poſſe. Quid enim terræ cum cœ-
lo? at cum audit cœlum (licet cœlum ſit) terram eſſe quo
que, ſpem concipit: terram hanc ſuæ carnis, in terram
cœleſtem poſſe peruenire. Dictum enim eſt, Terra es, Gen. 3
in terram ibis. Et rurſum: Cœlum cœli Domino, ter- Pſal. 133
ram autem dedit filijs hominum. Non ergo deſpondeant
animos homines, qui ſunt ex terra conditi: ire eis in cœ-
leſtem terram licebit.

Tertio: ſubtiliter Dominus conſolatur mites, cum
cœlum terræ uocabulo nuncupat: admonet eos, quòd ſi-
cut ipſi ſe calcabiles præbuerant omnibus, ac ſi terra eſ-
ſent, (quam cunctis calcare licet, terra non reclaman-
te:) ita & mitibus cœlum ſe calcabile præbebit, nihil

reclamans. Tam enim uidebatur repugnare naturæ cor dis noſtri manſuetum ſe ſeruare, & uelut durum, & firmum, cum calcatur, & laceſſitur ſicut cœlum ab hominum pedibus conculcari.

Beati, qui lugent. *Cur uero lugere nobis conſulat Chriſtus? Primum, quia uita hæc partus eſt quidam æ-*
2. Cor. 4 *ternitatis. Dictum enim eſt ab Apoſtolo: Quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ: ſupra modũ, in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Plane uita noſtra, ſi pia eſt, perſecutionibus abundabit, tribulationes habebit. At uita illa afflicta, & miſera, parturit pondus, ſupra modum ſubli*
Rom. 8 *me gloriæ æternæ. Idem Paulus: Omnis creatura ingemiſcit, & parturit uſque adhuc. Quid, Paule, parturit? quaſi reſpondens ſubdit: nos ipſi, primitias ſpiritus habentes, intra nos gemimus adoptionem filiorum. Viri ergo pij gemunt, & parturiunt æternitatis partum: ſicut impij æternam ſibi damnationem abortiuntur. Igitur, ſi uirum anima noſtra (dum uiuimus) peperit, cœleſtium ciues ſumus: ſi fœminam, in inferno erit locus noſter. Itaque nihil aliud, dum uiuimus, molimur, quã*
Ioan. 16 *filium eniti. At mulier, cum parit, triſtitiam habet, luget, & clamat præ dolore. Poſt partum gaudendi locus eſt, in partu triſtitia, & luctus ſibi aſſerunt imperiũ. At, quia partus nequitiæ uoluptuoſus eſt (eſt enim plana uia, & ſpacioſa, quæ parit perditionem) partus*
Matth. 7 *cõſequenter uirtutis erit luctuoſus. Quia arcta uia eſt, quæ parit æternitatem. Beati igitur qui in hoc æternitatis partu lugent. Peperit te Chriſtus in cruce cum luctu; nõ poterit anima tua parere Chriſtum ſine luctu.*

Cum te

Cum te peperit ille cum luctu, beatus erat: ſi genueris, & pepereris eum cum luctu, beatus etiam eris.

Quid mirum, ſi quotidie lugent qui quotidie morti addicuntur? Paulus iurat: Quotidie morior, per ueſtram gloriam, fratres. Et alibi: Mortificamur tota die, æſtimati ſumus, ut oues occiſionis. Et alibi: ſi ſpiritus Chriſti habitat in uobis, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſed ſpiritus uiuit, propter iuſtificationem. At, cum corpus morti traditur, quid aliud ſonat, quàm luctus? Quis precor adeo ferreus eſt, & adamantinus: qui uulnus gladij eius carnem percutientis non ſentiat, non doleat, non lugeat? nemo eſt, inquit Paulus, qui carnem ſuam odio habeat. Imo nutrit, & fouet eam. At inquit Dominus per Ieremiam: Maledictus qui opus Dei facit fraudulenter, & maledictus, qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. Et profectò nemo eſt, qui gladium ſuum alieno ſanguine tingere debeat. Dicit enim Dominus Petro, mitte gladium tuum in uaginam. Igitur maledictus eſt, qui prohibet gladium à ſanguine ſuo. Maledictus, qui carnem ſuam nõ ferit. Maledictus qui carnem ſuam non uulnere lethali percutit: ut uitijs, & affectibus ſecularibus mortua, Deo uiuat. Si ergo ferienda caro eſt, nõ corporali uulnere: ſed quod grauius dolere ſolet, ſpirituali, an non manifeſtũ eſt, cuiuis præcipi, ut doleat, ut lugeat: ſi uidelicet præcipitur, ut ſe feriat: ut carnem mortuam gerat. Sed, ſi interim ſpiritus uiuit, in iuſtitia, beatus eſt. Beati ergo qui lugent.

Tertio rurſum, quid mirum, ſi lugent ij, quibus quotidie ferenda crux eſt? Qui uult, inquit, uenire poſt me,

1. Cor. 15
Rom. 8
Epheſ. 5
Ierem. 48
Matt. 26
Luce 9

abneget ſemetipſum, tollat crucē ſuam quotidie. An exiguum pondus eſt huius crucis? Si non alia crux eſſet, quàm corporis noſtri, an non hæc crux ſatis dura, & grauis eſt? Iob dicit. Quare me poſuiſti contrarium tibi, et factus ſum mihi metipſi grauis? quaſi dicat, ferre
Rom. 7 me ipſe non poſſum. Et Paulus, tantus ille, qui cœlum fœlicius ſuſtinuit, quàm fabuloſus Atlas: at ſub onere tanto preſſus dicit: Infœlix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ac ſi diceret, qui me exonerabit corpore meo, quod uelut ſepulchrum eſt, unde continuo peſtilentiſſima mors emanat. Quis neſciat, crucem patibulum eſſe? Quis rurſum non uideat, lugendum eſſe ei; qui in patibulo ſuſpenſus eſt? Si igitur ego in cruce mea, ideſt in carne mea, quotidie ſuſpenſus manere de-
Iob 7 beo, an non erit mihi lugendum? Audi Iob dicentem: terrebis me per ſomnia, & per uiſiones horrore concuties. quamobrem ſuſpendium elegit anima mea, et mortem oſſa mea. Merito quidem: is enim, quem diuina illa ſtratio horrore concuſſit, ſuſpendium crucis deligit in hoc ſeculo, ne illud patiatur in futuro. at comitem eſſe ſuſpendij luctum, certum eſt.

Quarto: Quid mirum, ſi lugeat, qui nunquam fla-
Pſal. 72 gellum de corpore ſuo diuellit? Dicit Pſaltes: Fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis: nec ex matutino deficit caſtigatio: ſed uſque ad noctem incre-
Pſal. 37 puerunt me renes mei. An non Dauid dicit: Ego in flagella paratus ſum: et dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quod in eum ſenſum accipio: ego paratus ſum, ut flagellet, & ideo nunquam non lugeo: utpote qui flagellorum dolorem ſemper præ oculis habeo. At cum

flagella imminere puer uidet, luget. Iam ſi flagellaris, Hebr. 12
& caſtigaris, filius Dei es. caſtigat enim omnem filiũ,
quem recipit. Quod ſi non eſt tranſitus, neque clamor Pſal. 143
in plateis tuis, beatum te dicet populus: at non Deo bea-
tus eris. Beatus ergo eris, cum à Deo caſtigaris, et luges.

Quinto: Quid mirum, ſi lugeant exules, qui aſcen
dunt in cœlum, uiam aggreßi tantopere arduam? Eun- Pſal. 125
tes ibant, & ideo flebant, mittentes ſemina ſua. Quid
mirum, ſi lugeant, quibus cum fortißimis hoſtibus pu- Num. 13
gna eſt continua, uires ſine uiribus habẽtes? Filij Iſrael
miſerunt exploratum terram promißionis. At ubi ab
exploratoribus accipiunt, terram quidem eſſe fœlicem:
ſed dubiam de hoſtibus uictoriam: quia incoleretur ter-
ra à gigantibus, quibus Iudæi collati, uidebantur eſſe Eph. 6
locuſtæ: ubi hæc Iudæi nouerunt, lugent. An non ma-
gis flendum nobis, qui non colluctamur aduerſus car-
nem, aut ſanguinem: ſed aduerſus principatus, & po-
teſtates: quibus gigantes illi, quos timebant Iudæi, colla
ti: non locuſtæ, ſed formicæ uidentur inermes? At, ſi ex
hoc metũ, non hoſti uictas damus manus, nec pro auxi- Ierem. 42
lio deſcendimus in Aegyptum, ſed nobis diffiſi diuinum
efflagitamus fauorem, uere beati erimus: quibus fœli-
cior erit de hoſte uictoria, quàm fuerit Dauidi de Go-
liath gigante deuicto.

Sexto: Profecto, ſi certus eſſem, quòd amore dignus
ſum, non eſſet forſan, quod lugerem: at, cum ſciam an Matt. 7
guſtam eſſe ad uitam uiam, & paucos eſſe, qui, licet re
quirant, inueniant eam: quid mihi, niſi lugere, cõuenit?
Porro, ſi meam iuſtitiã deſpiciens, iuſtitiæ, fidei, et Chri-
ſti me ſubijcio, ſciens, quòd, ſi Chriſtus fiat mea iuſtitia,

abneget ſemetipſum, tollat crucē ſuam quotidie. An exiguum pondus eſt huius crucis? Si non alia crux eſſet, quàm corporis noſtri, an non hæc crux ſatis dura, & grauis eſt? Iob dicit. Quare me poſuiſti contrarium tibi, et factus ſum mihi metipſi grauis? quaſi dicat, ferre
Rom. 7 me ipſe non poſſum. Et Paulus, tantus ille, qui cœlum fœlicius ſuſtinuit, quàm fabuloſus Atlas: at ſub onere tanto preſſus dicit: Infœlix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ac ſi diceret, qui me exonerabit corpore meo, quod uelut ſepulchrum eſt, unde continuo peſtilentiſſima mors emanat. Quis neſciat, crucem patibulum eſſe? Quis rurſum non uideat, lugendum eſſe ei; qui in patibulo ſuſpenſus eſt? Si igitur ego in cruce mea, ideſt in carne mea, quotidie ſuſpenſus manere de-
Iob 7 beo, an non erit mihi lugendum? Audi Iob dicentem: terrebis me per ſomnia, & per uiſiones horrore concuties: quamobrem ſuſpendium elegit anima mea, et mortem oſſa mea. Merito quidem: is enim, quem diuina illuſtratio horrore concuſſit, ſuſpendium crucis deligit in hoc ſeculo, ne illud patiatur in futuro, at comitem eſſe ſuſpendij luctum, certum eſt.

Quarto: Quid mirum, ſi lugeat, qui nunquam fla-
Pſal. 72 gellum de corpore ſuo diuellit? Dicit Pſaltes: Fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis: nec ex matutino deficit caſtigatio: ſed uſque ad noctem incre-
Pſal. 37 puerunt me renes mei. An non Dauid dicit: Ego in flagella paratus ſum: et dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quod in eum ſenſum accipio: ego paratus ſum, ut flageller, & ideo nunquam non lugeo: utpote qui flagellorum dolorem ſemper præ oculis habeo. At cum

ſlagella imminere puer uidet, luget. Iam ſi flagellaris, Hebr. 12
& caſtigaris, filius Dei es. caſtigat enim omnem filiũ,
quem recipit. Quod ſi non eſt tranſitus, neque clamor Pſal. 143
in plateis tuis, beatum te dicet populus: at non Deo bea-
tus eris. Beatus ergo eris, cum à Deo caſtigaris, et luges.

Quinto: Quid mirum, ſi lugeant exules, qui aſcen
dunt in cœlum, uiam aggreſſi tantopere arduam? Eun Pſal. 125
tes ibant, & ideo flebant, mittentes ſemina ſua. Quid
mirum, ſi lugeant, quibus cum fortiſſimis hoſtibus pu- Num. 13
gna eſt continua, uires ſine uiribus habẽtes? Filij Iſrael
miſerunt exploratum terram promiſſionis. At ubi ab
exploratoribus accipiunt, terram quidem eſſe fœlicem:
ſed dubiam de hoſtibus uictoriam: quia incoleretur ter-
ra à gigantibus, quibus Iudæi collati, uidebantur eſſe
locuſtæ: ubi hæc Iudæi nouerunt, lugent. An non ma- Eph. 6
gis flendum nobis, qui non colluctamur aduerſus car-
nem, aut ſanguinem: ſed aduerſus principatus, & po-
teſtates: quibus gigantes illi, quos timebant Iudæi, colla
ti: non locuſtæ, ſed formicæ uidentur inermes? At, ſi ex
hoc metu, non hoſti uictas damus manus, nec pro auxi- Ierem. 42
lio deſcendimus in Aegyptum, ſed nobis diffiſi diuinum
efflagitamus fauorem, uere beati erimus: quibus fœli-
cior erit de hoſte uictoria, quàm fuerit Dauidi de Go-
liath gigante deuicto.

Sexto: Profecto, ſi certus eſſem, quòd amore dignus
ſum, non eſſet forſan, quod lugerem: at, cum ſciam an
guſtam eſſe ad uitam uiam, & paucos eſſe, qui, licet re Matt. 7
quirant, inueniant eam: quid mihi, niſi lugere, cõuenit?
Porro, ſi meam iuſtitiã deſpiciens, iuſtitiæ, fidei, et Chri-
ſti me ſubijcio, ſciens, quòd, ſi Chriſtus fiat mea iuſtitia,

1. Cor. 1 *ſanctificatio, & redemptio(eam ſcilicet, in me faciens)*
Rom. 3 *non ſe continebit Deus, quin amet eam iuſtitiam, quæ fi lij ſui eſt, tunc ero iuſtus ex fide uiua Chriſti: ac proinde beatus. Vides, quid pariat luctus? Certe parit quærere Chriſtum, & in eo conſolari.*

Septimo demum, nulla res in hoc ſeculo digna fletu eſt, niſi peccatum, ſcilicet mortale: lugent homines corpora mortua, quanto eſſent magis lugẽdæ animæ mortuæ? At ſi peccatum luges, peccatum tibi remittitur: ſi
Pſal. 31 *tibi peccata remittuntur, beatus es. Beati enim quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Teguntur uero lachrymis. beati ergo qui lugent. Tã eſt nefarium peccatum, ut lugere quod peccaueris, te beatum reddat. Vide, quàm ſit abominandum, ſi gaudeas in peccato.*

Octauo: Quòd, ſi beati ſunt qui lugent, quia Deum offenderunt, quanto beatiores qui lugent, quia Deum nondum uident: tam eſt Deus omni pretio dignus, ut lugere, quòd eo careas, beatum te faciat. Audi, quid
Pſal. 41 *Dauid hoc affectu percuſſus aſpiret, ſuſpiret, anhelet: Sicut ceruus deſiderat fontes aquarum, dum uidelicet Sol æſtibus terras adurit: ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, etc. Audi ſequentia obſcuriora: Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam: Quid recordaris ſancte Rex? Quòd tranſibo in locum tabernaculi admirabilis. Quiſnam eſt ille locus? Vſque ad domum Dei. Plane ſicut olla feruens, ubi ſubeſt ignis ardentior: ſolet ſe ſuperſe effundere. ita animus, igne charitatis præferuidus, facile ſurſum aſcendit, & perdulces lachrymas, ſe ſuper*

ſe effundere ſolet. Profectò planè tunc ſentitur, quàm uerè beati ſunt, qui ita dupliciter lugent. Audi eundem: Quàm dilecta tabernacula Domine uirtutum. Concu piſcit, et deficit anima mea in atria Domini. Audis animam deficientem. Certe prae luctu. Sed quid ſequitur: Cor meū, et caro mea exultauerunt in Deum uiuū. An non uides beatū luctum? Si luges, deficit anima: ſed eſt luctus dulcis, qui exultare facit, ac proinde beatus. beati igitur qui ita lugent. Audi unū ulterius uerbū. Beatus uir, cuius eſt auxilium abs te, aſcentiones in corde ſuo di ſpoſuit, in ualle lachrymarum. Igitur ipſe beatus lachrymis pleraus, in corde ſuo, in coelum aſcenſiones diſponit. Pſal. 83

Sed eſt dignißima dubitatio: Qui fieri poteſt, ut lugens ſit beatus? Quid luctui ad foelicitatem? Et rurſum Paulus iubet gaudere in Domino ſemper, nec contentus ſemel id praecepiſſe, addit, Iterum dico gaudete. rurſum dicit: Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes. num hypocriſis eſt uita Chriſtiana, ut cum gaudeas ſemper, triſtem te eſſe diſsimules? Rurſum regnum Dei (ideſt uita Chriſtiana) eſt iuſtitia, pax, et gaudium, non triſtitia. & Dominus: Rogate, ut gaudium ueſtrum plenum ſit: ſi plenum, quomodo ſecum luctum admittet? Profectò mihi res eſt admiranda, uir Chriſtianus lugens, et in luctu ſuo laetus, adeo ut lachrymas ſuas pro nulla ſeculari laetitia cōmutet. Fuet ūt, inquit, lachrymae meae panes. lachrymae erant, ſed panes etiam erant: luctus erat, ſed ſuauis. Renuit conſolari anima mea. Cur? Quia, ſi uelit luctum conſolari, conſolationē amittet. Dicit Paulus, et Dauid, Secundū multitudinē dolorū Philip. 4 2.Cor. 6 Rom. 14 Ioan. 16 Pſal. 41 Pſal. 63 2. Cor. 1

in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. & , ſicut abundant paßiones Chriſti, ita et abundat, et conſolatio noſtra non ita, ut poſt luctum ſequatur conſolatio, ſed (quod eſt mirabilius) ipſe luctus, conſolatio eſt. Sicut enim Deo ſimul eſt unitas, & pluralitas: et ſimul miſericordia, & iuſtitia, amor, et odium: ita facit, ut in ſeruis ſuis ſimul cum luctu ſit lætitia. Quia ſicut

2.Cor.2 uirtus in infirmitate perficitur: ita et lætitia, in luctu.

Poſſet etiam dici, quòd, cum Paulus iubet gaudere, iubet quidem, ſed in Domino. Et regnum gaudium eſt quidem, ſed in Spiritu ſancto. Cum ergo Deus tibi lætitiam infundit, non iuberis lugere. At recedet illa lux:

Lucæ 5 tunc tu ſponte lugebis. Cum lætitia adeſt, non poſſunt filij ſponſi lugere, quia adeſt ſponſus. At recedet ſponſus,

Gen. 8 tunc lugebunt, Quia non inueniet columba, ubi pedem ſuum ponat, donec in arcam redeat.

Et quidem, cum anima Chriſtiana cunctas creaturas contemplãdo luſtrat: prouocatur ab omnibus, ut in Deo

Sapien.14 omnium factore lætetur. At ſi expendas, quòd omnes creaturæ factæ ſunt in laqueum, et decipulam pedibus

pſalm. 2 inſipientum (ſolent enim auocare homines à Deo ſuo) an non hæc erit cauſa luctus? Gaudete igitur: ſed cum timore, & tremore.

Beati qui eſuriunt, & ſitiunt Iuſtitiam. Primum quod annoto, eſt: Si beati, qui eſuriunt iuſtitiam: ergo iuſtitia noſtra non eſt: ſi enim noſtra eſſet, cur eſuriremus quod in manu noſtra eſt?

Nunc audi: Non dicit Chriſtus, beati qui eſuriunt Deum, ſed iuſtitiã. Certe Deus eſt finis noſtri appetitus:

pſalm. 35 eſtq; cibus, & potus animæ. Inebriabuntur, inquit, ab

ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Eſt igitur Deus torrens dulcedinis, et uoluptatis. ac licet Deus ſit animæ manna, & ſpiritualis eſca, quam ſummopere cupiunt ſancti: prius tamen eſt, amare, & eſurire iuſtitiam: per quam Deus animæ guſtui ingeritur. Eſt iuſtitia medium, quo Deum aſſequare. Si igitur cupis Deum: prius te iuſtitiam oportet exambire. Si placet Deus, placeat eius ſancta iuſtitia. Scio quòd Chriſtus iuſtitia noſtra eſt: et quòd Deus uita animæ eſt. Sed nec Chriſti iuſtitia, nec uita Dei aderunt animæ noſtræ: niſi mediante iuſtitia. gluten igitur, quo hæreſcit animæ Deus: iuſtitia eſt, & probitas. 1.Cor.1 Deut.30

Secundo: Non dicit, Beati qui eſuriunt reuelationes Dei, aut ſpirituales dulcedines, aut Sapientiam, quam Salomon eſuriuit, & data eſt illi. non inquam hi beati: guſtus enim, & dulcedines illæ recentium cibus ſunt. Reuelationes Dei extollere ſolent hominem: ideo enim datus eſt Paulo ſtimulus carnis: ne ab illis extolleretur. Sapientia ſuperbia Luciferum deiecit è cœlo: & Salomonem fecit in culpa ſua inexcuſabiliorem. Quo igitur impetus noſtri deſiderij influere debet? Certe in iuſtitiam, quam ſi aſſequare, beatus eris. Quia ipſa eſt, quæ dulcedinem ueram ſecum affert: ipſa eſt, quæ Sapientiam noſtris mentibus infundit. Audi, quid dicat per Iſaiam ſermo diuinus. Si deſieris loqui, quod non prodeſt, ſi animam afflictam repleueris, & effuderis eſurienti animam tuam, tunc orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ut meridies, & requiem dabit tibi Dominus ſemper, & implebit ſplendoribus animam tuam, & oſſa tua libera- Sapient. 9 2.Cor.12 Iſaiæ 58

bit, et eris, quaſi ortus irriguus, & ſicut fons aquarũ, cuius non deficiem aquæ En, quid dicat Deus. igitur, ſi iuſtus fueris, non deerit lumen, non Sapientia, non dulcedo continua, non iuge conuiuium.

Tertio: Non dixit, qui eſuriunt humilitatem, caſtimoniã, aut patientiam: quæ ſunt, uelut partes iuſtitiæ, ſed, Qui eſuriunt to tam iuſtitiam, & integram. Non ſat eſt, ſi in uno, aut altero iuſtus ſis, niſi in omnibus iu-
Eccl. 34 ſtus fueris. Si enim unus ædificat, alter deſtruit, non ſurget ædificium: ita ſi hinc ædificas, hinc uero deſtruis, nihil facis et dictum eſt, qui offenderit in uno fa-
Iacobi 2 ctus eſt omnium reus. Oportet igitur totam eſurire, & exercere iuſtitiam. O graue onus impoſitum humeris noſtris. Sed, quod noſtræ iuſtitiæ deeſt, Chriſti iuſtitia
1. Cor. 1 replet. Factus uidelicet nobis ſapientia, iuſtitia, ſanctifi-
Rom. 8 catio, & redẽptio. Ideo enim tantopere Paulus clamat: Per legem neminem iuſtificari, quia uires noſtræ exiguæ ſunt, ut undiq; iuſtificemur: quod iuſtitia, Chriſti præſtante, conſequimur.

Quarto: Non dixit beatos, qui edant, & bibant iuſtitiam: ſciebat enim in hac uita, potius eſuriri iuſtitiam, quàm manducari, potius optari, quam poßideri. De plena iuſtitia mihi ſermo eſt, quia ergo ſciebat paucos eſſe uere perfectos, qui dapibus iuſtitiæ fruantur: fore uero multos, qui licet non edant, de menſa tam pretioſa, eſuriunt tamen: ideo non uocauit beatos, qui ederent, ſed qui eſurirent. Non memini uocatum aliquem ſanctum, aut iuſtum à Chriſto imo memor
Matt. 19 ſum, ipſum dixiſſe: Nemo bonus, niſi Deus. Si ergo dixiſſet, Beati, qui edunt iuſtitiam, quis beatus eſſet?

Dicebat tamen: *Eſtote perfecti,ſicut Pater ueſter: quia intelligebat paucos eſſe perfectos,ideo contendere iubet, in id, quod non habent.* Matt. 5

Quinto: *Non dixit,Beati qui ſuſpirant, qui amant iuſtitiam,ſed qui eſuriunt. Innuens non eſſe unius diei, aut menſis,effici iuſtum. negotium eſt,quod durat:quā tum eſuries cibi, & ſitis potus durare ſolent. Si iuſtitia unica uirtus eſſet,uix ad eam perfecte aſſequendam,ſufficiunt tempora multa, (adeo corruptioni ſubdita eſt humana miſeria), nunc uero cum tot partibus iuſtitia conſtet, ſcilicet caſtitate, patientia, fortitudine, & prudentia,totum uitæ ſpacium parum eſt,ut perfectus ſis: reliquum eſt igitur,ut eſurias ſemper, intelligens ſatiem iuſtitiæ,in ſolo cœlo ſperandam.*

Sexto: *non dixit,Beati, qui uellent iuſtitiam:quibusq́; iuſtitia nō diſplicet: quia multi ſunt in mortali peccato, qui uellent,quidem iuſti eſſe: ſed, quia non eſuriunt, ideo non ſunt beati,quid enim eſuriat manna,qui porris,& cepis Aegypti ſatur eſt? ſimiles hi ſunt languentibus faſtidioſis:qui uellent quidē comedere: ubi tamen cibum admoueris, commouentur, euomunt, & in ſua eſurie flacceſcunt.* Num. 11

Septimo: *ergo dixit,Beati qui eſuriunt. uidelicet notans. quòd ſicut in eſuriente, maximum deſiderium eſt comedendi:ita cum tuum præcipuum,potiſſimumq́; deſiderium fuerit iuſtitiæ,tunc beatus eris.Sane,ſi noſſes te habere iuſtiam, nihil mirum,ſi ſummum tuum deſiderium non eſſet erga iuſtitiam, (ſolent enim homines id maxime ardere, quo carent: quòd uero habent contemnere.) At cum nemo ſciat ſe iuſtum eſſe, & periculum*

ſummum ſit, ſi iuſtus non ſis, an non meritiſſime dicitur, ut eſurias, quod forte non habes, & ſit habere neceſſe? In Sapientia ſcribitur: Si quæſieris Sapientiam, quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam? tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inueniens, quia Dominus dat ſapientiam. Quod ergo Dominus dixit: eſurire iuſtitiam: Salomon dicit: quærere ſicut pecuniam. Iam uel hinc expendamus, quantum nobis ad Sapientiam deeſt, qui nec deſideramus iuſtitiam, tantum abeſt, ut eſuriamus. At non erat dignum, ut cæcus eſuriret uiſum, infirmus ſalutem, mortuus uitam? Maxime cum ſciat homo ſe plenum malicia: quia prauum eſt cor hominis. Cur igitur non optet homo natus ad iuſtitiam: ſordibus ſe peccatorum uidens contaminatum, ab his ſordibus mundari? Cur non eſuriat iuſtitiam natus ad cœlum, cum in cœlum nihil intret ſine iuſtitia?

Prouerb. 2

Ierem. 17

Beati miſericordes. Non dixit: Beati qui eleemoſynas largiuntur, ſed qui miſericordes ſunt, ne pauperes, qui dare nequeunt, à beatitudine ſe putent alienos, neue diuites, ſi non dent, beatos ſe credant: etiam ſi miſeriis aliorum compati ſe profiteantur. Ille enim uere miſericors eſt, quia alienam miſeriam, ut ſuam reputat: at nemo ſuam à ſe miſeriam non abigit, ſi poteſt. Conſimiliter Ioannes dixit: Qui uiderit fratrem ſuum neceſſe habere: & clauſerit uiſcera ſua, ab eo: quomodo charitas Patris eſt in eo? Non dixit, Qui uiderit fratrem neceſſe habere, & illi non ſubuenerit. Quia multi nequeunt ſubuenire. Porro non ſe continuit Dominus, quin beatos diceret miſericordes, uidelicet ipſe,

Ioan. 3

miſericors: nulla in Deo, quam miſericordia, maior eſt S. Thom. 2. 2. q. 30
uirtus, quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius, Pſal. 144
& miſericordia ſuperexaltat iudiciũ, id eſt, licet Deus Iacobi 2
rectiſsimum habeat iudicium: ſummumq; ſeruet, ri-
gorem: at miſericodia huic ſuper fertur rigori, &
fert de hoc rigore triumphum. & quidem licet San-
ctæ literæ nunquam Deo laudes cantare ceſſent: ar-
bitror tamen hanc laudem frequentius illi tribuere:
quòd miſericors ſit. nec ſolum, quod miſericors, ſed
quòd multum miſericors. Longanimis, inquit, & Pſal. 77
multum miſericors, & quòd ſecundum altitudinem Pſal. 103
cœli à terra coroborauerit miſericordiam ſuam, ſuper Eodem.
timentes ſe.

Iam, quia per miſericordiam reparauit mundum Deus, factus propter homines homo: uoluit ut nihil pretioſius homini eſſet: quàm miſericordia: ita ut nullum nomen ſuauius auribus hominum inſonaret, quàm miſericordiæ nomen. quid enim libentius aſpiciat homo quam illud ſcutum, quo eſt à morte protectus: quàm eam dexteram, qua eſt à uorticibus rapidi fluminis: ne ſuffocaretur ereptus? Igitur ſicut miſericors Dominus plus æſtimauit miſericordiam ſuam, quàm uitam ſuã: potius uolens miſericordiam oſtendere in homines, quàm ſibi uitam ſeruare: ita miſericordem non placuit non uocare beatum: ut qui Deo ſimilis ſit, & qui potius uult miſericordiæ, quam ſibi inſeruire. Expende Chriſtiane precor, quam uerum eſt, quòd Deus Ephes. 2
ſit diues in miſericordia: qui uolens uideri miſericors, potius uoluit carnem accipere, in ea miſerias carnis ſuſtinere, & tandem mori: quam nomine

miſericordiis fraudari. Ego tonitus ſtupeo: quã amet miſericordiã Deus. Suſtinet tot peccatorum myriadas, ut miſericors: ſuffert tot idololatras, ut miſericors: couertit peccatores, ut miſericors: effudit ſe in hominis animam, ut miſericors: regnum cœlorum, & omnia, quæ in cœlis ſunt, homini donat, ipſe miſericors. Et ſi

Luce 15 gaudium eſt coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, pluſquam ſuper nonagintanouem iuſtis, eam cauſam gaudij arbitror eſſe: quia uident tam libenter Deum miſericordiæ indulgere, quaſi Deus tunc magis lætetur, effundens miſericordiam: quàm cũ iuſtos coronat, quòd ex iuſtitia facit. Demum ita dilexit Deus miſericordiam: ut licet iuſtus ipſe ſit, nunquam tamen ita rigorem exercet iuſtitiæ, quin ibi ſuũ ſortiatur miſericordia locum. dictum enim eſt, quòd etiam dãnatos in inferno, puniat Deus citra condignũ, ut uel in inferno eſſet, quid piam, quod diuinos oculos exhilararet: uidelicet miſericordia, in indignos etiam collocata.

Sed iam grande nos pulſat dubiũ: Si miſericors adeo placet Deo, cur dicit textus, quòd miſericordiam conſequetur: & non potius: quod iuſte coronabitur? Apoſto

2. Tim. 2 lus non dicit: Miſericordiam aſſequitur, qui legitime certauerit ſed coronabitur: Nec dicit: Repoſita eſt mihi miſericordia, ſed, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Profectò, ſi merentur cœlum de condigno opera noſtra,

2. Timo. 4 ut à ſanctis Patribus in Tridentino Concilio eſt definitum: dicendum erat potius, Beati miſericordes, quia Dei gloriam iure poſſidebunt. Ad hoc reſpondeo, quòd textus hic intelligi poteſt, aut de miſericordibus iuſtis,

ant de iniuſtis. Si de iuſtis intelligatur, aperit nobis elegantem animi noſtri deiectionem: quod uidelicet, nullus iuſtus eſt, qui non egeat Dei miſericordia. non intrei, inquit, Pſaltes, in iudicium cum ſeruo tuo, quia nõ Pſal. 14[?]
iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Veſtram ſalutem, inquit, Paulus: Cum timore & tremore operamini. Philip. [?]
O quàm pulchre Dauid, inquit: Nec enim in P ſal. 43
gladio ſuo poßiderunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos: ſed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio uultus tui, quia complacuiſti in eis. Profecto admiratione dignum eſt, quod Dauid uictoriam de Chananeis, Iudæorum genti non uendicet: cum eſſet tunc eorum infinita multitudo: erant enim ſexcenta millia bellatorum, tot uero, etiam ipſum orbem poterant ſubiugare: at non ſunt illi, qui uincunt, quanto Exod. [?]
minus uincet dæmones homo, & poſſidebit homo cœleſtia, niſi miſericors uultus Domini (Id enim ualet, Illuminatio uultus tui) opem pugnantibus ferat. Propterea eleganter Dauid addit: Non enim in arcu meo ſperabo, Pſal. 43
& gladius meus non ſaluabit me. Scio quòd gloria cadit ſub merito (ut ſcholaſtice loquar) at quia perſeuerantia non cadit ſub merito noſtro, ſed ſub miſericordia diuina; ideo rectiſſime dictum eſt: Beati miſericordes, quia hanc perſeuerantiam conſequentur, non ex iuſtitia, ſed ex miſericordia.

Cui uero hæc reſponſio obſcura uiſa fuerit, dicere aliquanto planius poterit, quod opus miſericordiæ, licet ex gratia Dei obtineat dignitatem, & meritum de condigno: at ex ipſius operis genere, miſericordiã requirit, ut coronetur, & cum gratia ipſa, collata homini ſit ex mi-

ſericordia, & non ex iuſtitia (alioquin iam non eſſet
Rom. 4 gratia) fit, ut etiam miſericors, niſi cum eo Deus miſe-
ricordiam faciat, nihil erit.

Quæ uero ſubiungam non aſſero: ſed iudicio do-
ctiorum ſubijcio. Igitur ex hoc loco Domini duæ ſe offe
runt coniecturæ. Prior, quòd miſericordes ſi aliquan
do lapſi fuerint, propter miſericordiam, quam præſtite
runt, miſericordiam conſequentur: ut reſurgant à
peccato, & ſaluentur. & hoc uult textus: Beati miſeri
cordes, quia miſericordiã conſequẽtur in lapſibus ſuis.
Pſal. 36 Huic coniecturæ fidem facit, quod dicit Pſaltes: Iuſtus,
inquit, miſeretur, & retribuet: eius greſſus apud Do
minum dirigentur, & uiã eius Dominus uolet: cùm
ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit ma-
num ſuam. cuius apertus ſenſus eſt: Si in peccatum
mortale ceciderit, non patietur Dominus ut damnetur.
Quia, ut redeat in antiquum gradum, Dominus au
xilio erit, manum ſuæ miſericordiæ porrigens. Adſti
Tobiæ 4 pulatur huic, uerbum Tobiæ: Eleemoſyna ab omni pec
cato, & à morte liberat, & non patietur animam
ire in tenebras. at non liberat à morte corporis:
Hebr. 9 (Statutum enim eſt hominibus ſemel mori.) liberat
ergo ab animæ morte, non tantum liberans ne mo-
riatur, ſed ubi mortua fuerit, facit ut uiuat: & hoc eſt
quod addit, Non patitur animam ire in tenebras. ue-
hementer uero id probatur ex Eccleſiaſtico dicente: Con
Eccl. 29 clude eleemoſynam in corde pauperis: & hæc exorabit
pro te ab omni malo. At ſi non exorat pro iacente in pec-
cato, non orat pro omni malo.

Dicet ſuperciliosſus Theologus: Si miſericordia iacen

tem in peccato erigit: igitur iam huius peccatoris iuſti ficatio, non ex gratia, ſed ex operibus miſericordiæ, præ cedentibus erit. Ego reſpondeo, quòd *ſi opera miſeri cordiæ ex condigno mererentur hanc ex peccato erectio nem: argumentum tuum haberet uim. at non dico ex condigno, ſed ex miſericordia, Deum dare gratiam, et auxilium ei, qui miſericors fuit. ut textus ipſe clamat: dicens beati miſericordes, quia ipſi, non gloriam, non iuſtitiam, non gratiam, ſed miſericordiam conſequen tur. Ergo cum quis lapſus eſt, non putet, quòd opera miſericordiæ, quæ in gratia fecit, Deum obligant ex condigno, aut congruo, ut erigat lapſum. minime: hoc tantum efficiunt, ut Deum loco peccatoris rogent, ſollici tent, pelliciant, ut ex pura gratia mortuum uiuificet. Denique, Si miſericors cum lapſus eſt, non erigitur, nihil illi Deus iniuriæ facit. Erigetur tamen ex ſola clementia, quam eleemoſyna facta exorauit, iuxta lo cum adductum: ipſa exorabit pro te ab omni ma lo. Et quidem ſi expendis Pſalmum, uidebis quod diximus. Inquit Dauid: Beatus qui intelligit ſuper ege num, & pauperem: in die mala liberabit eum Do minus. Dominus conſeruet eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum in terra. Dicit, In terra, ut has tres promiſſiones in præſenti uita intelligamus. ego ue ro neſcio quomodo uiuificet Deus in uita præſenti ni ſi reparando poſt lapſum. Verum eſt mihi locus urgen tiſſimus: Ignem (inquit Deus) ardentẽ extinguit aqua & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Deus proſpector eſt eius, qui dat gratiam: meminit in poſterum. et in tempo re caſus ſui inueniet firmamentum. ecce dicit: In tem-*

Iuxta Concil. Trid.

Eccl. 29

Pſal. 40

Eccl. 3

pore caſus inueniet firmamentum.

Rurſum beati miſericordes, quia in tempore mortis ſuæ, & in tempore tentationis ſuæ, imo & in tempore cuiuſuis tribulationis, & calamitatis ſuæ, miſericordiã
Pſal. 40 *conſequentur. Sane Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. eſt uero dies mala, dies cuiuſuis anguſtiæ, ſiue ſit dies mortis, ſiue tentationis, ſiue temporalis afflictionis. Malum enim duplex eſt, culpæ & pœnæ: in die igitur mala culpæ liberat Deus per eleemoſynam, ut Da*
Dan. 4 *niel dixit: Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum. Arbitror enim egregiam rationem ad reconciliandum Deum habere peccatorem, ſi eleemoſynas conferat. Conferat eleemoſynam homo homini temporalem, & eleemoſynam ſuſcipiet à Deo ſpiritualem. At, ſi malum pœnæ fuerit, quodcunque ſit illud, eius remedium à Deo inueniet miſericors.*
Pſal. 40 *Id enim dixit Pſaltes: Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius, uniuerſum ſtratum eius uerſaſti in infirmitate eius: Elegantiſſime profecto. ſicut enim mater mollit filio lectum, ut mollius cubet: ita & Deus lectum, in quo miſericors iacet, uerſat & excutit, & blandias reddit: ut mitius in dolore, dolorem patiatur. Quid demum potuit dici grandius, aut magnificentius: quàm beatus qui intelligit ſuper egenum? Dominus conſeruet eum, & beatum faciat eum in terra. Pluuie nullas in cœlo ſimul & in terra beatus: at legem hanc ſola uiolat miſericordia, ut etiam, ſi pie*
2. Tim. 3 *uiuentes in Chriſto, patiantur, perſecutionem: miſericordes tamen, aut non patiantur, aut ita blande patiantur,*

tur, ac ſi non paterentur.

Beati mundo corde *Primū id mihi ſtatuendum,
cor in ſacris literis ſumi pro parte animæ ſuperiori, in
qua uoluntas eſt, & intellectus. Nec enim cor eſt aut
uoluntas ſola, aut mens ſola, ſed utrunque ſimul. Et* Rom. 10
*ideo Paulus dicit, quòd cor credit ad iuſtitiam, non au-
tem crederet, ſi ſola uoluntas eſſet. Et alibi dicit: Det uo-
bis Deus illuminatos oculos cordis ueſtri, ut ſciatis, quæ* Epheſ. 1
*ſit ſpes; at nec uoluntas habet oculos, nec uoluntas ſcit.
Et Dominus dicit: O ſtulti, & tardi corde ad creden-* Luc. 24
dum. ergo corde credimus. & Propheta: Excæcauit o- Iſaiæ 6
*culos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant
oculis, & intelligant corde. Cum ergo cor intelligat et
diligat, neceſſario fit, ut ſimul & intellectum comple-
ctatur & uoluntatem: eſt igitur cor pars animæ ſupe-
ra: quam Græci Igēmonicon dicunt.*

*Porro hoc cor aliquãdo ſordeſcit, & maculatur: ea
uero, quæ coinquinant cor, non alia ſunt, quàm à Do-
mino dicta: Ex corde exeunt (inquit) cogitationes ma-* Matth. 15
*læ, homicidia, adulteria, fornicationes; furta, falſa te-
ſtimonia, blaſphemiæ, hæc ſunt, quæ conquinant homi-
nem, quaſi diceret. Hæc ſola ſunt, quæ coinquinant
cor. Siquidem malæ cogitationes prohibentur nono, et
decimo præcepto Decalogi: homicidia prohibētur quin-
to: adulteria & fornicationes, ſexto: furta, ſepti-
mo: falſa teſtimonia, octauo: blaſphemia uero prohi-
betur præcepto ſecundo: non uero meminit tertij, &
quarti præcepti: quia non obligant omni tempore. Et
ita non inquinatur qui non ſemper ſeruat, nec memi-
nit primi, quia cum fidelibus loquebatur. Vnde colligo*

hil inquinare cor, niſi quod eſt aliquo diuino præcepto uetitum. quia nihil inquinat cor, niſi peccatum. nihil uero peccatum, niſi prohibitum lege diuina: ſub qua intelligo eſſe comprehenſam humanam. Paulus enim humanas leges diſcipulis ſuis tradens, non ſe hu-
1.Cor. 7 *mano ſpiritu duci exiſtimat: ſed ait, Puto autem, quòd ego ſpiritum Domini habeã. Et rurſus, quas leges tradit rex, ſi iuſtæ ſunt, ab ipſa natura, et à Deo, autore naturæ, procedere exiſtimo. En tibi, quibus cor inquinatur.*

Rogas, quomodo anima, quæ peccauit, ſordeſcit? Plane, quia palacium fit, pulueribus, & ſordibus, ideſt
Iſaiæ 35 *peccatis plenum. Item fit cubile draconum, ut Iſaias di-*
Num. 6 *xit: Et rurſum, qui tangebat mortuum, olim erat im-*
Rom. 5 *mundus: at nihil peccato magis mortuum: eſt enim cauſa omnis mortis: ſiquidem per peccatum mors. Et tertio,*
Thren. 4 *eſt facies carbonibus denigrata, ut Ieremias planxit. Et quidem huic ſancto Prophetæ uerba deerant, quibus has animæ ſordes declararet? Demum tu proſpice, quomodo res corporales ſordent, & contaminantur: & necdum inuenies ullam collationem ſordibus animæ quadrantem.*

Quærunt Theologi, quid tandem ſit illa macula, quæ animæ hæret poſt peccatum? Et reſpondent, quòd eſt carentia gratiæ: quæ tantum nitoris animæ conciliabat. At ego neſcio, quid maius ſit macula illa, quàm
Pſal. 52 *priuatio gratiæ. Pſalmus enim dicit: Abominabiles*
Prouer. 11 *facti ſunt in iniquitatibus ſuis. & in Prouerbijs dicitur: Abominabile eſt Domino omne cor prauum. At non eſt Deo abominabile id omne, quod gratia caret. Nec enim abominandus eſſet Adam, ſi ſine gratia con-*

ditus eſſet. igitur ille conſenſus in peccatum macula eſt, quæ animam contaminat.

Dices: Conſenſus ille præterijt, igitur & præterijt macula. Reſpondeo, quòd coram oculis Domini non tranſijt actus. Deus enim uocat quæ non ſunt, ut quæ Rom. 4
ſunt: itaque tum ſibi Deus habet præſentia quæ præterierunt, & futura ſunt, ac ſi præſentia eſſent, & ideo maculata eſt anima, non re, quæ in ſe ſit, ſed quæ in oculis Dei ſit. ut igitur paſſio Christi licet tranſierit, eſt tamen Deo præſens: & ideo æterna redemptio uocatur à Paulo: ita & coram Deo omnis actus eſt præ- Hebr. 9
ſens, ſicut ſi quis dat eleemoſynam, licet dato tranſierit: manet tamen uiua, & præſens in cælo, iuxta uerbum Domini, Theſaurizate uobis theſauros in cælo. At Matt. 6
theſaurus non eſt res, quæ abijt. Intelligant igitur Chriſtiani, cum operantur, non ſe tranſitoria, & fluentia peragere, ſed æterna: qui bonum facit, æternum bonum recondit in cælo: qui malum, æternum ſibi malum conciliat: theſaurizat enim ſibi iram. Rom. 2

Porro, quia anima ſpiritualis eſt, et cū conſentit peccato, ipſa tota conſentit: ideo & ipſa tota ſordeſcit, non extra ſolum, ſed intus. Intrat enim maledictio, ſicut Pſal. 108
aqua, in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius: & hoc eſt, quod Pſalmus dicit: Tenuit eos ſuperbia, oper- Pſal. 72
ti ſunt iniquitate, et impietate ſua, prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum. ut ergo guttæ ex liquato adipe prodeunt ex intimis adipis, ita iniquitas prodit ex intimo animæ inquinatæ.

Surrige ergo, Lector, quæſo animum, et contemplare, ſi una iniquitas ſordentem animam reddit, quātum

ſordium erit, ubi iniquitates peruaſerunt cor? Prauum
Ierem. 17 eſt cor hominis præ omnibus, & ſenſus & cogitatio
hominis in malum prona ſunt, ab adoleſcentia. Eſt igi
Rom. 8 tur cor hominis ſentina peccati, fons malorum, mine-
ra uitiorum: &, cum uerum ſit, quod prudentia car-
nis ſit Deo inimica; uide duos in hominem malorum
fontes, carnem, & animam carni conſentientem.
Quòd, ſi intelligis & penetras, admiraberis, & obſtu-
peſces, quod ullum ſit cor in orbe mundum. Si enim cor
eſt prauum præ omnibus: & ſimul duobus malorum
fontibus hæret: ubi reperies cor ab immunditia purum?
An non merito dicit Iſaias, Omnes iuſtitiæ noſtræ, ut
panus menſtruatæ? Sane (cor mundum non eſt opus
Pſal. 50 Iob 14 hominis. diuinum opus eſt, teſte David, qui dixit. Cor
Pſal. 27 mundum crea in me Deus. Quis enim poſſet facere
mundum de immundo: niſi ſolus Deus? Cum igitur
Deus id poßit facere, & David aſſerat in ſe factum,
cum dicit. Sine cauſa iuſtificaui cor meum (per gra-
tiam ſcilicet Dei) & laui inter innocentes manus meas.
Iob 27 & Iob aſſerat non me reprehendit (inquit) cor meum.
Cum hæc ita ſint, quæ furia Lutherum inuaſit, ut aſſe
reret, neminem mundum à culpa mortali? Plane, ſi ne-
mo corde mundus, igitur falſum aſſeruit Dominus di-
Pſal. 23 cens: Beati mundo corde: & falſum Pſalmus, qui dixit:
Quis aſcendet in montē Domini? Innocens, inquit, ma
nibus, et mundo corde. Si igitur nemo eſt mundus cor-
de, nemo aſcendit in cœlum, ac proinde claudat Deus
cœlum ſuum, ſi nullus eſt, qui eo intret.

Aduerterat Lutherus (ut uideo) cordiū ſordes, at nō
Matt. 26 aduerterat Chriſti ſanguinem, quo illæ ſordes lauan-

*tur. Hic eſt ſanguis (inquit) qui effundetur in remiſ-
ſionem peccatorum: igitur peccata per ſanguinem mun- Hebr. 9
dantur. Teſte Apoſtolo, qui dicit: Sanguis Chriſti
emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mor-
tuis, ad ſeruiendum Deo uiuenti. Quæ igitur eſſe ſor-
des poſſunt, quæ huius ſanguinis tanta puritate, non
purificentur?*

*Imo uero ego arbitror beatos mundo corde, non pro
pter cor, ſed propter ſanguinem, qui purificauit cor:
beatum enim cor, cui beatus ſanguis adhæſit, beatum
cor, quod beato ſanguine factum eſt mundum. Quo-
circa exiſtimo, cum Dominus uerba hæc, beati mun-
do corde: ſuo protulit ore, intima cum ex corde trãxiſ
ſe ſuſpiria: uidens quàm magno ſumptu erat homi
num conſcientia purganda, quod'q; non niſi ſuo eſſet
ſanguine noſtras conſcientias emundaturus. Tali aqua 4. Reg. 5
melius ſanatur noſtra lepra: quàm aquis Iordanis ſana
tus eſt Naamã. Tali fonte melius illuminatur homo: Ioan. 9
quàm cæcus in aquis Siloa. Tali felle amaritudinis Tobię 11
ſanantur oculi melius, quàm Tobiæ oculi ſanati
ſunt felle piſcis. Quòd ſi ſputum Chriſti terræ com-
miſtum, oculos reddit cæco, an non magis munditiã Ioann. 9
ſimul & lucem reddet immundo cordi, Chriſti mundiſ
ſimus ſanguis, ex ſuo mundiſſimo corde promanans?
Quòd, ſi ſanguis hic illuminat cor, quid miraris, ſi cor
ſic illuminatum Deum uidere poſſit? Enimuero, ubi
ſanguis Chriſti eſt, Chriſtus eſt: at ubi Chriſtus eſt, eius Ioan. 18
miniſter, Si igitur ubi Chriſtus eſt, uidetur Deus, fit, ut
miniſtri Chriſti, eius ſanguine mundi, Deum uideant.*

Porro hic Chriſti ſanguis applicatur nobis per ſacra

menta: ut per baptiſmum, teſtante Apoſtolo, cum dicit
Epheſ. 5 *Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. & etiam*
per pœnitentiam. iuxta illud Dauidis: Aſperges me
Pſal. 50 *Domine hyſſopo & mundabor. Rurſum applicatur*
per bona opera: opera enim ſacra purificant cor: non
S. Tho. 3 quæſt. 49 *ex ſe, ſed ex ſanguine Chriſti: iuxta illud, date eleemo-*
Lucę 11 *ſynam, & ecce omnia ſunt uobis munda, & illud: di-*
Lucę 7 *miſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit: mundat igitur*
eleemoſyna in pauperem: & dilectio in Deum: mun-
dat item obedientia: caſtificantes, inquit, animas ueſtras
1. Petri 1 *in obedientia charitatis. Rurſum & mundat fides, (ui-*
Actor. 15 *ua ſcilicet) ſecundum illud fide purificans corda eo-*
1. Cano. Iob 3 *rum. denum purificat ſpes: qui enim habet hanc ſpē,*
ſanctificat ſeipſum.

Porro triplex eſt genus mundi cordis, prius eſt ca-rere mortali crimine. alterum carere his peccatis, & eorum occaſionibus. Tertium: idq; ut ſummum, ita & difficillimum, negaſſe uoluntatem in omnibus. eſt enim uoluntas propria fons immunditiarum. ab hoc fugiſſe fonte, plena mundicia eſt. Iam, ut quiſq; cor magis mundauerit, Deum clarius uidebit. Sunt enim, qui etiam in hac uita apertius Deum (licet ex fide,) co-gnoſcant, id præſtante cordis mundicie. Et quidem cum uerum ſit illud Gregorij, Omnia uidet, qui uidentem omnia uidet: ſi cor humanum naturaliter ſcire deſide-rat, en ad manum facilis eſt ſciendi uia, uidelicet, ſi cor mundaueris.

Huic mundo cordi proponitur unicum, ſingulare, & incredibile præmium, ſcilicet, uidere Deum. quo ue ro modo ſit Deus uidendus: explicatur à Paulo; ſi ta-

men explicari id poteſt, Paulus, inquit: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie, ad faciem, & rurſum. nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Explicauit etiam Ioannes: ſcimus, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia uidebimus eum, ſicuti eſt. Explicauit Dauid: In lumine tuo uidebimus lumen. Et Iſaias: Videbimus regem in decore ſuo. Plane nullum ingenium explicabit magnitudinem uerborum, quæ ab his Patribus dicta ſunt. Sane Deus totus eſt facies: nec enim in cœlo habet illa poſteriora, quæ Moſi oſtenſa ſunt. ſi igitur uidebo faciem Dei: Videbo igitur Deum totum. At Deus infinitus eſt. Videbo igitur infinitatem. O quam extendetur oculus, qui Deum infinitum uidere ſufficiat? Id luculentius, & magnificentius exprimunt uerba ſequentia. nunc, inquit, cognoſco ex parte, tunc cognoſcam: ut & cognitus ſum. Sunt hæc uerba tantæ fiduciæ plena, ut horreat animus ea contingere. Sed quid timeo? An non & Ioannes in eandem loquitur ſententiam? Similes ei erimus, cur? Quia uidebimus eum, ſicuti eſt. Dij erimus. in eam celſitudinem attollemur, quantam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Nec minus habent altitudinis uerba illa, in lumine tuo uidebimus lumen. dicunt enim Theologi, quod diuina eſſentia unitur per modum luminis, & ſpeciei intellectui humano: ò rem ſummæ celſitudinis. Accinit Iſaias: Videbimus regem in decore ſuo, in opibus ſuis, in theſauris: quaſi parum eſſet, ut diſſe regem. Ergo Moſes, quia non uidet niſi poſteriora: ideo legem non tulit, qua homines uidere Deum poſ-

1. Cor. 13
1. Cano. capit. 3
Pſal. 35
Iſaiæ 33
Exo. 33
Iſaiæ 64
Hebr. 12

Hebr. 9 ſent. Sat eis erat poſteriora Dei uidere, ſcilicet his temporalibus bonis frui: quia lex mundare corda non poterat: impoßibile enim eſt ſanguine hyrcorum corda mundari. At, cum fides Chriſti purificet corda (cum uiua eſt:) & ſanguis Chriſtus emundauerit corda noſtra, fit, ut in ſolo Euangelio, in quo eſt mundicies, proponatur præmium mundiciei conſonum, quod eſt uidere Deum.

Beati pacifici. Duæ hic difficultates ſe obijciunt. Altera, quos pacificos Dominus uocet? Altera, cur pacifici filij Dei uocantur? At priorem reſponſio eſt: Pacificos hic dici Prælatos, prædicatores, & confeſſores: quibus ex officio incumbit, componere pacem inter Deum, & homines. Et quidem mirari non ſufficio Dei pietatem. Venit ille in mundum, rogaturus hominem, ut ſecũ pacẽ haberet: hãc uero pacẽ tantopere cupit, ut beatos dicat eos, qui pacem efficiant illam, quã ipſe deſiderat. Adeo enim deſiderat, ut, ne fruſtretur deſiderio ſuo, beatudinẽ ei promittat, qui Deũ homini reconciliet.

Lucæ 11 Cantarunt & ueluti rogarunt pacem Angeli, Deo in terris naſcente. uehementer igitur Deus optat pacem cum homine, ac ſi homo Deus eſſet. Beati ergo qui munere tam Deo grato funguntur: quorum eſt, regnum

Ioan. 3 diabolo, & eius opera diſſoluere, fortem armatum ex

Lucę 11 atrio excludere, cœnaculum parare, ubi Dominus paſ-

Lucæ 22 cha cum diſcipulis manducet, uineam Domini elapida-

Iſai. 5. & re, uiam Domino parare, colles humiliare, ualles imple

Iſaię 40 re, leproſos mundare, putres carnes ſalire, ut, qui ſal ſint

Matt. 5 terræ, mundum illuſtrare, ut pote qui lux ſint mundi.

Dices, Num etiam beati ſunt reges, iudices, reliqui

etiam domini temporales, qui corrixantes ad amicitiam reuocant? Ad hoc dicerem, non admodum de his hoc lo- 1. Cor. 9 Luce 12
co tractari: non enim de bobus cura Deo eſt, adeo ut 1. Cor. 6
fratribus corrixantibus dixerit. Quid me conſtituit iu- dicem inter uos? & Paulus, cum ſecularia iudicia ha- bueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, ad iudi- candum aſſumite. contemptibiles, inquit, non curans illos uocare beatos. At, quia ſecularis recõciliatio, pacem promouet ſpiritualem, ideo beatos etiam ſuo quodam- modo Reges, & ſeculares dominos, audeo pronuncia- re. Nec enim, quia bella gerunt, beati eſſe deſinent: ſi per bella pacem inquirant, ſiq; non bellator animus adſit, ſed pacis amator.

Iam ad ſecundam difficultatem. Cur pacificatores hi dicantur filij Dei? Ad quod prior ſolutio, & plana eſt. Quod iuxta Hebræos, quæuis res cum aſſeritur grandis, & illuſtris, Dei dicitur, ut mons Dei mons pinguis, id eſt mons ille nobilis, mons eſt fœcundus. &
ceciderat in eos ſomnus Domini, id eſt, grauis ſomnus: Pſalm. 67 1. Reg. 26
& item, Ego dixi. dij eſtis, & filij excelſi omnes, Id eſt Pſal. 81
filij illuſtres, uiri præcipui: ita & hi pacificatores Filij
Dei dicuntur, id eſt, magni. Plane, quia ſcribitur in Euã- Matt. 5
gelio: qui fecerit, & docuerit hic magnus uocabitur. quaſi dicat: qui, cum ſe pacificauerit, alios etiam paci- ficat: hic uere magnus uocabitur. idem ergo eſt Filij Dei, & magni.

Sed penetremus aliquanto profundius. Si Iudices Iſ- raelis, qui pacem in populo faciebant, dij dicuntur: quã- to potius Chriſtiani, qui pacem faciunt in cælo dij nominabuntur. Deus (inquit) ſtetit in ſynagoga deo-

Pſal. 81 rum: in medio autem deos dijudicat. dij hoc loco uocantur iudices illi Iudæorum, qui Iudæis iura reddebant. an non magis dij, qui inter hominem, & Deum ius dicunt, hominem Deo ſubdunt, Deumq́; homini reconciliant?

S. Tho. 3. Par. q. 23 artic. 4 Sed interius penetra: Chriſtus quatenus homo, Filius Dei eſt. Sane, quia Verbum diuinum filiationem naturalem (qua Dei filius eſt) Chriſto homini communicauit. nec enim Chriſtus homo, alia filiatione Filius Dei eſt, quam ea, qua Verbum Dei, Dei Filius eſt. Porro filiationem, (non naturalem, ſed adoptiuam, cuius nos eramus capaces) tranſtulit in homines Chriſtus. Vere ergo Filius Dei Chriſtus, qui filios Dei gignere potuit, ſuam in illos filiationem transfundens. ita & pacificatores hi uere Filij Dei ſunt: quia etiam Filios Dei

Cor. 4. gignunt. Paulus, inquit, per Euangelium, in Chriſto ego uos genui. genuit uero non filios hominum, nec filios Adæ: genuit igitur filios Dei. Iure igitur merito Filij Dei uocabuntur, qui filios Dei producunt.

Adhuc tamen conſidera Chriſtus, ut Deus: ideo Dei Filius eſt, quia totam diuinitatem à Patre accepit, licet à Patre non abſtulerit, & hac de cauſa, Chriſtus in terra Deum Patrem ſuum repreſentabat, ut cuius deitatem acceperat. Perinde enim erat Chriſtum uidere, audire, tractare: ac ſi Patrem uideres, & tractares. Ideo

Ioan. 14 Chriſtus ait: Qui uidet me, & Patrem meum uidet. Vere ergo Chriſtus filius Dei, qui ita Patrem repræſentat. Quare & uerè erunt Filij Dei, qui Deum in terra

Galat. 2 repreſentarint. Nunc Paulum conſidera, dicentem Viuo ego, iam non ego, uiuit in me Chriſtus: eius accepi

deitatem, quidam Chriſtus ego. Alibi dicit: Nos autem reuelata facie, gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, id eſt, nos ſumus ſpeculum lympidum, quod deitatem in ſe ſuſcepit: eamq; uiuã reddit imaginem. Vides ergo animam Pauli: quæ (uelut ſpeculum) deitatis receperat gloriam. Alibi dicit: ex Deo, coram Deo, in Chriſto loquimur. Quaſi diceret: habeo Deum extra me, & coram me, & intra me: qui audit me, non me ſed Deum loquentem audit. Si Paulus pro humanis uiribus, deitatem ita hauſerat, ut totus in ea nataret, abſorberetur penetraretur, an non uere dici hic poteſt Filius Dei? Tales Filij Dei pacificatores ſint, ſi uere Filij Dei eſſe uelint. 2. Cor. 3 2. Cor. 2

Porro, ſicut Filij Dei officium fuit, ſe in terra ſeminare, ut granum frumenti mortuum, multum fructum afferret: ita & hi pacificatores granum frumenti ſunt: qui ſemper mortificationem Domini IESV, in corpore ſuo portant, ut uita IESV manifeſtetur in corporibus ueſtris: inquit Paulus, & addit: ſemper igitur mors operatur in nobis: uita uero in uobis. uere Paulus, et, qui eum immitantur, filij Dei dicuntur: qui ita filiũ Dei ſequuntur, ut mori uelint pro uita filiorũ. Ioan. 12 2. Cor. 4

Iam, ſicut in hoc apparuit Filius Dei, ut deſtrueret opera diaboli, &, ut Filios Dei, qui erant diſperſi, in unum ouile reduceret: ita & hi pacificatores in hoc apparent Filij Dei: ut deſtruant opera diaboli. (Quem propterea ſunt acerrimũ hoſtem habituri) & filios Dei ad diuinas caulas reducant: quos propterea, ut filios dilectiſſimos ſunt amaturi. 1. Ioan. 3 Ioan. 11

Sunt multi Doctorum, qui uelint, pacificos hic dici:

Gen. 32 qui poſt pugnas, & agones ſpirituales, pacem à Deo ac-
2. Reg. 7
Gene. 8 ceperunt: ut iam, non Iacob dicantur, ſed Iſrael: non pugnator Dauid, ſed pacificus Salomon: non naufragus Noe ſuper aquas, ſed is ipſe Noe, exhauſtis aquis: Deo hoſtias ſuaue olentes offerens. Quæ explicatio non diſplicet. Si igitur hos pacificos, ſeu potius pacatos eſſe uelis: dic hos eſſe filios Dei. ſicut enim in Deo non pugnat iuſtitia cum iniuſtitia: totus enim ipſe iuſtitia eſt, nihil habens iniuſtitiæ: &, ſicut in Deo non pugnat eſſe cum nõ eſſe: totus enim Deus eſt eſſe: ita & in his pacificis, totum iuſtitia eſt, bonitas eſt, Deus eſt, & ideo totum bonũ eſt, pro captu tamen ſuo.

Beati qui perſecutionem patiuntur. Certe prudentiſſime Chriſtus perſecutiones beatificauit. Si enim perſecutio hac careret conſolatione, aut deſperaret, qui eam patitur, aut iuſtitiam, propter quam patitur, deſereret. Sed quia Deus ipſe eſt iuſtitia: ideo præmium patienti propter iuſtitiam propoſuit.

Interim tamen mecum, Lector, ſtupias uidens eſſe qui iuſtitiam perſequentur. An non iuſtitia pulcherrima eſt? Videlicet, quæ diuinam pulchritudinem habet: cur igitur homines, cum tam lucentem & ſplendẽtem fulgorem conſpicantur, non magis ipſum amant, quàm odiant? Non magis fauore, quàm furore proſequantur? An non iuſtitiam hominum animis concreata eſt, & congenita? Videlicet, ſicut ueritas intellectui innata eſt, ita & uoluntati bonitas & iuſtitia, (omnia enim bonum naturaliter appetunt) cur igitur homines contra ſuas ſe armant opes? Anima rationalis naturaliter rationis eſt particeps, cur igi-

tur cum ratione bella gerit? Et, quod magis mirere, ipſi
iudices terræ, quibus datum eſt iuſtitiæ uexilla ferre, &
pro iuſtitia conſerere manus, ipſi ſunt, à quibus ſibi ma
gis iuſtitia timet. Hi ſunt, qui etiam latentem iuſtitiam
in publicum proferunt: & cum ea non ſolum latenter,
ſed publice pugnant. Nec interim populus contra iudi
cem inſurgit iuſtitiam à iudicis manibus erepturus. An
non uere beatus ille reddetur à iuſtitia ipſa, qui contra
furentem iudicem, & populum, pro iuſtitia ſe profert: Lucæ 4
etiam occidendus? Beati ergo qui patiuntur perſequu-
tionem, ut iuſtitiam tueantur, quia ipſorum eſt regnum
cœlorum. Primum, quia qui ſe humiliat, dignus eſt, qui
exaltetur: at, qui patitur propter iuſtitiã, uilis æſtimatur:
uita, & luce dignus. Ideo enim & uita, & luce pri- Ioan. 12
uatur: dignus ergo eſt qui uita, & luce æterni regni co-
ronetur. Dignum eſt, ut granum frumenti pro iuſtitia
mortuum reuiuiſcat. Si igitur moreris pro iuſtitia, di-
gnum eſt, ut tibi uita reddatur nõ terrena, quã pro iuſti
tia perdidiſti, ſed cæleſtis, quia eſt ipſa iuſtitia cœleſtis.
Et quidem, ſi tanto pretio dignam iuſtitiam æſtima-
ui, ut propter eam quicquid in mundo dulce eſt, contem
nerem: quicquid amarũ eſt, amplecterer: an nõ æquum
eſt, ut det ipſa iuſtitia mihi id, quod mundo maius eſt, ſci
licet regnum cœlorum? Eleganter Dauid: Captabunt Pſal. 53
in animam iuſti, & ſanguinem innocentem condemna
bunt. Sed quid propterea Dauid? Certe factus eſt Domi Ibidem.
nus mihi adiutor, Deus meus in adiutorium ſpei meæ.
Vides, Lector, Deum eſſe ſpem iuſtitiæ condemnatæ?
Alibi, inquit, Dauid ſpem inopis cõfudiſtis, quia Domi Pſal. 13
nus ſpes eius eſt, ac ſi diceret: Conamini uires iuſtorum

confrigere: at uere, ideo Deus ſpes eorum eſt.

2. Timo. 2 Rom. 8 Adde. Si iuſtus in perſequutione Chriſto commoritur: neceſſe eſt cum eodem, uiuificetur: qui enim ſuſcitauit Dominum IESVM à mortuis: uiuificabit mortalia corpora ueſtra propter inhabitantē ſpiritum eius in uobis. Sicut enim, propter inhabitantem ſpiritum, nō ſuccubuit iuſtitia iniuſtitiæ: propter eundem ſpiritum eſt neceſſe, quòd non ſuccumbat uita morti.

Matth. 11 Quòd ſi uiolenti rapiunt cælum, neſcio, qui ſint potius hi uiolenti, quam qui ſibi illatam uiolentiam libenter amplectuntur, quique tantopere ſibi uim faciunt: ut propter iuſtitiā, uitam ſuam tyrranorum libidini ſubijciant.

Matth. 5 Et ſi pauperum eſt regnum cœlorum: an non magis erit eorum: qui paratı ſunt omnibus rebus, & ipſa ſibi uita dilecta carere, ne uitam deſerāt iuſtitiæ. Si regnum cœlorum, is habet pauper: qui, cum pullicibus, & ſordibus bella gerit: an non magis habebit qui propter iuſtitiam, paratus eſt bellum gerere cum omni creatura?

Duo mihi reliqua ſunt dicenda. Alterum eſt, mirari, quam parum ſit Deus noſter auarus, quam ſuum regnum facile cuiuis patienti communicet: ac ſi meritu noſtris maxime ille indigeret, aut regnum ſuum minime ille æſtimaret. Et quidem, ſi Dei ſeruus ſum neceſſitas incumbit mihi pro Deo meo pati. nec ille propterea me regem regni ſui efficere obſtringi uidebatur. Seruus enim inutilis ſum, quod debui facere, feci.

Alterum, eſt contemplari, cur dicat Dominus, eum

Lucæ 17 qui patitur, iam regnum habere cœlorum: nec enim dicit: eorum erit regnum, ſed ipſorum eſt. Et quidem

Iuxta Paulum: regnum Dei eſt iuſtitia, pax, & gaudiũ Rom. 14
in ſpiritu Sancto. licet igitur qui patitur, preſſuram in mundo, & ex mundo habeat: at, ſi in ſpiritu ſancto pacem habet, & iuſtitiam, & gaudium: ſane regnũ habet. iam auſculta. Si pateris propter iuſtitiam, ha- Galat. 5
bes iuſtitiam: pateris enim ne deſeras, quod habes. At iuxta Paulum pax & patientia coniunguntur: eſt er-
go (ſi pateris propter iuſtitiam) ſimul in te iuſtitia, & Rom. 5
pax: at iuxta eundem, patientia parit probationem, & ſpem regni. ex utraque immenſum oritur gaudium. gaudet enim animus, cum in tribulatione non ſuccubuit: gaudet item, quòd ſibi tanta paratur retributio. merito igitur regnum habet, qui iuſtitiam, pacem, & gaudium habet, & rurſum, re uera Dominus mundi eſt, qui propter iuſtitiam mundum tam facile contempſit, nec poterat mundum ita contemnere, qui aliquid cœli iam non haberet.

Beati eſtis cũ maledixerint. Si in hac beatitudine dixiſſet Chriſtus. Tolerate, cum maledixerint uobis homines: erat tolerabile uerbum. At, cum dicat Gaudete, et exultate: conſiderare nos iuſſit, quæ tanti eſſet cauſa
gaudij? Et quidem primo gaudeat deſerta, plures filios Iſaie 54
habẽs, quã quæ habet uirũ. Cum conſolaris uideris tibi uirũ habere: cum angeris, uideris tibi eſſe ſine marito. At gaude, quia plura tibi ſunt merita, & maiora cum ſic ſine uiro es, quam cum uirum uidebaris habere. Secundo: uir iuſtus gaudet, cum datur ſibi ſoluere, quod debet, at, cum conſolamur, uiuimus nobis, cum patimur, uiuimus Chriſto. Debemus autẽ ei qui pro nobis
mortuus eſt, ne uiuamus nobis, ſed ei, qui pro omnibus 2. Cor. 5

mortuus eſt. Hoc eſt enim mutuam illi uicem rependere. Philip. 1 Tertio gaudet his, qui dona recipit. At Paulus dicit, Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum ut in eum credatis, ſed ut pro eo patiamini. Itaque pati pro Chriſto, donum Dei eſt. Quarto gaudet quiuis, cum ſimilis filio regis fit. At per paſſionis tolerantiam, Chriſto patienti conformamur.

Quòd, ſi patienti conformes efficimur, apertum eſt, quòd etiam efficiemur conformes eidem regnanti. An 2. Cor. 1 *non hæc ſufficiens gaudij ratio? Quinto: melius eſt honorem tuo merito habere, quàm alieno. Ideo enim Chri*S.Thom. 3. par. q. 19 *ſtus tanta paſſus eſt, ut honorem, & gloriam, quam à Patre erat accepturus, per ſuum ſibi meritum compararet. At, cum gratiam recipis, ſine tuo merito recipis. Re*Rom. 4 *cipis etiam & tunc ius ad gloriam, quam tibi tuo merito comparare, (cum pateris) gaudium eſt. Sexto, eleganter Chriſoſtomus ſuper c. 1. ad Philip. Cum excito, inquit, mortuos, et, cum reliqua miracula facio, minus mihi donatur, quàm cum pro Chriſto patior. Illic enim debitor ſum, hic uero Chriſtum debitorem mihi conſtituo. Septimo, & quidem gaudij materia eſt: quòd tantum amorem mihi Chriſtus donarit, ut propter eum nó ſolum mundum, ſed etiam & me contemnam.*

*Sed adhuc mecum rem expendas. Cum patimur, uetus noſter homo non gaudet: quia uetus eſt, nec tantum pondus ferre ſufficit. At nouus homo longe aliter, for*2.Cor. 4 *tis eſt, & robuſtus: noua creatura eſt, quæ renouatur,* 2.Cor. 12 *(cum uetus ille corrumpitur) quæ in infirmitate perfi*2.Cor. 12 *citur, quæ cum infirmior uidetur, tunc potentior eſt. Ve*Actor. 5 *tus homo patiens, querelas fundit: nouus patiens gaudet*

è con-

à conſpectu concilij, ſciens, quòd dignus ſit habitus pro nomine IESV pati. Nouus patiēs libenter gloriatur in infirmitatibus, ut in ſe habitet uirtus Chriſti, & dicit: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce. Et quidem animalis homo non percipit quæ Dei ſunt: ideo in agonibus deficit. At ſpiritualis omnia dijudicat: & ideo iudicat, quòd tunc ex ſibi iuxta Deus, iudicat item, quod momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, æternum in nobis pondus gloriæ operatur: non conſiderantibus momentanea, ſed æterna. 2.Cor. 12 Galat. 6 1.Cor. 2 Pſal. 33 2.Cor. 4

Ego quidem non admiror: ſi natus ex ſanguinibus, & ex uoluntate carnis, aut uiri, cum grauatur pondere tribulationum, laſſetur: ut qui minores uires habeat, quàm pondus, quo premitur. Humanæ enim uires minores ſunt ſæpe, quàm tentationum procellæ. At qui ex Deo natus eſt homo, uires habet diuinas ideo tribulationibus maior eſt: quid igitur mirum eſt, ſi oppreſſus gaudet, & ſicut palma reſultat? Ioann. 1 Vide San. Tho. 1.Corinthi. 10 in illud fidelis Deus qui nō permittet, etc.

Iam, ſi Paulus dicit. Viuo ego, iam non ego: uiuit uero in me Chriſtus, ſi in me uiuit Chriſtus: qui uincit mundum, qui iam non moritur, cum non ultra mors dominatur: quid mirum, ſi mortem contemnam, cui uita Chriſtus eſt? Et ſi Chriſtus eſt conſtitutus à Patre ſuper omnia, ſuper omnem creaturam, ſi in me manet Chriſtus, reddet me etiam ſuper omnia. Gal. 2 Rom. 6 Pſalm. 2 Ephes. 1

Sed quid moror? imo quid admiror, ſi Chriſtus iubeat ſuos in tribulatione lætari, quando ipſa ſecum tribulatio dulcedinem afferet: Dauid dicit, Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Igitur hinc tribulant homines, illinc uero Deus parat men- Pſal. 22 Pſal. 93

ſam tribulatis. At menſa Dei non poteſt eſſe non læta. Rurſum Dauid dicit: Secundum magnitudinem dolorũ meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Igitur, cum dolores opprimunt cor, conſolationes Dei (quæ exuperant omnem ſenſum) non tantum cor, ſed totam lætificant animam. Cui adſtipulatur Paulus dicens. Sicut abundant paßiones Chriſti in nobis: ita abundat & conſolatio noſtra. Si igitur, cum premit tribulatio corpus, exhilarat animam conſolatio: quid mirum, ſi Chriſtus ſuos iubeat in tribulatione gaudere? Dicit Dauid, fuerunt mihi lachrymæ meæ panes. Quid igitur mirum, ſi gaudet homo, cum comedit? Si ipſæ lachrymæ panis ſunt famelico: quid miraris, ſi panem comedens gaudeat? Si miraris, quòd lachrymæ uerſæ ſint in cibum: ne mireris. panis, & uinum cor hominis ueteris confirmant. At nouus homo, noua creatura, ſicut eſſe nouum habet, ita nouum habet ſtomachum, nouum habet guſtum, qui maxime in tribulatione lætatur. Sicut ergo miraculum eſt in mundo homo nouus: ita & miraculum eſt, quòd in laboribus gaudeat. Vt enim dedit Deus Iordani, quòd eius aquæ ſurſum fluerent: ita dedit, quòd non dolenter ſurſum aſcenderent, ſed ſponte. Gratia enim noui teſtamenti, ſi quid iubet facere, dat uires, quibus fiat.

Philip. 4 · 2. Cor. 1 · Pſalm. 41 · Pſal. 103 · Ioſue 3

At non libet ſicco calamo uerbum Domini præterire. Exultate, quia merces ueſtra magna eſt in cœlis. *Vbi nota: Si merces eſt, igitur mentitur, qui dicit, operibus noſtris nihil ex iuſtitia deberi. Imo, ſicut merces debetur operanti, non ſecũdum gratiam, ſed ſecundum*

Rom. 4

debitum: ita & gloria debetur operanti ex debito. Rur
ſum, ſicut non eſt indignum operanti, ſi propter ſpem
retributionis operetur: ita nec eſt Chriſtiano indignum,
ſi operatur ſpe tãtæ retributionis. Item nota, ſimulac de Pſal. 118
Chriſto mentio facta eſt in his beatitudinibus: ſtatim de
mercede etiam mentio facta eſt, quia propter Chriſtum
merces. Iam, ſi merces datur in cœlis magna: datur
etiam minor. ſunt ergo in cœlo diuerſæ mercedes. Ha-
bent quidem mercedem pauperes, habent & mites: ſed
ſuper omnes habent, qui propter Chriſtum patiuntur.
Quòd, ſi merces pauperum eſt regnum cœlorum, &
merces patientium eſt magna: neſcio, quid hic maius re
gno ſubolet, quod propter Chriſtum patientibus para-
tur. Alioqui, ſi regnum paratur patientibus, & mer-
ces patientium propter Chriſtum, ſolum eſt regnum cœ
lorum: æqualis ergo merces eſt utriſque. Quod non ita
eſſe, Dominus eſt author: cum dicit, Gaudete patientes
propter me: quia merces ueſtra magna eſt. Num igitur
eadem mercè promittitur patientibus propter Chri- Gen. 15
ſtum, & Abrahæ, cui dictum eſt, Ego ero merces tua
magna nimis? Tandem non poteſt non eſſe magna
merces, quæ Deo ipſi magna eſt, quamq; ipſe Deus ma-
gnam eſſe dicit. Et re uera non eſt, qui magna mer-
cede ſit dignus: niſi qui propter Chriſtum magna paſ-
ſus eſt. Certe credere in Chriſtum, dat gloriam Chri- Rom. 4
ſto: at nemo ita & gloriam dat Chriſto, quam qui pa-
titur propter Chriſtum, cum non ipſa ſolum lingua
Chriſtum confitetur, ſed & omnia oſſa ſanguine mar Pſal. 34
tyrii ſuffuſa, & ſæuitia tyranni diſcerptæ dicunt, Do-
mine, quis ſimilis tibi? Hic plane eſt, quem iure Chriſtus

Matt. 10 confitebitur coram Deo, & Angelis. Erit igitur ſpecia lis quædam laus, & prærogatiua eorum, qui propter Chriſtum tormenta paſſi ſunt.

Vos eſtis ſal terræ. Duplex ſe mihi offert huius loci explicatio. Altera intelligendo per terram totum hominum genus. Dictum eſt enim de Adam (in quo omnes eramus) Puluis es, & in puluerem reuerteris. Videlicet, quia principium, & finis hominis terra eſt. &
Gene. 3
Ierem. 22 Ieremias non alio fœliciore nomine dignatur homines, quàm terræ, cum dicit: Terra, terra, audi uerbum Domini. & Moſes, Audite, cæli (ideſt angeli) quæ loquor, audiat terra uerba oris mei, ideſt audiat totum genus hominum. Iam hæc terra poſt peccatum Adæ maledicta eſt, & Deo inimica. Siquidem omnes naſcimur filij iræ. Quid ni maledicta erit terra, quæ ſpinas profert, & tribulos? dicit enim Apoſtolus, terra proferens ſpinas, & tribulos reproba eſt, maledicto proxima, cuius conſumatio eſt in combuſtionem. Terra ergo generis humani Deo inimica erat. Hanc terram Deus ſale ſeminauit, utpote hoſtilem. Sed quàm diuerſa ratione ſale ſeminauit Deus, quàm ſoleant uictores urbes deſolatas, ſale ſeminare? Hi ſeminant ſale, ut omnino tabida reddatur terra, & infœcunda. At Deus ſalem Apoſtolorum in mundo ſeminauit, ut terrã redderet è mortua uiuam: ex male fœcunda bene fœcundam: ex ſenticoſa fructicoſam.
Deut. 32
Gene. 3
Epheſ. 2
Heb. 7

Iam igitur attentius aduerte. Sal ad quatuor uſus olim aſſumebatur. Primum ad uaſtationem hoſtilis terræ, ut nunc dicebamus. Secundo ad fœdera conciliãda. Ideo enim Antiqui, cum hoſpitem recipiebãt, primum

illi ſalem apponebant, ſignificantes uelle cum illo fœdera pacis inire. Author eſt Cœlius lib. 12. Antiquarũ Lect. c. 1. Et quidem non egemus Cœlio. Ideo enim pactum fœderis uocabatur pactum ſalis. 2. Paralip. 13. Pax enim, et amicitia ſale ſignificabatur. Quia tam eſt iucunda, & neceſſaria inter homines pax, quàm inter cibos ſal. Tertio: Ad ſacrificia offerenda Nullum ſacrificium uol bat Dominus, ſine ſale ſibi ſacrificari. Significans, tunc demum placere Deo ſacrificium: cum ex corde amico ſacrificatur. Significans rurſus, Dei cibum eſſe noſtrum ſacrificium. Et, ſicut nos noſtros cibos ſale condimus: ita Deum uelle ſuos à nobis uero ſale condiri. Quarto, Ad cibos, quos natura nobis dedit inſulſos, condiendos, & temperandos.

Igitur Apoſtoli in mundo, ideſt in hominum genere, hæc quatuor officia præſtiterunt. Primo enim ſe mũdo ſeminarunt: docentes, mundum Deo eſſe inimicum. Rom. 8
Prudentia enim carnis eſt Deo inimica, & legi Dei non eſt ſubiecta neque enim poteſt. Et rurſum: omnis, qui Iacobi 4
diligit mundum, inimicus Deo conſtituitur. Intelligis igitur, quòd, cum Dominus mundo ſeminauit Apoſtolos, quaſi uictor, ſalem mundo ſemi nauit. Seminauit uero, ut iam non proferret tribulos, et ſpinas. At noſtra infœlicitate, & aliquorum, qui Apoſtolis ſucceſſerunt, fatuitate, terra noſtra ſpinas germinat, & tribulos.

Secundo, licèt ante ſalis diſſeminationem terra Deo eſſet inimica: at uolens Deus huic reconciliari, in pacis ſymbolũ, Apoſtolos terræ mandauit, propter quos Deus, qui inimicos homines habebat: iam habet amicos, & fœ

Rom. 11 deratos. Enimuero, ſi Paulus dicit, Iudæos eſſe Deo inimicos, quia infideles ſunt: eſſe tamen Deo dilectos, quia filij ſunt Patriarcharum: quanto potius homines, etiam ſi mali ſint, erunt Deo amabiles propter Apoſtolos: qui Patres noſtri ſunt longe meliori ratione, quàm Iudæi ſint Abrahæ filij. Hi enim ſecundum carnem, nos uero ſecundum promiſſionem, & ſpiritum filij ſumus Pro-

Rm. 4 phetarum, & Sanctorum. Inde uero elucet ratio, quare Deus tantam culparum ferat infinitatem, quantam admittunt homines: Certe, quia medij ſunt Apoſtoli, tanquam ſalis ſymbolum: qui ſunt uelut murus Deo

Ierem. 15 oppoſitus, ne eius in nos ira deſæuiat. Et ſi Deus Moſi

Exo. 32 dixit: dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra populum hunc: quanto ſæpius hoc eſt arbitrandus Deus Apoſtolis dixiſſe?

Tertio, Apoſtoli ſunt ſal ad ſacrificia celebranda: nihil enim gratum offerre Deo homines poſſunt, niſi ſit Apoſtolico ſale perfuſum, ideſt, niſi Apoſtolorum, uel ſucceſſorum approbarit autoritas. Contendant hæretici quantum uolent bona opera facere: non ea probat Dominus, niſi prius ſancta probarit Eccleſia. Egre-

Ioan. 20 gie Dominus inquit: Sicut miſit me Pater, ego mitto uos. at nihil placet Patri, quod non probauerit Chriſtus: ita igitur nec quicquam placet Patri, quod non probarint Apoſtoli. Siquidem ſpiritus unus eſt, qui in Chriſto eſt, & in ſua Eccleſia. Sal terra Chriſtus: ita et ſal ſunt terræ Apoſtoli.

Quarto: Apoſtoli ſunt ſal ad condiendos cibos. Memoriæ ſuccurrit, quòd terra nulli animali cibus eſt, niſi

Gene. 3 ſerpenti. Dictum enim eſt, Super pectus tuum gradie-

ris, & terram comedes cunctis diebus uitæ tuæ. Homines igitur, qui poſt peccatum terra ſunt, & in terram reuertuntur, cibus ſunt ſerpenti cunctis diebus: et, quia dies ſerpentis ſunt æterni, fit, ut homines, qui terra ſunt, & erunt, ſint in æternum dæmonum cibus. ô rem miſerandam, quòd miſeri homines perpetuo deuorabuntur à dæmone. Nullum ne tanto malo remedium erit? erit p lane. Si enim inſulſa terra cibus eſt dæmonis: eadem ſi ſalſa fuerit, & Apoſtolici ſalis ſaporem acceperit, cibus reddetur Dei. O rem iterum admirandam. Si uoluerint homines uiuere, ſicut uixerunt Apoſtoli: ut eum habeant ſaporem, quem illi habuerunt: iam non eos dæmon deglutiet, ſed Deus, tanta eſt rerum mutatio. Petre, inquit Dominus, occide, & manduca. Quid Domine? imo tu ipſe occide, & manduca. Minime quidem manducabit Deus, quod non manducauerit Petrus: & nihil ſapiet Deo, quod non ſapiet Petro. At Apoſtolus nil ſapit, niſi Apoſtolicum. Actor. 10

Cum, Lector, frequenter hic audis Apoſtolos, intelli ge eorum charitatem patientiam, humilitatem, pauper tatem, & abſolutum ſanctitatis exemplar. Sicut cum Deum audis, intelligis ſummã charitatem, iuſtitiã, &c.

Non libet ſilentio præterire, quàm eleganter depinxit Dominus futuros Apoſtolos, cum eos nomine ſalu nominauerit. Sal educitur ex aqua, maxime maris, contrahitur in anguſtã terram (aream ſcilicet, in modum foſſæ paratã) ita ut aqua non exhauriatur à terra: ſed ima ſoli ſu facie terræ iũgatur. Mox illa aqua Solis calore durata ſal fit. Iam uide, quàm graphyce hæc prædicatorem Apoſtolicum depingant. Mare mundus eſt: ex hoc mari

Hebr. 5 *debet prædicator aſſumi. omnis enim pontifex ex homi*
Ioan. 15 *nibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur. & Domi*
nus inquit. Ego uos elegi de mundo. In hoc enim offi
cium non angeli aſſumuntur, ſed homines: ut ſciant ſe
circundatos eſſe infirmitate. Igitur prædicator ex mari
Heb. 5 *eſt aſſumendus: at eſt ita aſſumendus, ut in anguſtam*
aream abducatur, non uero in laxa fluenta: arcta enim
Matth. 7 *uia eſt, quæ ducit ad uitam. Sed num ſat eſt, ut prædi*
cator efficiaris, uitæ arctitudo? minime. Requiritur ut
Ierem. 1 *Solis calore durus efficiare: habet enim Ieremias. De-*
di te hodie in ciuitatem munitam, in columnam fer-
ream, & in murum æneum, ſuper omnem terram.
Bellabunt contra te, & non præualebunt. Et qui-
dem bellauit totus mundus contra Diuos Apoſtolos: nec
præualuit: imo uictus ſuccubuit. Videlicet, quia ca
lor charitatis, ita apoſtolica pectora firmauit, ut nul-
lis ictibus cederent. Humilitas ergo, & uitæ arcti-
tudo, tum charitatis ignis, & patientiæ fortitudo præ-
dicatorem reddunt apoſtolicum, illum uidelicet, qui ſal
terræ futurus ſit.

Quòd ſi ſal euanuerit. *Attentione dignum eſt, nõ*
dixiſſe Dominum, ſi ſal computruerit: aut ſi liqua-
tum fuerit, uel humectum. Hoc ſolum dixit, Si ſal
euanuerit, aut infatuatum, fuerit. Videlicet, quia gran
de ſalis periculum eſt à uanitate, & fatuitate. Cum
enim Apoſtoli in gradu ſint excelſo: & rurſum cum
uideant ſe eſſe plebis doctores, & magiſtros: ipſa eos
celſitudo uanos reddere poteſt: ipſaq; ſua ſcientia infla-
tos & fatuos. Apertum eſt enim locum altiorem, ho
Iſaiæ 14 *minem efficere uaniorem, ut Lucifer teſtis eſt locu-*

ples. Rurſum apertum eſt, quòd ſcientia inflat. gra- 1. Cor. 8
ue ergo periculum prælatis eſt à fatuitate.

Dices, Quænam hæc eſt fatuitas? reſpondeat Pau-
lus: Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum: 1. Cor. 2
ergo, ſi Prælati uoluerint mundi ſapientiam ſequi, infa-
tuantur. Quid uero ſit, ſapientiam mundi ſequi, ipſe
Paulus reſpondeat, cum ait, Nihil me arbitratus ſum
ſcire inter uos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc cruci- 1. Cor. 2
fixum, quòd ergo extra Chriſtum crucifixum fuerit:
extra ſapientiam eſt. Audi alio loco Paulum: Pru- Rom. 8
dentia carnis mors eſt: non ergo ſapientia eſt. Deum
immortalem, quàm difficile eſt diſtinguere inter pru-
dentiam carnis, & ſpiritus? & ex alia parte, ſi ſa-
pientiam carnis ſequimur, infatuamur. Et, quòd lon
ge miſerrimum eſt, ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſa
lietur? id eſt, Si Prælatus elatus fuerit, ſi mundi pru-
dentia tumens, in quo ſalietur? quaſi dicat, eſt im-
medicabile malum. At nunc, quid uidemus niſi elatiſſi-
mos prælatos: fatuos, aut certe ſeculi prudentia turgi-
dos? hoc uero quod ipſi putant eſſe ſublime, malum eſt
irremediabile.

Quæris, cur irreparabile ſit malum hoc? reſponde-
bo, quia ſummam habet boni ſpeciem. Videtur enim
Prælatis ipſa ſeculi altitudo, et elatio neceſſaria eſſe, Pon
tificia dignitati: ipſaq; mundi ſapientia (quæ Deo fatui 1. Cor. 3
tas eſt) illis apparet uehementer utilis. & accommoda:
quomodo igitur medebimur malo, quod qui habet, grã
de credit eſſe bonum?

Non mihi hæc dicta fuerint, quo damnem ſecula-
rem prudentiam. Abſit, hæc enim etiã donum Dei eſt:

ſed quo cuperem hanc tam laudatam ſuppellectilem, Euangelio inſeruire, non dominari, Euangelium ſequi, non impedire.

Interim timere debent Prælati tam horrenda Domini uerba: Si ſal euanuerit, quo ſalietur? Et quidem uiri ſimplices, & ineruditi, cum audiunt uerbum Dei, aut exempla ſanctorum, facile ſaliuntur: facile enim obediunt Euãgelio. At Prælati, & docti homines cum mali ſunt, cum tepidi, cum à cœleſti conuerſatione alieni: licet uerba & exempla ſacra audiant: tot habent excuſationes in peccatis, tot habent rimas, quibus è manibus Dei elabantur, ut ſaliri ſe non ſinant. Et demum, cum docti homines tam habeant ſanctas literas uerſatas, & reuerſatas, iam non illos hæ mouent, aut ſtimulãt: nimia enim cõſuetudo abſtulit reuerentiã. Hæ sũt cauſæ, quare, cũ ſal euaneſcat, nõ habet quo ſaliatur.

Ad nihilum ualet ultra. *Grauiſſima eſt hæc Domini ſententia, qua cenſet prælatos uanos, & fatuos ad nihil ualere. At dices, Imo certe ualent: plures enim eleemoſynas conferunt, hoſpitalia ædificant, eccleſias reparant, lites dirimunt, beneficia conferunt: cur igitur Dominus dicit eos ad nihilum ualere? Certe, quia hæc omnia ſint ſpiritu, temporalia ſunt, quæ nihil eſſe dicuntur, ubi cœleſtibus comparantur. Nam & Apoſtolus dicit: Si habuero fidem prophetiam ſcientiam, ſi dedero eleemoſynas, ſi corpus meum ignibus obtulero, ſine charitate, nihil ſum: temporalia enim ſunt hæc, non cœleſtia, ut pote quæ ſine charitate fiant.*

i. Cor. 13

Dices: Etiam uani, & fatui Prælati ualent ad Synodos congregandas, leges faciendas, ordines conferendosq;

ſacramenta perficienda. Et hæc ſunt equidem cœleſtia. Video hæc eſſe cœleſtia, ſed quantum hac Prælati parte proſunt, tantum ex ſua uita repenti, uana, & ſuperba gregibus obſunt. Vt uere dicatur, Nihil ualent. Quod enim una ædificant manu, altera deſtruunt. Imo potentius deſtruunt, quàm ædificant: quanto potentius eſt exemplum uitæ, quàm uerba doctrinæ.

Sed equidẽ duriſſimum eſt, quòd dicit: Ad nihilum ualent ultra, quaſi dicat, In perpetuum redduntur inutiles. Quid igitur Domine, num fatui Prælati omni remedio carẽt? nulla ne eſt melioris uitæ expectatio? eſt certe. Quia, quæ ſunt hominibus impoſsibilia, ſunt apud Deum poſsibilia. Grauiſsime infatuatus eſt Petrus, dum ad ancillæ uocem, Chriſtum negauit: ſed ſanatus eſt non ab homine, ſed à Deo: reſpexit enim illum Dominus, & egreſſus fleuit amare. Matth. 19 Matt. 26

Niſi ut mittatur foras. Ac ſi dicat, Nulli rei Prælatus fatuus eſt accommodus, niſi in hoc unicum, ut foras mittatur. Vbi non dicit, Prælatum fatuum, iam miſſum eſſe foras, & iam conculcatum ſed quòd ad id ualeat, ut mittatur foras, & conculcetur. Vbi dubium eſt non leue, quid ſibi uelit mitti foras, & quid conculcari ab hominibus. Ego non credo hæc ad infe[rni] pœnam referri: non enim recolo me legiſſe, damnatorum pœnam eſſe ab hominibus conculcari. Credo igitur ad eccleſiaſticam cenſuram eſſe referenda, ut ſit ſenſus, Prælatus fatuus dignus eſt, qui deijciatur & exautoretur, (hoc eſt enim foras mitti) & dignus eſt ita abijci, ut ab hominibus uilis, immundus, et abominabilis iudicetur. Hoc enim eſt conculcari, ut ſtercora. imo conculcari,

ut beſtias nociuas. Sane Dominus nunquam diſcedit à ſuo more loquendi. Sicut ergo, qui dãmnantur in inferno, dicuntur foras mitti. (palmes enim ſterilis foras mittitur, ut ardeat) & dicuntur mitti foras, ſcilicet ab omni bono, & conſolatione cœleſtiiita & qui deponuntur & exautorantur, mittuntur foras, ab omni bono, & conſolatione eccleſiaſtica. Iam, ſicut beſtias nobis nocentes conculcamus, ne noceant: ita uellet Chriſtus ſuos fideles de fatuo Prælato ſentire, ut de beſtia nocente: id uero eſt conculcare. Eſt ergo huius ſermonis ſenſus: Prælatus fatuus effectus remedio fere caret. Ad nihilum utilis eſt in perpetuum, Ad nihil dignus eſt, niſi ut deponatur: depoſitusq; adeo ſit gregi abominandus, ut ipſum uelut ſtercus noxiũ fugiant, et conculcẽt.

Ioan. 15

Deum immortalem, ſi Prælatus fatuus hæc promeretur, quid credis eum promereri. ſi nequam efficiatur, ſi homicida, ſi fur, ſi libidinoſus? Sed hæc uitia hominum ſunt, non Prælatorum.

Nota: Etiam ſi Prælati (ſi ſingulos ſpectes) infatuari poſſint: at in negocio fidei & morum, ubi in concilium rite, & recte congregatum coaluerint: infatuari non poſſunt. Alioqui ſi totum ſal eccleſiæ, in huiuſmodi negocio euaneſcere poſſet, in quo ſalietur? quomodo emẽdabitur? Imo & Papa, qui ſalium ſal eſt in negocio de fide. & moribus, ſi quidpiam, ut pontifex decernit, infatuari nequit, alioqui careret correctione, quo enim ſaliretur?

Vos eſtis lux mundi *Fac, Lector, uideas mundum originalem, primo die, lumine carentem: quando tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Quid tunc aliud*

Gene. 1

quàm horror, chaos, & rerum triſtis, ac mœſta fa- Eodem.
cies? Clamat uox Dei, Fiat lux. Fit lux. Quàm
nouus rebus omnibus uultus? quàm res pulcherri-
ma lux? ſine qua nihil pulchrum, qua pulchrum eſt, ſi
quid pulchrum eſt. Adeo pulchra lux, ut ſuæ di- Gen. 1
gnitatis primus teſtis fuerit Deus, Scriptura dicen-
te: Vidit Deus lucem, quòd eſſet bona. Nec uo-
luit Deus ſolus eſſe lucis laudator: uoluit etiam, ut
quiuis ſi ſanos haberet oculos, nihil æſtimaret luce pre- Tobiæ 13
tioſius, ut diceret Tobias, Quale gaudium mihi erit,
qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non uideo? Lux
ſola eſt cœleſti digna ſede, quæ terrenis ſordibus non ſor
deſcit: quæ omnibus eſt chara, niſi malis hominibus, Ioan. 9
& lippientibus oculis. Habes lucem, mundi huius Eſaiæ 9
præclariſſimum ornamentum. Attolle nunc oculos, &
mundum nouum contemplare (quo tempore ſunt Apo
ſtoli inſtituti.) Quid tunc erat mundus? an non erat
totus tenebræ, & umbra mortis? an non erat domus
horroris, & uaſtæ ſolitudinis? quid erat niſi ſola ciui- Deut. 32
tas? plena populo? id eſt Deo ſola, dæmonibus & pec- Thren. 1
catis plena. Quum uero Chriſtus inſtituit Apoſtolos,
fac te audire, fiat in medio harum tenebrarum fulgen
tiſſima lux. Vos, inquit, eſtis lux. Sane ſicut uox illa
antiqua, fiat lux, potens fuit lucem, quæ non erat, face
re ut eſſet: ita & uox Chriſti, Vos eſtis lux potens
fuit, homines tenebricoſos, uiles, & qui non erant, in 1. Cor. 1
tantam euehere celſitudinem, ut lux eſſent mundi, & Eph. 5
lux eſſent in Domino. Et talis lux eſſent, ut poſt Deum
(non hic de ſancta Virgine loquor) nihil in orbe ſpe-
ctabilius, nihil ſit pulchrius, quàm Apoſtoli. Plane

Ariſtoteles, & Plato uidebantur huius orbis ſoles, uidebantur præ ſuo fulgore reliquas ſtellas obtenebrare. At ubi Apoſtoli fulſerunt in orbe, tenebræ facti ſunt omnes Philoſophi, adeo, ut, qui ſola Philoſophorum luce uelit illuſtrari, in tenebris maneat. qui uero ſola Apoſtolorum eſt luce contentus, ipſo ſit ſole ſplendidior. Quid dicam? Apoſtoli non ſunt dicti lux terræ, aut hominum, ſed lux mundi. plane, quia non ſolum terram, aut homines ſuo illuminauerunt lumine: ſed ipſum etiam cœlum illuſtrius nūc eſt, ſi ſic phas eſt dicere, quam eſſe ſolebat. In his, inquit hymnus, paterna gloria, exultat in his filius, cœlum repletur gaudio. Sunt igitur gaudium cœli, igitur & lux cœli. O quam uere dictum eſt, Factum eſt ueſpere & mane

Genes. i dies unus. Quia prioris ſeculi homines uelut ueſpere fuerunt. at Apoſtoli ipſum mane micantiſſimum: at ex his una coaleſcit Eccleſia: unus enim Deus, una

Eph. 4 eſt etiam Eccleſia, ab orbis initio ad finem. Porro ſicut eximius Apoſtolorum fulgor diſtringere uidetur infirmos hominum oculos: dum eorum præclariſſimam uitam contemplamur: ita eximiæ tenebræ noſtræ horrorem intuentibus incutiunt oculis. O quàm longe diſtat noſtra uita ab Apoſtolica: nec tamen nos noſtræ pudet deſidiæ.

Subit me tamen admiratio, cūr Dominus non dixerit: Si lux offuſcata fuerit quo illuſtrabitur? Sicut dixerat, Si ſal euanuerit, quo ſalietur? Et huius cauſam eſſe aduerto, uidelicet, quia dixit Dominus, Ego rogaui

Luc. 22 pro te, Petre, ne deficiat fides tua. quaſi dicat, Rogaui, ne Apoſtolorū offuſcari fidei lux poſſit. Fides enim Eccle-

ſia, & doctrina offuſcari nequit. Mores quidem prælatorum infamari poſſunt: doctrina, ſi Apoſtolica eſt, tenebras pati nequit. Vnde fit, ut ſuſpectus in moribus prædicator tolerari poßit. quia ſuper cathedram Moſi ſederũt principes. quod dixerint uobis, facite, quia lux ſunt, at ſecundum opera eorum nolite facere, quia euanuerunt in cogitationibus ſuis. At ſuſpectus in doctrina prædicator, nec admitti ad prædicandum: nec, ſi prædicat in prædicatione tolerari debet, uidelicet, quia lux bona debet eſſe, omni tenebrarum conſortio carens. Matt. 23 Rom. 1

Iam, ſicut à luce cœli omnis alia lux orta eſt: ita ab Apoſtolica luce, omnis alia pendet. Sed hæc hactenus. Nec enim humanus animus comprehendere poteſt, tantam altitudinem, quanta eſt mundi lucem eſſe.

Non poteſt ciuitas abſcondi. Iudicio meo, hoc loco Dominus repellit à uiris ſanctis, qui digni ſunt ſal eſſe terræ, & mundi lux, eum timorem, idq; deſiderium, quod ſunt habere ſoliti. Vellet ſanctus nunquam in publicum prodire, nunquam ſui ſilentij clauſtra uiolare: uellet ſibi Deoq; uiuere tantum. Quocirca nihil magis timet, quam pontificatum, aut prælationem. Præſertim cum uideat quantus labor humeris prælatorum incumbat. Quis enim non horreat locum habere Moyſi, qui ad omnium Iudæorum cauſas reſpondeat? Quis non refugiat ſubſtitui Paulo, quem omnium Eccleſiarum uexat ſollicitudo? Quis nõ timeat infirmari cum omnibus infirmis, uri cum ijs, qui ſcandalizãtur? Et demum, quis non uereatur tot pericula fluminum, latronum, ex gente, ex falſis fratribus, uigilias, Exod. 18 2. Cor. 11 2. Cor. 11

2. Cor. 11 *famen, ſitim, frigus, nuditatem & reliqua, quæ ue rus Pontifex Paulus gloriabundus cōmemorat? Quòd ſi ſola corporis pericula expectarentur, non uehementer eſſent timenda: ſed maculas animæ ſibi ſponſa timet.* Cantic. 5 *Dicit ènim, Laui pedes meos: quomodo rurſum inquinabo illos? Expoliaui me tunica mea, quomodo rurſum induar illa? Vix enim, qui tangit picem, eius euadit maculas.* Eccl. 13 *Vellet igitur uir ſanctus, qui Sal eſt, & lux, ſi poſſet abſcondi neminem ſalire, nemini lucere. At contra Dominus: Non poteſt, inquit, fieri, ut abſcondamini. ut enim non poteſt ciuitas abſcondi, ſi ſupra montem ſita ſit: ita nec uos latere poteſtis.*

Vbi multa ſe offerunt explicatu digniſſima. Primum, cur Apoſtoli, eorumq́; ſucceſſores dicantur ciuitas? Ad quod primo reſponderi facile poſſet, ſumptū eſſe nomen totius à parte: ut enim in ſacris Literis, anima dicitur totus homo, eſt enim hominis præcipua pars anima, & item homo dicitur facies. Pſal. 26 Ephes. 2 *Exquiſiuit te facies mea (id eſt, ego totus,) faciem tuam, (id eſt, totum te) requiram. Ita, quia Apoſtoli ſunt fundamentum ciuitatis, id eſt, Eccleſiæ: ideo dicti ſunt ipſa ciuitas. Prælatus enim fundamentum eſt Eccleſiæ ſuæ: idem ipſe eſt anima ſuæ Eccleſiæ, radix, uita, cor, facies, caput.*

Secundo reſpondetur uiuidius: Prælatus dicitur ciuitas, non ſicut caſtellum exiguum, aut oppidulum uile, quod hoſtibus facile cedit, nec eorum fert impetum furentem: ſed ſicut ciuitas, quæ hoſti ſe opponit intrepida, ut quæ ſuper montem fundata eſt. Rurſum

ſum in oppidis exiguis exiguæ ſunt opes: at in ciuitatibus nihil eſt, quod deſideres, ita in animabus ſubditorum paucæ ſunt uirtutes, oppidula ſunt: at anima Prælati diues eſt omni uirtutum genere: eſt ergo ciuitas. Subſtantia, inquit Sapiens, diuitis eſt urbs fortitudinis eius, quanto potius ſubſtantia ſpiritualis, uiri ſancti erit ciuitas fortiſſima? Prou. 18

Tertio adhuc acutius: Pontifex ille uetus geſtabat auream in pectore laminam, in qua deſcripta erant nomina filiorum Iſrael. Erat hæc figura pontificis ueri, in cuius corde debent eſſe ſcripta nomina omniũ ouiũ ſuarum: in cuius corde tanta eſt charitatis amplitudo, ut in ea omnes ſui ſubditi habitent confidenter. Si igitur in pontificis anima ſui habitant inferiores profecto huiuſcemodi anima ciuitas eſt. Audi Paulum huius rei teſtem: Iuſtum mihi, inquit, eſt hoc ſentire pro omnibus uobis: eo quod habeam uos in corde. Si tam amplum eſt Paulo cor, ut omnes habitent in eo profecto, nõ erit cor illud ſolum ciuitas, ſed regio, aut prouincia. Addit Paulus: Teſtis mihi eſt Deus, quomodo uos cupiam in uiſceribus IESV Chriſti. ac ſi dicat: Sunt mihi uiſcera Chriſti, ideo anguſtiſſima ſunt. In illis uos habeo, amo & cupio. Igitur, ſicut Deus, dicitur maior mundus: quia in illo ſunt omnia, multo meliore nota, quam in mundo ipſo: & homo dicitur minor mundus, quia in ipſo quadantenus omnia ſunt, quæ in mundo exiſtunt: ita et Prælatus quædam ciuitas eſt, in qua ſunt theſauri uirtutum, & homines conſcripti per amorem, & curam egregiam. Exo. 28 Ioan. 10 Philip. 1 Philip. 1

Quarto etiam reſpondeatur, quòd ciuitas ea dicitur,

quæ ab hoſtibus ſuos defendit ciues. Ita plane uiri ſancti ſuos ab hoſtium defendunt incurſibus. Beata Catarina ſola ſuffecit urbem defendere, quam mœnia proſtrata deſerebant. Quòd, ſi à uiſibili impugnatione defendere poſſunt, quãto potius ab inuiſibili? Murus fuit

Exod. 32 Moſes toti Iſraeli, cum dixit. Dele me de Libro uitæ, aut parce populo huic. Senſit huius muri uires ira Dei, cum dixit, Dimitte me, ut iraſcar contra populum, quaſi diceret, Ne tantum mihi reſiſtas.

Eccl. 38 Quinto reſponderi poteſt, quòd iuxta Eccleſiaſticã ſententiam, faber noctu, ac diu tractat, quomodo calabit: ferrarius exſiccatur ab ignis æſtu, ut inſtrumenta faciat: agricola ſementem ſpargit, figulus molle lutum format. Sine his, inquit, omnibus non ædificabitur ciuitas: & tractauerat prius de iudicum ſapientia. Igitur ciuitas ex quinque munijs conſtat. iudice, fabro, ferrario, agricola, figulo. Cum ergo Prælatus, aut prædicator quinque illa munia habuerit in ſe, ciuitas erit. Si ſapiẽs eſt, ut iudicet inter lepram & lepram: ſi agricola eſt, ut ſpargat ſemina Verbi: ſi faber eſt, ut proficientes fideles uarijs uirtutibus ornet: ſi ferrarius eſt, qui igne charitatis, et malleo timoris in ſuis uitijs obduratos emolliat: ſi figulus eſt, ut teneros adhuc Chriſtianos parturiat, ut

Galat. 4 in eis formetur Chriſtus; iam hic erit ciuitas ſpiritualis, quæ ſupra montem poni debet.

Demum, ciuitas abſcondit intra ſe domos. Ita et intra ambitum curæ, eleemoſinæ, eruditionis, & exempli Epiſcopalis debent eſſe omnes fideles.

At miraculi loco eſt, quòd ciuitas (ideſt Prælatus cũ fidelibus) ſita ſit ſupra montem, non infra. Videat ergo

Prælatus, uideas etiam quiuis noſtrum, ubi ſummi po-
ſiti: quis ſupra Chriſtum. Vt agnoſcas, uere dictum
fuiſſe, quòd paſtor ouem errantem ſuper humeros po- Luc. 15
ſuit: & quòd cecinerat Eſaias, In ſinu ſuo portabit a- Iſaie 40
gnos, fœtas ipſe portabit. Igitur & agni, & prælati, a-
gnorum parentes, à Chriſto feruntur, ſed maiore cura,
Prælati ipſa ergo tam ſacra ſedis, ubi ſedemus, & por
tamur, nos maieſtas moueat, amare portantem, uel certe
non mordere, aut conculcare.

Sed mouet me, quòd dicit, Non poteſt ciuitas abſcon
di: multo erat planius dicere, non debet ciuitas abſcon-
di. At dicere, non poteſt abſcondi, difficile eſt. Quid?
an non poteſt uir ſanctus abſcondi? an non uolebat Pe-
trus, cum Romam fugeret, abſcondi? Plane, ſi homi-
nis fragilitatem ſpectes, abſcondi poteſt: ſed, ſi ingenium
charitatis aſpicias, abſcondi nequit. Iuxta dictum Io- 1. Ioan. 3
annis: Is, inquit, in quo Deus eſt, non peccat, ſed ne-
que peccare poteſt, quia ſemen Dei in ipſo manet. Vide-
licet, quia, ſi ſequaris ingenium ſeminis diuini in te ma
nentis, peccare nequibis: peccabis tamen, ſi carnis tuæ
prudentiæ nitare.

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam
ſub modio. Non eſt facile (ut arbitror) explicare, quid
ſit lucernam ſub modio locari. Et primum, ſi ſimpliciſ-
ſime loqui uelis, dicito, Lucernam poni ſuper cande-
labrum, eſt Lucernam ſuo munere fungi. Eandem
ſub modio latere, eſt non prodeſſe, carere commodis, & Pſal. 23
utilitate, et accepiſſe animam ſuam in uanum. Ait Apo 1. Cor. 12
ſtolus, quòd ſpiritus dantur in utilitatem, non in deſi-
diam. Et alibi: Dedit Deus Apoſtolos, et doctores, et reli- Epheſ. 4

quos, in ædificationẽ corporis Chriſti, et Dominus uult
Luc. 19 ad menſam poni talenta ſua, ideſt Lucernam ſuper can
Matt. 25 delabrum: & damnat ſeruum, qui defodit talentum in
humo, ideſt collocauit ſub modio.

Sed penetremus nonnihil. Lux, quæ ſub modio ponitur, ſub menſura ponitur. At lux ſuper candelabro ſine terminis eſt. uult ergo Dominus ſeruos ſuos charitatem habere, ſine modo, ſine menſura, ut nunquam ceſſent, nunquam deſideant. Plane, cum audis auarum dicentem, Erogabo eleemoſynam illi ſoli, qui extreme laborat: cum audis tepidum Chriſtianum dicentem: Non audiam miſſam, niſi cum me lex cogit: non recipiam ſacram ſynaxim, niſi cum annus præterierit, (ita enim nos Eccleſia metitur) hi omnes, ſi lux ſunt, ſub
Rom. 9 modio, ſub anguſta mẽſura. At, cũ audis, Optabam ego
anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis: et rurſum,
1. Theſſ. Optabam ego non ſolum uobis conferre Euangelium, ſed & uiſcera noſtra. Hæc lucerna eſt anguſta, non locata ſub modio, ſed ſuper candelabrum.

Adde & aliud. Prælatus modius eſt, tum quia, quid eſt aliud caro, quàm ſaccus uermium, & modius, intra cuius parietes anima concluſa tenetur?
Oſeæ 4 Tum quia ad eius menſuram menſurantur fideles: qualis enim populus, talis ſacerdos: tum etiam, quia Chri-
Ioan. 3 ſtus accepit Spiritum ſine menſura. At tu accepiſti iux-
Matt. 25 ta modium tuum: unicuique enim diuiſit iuxta propriam uirtutem, & capacitatem. Si igitur modius eſt
Luc. 3 Prælatus, caueat, ne lucernam ſub ſe ponat: cum ſupra ſe eam habere debeat. factum eſt, inquit, uerbum Domi
Ierem. 1 ni ſuper Ioannem, factum eſt uerbum ſuper Ieremiã,

nunquam inuenies factum eſſe uerbum ſub Ioanne, uidelicet, quia prædicator non ſe, aut commoda ſua in prædicatione quærere debet. Si enim quærat: ſub ſeluæ cem ſubegit. At, ſi lucis ſplendorem præ omnibus æſtimat, is ſupra ſe habet lucem. Iam, ſi lucis candorem uitæ ſuæ tenebris obſcurat. plane lucem abſcondit ſub modio, id eſt ſub tenebris. At, ſi uita illi eſt illuſtris, & prædicationis accommoda luci: poſita eſt lux in loco ſuo, id eſt ſuper candelabrum.

Et quidem iuxta Auguſtinum per modium temporalia intelliguntur. Si igitur Epiſcopi functio ad nihil prodeſt aliud, quàm ad temporalia bona, ſub modio lucerna eſt. Enim uero, ſi Epiſcopus ſolum ualet ad lites iudicandas, ad eleemoſynas largiendas: hæc ſolum temporalia ſunt, anguſta ſunt, modius ſunt. Lucerna ergo ſub modio latet. At ſi prædicatione ignita, ſi uita immaculata ſubditis prodeſt ſuis, lucerna ſuper candelabrum eſt.

Et aliud auſculta. Si, quia tibi diffidis, epiſcopalem refugis functionem, candelam abſcondis ſub modio diffidentiæ tuæ. At, ſi uis à Deo accendi, & in eo fidens poni uis ſuper candelabro, dum tamen tu ne te ipſum ſtatuas: tunc lux ſuper candelabro eſt.

Audi et illud. Quiuis noſtrum appetentiam habet, qua irrequietum cor habet. Hæc appetentia eſt uelut quoddam os noſtrum: dictum enim eſt, aperi os tuum, & im-plebo illud. Si igitur hoc os, & hanc cupiditatem uertimus ad të poralia certe modius noſter os deorſum habet. Quid, ſi prædicator, aut prælatus ſic ad temporalia uerſus prædicat, plane lucerna eſt ſub modio. Pſal. 80

Quia modius deorſum os ſuum habet. at, ſi hanc appetentiam homo ad ſupera uertit, formam habet candelabri: cui ſi lucem imponas, tunc demum lux ſufficiens eſt illuminare eos, qui in domo ſunt.

Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona. *Quaſi dicat, Non mihi lux ueſtra placet, niſi operibus coniuncta bonis. Nec hominibus lux prædicationis aut placebit, aut proderit, niſi ui-*

Marci 11 *derint cum luce opera ueſtra bona. Quis enim eſt, qui arborem ſola ferentem folia ferat? Sane maledicta ficus fuit, quæ folia fructibus uacua gerebat. Deus non producit Verbum æternum ſine ſancto Spiritu: ita nec tu proferas uerbum ſine opere bono.*

At dices, Num iubet Deus, ut prædicatores ſui ſua oſtentent opera bona? Plane reſpondeo: Hæc differentia eſt priuatorum hominum, & publicorum. Priuatis

Matt. 6 *hominibus dicitur: Te dante eleemoſynam, neſciat ſiniſtra quid faciat dextera. Publicis dicitur: Luceat lux ueſtra, & uideant homines opera ueſtra bona. Illi uereantur ſuperbiam, & gloriolæ uanitatem. Hi iam non ſunt paruuli, ut timeant circunferri uento gloriæ ua-*

Eph. 4 *næ. Illi ſat habent, ſi ſe ædificent: hi alios ſuo exemplo ædificare iubentur. Paulus ſua clamitat opera, cum di-*

2. Cor. 11 *cit, Plus omnibus laboraui. Et rurſum, Ter uirgis caſus ſum, ſemel lapidatus ſum, &c.*

Parum eſt, ſi Prælati ſua oſtendant opera: longe aliud maius facere iubentur. Iubentur enim habere eum ignem, eas flammas, ut ſemper prædicent, & ſemper ſuā

1. Petri 2 *conuerſationem oſtendant bonam. Sicut enim ſol hic, quem uidemus, luna, & reliqua aſtra nunquam ceſſāt*

hominibus lucere, ultum, et fomentum præbere, non in alium finem, quàm ut enarrent gloriam Dei: ita et fortius multo, ſoles ſpirituales, quales ſunt Prælati, Deũ (qui eſt in cœlo, uelut abſconditus) luce, & bonis operibus reuelare iubentur.

Nolite putare, quòd ueni ſoluere, &c. *Hactenus Dominus præmia uitæ Chriſtianæ propoſuit, cum beatitudines enumerauit: nunc explicat mandata, quibus beatitudinũ præmia comparare licebit. Sunt uero mandata hæc ſex, quibus prior lex Moyſi nó eneruatur, ſed firmatur.*

Huius loci difficultatem coniicere quiuis inde poteſt, quòd tam uarie à Sanctis expoſitus ſit. Arbitror ego, hac ſequenti expoſitione pluſculũ illi lucis adferri. Igitur contextum ſic habe: Venio, ò Chriſtiani, legem nouã laturus: ac proinde exiſtimare quis poterit, quòd ueniã legem antiquam deſtruere: at uero non uenio deſtruere, ſed potius adimplere. Nam, quantum ad me attinet, potius ſinam cœlũ deſtrui, & terram: quàm iota unũ, aut apicem unum, & minima quæque legis non adimpleri. Quantum uero ad reliquos ſpectat: ita uolo legẽ, & eius minima mandata ſeruari, ut ſi quis ea ſoluerit, et docuerit alios, ut ſoluant: hunc ut minimum in regno cœlorum habiturus ſim. Sicut cótra, magnum eum, qui fecerit legem, & faciendam eſſe docuerit. Habetis ergo, quàm non ueniam legem deſtruere. Porro, quia lex imperfecta eſt, & adimpleri cupit: ideo uobis aſſeuero, ꝙ niſi iuſtitia ueſtra maior fuerit, quàm Scribarum, aut Phariſæorum, (qui ſunt legis eximij obſeruatores) non intrabitis in regnum cœlorum.

In huius textus uerbis ſunt multa difficilia. Primum, quomodo Chriſtus non uenerit ſoluere legem? Cũ uere uenerit tollere uincula legis. Siquidem uerbo illo,
Ioan. 19 quod fuit in cruce prolatum, Conſummatum eſt, legem diſſoluit, & aboleuit. Quod Apoſtolus aperte docet: Ipſe, inquit, eſt pax noſtra, qui fecit utraq; unum, legem
Epheſ. 2 mandatorum decretis euacuans. Si euacuauit, igitur deſtruxit. Quò forſan ſpectat, quod idem Apoſtolus dixit his uerbis: Delens, quod aduerſus nos erat, chirographum decreti: Ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.
Coloſſ. 2 Si deleuit, ſi abſtulit, ſi cruci affixit, igitur deſtruxit. Quòd ſi non deſtruxit, ſed potius impleuit: redit ad nos celebris illa Patrum antiquorum quæſtio, qua Paulus cum reliquis Iudæis certauit, Iudæis dicentibus ſeruandam eſſe legem Iudæorum, cum Chriſtianiſmo:
Actor. 5 Paulo uero totis uiribus reſiſtente. Imo Paulus ſuper hac re pugnauit cum Petro: Petrus enim coram Iudæis legem ſeruabat: cui Paulus in faciem reſtitit. Huic
Galat. 2 quæſtioni tam difficili nihil aliud poſſum reſpondere: quàm quod ſine dubio Chriſtiani obligantur pleniſſime ſeruare, & re uera, ſi pij ſunt, ipſi ſeruant penitus legem Moyſi. At in hoc eſt differentia: quod Iudæi eam ſeruabant, ut litera ſonat, nos non literam eius ſeruamus, ſed ſpiritum. Nos Chriſtiani re uera ſumus ueri
Rom. 2 Iudæi: ſumus uera circunciſio igitur, & uere reliquam legem ſeruamus. Quanto enim exceſſu ſuperat ſpiritus carnem, tanto ſuperat ueritas, quæ ex ſpiritu, ueritatem ex carne. Habet quidem Iudæus carnem circunciſam; deſcendit etiam ex Iudæis ſecundum car-
Rom. 2 nem. Atque ideo Iudæus, & circunciſio uocatur.

*Aſcende nunc ſuperius: Si Chriſtianus habet ſpiri-
tum circumciſum, ſi deſcendit ex ſpiritualibus Iudæis,
an non uerius dicetur Iudæus, & circunciſio? Plane ue
rius, quanto habet ſpiritus, uerius eſſe, quam caro. Ita
igitur, ſi Iudæus ſecundum carnem ſeruat carnem le-
gis, & Chriſtianus ſeruat ſpiritum legis, an non ma-
gis ſeruat legem Chriſtianus, quàm Iudæus? Plane ma
gis. Dedit Deus Iudæis legem, quæ in cortice carnalia
mandat: at Dei intentio erat per illa carnalia, ſpiritua-
lia fieri. Igitur, ſi Chriſtianus, intellecta Dei uolunta-
te, carnalia illa abijcit, quæ Deo non admodum erant
curæ: et ſpiritualia perficit: quæ Deo uere placēt, an nō
uere facit Chriſtianus legem? Nō igitur Chriſtus per ſe;
aut per ſuos legem deſtruxit: ſed potius confirmauit,
cortice tamen eius detecto. Perinde enim Chriſtus le-
gem tractauit, ac ſi nucleum erueret è cortice. Si nubem
pelleret è Sole, Si theſaurum ex arca proferret. Demū* Lucæ 23
*uelum templi ſcidit, & uiſum eſt propitiatorium. Opta
bat lex iuſtos homines facere. Id uero per media carna
lia, (id eſt ad literam ſolum intellecta) fieri nequibat:
quia lex infirmabatur per carnem: &, ſi per legem iu-
ſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſſet, per media uero ſpi* Roma. 8
ritualia, id eſt, ſpiritualiter intellecta, legis iuſtificatio Galat. 2
*completur. Non igitur uenit Dominus legem deſtrue-
re, ſed adimplere.*

*Adde & illud: Lex non ſæuit in homines pios, ſed
in impios. Iuſto (inquit Paulus) non eſt lex poſita, ſci* 1. Timo. 1
licet quantum ad pœnam. Cum igitur per Chriſtum Rom. 15
homines facti ſint ex inimicis amici, ex diſtantibus pro Epheſ. 2
pinqui, ex impijs pij, planum eſt, quòd lex iam non Roman. 5

Rom. 8 *habet cõtra pios ſæuire. Nihil enim damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto, ſi non ſecundum carnem ambulãt. Chriſtus enim uitam condens Chriſtianam, condidit ſtatum amicitiæ, reconciliationis, & iuſtitiæ: ac ideo legem antiquam, ut iam otioſam, ceſſare iuſſit. Quòd, ſi aliqui ex nobis ſecundum carnem ambulauerimus, non Moyſi, ſed Chriſti iudicio puniemur. Sicut & ſtatus monachorum exemptus eſt à lege ſeculari: quæ (cum adeo pius ſit illorum ſtatus) in illis non deſtructa dici debet, ſed adimpleta.*

Ierem. 31 *Adde tertio: Lex uetus à Ieremia dicta eſt teſtamentum antiquum. Hoc teſtamentum ſi antiquatum eſt, &*
Hebr. 8 *ſenuit, prope interitum fuit, ut Apoſtolus arguit: Si igitur ſecundum literam, prope interitum fuit, mortuum tandem fuit. Nullam ergo illi Chriſtus irrogat iniuriã, dum dicit, ſe non uenire occidere legem: quæ ipſa ſua ſponte moritur. (in litera) quam reuiuiſcere facit, ſe-*
Rom. 7 *cundum ſui meliorem portionem, id eſt, in ſpiritu. Recte igitur Apoſtolus: Lex tandiu in homine dominatur, quãto tempore uiuit. At, ſi lex moritur, iam dominari nequit, quod mortuum eſt. Non ergo obligare iam defuncta lex poteſt.*

Galat. 3 *Adde quarto: Si lex ſecundum literam ceſſauit, ratio fuit: quia lex erat pædagogus noſter, & non dominus.*
Galat. 4 *at, cum creſcit alumnus, nulla fit pedagogo iniuria, ſi eius ceſſat imperium. Plane tandiu durauit Iſmael in domo, quam diu Iſaac creſcebat: ſed, cum uoluit eſſe hæres, cum filio liberæ, abijcitur Iſmael. Ita durauit lex in domo Dei, donec creuit Chriſtianiſmus: quo adulto lex abijcitur.*

Demum, puero in uentre matris exiſtente, phas eſt uterum intumeſcere: at ubi prodijt infans, nefas eſt uterum habere tumorem. Cum igitur in lege continebamur, & cuſtodiebamur concluſi uenter legis, & eius poteſtas uigebat, & tumebat. nunc uero, ubi iam partus prodijt in lucem, uenter non eſt deſtructus, ſed functus eſt munere ſuo. Et ideo adimpletus. Galat. 3

Et quidem: Si lex uetus poſita eſt propter tranſgreſſionem, donec ueniret ſemen, cui promiſſio facta erat: ubi ſemen iam uenit (factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret) neceſſe eſt legem ueterem ceſſare: tandiu enim creditor ſubditum ſibi habet debitorem, donec ſoluat, ubi ſoluit, non deſtruitur creditor, ſed adimpletur. Galat. 3 Galat. 4

Finiam, ſi hoc unum adiecero: Dum uiuebat homo in carne, dominabatur homini caro, id eſt, litera legis. Dum erat homo in pueritia dominabatur ei pueritia legis. dum erat homo in regione umbræ mortis, dominabatur ei legis umbra. At ubi carnalis deſiit eſſe, ubi factus eſt uir, & lumen Solis iuſtitiæ uidit, æquum eſt legis ſpiritui ſubdi, uirum eſſe lumenq; ſequi, umbrarũ horrore reiecto. Rom. 7 1. Cor. 13

Amen quippe dico uobis, donec tranſeat cœlum & terra. *Quàm uere hæc profert Chriſtus. Etenim ex Theologis habemus, triplicia eſſe legis præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia. Hæc omnia Chriſtus, & perfecit, et, ut perficerentur, grauiſſime docuit. Primum quidẽ Moralia ex duobus præceptis pendent, ſcilicet ex dilectione Dei, & proximi. Hæc Chriſtus cõpleuit, imo nihil aliud eſt eius uita, atque doctri-* Rom. 13

na, quàm Dei, & proximorum dilectio. Tum cæremonialia Christus ampliſsimo auctario compleuit: ſe ipsū
Hebr. 10 *ſacrificium Deo Patri offerens, & à nobis offerri præcipiēs, cū dixit: Hoc facite in meam commemorationem.*
Matt. 26 *quanto igitur interuallo reliquit Christus hoſtias pecuarias, tanto magis placentem hoſtiam Deo Patri obtulit. Denium rigores iudiciales Christus in ſe ſuſcepit. In nullum enim rigor diuini iudicij ita deſæuijt, quàm in Chriſtum dominum. Ipſe enim quæ non rapuit ex actiſſ*
Pſal. 68 *ſime ſoluit. Nullum ergo aut iota, aut apex, relictū eſt, quin à Chriſto & nobis adimpleatur.*

Vbi, Lector, ſpecta quanta reuerentia, quantáq; admiratione legis præcepta æſtimet Chriſtus, ut potius uellit mundum aboleri, quàm uel minimum legis præte-
Ioan. 15 *teriri. O quàm uere dixit ipſe: Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. & quàm uere de eo fuit cantatū: In capite libri ſcriptum eſt de me: ut faciam uoluntatem*
Pſal. 39 *tuam, Deus meus, uolui & legem tuam in medio cordij mei. Et quidem parum erat, ſi cœlum potius uellet deſtrui: quàm unum uel minimum legis præceptum. At quod uellet Chriſtus potius templum corporis ſui illudq; cœlum (quo ſuæ adorandæ maieſtatis diuinitas cludebatur) deſtrui, & interire, quam quòd, uel punctus mandatorum Dei uiolaretur; id uero ſtupendum eſt. Qua igitur ratione audet noſtrum quiſtiam uiolare diuina præcepta, quæ Chriſtus uiolare*
Pſal. 148 *ſic abhorruit? Dictum eſt de Sole & luna, ſtellis, & alijs creaturis: Statuit ea in æternum: præceptum poſuit, & non præteribunt. Si cunctæ res à Deo factæ, & ipſe Dei Filius diuinum præceptum exhorrent.*

rent uiolare: qua impudentia miſeris humana temera
re non expaueſcit? nunquid Deo maiores ſumus? Num 1. Cor. 10
æmulamur Dominum, aut fortiores illo ſumus? inquit
Paulus.

Noſo ſilere, quod hic annotandum mihi ſuccurrit: Si
Chriſtus non uenit ſoluere. igitur Deus eſt: &, ſi uenit
adimplere, igitur iterum Deus eſt. Omnis enim homo Pſal. 115
mendax, & non eſt homo, qui non peccet. igitur nec eſt Eccl. 7
uir, qui legem ſaltem in minimis non ſoluat. At, ſi Chri-
ſtus in nullo ſoluit, non ergo ſolum homo eſt. eſt igi-
tur Deus homo. Et ſi uenit implere, quod Deus ip-
ſe per manus Moyſi imperfectum reliquit, Deus eſt,
qui Dei imperfecta perficere poteſt: quæ enim magnus
pictor imperfecta dimiſit, hæc niſi pictor æqualis perfi
cere nequit.

Occurrit etiam aliud: Quid ſibi Dominus uelit, cum
ait, iota, & apicem? Si enim iota, aut apex aliquid præ-
ciperent, non eſſet, quod dubitaremus: nũc uero, nec io-
ta, nec apex aliquid mandant. quid ergo dicit Domi-
nus, iota & apicem perficienda? Ego arbitror, iota,
& apicem ſignificare minutiora mandata legis. Sa- Matth. 22
ne manifeſtum eſt, mandatum maximum legis, eſſe de Matt. 23
Dei dilectione, & itidem manifeſtum eſt, iudicium, mi
ſericordiam & fidem, eſſe grauiora legis: minutiora ue
ro eſſe decimationem anethi mẽtæ, et cymini. Vt igitur
mandatum de diligendo Deo, eſt A mandatorum: &
mandatum de diligendo proximo, eſt Ω legis, (ulti-
mum enim quod in mundo formatum eſt, fuit homo, et
primum, quod formauit, eſt Deus,) & ideo hæc ſunt
ſumma mãdata, in quibus tota lex clauditur: ita manda

ta minora ſub his comprehenduntur: ſicut iota clauditur inter A & Ω. Ergo mandata minima legis ſignificantur per iota, & apicem. Forſan enim apex ſignificat mandata non ſubſtantialia, ſed quæ ad ornamentum legis ſpectant. Sicut apex literarum, non eſt de earum ſubſtantia, ſed ſolum de earum decore. Hæc explicatio ſi acceptetur, ſuauiſſime reliqua nectere licebit. Eſt enim ſenſus: Non ueni ſoluere legem, quia etiam eius minima mandata conſumabo, quæ mandata minima ſi quis ſoluat, uocabitur minimus. Eſt enim magnus qui etiam minima implet, & impleri docet: hoc uero minor eſt, qui implet, non tamen docet: & hoc item minor, qui non implet, nec non implere docet, at minimus omnium eſt, qui & ipſe non implet, & non implere docet.

Dices: Cur uocamus minimum eum, qui minima negligit, & negligenda docet: cum adhuc ſit eo alius minor, is uidelicet, qui legis grauiora uiolat: & hoc rurſum, ſit alius minor, qui grauiora legis uiolat, & uiolare docet? Reſpondeo, hos non ſpectare ad regnum cœlorum: ſed ad regnum potius inferorum. At ſi, qui uiolat minima, obſeruet maxima, & ea obſeruanda proponat, eſt ne hic à regno cœlorum abijciendus? Minime quidem. Quis enim audeat damnare eum, qui in horto ſuo habet mentam, & anethum, unde exigua decima Sacerdotibus debeatur; quam, quia exigua eſt, ipſe non ſoluat, & non ſoluere, quod exiguum eſt, doceat? Num minima hæc negligens, grauiorum obſeruator, à regno excludetur? Abſit.

Qui uero fecerit & docuerit, hic erit magnus.

Plane, quia intrabit in gaudium Domini: quia ſuper multa conſtituet eum Dominus, imo, quia ſuper omnia bona ſua conſtituet eum: quæ, quia nobis explicata ſunt Matthæi uigeſimo quarto, non lubet iterum explicare. Collige tamen, in regno cœlorum eſſe magnos, minores & minimos, quia in domo Patris mei manſiones multæ ſunt: ſicut in arca Noe erant uariæ manſiones, pro hominibus ſeruandis, & pro iumentis: homines enim, & iumenta ſaluabis, Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam. Collige ſecundo, legem impleri poſſe, non ſolum quo ad mandata grauia, ſed etiam quo ad multa minima: hi enim ſunt beati illi, immaculati in uia: qui ambulant in lege Domini. Licet ex noſtra fragilitate, omnia peccata minima effugere nequeamus: ſeducimus enim nos, Si dixerimus, quod peccatum non habemus. Collige tertio: Si tam magnum putatur, magnum eſſe in terra, ubi nihil eſt magnum: quam erit magnum, magnum eſſe in cœlo, ubi nihil non eſt maximum? Cur igitur tam ueros honores nemo cupit in cœlo: cum ſint, qui tam fictos exambiant tam ardenter in terra?

Matth. 25
Matth. 24

Ioan. 14
Gene. 8

Pſal. 35

Pſalm. 118

1. Ioan. 1

Dico autem uobis. *Senſus eſt. Veni legem implere. Quam uſque ad minima ſeruabo: & ſeruari à meis (in ſpiritu tamen) uolo: at aſſero & decerno, quòd licet homines legem exactiſſime ſeruare contendant, ſicut Phariſæi & Scribæ ſeruare nituntur: niſi aliquid legi addant, quo iuſtitiam iuſtorum Phariſæorum exuperēt, non intrabunt in regnum cœlorum. Ergo amplior debet eſſe iuſtitia noſtra, quàm iuſtitia Phariſæorum olim fuit.*

Hoc ita intellige: Primum, Phariſæi erant obſeruan tiſſimi iuſtitiæ exterioris, & nullam curam habebant de corde mundando. Erant enim ſepulchra dealbata, exterius exactiſſima: interius uero oſſibus mortuorum plena. At niſi Chriſtianus huic iuſtitiæ exteriori, interiorem adijciat, non intrabit regnum cœlorum.

Matt. 24

Sed ſecundo: finge Phariſæum, qui cordi purificando operam nauet ſtrenuam, non poterit adhuc plenè mundum habere cor. Lex enim infirmabatur per carnem. & ideo neminem ad perfectum adducere potuit. Eſt enim dogma Theologicum, quòd ex ui legis, ſine gratia: nemo poteſt omnia peccata mortalia uitare. At niſi plene cor ſit mundum, intrare in cœlum, quod inquinatum fuerit, non poteſt.

Rom. 8
Hebr. 10
Apocal. 21

Sed tertio: finge (ſi fieri poſſet) Phariſæum, qui uiribus ſuis, cor ſuum emundauerit. Habeatq́; eam iuſtitiam, quam uires humanæ, & legis eruditio homini concedere poſſunt: num hic intrabit in regnum cœlorum, ſine iuſtitia Euangelica? minime. Quia ex operibus legis, ſine fide mediatoris, non iuſtificabitur, aut placebit Deo omnis caro. Duo etenim præſtitit Chriſtus ſupra legem, & ſupra uires humanas. Alterum, dedit auxilium & uim, qua plene cor mundaretur: quo lex & natura nequibant pertingere. Alterum uero dedit gratiam: per quam proportio fieret, & æqualitas inter meritum hominis, & præmium Dei. Quod apertum eſt, per legem & hominis ſtudium haberi nõ poſſe. Sed, quia hoc argumentum ab Apoſtolo tractatur in primis cap. Epiſtolæ ad Romanos, & Galatas, ideo ſuperſedendum duxi.

Gal. 2

Duo hic dubia mihi uiſa ſunt non diſsimulanda. Alterum. Si fieri poſſet hoc tempore uir iuſtus, (ut Phariſæus) qui non audito nomine Chriſti, ſuæ legis præcepta ſeruaret: cauens pro uiribus ſua culpas mortales: num hic intrabit in regnum cælorum? Reſpondeo. Minime intraret.

Addis: Quid igitur ibitne in ignem æternum uir alio qui iuſtus? Reſpondeo: Si fieri poſſet, gentilis omni mortali peccato carens (adultus inquam) & ſine Chriſti notitia defunctus, ibit hic tandem in limbum: quo pueri deſcendunt. Sed Theologi non admittunt, huiuſmodi hominem uita diſcedere: niſi illuminetur, & iuſtificetur à Chriſto.

Alterum eſt: Cur latro, qui in cruce pœnituit, intrat in cælum: ſiquidem eius iuſtitia non fuit maior, quàm Phariſæorum? Si maiorem iuſtitiam Chriſtus à ſuis requirit, quam lex à Phariſæis, igitur pœnitentibus male actæ uitæ prioris, occluſum eſt regnum cælorum? Reſpondeo hoc eſſe, quod Paulus tantopere urget in Epiſtola ad Romanos, quòd Phariſæi quærentes iuſti eſſe, legis iuſtitiam: iuſtitiæ Dei, quæ datur per Chriſtum non ſunt ſubiecti. Porro Chriſtiani, licet prius iniqui & iniuſti: iuſtificantur tamen per iuſtitiam Chriſti. Quæ iuſtitia, quia maior fuit, quā Phariſæorum: ideo, poſtquam nobis exhibita eſt, maior fit iuſtitia noſtra, quàm Scribarum & Pariſæorum. Non intelligas tamen, quod ea ipſa iuſtitia Chriſti nobis communicatur: ſed illi ſimilis. Rom. 9 / Cõcil. Tri

Audiſtis quia dictum eſt. *Prius uero quàm explicare locũ difficillimum aggrediar, paucula de eius ſum-*

mihi Lectione notanda. Primum illud notandum: Autores Græcos omnes legiſſe illam particulam: Sine cauſa, quam ex textu Hieronymus dicit eſſe radendam. At Baſilius eam legit, homi. 10. quæ de ira eſt. Legit et Chryſoſt. & Euthymius, & Autor imperf. Quin & D. Aug. li. 1. de Serm. Domini. c. 19. & Hilarius ca no. 4. Quam uero ſententiam magis probem, uix ſcio: niſi quòd Legum maieſtas, nõ addit haſce particulas: nam ſimpliciter dicitur, Non occides, non furtum facies, non mœchaberis. Video tamen etiam dictum, Non aſſumes nomen Dei fruſtra. Quicquid ſit: utraq; lectio ſana eſt.

Secundum notandum, quid uolit Raca. Et quidem Chryſoſt. dixit ſignificare idem quod, Tu. Auguſti. quòd ſit interiectio indignantis Hierony. quòd ſignificat hominem ſine cerebro, & inanem.

Et quidem Chryſoſtomi ſententia nulla ueritate fulcitur. Quin nec Auguſtini, ut palam eſt conſulentibus Lexicon Hebræum. At nec ſententia Hierony. eſt in integrum uera. Si enim uacuum cerebro ſignificat, obſecro, quæ differentia eſt inter raca, & fatue? Imo uix differẽtia eſt inter hebetem, (quod Caieta commeminit) & fatuum, & quidem neſcio, unde Caiet. hauſerit, quòd raca ſignificat hebetem. Igitur Raca ſignificat uacuum, id eſt, inopem, miſerũ, pauperẽ. Ita Iudicum 9. dicitur: Conduxit Abimelech uiros inopes. Hebræis eſt Reqim, à raqa. Idem Iudicum 11. Congregati ſunt ad Iephte uiri inopes. Heb. reqim.

Tertium: Gehenna idem eſt, quod Hebræis gehinon. Eſt autem gehinon uallis Hinon: erat enim uallis deli-

cioſa, uiri, qui dicebatur Hinon. Quæ dictio ſignifi
ficat fruſtra, ut tandem gehenna ſignificet uallem fru-
ſtra. Erat autem hæc uallis locus, ubi idolo Moloch in
cendebantur pueri uiui: quorum eiulatus ne audiren-
tur, tympana percutiebant, qui pueros immolabant.
Vnde & nomen, tophet, locus ille accepit, id eſt, tympa 4.Reg. 23
num. Tandem locum contaminauit Rex Ioſias: iubens
in eum proijci cadauera, & reliqua purgamenta.
Vnde dictum eſt, gehennam eſſe locum mortuorũ. Erat
autem Moloch imago concaua, ſeptem habẽs conclauia.
Vnum aperiebant ſimilæ offerendæ: alterum turturibus:
tertium, oui: quartum arieti: quintum uitulo: ſextum bo-
ui. Qui uero filium offerre uolebat, huic aperiebatur ſe
ptimum. Erat idolo, facies uituli: manus porrectæ ad acci
piendum. Interim uero quòd puer in ſeptimo conclaui
ardebat, ſaltabant adſtantes, & percutiebant tympana.
Cur uero locus hic miſer attributus ſit inferno infra ſuo
loco dicam. Iam ad textum.

Dictum eſt Antiquis. Qui occiderit, dignus eſt
iudicio. *Plane qui occidebat autoritate iudiciaria, nullo*
iudicio reus erat? ut iudex, eiuſq; miniſtri. Reliqui om-
nes, qui occidebãt, rei erant iudicio, id eſt, ut eorum cau
ſa iudicaretur. Nam, ſi inueniebatur, in ſui defenſionem
occidiſſe inuaſorem, liber erat, naturali id dictante ratio
ne. Porro qui occidebat caſu & non ex odio inueterato:
hic nõ occidebatur, ſed relegabatur in unã è ciuitatibus
refugij. Sed, qui ex ueteri inimicitia occidebat inimi-
cum, hic ſine remiſſione etiam ex altari euellebatur ad
mortem: hoc eſt iudicium quo examinatur, eius, qui occi
derit, cauſa, de quo habetur Exod. 21.

Pari iudicio & examini Chriſtus uult, eum ſubdi, qui fratri ſuo iraſcitur. Qui enim autoritate iudiciaria delinquentibus iraſcitur: nullo iudicio reus eſt: ut enim caſtigare nocentem poteſt, ita & contra ipſum iraſci. Item, qui in ſui defenſionem contra inuaſorem iraſcitur, nulla eſt pœna plectendus: ut enim licet arma contra noſtros impugnatores ſumere, in noſtri defenſionem: ita licet iram recipere, qua arma uibremus. Porro, qui noua percellitur ira, uindictæ auidus, ſi ſubito fertur motu, non eſt mortali culpæ ſubiectus. Pœnitebit tamen, & pœnitentiam accipiet, quaſi urbem refugij. Quòd ſi iram ſic in uiſceribus aluit, ut damnum aliquod grande ſuis inimicis optaret, hæc iam mortalis eſt culpa. quam ut luat Deus certo definiuit; etiam ſi ad altare iratus confugerit. Neque enim ſine ſatisfactione mortalis culpa deletur. Vides, Lector, quam recte Dominus dixerit, homicidam, & iratum reos eſſe iudicio.

Dices forſan, Video homicidam reum eſſe iudicio, iudicis uidelicet populi: non uideo tamen, cuius iudicis iudicio dignus ſit: qui in fratrem iraſcitur. Si enim Deum eſſe uelis huius iudicij iudicem, certe omnium actuum iudex eſt Deus. Huic dubio ego reſponderem. Id iudicium, quod iratus ſubire debet, ſuæ conſcientiæ iudiciũ eſſe. quia enim arbitriũ, & publico caruit offenſa: eodem publico debet carere iudicium. Cum igitur te cõtra fratrem ira excanduiſſe contigerit, tu te in iudicium & examen reuoca, ut uideas quo animo fuiſti iratus in fratrem. Nam, ſi peccaſti mortaliter, Confeſſor iudex erit.

Qui dixerit, Raca. *Communis habet Schola, quod qui intus hæreſin acceptauit, non ideo excommunicationem ſubijt: atqui ſigno quouis exteriore, (etiam occultiſsimo) eam declarauit, in excommunicationem lapſus eſt: à qua niſi ab Eccleſia abſolui nequit: quia quod publico ex ſe ſigno crimen admittitur, non niſi publico iudicio Eccleſiæ dicitur expiari. Idem eſt in noſtro textu: ubi ira, quæ in animo latuit, non iubetur in iudicij forum exterius deduci. At ira, quæ ſe in publicum extulit, ad forum iudicij) quod eſt Eccleſia) uult Dominus quòd deducatur.*

Hic multa exurgunt dubia. Prius eſt: Si Dominus uult, iram iudicio Iudicis iudicari, cur non dixit: Qui dixerit raca dignus eſt iudicio: ſed dixit, Dignus eſt concilio? Reſpondeo, quòd iudex Eccleſiaſticus, Eccleſiæ habet locum, & autoritatem: & ideo quod Iudex facit, concilium Eccleſiæ facere iudicamus, Vnde cum Dominus dicat: Si te non audierit, dic Eccleſiæ: uoluit dicere, Dic Prælato, & iudici Eccleſiæ. Nec enim ad omnes fideles iturus es: ſed ad iudicem Eccleſiæ, qui locum eius tenet. Ita & nunc: reus eſt concilio, ideſt, reus eſt Eccleſia id eſt, reus eſt, ut de hac cauſa Iudex Eccleſiæ cognoſcat. Si quidem, qui offendit fratrem ſigno exteriori, Eccleſiã uiſus eſt offendiſſe: cuius erat ille membrum, & ideo nõ conuenit, ut offenſor in ſua cauſa ſit iudex: Sed quod Eccleſia ſui membri defenſionem ſuſcipiat.

Matt

Alterum dubium: Quid? Nonne melius erat, quod offenſus ſuam offenſam diſsimularet: nec in forum concilij Eccleſiaſtici fratrem traduceret? Dictum enim eſt: Qui percuſſerit te in unam maxillam, obuer-

Matt 5

te ei alteram. Reſpondeo: Non dixit Dominus: Dignus eſt offenſor, ut ab offenſo deducatur in conciliũ, ſed dignus eſt, ut concilij ſeu Eccleſiæ ſentiat ſeueritatem. Et plane ita fieri deberet, ut etiã, ſi offenſus ſuã facile remitteret offenſam: Concilium tamen, id eſt, Eccleſia, eam non remitteret: ſed proſequeretur ne locus pateret offenſionibus. Vult igitur Dominus offenſum cõdenare noxam, quam ſubijt, ſed non uult, ut eam condonet Eccleſia. Et profectò, ſi offenſus offenſorem trahens ad concilium
Eccl. 28 non ſæpe ad peccata prouocaretur: (dictum enim eſt, tolle lites, & minues peccata) Sanctum erat, ut ad concilium pertraheret: quo ſibi fieret ſatis. Habes igitur, Lector, quod offenſus ſi uelit, proſequi poteſt coram iudice Eccleſiæ ſuam offenſam: nec enim id Dominus hic prohibet: imo innuit. Habes ſecundo, quod, ſi proſequi nolit, certe Eccleſia proſequatur: ne mala ſint impunita.

Tertium dubium: Dicere fratri raca, id eſt, uacuum, aut pauperẽ, non eſt offenſa mortalis: Cur igitur ueniales culpas uult Dominus Eccleſiæ iudicio cognoſci? Reſpondeo, primum poterit eſſe hæc culpa mortalis: ſi in
1. Reg. 24 ſuperiorem eam expuat inferior. Si enim Dauid, quia chlamidis oram à Saule diuiſit, tam pœnituit grauiter: quid feciſſet, ſi eum uacuum, miſerum, aut inopem dixiſſet?

Secundo poteſt etiam eſſe culpa mortalis, ſi malo animo id dicatur. Sicut enim furatus obolum, uolens aureũ numum ſuffurari, mortaliter peccat: ita, qui miſerabilẽ dicit, maiorem contumeliam dicere cupiens. Animus uero ex coniecturis cognoſci à concilio debet.

Tertio etiam, ſi ſit culpa uenialis, uult dominus, ut a
Concilio cognoſcatur. Licet enim uenialis ſit: eſt tamen
multorum cauſa malorum. prodit certe ea culpa, ex ani-
mo labe ſuperbiæ contaminato, & parum fratris ama-
tore. & ad maiores contumelias præparato: niſi Eccleſiæ
concilio fræno cohibeatur. Quia igitur Dominus uehe-
menter ſuperbiam odit, ſimul & uehementer fraternam
requirit charitatem, & proximorum cauſas agnoſcit,
ut ſuas idcirco uult, & hanc cauſam ab Eccleſiaſtico
concilio cognoſci. Olim Nazaræi arcebantur à uino, ſin Num. 6
cera, muſto, uuis, & uuis paſſis, & earum acinis. Cur
ita? Certe ne guſtu ab uuarum acinis irritato, uuas, &
tandem uinum concupiſcerent. Ita & nunc, uerbum cõ
tumelioſum à Concilio debet compeſci, ne hoc foramine
laxato, tota in homicidium prorueat ira.

Quartum dubium: Cur Dominus nunquam de Con
cilij ſeueritate alicubi: niſi in ſola fratris meminit iniu-
ria? Reſpondeo, hinc apertum haberi indicium: quanti
Deus æſtimet charitatem fratrum, quam nulla, uel leui
ratione, uult à nobis uiolari: et, ſi ut humana miſeria ſo
let, uioletur, ſtatim à Concilio uelit reſarciri. Deus bone Ioan. 19
quot ad inuentiones Dominus excogitauit: ut charitatis
ſuæ, tunica à nullo diuideretur? In cæteris uelut conni-
uet, uelut dormitat eius ſeuera iuſtitia: hic uero nunquã
non attentiſſime uigilat, iubet, urget.

Qui dexerit; Fatue reus eſt gehennæ. *Primum*
hic aduerte: quòd ſicut occidere autoritate iudiciaria, nõ
eſt dignum gehenna: ita nec dicere Fatue, aut reliquas
contumelias, autoritate ſuperioris, eſt gehenna plecten-
dum. Poteſt pater in filium iniuriam dicere, dominus

Marci 13 *in ſeruum, iudex in delinquentem. Si enim uerbere pu*
Matt. 3 *nire, cur non & uerbo caſtigare poterunt? Nam Domi-*
Galat. 3 *nus Phariſaos, ſepulchra dealbata, Ioãnes, genimina ui*
perarum, paulus Galatas, inſenſatos nomina runt.

Secundo aduerte, quòd non ſolum ſuperior, ſed etiam æqualis, poteſt aliquando fratri exprobrare: cum uidelicet id facit ex charitate, ad fratris correptionem, intra comitatis & urbanitatis fines. Nã, qui ita dicit, licet uerbo dicat, animo tamen non dicit. Et ut chirurgus carnem diſcandens ferire non dicitur, ſed curare: ita qui contumeliam dicit, ut ſanet.

Nunc ſupereſt ei reſpondere quaſtioni, qua incuſari Dominus à multis ſolet: quod tantam pœnam ſcilicet gehennam, leui uerbo, ſcilicet Fatue & hiſce ſimilibus decreuerit. At, qui ita ſentiunt, Reipublicæ Chriſtianæ
Pſal. 16 *maieſtatem non ſentiunt. Neque enim Chriſtianos*
Deut. 32 *Chriſtus homines ſolum eſſe uoluit: ſed in ſuam pro-*
Lucæ 15 / 1. Pet. 2 *tectionem aſciuit, ſub umbra alarum ſuarum locauit, ſuper alas ſuas aſſumpſit, ſuper humeros ſuos errantes oues impoſuit, eosq́; uelut triumphalem coronam, capiti ſuo adiunxit. Fecit, ut Chriſtiani eſſent gens*
Rom. 8 *ſancta, populus acquiſitionis, Sacerdotes etiam & reges. Fecit ut eſſent filij Dei, fratres Chriſti, hæredes Dei, et cohæredes Chriſti. Fecit ut eſſent cœleſtes, Angeli, & ſuper omnem rerum naturalium ordinem euecti. Et ut*
Mar. 12 / Ioan. 14 *nihil deeſſet tantæ celſitudini, uoluit in Chriſtianis habitare, manſionemq́; in illis facere. Et quod omnem ſupe*
2. Pet. 1 *rat intellectum, conſortes fecit, ſuæ naturæ diuinæ. An non tibi uidetur æquum, ut qui fatuos dicit huiuſmodi homines, quos Deus ſibi fecit amicos & filios,*

gehenna dignus efficiatur?

Dices: Quid culpæ eſt, quòd fatuum dicam eum, qui re uera fatuus eſt? Ego reſpõdeo: Si fatuus eſt, certe frater tuus eſt, cuius fatuitatem diſsimulare debueras, non exprobrare, Deóq; gratias agere debuiſſes, qui dedit tibi, quod abſtulit illi: cum tu tamen nihil plus commeruiſſes, quàm ille. In cuius manu eſt à te auferre, quod illi condonet. Notum enim eſt, quòd terram ſine aqua Pſal. 106
Deus reddit irriguam: & quæ irrigua erat, facit, ut deſerta reddatur. Ita igitur te, qui de tua tumes ſuperbia, fatuitatemq́; contemnis alienam, fatuum reddit Deus. Sicut olim Nabuchdonoſorem in beſtiam conuertit: & Daniel. 4
quidem, ſi fratrem fatuum dicis, iam tu fatuus incipis eſſe, id committens, unde patiaris gehennam. Quænam poterat eſſe fatuitas grandior? Sed age, fatuus eſt, quia neſcit frater tuus res humanas tractare: quid, ſi diuina tractare nouit? quid, ſi ſtultus factus eſt, ut ſapiens eſſet? Num hunc fatuum uocabis? An non magis fatuus 1.Cor. 3
forſan tu, qui in diuinis fatuus, in humanis uis ſapiens uideri? Fatuus eſt frater: quid, ſi hãc ſimplicitatẽ, et ſtultitiam amet Deus: qui elegit ſtulta mundi, ut confundat 1. Cor 1
ſapientes? Redeat tibi in mentem, quòd ſi fratrem tuum fatuum dixiſti, Chriſto dixiſti. Verum enim eſt, quod Matt. 25
protulit ipſe, dicens: Quod uni ex his minimis feciſtis, mihi feciſtis. An non fateris te dignũ gehenna, qui Chriſto fatuitatis probrũ inieciſti? Iam ſi frater tuus adhuc infirmus eſt, et animo tener, audiens à te uocari fatuus: 1. Cor. 8
odium contra te concipit. percuſſiſti ergo fratris conſcientiam infirmam. nulla ergo tibi iuſtior pœna, quàm gehennæ. Quod ſi frater tuus lubenter, aut patienter ſuſti

nult probrum: profectò fatuum uocare, eum, qui nouit patienter contumeliam ferre, nefas eſt. Et quidem,
Gen. 2 ex quo ad Dei imaginem conditi ſumus, honorem cupimus: honoremq; maximi pendimus, adeo ut honorem non niſi Deo, & diuinis hominibus quadrare dicamus. At, ſi probro afficis eum, qui diuinos ambit honores: an non grauem illi intuliſti moleſtiam? Tandem, quam ſit graue in alium iactare contumeliam, ex te ipſo diſce: quam eam grauate patiaris.

Habes ex his, Lector: quàm alienum uelit Chriſtus eſſe animum Chriſtiani, ab ira, odio, & contumelia. Cuius rei cauſas ſi uis penitus intelligere, expende. Vitam Chriſtianam uitam agi à Spiritu ſancto: qui eſt cha-
Galat. 5 ritas, pax, gaudium. Vide igitur, quam alienum eſt ab amore odium, à pace diſcordia à gaudio omnis amaritudo: ut enim ab igne alienum eſt frigus, ita à Spiritu ſancto alienus eſt ſpiritus iræ, aut contumeliæ.

Et ſecundo: hic ſpiritus uiuificans Chriſtianos, eos omnes in unum corpus contexuit. Sicut una anima mem-
1. Cor. 12 bra corporis ſui tenet unita. Ita dicit Apoſtolus: In uno ſpiritu, inquit, omnes nos in unum baptizati ſumus, & omnes in uno ſpiritu potati ſumus, quaſi dicat: omnes ſumus abſorpti & penetrati ab uno ſpiritu. Sumus igitur omnes membra unita, in uno ſpiritu. Perſpice iam, tam eſſe alienam à membris huius uitæ ſpiritualis, iram & contumeliam, quam eſt à membris in una uita temporalij coalitis.

Ioan. 17 Et tertio, intellige uitam Chriſtianam eſſe inchoationem, & prælibationem uitæ futuræ. Vita enim æterna eſt cognoſcere Patrem, &, quem miſit ipſe, Chriſtum.

Non eſt aliud, quod impediat hanc noſtram uitam illi diuinæ continuari: niſi quod maceris corporis noſtri ſol uatur, & uetus hic corporis noſtri paries, ſemper in ruinam impendens, iam tandẽ labatur. Vt igitur in cœlo nulla eſt ira, nulla eſſe contumelia poteſt: ita nec in cœlo terreno, (quod eſt uita noſtra.) eſſe permittitur. Denique uitæ Chriſtianæ natura inſtitutio, & præcepta ſunt amor, uiſcera miſericordiæ, charitas fraternitatis. Qui hæc reijcit, uitam reijcit Chriſtianam, id eſt, diuinam & cœleſtem. Excipitur ergo à morte æterna, quæ eſt gehenna. Ioan. 15 Rom. 12

Sed age, auerte parumper oculos à uita Chriſtianæ ſplendore: in uita humana pedem fige. Dic, quid in hac uita tibi cupis? Certe cupis aliorũ amicitiam, uis ab alijs amari & honorari, quod ſi aut deſpici, aut odio haberi te credis, grauiſſime doles. Optasq́, ut redeant ad te amãdum & colendum, qui contra faciebant. Et hoc igitur quod tu optas, Deus fieri præcepit, iubens ne quis ſaluũ te dicat, ne ue contra te iraſcatur.

Dices: Recte conſultum eſt honori meo, ne ſcilicet, quis contra me inſurgat. Sed optaſſem ego mihi impunitatem, ſi ego contra aliquẽ inſurgerem. Sed, ò bone, quod tibi ab alijs optas, idem illis præſta. Si gehenna punitur, qui te deſpicit, gehenna par eſt, ut puniaris, ſi alios deſpexeris. Vt enim eſt unus omnibus Deus, ita & una eſt omnibus diuina lex. Malac. 2

Iam, ſi attendas quàm laniet, quàm excarnificet ira corruum, nõ poteris non laudare eam legem, quæ ex tuo corde iram exterminet: quo pax tibi ſit ira reiecta.

Rurſum, quantus timor eſt, quamq́; miſera uita, ſ...

per cauere eum, quem iniuria læſiſti. Cupit ille de te uin dicari. tu non ſemper eius inſidias fugere potes. an non tuæ tranquillitati conſuluit, tuáq; uitæ proſpexit: qui te ab iniuria dicenda ſemouit? Quàm igitur dictum uere

Pſal. 18 *eſt, Iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda: Præceptum Domini lucidum, &c.*

Si ergo offers munus tuum. *Quaſi dicat: Si non dum tuo te iudicio examinaſti poſt iram: ſi nondum con ſilium, cauſam, quam contra te habet frater, agnouit: ſi nondum Deus te, qui fratrem dixiſti fatuum, gehennæ puniuit: certe neceſſe eſt offeras munera Deo, quibus cũ tibi places. Scito igitur tua munera non placere Deo, niſi ubi fratrem tibi reconciliaueris.*

Dices: Quid ſi ille reconciliari noluerit? Reſpondeo: Non creditur fore Chriſtianum, qui reconciliationem re ſpuat: maxime cùm illi ſatisfactionem congruam offerat, qui læſit. Quid enim aliud Chriſtianus optet ab ad uerſario ſuo, quàm ſatisfactionem, & pacem? Quòd ſi adhuc reconciliari recuſat, uide quàm ſapienter dixit Dominus: Vade prius, ut reconcilieris non dixit, Ne offeras, niſi reconciliatus, ſed uade, ut, quantum in te ſit, reconcilieris. Si ille renuit, iam ex te reconciliatus uenis: & ideo offerre munera licebit.

Sunt in hoc textu plurima ſcitu digniſſima. Primum inquit ſi offers. Igitur, ut rem manifeſtam accipit Dominus, quòd debes offerre. Et cum hoc præceptum gene rale ſit, ſequitur, quòd quiuis Chriſtianus debeat offerre ad altare Dei. Alioqui is, qui fratrem læſit, dicere poterat, Non obligor offerre, nolo unquam offerre: et ita no lo reconciliari. At contra Dominus: demonſtrans, ſæpe

eſſe offerendum : & quòd quauis die Dominica (ut ſtatim dicam) debeamus offerre, dicit: Si offers, quaſi dicat: Cum te oporteat offerre, &c.

Dices: Si quiuis Chriſtianus debet offerre, igitur, quiuis Chriſtianus Sacerdos eſt: eſt enim ſacerdotale munus in altari offerre. Reſpondeo, latiſſimam eſſe differentiā inter offerre in altari, & ad altare. Soli ſacerdotes offerunt in altari, ſed omnes Chriſtiani offerunt ad altare. Lege canonem tertium, et quartum Apoſtolorum, ubi habetur, Super altare nihil offeratur, niſi frumentum, & uinum. Reliquorum omnium primitiæ in domum deducantur Epiſcopi: non ſuper altare, ut Epiſcopus Clericis diſtribuat. E quibus patet, morem fuiſſe à Chriſto, & Apoſtolis, omnibus fidelibus mandatum, ut omnes fideles afferent ad Eccleſiam munera ſua: ex quibus panis, & uinum ad communionem ſuper altare à ſacerdotibus offerrebantur: reliqua uero munera ad Eccleſiā allata, ad domum Epiſcopi adducebantur, ut ille Clericis diuideret.

Canones Apoſtolorum.

Cum ergo Dominus, inquit, Si offers munus tuum ad altare: meminit moris, quem erat Eccleſia ſeruatura, ut ſingulis Dominicis diebus omnes offerrent: & ita noluit, neminem ultra diem Dominicam iram ſuam prorogare.

Rurſum dices: Si Dominus iubet (cum iratus dicit alicui, Fatue, aut aliquid ſimile) dimiſſo munere ante altare prius abire, ut reconcilietur. igitur uult Dominus, quòd ſeipſum diffamet, & traducat. Quam legem æquam non eſſe nemo eſt, qui non uideat. Hæc enim ratione, qui iam iam eſt communicaturus, ſurgere non debet:

ut confiteatur, quod in memoriam illi occurrit. Reſpondeo, *Primum facile eſt dicere, Dominum non hic fuiſſe loquutum, niſi de iniuria publica, de qua iam diffamatus eſt, qui eam dixit. Sed fortaſſe alluſit Dominus ad morem Eccleſiæ primitiuæ: quo omnes Chriſtiani, omnibus diebus Dominicis, conueniebant ad communionem: pœna impoſita his, qui conueniſſent ad Eccleſiã, & non communicaſſent. De quo Apoſtolorum canon nonus extat, & decimus. Cum igitur omnes ad offerendum conueniſſent, & communicandum, facile erat ſine nota à læſo petere ueniam. Imo forſan omnes communicaturi publicæ ueniam petebant, & publicæ donabant. Vnde mos ſolennis ad noſtra tempora dimanauit, ut communicaturus dicat ſe ueniam dare offenſoribus, & petere ab offenſis.*

Canones Apoſtolorum.

Secundo notæ illud uerbum. Ibi recordatus fueris. *Ex quo habes, quòd in ſacrorum oblatione maxime admonemur de his, quæ ad noſtram ſalutem ſpectant: forſan enim non tibi in memoriam ueniſſet fratris reconciliatio. At, quia acceſſiſti ad offerendum munus: tuam Deus excitat memoriam. Recte Dauid: Cogitabam ut cognoſcerem hoc, labor eſt ante me: Donec intrem in tabernaculum Domini, & intelligam in nouiſſimis eorum. Igitur Dauid non admoneretur rei: quæ tam erat neceſſaria ſibi, niſi introiſſet in tabernaculum Domini.*

Pſal. 72

Tertio notæ illud: Frater habet aliquid. *Si enim aut nihil eſt, quod habet re uera: licet ipſe ſe aliquid dicat habere: aut, ſi quidpiam eſt, quod habet, eſt tamen leuiculum, ut nihil eſſe dici poſſit: tunc non eſt neceſſe ma*

nus ad altare relinquere. Ego tibi uerbum dixi, non ad modum graue: tu inde montes fingis, & maria: at re uera, ſi rem expendas, ut decet, non te læſum eſſe clamabis: non tunc poſcit ratio, ut bilis tuæ apud me tanta ratio ſit. Non ſatis conueniebat Paulo, cum Petro, in negocio Iudaicarum cæremoniarum: nec cum Barnaba, in negocio Marci. Num propterea Paulus ſe ab oblatione cohibuit? Minime. Siquidem, ſi quid aut Barnabas, aut Petrus haberẽt aduerſum Paulum, aut leuiculum erat, aut immerito habebant. Fratres ſanè, fratrum ſuorum leuiora diſſimulant. Galat. 2 Actor. 15

Iam, ſi ego in cauſa mea, ad iudicium te traxi: ubi damnatus es, ſed iure, habes contra me querelam, quòd te læſi: num ideo ego ab altari arcebor? Minime: ſi enim læſi te, læſi quidem, ſed iuſte. Si habes aliquid aduerſum me: habes quidem, ſed iniuria.

Quarto nota illud: Relinque munus tuum ante altare. Quorſum id? Certe, ut munus ad altare oret pro te, & clamet ad Dominum, impetretq́; ueniam tui delicti, & pacem proximi tui. Quis enim neſcit, quòd ſanguis Abel clamat ad uindictam, & ſanguis Chriſti melius clamat ad ueniam? At profecto frequenter munus, quod laici offerunt clericis, ſanguis eſt eorum. cur igitur non clamabit ſanguis ille, ideſt munus illud coram Domino? Dictum eſt: conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc exorabit pro te, ab omni malo. Si eleemoſyna exorat ab omni malo, quæ eſt pietatis opus: multo magis exorabit munus ad altare, quæ et charitatis, & iuſtitiæ opus eſt. Gene. 4 Hebr. 12 Eccl. 29

Quinto nota: Recõciliare fratri tuo. Nõ dixit: Peto

ueniam à fratre tuo, nec dicit, Satisfacito fratri tuo: ſed,
Reconciliare & in eum ſtatum te colloca nunc, in quo
prius eras cum illo. Si igitur neceſſaria eſt ad hanc recō
ciliationem & ueniæ petitio, & pecuniarum ſolutio, id,
ut facias, præcipit Dominus. Quòd ſi ad reconciliatio-
nem horum alterum, aut neutrum eſt neceſſarium: id fa
cias quo reconcilieris. Si igitur, quem læſiſti, uir eſt nobi
lis: qui ſola ueniæ petitione contentus erit, ſat erit ueniā
petere. Quòd, ſi uir pius eſt, qui nec ueniam à te, nec pe
cuniam requirit: ſimiliter nec requiret Dominus. Hoc
requirit, ut reconcilieris.

Sexto nota uerbum: Tunc ueniens offer. *Vbi in-*
tellige, quòd licet Sacerdotes Domini offerant ſacrificiū
altaris: offerunt etiam et Laici. Sed Laici manibus alie
Canon *nis, ideſt ſacerdotum: hi uero proprijs offerunt. Dicitur*
Miſſę. *enim in cano. Et omnium circunſtantium: pro quibus*
tibi offertur, uel qui tibi offerunt. & item: Hanc oblatio
nem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, &c.
Igitur multiplex eſt munus Chriſtianorum. Primum,
Hebr. 9 *& maximum eſt Sacra Euchariſtia, ideſt Chriſtus ipſe,*
qui ſe ipſum in cruce ſemel obtulit: et quem, eius loco, ſa
cerdotes quotidie offerunt, & laici. Deinde oblationes
decimarum, & primitiarum, quæ à Sacerdotibus offe-
runtur. Hic ſunt internæ affectiones. item cor contritū,
Pſal. 50 *et ſacrificium laudi. ſeu labiorum: et demum, quæcunq;*
Pſal. 49 *bona opera, quæ Deo uiri Chriſtiani offerunt.*

Exſurgit iam non diſsimulandum dubium. Si omnia
hæc ſacrificia ſunt Chriſtianorum: & antequam hæc
offerantur, iubet Dominus, ut reconciliatio fiat: fit igi-
tur, ut, qui cōmunicat, audit miſſam, orat, aut quoduis

aliud

aliud munus Deo offerre, nec dum reconciliatus, peccat mortaliter, ut qui hanc Chriſti legem uiolet. Hoc dubiũ quærit: quando ſit mortale, uirum non reconciliatum Deo munus offerre? Ad hoc non eſt adeo facile reſpondere: Verum ſit aſſertio prima, Qui animo reconciliationem uult, licet opere non eam quæſierit, non peccat mortaliter munus ſuũ offerens: nec enim eſt culpa mortalis, ſi quis animo, (licet non opere) reconciliatus eleemoſynam tribuat pauperi, aut ſacræ incumbat orationi, aut officio aſsiſtat miſſæ. Imo etiam ſi corpus ſumat Chriſti, niſi forſan ubi ſcãdalum naſcatur inter eos: qui de communicantis nouerunt in fratrem offenſa, non uero nouerunt de eius ad pacem præparatione. Secunda uero aſſertio ſit: Qui contra fratrem, quem læſit, animum habet male affectum, is, ſi communicat ſine reconciliatione, mortaliter peccat, cætera ſi offerat Deo munera, non peccat. Nec enim omnia, quæ mali faciunt, mala ſunt. Vt in Concilij tridentini ſeſsione 6. Canone 7. definitur. Tertia aſſertio: qui in fratrem, quem læſit, animum gerit non reconciliatum, & hoc animo munera offert, licet hic non peccat, nec meretur tamen, imo uero muneris ſui amittit fructum. Si enim diſtribuere facultates meas in cibos pauperum, & charitatem non habeo, nihil mihi prodeſt. Recte igitur Dominus non eſt minatus gehennam offerenti munera ſine læſi fratris reconciliatione: ſciebat enim id nõ eſſe culpam mortalem. Sed ſolum ſignificauit, talia munera non ſibi placere: niſi prius læſum fratrem ſibi reconciliet, qui læſit.

Concil. Trident.

1. Cor. 13

Eſto conſentiens aduerſario tuo. *Potiſsima hic difficultas eſt, quid aduerſarij nomine Dominus intelle*

xerit. Et licet alij Deum aduerſarij uoce intelligi uelint, alij eius Verbum, alij propriam conſcientiam, alij diabolum, alij eum, qui nobis læſionem intulit: ego uero eum aduerſarium intelligo lædenti, qui ab eo læſus eſt. Si te læſi, tu es aduerſarius meus. Id clariſſime loquitur contextus. Dixiſti fratri, Fatue, reus es gehennæ: ſi offeres ad altare munus, et ibi recordaris, aduerſarium tuum, quem fatuum nominaſti, habere aduerſum te querelam (ideo enim aduerſarius eſt) relinque munus, & quære eius pacem: &, ſi obuium eum habueris in uia, quære pacem cum illo, &c.

Clariſſime etiam loquitur ratio huius textus. Quia enim fratrem fatuum dixiſti: habet ita offenſus iuſtam contra te querelam, quam ſi iudici exponat (uidens ſe à te contemni) iudex tradet te miniſtro, ut in carcerem conijciaris. Vbi & læſo ſatisfacias, & expenſas ſoluas, & carceris ſentias iniuriam. Clariſſime etiam loquitur uerbum textus, cum uidelicet uocat aduerſarium tuum, qui aliquid habet aduerſum te. Amplector igitur hanc expoſitionem, ſecundum quam ſenſus eſt: Si iratus, probrum in fratrem ieciſti: iram depone, beneuolum animum indue, fratrem offenſum inquire: &, cum inueneris, da operã, ut offenſam remittat. Alioqui, ſi remiſſionem fratris non curaueris, exaſperabitur ille, & coram iudice traducet. At iudex iuſtitiam faciens, in carcerem te conijciet: ubi multo plura ſolues, quàm ſoluiſſes, ſi animo fuiſſes beneuolenti. Hæc eſt plana, ſuauis, & apertæ literæ explanatio.

Ex qua multa ſequuntur. Primum, quòd Euangelium approbat iudices, miniſtros, carceres, & expenſas: hæc

omnia illud confirmat, quod Dominus dicit: Amen dico tibi, Non exibis inde, niſi ſoluas, quaſi diceret: Iudico te dignum & carcere, & iudicis ſententia, & iuſtitiæ expenſis. Ergo iudex miniſter Dei eſt, in iram: nec enim ſine cauſa gladium portat. Rom. 13

Secundo ſequitur: Quòd licet inter Chriſtianos omnia ſint blanda, omnia ſint uiſcera miſerationis, et amoris: at, ubi ad iudicem uentum eſt, uertuntur omnia in rigorem, & ſeueritatem. Id expreſſe habes ex illo uerbo: Non exies inde, donec ſoluas etiam nouiſſimum quadrantem. Cum enim quadrans, qui eſt nummorum minutiſſimus, ſolui præcipiatur, clarum eſt omnem ſeruari in iudicio rigorem. Coloſſ. 3

Tertio ſequitur, quàm debeat Chriſtianus iudex fauere ei, qui iniuriam paſſus eſt. Enimuero ſine delectu perſonæ læſæ, & lædentis iudex debet ordinarie in carcerem trudere lædentem, & læſo in expenſis facere ſatis.

Quarto ſequitur, ſatiſfactionem debere fieri læſo nũmis: ideo enim ſolui debet læſo, & iuſtitiæ ultimus etiam quadrans. Plane uerum eſt, quòd honor altioru ordinis eſt, quàm pecunia. At, quia pecuniæ omnia obediunt, & obedit etiam & iniuriæ ſatiſfactio. Siquidem talionis pœna in Euangelio locum non habet. Eccleſ. 10

Quinto, habes politiam iudiciariam in terris, conformẽ eſſe politiæ iudiciariæ in æternitate. Vbi iudex Deus: miniſtri Angeli: carcer eſt infernus, aut purgatorius locus: è quo nemo exit, niſi omnibus debitis exactiſſime perſolutis.

Sexto ſequitur, quòd, ſi inter litigandum offenſus

ſuam remittat offenſam, iudex tamen cauſam debet proſequi in rigore, donec offenſus ſatisfactum ſibi eſſe dicat. Vides, quàm ſanctum, quàmq; incorruptum uelit Deus eſſe iudicem ſuum? Hactenus de hac expoſitione.

1. Cor. 9 *Verum, quia non de bobus cura eſt Deo, ut de rebus æternis: & quia textus Græcus dicit: Ne forte aduerſarius tradat te illi iudici, & iudex ille tradat te illi miniſtro, ubi ſpecialis quidam iudex, & ſpecialis quidam notatur miniſter, idcirco placet, aliam expoſitionem comminiſci, ut uidelicet ſermo ſit de Chriſto iudice uiuorum, et mortuorũ, et de dæmone, qui miniſter eſt iræ Dei, iuxta*

1. Cor. 5 *illud: Tradere Satanæ in interitũ carnis. Eſt igitur ſenſus: Bene affectus eſto in eum, quem læſiſti: ne hic à te offenſus forte tradat te Chriſto, & Chriſtus dæmoni, & dæmon carceri, ex quo non exibis, niſi ſoluas.*

In hac expoſitione illud dubium eſt, quomodo uir læſus tradit offendentem Chriſto? Reſpondeo: Pius, cum iniuſte læditur, ad Deum ſe conuertit, cauſamq; ſuam il

Ierem. 11 *li committit iuxta illud Ieremiæ: Videam, quæſo Domi*

Ierem. 20 *ne, ultionem tuã ex eis: tibi enim reuelaui cauſam meã. Et fere idem Dauid. Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. At in Ieremiæ uerbis duo aduertenda ſunt. Alterũ eſt illud, Tibi reuelaui cauſam, quod*

Pſal. 34 *idem eſt, ac ſi diceret: Tibi tradidi cauſam meam. quo loco Ieremias aduerſarios ſuos iudici tradidit, ut etiam Dauid. Quia enim uiris pijs licitum non eſt, manibus ſuis uindicari, cum uindictam à Iudice ſperant, aduerſarium Iudici tradunt. Alterum eſt illud: Videam ultionem ex eis. cũ enim uiri pij offenſio in Dei cedit iniuriam, tunc optat pius offenſus, ut Deus tradat aduerſa*

rium miniſtro, & carceri, & uindictæ (licet non æterna.) Porro, ſi uiri pij damnum Dei gloriam non tangit, tradit quidem pius aduerſariũ ſuum Chriſto, non ſemper in uindictam, ſed in miſericordiam: et ideo in textu dicitur: Bene uelũ ei, quem læſiſti, ne te tradat Chriſto in uindictam, & in carcerem.

Hanc, Lector, ſi probaueris expoſitionem, expende, quàm ſit graue, quàmq; periculo plenum, uirum offendiſſe pium, qui cauſam ſuam Deo committat, et tradat. Profecto, qui offendit, non euadet manus Domini, quin in hac, aut futura uita pœnam delicti exactiſſime ſoluat uſque ad nouiſſimum, inquit, quadrantem. Plane habetur apud Ieremiam, ne ores, inquit Dominus, pro populo hoc, non enim exaudiam te; quaſi dicat pœnam exacte ſui peccati perſoluet, id ſtatutum iam eſt, ideo pro eo orare ne uelis. Ierem. 7

Audiſtis, quia dictum eſt &c *Video huius loci difficultatem: dicam quæ conſona uideri poſſint. In primis id annotandum, quòd licet Dominus uideatur loqui dè omni muliere, cum dicit: Qui uiderit mulierem. at profecto non loquitur, niſi de coniugata, ut ſit ſenſus: Qui uiderit coniugatam, ad eam concupiſcendam, iam mœchatus eſt eam. Quòd uero hæc ſit germana lectio, indicatur primum ex uerſionibus doctiſſimorum uirorum, qui ita legunt: Qui uiderit uxorem alterius. &c. Indicatur ſecundo ex ipſa ueritate. Nam qui uidet ſolutam, & eam concupiſcit, non mœchatus eſt. fornicatus eſt plane, ſed non mœchatus. Igitur ueritas ita habet: Qui uidet uxorem alterius ad concupiſcendam, mœchus eſt. Nec poteſt nodus hic aliter diſſolui, niſi forte di-*

cas, quòd in Chriſtiano tanta culpa eſt fornicatio, quan te erat adulterium in Iudæo. Et ideo Dominus dixit: Ego dico uobis Chriſtianis, Qui fornicatur uidens mulierem, perinde eſt, ac ſi mœchus eſſet. Veruntamen, quia uoluntarie hoc dicitur, neſcio an uerum ſit. Hoc ita conſtito, uidere eſt: quid uelit Dominus, dum dicit: Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum. Et quidem, ſalua doctiore cenſura, credo hunc eſſe ſenſum. Olim mandabatur, Non mœchaberis: & item mandabatur, Ne concupiſcas coniugatam. Nam, ſi concupiſcis, etiam ſi non mœcheris, mortale peccatum admiſiſti. Nunc ego uobis dico, nemo diſpergat ſuos oculos ad concupiſcendum: nam, ſi oculos explicaueris ad concupiſcendum: etiam, ſi non concupiſcas, mortaliter peccaſti. Eſt iuuenis, diſcurrit per plateas, & angulos, ut inueniat quam concupiſcat: non inuenit, & ideo non concupiſcat, iam mœchatus eſt. Igitur primus mali gradus eſt, ſpargere oculos ad concupiſcendum. licet non concupiſcas. Secundus, concupiſcere: licet non mœcheris. Tertius, & peſſimus, mœchari. Quaſi Dominus diceret: Media ad aſſequendum finem ſunt mortalia: licet finis non habeatur.

Exod. 20 Eodem.

Ex quo plano ſenſu colligitur, quòd ſicut aperire oculos ad quærendam, quam cupias, mortale eſt: ita arrigere aures ad audiendam, quam deſideres, mortale eſt. Canunt fœminæ multæ, tu aures extendis, ut eam cupias, quæ dulcius canit, mortaliter peccaſti: licet nulla ſit, cuius tibi cantus probetur. Par erit de reliquis ſenſibus ratio.

Dubitas, an hoc loco damnata fornicatio ſit? Et re-

ſponſio eſt, quòd licet forſan ex huius literæ contextu
non damnetur: damnauit eam tamen Apoſtolus, cum
fornicarios dicit in regnum Dei non ingreſſuros. Et 1. Cor. 6
quidem iure ipſo naturali, eſt fornicationis damnatio Galat. 5
manifeſta. Primo enim, ſi illa liceret, quis eſt, qui
(à Deo inſtituto) matrimonio collum ſubijceret, et non
uagum potius fœminarum experetet concubitum, ne
matrimonij ſentire moleſtias cogeretur? Secundo, &
lum, quanam eſſet filiorum educatio, ubi nullus uir
factum crederet eſſe ſuum? Tertio, Et quis eſſet, qui fi-
lios uellet ſancte inſtituere, et erudire, ſi exiſtimare poſ-
ſet, alienos eſſe, quos inſtruere parabat? Quarto, Et ubi
eſſet illa hominũ ſancta, ac firma amicitia, quæ ex ma-
trimonio per conſanguinitatem, & affinitatem germi-
nat, & firma perſeuerat? Quinto, profecto zelo, iniu-
rijs, et cædibus totus mundus macularetur: ſi uiri, quas
amare cœpiſſent, ab alijs libere uiderent conſtuprari.
Sexto, Iam uiris ſenio confectis, quis filius præſens re-
medium afferret, ſi patrem eſſe dubitaret, quem ſenio
premi uideret? Septimo, Sane de pudore, et uerecundia
actum eſſet, ſi fornicaria libido impune per homines
graſſari poſſet. Octauo, Et quidē pulchris fœminis for-
te eſſe per fornicationē parata eſſent conuiuia: ſed caſtis,
& iã uetulis quis prouideret? Nono, Imo arbitror, ſi for
nicari liceret: nullas futuras domos, nullas ciuitates, nul
lamq; politiam. Quod enim domos firmat, & ſtabilit,
eſt matrimonij indiſſolubilis nexus: ex domibus uero fir
mis firmantur et urbes. Decimo, Tolleres etiam regno-
rum legitimas ſucceſſiones: ſiquidē nec rex reginæ partũ
crederet eſſe ſuum, ſed paſtoris forſan, atque bubulci.

Quòd ſi oculus tuus. *Hic textus, ut eſt difficilis,*
ita eſt admirandus. Id primũ aduerto, qui ſimus, quàm
miſeri, quàm uenenati. Miſeri plane; quibus à noſtris
oculis, à noſtris manibus mors & mors inferni impen
deat: nos noſtri ſcandalizant oculi, nec ſcandalizant ſo-
lum, ſed in infernum conijciunt. Sane Dominus hæc
Matth. 10 *protulit uerba: Cauete, inquit, ab hominibus. nunc ue-*
ro dicere uidetur, cauete etiam à uobis. Siquidem uerif-
Mich. 7 *ſimum eſt inimicos hominis eſſe domeſticos eius. uere igi*
Rom. 7 *tur clamat Paulus: Infœlix ego homo: quis me libera-*
1. Cor. 9 *bit de corpore mortis huius? utpote quòd, niſi caſtige-*
tur, & in ſeruitutem redigatur, reprobos nos efficiat.
4. Reg. 4 *Mors, inquit ille, eſt in olla at nos dicamus, mors eſt in*
oculis noſtris, in auditu, manibus, & pedibus. Quis ui-
dit aſpidem, aut baſiliſcum adeo uenenatũ, ut in ſe ſuũ
effundat pus, atque uenenum?

Sed cur dicit: Si oculus tuus dexter, & manus
tua dextra? *Primo quidem, quia oculo dextro reſpici-*
mus quæ amamus. Cum enim dextræ partes ſint effica-
tiores, quàm ſiniſtræ: ideo dextris utimur, cum aliquid ef
ficacius efficere deſideramus. Hinc eſt, quòd fœdera iũ
Galat. 2 *gimus dextra manu. Nam & Apoſtolus dicit: Dextras*
Cantic. 8 *dederunt ſocietatis mihi, & Barnabæ. & ſponſa dicit:*
Læua eius ſub capite meo, ſed dextra eius amplexabitur
me. igitur amantes dextera ſe amplexantur. Et ſecundo:
quia, qui dextrum eruere, & proijcere potuit oculum,
multo facilius poterit ſiniſtrum. quæ enim in nobis ſini
ſtra ſunt, iuxta Philoſophiam moueri, et irritari potius
apta ſunt, quàm mouere, & irritare.

Sed aliquanto profundius ſpecta: Dextrum dicit Do-

minus oculum eruendum, intelligens in Chriſtiano homine nihil eſſe ſiniſtrum. Plane Chriſtiani ad dexteram Matth. 25
ſunt ſtatuendi: ideo dextri homines ſunt, nō ſiniſtri. Sunt
enim Chriſtiani, quos Rachel pulchra ſua morte enixa Geneſ. 35
eſt. Ideo Benismin, ideſt filij, dextræ nuncupari debent.
At in ijs, qui dextri ſunt, nihil eſt læuum, iuxta Paulum: Rom. 8
Nihil, inquit, damnationis (ideſt nihil læuum) eſt
ijs, qui ſunt in Chriſto. Ideo Chriſtus non dicit: Si oculus
tuus ſiniſter ſcandalizat, quia uidelicet ſiniſter
oculus non eſt in Chriſtiano, ſi non ſecundum carnem
ambulat.

Dices: Num igitur oculus dexter ſcandalizabit? ſi enim dexter eſt, ſcandalum non gignet? Ita quidem futurum erat: ſed hæc eſt miſeria noſtra, ut, quæ dextra
ſunt, fieri læua poßint. Dextro oculo, dextraq; manu Pe- Galat. 2
trus, Iudæus cum eſſet, cogebat gentes iudaizare. At
Paulus hunc oculum eruit à Petro, & proiecit, & dex-
tro oculo Corinthij comedebant idolothita. Sed Paulus 1. Cor. 8
idem oculū illum factum eſſe læuum demonſtrauit. Si 1. Cor. 10
igitur quæ ſunt dextra, læua fieri ſolēt, qui ſtat, uideat, ne cadat. Nam, quòd ſtans cadat, idem eſt, ac ſi dextrum redderetur ſiniſtrum.

Grauis nunc ſe profert dubitatio, ſi oculus dexter ſcandalum præbet, & manus, num eruenda ſint, & proijcienda? ſi ad myſticos, uel allegoricos oculos uis recurrere: id facile poteris: ſed non ſatisfacis ex intrgro. Audendum igitur eſt aliquid. Et primum quidē, ſi oculus, aut manus dextra ita ſcādalizarent, ut ſcandalū extingui nequiret, niſi manu, aut oculo eruto, profectò et oculus, et manus erui deberent. At, quis ſcandalum ſopiri

poteſt,uoluntate & conſenſu renuente: ideo manus & oculus in loco ſuo manere debent. Sed Dominus oſtendit,quantum ſit periculum ab oculo,aut à manu: ſiquidem ea iubet diſcindi,ſi aliter periculum ceſſare non poſſet. Ideo enim & manum à uipera uulneratam abſcindimus: quia aliter uulneri ſuccurrere nequimus.

Secundo reſpondeo,quòd ex uſu ſanctarum Literarum,tunc aliquid eruitur,& proijcitur,imo & moritur, cum à ſua actione impeditur. Dominus dicit,beatos,qui ſe caſtrauerunt propter regnum Dei. Num intelligit beatos, qui ſe execuerunt? minime. In his enim rurſum ardere libido poteſt. Intelligit igitur eos eſſe beatos: qui uirilium uſum ſibi interdixerunt. Similiter & Petro dictum eſt: Petre,occide,& manduca. num igitur Petrus erat occiſurus quadrupedia? abſit. Sed quod opera bruta à quadrupedibus erat extirpaturus. Quid moror? an non apertum eſt oculum mori cum eruitur? Cum igitur Paulus dicit, Mortificate membra ueſtra,quæ ſunt ſuper terram: perinde eſt,ac ſi diceret, Eruite & proijcite membra ueſtra. Igitur idem eſt eruere & mortificare,& ab actione remouere.

Math. 5

Actor. 10

Colo. 3

Sed dubitas: Quorſum Dominus iubet oculum erui, et proijci? an non ſat eſt erui? num ab oculo eruto,& nõ proiecto, periculum imminere poterit? Reſpondeo: hoc uno uerbo Dominum docuiſſe multa. Videlicet,& quòd eruti oculi reuiuiſcere poſſunt, & iterum ſcandalizare. Et,quòd nunquã pijs hominibus quantumuis mortificatis,eſt pax à ſuis membris, plene ſecura. Et quòd uſus ſcandalizantis oculi, aut manus nunquam nobis poteſt eſſe conceſſus: ſed ita debet à nobis eſſe diſsitus,

ſicut eſt oculus erutus & longe proiectus.

Melius eſt tibi unũ oculum habentem. *Quid igi tur erutis oculis homines, & unum oculum habentes, intrant in cœlum? Ita quidem: non ſolum eruto oculo, & manibus diſciſis: imo & toto corpore mortificato. Cum enim tota caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, & tota ſpiritum ſcandalizet, neceſſe eſt totam mortificare, corrumpere, & morti tradere. Niſi enim granum fru menti mortuum fuerit, afferre fructum non poteſt. Et Paulus ſapienter: Licet is, inquit, qui foris eſt homo no ſter corrũpatur, is, qui intus eſt, quotidie renouatur. Et aliquanto ſupra: Ita que, inquit, mors operatur in nobis, & alibi: Quotidie morior, per ueſtram gloriam fratres. Igitur membra noſtra niſi eruta, & proiecta, & mor tua, non intrant in cœlum.*

Galat. 6

Ioan. 12

2. Cor. 4

2. Cor. 15

Sed nõ eſt ſilentio dignum: Melius eſt, inquit, unum oculum habentem. Non ergo intrat in cœlum, niſi qui unum habet oculum, unamq́; manũ. O excelſam doctri nam! Quàm recte Dominus ad Martham: Porro, in- quit, unum eſt neceſſarium. Igitur, quod unum eſt, æter num eſt, cœleſte eſt, igitur & unus oculus, & una ma- nus eſſe debet. Quàm eleganter ſponſus dicit: Vulnera- ſti cor meum in uno oculorum tuorum. Non ait: Vulne- raſti me in oculis tuis, ſed in uno oculorum. Videlicet: quia alter erutus, & proiectus erat. Et alibi idem ſpon ſus dicit Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, & ſu per brachium tuum. Non, inquit, ſuper brachia, unum enim brachium habent uiri ſancti: ſicut & oculum unum. Videlicet, quia quod uolunt, & quod operantur propter unum Deum, quem unice amant, operantur.

Lucæ 10

Cantic. 4

Cantic. 8

Quàm ut totũ corpus tuum mittatur in gehen nam. *Habes igitur, Lector, quòd totum corpus impiorum ruit in infernum. At piorum non totum corpus in cœlum intrat. Non enim intrant in cœlum niſi oculis*
Luc. 14 *erutis, manu conuulſa. Memor eſto, quòd in cœnam regiam intrauerunt cæci, claudi, debiles. Sed qui integri erant intrare renuerunt plane tales intrant, quales fuerunt. Impij toti erant corpus, toti indulgebant corpori: et, ne quid corpori deeſſet, animam minuebant. Contra pij nihil aliud meditantur, quam corpus affligere, mi*
1. Theſ. 4 *nuere, & deponere: ut integer ſit ſpiritus in die Domini noſtri.*

Quo fit, ut in inferno nulla ſit corporis pars: quæ nõ omni tormentorũ corporalium genere excrucietur. Id enim eſt totum corpus proijci in gehennam. At in cœlo corpora noſtra licet integra futura ſint in membris: non tamen erunt integra, quantum ad ſu us neceſſitates: nec enim manducabunt, aut bibent, non nubent, neque nu
Matth. 22 1. Cor. 15 *bentur. Eſt enim nunc corpus animale: tunc uero ſpirituale: nunc infirmum, tunc erit in uirtute, ut Apoſtolus habet Contra erit in animabus: animæ enim piorũ erũt integerrimæ, & integre omnibus ſpiritualibus delicijs fruentur. Impiorum uero erunt in minutæ: nihil enim boni, aut cogitare, aut uelle poterunt.*

Dictum eſt Qui dimiſerit uxorem, det ei libel lum repudii. *Prior hic dubitatio ſurgit, cur Dominus in lege noua libelli repudij licentiam abſtulit, quam in ueteri conceſſerat. Nec enim minus eſt neceſſaria nunc: quam erat olim. Siquidem, nec minus ſint nunc homines infirmi, & imbecilles, quàm tunc. Ad hoc primi*

eus eſt reſpondendum: quod ſine dubio in lege ueteri præceſſere uiri ſanctiſſimi: quibus ſi noſtros conferas, non erunt illi multo inferiores. At licet hoc uerum eſſe fateamur, fatemur etiam ſtatum legis ueteris fuiſſe ſtatum infirmitatis, timoris, & peccati. Contra uero ſtatum legis nouæ, dicimus eſſe ſtatum roboris, uirilitatis, gratiæ, ſanctitatis & omnium bonorum. Cum igitur repudiũ conceſſum ſit Iudæis, ut imbecillibus, apertum eſt, quòd debuit negari Chriſtianis, ut ualentioribus.

Rurſus Iudæi habuerunt cor lapideum, Chriſtiani habent (ex ipſo legis ſuæ ſtatu) cor carneum. Dictum enim eſt, Auferam à uobis cor lapideum, & dabo uobis cor carneum. Si igitur propter duritiam cordis concedebatur repudium, ea ablata, debuit repudium auferri. Ezec. 11

Et quidem Chriſtus reparator fuit innocentiæ, per Adam perditæ. Cum igitur in paradiſo, unus uni tantum, non duabus fœminis hæſiſſet, uoluit ſimiliter Dominus in ſtatu innocentiæ reparatæ, unum uni tantum hærere. Ac ita nullum fore repudio locum. Matt. 16

Eſt igitur ſtatus Chriſtianus: carere criminibus, propter quæ digna ſit eiici uxor, aut, ſi ea committat crimina, uult Dominus à uiro perferri: quòd, ſi perferre nequeat, eiiciat, modo ne alteram admittat.

Dices: Non poſſum uxore reiecta, carnis ſtimulos perferre. Imo uero ego reſpondeo, qui hanc condidit legem, de uxore reiicienda, ſi incorrigibilis ſit, is dabit tibi auxilium, quo uim libidinis extundas: dabitque aquam, qua ardorem carnis extinguas. Vt enim cum in tribulatione gaudere iuſſit, ſe aſtrinxit ad opem tribulatis fe-

Matth. 5 rendam, quæ exultare poſſent, ſi uellent: ita, cum ab uxore diſcedere permiſit, præſidia caſtitatis tuendæ ferre promiſit.

Secunda, & longe periculoſior diſputatio eſt: num cauſa fornicationis, ita coniunx, fornicantem coniugem abijcere poßit: ut cum alia nubere queat? Id enim contextus indicat. Quia, ſi dimitti uxor non poteſt, niſi ob fornicationem, ob eam dimitti plane poterit. Eraſmus uult: ob fornicationem poſſe uxorem dimitti, & uirum innocentem liberum eſſe, ut aliam ducat, ſi uelit. Idem ſete Caietanus. Idem & Ambroſius. 1. ad Corint. 7. Idem uidetur Zacharias Papa, ut habetur cano. cõcubiſti. 32. quæſt. 7. Idem uidetur Concilium Triburienſe: & refertur in cap. Siquis cum nouerca. 32. quæſt. 7. Et quoddam aliud Concilium, quod refertur cano. quædam cum fratre, eodem.

Sed in contrarium eſt multiplex Eccleſiæ diffinitio. Inprimis Apoſtolus dicit, 1. Corinthio. 7. uxorem a uiro non diſcedere. Et, ſi diſceſſerit, manere innuptam. Sed diſcedere nequit, niſi ob fornicationem. Ergo fornicaria innupta maneat: quia uirum habet. Ergo ſimiliter uir eius manere debet: quia uxorem habet. Rurſum Apoſtolus ad Romam. 7. mulier uiuente uiro, alligata eſt legi uiri. Idem habent Apoſtoli in canonibus. cano. 46. Idem Clemens primus in cano. Quid in omnibus. 12. quæſt. 7. Et idem Gregorius magnus, cano. hi uero, eod. & Leo Papa, cano. qualis. 3. quæſtio. 5. Alexander tertius de ſponſalib. cap. ex parte. Innocentius tertius cap. gaudemus, de Diuortijs. Idem habet Concilium Elibertanum, cano. fidelis. 32. quæſtio. 7.

& Concilium Mileuitanum, cano. placuit, eodem. Concilium Tolet. 12. capitu. 8. Idem Auguſtinus, qui contra Pollentium (eiuſdem cum Eraſmo ſententiæ) duos edidit libros. Idem Hierony in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum, & in Epiſt. ad Damaſum.

In quam ſententiam omnes doctores conſentienter inclinant. Et merito quidem. Si enim matrimonij uinculum, propter fornicationem omnino rumperetur: nullus eſſet coniunx, qui ubi coniugem uellet repudiare, illico non fornicaretur. Videlicet paratum hac ratione, habens remedium, ut à coniuge dimitteretur. Quod, ut eſſet omnia matrimonia diſſoluere, ita eſſet uia ad multas fornicationes perpetrandas.

Canones contrarios, ſuæ ſoluunt gloſſæ.

Iterum audiſtis quia, &c. Qui textum hunc legit attente, credere poterat: iuramentū nullatenus licere. Ita enim uerba prima fronte deſignant. At uel hinc colligere licet, quam ſit neceſſe uerbis Euangelij ſenſum eccleſiæ copulare: ut ex textu Euangelico, & ſenſu eccleſiaſtico germana ueritas oriatur. Colligere etiam eſt, paris eſſe authoritatis Eccleſiam, & Euangelium. Siquidem Euangelium non ligat: niſi ut tradit Eccleſia. Igitur iuxta Eccleſiæ traditionem: iurare licet, ſi ſit iuſta, uera, & honeſta cauſa iurandi. Ita decreuit Innocentius in cap. Et ſi Chriſtus, de iureiurando. Idem decreuit Concilium Tolet. 8. & habetur. 22. quæſt. 1. can. Omne quod ubi dicitur: Pro fœdere pacis ſanciendo, Sacramenti ligamen admittitur. Idem & Auguſtinus, cuius uerba referuntur in ca. non eſt contra præceptum. 22. q. 1. in qua quæſtione multa capitula refe-

runtur ex Auguſtino ad hoc probandum, & etiam ex Iſidoro. Et tandem dicere: quod nunquam iurare liceat, hæreſis eſt damnata contra Ioannem Hus, in Concilio Conſtantien. Seſſ. 8. cap. 43. Et eſt manifeſtum, multa concilia expetiiſſe iuramentum, ut in eodem Concilio Conſtan. & Epheſino monſtratur.

Totum dubium eſt: An liceat iurare per Deum, an per creaturas. Et quidē Hieronymus plane dixit, Dominum prohibuiſſe iuramentum per creaturas, non uero per creatorem. Quod habetur etiam in cap. etſi Chriſtus de iureiurando. Nec diſplicuit hæc ſententia Chriſtiano Druthmaro: ſi recte expendatur. Imo nec Gratiano, referenti, nec reſpuenti uerba Hieronymi, in ca. Conſidera 22. q. 1. At uero in contrarium apparet eſſe D. Iacobus: qui ut Chriſti interpres, dicit: Ante omnia fratres mei, nolite iurare, neq; per cœlū, neq; per terrā, nec quodcunq; aliud iuramentum: ſed ſit ſermo ueſter eſt, eſt, non, non: ne ſub iudicio cadatis. Vides aperte omne iuramentum, ſiue per creaturam, ſiue per creatorem à Iacobo prohiberi. Cum igitur iurandum eſt, per creaturas, & per creatorem iurare licebit: cum uero non eſt iurandum, nō iurabimus per creaturas, aut creatorem. Siquidem ex litera huius Euangelij: qui per creaturas iurat, per creatorem ſe iuraſſe, intelligere debet. Dicit enim, quòd cœlum thronus Dei eſt: & Matth. 23. expreſſe habetur, qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum. Eſt igitur par religio iuramenti per Deum, aut creaturas. Cum enim nullus Chriſtianus iuret per creaturas, credendo eas eſſe Deos, (id enim idolatria eſſet) fit, ut, cum per eas iurat, iuret per

cum

eum, qui in illis eſt. Quare ita obligatur iuramento per creaturas, ut per creatorem: ut etiam Innoc. agnouit in cap. etſi Chriſtus, iam citato.

Reliquum eſt uidere, ſi non ſemper malum eſt iurare: quando erit bonum? Reſpondet Ieremias c. 4. iurabis (inquit) uiuit Dominus in ueritate, iuſtitia, & iudicio. Primum ergo, quod requirit licitum iuramentum eſt: quòd, qui iurat, iuret uerum: & quod ipſe nouerit uerum eſſe, quod iurat. Secundum, quod requirit eſt: ut ſit iuſtū, nemini q́ noxium. Habetur enim in iure, quòd iuramentum contra bonos mores, non obligat. de regulis iuris, reg. 58. & de iureiurando. c. quanto, & c. 1. lib. 6. eodem titulo. Vnde qui duo iuramenta iurauit ſibi pugnantia: illud ſeruabit, quod iuſtum eſt, reliquo reiecto. Vt habetur cap. tua nos, & cap. ſicut ex literis, de iureiurando. At, qui iurauit ex metu, ſeruabit iuramentum, donec à Prælato reſcindatur. Aequum enim eſt, ut reſcindatur, ut habetur in cap. Si uero eodem. & idem dicendum de eo, qui iurauit ſoluere uſuram: ſeruabit uſque ad reſciſionem. Vt habetur cap. 1. eodem. At iuramentum uires obligandi non habet, ſi ad malum faciendum factum eſt: uel ad bonum non faciendum, uel ad bonum minus faciendum, ſi maius facere uelis. Nam, qui iurauit daturum ſe pauperi argenteum nūmum ſatis ſeruat ſi det illi ueſtem, quæ multo eſt melior. Tertium, quod requirit, iuramentū eſt, ut fiat in iudicio. Quod uocabulum non ſignificat Iudæis prudentiam, ſed tribunal iudicis. Quo colligi uidetur illud fere eſſe iuramentum licitum, quod ad iudicis tribunal fit. Vbi & iudicis reuerentia, & tem-

Vide. 2. 2. q. 4. fere per totam.

poris ſpacium, & falſitatis redargutio, cautum reddere debent iurantem. Video Paulum extra iudicium iuraſſe, ſed id effecit, Deo inſtigante, ut diſcipulos ea ratione ſibi conciliaret. Hactenus de præludijs, iam nunc exponamus textum.

Dictum eſt Non peierabis, redes autem Domino iuramenta tua. *Arbitror ſenſum eſſe, Nunquã falſum iurabis. Si quid uero iuramento promiſeris, id Deo reddes. Duplex enim eſt iuramentum: aſſertorium & promiſſorium. Ad aſſertorium referri debet primũ membrum, ſcilicet non Peierabis: ad permiſſorium refertur ſecundum. Vbi aduertenter dicit, Redes Deo iuramenta tua: & non dixit, Reddes proximo iuramenta tua, ut ſignificaretur, tunc proximis iurata reddi debere: ſi ita proximo reddantur, ut Deo reddita uideri poßint. Si enim male proximo promiſi, non adſtringor reddere: quia, quod malum eſt, Deo reddi non poteſt, & ideo nec eſt proximo reddendum. Quod ſi Herodes aduertiſſet, nõ dediſſet puellæ Ioannis caput: id enim Deo*
Lucæ 3
Matt. 14
ſine immani ſacrilegio offerri nequibat.

Ego autem dico uobis non iurare omnino. *Diu mecum reputaui, quid cauſæ fuerit, ut Chriſtus tam plane, tamq; in uniuerſum iuramentum prohibuerit? (excipio cogentem neceßitatem). Et prior illa cauſa eſt: uoluit nos non iurare omnino, ne peieremus.*

Sed ſtatim ſubit interrogatio: Cur hanc particulã, Omnino, huic præcepto addidit: nõ uero alijs præceptis? & reſponſio eſt: Quia grauißimum crimen eſt periurium: ideo grauiſſime caueri uoluit. Vt enim Nazareis
Num. 6
prohibebantur acini uuarum, uua & muſtum: ne bibe

rent uinum, quo inebriarentur: ita Chriſtianis prohibe
tur iuratio, ne peierare contingat. Nullum plane malū
Nazaræo comedere uuas, & paſſas recentes: at ne inde
ineſcaretur ad uini potū: ideo prohibitus eſt ab illis. Si-
mili plane ratione de iuramento.

Reliquum eſt oſtendere, quam ſit peierare graue. Por
ro peierare eſt Deum mendacem, & teſtem mendacij fa
cere. Id uero crimen eſt grauiſſimum. Siquidem omnis
homo, & hominis creatura, ex ſe mendax eſt: quia licet
in creatura ſit ipſum eſſe, illud uero eſſe creaturæ, habet
plurimum de non eſſe: ubi uero locum nō eſſe habet, de-
eſt ueritas, & ita eſt mendacio locus. Cum uero Deus ſit
totum eſſe integrum ac pleniſſimum eſſe, nihil habens
admiſtum de non eſſe: totus plane eſt ipſa ueritas. Nihil
igitur in Deo mendacij. Iure ergo, qui peierat, ut Deum
mendacem facit: ita Deum, Deum non eſſe demonſtrat:
Idem enim eſt mentiri, & non eſſe Deum.

Secundo Deus dicit, Ego ſum uia, ueritas, &c. Idem Ioan. 14
affirmat, quòd diabolus mendax eſt, & pater mendacij: Ioan. 8
&, cum mendacium loquitur, ex proprijs, inquit, loqui
tur. Quaſi dicat: Diabolus eſt ipſum mendacium: ſi
igitur, qui peierat Deum mendacem facit, Deum in ca-
ſtra diaboli transferre contendit: ueritatem transfugam
in mendacium aſſerit. Quid uero eſt magis horrendū,
quam Deum ſtare ex parte diaboli?

Tertio: Qui peierat, fidem totam ſubuertit. Fides ete
nim noſtra non alij nititur columnæ: quàm quod Deus
dixit, qui prima ueritas eſt, & de quo dicitur in ipſa: Pſal. 144
Fidelis Dominus in omnibus uerbis ſuis. Si uero tu con-
tenderes Deum poſſe mentiri, aut teſtem eſſe mendacij,

plane uides nihil firmitatis in Chriſtiana fide remanere. Cum uero fides ſit initium noſtræ ſalutis, qui hanc fidem deſtruit, grauiſsimam fidelibus iniuriam irrogat. Si ergo qui peierat Deum mendacij teſtem affert: fit plane, ut fidem Fidei auferat, noſtraq́; religionis totum robur eneruet.

Oſtendi hactenus periurij grauitatem, & ita meo offendiſſe arbitror, cur Dominus tam efficaciter iurare uetuerit. Nondum tamen conquieſcit animus, uidens Dominum non ſolum periurium, ſed & iuramentum reieciſſe. Cur igitur Sancti illi priores tam frequens illud 3. Reg. 17 18 *habebāt in ore, Viuit Dominus? Dices, quia ſancti erāt. ideo illis id licebat. At certe Apoſtolus omnes Chriſtia-* Ephe. Philipp. *nos ſanctos uocat. Cur igitur his negatur, quod erat il-* Coloſſ. 1 *lis conceſſum?*

Huic ego reſpondeo. Primum, neceſſariam conſequutionem fere eſſe legis nouæ, & ablati iuramenti. Itaq́; ſi lex noua ſancitur, merito ſequitur, ut auferatur iuramentum olim conceſſum. Etenim, ſi olim iuramentum libere uerſabatur ab hominibus, cauſa erat: quia multi erant impij erant infirmi, & increduli. Lex Roma. 5 *enim uetus neminem ſanctificare potuit. Siquidem ex-* Heb. 6. 10 *ſe non dabat gratiam, dicit enim Apoſtolus: Ex operibus* Galat. 2 *legis non iuſtificabitur omnis caro. Cum igitur eſſent homines impij, & quibus merito eſſet neganda fides: addebant iuſiurandum, ut credere ſibi mutuo poſſent. At, cum lex noſtra, lex ſit amoris, & gratiæ: faciatq́;* Epheſ. 1 *ex ſe homines Deo dilectos, & uocatos ſanctos, neceſſario fit, ut auferat iuramenta, quæ propter impietatem erant introducta. Habes igitur claram conne-*

xionem inter legem nouam, & iuramenti ablationem. Lex enim noua ex ſe fecit homines fratres, in uno ſpiritu potatos, in uno corpore ædificatos. Loquimini igitur ueritatem, quia eſtis inuicem membra. At turpiſſimum eſt, membrum membro mentiri. Vbi igitur mendacium relegatum eſt, iuramentum neceſſarium non eſt. Rom. 12 Ephes. 4

Rurſum lex noua ex ſe reparauit homines in ſtatum innocentiæ, è quo lapſi erant. Exhibuit enim Chriſtus ſibi ſponſam, non habentem maculam, aut rugam, ut in paradiſo erat. Vt igitur nō iuraſſent homines in paradiſo, (ſiquidem in illo nullum erat culpæ, aut pœnæ propter quod iuramentum introductum fuit) ita nec iurare debent in noua lege. Igitur iniuriam nouæ legi irrogat, qui ſponte iurat, aut qui ſponte fratrem iurare compellit. Ephes. 5

Illud ſecundo aduerte: Ante Chriſtum, nomen Dei uix erat hominibus notū. Notus enim in Iudea Deus, & in Iſrael magnum nomen eius. At in Iſrael pauci admodum Diuinitatis maieſtatem, nominiſq; diuini ſplendorem agnoſcebant. Venit Chriſtus, &, ut ipſe dicit, Manifeſtaui, inquit, nomen tuum hominibus. Ego te clarificaui ſuper terram. Igitur Chriſtus Deum, nomenq; Dei manifeſtauit orbi, &, uelut face accenſa, quæ erant in tenebris illuſtrauit. Quo factum eſt, ut homines intelligerent infinitatem Dei, eamque reuerentiam, & adorationem, quam tantæ celſitudini debent. Idcirco præcipit, ne ſummam Dei maieſtatem paſſim aduocarent in teſtem: ſicut nec terrenos reges quiuis in quodvis negocium, ad iuſiurandum adigeret. Psalm. 75 Ioan. 17

Hunc Chriſti ſcopum intellexit Eccleſia: cum à ſanctitate iuramenti procul indignos abegit: iuſſit enim, ne
Ca. merit. 1 ſtulti iurarēt, ut habetur. 15. q. 1. Rurſum iuſſit ne qui
Can. paruuli, &c. eſſent impubes iuraſſent, ut habetur 22. q. 5. Et Cor-
pueri. nelius Papa præcipit, ne iurarent, qui non eſſent ieiuni.
c. honeſtū. Vt etiam ibi habetur.

Addamus tertium: Cum lex uetus cultoribus ſuis bona terræ promitteret, non poterant homines non magni pendere temporalia bona (ut quæ uirtuti, tanquam præmia proponebantur) nihil igitur mirabile: ſi pro his aut comparandis, aut conſeruandis iurarent. Porro, cum lex noua omnia hæc, ut ſtercora reputet, & in nullo
Philip. 3. alio, niſi in Chriſti cruce gloriari uelit: neceſſe eſt, ut
Galat. 6 pro uilibus, pro ſtercore pro puluere iurare (niſi cogente neceſſitate) prohibeat: eſt enim indigniſſimum, & uelut monſtrum, tantum Diuinitatis teſtimonium, tantæ maieſtatis pōdus, in rei uiliſſimæ comprobationem ſponte conferre.

Sapient. 9 Demum illud quartum aſſume. Cogitationes, inquit, mortalium timidæ: et incertæ prouidentiæ noſtræ. Sunt equidem pleraq; humana incerta: quæ uelut certiſſima
1. Cor. 4 reputant multi. Ideo Paulus ait, nolite ante tempus iudicare: donec ueniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cōſilia cordium, quaſi diceret: Res humanæ abſconditæ ſunt, & uelut in tenebris. Ideo de eis facile iudicet nemo. Si igitur multa ſunt, quæ quidem nobis certa uidentur, ſunt tamen in ſemet ipſis nimis incerta: quis audebit iurare, ubi tanta eſt rerum obſcuritas? merito ergo Chriſtus, (niſi ubi neceſſitas cogit) iuramenta reiecit.

Gratum mihi eſt hoc quintum adſcribere per Chriſtum, nomen hominum honorabile factum Deo. Habetur enim in Pſalm. Ex uſuris, & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo. Si igitur Deus nomen noſtrum honorat: dignum eſt, ut nos honoremus & ſuum. Si ille adeo magnificauit nos, ut propter nos ſe deijceret: indignum eſt, ut nos propter noſtra eum deijciamus. Exaltauit nos ille, exaltemus nos illum. Pſalm. 71

Neque per cœlum, quia ſedes Dei eſt: Hæc uerba, iudicio meo, hunc habent ſenſum: Volo, inquit, Chriſtus, Chriſtianos meos nullatenus per Deum iurare: imo neque per cœlos, aut terram, aut Ieroſolymã, aut caput ſuum. Siquidẽ in his omnibus eſt Deus. Et, qui per hæc iurat, per Deũ iurare ſe ſciat. Si igitur per Deũ iurare prohibui, itidẽ per creaturas iuramenta prohibeo.

At ſuſpenſum me tenent ſacra hæc uerba: Cur Dominus dicit: Iurare prohibeo per cœlum, terram, &c. Cur non dixit, Per angelos, per ſolem, aut lunam? Attende, te rogo, Lector: Per hæc uerba Dominus ſignificauit, Deum (ad ſenſum noſtrum) habere pedes, tibias, & femora: habere etiam reliquum corpus. Pedes quidem ſuper terram: tibias, à terris ad cœlum: femora in cœlo, ſicut in throno: corpus uero ſuper cœlum. Iuxta illud, Cœlum mihi ſedes eſt: terra ſcabellum pedum meorum. Cum igitur prohibuit iurare per cœlum, in quo Deus ſedet: & per terram, cui eius pedes nituntur: planiſsime per totum mundũ iurare prohibuit. Si enim per terram non eſt iurandum, quia ei hærent pedes diuini. igitur neque per aerem, aut aquam, aut reliqua Iſaiæ 66

alia (quæ ſunt inter cœlum , & terram) iurandum erit : ſiquidem in eis ſunt femora , & tibiæ Diuinæ . Etſi per cœlum non eſt iurandum, quia ibi ſedet Deus; igitur neque per angelos iurandum erit: quia inter eos adeſt corpus Dei . Cum igitur ma ieſtas Diuina nihil non impleat, fit, ut per nihil iurare po ßimus , ſi non iurare compellimur.

Dices: Si Dominus,uetans iuramentum per cœlum, & terram, uetauit etiam iurare per omnia reliqua, cur addidit : Ne iures per Ieroſolymam,aut per caput? Reſpondeo,quòd trina eſt machina rerum, iuxta,quod res ſunt triplices . Sunt enim res naturales , in quibus Deus habitat naturaliter . Sunt res ſacramentales, in quibus ſacramentaliter exiſtit. Sunt res ſpirituales, in quibus inhabitat per gratiam (quam Theologi iuſtificantem uocant.) In toto orbe eſt Deus naturaliter. In templo & Sacramentis eius , eſt ſacramentaliter. In homine pio habitat per gratiam modo Diuino, & ſuper omnem naturam: proxime accedendo ad eum modum , quo uerbum Dei habitat in aſſumpta humanitate. Igitur cum Dominus prohibuit iurare per cœlum & terram , conſequenter prohibuit iurare per ea omnia in quibus Deus naturaliter exiſtit . Cum uero iuramentum per Ieroſolymam abſtulit , abſtulit ſimiliter iuramentum, per omnia ſacramentalia, in quibus ſacramentaliter Deus inuenitur . Cum demum per caput Chriſtianorum (ad eos enim uerba dirigebat) iurare prohibuit,prohibuit etiam iuramentum per ea omnia,in quibus gratioſe Deus inhabitat. Primo loco prohibet iurare per angelos (quatenus res ſunt naturales)

per ſolem, lunam, & aſtra: &, quicquid hoc orbe comprehenditur. Secundo loco prohibet iurare per ſanctã ciuitatem, templum, altare, uaſa ſacra, & reliqua, quæ ad mundum ſacramentalem ſpectant. Tertio loco prohibet iurare per uitam, animam, ſalutem, conſcientiam, ſaluationem, & reliqua: quæ ad mundum hominis ſancti pertinere uidentur. Doctiſſime igitur Chriſtus, qui dixit: Volo uos non iurare omnino. omnia iuramenta expreßit, quæ omnia uolebat eſſe relecta.

Non te, Lector, pigeat hoc unum audire. Pſalmus dicit, Adorate ſcabellum pedum eius: quia ſanctum eſt. Si terra, quæ ſcabellum pedum eſt Dei, ſanctum eſt, et adorari debet: quanto potius cœlum, quia ſedes eſt Dei? de quo dicitur: Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filijs hominum. Dedit uero terram filijs hominum: non ut per eam iurent, ſed ut cuſtodiant iuſtificationes Dei, & legem eius exquirant. Iam in ſancta ciuitate Deus eſt. ita enim habetur in Pſalm. Hic eſt Deus, Deus noſter, in æternum & in ſeculum ſeculi. Denum caput hominis Chriſtus eſt, ſicut & caput Chriſti Deus. Sunt igitur terra, cœlum, Ieroſolyma, & plum caput res plenæ diuinitate. Porro res Diuinitate plenas in falſitatis, aut uanitatis teſtimonium adducere indignum eſt: longe igitur à Chriſtianis. Pſal. 98 Pſal. 113 Pſal. 104 Pſal. 47 Ephes. 4

Sit ſermo ueſter, etc. Senſus eſt: Quando loquimini, dicite: Hoc ita eſt. Si quis non credat, idem repetite dicentes: Hoc ita eſt, Nihil iuramenti addentes. Ita, ſi quid negatis, & fides uobis non adhibetur, iterum repetentes, ſimpliciter negate. Quod enim iuramẽti additur, ad confirmationem, à malo eſt. Græce eſt ab illo malo,

Ideſt diabolo. Excipe cauſam neceſſariam iurandi.

Iterum audiſtis, quia, &c. *Ex hac lege Chriſti Deitatem, eius naturam, eiuſq; ingenium attonitus ſuſpicio. Iubet Chriſtus non reſiſtere malo, alteram maxillam obijcere, pallium relinquere, ad duo millia paſſuum angariari. In his uerbis, uelut in lucentiſſimo ſpeculo depictam, Dei benignitatem intueor. Dei igitur natura eſt, non reſiſtere malo, alteramq; malam noſtris offenſionibus obijcere. Quomodo enim iuberet, quòd ipſe non faceret? Vt igitur mundus conditus indicat aperte pulchritudinem idealis mundi, qui in mente Diuina conſiſtit: ita uerba hæc indicant, quàm Dominus non reſiſtat malis, quam obuertat faciem percutientibus. Igitur, cum in Sanctorum aliquo uides patientiam, & hilaritatem in malis: memento patientiæ idealis, & hilaritatis diuinæ, quam in malis noſtris oſtendit. Extende, precor, oculos ad culpas, & mala, quæ in toto orbe fiunt. Quid uidebis aliud in infideli-*

Iſaiæ 64 *bus, quàm uitia, & errores? Imo & in his, qui fideles ſunt, quid fere uidebis, niſi menſtruatas iuſtitias? Sunt equidem in fidelibus, & in infidelibus opera iuſta: ſed quota hæc ſunt pars eorum, quæ iniuſta ſunt?*

Pſalm. 13 *Clamat Dauid: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum. Sunt igitur fere*

Galat. 3
Rom. 11 *malis omnia plena. At his non reſiſtit Deus. Concluſa ſunt omnia ſub peccato, non ut uindictam de eis ſumat Dominus: ſed ut omnium miſereatur. Offenditur u-*

Iſaiæ 42 *bique Deus: at ille ita ſilet, ac ſi non offenderetur. Ego, inquit, tacui, ſemper ſilui: aliquando, ut parturiens loquar. Et quidem, ſi mater eſt, quæ ab infirmo filio*

læſa iacet: multo magis Deus eſt mater, quæ noſtri non
obliuiſcatur, & pater, qui nos ſupra humeros ſuos, qua- Iſaiæ 49
ſi paſtor errantes oues fert. Ego, inquit ille, feci: ego Lucæ 15
feram. Ita plane: nemo enim ferre poterat, niſi qui
feciſſet. Non igitur reſtitit ille malo: imo uero car-
nem aſſumpſit, in quam pœnæ malum irrueret, in Iſaiæ 46
quam deſæuiret, &, uelut gladius, graſſaretur, uſque
ad eius intima penetrans. Verba ſunt Chriſti, Intra- Pſalm. 68
uerunt aquæ uſque ad animam. Et rurſus: Veni in al- Pſalm. 68
titudinem maris, et tempeſtas demerſit me. Infixus ſum
in limo profundi. Et rurſus: Ego autem non contra- Iſaiæ 50
dico: retrorſum non abij, &c. Intelligis, quàm ue-
re Dominus non reſiſtit malo? Si in Chriſti carne cogno
ſcis, multo magis in eius diuinitate cognoſce. Punctum
enim eſt, quod in carne monſtratur, ad id collatum.
quod in Deitate ſubſiſtit, Quantum uidelicet deitas di
ſtat à carne.

Non uero erit iniucundum, ſi doceamus, quàm ue-
re Dominus obuertat alteram maxillam, quàm uere
relinquat pallium, & ad duo milliaria angarietur. In
primis, nemo eſt, qui neſciat, Chriſtum eſſe faciem
Dei. Ita enim orat Pſaltes: Oſtende faciem tuam, & Pſalm. 79
ſalui erimus. Et alibi, Deus miſereatur noſtri, & be- Pſalm 66
nedicat nobis; illuminet uultum ſuum ſuper nos. Quia
uero, quæ imbecilliora ſunt, ea ſiniſtra ſunt: manife-
ſtum eſt, quòd humanitas Chriſti facies ſit Dei ſiniſtra,
ac ita eius Diuinitas facies erit dextra. Hoc igitur eſt
Diuinitatis ingenium: ut, cum omnes nos offenderi-
mus Chriſti Diuinitatem, ideſt dextram Dei maxillam,
ipſe Deus obuertit nobis ſuam ſiniſtram, ideſt Chriſti

Pſal. 2 *humanitatem: quam re uera gentes, & Iudæi percuſſerunt, & opprobrijs ſatiauerunt.*

Prouer. 8 *Nota: Verbum Dei, Diuinaq; ſapientia gloriatur, ſe ſuas cum filijs hominum habere delicias: quo manifeſtum eſt, peccata noſtra quadā ratione peculiarius Verbum diuinum offendere: ab eo enim peculiarius offendimur: in quo peculiares optaremus habere delicias. Fit igitur manifeſte, ut, cum Deum offendimus, peculiariter Dei Verbum offendamus: ac ideo dextram Dei faciē lædamus. Quòd, ſi ita Deus dilexit mundum, ut Filiū ſuū*

Ioan. 3 *unigenitum daret, qui ab hominibus percuteretur, et in quo Pater noſtras poſuerit iniquitates: plane fit, ut percuſſus in dextra maxilla Deus, obuerterit & ſiniſtram,*

Iſaiç 53 *quam mortalium dæmoniaca audacia alapis cædere nō timuerit.*

Audi nunc, qua ratione Deus det pallium, tunicam ab eo auferenti. Habetur in Pſal. Confeßionem, & de-

Pſalm. 103 *corem induiſti, amictus lumine ſicut ueſtimento. Iam, intelligentem Græce, Pſalmus docet, Deum indui confeßione, et decore ſicut tunica: lumine uero, ſicut pallio. Id enim uerba Græca aperte ſignificant. Cum ergo legis Saulum ſpirantem minas, & cædes in diſcipulos Do-*

Actor' 9 *mini: exiſtima, te uidere Paulum gloriam, & decorem à Deo offerentem: ac ideò nudantem ſua tunica Dum. Cum uero legis Paulum lumine cœleſti circunfuſum, facile intelligens, Deum ſuum dediſſe Paulo pallium. Si quidem pallium Dei lumen eſt. Fit igitur, ut Paulo auferenti tunicam Dei Deus pallium luminis ſui dederit. Num uero de Paulo ſolum id uerum eſt? Imo, cum nos offendimus Deum, tunicam decoris ſui ab eo auferimus;*

at cum nos ipſe conuertit ad ſe ſumminu ſui pallio nos ueſtit. Pallium enim ſtola illa eſt, qua Pater filium ſuum ueſtiuit, filium, ſcilicet prodigum illum, qui ſubſtantiam Patris (hæc tunica Patris erat) luxurioſe uiuendo perdiderat. Lucæ 15

Accipe & hoc: Cum peccator ad ſacramentum confeſsionis accedit, Deum ſibi contendens habere propitiũ, ad iudicium cum Deo uenit: illud enim Sacramentum iudicium eſt. Porro in eo iudicio, peccator tunicam Dei auferre deſierat, ideſt decorem, & pulchritudinem gratiæ & amoris diuini, quem antea amiſerat. Deus uero iucunde, & amanter, non ſolum amorem, & decorem ſuum tribuit pœnitenti, ſed & pallium gloriæ pollicetur perſeueranti.

Reliquum eſt oſtendere, quomodo Deus angarietur. Id uero facile eſt, intelligenti, quòd Deus eſt, qui portat nos. In eo enim uiuimus, mouemur, & ſumus. Portat uero libenter agnos ſuos, oueſq; ſuas. In brachio enim ſuo leuabit agnos, fœtas ipſe portabit. At iniuſtos, & impios grauate ſuſtinet: uelut angariatus ad immenſum peccatorum onus portandum. Porro qui in iuuenta peccat, Deum angariat ad priores mille paſſus. Deus uero non ſubtrahit ſe: imo fert non ſolum ad alios mille uirilitatis paſſus: ſed ad tertiam uitæ partem, ideſt ad ultimos mille ſenij paſſus. Angariatus ergo ad mille, portat etiam alia duo mille. Non hæc ego fingo: Domini uerba ſunt. Audite, inquit, me Domus Iacob, qui portamini ab utero meo, et geſtamini à mea uulua. Vſque ad ſenectam ego ipſe, & uſque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram, ego portabo, & ſal-

Hebr. 1
Actor. 17
Iſaiæ 40
Iſaiæ 46

uabo. An non ſonant in auribus tuis hæc uerba, quòd Dominus in Euangelio dicit, ſcilicet ego angarior à uobis in iuuenta. Angariabor etiam uſque ad ſeneƈtam, et uſque ad canos. Nam, quòd moleſte ferat iniquitates no
Eſaiæ 43 ſtras (uelut angariatus) uerba Dei docent, Præbuiſti, inquit, laborem in iniquitatibus tuis. Ego, ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.

Iam, quòd petentibus Deus tribuat, facile intelligimus omnes, quibus etiam tribuit non petentibus. Siquidem naturalia bona ille liberaliter donat, etiam non rogatus. Quin, & bona gratiæ non petentibus concedit.
Eſaiæ 65 Ipſius uerba ſunt, inuentus ſum à nõ inquirentibus me: palam apparui non inuocantibus me. Imo gloriatur Dominus, quòd det non petenti, & immerenti: adeo ut donis ſuis nomen dederit, Gratia: uidelicet, quæ datur non
Rom. 4 ex meritis, ſed ex liberalitate.

Cum uero dona quædam ſint gratiæ iuſtificantis, quædam, quæ gratis data uocantur: illa dono dantur, hæc uero mutuo accipiuntur. Nec ſolum mutuatur illa Dominus: ſed fœnus requirit ab ijs, qui accipiunt. Nota enim illa reprehenſio eſt, qua reprehendit Deus ſeruum igna
Lucæ 19 uum, dicens: Oportuit ponere pecuniam meam ad menſam: & ego, ueniens utique cum uſuris exegiſſem illã. Cum igitur à Deo ueniant priora, & poſteriora dona, aperte fit, quàm Deus libenter et det dono, & det etiam mutuo. Omne enim donũ de ſurſum eſt. Et infra: Qui
Iacob. 1 dat, & non improperat.

Habes igitur, Leƈtor Chriſtiane, liberaliſſimam Dei noſtri magnificentiam, & munificentiam. Habes conſtantiſſimam patientiam, & longanimitatem. Vt facile

Intelligamus, ſi eius filij eſſe cupimus, quàm eius nos naturam conueniat imitari. Nimis demoratus ſum Diuinam naturam, ex Euangelio depingẽs: reliqua breuius tranſcurram. Cum, Lector, uides Chriſtum mandaſſe, ut honorem noſtrum contemneremus, nec honorem ſolum, ſed & tunicam, & pallium, nec id ſolum, ſed etiã nos ipſos ad angariã praeberemus: facile intelligis, quàm uilipendat haec omnia Dominus, quae tantum magnificat mundus. O mundi corruptum iudicium! profecto tãtum res ualet, quantum ualere Deus ſapiens dicit: non quantum ualere mundus ignorans credit. Plane, quicquid in mundo eſt, aut eſt concupiſcentia carnis, ideſt delicie, & uoluptates: aut concupiſcentia oculorum, ideſt diuitiae: aut ſuperbia uitae, ideſt honores. Vide nunc, Lector, quàm totum mundum Deus contemnat: cum honores in alapis, diuitias in relicta tunica, & pallio, delicias in angariae patientia contemnere iubet. 1. Ioan. 2

Dices: Licet haec contemni iubeat Deus: uix tamen contemnere poſſum. Contra ego colligo, quàm praeſentiſsimum Deus auxilium habeat, quo legem ſuam ſeruare uolenti ſuccurrat. Si enim iubet illa contemni, quae mundus adorat: ſi iubet fideles ſuos ſacrificare abominationes Aegyptiorum (ideſt, ſi iubet occidere, & reijcere ea, quae mundus ueneratur ut Deos:) & ad hoc ſacrificium peragendum, nouit uires noſtras infirmas eſſe: plane adſtrinxit ſe ſe, ut paratus, praeſens, & promptus nobis imbecillis adeſſet, ſuaſq; uires annitentibus porrigeret. Exod. 8

Colligo etiam ex his, quàm uelit Deus fideles ſuos attentos eſſe, habereq; gladios ſuos ſuper fœmora ſua,

Can. 3. & ſtare ſuper ſpecula. Quis enim niſi attentiſſimus, alteram maxillam obuertat, alteram percutienti? Norunt, quæ dico, uiri ſui immemores, quouſque cœli cura non tangit. Qui, cum percutiuntur, ſubito accenduntur, inflammantur, percutiunt: tantum abeſt, ut alteram maxillam obijciant percuſſori. Igitur uita

Iob 7 Abac. 2 Christiana, ut militia eſt ſuper terram: ita & uigilia

Lucæ 12 eſt ſuper cuſtodiam. Beatus ergo ſeruus, quem cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantem.

Sed antequam hunc locum finiam, libet mirari imbecillitatem noſtram: qui reſiſtere non poſſumus rei omnium infirmiſſimæ. Plane D. Dionyſij ſententia eſt, quam S. Thomas, & omnes docti receperunt, malum nihil eſſe, malumq; non habere uires, neque ſubſiſtentiam, & D. Auguſtinus exponit locum illum Ioā-

Ioan. 1 nis, ſine ipſo factũ eſt nihil. Nihil, inquit, id eſt peccatum, malum igitur nihil eſt. Si nihil eſt, cur nemo huic nihil reſiſtit? Adeo uires noſtræ infra nihilum ſubſiſtũt? Adeoq; peccatum uires noſtras eneruat: ut ubi pecca-

Rom. 8 tum ſemel introierit, ibi uiuat & regnet, neque niſi uiribus Diuinis regno pellatur?

Dices, Fateor mala culpæ nihil eſſe: at mala pœnæ aliquid ſunt, ideoq; repellenda. Sed contrarium plane uerum eſt. Siquidem mala pœnæ ſi aliquid ſunt: id

Amos 3 quod ſunt, bonum ſunt, & à Deo ſunt. Nec enim malum eſt in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Quòd, ſi ea, quæ mala pœnæ nuncupantur, & in ſe bona ſunt, & à Deo efficiente ſunt, & à Chriſto ſuſcipiente illuſtrata ſunt, amplectanda propterea, & non reſiſtenda ſunt.

Finiam,

Finiam, ſi de textu nonnihil attigero. Ante cuius explicationem id annotandum eſt, tria eſſe tempora iniuriæ. Ante pugnam, in ipſa pugna, & poſt pugnam.

Ante pugnam: ſi certus ſum, quòd aduerſarius inferre mihi malum molitur: dubium eſt, an præoccupare illum poſſim, & tantundem illi mali inferre, quantum mihi ille irrogare parabat? Si enim certo ſcio, ꝙ me alia ratione defendere ab hominis iniuria non poſſum, ſunt uiri doctiſſimi, qui ita aſſerant, & contendant, me præoccidere poſſe hominem, ſi euadere eius occaſionem, alia uia, non poſſum. Sed de hoc non contendo.

In pugna uero hoc certum eſt, quòd, ſi quis me inuadit, non ſolum illum lædere poſſum, quantum ille lædere uult, ſed & multo magis. Impugnat me hoſtis meus: oculum, aut aurem mihi eripere uult, licitum mihi eſt, non ſolum illi oculum eruere, ſed etiam uitam, ne oculum eruat mihi. Imo, ſi equum furto ſurripere uult: nec alia poſſum ratione equum ſeruare, quàm furem occidendo, licet mihi furem occidere, ne equum meum amittam. Hactenus, Lector, habes iura naturæ, cōcedentia mihi, ut maius malum inferam, ne minus malum ſuſcipiam. Plus enim natura innocenti fauet, quàm culpis obnoxio.

Atqui poſt pugnam, nullum malum irrogare poſſum ei, qui mihi malum intulit. Poſſum tamen à iudice extorquere: ut maius illi malū (ut nocenti) inferat, quā mihi ille intulit innoxio.

Iam nunc Domini uerba diligēter expēde. Porrige inquit, alteram. Signum ergo eſt, quod qui primo percuſſerat, ſecundo percutere pergebat. Alioqui ſi ceſſa-

erat à uerbere, iniquum erat, ad ſecundum ictum inuitare. Igitur, ſi ſecundo ferire feſtinabat, licebat percuſſo, ut ſecundam plagam declinaret, non ſolum repercutere, ſed etiam ferientis manum abſcindere, ſi aliter ſe ab ictu ſeruare nequibat. Vide igitur, quam moderationem exigat Dominus in tanto conflictu. Vt percuſſus nec manum abſcindat, nec plagam declinet: ſed contra, læuam maxillam obijciat.

Vbi nota, quòd dextra maxilla percuſſi, dextra ferientis percutitur, palma exteriori: ſed ſiniſtra, percutitur manu interiore. Eſt uero multo apertior iniuria, palma percuti interiori, quàm exteriori. Hoc igitur uult Dominus, ut primo percuſſus ad omne dedecus ſeſe accingat.

Rurſum, Si tunica ueſtis eſt interior, & pallium exterior: uult Dominus ſeruum ſuū tunica ſpoliatum, ad maius dedecus eſſe paratum. Nā uiro religioſo, & pio: dedecus eſt non exiguum, ſine tunica, & pallio publica uia incedere.

Quod uero dicit: Vade cum eo alia duo. Vt ſint tria milliaria, forſan eum numerum dixit Dominus, ut in memoriam Trinitatis parati ſimus ad has uiolentias perferendas.

Porro, quod addit, Volenti à te mutuari. *Scito, hic eſſe duo præcepta. Alterum eſt, ut des dono ei, qui ſibi donari petit: alterum eſt, ut des mutuo ei, qui mutuum uult. Falluntur ergo uehementiſſime Doctores, qui dicere non uerentur, neminem obligari ad donandum ei, qui habet neceſſitatem: ſatiſq; eſſe ei mutuum dare. At contra Dominus, priori præcepto donare iubet. Quod*

cum obligat: ad donum, non ad mutuum obligat. Poſterius præceptum eſt de mutuo, quod officiorum magiſter Chriſtus, ſanctiſſime ſtabiliuit. Videlicet, quia plus gratiæ frequenter debeo ei, qui mutuo, quàm qui dono dat. Et frequenter mutuo recipio quod dono recipere, uehementer abhorrerem Si quidem mutuum accipio à meo æquali: donū uero non niſi à meo ſuperiori. Excipio munuſcula quædam, quæ inter amicos mißitari ſolent. Demum mutuū ligat me, ut ſoluam: donum, ut ei, qui dedit, ſeruiam.

Iam uero, quia textus explicate dicit· Omni petenti te, tribue: & multi petunt non numos, ſed conſilium fauorem, preces, &c. Ideo Dominus, non ſolum uult nos noſtros exhibere numos: ſed & reliqua.

Rurſus, cum Dominus dicat, Omni petenti te: & illa dictio, Te referatur ad Chriſtianum, Chriſti diſcipulum: fit manifeſte, ut ſenſus ſit, Omni petenti à te Chriſtiano, et pio homine. At nemo, niſi impudēs, petet à uiro pio, niſi quæ pietatem deceant. Sicut ab honeſtiſſima matrona nemo impune petet, niſi quæ honeſtatē ſapiāt.

Dices hæc præcepta eſſe grauiſſima. Nec ego diffiteor grauiſſima eſſe homini, uicijs aſſuefacto. At, ſi recolis Chriſtū inſtituiſſe Rempublicam Chriſtianam, ex uiris contemptoribus huius ſeculi (qui exultent, cum eis male dixerint homines, & cum perſecutionem ab hominibus patiantur,) ex pauperibus ſpiritu: ex mitibus: ex his demum, qui dicūt: Abſit gloriari niſi in cruce: plane percipies, non eſſe mandatum alienum moribus eorum, qui mandata recipiunt. Si terreni ſumus, leges Adam terreni ſequemur. Cuius leges ſunt iræ; Matth. 5 Galat. 6 Galat. 5

1. Cor. 15 *rixæ, contentiones, ambitiones, &c.* At, *ſi portauimus*
Galat. 5 *imaginem terreni, portemus imaginem cœleſtis, ut legē eius ſequamur. Videlicet pacem, gaudium, patientiam, & reliqua id genus.*

Iam ſi prudenter expendis, quòd offerre maxillam percutienti, palliumq́; ſpolianti, robur ſit animi, & potentia: contra uero, iniuriam ferre non poſſe, ſit animi infirmitas & impotentia: facile iudicabis hæc mandata uiris robuſtis quadrare. At *lex noua uirorum eſt, non*
Galat. 3 *puerorū. Lex enim uetus pædagogus noſter olim erat, cum pueri eramus, & infirmi: at, cum uenit ple-*
Galat. 4 *nitudo temporis, iuſtum eſt, ut abijciamus ea, quæ ſunt paruuli.*

Et re uera gaudentem animam efficit, alteram obtuliſſe maxillam: & iſta ratione aduerſarij tui malum in
Rom. 2 *bono uiciſſe, ſicut contra triſtem reddit animum, furori hoſtili ſuccubuiſſe, et uictum uindicari uoluiſſe. Item, ex quo mala in Chriſtum penetrarunt, Chriſti pulchritudinem, (ſua malitia depulſa) induerunt, ut iam qui oculos habet, mala non fugere, ſed amplecti concupiſcat. Et demum ſi adhuc mala dura uidentur, id præſtat gratia legis nouæ, ut, quod iubet, in nobis efficiat.*

Audiſtis, quia dictum eſt, &c. *Stupebam, particula ſuperiore, Diuinæ naturæ patientiſsimum animum. Nunc uero nec uerbis, nec cogitatione aſſequi poſſum*
Ephes. 2 *generoſiſsimum Dei noſtri ingenium, nimiam charitatem, pectus ampliſsimū, idemq́; nobiliſsimum. Ipſe eſt, qui uere inimicos ſuos diligit, qui fouet, & ample-*
Psal. 5 *ctitur. Plane uerum eſt, quod Pſalmus inquit, Odi-*

ſti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus. Sed idem ipſe, qui odit iniquitatem iniquorum, diligit omnia, quæ ſunt: & nihil odit eorum, quæ fecit. Odit igitur culpam, amans naturam. Vt re uera ſit, ſicut Pater unice diligens filium: licet unice etiam odio habeat eius iniquitatem. Sic inquit, Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. Non poterat maiorem dilectionem habere: quam, ut Filium ſuum, quem diligit, ut animam ſuam mundo præberet. At mundus inimicus & iniquus erat. Nam Apoſtolus dicit: Commendat charitatẽ ſuam Deus, quia cum peccatores eſſemus: Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, &c. Et alibi, Deus, qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, etiam, cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto.

Sapien. 11

Ioan. 3

Roma. 5

Epheſ. 2

Tantæ Deus eſt miſericordiæ, & tam potens eſt in dilectione, ut in ſuos inimicos uelut glorietur eam effundere, ac, uelut geſtiat eos beneficijs onerare. Ex qua conſideratione multa perſpicere licet. Primũ intelliges, Lector, cauſã, qua infideles, noſtræ fidei hoſtes bonis terræ fruũtur bonorum adipe gaudent, lætantur, uincunt, atque triumphant. Videlicet gaudet Dominus in hos ſuos inimicos, uim ſuæ dilectionis aſſerere. Cum contra fideles iaceant, uelut abiecti, & deſpecti ab eo, qui eos amat ardenter. Refert hæc Pſalmus dolenter ſatis: Quàm bonus Iſrael Deus his, qui recto ſunt corde. At licet ipſe bonus ſit, ego, inquit, uehemen-

Pſal. 72

Rom. 9 qui eius nomen non inuocauerunt? Cur non oſtendit diuitias gloriæ ſuæ in uaſa miſericordiæ? Ad hoc plana eſt reſponſio. Prima quidem, ut uel hac ratione inimicos ſuos ad amicitiam prouocet, & ex iniquitate reuocet.

Actor. 14 Eleganter Paulus: Deus, inquit, dimiſit omnes generationes ingredi uias ſuas: non ſine teſtimonio tamen ſemetipſum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda eorum. Quaſi dicat, Permittit quidem Deus peccare: ſed non ſe relinquit ſine teſtimonio, & ſine beneficijs ijs, qui peccant impenſis. Hac enim ratione ad meliorem mentem conatur illos reducere.

Pſal. 4 Et Pſalmus inquit: Multi dicunt: Quis oſtendit nobis bona? Reſpondet Dauid: Signatum eſt in cordibus noſtris lumen uultus tui, quo cognoſcamus te. Quod uero eſt illud Dauid? Certe quia dediſti lætitiam in corde meo, & quia à fructu frumenti, uini, & olei multiplicati & ditati ſumus. An non hoc ſatis abundans teſtimonium eſt Dei, benefactoris omnium, ut uel ſic ametur, qui ſic amat?

Matth. 11 Altera etiã ratio eſt: ut Sapientia iuſtificetur à filijs ſuis: unica enim hæc ratio ſufficeret hominem condemnare ad extremas pœnas inferni: quod amatorem & benefactorem, talem tantum, Deum ſcilicet, tam obſtinate contempſerit.

Ierem. 3 Tertia ratio: quam iam diximus hæc eſt, ut robur ac firmitatem ſui erga homines amoris oſtendat. nec enim eſt amor Dei, ſicut uilis amor noſter: qui prima quaq; occaſiuncula, prima quaque offenſiuncula, ſtatim tepeſcit, labaſcit, & perit. Non ita Deus, licet enim

iraſcatur noſtro peccato, nihil tamen odit, eorum quæ fecit. Sapien. 11

Diligite igitur inimicos ueſtros; benefacite iis, qui perſequuntur uos. *Cur ita Domine Deus noſter? Certe ut ex inimicis amicos faciatis. Ex impijs pios, & ex furiis, ad ſanam mentem reducatis. Expende precor te, Lector, totam rerum machinam, & inuenies, nihil aliud res mundi contendere, quàm ex inimicis ſuis, amicos facere. Quid aliud uorax flamma conatur, quàm uiridia, & ſibi aduerſantia ligna, in ſui naturam conuertere, ſibi copulare, & ſecum unum efficere? Quid contendunt arbores cum ſuccum terræ ſugunt: quàm ex terra ſibi contraria, terram facere meliorem, in naturam ſcilicet arboris conuerſam? Quid aliud Sol, quàm tenebras lucis beneficio diſsipare, lumenq́; caligãti mundo inuehere? Si igitur omnes res temporales ita conantur pugnantes ſecum corrumpere qualitates, ut contrarietas omnis ſoluatur: quanto potius uir pius (qui eſt uelut Sal, & Sol,) beneficiorum ſuorum luce, debet inimicorum tenebras depellere, ut uidelicet ex inimico faciat amicum?* Matt. 5

Quòd ſi attolis oculos, uidebis nihil aliud Deum, & Angelos meditari: quàm ad ſalutem, & pœnitentiam peccatores prouocare. Si igitur tu in Angelorum, imo & Dei ipſius, conſortium uocatus es, ad officium illorum te para. Vt beneficijs tuis ad pœnitentiam reuoces eos, qui tibi inimicantur. 2. Petr. 3

Iam tantopere infœlix eſt caſus inimici tui in peccatum: tam eſt miſera conditio aduerſarij tui in peccato iacentis, ut uel hoc unum debeat tibi lachrymas miſe-

Et quidem multorum habemus prophana exempla: qui maleſactoribus beneficia reddiderunt: quæ Sabellicus lib. 5. de Memorabilibus Factis tradit, ubi Cæſarem Iulium Auguſtum, Veſpaſianum, & Titum hac laude coronat. At Chriſtus maiora requirit: non enim ſolum beneficas manus, ſed (quod grandius eſt) diligentem exigit uoluntatem. Diligite, inquit, inimicos ueſtros. Sed Gentilium exempla id utilitatis habent, quòd ori noſtro pudorem, et ruborem infundunt: dum ab illis, quibus præceptum non erat, uidemus factum, quòd à nobis, quibus tanto rerum, & uerborum pondere præcipitur, manifeſte uidetur neglectum. Et plane, ſicut ducum profeſsio eſt militaris diſciplina, & agricolarum eſt, terram aratro ſulcare: ita eſt & Chriſtianorum inimicos diligere, pro maleſactis beneficia præſtare, &c.

Vt ſitis filii Patris. *O mortales, quorum pectora honoris ambitio, & diuitiarum uexat cupiditas, accurrite. En uia ſummi honoris comparandi: en immenſarũ diuitiarum habendi ratio plena profertur. Si inimicos diligitis, filij eſtis Dei. Summus eſt honor, ſummæ diuitiæ. cur ueſter non inardeſcit animus ad hæc excelſa quærenda? Cur ad honorem, qui uos pauperes facit, aſpiratis: ad eum uero, cui ſunt regni cœleſtis iura connexa, languetis? Honorem umbratilem quæritis: eum, qui uere uerus eſt, reſpuitis.*

Ego quidem non memini, quo loco Chriſtus uocauerit filios Dei, niſi hoc: nam ſupra dixit: Filij Dei uocabuntur ij, qui pacifici ſunt. At in hoc loco, Vt ſitis, inquit filij Patris ueſtri. Plane per Spiritum, quem pijs dedit, fi-

lios eos effecit. Ex parte igitur Dei, filij ſumus, ſi non ex Rom. 8
ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, ſed ex Deo nati Ioan. 1
ſumus: at ex parte noſtra, id unice, uel maxime requiri-
tur (ut filij Dei perſiſtamus,) quod inimicos diligamus.
Itaque non eſſet Deus, ſi dilectionem non haberet adeo
latam, ut inimicos etiam diligeret: ita nó ſumus Filij Dei,
ſi dilectionem non habemus, quæ ſe etiam ad inimicos ex
tendat. Re uera, fortis eſt, ut mors dilectio. ut enim mors Cantic. 8
ex æquo ſe impendit ſuis amicis, & inimicis, ijs uideli-
cet, qui eam diligunt, & qui oderunt: ita & tunc fortis
eſt dilectio, cum æqua lance amicos pendit, & inimicos.
& ſicut aquæ multæ extinguere nequeunt charitatem:
ita tunc charitas uera eſt, & non ficta, cum inimicitia-
rum flumina eam ſubruere non ualent. Videlicet, quia
neque peccatorum flumina, quæ per totum mundũ ma-
gno impetu currebant, diuinam dilectionem labefacta-
re potuerunt, quo minus ſuum nobis deſideratum mitte
ret filium: & quo minus nunc abundanter ſua mundo Ioan. 3
bona largiatur.

Silere piget locum illum nobilem, qui uerbis adductis
aduehitur. Fortis, inquit, ut mors dilectio, dura ſicut in
fernus æmulatio, ſeu zelotypia. O blandiſsimum Dei er
ga homines affectum. Pone, inquit ad Eccleſiam Domi- Cantic. 8
nus, pone me, ut ſignaculum ſuper cor, et brachium tuũ:
ut nihil aliud corde diligas, aut opere quæras, quàm me
amatorem tuum, qui te tam forti dilectione complector,
ut mors mortales complectitur. Quiq; zelotes tuus sũ,
Zelotypus ſum in te. (O rex, & quid in nobis inueniſti,
quod amare poſſes, aut zelari?) sed pergit ipſe. Sicut in-
fernus torquet eos, quos recepit: ita zelus hic me meus

torquet. Audi rem incredibilem, ueram tamen. Si Deus torqueri poſſet. & affligi, amore, & zelo noſtro torqueretur. Quòd, ſi nõ credis, en tibi profero Chriſtum, qui
Hebr. 1 *eſt Dei ſubſtãtialis imago, in quo ſcilicet omnes affectus paterni ad uiuum ſunt expreſſi. Ille uero dicit: Ignem*
Luc. 12 *ueni mittere in terram, quàm uolo ut ardeat: baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec fiat. Ardebatur igitur Dominus, & ignis in ſe flammas ſentie*
Ioan. 2 *bat ſcilicet noſtrum amorem, & zelum. An non eius uox eſt, zelus domus tuæ comedit me? An non Paulus,*
2. Cor 11 *habens ſpiritum Chriſti, dicebat: Aemulor uos Dei æmulatione, deſpondi uos uni uiro: diſcrutior, niſi uirginem caſtam, (animam ueſtram) exhibeatis Chriſto. Si Paulus, ſi Chriſtus zelatur: quid miraris, ſi zelatur & ipſe Deus?*

Qui ſolem ſuum. *Non meminit Dominus eorum beneficiorum, quæ generalia ſunt, & uelut ſtata, & neceſſaria. Plane beneficia ſunt, quòd ſuper terram ambulemus, quòd aqua potemur, quòd aerem reſpiremus, igne caleſcamus, cœloq; tegamur. Sed beneficia hæc (ut certa, ut quæ nunquam deſunt,) mortalium non reputat animus. At Solis, & pluuiæ beneficium id ut ſummum æſtimatur. non quidem æſtimamus Solis præciſe beneficium. Si enim Sol oriretur, & nunquam plueret, magnum damnum eſſet, non uero beneficium: ſicut ſi pluuia caderet ſemper, eſſet mortalibus exitium. Quod ergo beneficium ſummum ſentiunt homines, eſt Solis ortus cum pluuia temperatus: hic enim annuos prouentus diuites reddit. Hoc uero beneficium Deus & malis præbet, & bonis, & (ut ſupra dicebam,) abundantius*

largitur malis. hi enim ſunt, qui ex hac cœli temperatu
ra ditiores fructus recipiũt, quàm pauperes pij. Quòd,
ſi aut Solis, aut pluuiæ intemperantiam Deus mortali-
bus infert: tunc uere ſentiunt, quàm ſit Solis, et pluuiæ
beneficium immenſum.

Et illud te non prætereat: Dat Deus Solem, et pluuiã
malis hominibus: non dat tamen grauate, aut miſere: ſed
oritur Sol Dei iuſſu, geſtiens, ueluti ſponſus de thalamo. Pſalm. 18
uenit pluuia præcipiti lapſu, uelut currens in obſequiũ
hominis. Quòd, ſi Sol, aut Luna animum Dei exaſpera
tum ſentirent: aut non ſe uſibus hominum præberent,
aut parciſsime præberent. Quis igitur animum Dei ge-
neroſum, uel per creaturas, non exoſculetur?

Si enim diligitis qui uos diligunt, quam mer-
cedem habebitis? *Non dicit Dominus, Quam merce*
dem hæc ueſtra dilectio habebit, ſed ſimpliciter uidetur
aſſerere, quòd, qui non dilexerit inimicum, nullam in
cœlo mercedem habiturus ſit. Videlicet, quia neceſſe eſt, Matth. 19
ut ueniant ſcandala: & neceſſe eſt, ut impij pios affli-
gant, & perſequantur. Ideo, niſi diligamus, in cœlum
non ibimus. Si uita hæc tranſigi poſſet ſine inimicorum
perſequutione, poſſemus cœlum ingredi ſine eorum dile
ctione. Sed, quia omnes, qui pie uolunt uiuere in Chri- 2. Time. 3
ſto, patientur perſequutionem: ideo & omnes, qui pie uo
lunt uiuere in Chriſto, inimicorum debent habere dile-
ctionem.

Planum Chriſtianis eſt, quòd, qui diligit proximum, Rom. 13
totam legem impleuit: et qui in hoc uno mandato offen-
derit, factus eſt omnium reus. ergo, niſi inimicum dili-
gas, nihil legis impleſti.

Iacobi 2 Sed fac nullum te habere inimicum: niſi dilectionem habeas ad inimicum diligendum extenſam, non uidebis faciem Dei: nec eſt in cœlo merces tibi.

Dices: Num non eſt patientiæ merces? Non eſt miſericordiæ merces? Non eſt humilitati merces? Cur ergo Dominus dicit: Si amicos diligitis, quam mercedem habebitis? Num ſola dilectio inimici mercede coronatur, & reliqua honore mercedis priuantur? Attende precor. Nullã habet patientia, aut miſericordia ſine dilectione mercedem, dicente Apoſtolo: Si diſtribuero facultates meas

1. Cor. 13 in cibos pauperum, & charitatem non habeam, nihil ſum. Porro charitas eſt duplex, humana ſcilicet, & diuina. Hæc generoſa, uilis illa. Hæc inimicos diligit, odit illa. Sine hac nec patientia, nec humilitas eſt cœlo digna illa ut nata de terra, cœlum contingere nequit. Vides plane nihil omnia ualere ſine dilectione inimicorum, et ſi eleemoſyna, aut patientia ualet, eo ualet, quia dilectione inimicorum comitata relucet.

Non poſſum ſilere id, quod ex iſto loco aperte inferri uidetur. Id uero tale eſt. Si quis amicum diligat, ex hac dilectione generoſa, & diuina, quam nunc dicebam, certe mercedem habet: nec enim minus diligi debet amicus, quàm inimicus: at fieri poteſt, ut uir iuſtus amicum diligat, non ex dilectione diuina, & nobili, ſed ex illa humana, & uili: & tunc mercedem non habet. Hoc uero eſt, quod cum communi ſchola pugnat. Dicunt quidã Theologi: Omnis actus eius, qui eſt in gratia, eſt meritorius: at Dominus loquebatur cum diſcipulis, qui erant in gratia, & dicebat eis: Si diligatis ueſtros amicos, ſi ueſtros fratres, & cognatos: quam mercedem habebitis? igitur

uiri

uiri iuſti(qui in gratia ſunt)opera bona, humana, & naturalia exercentes, nõ habent cœli mercedem. Quòd, ſi cœli mercedem ſunt habituri, opera diuina ſunt operaturi. Quòd, ſi uerum eſt, Deum immortalẽ eſſe, quot erunt in die iudicij opera, nunc oculis mortalium illuſtriſſima, quæ tunc obſcura, et ſine mercede manebunt? Profecto ueriſſimum eſt, nemo ſcit, an amore, an odio dignus ſit. Licet enim bonis operibus abundes, cum neſcias, an ex Dei dilectione naſcantur, putabis te eſſe diuitem, cum tamen egenus ſis, miſer, & pauper. Eccl. 9 Apocal. 3

Sed dubium eſt in uerbis Domini, quam mercedem, inquit, habebitis, nõ ne et publicani hoc faciunt? Quid? non ne & publicani aliqua bona faciunt, quæ mercedẽ ſunt habitura? Certe Aegyptiæ obſtetrices idolorum cultura ſeruiebant, & mercedem habuerunt operis ſui Reſpondeo: mercedem quidem habent opera humana, ſed humanam. Nec enim quod de terra eſt, meritum habere cœlo dignum exiſtima. Exod. 1 Ioan. 3

Eſtote ergo perfecti, ſicut Pater. Res eſt conſideratione digniſſima. Sunt quidem in abyſſo deitatis innumeræ perfectiones: ſunt in Sole illo infiniti ſplendores, & monte illo celſiſſimo ſunt infinitæ celſitudines: ſed quæ Deum perfectum nobis monſtrauit, ſola eſt dilectio inimicorum ſuorum: ita enim dicit. Eſtote perfecti, ut diligatis: ſicut Pater perfectus eſt, quia diligit ſibi aduerſantes. Sane patientia opus perfectum habet: ſed patientia multo eſt, quàm dilectio inimicorum, inferior: ſiquidem minus eſt pati, quàm pati, & amare pati, quàm pati, & beneficia præſtare. Patet iam ex dictis, quòd, cum Chriſtus dicat, mandatum Iacobi 1

ſitum eſſe, ut diligamus inuicem: intelligendum eſt, ut di-
Ioan. 15 *ligamus inimicos. Siquidem perfectionis magiſter, man-*
datum perfectionis mandare debuerat.

CAPVT. VI.

Attendite ne iuſtitiam ueſtram, &c.

A N T E *omnia ſcire conuenit, quanto pretio honor, & mundi gloria mortali bus habita ſint: nec mortalibus quibuſ uis, ſed ipſis etiam ſummis Philoſophis. Ariſtoteles 4. Etichorum c. 3. inquit,* Honor *eſt præmium, quod ob res præclaras dari ſolet: eſt enim maximum bonum. & infra:* Honor *eſt uirtutis præmium. Quod confirmat. 8. Ethicorum capit. 14. cum dicit: Virtutis & beneficentiæ honor eſt præmium. Idem dicit 5. Ethic. cap. 6. In hac uerba, uirtutis iuſtitiæ honor præmium eſt: cui is, qui non ſufficit, tyrãnus eſt. Habes, Lector, inſtitutionem eius, quem tota natura certatim laudat. Vt iam non mireris, ſi tot uerbis Chriſtus curauerit, eius & aliorum refellere honoratam ſententiam.*

Contraria igitur penitus Chriſtus inceſſit uia: docens, nihil ultro Chriſtiano faciendum, quo captet honores. Dixit *Ariſtoteles* 1. *magnorum moralium capit. 25. Magnanimus eſt, qui nec maiore, nec minore quàm par ſit, uult honore honorari. At Chriſtus magnanimum iudicat, qui nullum uult honorem: qui ſe abſcondit, ne ei honores homines tribuant. Et quidem, ſi rem-*

humanitus tractemus, nõ erat honor res digna, quæ uirtutis præmium eſſet: honor enim res eſt exterior: uirtus interior. Honor res eſt fugax: uirtus ſtabilis. Honor non eſt in facultate eius, qui honore dignus eſt: at uirtus proprium eſt hominis bonum. Quanto igitur uirtus eſt melior honore? Profectò uirtus potius eſt honoris præmiũ, quàm uirtutis honor: eo enim laudari homo deberet, ut probus eſſet: non uero quiſquam deberet eſſe bonus, ut honoraretur. Et quidem laudari ſolet peccator in deſiderijs animæ ſuæ: & diuiti aſſurgunt omnes. Loquutus enim diues eſt, & probauerunt omnes. Vide iudicia hominum, qui laudibus ornant indignum: dignum ſine honore relinquunt. Hæc mihi dicta ſunt de uirtute, & probitate morali, humana: quæ ſcilicet uiribus humanis parari poteſt. Pſalm. 9 Eccle. 13

Quid uero de diuina uirtute cenſeri par ſit, quiuis intelligere queat. Si enim uirtus ſecularis, ſi uirtus humana maior eſt, quam ut ſit illi præmium honor: quanto maior erit uirtus, quam infundit Chriſtus, quam promeruit Chriſtus: quamque tota natura minoris ordinis eſt? Plane ſicut, qui eam efficit, eſt Deus: nec efficere poteſt, qui ſit minor Deo: & ſicut eam promeruit Deus, nec promereri potuit, qui non eſſet Deus: ita & eius præmium eſt Deus, nec eſſe poteſt res minor Deo. Iuſtitia hæc Dei & Chriſti: ordinis eſt diuini. At honor temporalis res eſt: quomodo ergo tantum auri, tam uili includes luto, aut tam immenſum aquæ pelagus tam puſillo comprehendes pugno? Sacrilegium uidetur admittere: qui rem tam ſummi pretij, tam uili ære commutat.

Rom. 9 *qui eius nomen non inuocauerunt? Cur non oſtendit diuitias gloriæ ſuæ in uaſa miſericordiæ? Ad hoc plana eſt reſponſio. Prima quidem, ut uel hac ratione inimicos ſuos ad amicitiam prouocet, & ex iniquitate reuocet.*
Actor. 14 *Eleganter Paulus: Deus, inquit, dimiſit omnes generationes ingredi uias ſuas: non ſine teſtimonio tamen ſemetipſum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda eorum. Quaſi dicat, Permittit quidem Deus peccare: ſed non ſe relinquit ſine teſtimonio, & ſine beneficijs ijs, qui peccant impenſis. Hac enim ratione ad meliorem mentem conatur illos reducere.*
Pſal. 4 *Et Pſalmus inquit: Multi dicunt: Quis oſtendit nobis bona? Reſpondet Dauid: Signatum eſt in cordibus noſtris lumen uultus tui, quo cognoſcamus te. Quod uero eſt illud Dauid? Certe quia dediſti lætitiam in corde meo, & quia à fructu frumenti, uini, & olei multiplicati & ditati ſumus. An non hoc ſatis abundans teſtimonium eſt Dei, benefactoris omnium, ut uel ſic ametur, qui ſic amat?*

Matth. 11 *Altera etiã ratio eſt: ut Sapientia iuſtificetur à filijs ſuis: unica enim hæc ratio ſufficeret hominem condemnare ad extremas pœnas inferni: quod amatorem & benefactorem, talem tantum, Deum ſcilicet, tam obſtinate contempſerit.*

Tertia ratio: quam iam diximus hæc eſt, ut robur ac
Ierem. 3 *firmitatem ſui erga homines amoris oſtendat. nec enim eſt amor Dei, ſicut uilis amor noſter: qui prima quaq; occaſiuncula, prima quaque offenſiuncula, ſtatim tepeſcit, labaſcit, & perit. Non ita Deus, licet enim*

iraſcatur noſtro peccato, nihil tamen odit, eorum quæ fecit. Sapien. 11

Diligite igitur inimicos ueſtros; benefacite iis, qui perſequuntur uos. *Cur ita Domine Deus noſter? Certe ut ex inimicis amicos faciatis. Ex impijs pios, & ex furia, ad ſanam mentem reducatis. Expende precor te, Lector, totam rerum machinam, & inuenies, nihil aliud res mundi contendere, quàm ex inimicis ſuis, amicos facere. Quid aliud uorax flamma conatur, quàm uiridia, & ſibi aduerſantia ligna, in ſui naturam conuertere, ſibi copulare, & ſecum unum efficere? Quid contendunt arbores cum ſuccum terræ ſugunt: quàm ex terra ſibi contraria, terram facere meliorem, in naturam ſcilicet arboris conuerſam? Quid aliud Sol, quàm tenebras lucis beneficio diſsipare, lumenq́; caligã ti mundo inuehere? Si igitur omnes res temporales ita conantur pugnantes ſecum corrumpere qualitates, ut contrarietas omnis ſoluatur: quanto potius uir pius (qui eſt uelut Sal, & Sol,) beneficiorum ſuorum luce, debet inimicorum tenebras depellere, ut uidelicet ex inimico faciat amicum?* Matt. 5

Quòd ſi attolis oculos, uidebis nihil aliud Deum, & Angelos meditari: quàm ad ſalutem, & pœnitentiam peccatores prouocare. Si igitur tu in Angelorum, imo & Dei ipſius, conſortium uocatus es, ad officium illorum te para. Vt beneficijs tuis ad pœnitentiam reuoces eos, qui tibi inimicantur. 1. Petr. 1

Iam tantopere infœlix eſt caſus inimici tui in peccatum: tam eſt miſera conditio aduerſarij tui in peccato iacentis, ut uel hoc unum debeat tibi lachrymas mo...

ricordiæ excutere, ſtimulosq́; addere, ut, quacunque po tueris arte, uel ope, erigas fratrem in cœno iacentem, liberesq́; à morte eum, qui iam in inferni faucibus eſt. Si
Exod. 23 enim aſinum inimici ſub onere iacentē, lex antiqua ſub
Zacha. 5 leuare iubebat: quanto magis animam ſub talento plumbi, id eſt onere peccati iacentem?

Quòd ſi nihil aliud uir Chriſtianus uehementius
Matth. 6 optat, quàm fieri uoluntatem Dei, eius regnum uenire, regnū uero diaboli, & peccati perire, plane beneficijs inimicū ſuum obruet: quo uictoriam de illo referat, auferens eum à regno diaboli, regnoq́; reddens Dei.

Demum: Natura noſtra eſt, quæ inimicum odit gratia (ut à Deo profecta, ut à Chriſto comparata,) eūdem inimicum diligit. Cur ergo nos Chriſtiani tantam gratiæ irrogamus iniuriam, tamq́; noſtra culpa eneruem efficimus: ut nos non poſſe inimicos noſtros diligere aſſeueremus? Si Chriſtianum nomen habemus, & legem gratiæ profitemur, ingenium gratiæ exeramus.

Et certe, qui perſequutores ſuos odit, non maxime diſtat, quin & Deum etiam odiat. Cum enim nullum reci
Hebr. 12 piat Pater æternus filium, quem non caſtiget, imo quem non mortificet: ſi odimus eos, à quibus damna recipimus, facile fiet, ut Deum odiamus, intelligentes nullum nobis ab aliquo uenire malum, quod non inferat Deus. Dictum enim eſt, Non eſt malum in platea, quod non fe
Amos 3 cerit Dominus. Quod, ſi diuina te deterret maieſtas, ne in eū odij ſpiculum iacias: eadē te deterreat: ne in fratres tuos animum odientem conuertas. Idem enim eſt Deus
Matt. 25 qui dixit: Quod uni ex minimis feciſtis, mihi feciſtis.

Benefacit eiis, qui oderunt uos. *Primũ hoc erit ſa-
ctu facile, ſi intelligamus, quod cum beneficium inimi-
co impendimus, non ſolum illi, ſed Deo: imo uero nobis* Matth. 25
*impendimus. Imo forſan multo maiorem coronam pa-
riet mihi beneficium, quod inimico dedi, quàm ſi Deo,
aut mihi dediſſem. Vt enim dem Deo, non magna chari-
tas requiritur. Vt mihi dem nulla exigitur charitas.
At, ut dem inimico, charitas multa in pectore debet ar-
dere. porro iuxta modum charitatis erit & corona-
rum gloria.*

*Secundo erit facile factu, ſi expendamus: quòd, ſi pro-
ximo mihi aduerſanti beneficus fuero, cõmodum meũ
perago. Si quidem, ſi illum irrito, perſequi me perget:
ſi uero offam panis in os illius iniecto, à perſequutio-
ne ceſſabit. Dignum ergo eſt, ut beneficia etiam no-
lenti obtrudam: ut uel hac unica ratione mihi incom-
modare deſiſtat.*

*Tertio accendemur ad benefaciendum inimicis. ubi
aduerterimus, quod, qui pro inimicis orat, quiq; inimi-* 1. Cor. 4
*cos diligit, & fouet, ſpectaculum eſt mundo, Angelis, et
hominibus. Spectat Deus, ſpectant Angeli, ſtupet mun-
dus, attoniti redduntur homines: cum uident Chriſtia-
num, reddentem non malum pro malo, ſed bonum pro
malo. Ita Apoſtolus: Spectaculum facti ſumus mun-
do, Angelis, hominibus. Cur? Quia uſq; in hanc horam* 1. Cor. 4
*eſurimus, ſitimus, colaphis cædimur, maledicimur, & be-
nedicimus, perſequutionem patimur, & ſuſtinemus, bla-
ſphemamur, & obſecramus. Meritiſſime hæc Paulus.
Siquidem ſupra omnem naturam eſt, quod maledicti,
afflicti, & blaſphemijs proſciſi, obſecremus.*

Et quidem multorum habemus prophana exempla: qui malefactoribus beneficia reddiderunt: quæ Sabellicus lib. 5. de Memorabilibus Factis tradit, ubi Cæſarem Iulium Auguſtum, Veſpaſianum, & Titum hac laude coronat. At Chriſtus maiora requirit: non enim ſolum beneficas manus, ſed (quod grandius eſt) diligentem exigit uoluntatem. Diligite, inquit, inimicos ueſtros. Sed Gentilium exempla id utilitatis habent, quòd ori noſtro pudorem, et ruborem infundunt: dum ab illis, quibus præceptum non erat, uidemus factum, quòd à nobis, quibus tanto rerum, & uerborum pondere præcipitur, maniſeſte uidetur neglectum. Et plane, ſicut ducum profeſsio eſt militaris diſciplina, & agricolarum eſt, terram aratro ſulcare: ita eſt & Chriſtianorum inimicos diligere, pro malefactis beneficia præſtare, &c.

Vt ſitis filii Patris. *O mortales, quorum pectora honoris ambitio, & diuitiarum uexat cupiditas, accurrite. En uia ſummi honorũ comparandi: en immenſarũ diuitiarum habendi ratio plena profertur. Si inimicos diligitis, filij eſtis Dei. Summus eſt honor, ſummæ diuitiæ. cur ueſter non inardeſcit animus ad hæc excelſa quærenda? Cur ad honorem, qui uos pauperes facit, aſpiratis: ad eum uero, cui ſunt regni cœleſtis iura connexa, languetis? Honorem umbratilem quæritis: eum, qui uere uerus eſt, reſpuitis.*

Ego quidem non memini, quo loco Chriſtus uocauerit filios Dei, niſi hoc: nam ſupra dixit: Filij Dei uocabuntur ij, qui pacifici ſunt. At in hoc loco, Vt ſitis, inquit filij Patris ueſtri. Plane per Spiritum, quem pijs dedit, fi-

lios eos effecit. Ex parte igitur Dei, filij ſumus, ſi non ex ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, ſed ex Deo nati ſumus: at ex parte noſtra, id unice, uel maxime requiritur (ut filij Dei perſiſtamus,) quod inimicos diligamus. Itaque non eſſet Deus, ſi dilectionem non haberet adeo latam, ut inimicos etiam diligeret: ita nó ſumus Filij Dei, ſi dilectionem non habemus, quæ ſe etiam ad inimicos extendat. Re uera, fortis eſt, ut mors dilectio. ut enim mors ex æquo ſe impendit ſuis amicis, & inimicis, ijs uidelicet, qui eam diligunt, & qui odiunt: ita & tunc fortis eſt dilectio, cum æqua lance amicos pendit, & inimicos. & ſicut aquæ multæ extinguere nequeunt charitatem: ita tunc charitas uera eſt, & non ficta, cum inimicitiarum flumina eam ſubruere non ualent. Videlicet, quia neque peccatorum flumina, quæ per totum mundũ magno impetu currebant, diuinam dilectionem labefactare potuerunt, quo minus ſuum nobis deſideratum mitteret filium: & quo minus nunc abundanter ſua mundo bona largiatur.

Rom. 8
Ioan. 1
Cantic. 8
Ioan. 3

Silere piget locum illum nobilem, qui uerbis adductis aduectitur. Fortis, inquit, ut mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio, ſeu zelotypia. O blandiſſimum Dei erga homines affectum. Pone, inquit ad Eccleſiam Dominus, pone me, ut ſignaculum ſuper cor, et brachium tuũ: ut nihil aliud corde diligas, aut opere quæras, quàm me amatorem tuum, qui te tam forti dilectione complector, ut mors mortales complectitur. Quiq; zelotes tuus ſũ, Zelotypus ſum in te. (O rex, & quid in nobis inueniſti, quod amare poſſes, aut zelari?) ſed pergit ipſe. Sicut infernus torquet eos, quos recepit: ita zelus hic me meus

Cantic. 8

torquet. Audi rem incredibilem, ueram tamen. Si Deus torqueri poſſet, & affligi, amore, & zelo noſtro torquetur. Quòd, ſi nõ credis, en tibi profero Chriſtum, qui
Hebr. 1 eſt Dei ſubſtãtialis imago, in quo ſcilicet omnes affectus paterni ad uiuum ſunt expreſſi. Ille uero dicit: Ignem
Luc. 12 ueni mittere in terram, quàm uolo ut ardeat: baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec fiat. Arctabatur igitur Dominus, & ignis in ſe flammas ſentiebat
Ioan. 2 bat ſcilicet noſtrum amorem, & zelum. An non eius uox eſt, zelus domus tuæ comedit me? An non Paulus, habens ſpiritum Chriſti, dicebat: Aemulor uos Dei æmu-
2. Cor 11 latione, deſpondi uos uni uiro: diſcrutior, niſi uirginem caſtam, (animam ueſtram) exhibeatis Chriſto. Si Paulus, ſi Chriſtus zelantur: quid miraris, ſi zelatur & ipſe Deus?

Qui ſolem ſuum. Non meminit Dominus eorum beneficiorum, quæ generalia ſunt, & uelut ſtata, & neceſſaria. Plane beneficia ſunt, quòd ſuper terram ambulemus, quòd aqua potemur, quòd aerem reſpiremus, igne caleſcamus, cœloq; tegamur. Sed beneficia hæc (ut certa, ut quæ nunquam deſunt,) mortalium non reputat animus. At Solis, & pluuiæ beneficium id ut ſummum æſtimatur. non quidem æſtimamus Solis præciſe beneficium. Si enim Sol oriretur, & nunquam plueret, magnum damnum eſſet, non uero beneficium: ſicut ſi pluuia caderet ſemper, eſſet mortalibus exitium. Quod ergo beneficium ſummum ſentiunt homines, eſt Solis ortus cum pluuia temperatus: hic enim annuos prouentus diuites reddit. Hoc uero beneficium Deus & malis præbet, & bonis, & (ut ſupra dicebam,) abundantius

largiuntur malis.hi enim ſunt, qui ex hac cœli temperatu ra ditiores fructus recipiũt, quàm pauperes pij. Quòd, ſi aut Solis, aut pluuiæ intemperantiam Deus mortalibus infert:tunc uere ſentiunt, quàm ſit Solis, et pluuiæ beneficium immenſum.

Et illud te non prætereat: Dat Deus Solem, et pluuiã malis hominibus:non dat tamen grauate, aut miſere:ſed oritur Sol Dei iuſſu,geſtiens, uelut ſponſus de thalamo. Pſalm. 18 *uenit pluuia præcipiti lapſu,uelut currens in obſequiũ hominis. Quòd, ſi Sol,aut Luna animum Dei exaſperatum ſentirent: aut non ſe uſibus hominum præberent, aut parciſſime præberent. Quis igitur animum Dei generoſum,uel per creaturas,non exoſculetur?*

Si enim diligitis qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? *Non dicit Dominus, Quam mercedem hæc ueſtra dilectio habebit, ſed ſimpliciter uidetur aſſerere, quòd,qui non dilexerit inimicum, nullam in cœlo mercedem habiturus ſit. Videlicet,quia neceſſe eſt,* Matth. 18 *ut ueniant ſcandala: & neceſſe eſt, ut impij pios affligant,& perſequantur. Ideo, niſi diligamus, in cœlum non ibimus. Si uita hæc tranſigi poſſet ſine inimicorum perſequutione, poſſemus cœlum ingredi ſine eorum dilectione. Sed,quia omnes, qui pie uolunt uiuere in Chri-* 2.Timo. 3 *ſto,patientur perſequutionem:ideo & omnes,qui pie uolunt uiuere in Chriſto, inimicorum debent habere dilectionem.*

Planum Chriſtianis eſt, quòd,qui diligit proximum, Rom. 13 *totam legem impleuit:et qui in hoc uno mandato offenderit, factus eſt omnium reus. ergo, niſi inimicum diligas, nihil legis impleſti.*

Iacobi 2 Sed ſac nullum te habere inimicum: niſi dilectionem habeas ad inimicum diligendum extenſam, non uidebis faciem Dei: nec eſt in cœlo merces tibi.

Dices: Num non eſt patientiæ merces? Non eſt miſericordiæ merces? Non eſt humilitati merces? Cur ergo Dominus dicit: Si amicos diligitis, quam mercedem habebitis? Num ſola dilectio inimici mercede coronatur, & reliqua honore mercedis priuantur? Attende precor. Nullā habet patientia, aut miſericordia ſine dilectione mercedem, dicente Apoſtolo: Si diſtribuero facultates meas

1. Cor. 13 in cibos pauperum, & charitatem non habeam, nihil ſum. Porro charitas eſt duplex, humana ſcilicet, & diuina. Hæc generoſa, uilis illa. Hæc inimicos diligit, odit illa. Sine hac nec patientia, nec humilitas eſt cœlo digna illa ut nata de terra, cœlum contingere nequit. Vides plane nihil omnia ualere ſine dilectione inimicorum, et ſi eleemoſyna, aut patientia ualet, eo ualet, quia dilectione inimicorum comitata relucet.

Non poſſum ſilere id, quod ex iſto loco aperte inferri uidetur. Id uero tale eſt. Si quis amicum diligat, ex hac dilectione generoſa, & diuina, quam nunc dicebam, certe mercedem habet: nec enim minus diligi debet amicus, quàm inimicus: at fieri poteſt, ut uir iuſtus amicum diligat, non ex dilectione diuina, & nobili, ſed ex illa humana, & uili: & tunc mercedem non habet. Hoc uero eſt, quod cum communi ſchola pugnat. Dicunt quidā Theologi: Omnis actus eius, qui eſt in gratia, eſt meritorius: at Dominus loquebatur cum diſcipulis, qui erant in gratia, & dicebat eis: Si diligatis ueſtros amicos, ſi ueſtros fratres, & cognatos: quam mercedem habebitis? igitur

uiri iuſti (qui in gratia ſunt) opera bona, humana, & naturalia exercentes, nõ habent cœli mercedem. Quòd, ſi cœli mercedem ſunt habituri, opera diuina ſunt operaturi. Quòd, ſi uerum eſt, Deum immortalẽ eſſe, quot erunt in die iudicij opera, nunc oculis mortalium illuſtriſsima, quæ tunc obſcura, et ſine mercede manebunt? Profectò ueriſsimum eſt, nemo ſcit, an amore, an odio di- Eccl. 9
gnus ſit. Licet enim bonis operibus abundes, cum neſcias, an ex Dei dilectione naſcantur, putabis te eſſe diuitem, cum tamen egenus ſis, miſer, & pauper. Apocal. 3

Sed dubium eſt in uerbis Domini, quam mercedem, inquit, habebitis, nõ ne et publicani hoc faciunt? Quid? non ne & publicani aliqua bona faciunt, quæ mercedẽ ſunt habitura? Certè Aegyptiæ obſtetrices idolorum cul- Exod. 1
turæ ſeruiebant, & mercedem habuerunt operis ſui. Reſpondeo: mercedem quidem habent opera humana, ſed humanam. Nec enim quod de terra eſt, meritum habere Ioan. 3
cœlo dignum exiſtima.

Eſtote ergo perfecti, ſicut Pater. Res eſt conſideratione digniſsima. Sunt quidem in abyſſo deitatis innumeræ perfectiones: ſunt in Sole illo infiniti ſplendores, & monte illo celſiſsimo ſunt infinitæ celſitudines: ſed quæ Deum perfectum nobis monſtrauit, ſola eſt dilectio inimicorum ſuorum: ita enim dicit. Eſtote perfecti, ut diligatis: ſicut Pater perfectus eſt, quia diligit ſibi aduerſantes. Sanè patientia opus perfectum Iacobi 1
habet: ſed patientia multo eſt, quàm dilectio inimicorum, inferior: ſiquidem minus eſt pati, quàm pati, & amare pati, quàm pati, & beneficia præſtare. Patet iam ex dictis, quòd, cum Chriſtus dicat, mandatum

ſitum eſſe, ut diligamus inuicem: intelligendum eſt, ut di
Ioan. 15 ligamus inimicos. Siquidem perfectionis magiſter, man
datum perfectionis mandare debuerat.

CAPVT. VI.

Attendite ne iuſtitiam ueſtram, &c.

ANTE omnia ſcire conuenit, quanto pretio honor, & mundi gloria mortali
A bus habita ſint: nec mortalibus quibuſ uis, ſed ipſis etiam ſummis Philoſophis. Ariſtoteles 4. Etichorum c. 3. inquit, Honor eſt pręmium, quod ob res praeclaras dari ſolet: eſt enim maximum bonum. & infra: Honor eſt uirtutis pręmium. Quod confirmat. 8. Ethicorum capit. 14. cum dicit: Virtutis & beneficentiae honor eſt pręmium. Idem dicit 5. Ethic. cap. 6. In hac uerba, uirtutis iuſtitiae honor pręmium eſt: cui is, qui non ſufficit, tyrãnus eſt. Habes, Lector, inſtitutionem eius, quem tota natura certatim laudat. Vt iam non mireris, ſi tot uerbis Chriſtus curauerit, eius & aliorum refellere honoratam ſententiam.

Contraria igitur penitus Chriſtus inceſſit uia: docens, nihil uiro Chriſtiano faciendum, quo captet honores. Dixit Ariſtoteles 1. magnorum moralium capit. 25. Magnanimus eſt, qui nec maiore, nec minore quàm par ſit, uult honore honorari. At Chriſtus magnanimum iudicat, qui nullum uult honorem: qui ſe abſcondit, ne ei honores homines tribuant. Et quidem, ſi rem

humanitus tractemus, nõ erat honor res digna, quæ uir
tutis præmium eſſet: honor enim res eſt exterior: uirtus
interior. Honor res eſt fugax: uirtus ſtabilis. Honor non
eſt in facultate eius, qui honore dignus eſt: at uirtus pro
prium eſt hominis bonum. Quanto igitur uirtus eſt me
lior honore? Profecto uirtus potius eſt honoris præmiũ,
quàm uirtutis honor: eo enim laudari homo deberet, ut
probus eſſet: non uero quiſquam deberet eſſe bonus, ut Pſalm 9
honoraretur. Et quidem laudari ſolet peccator in deſi-
derijs animæ ſuæ: & diuiti aſſurgunt omnes. Loqu-
tus enim diues eſt, & probauerunt omnes. Vide iudi- Eccle. 13
cia hominum, qui laudibus ornant indignum: dignum
ſine honore relinquunt. Hæc mihi dicta ſunt de uirtute,
& probitate morali, humana: quæ ſcilicet uiribus hu-
manis parari poteſt.

Quid uero de diuina uirtute cenſeri par ſit, quiuis
intelligere queat. Si enim uirtus ſecularis, ſi uirtus hu-
mana maior eſt, quàm ut ſit illi præmium honor: quan
to maior erit uirtus, quam infundit Chriſtus, quam pro
meruit Chriſtus: quamque tota natura minoris ordinis
eſt? Plane ſicut, qui eam efficit, eſt Deus: nec effice-
re poteſt, qui ſit minor Deo: & ſicut eam promeruit
Deus, nec promereri potuit, qui non eſſet Deus: ita
& eius præmium eſt Deus, nec eſſe poteſt res minor
Deo. Iuſtitia hæc Dei & Chriſti: ordinis eſt diuini. At
honor temporalis res eſt: quomodo ergo tantum auri,
tam uili includes luto, aut tam immenſum aquæ pelagus
tam puſillo comprehendes pugno? Sacrilegium uidetur
admittere: qui rem tam ſummi pretij, tam uili ære
commutat.

Sed quæres. Cum re uera honor, qui ab hominibus
Eccl. 41 uenit, res bona ſit & adeo bona, ut melius ſit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: quid eſt, quod Dominus ab hoc nos bono diuellit? Quid eſt, quod ab hoc nos bono fugere iubet? Si in nobis uirtus eſt, ſi iuſtitia Chriſti eſt, ſi ſpiritus Chriſti eſt: profectò omni ſumus honore digniſsimi. Cur igitur fugiam, quod tantopere mihi debetur?

Eccleſ. 9 Reſpondeo: Primum nemo ſcit, an odio, an amore dignus ſit: licet enim nullius peccati mihi conſcius ſim:
1. Cor. 4 non in hoc tamen iuſtificatus ſum. Si igitur neſcio, an in me ſit iuſtitia illa, quæ honore digna eſt, cur quæram honorem, cum neſciam, an ſit in me meritum honoris? Stultum eſt te emere uelle: neſciens te nummos, quibus emas, habere.

1. Cor. 7 Sed finge te iam noſſe, quòd iuſtitiam habeas: finge te cum Paulo dicere: Exiſtimo autem, quòd ego ſpiritum
Rom. 8 Dei habeam, & quòd ipſe ſpiritus teſtimonium reddat ſpiritui meo, quòd filius Dei ſit, plane honorem tibi quærere non eſt æquum: Quia, ſi illa iuſtitia, quam habes, tua propria eſſet: ſiq; tu tibi eam comparaſſes, merito illius honorem iuſtitiæ quæreres. Si enim Abraham (in-
Rom. 4 quit Paulus) ex operibus à ſe cõquiſitis iuſtus eſt, habet quidem gloriam. Sed, cum ea iuſtitia, qua Abraham, et quiuis iuſtus uiuit, gratis à Deo data ſit, fit, ut eius honor Dei ſit, Deoq; aſcribẽdus, non homini. Vt enim ſuf-
2. Cor. 3 ficientia noſtra ex Deo eſt, ita eius ſufficiẽtiæ honor Dei eſſe debet.

Dices: Fateor me à Deo habere iuſtitiam: at, quia ego
1. Cor. 15 cum iuſtitia laboraui, non ego ſolus, ſed nec gratia ſola,

ſed gratia mecum: huius igitur laboris mei honorē, cur ab hominibus non requiram? Reſpondeo: memor eſſe debes illius uerbi Apoſtolici: Ipſe eſt, qui dat nobis uelle, & perficere, pro bona uoluntate. Itaque, licet tu ſimul labores cum gratia. hoc ipſum, quod laboras, gratiæ Dei eſt, qui dedit, ut uelles, & poſſes laborare. Totus ergo honorem Dei quaras, non tuum. A quo id ipſum, quod tuum eſſe putas, accepiſti ut tuum ſit nec enim tuum eſſet, niſi ille feciſſet, ut eſſet tuum. Si igitur accepiſti, cur gloriaris, quaſi non acceperis? Philip. 2 | Vide Soto. libro 2. de Iuſt.& Iur. quæſt. 2. artic. 1

Sed adhuc do tibi, ut fingas te habere iuſtitiam, quæ tua ſit: quæ ex Deo non ſit. Plane, ſi habes, tu noſti, quantis eam laboribus comparaſti. tu ſcis, quòd uſque ad ſanguinis effuſionem fuit tibi aliquando laboratum: uidiſti pugnas, & agones cum dæmone, carne, & ſanguine. Tantorum ergo laborum tam uilē requiras coronam? Certiſſimus ſum: non eſt tibi legitime certatum, ſi aliam Iuſtitiæ coronam unice quæris ab ea, quam daturus eſt ille, qui ſolus eſt iuſtus iudex. 1. Cor. 4 | 2. Tim. 4

Inſtas forſan: Non ego humanam tantum laudem ambio: ſed optarem diuinam cum humana coniunctā. Reſpondeo: Parum agnoſcis diuinam maieſtatem, ſi putas maius eſſe bonum honorem Deo coniunctum, quàm Deus ſit ſolus. Ne decipiare: totus mundus, & Deus non eſt maior Deo. Nec enim arca Dei cum Dagone maior eſt, quàm arca Dei ſola. tantus ergo tibi ſit Deus ſolus, quantum Deus, & reliqua bona. Iam & illud accipe: Chriſtus, & mundus inimici ſunt: mundus enim (inquit Chriſtus) me odio habuit: noli igitur ab inimicis Chriſti diuiti: noli coram Chriſto comparere, ornamentis 1. Reg. 5 | Ioan. 7 | Ioan. 15

ſui inimici ueſtitus. nec enim eum decipere poteris: ſicut
Gene. 27 Iacob ueſtibus Eſau indutus, Iſaac caligantem decepit.
Rurſum & illud certiſſime tene: Pater tuus Deus habet curam tui, ut noxia cuncta à te ſubmoueat, & pro
Exod. 12 futura concedant: ſi honor humanus tibi fuerit profuturus, expoliabit mundum (ſicut olim Aegyptum) ut te alienis ditet diuitijs: id eſt ut te honoret: interim patere, ut, ſi honor noxius fuerit, eum à te longe ſemoueat.

Multo plura erat mihi, Lector dicenda: ſed faſtidium tuum uereor. Dabis ueniam tamen, ſi paucula quædam adiecero: Intelligat ergo omnis Chriſtianus, quod cum
Galat. 6 à Deo conuertitur, & illuſtratur, ut noua creatura ſit: quędam accipit ſpiritum rectum, quo quæ ſurſum ſunt
Colo. 3 quærat, non honorem, qui deorſum eſt. Secundo accipit ſpiritum nouum, quo in nouitate uitæ ambulet: non quærens honorem, qui ex mundo eſt, ac ideo ue-
Rom. 6
1 Ioan. 2 tus eſt. Tertio, accipit Spiritum ſanctum, qui, cum maior ſit toto mundo, non diligit mundum, nec quæ in mundo ſunt. Quarto, accipit Spiritum contemptorem omnium ſecularium: qui maiores diuitias æſtimat the-
Hebr. 11
Philip. 3 ſauro Aegytiorum, improperium Chriſti. Quinto: accipit Spiritum, quo honores mundi æſtimat, ut ſtercora. Sexto: accipit Spiritum, quo ſe ipſum neget: tollatq; cru-
Lucæ 9 cem Chriſti, & ſequatur Chriſtum. quod ſi ſe negat, quorſum honores ambiat? Septimo: demum accipit Spiritum: quo tanto affectu quærat contumelias, quanto ambitioſi quærunt honores. libenter enim glo-
Galat. 6 riatur Paulus in cruce Domini. & ibāt Apoſtoli gaudē-
Actor 5 tes, quia digni habiti ſunt, pro nomine IESV contumeliam pati. Si igitur non contemnis, & fugis honores,

intellige te non plene uiuere ſpiritu Chriſti. Si in honore melleum inueniſti dulcorem: nondum guſtaſti, quàm ſuauis eſt Dominus. Pſalm. 45 Eccl. 1 *Si igitur totum caput hoc Chriſtus conſumit, fugam honorũ præcipiens, ne mirere: ſpiritus enim Chriſti alta quærit, humana contemnit. Quid enim mirum ſi eo redeunt flumina gratiæ, unde fluxerunt? Et ſi locum inter aquas pes columbæ non reperiat?* Gen. 8

Attendite, ne iuſticiam ueſtram. *Hic textus planius intelligitur: ſi aduertamus morem tunc fuiſſe Iudæis, gloriam & honorem ab inuicem quærere: teſtimoniumq́; alios ab alijs ambire. Quomodo uos (inquit Dominus) poteſtis credere, qui gloriam abinuicem accipitis: & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Ioan. 5 *Ex quo loco primum colligitur, Iudæos tunc opera ſua feciſſe, ut gloriam, & honorem ſanctitatis alij ab alijs haberent. Sicut etiam habetur Matthæi 23. Omnia inquit opera faciunt, ut uideantur ab hominibus.* Matt. 23 *Alterum etiam colligitur: quàm ſit longe, non ſolum à cælo, ſed à uiua fide, qui omnia opera ſua facit, ut hominum gloriam uenetur. Ab hac igitur ambitionis peſte, (quæ tunc tam late graſſabatur,) ſuos Dominus conatur auertere: iubens, ut gloriam hominum fugiant, caueantq́; uehementiſſimè, ne iuſtitiæ opera faciant humani honoris cauſa. Alioqui eorum mercede ſunt in cælo carituri. Fides enim tota eſt de ſperandis in cælo rebus, et de non apparentibus in terra. non igitur ea, quæ in terra uidentur, cõcupiſcit.* Ioan. 5 Hebr. 11 *Vt enim paulo ante dicebam ſpiritus Chriſtianus, ut amplectitur crucem, et opprobria: ita honores fugit, & reijcit.*

Te ergo faciente eleemoſynã. *Loquitur Dominus de omni elemoſyna, & ſpirituali, & temporali. Itaque loquitur etiam de officio prædicandi, & docendi, quod ex charitate fit. Hæ enim præcipuæ eleemoſynæ ſunt. Præmiſit uero eleemoſynam: quia licet orationis, & contemplationis uita emineat uitæ actiuæ: at uita Chriſti, & Chriſtianorum eſt uita actiua, ex contemplatiua procedens. Cum ergo eleemoſyna tua ex radice charitatis (in oratione flãmãtis) prorumpit: ea eſt opus, quod uehementiſsime Deo placet, ea eſt opus uitæ Chriſtianæ ſummum. Ideo Dominus incæpit ab ipſa: ſciebat enim nihil nobis commendabiliorem facere Deum, quã quòd eleemoſynas nobis porrigat: & contra; nihil nos Deo facere commendatiores, quàm quòd eleemoſynas ex* Vide S. Tho. 2. 2. queſt. 30. art. ult. *orationis ardore præſtemus. Grandis ſane ſibi ſua diuinitate Deus eſt, maximum uero nobis eum ſui nobis eleemoſyna reddit: ita quiuis grandis eſt, ſua ſibi in Deũ erecta charitate: maior uero eſt, cum hæc charitas, mente in Deum ſurrecta, ſe demittit ad humanas miſerias. Ideo Paulus dicit: Eſtote imitatores Dei, & Chriſtus, Eſtote perfecti, ſicut Pater ueſter. In quo? In amore pluente ſuper omnes.* Epheſ. 5 Matt. 5

Neſciat ſiniſtra. *Primum, quomodo ſciet in pio Chriſtiano ſiniſtra, cum in eo omne ſiniſtrũ mortuum ſit? Siquidem per ſiniſtram caro intelligitur. carnales enim ad ſiniſtram collocantur. At caro, corpuſq; noſtrum, mortuum eſt in nobis per inhabitatem in nobis ſpiritum. Si mortuum eſt, ſcire non poteſt. Quod enim mortuum eſt, deſiit à peccato: igitur & ab ambitione.* Matt. 25 Rom. 8 Rom. 6

 Matt. 3

Iam ſupra dicebam, Chriſtianos baptizatos eſſe in ſpi
ritu, & igni. Id eſt demerſi ſunt, & incluſi in ſpiritu, et
in igne: uelut intra nebulam. Porro, quia ſpiritualis dex
tra ſunt, fit, ut Chriſtianorum uita ſit in igne amoris, ue
lut in dextra, concluſa uita uero carnalis foris eſt. At
quæ foris ſunt, neſciunt ea, quæ intra domum ſunt. ne-
ſciat ergo appetitus carnis, quæ in homine fiunt interio
re. At, ſi apertius dicat. Homo Chriſtianus totus uerſe- Gene. 34
tur interius, & nunquam cum Dina uerſetur exterius. Iudi. 16
nec cum Samſone uxorem quærat alienigenam, aut cum 3. Reg. 3
Salomone Aegyptiam ducat uxorem. Quorſum enim Galat. 3
operis noſtri hæres erit honor: qui eſt filius ancillæ, cum
Chriſto, qui eſt filius liberæ?

Rurſum, ea dicimur ſcire, quæ approbamus: ea uero
neſcire, quæ improbamus. Vult igitur Dominus opus
noſtrum totum fieri propter Deum: ut in eo nihil
guſtus inueniat caro, ut cum non guſtet de opere, neſci
re dicatur.

Porro dices, Fieri nequit, quin opus noſtrum laus
humana ſequatur. At ego dico: ita Deus noſtra diſpen
ſat, ut, quia Patrem mundani dixerunt Beelzebub, ita uo Matt. 10
cent & filios: & ideo bona noſtra Deus contumeliæ per
mittit & probris.

Sed age ita ſit: laudentur ſane opera tua: nec enim id
malum eſt: imo conandum eſt nobis, ut nihil inueniant
homines in operibus noſtris, quod reprehendant. Præci- 1. Tim. 5
pe, inquit, ut irreprehenſibiles ſint: & alibi, Admone il
los non litigioſos eſſe, ſed modeſtos: omnem oſtendentes Tit. 3
manſuetudinem ad omnes homines. Imo uero credo
ſanctum eſſe, ſi laudes quæras humanas: modo non

Sapient. 41 tibi quæras, ſed Chriſto. Curam enim habe de bono no-
1. Tim. 3 mine, inquit Sapiens, & Paulus: oportet Epiſcopum
teſtimonium habere bonum, ab iis, qui foris ſunt. &
2. Cor. 11 alibi, iterum dico: ne quis me putet inſipientem eſſe.
quo loco multa Paulus in ſui gloriam profundit. at hæc
non in ſui gloriam tantum: ſed in utilitatem proximo-
2. Cor. 12 rum, ac ideo in gloriam Dei. dicit enim, factus ſum inſi
piens, (ſeipſum ſcilicet commendans:) uos me coegiſtis,
(id eſt, propter ueſtram utilitatem feci.) ego enim, in-
quit, debui à uobis commendari: cum tamen contra ego
me commendem.

Iudic. 7 Audi huius rei pulcherrimum exemplum: Viri Ge-
deonis pugnabant contra Madiam, habentes in ſiniſtra
lagenam, ubi erat concluſa lux: dextra uero tenebant
buccinas. Cum uero uentum eſt ad locum certaminis,
clangebant buccinis, frangebant lagenas, ſplendebant
lucernæ: clamabant, Gladius Domini, & Gedeonis, ne-
mo gladium ſuum intonabat: ſed gladium Dei, & ducis
Gedeonis. Ita & nos contra mundum pugnamus, &,
cum carnem mortificamus, lagenas frangimus, carne
mortificata, lux ſplendet operis noſtri. Cum uero Chri-
ſtum prædicamus, clangimus buccina. Clange quan-
tum uelis, operare, & ſplende quantum libuerit, modo
ne clangas gladium tuum: ſi clangis gladium Dei: &
Chriſti: ſi nihil aliud quæris, niſi gloriam Dei, &
Chriſti: fac quod uelis. Sed nota, quòd non profertur
lux, niſi lagena perfracta: donec enim non mortificaue-
ris te, melius eſt lucernam operis tui abſconſam, quàm
publicam eſſe.

Habetur Leuitici, 14. quòd Sacerdos omnipotentium In

dæorum oleo intingebat auriculam dextram, pollicem dextræ manus, & pollicem pedis item dextri. Itaque oleum Sacerdotale non tangebat quicquam ſiniſtrum. Quo ſignificabatur, oleum miſericordiæ non debere contingi à parte ſiniſtra: id eſt cum audimus alienas calamitates, & cum manus, pedesq; extendimus ad ſubueniendum: nihil hic ſubrepat noſtræ ambitionis, alioqui oleum tangeret ſiniſtram: ſed fiant omnia propter Deũ, ut eius oleum ſemper uerſetur in dextra.

Eleganter dicit ſponſa: Læua eius ſub capite meo: ſed dextera eius amplexabitur me. ubi ſunt mille myſteria. Cantic. 2 Sed noſtrum hoc eſt, Læua ſub capite, uideri ab oculis nequit: dextram amplexantem uident oculi eius, qui amplexu conſtringitur. Læuam ergo ſponſa non uidet: uidet uero dextram. At in læua ſponſi ſunt diuitiæ, & gloria, ſcilicet temporalia: in dextera eſt longitudo dierum, id eſt æternitas. Prouer. 3 Dicit ergo fidelis ſponſa, ſe oculos habere totos in æternitatem defixos: diuitias uero & honores, ut læuam manum, non aſpicere. quaſi audires Paulum dicentem: Quæ retro ſunt obliuiſcens, ad Philip. 3 anteriora me extẽdo. Quòd ergo Chriſtus dicit: Neſciat ſiniſtra. hoc ipſum ipſe ſponſus dixerat: Habeto læuam meam ſub capite tuo. habere non prohibeo, modo ſub capite habeas.

Tu autem cum oraueris: intra in cubiculum tuũ, & clauſo oſtio, &c. In primis, uerbum Græcum eſt tamion: pro quo nobis eſt cubiculum. Significatq; tamion, penetrale, et intimam partem domus, ut Dominus non ſolũ uoluerit ad orationem cubiculũ: ſed intimam & ſecretiſſimam partem domus.

*Iam multa ſunt colligenda. Primum, quod ex hoc lo-
co data eſt facultas orandi priuatim: non in Eccleſia ſo-
lum, ſed & in quauis domo, nec in nobiliore parte do-
mus: ſed etiam in uiliore, & abiectiore. Dubia erat olim*
Ioan. 4 *Samaritana: an orandus eſſet Deus Ieroſolymis, an
in monte Samariæ? at huic quæſtioni reſpõſum ſit: Ora-
ri Deus poteſt etiam in cubiculis domus noſtræ. Videbi-
tur forſan alicui exigua gratia hæc, quã Dominus Chri-
ſtianis conceſſit, ut in cubilibus ſuis orare Deum poſ-
ſent. At mihi uidetur hæc gratia, ex ſummis gratijs
una. Quod enim Deus dignetur ſe tractari, adorari,
& ad colloquium noſtrum uenire: etiam in domibus
noſtris, etiam in cubiculis noſtris, etiam in ſecretiſſimis
locis, licet abiectiſſimis: hoc uero infinitæ dignationis*
Pſalm. 79 *eſt. Dignatio fuit, quòd Deus olim, non niſi in templo,
& loco abſcondito, & cui nulli fas erat ingredi, ſede-
ret ſuper Cherubim: & magni beneficij loco habeba-*
Pſalm. 10 *tur: quòd Dominus eſſet in templo ſancto ſuo, cuius
erat ſedes in cœlo. At nunc quiuis in domo ſua ſedem
Dei habere poteſt. Videri ſane Deus poteſt hominum
ardens amator, qui, quam libet, occaſionem captet, ho-
minem tractandi, & amplectendi: & in quouis lo-
co, etiam ſordido, cum homine loquendi, & familia-
riter conuerſandi.*

*Secundo collige: ſi Dominus non ſolum orari in cu-
biculo uult, ſed clauſo etiam oſtio, igitur diliciari ſpon-
ſus cum ſponſa uult. ſed, quia ſponſus uerecundus eſt,
non in aperto, ſed in occulto ſuas delitias uult. Veriſ-*
Prouer. 8 *ſime olim dixerat Deus, Delitiæ meæ eſſe cum filijs ho-*
Prouer. 8 *minũ. & aliquanto ſuperius: Delectabar, inquit, per*

ſingulos dies, ludens coram eo, ludens, non, inquit, in cœlo, ſed in orbe terrarum. Itaque ludere uult Deus cum filijs hominum, non in templo ſolum, ſed in toto orbe terrarum. Sed cur ad tua ſuauia loca quæris oc- cultæ, ò inclyte rex? Num, quia rex es, nos uero ſerui, pu- det te iocari cum ſeruis? Minime id quidem: ſed ne eius interpellentur delitiæ, ne ue illa intima pax, quam in anima efficit, à muſcis pungentibus interturbetur. Si- mulq; indicauit, quàm uelit ſuauitates illas nulli pate- re. Iraſcitur enim, ſi garrula mens, ea proferat in pu- blicum, quæ à ſponſo accepit in tanto ſilentio.

Tertio collige, tam eſſe profunda, tam diuina, tamq; ſubtilia illa diuina colloquia, ut ea percipere nequeat animus, niſi in ſumma pace, ſilentio, & attentione loca- tus. Dicit ſponſa: Quis det te mihi fratrem meum, ſugentem ubera matris meæ? ducam te, introducam te in cubiculum matris meæ. (ſcilicet Virginis ſacræ, quæ erat fere ſemper, orans in ſuo cubiculo) ibi me docebis, & ego potabo te, &c. Ibi, inquit, in cubiculo clauſo me docebis: quia illa doctrina adeo eſt ſubtilis & tenera, ut niſi à ſumme ſilenti & attentiſſimo animo percipi non poſſit. Erat Elias in ſpelunca: tranſit ſpiritus, tranſit commotio, tranſit ignis, non in his Dominus, tranſit aura, ut ſibilus tenuis: ibi Dominus, & in ea ſilentiſſima aura docet Eliam Dominus, & cum Elia loquitur familiariter & iucunde. Et nota, quòd non audit Dominum Elias, niſi prius operto uultu, ut nihil uideret. Quia, ſi audire uis Dominum, ope- rire neceſſe eſt uultum, ne quicquam circunſtans uide- re queas.

Cantic. 8

1. Reg. 19

1. Cor. 4. Quarto nota ex Paulo, quod Christianus, qui ſanctè uiuit ædificat in anima ſua aurum, argentum, & gemmas: ſcilicet ædificat charitatis, & aliarum uirtutum incrementa. Eſt uero artificium adeo præclarum: cœlantur & poliuntur lapides huius ædificij adeo mirabiliter: ut non niſi in ſummo ſilentio fabre fieri poßint. Sane,
3. Reg. 6 cum ædificabatur templum Salomonis, non audiebatur malleus, ſerra, aut quidpiã aliud. Indicium id erat ſilentij, & tranquillæ ſerénitatis, qua ædificium animæ ædificandum eſt. Merito igitur requirit ſolitudinem intimæ partis domus, & ſecuritatem odij concluſi.

Quinto nota: quòd, cum Dominus dixiſſet: Intra in cubiculum, claude oſtium, adiecit, Vt oratio tua ſit in abſcondito, id eſt hæc media quære, ut orationem facias abſconditam, Vbi duo aduerte. Primum, ſi uſu tuo, aut dono Dei, oratione habes cum Deo intimam, ſine cubiculi, aut oſtij neceßitate, tunc nõ eſt neceſſe cubiculum adire:
Pſal. 102 Sed, cum Dauid in omni loco dominationis Domini benedicat anima tua Domino. &, quis hunc uſum, & facilitatem orandi in ſanctis ſuis Chriſtus, & Apoſtolus
Luce 18 optant, ideo dicunt, Oportet ſemper orare, et nunquam deficere. Et Paulus: Sine intermißione orate. uidelicet
1. Theſ. 5 notantes, & magnitudinẽ utilitatis, & dulcedinis, quæ in continua oratione habetur: alioqui nõ diceretur. Semper orate.

Alterum eſt: Quid ſi intraſti cubiculum, & clauſiſti oſtium, nec dum tamen oratio tua abſcondita eſt: uane profecto laborem tuum conſumpſiſti. Ego quidem ex uerbis Domini olfacio, quod, ſi pio animo intras, et claudis cubiculum tuum, curabit Dominus abſconſam

facere orationem tuam. hæc enim ille media requiſiuit à nobis. ſuum erit, tranquilla et ſilentem orationem præſtare. Quod, ſi hanc non habemus, culpa noſtra fuerit. Quòd, ſi etiam culpa noſtra non eſt, certe ſi oratione fere na priuamur, eius merito non priuabimur.

Sexto nota, quam in promptu, & uelut ad manum orationem noſtram Deus uoluerit eſſe cum ad eam exercendam, cubicula noſtra deſignauerit: pigritamur adire templum, ſi remotius eſt: pudet Eccleſiam ingredi, ſi ueſtem habemus abiectam: Vt igitur omnis non orandi occaſio, eſſet prope eſt uerbum in ore tuo, & in domo tua, intra in cubiculum tuum.

Vbi grauiſsimam orandi neceſsitatem indicauit Dominus. Si enim neceſſaria non eſſet, aut, ſi multũ diferri poſſet, non niſi in templo fieri permiſiſſet. Vbi etiam nota, quàm abſtulerit Dominus Chriſtianis (maxime fœminis, in quibus orationis deuotio crebrius ſolet inueniri) uagandi, & exeundi de domo, cauſas & occaſiones, ſi quidem ad orandum, domum & cubiculum mandauit. Rom. 11

Demum nota: Non dixit Dominus, Intra cubiculum claude oſtium, flecte genua, aut in faciem tuam procide: ſciebat equidem Dominus, quod moles corporis noſtri nimis diu ſuper genua conſiſtere nequit. Dictum enim eſt, corpus, quod corrumpitur, aggrauat animã, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. At ipſe uolebat nimis diu conuerſari nobiſcum, ideo non exegit, ut flecteremus genua. Igitur, cum dicit, Claude oſtium, idem eſt, ac ſi dixiſſet. In oratione diu conſiſte, alioqui quorſum clauderes oſtiũ? Cum uero di- Matth. 6 Sapien. 9

cit, Ora Patrem, perinde eſt, ac ſi diceret: Eo poſitu corpus tuum compone, quo ad diuturniorem orationem aptius uideris eſſe.

Graue tamen dubium nos undiq; circunſtat: Num Dominus abſterruit nos ab oratione in eccleſia? An non efficior, & impetrantior eſt oratio in Eccleſia? An non
Eſaiæ 59 Eccleſia uocatur domus orationis? An non Eccleſiam ita Deus diſpoſuit, ut orantes in ea, minus dæmonum pateant incurſibus? Cur igitur orationi, non Eccleſiam ſed proprium cuiuſq; cubiculum deſignauit? Primum huic dubio dici poterat: Chriſtum non curaſſe, orationi templum dedicare: id enim erat euidens: ad orandum enim templum eſt inſtitutum. Illud uero uoluit docere, quòd in dubium uocari poterat, ſcilicet, an domibus noſtris eſſet Deus orandus.

Secundo dici poteſt, quòd licet multum commodi orationi ex templo accedat: at tantopere odit Deus humanæ laudis amorem, ut potius uelit orationem in cubiculo minus efficacem: quàm in templo ambitionis labe fœdatam.

Tertio: Fateor prolixam orationem à templo multum acceſsionis habere, ſed diffiteri nequeo eandem (in oratoribus imperfectis) multum habere periculi. Si enim pij orantem uident, laudant: En periculum ſuperbiæ. Si impij uident, mordent: En periculum acediæ á quibus tuta in cubiculo, ut in turre murata, oratio eſt.

Quarto. Dominus inſtituebat populum, qui frequentiſsime oraret qui frequentiſsime Deum alloqueretur: ideo fuit neceſſe templa priuata cuiuis concedere,

ſiquidem

ſiquidem id in Eccleſia fieri nequit, quomodo enim ſub
inde domum tuam exeas, quomodo noctu templum Dei
frequentare poſſis? Illas igitur orationes, quas Eccleſia
in eccleſia fieri inſtituit, certum eſt in Eccleſia fieri debe
re, At alias à nobis orationes feruentiores, frequentio-
res, & prolixiores Dominus requirit: quas commode in
tuo cubiculo fundas.

Quinto: Si credentium nunc (ſicut olim) cor eſſet u- Act. 4
num, & anima una, optimum eſſet orantes in Eccleſia
perſeuerare. At, uel ex tunc indicauit Dominus futu-
rum, ut non omnes haberent cor, & animam unam: ſed
quòd futura eſſet multis aliorum oratio moleſta: adeo
ut multos cogerent ab oratione ceſſare. Verum Domi-
nus noſtras uehementiſſime orationes diligit: ideo, ne ceſ
ſent, dicit: Si periculum orationi eſt ex publico, ſecuri-
tatem ei præſtemus ex occulto, nihil non faciamus, ne o-
ratio ceſſet. Pretioſum oratio margaritum eſt: ne nobis Matt. 13
pereat, in tuto reponamus loco. Suauiſſimus eſt orationis Apoc. 5
odor ex incenſo, & adipe cordium eleuatus: abſconda-
mus eum, ubi à uento nō diſſipetur. Scala oratio eſt, qua Genes. 28
anima aſcendit in cœlū: caueamus, ne à uiatoribus im-
pellatur, & cadat.

Orantes autem nolite multum loqui. *Non mi-*
nus dubium hic nos premit, quàm loco ſuperiori. Quid
enim? Damnat ne Dominus orationes tam prolixas Ec-
cleſiæ? Damnat ne orationes priuatas, quæ plus nimio
durant? Damnat ne orationes, & preces quaſdam ſatis
multiloquas, quæ in libellis precatorijs circunferuntur?
Ad hoc primum reſponderi poſſet, quòd loqui in oratio
ne priuata eo maxime inſtitutum eſt, quo mens corpo-

ris onere depreſſa, ad Deum eleuaretur. Quaſi uox eſ-ſet flabellum, quo in mente ignis accenderetur: aut potius fumus per capnionem aſcendens, quo ignis in fornace luceſcit. Si igitur mens adeo deuota eſt, & inflammata, ut ijs adminiculis non egeat, profectò etiam, ſi uox orantis Annæ non audiatur, oratio tamen acceptabitur. Quia uero Chriſtus hos animos accenſos in ſuis fidelibus optat, ideo, ne multũ loquantur, præcipit. Quaſi diceret: Volo uos adeo eſſe flãmantes, (utpote qui baptizati eſtis ſpiritu, & igni) ut non ſit neceſſaria oratio multiloqua.

Vide Sau. Thom. 2. 2 quæſt. 3 3. artic. 12

1. Reg. 1

Math. 3

Secundo, & acutius reſponderi poteſt, quod cum oratio multum habet uerborum, paucum uero ardoris, & ſpiritus, illa multiloqua eſt: at, ſi multum habeat uerborum, ſed multo plus feruentis charitatis, non multiloqua, ſed multiſpirita (ſi ita loqui licet) nominari debet. Quæuis enim res ab eo, quod in ea dominatur, nomen ſibi uendicat. Sicut carnales homines, caro, terra, puluis nominantur. Imo & diaboli dicuntur. At contra, uiri pij, ſpirituales, cœleſtes, Angeli, & dij dicuntur. Igitur, ſi in oratione multum loqueris, & multum etiam ardes: oratio tua non eſt multiloquium. At, ſi multũ loquendo, nihil ferues, multiloqua oratio eſt, hanc faſtidit Dominus.

Ioan. 6

Pſalm. 81

Tertio dicamus, quod qui multis egent, multa etiam petant, multumq́; (ſi libet) in oratione loquantur. Porro qui uno tantum egent, unumq́; anhelant, & ſuſpirant, unũ petant, non multa loquantur. At pij Chriſtiani nõ multis egent, nec multa ſuſpirant. Habentes enim uictum, et quibus tegantur, his contenti ſunt. Vnũ

1. Timo. 6

eſt dumtaxat, quod totis uotis deſiderant: Id, quod olim Iacob ad fratrem Eſau dicebat, Hoc uno, inquit, tantum indigeo, ut inueniam gratiam in oculis tuis. Ita & Chriſtianos cupit Chriſtus hoc unum quærere, & ideo non multa efflagitare. Geneſ. 33

Quarto: Si textum expendas, non inuenimus dictum, Nolite multum loqui laudantes Deum, aut benedicentes. Id enim non uetat Dominus. Cuius ſignum ſunt preces horariæ, quibus laudes Dei continue concinnit Eccleſia. Sed inquit, Orantes nolite multum loqui. Quod ad duo referri poteſt: uidelicet ad petitiones, quæ uulgato nomine orationes dicuntur: & iudicio meo iubet Dominus, ne multum uerborum expendamus: minutim perſequentes etiam minima, quæ nobis optamus. Quaſi uero Deus illa ignoret, aut quaſi Deo limites figamus, ne aliud faciat, quam quæ petiuimus. Quid enim opus eſt, ſi filio petis neceſſaria, minutim à Deo petere pileū, ueſtem, pallium, calceos, & reliqua proſequi? Satis eſt dicere, Domine, da filio meo, quæ noſti eſſe neceſſaria. Secundo referri poteſt ad eam, quæ maxime oratio eſt, ſcilicet ad eleuationem mentis in Deum: quam conſtat non multis uerbis egere.

Demum, ſicut nimius affectus orationis filum reſcindit: ita qui orando, uerbis nimis inhæret, affectuum filum aliquando diſſecabit. Certe Chriſtus in agonia multa ardebat, pauca dicebat. Vide San. Thom. 2. 2 quæſt. 83. ar tic. 13

Scit Pater ueſter. Iterum ſe nobis offert dubium, quod alios torſit. Si Pater ſcit, quid opus nobis ſit? cur igitur orari uult? Num patres carnis, cum ſciunt filios indigere, orari ſe uolunt? imm et heri, qui ſeruos hābēt, orari Lucæ 22

cupiunt, ut neceſſaria prouideant? Quid igitur cupit orari Deus? Reſpondeo ex regula, quam puto ueram, & multis locis diuinæ Scripturæ conuenientem. Quòd licet Deus diſpoſuerit homini, in uita ſpirituali prouidere: ita tamen uoluit hominem ſe gerere, ac ſi proprijs uiribus, & induſtria ſua ſibi bona debeat comparare. Ita uoluit hominem in ſuo negocio laborare, ac ſi Deo nihil de homine eſſet prædeſtinatum. Id uoluit dicere Sa-

Eccleſ. 15 *piens: Poſuit, inquit Deus, hominem in manu conſilij ſui, ad quod uolet extendet manum ſuam. Ergo cu-*

Sapient. 12 *ra tui Deo eſt, ſed ita curabit, ſi tu pro te oraueris, & laboraueris.*

Sic ergo uos orabitis, Pater noſter, qui es, &c. *Dum ſuſpicio huius orationis inæſtimabiles diuitias, & ingenijs mei tā exiguas uires: ſilere melius eſſe uidebā, quàm loquendo de re tanta, pauca loqui. Sed age, non nihil eſt audendum.* Pater. *Non equidem falſo Pater, nec ſola legali adoptione, ſed uoluntaria per gratiam*

Iacob. 1 *generatione, ut Iacobus dixit: Voluntarie, inquit genuit nos uerbo ueritatis, ut ſimus nos initium aliquod creaturæ eius. Petrus uero hanc generationem uocauit*

1. Petr. 1 *regenerationem, cum dicit: Benedictus Deus, qui ſecundum ſuam magnam miſericordiam regenerauit nos in ſpem uiuam, in hæreditatem incorruptibilem, &c. Porro Ioannes natiuitatem ex Deo nominauit, dicens:*

Ioan. 1 *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: qui non ex ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, aut uiri, ſed ex Deo nati ſunt. Vbi eſt ſumma admiratio, quòd ſummus*

2. Petri 1 *ille rerum omnium princeps, non modo homines adoptauerit in filios, ſed etiam Diuinæ fecerit conſortes eſſe.*

natura. Videlicet etiam deitatem, quam per naturam Filio dedit unigenito, eandem per gratiam pijs donauerit uniuerſis: ut, ſicut Filius eſt Deus per naturam, ita ſint homines dij per gratiam, ſintq; filij excelſi omnes. O rem ipſis Angelis ſtupendam. O rem ipſomet Deo dignam. Transfundunt ſuam eſſentiam parentes in filios, non eandem illam, quam ipſi habent, ſed ſimilem: nec ita transfundunt, ut filijs liceat cum data eſſentia æternum durare. At transfundit Deus ſuam in homines eſſentiam, non aliam ſuæ ſimilem, ſed ſuam, quam ipſe habet: & ita transfundit, ut liceat accipienti (ſi uoluerit) eam æternam poſſidere. Ad eum, inquit Christus, ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Apud eum, inquit, tam gratioſe, ut dicat Chriſtus, Oro, Pater, ut unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint. Pſal. 81 Ioan. 14 Ioan. 17

Hanc rem incredibilis dignationis nullus poterat mereri, niſi Chriſtus: ex quo, & per quem eſt omnis paternitas in cœlo, & in terra. Siquidem (ut Paulus habet) prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum. Cum igitur per Chriſti merita nos filij Dei ſimus, hoc trophæum, hocq; brauium primo huius orationis loco Chriſtus collocauit. Ephes. 3 Ephes. 1

Et quidem meritiſsime. Iudico enim nihil eſſe, quod magnificentiam Dei magis illuſtret, quàm quòd Pater ita uocetur. Nulla ferè laus Deo maior, quàm quod Pater ſit uerbi æterni, Paterq; ſit Chriſti, qui uerbum æternum eſt. Atqui eo ipſo, quo Patrem noſtrum cum nos nominamus, Patrem etiam Chriſti, per quem, &

in quo nos filij ſumus, recenſemus. Igitur nullam potuerimus nos maiorem Deo cātare laudem, quam Patrem noſtrum eum appellantes.

Iam uide, quam ſapienter Chriſtus docuit nos, Deū nominare Patrem, non uero regem, principem, aut etiā Deum. Plane (ut exiſtimo) nullæ rationes, nulla momenta maiora poterant excogitari ad Dei animum in nos flectendum, quàm Patrem noſtrum eum nominando. Siquidem ipſa natura cogit patrem filiorum commodis

Ñaiæ 46 conſulere: Ego, inquit, feci, & ego feram. At Domine, ſi, quia feciſti, feres: nunc non modo feciſti, ſed etiam genuiſti, non modo factor es, ſed Pater: feres igitur, ſanabis, & ſeruabis. Tum & ipſa ratio demonſtrat, te nobis propitium futurum. Enimuero, ſi dediſti nobis, ut Pater noſter eſſes, dabis & reliqua, quæ in hac oratione rogamus. Paulus dicit, Si pro nobis tra-

Rom. 8 didit illum, quomodo non cum illo donabit nobis omnia? Ego audeo dicere: Si nobis te, Filiumq; tuum tradidiſti, quomodo non tecum cuncta donabis? Plane ſciebas, quis eſſes, qui eſſemus, & qui futuri ſimus. Et nihilominus te in nos effudiſti, ac ſi nos tanto honore, tantiſq; opibus eſſemus digni. Imo uero, licet indigni ſimus: iam quod Patrem te noſtrum profeſſus es, tua te benignitate cogente foues nos, amas, & ſanas. An non te huius rei præclariſſimum tribuiſti exemplum, cum tuæ

Lucæ 15 ſubſtantiæ prodigum Filium ita amaſti, accurriſti, in eius amplexus, & oſcula ita ruiſti, ac ſi nullum alium filium haberes?

Noſter. Scio ex parentibus multos, qui ſpurios agent filios, ita uero amant, ut pudeat publice talium ſe

filiorum parentes profiteri. At, ò rex, non ſolum nos filios genuiſti, uiles alioqui, & immerentes, ſed & amaſti, et publice uoluiſti te Patrem noſtrum uocitari. Hanc enim orationem publicam eſſe placuit, cum Patrem te noſtrum dici præcepiſti. Quod, ſi tam effuſæ tu charitatis es, ut Patrem te uernum appellari digneris: digniſſimum etiam eſt, ut nos tam profundæ ſimus humilitatis, ut nemo ſuo merito præſumat patrem te ſuum dicere: ſed commune potius meritum audaciam præbeat Patrem noſtrum interpellandi. Sicut qui ſolus eſt, gigantem aggredi non audet: at cum multis aggredi non ueretur.

Interim tamen admiror, quàm eſt Deus charitatis amator. Siquidem hanc dictionem, noſter, apponi uoluit, ſine qua patrem ſe nominari nolebat. Pater, ſonat charitatem Dei ad nos, & noſtri ad Deum. Sed hæc charitas manca eſt, niſi noſter addas, ubi charitas inter nos mutua deſignatur. Itaque, ſicut Sacrificium Miſſæ, Corpus ſcilicet Chriſti toties ſigno crucis à Sacerdotibus munitur, ut uidelicet corpus Chriſti crucis memoria commendetur: ita & oratio noſtra, ut grata ſit, ſigno charitatis ad Deum, & ad nos, ipſo initio muniri iubetur. Et quidem præparat Dominus orationem fundi ſecreto, in cubiculo, & oſtio concluſo. Sed nec ſibi placet oratio ſecreta, niſi fratrum noſtrorum amore, et amoris profeſſione ſignata.

Qui es in cœlis. O rex ſumme, et inclyte princeps, re uera in cœlis es: in Filio, ſcilicet tuo, & in Spiritu ſancto. Hi tibi in ſe dignum præbent habitaculum. Hi tibi dignas præbent delicias. Hi multo felicius enarrant Ioan. 14

Pſalm. 18 *gloriam tuã, quam cœli iſti uiſibiles. Hæc uera tua laus eſt, quod in talibus cœlis ſis, maieſtatis tuæ, & magnitudinis infinitæ capacibus. Hinc ſecunda tua laus eſt; quod in angelis ſis, quod'q; hi ſedes tibi ſint ſed longe tua maieſtate minores. Hanc laudem tertia laus ſequitur, quod in cœlis ſis ſedens, tanquam in ſede, ex quorum pulchritudine, quam oculis noſtris haurimus, animo conijciamus, quanta ſit gloria ſedentis in eis.*

Gaudeo, quod altiſſimum ſit hoc refugium tuum: tam
Pſalm. 90 *ſcilicet excelſum, ut nunquam accedat ad te malum, & flagellum non appropinquet tabernaculo tuo. Quid non gaudeat filius, quod Pater in tam tuto ſit loco, ut nihil illi incõmodi contingere poſſit? Gaudeo rur-*
Geneſ. 3 *ſum, ſi in cœlis es, quod ego terra ſim. Dant enim terræ ſuas opes cœli: nec unquam dando laſſantur. Plane cœli circumeunt terram ſuſtentant, illuſtrant, compluũt, omnibus'q; rerum theſauris diuitem reddunt. An non gaudebo, quod Pater meus cœlum impleat, quod'q; ego terra ſim? Iam uideo cœlum terræ nonnunquam lucem negare ſuam. Atqui bona ſpes: Non nimis diu negat. Sed ubi negat, ſolitis ſolet ſplendoribus exhilarare. Ita plane, cum offers faciem tuam, omnia turbantur.*
Pſal. 103 *Sed, ubi emiſeris ſpiritum, renouabitur facies terræ. Quod, ſi etiam pluuias, frigora, niuium'q; rigores cœli tribuunt terris, id totum in terræ commoda cedit. Videlicet, ut poſt hyemem ueris ſuccedat pulchritudo, et æſtatis diues copia. Iam, ſi nos tu Pater filios rigoribus preſſeris tribulationum, id plane facis, ut ex nobis fructus colligas maiores.*

Pater noſter, qui es in cœlis ſicut ſol, ſicut luna, et ſicut

ſtellæ. Si anima noſtra in die gratiæ, & iuſtitiæ fuerit, uidebit Deum ſuper ſe, ſicut ſolem ſplendentem. At, ſi in nocte peccati, & culpæ anima ſomno depreſſa iacet, uidebit quidem Deum: ſed qui minore luce fulgere, uideatur, uidelicet ſicut lunam. Fieri etiam poteſt, ut non luce Lunæ peccatrix anima fruatur ſed minore, ut ſtellarũ. Et tanta poteſt eſſe uitiorum uelut nubes, ut omni luce deſtituta Aegyptiacis tenebris obruatur. Iſaiæ 58 Exod. 10

Sanctificetur nomen tuum. Harum trium, quæ ſequuntur, petitionum hic eſt breuis ſenſus, & ordo: Filij fideles ante omnia quærant, ut nomen Dei & gloria per totum mundum diuulgetur. Secundo, ut omnes, quibus nomen Dei diuulgatum fuerit, illi pareant, eiq; obedientiam, ut regi præſtent. Tertio, ut in obedientia ſemel probati perſiſtentes, non ſuam, ſed Dei in omnibus faciant uoluntatem. Horum primum petimus, cum dicimus, ſanctificetur, id eſt, innoteſcat omnibus nomen tuum. Secundum petimus, cum rogamus, Adueniat regnum tuum, ut omnes tuo imperio pareant. Siquidem grauiſſima culpa fuerit, quem ſemel regem nouerunt, ſuper ſe nolle regnare. Tertium petimus, cum oramus, Fiat uoluntas tua. Luc. 19

Plane, ſi cum dico, Pater, amorem meum in Deum profero: cum uero dico, Noſter amorem in proximos oſtendo, æquiſsimum eſt, me ea primitus orare, quæ hunc amorem apertius indicent. Indicatur uero ſi gloriam Patris cupio, &, ut eam norint filij deſidero. Vtrumq; uero complector, cum nomen Dei ſanctificari efflagito.

Et quidem, iudicio meo, fere idem eſt, Sanctificetur

nomen tuum, & Mitte operarios in meſſem tuam. Nam
Lucæ 10 meßis quidem multa, ſed operarij pauci. Siquidem per operarios, nomen Dei euulgatur. At, quia prædicatores mali, aut tepidi (licet Deum eſſe pronuntient) non oſtendunt tamen quàm ſanctus ſit: ideo Dominus merito di-
Lucæ 24 cat, Sanctificetur. Id eſt, mitte uiros potentes opere, & ſermone: qui gentibus aperiant, quàm ſanctum ſit nomen tuum, quàm ſanctus ipſe ſis. Pulchre ſiquidem Dominus non dixit, Exaltetur nomen tuum, aut benedicatur, aut magnificetur (quæ uocabula paßim inuenias in ueteri lege, in qua Deus potens uideri uolebat, benedictus, magnus & altus) ſed legi nouæ uocabula noua conueniunt: ſanctificetur, inquit, nomen tuum: notum ſcilicet ſit omnibus, quàm ſanctus, quamque purus ſis. Videlicet, poſtquàm Chriſtus ſuo ſanguine purificauit omnia, poſtquàm Deus in Chriſto ſanctificauit omnia, quæ ſunt in cœlis, & quæ in terris
Coloſſ. 1 uoluit Chriſtus huius tam præclari facinoris notitiam ad omnes peruenire. Sciant igitur omnes, inquit Dominus, quàm Deus ſit ſanctus, quàmq; nolit iniquitatem: quia ut peccatum aboleret, ut peccatores mundaret, ut
Pſalm. 5 mundum ſanctificaret, Chriſtum ſuo ſanguine fœdari permiſit.

Eſaiæ 63 O Chriſtum, uere ſui Patris eximium laudatorem. Sanctificetur, inquit, Sanctum te omnes uideãt. Quia glorioſior multo es, quia ſanctus, quàm quia potens, aut ſapiens. Olim condens mundum ſapiens, & potens apparuiſti, nunc uero oſtende, quàm ſanctus ſis. Vide, obſecro: Genuit potentia Sapientiã: Potentia rurſum & Sapientia produxerũt ſanctitatẽ. In ſanctitate ceſſa

uit omnis productio: quia, cum Deus monſtratur potens, ſapiens, & ſanctus: iam nihil deeſt: quod cupiat a nobis agnoſci.

Quid uero non alia ratione ſanctificauit Deus mundum, quam per incarnationem, mortem, & reſurrectionem Filij ſui, per quas uiſus eſt Deus ſanctus, & iuſtificās nos: ideo (quantum ego arbitror) ſenſus Chriſti in hac petitione fuit, Pater, qui homines, in Filio tuo, filios tuos effeciſti: declara, & manifeſta hominibus opus ſanctificationis tuæ, ubi uideant, quam ſanctus es tu, quàm pius, & quàm bonus. Nec enim ita hominum animi rapiuntur cum te audiunt, aut potentem, aut ſapientem, aut iuſtum: quàm, cum audiunt, te ſanctum, & ſanctificatorem omnium.

Adueniat regnum tuū. *Illud eſt plane, quod Baptiſta proclamabat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit in uos regnum cœlorum.* Matt. 3 Marci 1 *Quæ etiam uerba Dominus initio ſuæ prædicationis uſurpauit. hoc regnum eſt, de quo ipſe Dominus dicebat: Regnum Dei intra uos eſt.* Luc. 17 *Olim enim in ueteri lege regnabat peccatum in noſtro mortali corpore, ſi quidem ante legem peccatum erat in mundo, licet peccatum eſſet mortuum, uidelicet, quia non adeo agnoſcebatur.* Rom. 6 Rom. 6 *In lege uero peccatum (occaſione accepta ex legis prohibitione) maiores uires accepit. Peccatum enim per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.* Rom. 7 *Igitur regnabat peccatum tempore legis. Ideo Apoſtolus dicit Chriſtianis: Peccatum non dominabitur uobis, nō enim eſtis ſub lege.* Rom. 6 *Indicans tempus legis fuiſſe tempus quo triumphos egit peccatum de hominibus.*

Porro, quia per Chriſtũ uetus homo noſter (peccati, fomes, ſcilicet) crucifixus eſt, ut corpus & maſſa pecca-
Rom. 6 ti deſtruatur, (uidelicet eius incentiuo extenuato) fit neceſſario, ut regnum peccati per Chriſtum ceſſauerit, & regnum Dei acceſſerit. Rogamus igitur, ut, quia acceſſit, ueniat, & habitet in nobis, data, ſcilicet obedientia Deo negata uero peccatis.

Sed percontaris, ſi iuxta ueritatem Chriſti, re-
Lucæ 17 gnum Dei intra nos eſt: & regnum non ſolum appropinquabit, ſed etiam iam appropinquauit, cur hic Dominus iubet orare, ut ueniat regnum? Reſpondeo, Equidem ex meritis Chriſti, ex Dei uoluntate, ex Sacramentorum efficacia, ex prædicatione Euangelij, iam regnum Dei intra nos eſt. Si uero needum illud accepimus, noſtra id culpa uenit. Sicut, contra in lege ueteri, ex legis efficacia, & ſuorum Sacramentorũ uiribus, omnes erant in peccato. Siquidem legalia Sacramenta, nec continebant; nec cauſabant gratiam ex ſe. At multi ex diuina miſericordia erant tunc ſine peccato. Cum ergo nunc, cum gratia abundat, multi ſint ſine gratia: merito rogamus, ut ueniat ad nos regnum Dei.

Secundo reſpondeo, quòd iam ſupra dixiſſe me memini: Vult Deus, noſtras diuitias (licet iam nobis partæ ſint per Chriſtum) noſtra induſtria à nobis parari. Ergo licet regnum iam acceſſerit: ita tamen uult Deus, ut nos illud petamus, & ad illud nitamur, ac ſi uiribus noſtris eſſet uenturum, & uiribus Chriſti non ueniſſet. Cum tamen re uera non uiribus noſtris aduenerit, ſed Chriſti. Recte ergo dictum eſt, Conuerte nos Deus,

& conuertemur. Recte etiam dicitur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. In primo opes noſtras paratas affirmamus, in ſecundo induſtria noſtra deſideratur. Treno. 5 Zacha. 1

Igitur Sacramentis eccleſiæ iam patet fons domus David. Sed rogamus, ut Deus faciat nos ex eo potare. In medio eccleſiæ eſt arbor uitæ, fructibus cæleſtibus onerata: petimus tamen, ut his fructibus fruamur. Brachium Domini, eiuſq; dextera iam fecit uirtutem: oramus tamen, ut brachium hoc nobis reueletur. Demum iam Euangelium prædicatum eſt: Sed quia pauci credunt auditui noſtro, ideo rogamus, ut ſimus nos ex illis, qui credunt. Vides quam conſequatur hæc ſecunda petitio priorem. Rogat prima, ut prædicetur regnum, rogat ſecunda, ut à nobis ſuſcipiatur. Zacha. 13 Gene. 2 Pſalm. 117 Iſaiæ 53

Non libet ſilere, quod hic mihi ſuccurrit, uidelicet quod cum anima legibus Dei obedit, regnum Dei eſt. Quaeuis anima, cũ Deum habet ſibi fauentem, regnum intra ſe habet. O uere rem admirabilem. Totus ſane mundus regnum Dei eſt. At uero ita cupit Deus imperium animæ: ut uni animæ imperare, regnum ſibi eſſe putet. Equidem multo pulchrius regnum Deo eſt unica anima, quam totus, hic uiſibilis orbis. Siquidem corporeus mundus ſubiectus eſt animæ: & propter animam hic mundus factus eſt totus. Quis igitur non ſtupeat animæ capacitatem, intra quam regnum Dei eſt: ex Chriſti, regis huius regni, præſcripto? Imo quis non ſtupeat, quòd ipſius etiam Dei, anima noſtra ſit ſuo modo capax? Vehementius ſtupeo, quòd Deus ad animam ueniat & in ea manſionem faciat, Pſalm. 8 Ioan. 14

quam quòd regnum Dei intra nos ſit.

Demum aduerte, quod per fidem ſolam, licet in peccato ſimus, iam dicatur Deus, licet non plene, in nobis regnare. Regnum ſiquidem non ſolum ex bonis conſtat, ſed etiã ex malis. Igitur per fidẽ ſubiecimus collũ Deo, uolumusque Deũ regnare ſuper nos, et ita ad regnũ Dei, et Chriſti ſpectamus. Vide igitur pulchrũ ordinẽ. Prima petitio petit prædicationem. Secũda fidem: Tertia charitatẽ.

Fiat uoluntas tua. Precamur, fiat uoluntas tua, nõ a te: ſcimus enim, quòd uoluntas tua a te ſemper fit: ſed a nobis. Eſt igitur ſenſus: Faciamus nos, Domine, tuam uoluntatem, dum ſumus in terra, ſicut faciunt ij, qui habitant in cælo prudentiſſima profecto petitio. A nullo enim nobis periculum eſt, niſi a noſtra uoluntate. Rogamus igitur, ut tantum periculum a nobis Dominus auertat. A nullo nobis fœlicitas maior eſt, quàm a diuinæ uoluntatis amore: merito petimus, ut eius faciamus uo-

Math. 12 / Lucæ 19 luntatem. Impij dicunt, Magiſter, uolumus. Et rurſum, Impij legationem mittunt poſt Chriſtum, Nolumus hunc. Eſt ergo impiorum uox, Volumus, Nolumus, Pio-

Lucæ 22 rum uero uox eſt: Non mea uoluntas fiat, ſed tua. Videlicet, quia per noſtram uoluntatem, ut per præcipitium deſcendimus in infernum: per diuinam uero, ut per gradus, aſcendimus in cælum. Imo uero, dũ uiuimus in hoc ſeculo, noſtra uoluntas, pijs etiam, infernus eſt. Sicut eam mortificaſſe, & eius loco Diuinam collocaſſe, uere paradiſus eſt. Vis quieſcere, te ipſum ne-

Lucæ 9 ga. Hæc eſt regula Chriſtianæ perfectionis, abnegas te propter Deum. Non me latet, quod ad regnum Dei aſſequendum, ſat ſit, feciſſe Dei uoluntatem in grauiori-

bus rebus, in his uidelicet, in quibus non feciſſe, mortale crimen eſt: ſed non te lateat, ad pacem, & quietem aſſequendam, id eſt ad perfectionem comparandam, illud eſſe compendium, negaſſe te in omnibus.

Hic diligentiſſime Chriſtiane, Lector, aduerte, quòd hæc oratio iubetur ab omnibus Chriſtianis dici, & iubetur dici non falſo aut ficte, ſed uere & ex animo. Ergo ex animo quiuis Chriſtianus debet deſiderium habere faciendi in omnibus uoluntatem Dei. Alioqui, ſi uoluntatem non habet faciendi in omnibus uoluntatem Dei, falſo precatur. Fiat uoluntas tua, ſicut in cœlo. Ergo, ut me explicē, dicere uolo, quod non eſt graue periculum, ſi non facias uoluntatem Dei, ſicut fit in cœlo: ſed periculum eſt, ſi eam facere non optes, ſicut in cœlo fit. Non eſt piaculum, ſi alicubi pecces ſed piaculum fere eſt, niſi cupias non peccare. Non eſt crimen non proficere: ſed malum eſt non habere appetitum proficiendi. Vide ſi mihi diffidis D. Tho. 3. Par. q. 87. ar. 1. ad. 1. Et quidem cauendum nobis eſſet uel in exiguis Diuinæ uoluntati reſiſtere, tum quia, qui timet Deum nihil negligit, Eccl. 7
tum quia, qui aduerſus Deum in minimis incipit infidelis eſſe, erit etiam, & in magnis. Lucæ 16

Iam uero attende, quam ſit nephas Deum offendere: & intelliges, quam fuit neceſſe rogare, ne eius uoluntatem offenderemus. Horret & deficit animus, ubi conſiderat, Ierem. 2
quam malum, & amarum ualde ſit, relinquere Deum creatorem noſtrum, Certe adeo amarum & malum eſt, ut nulla pœna tantæ culpæ digna ſit, niſi inferni. Si igitur non facere uoluntatem Dei, tam eſt Deo dedecus, tamq́; nobis noxium, an non uidebitur nimis ne-

ceſſarium, petere ut faciamus Dei uoluntatem?

Porro licet ſint nonnulli, qui ſtudent Dei facere uoluntatem, faciunt tamen adeo grauate, illibenter, & amare, ut fere optaſſes non feciſſe: Ideo Dominus dicit: Fiat uoluntas ſicut in cœlo, id eſt, libenter, ſine ſcrupulis ſine anxietate. Hilariter, magno & dulci animo.
2.Cor. 9 *Hilarem enim datorem diligit Deus.*

Panem noſtrum quotidianum. *Tribus rationibus adducor, ad credendum non eſſe hoc loco de pane corporali ſermonem. Prior eſt, quia panis hic corporalis non eſt panis noſter: ſed iumenti, id eſt corporis noſtri. Homo enim non ex corpore eſt præcipue, ſed ex animo. Cur ergo mentionem faceret de cibo corporis, animæ cibo relicto? Altera eſt, quia panis hic corporalis non eſt ſuper ſubſtantialis. At in oratione hac panem ſuper ſubſtantialem petimus. Dices, Nos non oramus ſuper ſubſtantialem, ſed quotidianum. Fateor,*
Matt. 6 *ſed eo ſenſu accipi debet quotidianus, ut ſuper ſubſtãtialis ſit. Tertia eſt, quia, ſi de cibo corporali mentio eſſet, fruſtra eum peteret iam cœnatus. Et fruſtra peteret, cui eius cibi eſt copia domi. Imo & ille, qui facile eum parare poteſt. Ea enim à Deo petenda ſunt, quæ à nobis aut minime, aut difficile parari poſſunt. Et profecto, cum tota oratio de rebus ſit ſpiritualibus, hanc partẽ ſolam de corporali pane intelligere: eſt aſſumentum ueteris, in pannum nouum aſſuere. Reliquum ergo eſt, de pane ſpirituali intelligere. Et tunc ſuauiter oratio fluit; Panem noſtrum ſpiritualem tu, qui ſpiritua-*
1.Cor. 15 *lis es, da nobis, qui deſimus eſſe terreni, & ſpirituales cæpimus eſſe.*

Quarta

*Quæres, quiſnam hic panis ſpiritualis ſit? Ego con-
tra quæram à te, quis ſit ille cibus inuiſibilis, quo apud
Tobiam Raphael angelus ſe uti profitetur? Reſponde-
bit Theologus: Cibus eſt uidere, & amare Deum. Et* Tobię 12
*ego ſimiliter reſpódeo, quòd, ſicut beatis cibus eſt, Deum
per lumen gloriæ uidere, eo frui, ac delectari, ita pijs, qui
in terra ſunt, cibus eſt, ut cognoſcant te, & quem miſi-
ſti Ieſum. Cognoſcant, ſed non illa obſcura cognitione,* Ioan. 17
*qua etiam impij Deum cognoſcunt, ſed illa dulci, &
ſuaui, de qua dicitur, Cibauit illam pane uitæ, & intelle
ctus: quam ſancti Sapientiam, id eſt ſapidam ſcientiam
appellant. Quam'q; Apoſtolus ſentit, cum dicit, Si tamẽ* Eccl. 15
guſtatis, quàm ſuauis eſt Dominus.

Ceſſat nunc ſolennis illa dubitatio, cur Dominus ſo- I. Pet. 2
*lum panem, nihil uero aliud petere docuit. Cui facilis
reſponſio eſt, quòd panis hic ſpiritualis manna abſcon-
ditum eſt, omnem habens dulcedinem, & omnis ſapo-
ris ſuauitatem. Subſtantia enim (inquit) tua dulce-* Sapient. 16
*dinem tuam, quam in filios habes oſtendebat: & deſer
uiens uniuſcuiuſque uoluntati, ad quod quiſque uolebat
conuertebatur. Si ergo panis ille antiquus deſeruie-
bat cuiuſque uoluntati: & conuertebatur in id, quod
quiſque uolebat: quanto uerius hic panis animæ, cuius
erat ille figura? Igitur hic panis cœleſtis pro cibo, po-
tu eſt, & indumento. Profecto qui hoc pane ſatiatur,
ipſam famem habet pro cibo, nuditatem pro ueſte, tor-
mentum pro requie, ut ueriſsimum ſit, quod Sapien-
tia dicit: Omnia transfigurata, omnium nutrici gra-
tiæ tuæ deſeruiebant, ad uoluntatem eorum, qui a te de
ſiderati ſũt, ut ſcirẽt filij tui, quos dilexiſti: quod fructus* Sapien. 16

non paſcunt homines, ſed ſermo tuus credentes in te conſeruat. Pulchra profectò trāsfiguratio eſt homini pane cœleſti ſatiato, quòd ipſa fames transformetur in cibum, Galat. 6 *infamia in bonam famam, & crux in gloriam.*

Aduerte tamen non peti ſaporem, & dulcedinem in pane, ſed panem. Vt uiri contemplationi dediti non deſpondeant animum, ſi guſtum in cibo non ſentiant. Si animus in Deo tibi robuſtus eſt, cibū ſumpſiſti, etiam ſi ſaporem non ſenſiſti.

Dimitte nobis. *O rem uerè ſtupendam. etiam illi, qui panem cœli manducauerunt, habent culpas, quas* Hebr. 6 *condonari ſibi precantur. Etiam illi, qui ſemel ſunt illuminati, qui guſtauerunt donum, ideſt panem cœleſtem, qui participes facti ſunt Spiritus ſancti, qui guſtauerunt bonum Dei Verbum, & uirtutes ſeculi uenturi: etiam hos contingit labi. Dauid dicit: Incerta, & oc*Psalm. 50 *culta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi: et tamen hic, qui à ſecretis Dei erat, fœde lapſus eſt. Quid ergo fiduciæ habebit uir alioqui ſpiritu illis? Neque uero ſemel, aut bis labi contingit, ſed etiam ſæpius. Si enim raręter laberentur uiri pij, adeo ut in uita iterum, aut tertio labantur, non inſtitueretur quotidiana oratio, in qua peccata dimitti peteremus.*

Dices: Non eſt ſermo de ſceleribus, & grauibus criminibus, ſed de leuioribus peccatis, in quæ ſepties iuſtus Prouer. 24 *cadit in die. Atqui liceat paulo diuerſe ſentire. Primum, non tanti ſunt leuicula peccata, ut pro eis ſit tam ardenter rogandum. Siquidem aquæ benedictæ iniectu mundantur. Secundo. Rogamus ita nobis noſtra dimitti, ut nos dimittimus proximis ſua. At, quid eras,*

neceſſe id rogare, cum nemo ſit, qui proximorum erratula non condonet? Quare & certum erat, Deum amicum ad noſtra leuicula conniuere. Neque enim moroſum, aut præfractum Deum habemus, ut ad minima quæque contra nos excandeſcat. Nouit ſiquidem figmentum noſtrum, & recordatur, quia non Angeli, ſed puluis ſumus. Eſſetq; exactiſsimi rigoris, tantum urbanitatis, politiæ, & munditiei à ruſticanis hominibus exigere, quantum Angeli præſtant in cœlis. Igitur habemus peccata aliena, de quibus reddenda nobis ratio eſt. Habemus etiam delicta occulta, à quibus orabat Dauid, ut mundaretur. Habemus denique ingenium quiſque ſuum, quo hic ad libidinem propenſus eſt; ille ad ſuperbiam, ad iram alius: in quæ (quia facilis eſt lapſus) rogamus, ut nobis remittantur, ſicubi labi infœliciter contigerit.

Pſalm. 102

Pſalm. 18

Ibidem.

Non ergo eſt, quod illico animum deſpondeas, ſi cecidiſti. Id magis annitere, ut reſurgas. Ne durare in peccato pergas: hominis enim eſt cecidiſſe, dæmonis uero non pœnituiſſe.

Res uero prædicanda nobis occurrit. Oramus ita: Dimitte, ſicut & nos dimittimus. Quatuor ergo modis nos contingit proximorum offenſas dimittere. Primo, cum odium eius, qui nos offendit, ex animo noſtro reijcimus, ſed iniuriæ pœnam requirimus. Id uero eſt culpam, non pœnam culpæ, condonaſſe. Secundo, cum non culpam modo, ſed etiam pœnam facile remittimus. Nihilq; pro iniuria ſatisfieri poſcimus. At offenſorem illum, ut qui ſtomachum nobis moueat, refugimus: cum ad noſtram conſuetudinem non admittentes a-

quatenus,ſcilicet ſine ſcandalo fieri poteſt. Tertio, cum etiam ad priſtinam familiaritatem hominem reuocamus: ſed, uelut donis, & beneficijs noſtris indignum, illi beneficere non curamus. Quarto, cum obliti noſtræ iniuriæ offenſorem noſtrum beneficijs onerare contendimus. Habes quatuor remiſsionis gradus. Nunc expende, an ita tibi remittat Deus, ſicut et tu remiſeris? dicit enim oratio Dominica. Dimitte, ſicut & nos dimittimus.

Et ne nos. Quantū iudicio differunt hæc: Tentare, permittere, ut tentemur, & inducere in tentationem. Deum enim tentare, fructuoſum, permittere ut tentemur, periculoſum: ſed inducere in tentationem, funeſtum eſt. Tentauit Deus Abrahamum: cui in gloriam, & iuſtitiam tentatio ceſsit. Permiſit tentari Iob, & Petrum. Quorum alteri tentatio ad coronam fuit, alteri ad lapſum. Induxit uero in tentationem Iudam: cui tentatio ad mortem ſucceſsit. Vt ergo me explicē, tentat Deus, & permittit tentare hominem, qui adhuc uires habet, et robur, quo facile tētatori reſiſtat. Imo uero dat ipſe uires, et auxilia grandia, quibus tentationem repellat. At, cum auxilia illa maiora non dat, tunc inducit in tentationem. Hoc uero eſt, quod pij tantopere timent. Dimiſi, inquit, eos ſecundum deſideria cordis eorum. Et alibi, Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata: uenite relinquamus eam. Igitur cum tentatur pius, contra tentationem, fortiore Marte luctatur: ſed, qui in tentationem inducitur, perinde eſt, ac ſi in obſcurum carcerem conijciatur. ubi uix locum ad fugam inueniat, perindeq; eſt, ac ſi in tentationem, uelut in mare mergatur, ubi ſit difficilis enatandi locus.

Gene. 22
Iob 1
Mat. 26
Psal. 80
Ierem. 51

*Attende ergo rerum ordinẽ. Primitus homo plus ro-
bur habet, & arma, quibus munitus nihil tentationem
timeat. Si uero tam potens, manus uictas uicio dederit:
tunc, ſi iterum tentetur, robur non inuenit, quo adeo fa
cile uincat. Quòd, ſi tentetur, cum iam ægre reſiſte- Pſal. 80
re poteſt, tunc inducitur in tentationem, lapſusq; di- Rom. 1
mittitur ſecundum deſideria cordis ſui, inde traditur
in reprobum ſenſum. Tandem accipit operationem erro
ris, quo ſic agatur ad mala, ut pij Spiritu ſancto urgen Roma. 8
te ſolent agi ad bona. Itaque, qui a Deo tentatur, uel a 2. Theſ. 2
Deo tentari permittitur, Dei adhuc amicus eſt: at, qui in
ducitur in tentationem, is propter præcedentem offen-
ſam Dei eſt inimicus effectus.*

*Neque tamen credas, eum, qui in tentationem indu-
citur, tentationi reſiſtere non poſſe. Imo uero poteſt, alio
qui ſi non poteſt, in eam cadendo, culpa careret: incul-
patus enim eſt, qui ſuccumbit ei, cui non poteſt obſiſte-
re. At ex eo dicitur induci, quia tentatio grauis eſt, uires
uero exiguæ. Vnde reſiſtere uix poteſt, poteſt tamen:
manſit enim potentia non ad coronam uictoris, ſed ad
culpam uincendi. Si enim Petrus tam fortis tentatio-
ne ſubrigitur: ſi Dauid, ſi Adam, quid iudicas facturũ
eum, quem peccati durum premit iugum? Igitur tenta Pſal. 25
me, Domine, cum uictor euadam: ne inducas me in ten
tationem, quæ me deuoratura ſit.*

Sed libera nos a malo. *Hic, Malo eſt maſculini ge-
neris: & articulum habet emphaticum, uidelicet, Li-
bera nos ab illo iniquo, & ſceleſto, ut locus plane cõuin
cat de dæmone eſſe mentionem. Quod euidens eſt ſcien-
tibus Græce. Iam huius petitionis ſenſus apertior erit*

recolentibus antiquum fuiſſe Eccleſiæ morem criminoſos tradere Satanæ, ut tradidit Paulus Corinthium il-
1. Cor. 5
lum in interitum carnis. Tradidit etiam Himenæum, et
1. Tim. 1
Alexandrum, ut diſcerent non blaſphemare. Regant ergo Chriſtiani, ne contingat ita labi, ut tradantur Satanæ. Quòd, ſi etiam labantur, & tradantur: ab eius poteſtate liberentur.

Et uide harum quatuor petitionum pulchram conſequentiam. Da panem, quo roborati peccata uitemus. Quòd, ſi non uitauerimus, dimitte, ne iratus inducas nos in tentationem peiorem. Quòd, ſi iam induxiſti, ne tradas nos in ius diaboli. Quòd, ſi etiam tradidiſti, libera nos ab eius uirga, & imperio. Qui ſenſus ſi tibi placuerit, miraberis hominis etiam pij ficulneam fortitudinem: Qui pane cœleſti roboratus cadere poteſt, & à Deo irato induci in tentationem, & (quod horrentius
Matt. 25
eſt) tradi in poteſtatem Satanæ. Ego quidem arbitror, Iudam in hoc malorum ueniſſe profundum. Credo enim primum uirum fuiſſe pium, & ideo in Apoſtolicum numerum cooptatum. At is ita ſe præcipitauit, ut
Ioan. 13
traditus Satanæ, diabolus illi miſiſſet in cor facinus infandum.

Si ergo miraris hominis miſeriam, mirare nunc Dei noſtri miſericordiam. Qui etiã traditum Satanæ, à Sa-
2. Cor. 2
tana liberet, ſibiq; iterum reconciliet. Id, quod Paulus in ſuo Corinthio efficere contendebat.

Poteſt & generaliter clauſula hæc intelligi, ut generaliter petamus, à dæmone liberari. Naturalis eſt ouis
1. Petr 5
ad lupum inimicitia: ita & ouium Chriſti ad dæmonẽ, qui non modo lupus, ſed leo eſt ferociſſimus. Recte igi-

tur petit Chriſtianus liberari à dæmone, qui legiones ha Lucæ 8
bet miniſtrorum. Qui mille habet nocēdi artes, qui adeo Iob 41
eſt potens, ut non ſit poteſtas, quæ comparetur ei ſuper ter Apocal. 12
ram? Qui tertiam ſtellarum partem traxit poſt ſe. Iob 41
Qui eſt Leuiathem e naribus flammas euomens. Cuius 2. Theſ. 2
halitus prunas ardere facit. Qui, ſi permittitur, er- Hebr. 2
rorem ſeminare poteſt in intellectu, flammas in ap- Apoc. 12
petitu, turbationem in uoluntate. Qui habet mortis Iob 1
imperium: cui datum eſt nocere terræ, & quid tandem
non poteſt, ſi permittatur? Vide igitur, quam recta ra-
tione petimus ab eo liberari. Quòd, ſi minorem cre-
dis eius potentiam, lege hiſtoriam Iob, & uidebis
quantum poſſit. Ioan. 12

Attende tamen: Diabolus eſt princeps mundi, & re- Iob 4
ctor harum tenebrarum, & rex ſuper omnes filios ſu
perbiæ. Eius factionem ingreditur mors: ideo enim di- Rom. 5
citur habere mortis imperium. Cum morti uero pecca-
tum habet fœdus. Siquidem per peccatum mors. Cum
morte uero & peccato reliqua pœnarum genera con
iuncta ſunt. Iuxta illud: & amica mortis ſæua pœna-
rum genera. Habet igitur diabolus ſuum imperium in
peccato, morte & reliquis pœnis. Hæc enim omnia ma-
la ſunt per peccatum in orbem ingreſſa. Cum ergo peti
mus liberari a malo: petimus liberari ab omni malo cul
pæ & pœnæ. Vt a regno diaboli eruti, in regnum Chri
ſti, (quod eſt iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſan-
cto) ingrediamur, ubi nihil eſt mali, ſed omnia ple- Rom. 14
niſſima bona.

Amen, id eſt efficiatur hoc, uerum fiat, firmum effi
ciatur. Videlicet, quia multos panis Dominus pane cæ-

leſit, multos eduxit a tentatione, & liberauit a ſerpen-tium ictu: at illi poſtea iacuerunt in deſerto defuncti.
1. Cor. 10 *nec terrã promiſſionis uidere, aut intrare meruerunt. Quid profuit Iudæ, quid Salomoni bonorum largiſ-ſima copia, quam a Deo aſſequuti ſunt? profecto ad maioru pœnæ cumulum bonorum illa libera litas pro-fecit. Petimus igitur, cũ dicimus Amen, ut certa fiat uo*
2. Pet. 1 *catio noſtra. Vt, qui cœpit in nobis, ipſe perficiat. Vt nõ*
2. Cor. 1 *ſit in nobis eſt, & non, ſed per Chriſtum ſit Amen Deo ad gloriam noſtram.*

Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorũ. *Ex hoc loco facile colligitur in oratione Dominica, cum petebamus: Dimitte nobis debita, ſicut & nos dimit. &c. non fuiſſe mentionem de debitis alijs, quam de pec catis, & culpis. Ideo enim Dominus explicate dixit, Si dimiſeritis hominibus peccata eorum. Nec dixit, Si dimiſeritis debita. Vt ſemper intelligeremus de of-fenſionibus. Si quidem debita pecuniaria, quæ mi-hi debes poſſum tibi non remittere. Sicut nec Deus remittit tibi amorem, cultum, & uota, quæ illi debes. Remittit amanter offenſas, quibus eum offendiſti: non remittit fidem, ſpem, & honorem, quæ illi ſunt debita. Illi ſit gloria, regnum, & imperium, per ſecula cuncta*

Cum autem ieiunatis. *Proprius hypocritarum, imo et omnium ſuperborum, (quales ſunt omnes pecca tores) mos eſt, exterminare facies ſuas, ut alij appareãt, quàm ſint. Re uera peccatoris facies terra eſt, & tanto pere fœda, quãto piorum facies eſt pulchra. Re uera im pij facies, facies eſt dæmonis, ſicut pij facies, facies eſt*

Angeli, imo & Dei. Viderunt Phariſæi faciem Stephani, ſicut faciem Angeli. Quid mirum, ſi faciem Angeli uiderunt, in eo, qui faciem habebat Diuinam? Inquit Paulus Nos, reuelata facie, gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur. Id eſt, nos autem gloriam Domini, in facie noſtra (uelut in ſpeculo) ſuſcipimus: ac ideo imaginem Dei referimus. Pari ergo ratione peccatores faciem habent diaboli. Apertum eſt, quod Dominus dixit: Vnus ex uobis diabolus eſt. Quid ergo mirum, ſi qui diabolus eſt, diaboli faciem habeat? Cum ergo impij faciem habeant tam fœdam, hanc exterminant, aliamq; faciem ſupponunt. Quid miraris, ſi cornix plumis alienis cupiat ueſtiri? Ego ita plane ſentio: diuites, principes, & quoſdam Epiſcopos noſtros, hac ratione ſe auro, & argento, tam exacte ueſtire: ut faciem uilem, quam ex meritis ſuis habent, fucis illis mentiantur, & intuentium oculos fallant. Qui enim faciem habent ſanctitate, & uitæ luce fulgētem, faciem alienam fugiunt, ut pulchra matrona fucos exhorret, ut quæ genuinum, non mendicatum habeat decorem? An non idem faciunt, qui nihil niſi genus ſuum iactant? Certe exterminant facies fœdas, quas habent, (ex propria deſidia) fuligine & ſitu marcentes, faciemq; pulchram maiorum ſuorum oſtentātes. At Dominus, inquit. Cum ieiunatis, ut, qui propriam habetis lucem, eius ſanctitatis, quæ in animo fulget, & in uultu emicat: non eſt, quod alium uultum quæratis.

Acto. 7

1. Cor. 3

Ioan. 6

Nota uerbum Cum ieiunatis: Vbi non præcepit ieiunare, ſed modum ieiunantibus præſcripſit. O quam ue

2. Cor. 3 rum eſt, quòd Euangeliũ, & lex gratiæ, eſt lex ſcripta
Rom. 8 in tabulis cordis: & eſt ſpiritus uitæ, inſtigans corda noſtra ad opera ſpiritui, & gratiæ, & Chriſto, conſentanea? Itaq; hic ſpiritus propenſam facit uoluntatem ad ieiunium, ad orationem, ad eleemoſynam, etiam ſi nullus id nobis præcipiat. Cum ergo ſciret Chriſtus, ſuos, ſpiritu accepto, ieiunaturos: non curat præcipere,
Matth. 6 ut ieiunent: ſed, quomodo ieiunient, docet. Qui igitur non ieiunare Chriſtianos inſtituunt, ſpiritui ſe ſciant aduerſos.

Nota ſecundo uerbum, Cum ieiunatis: ita dixit ſupra, cum oratis: at non dixit, cũ facitis eleemoſynam. Indicans ieiunia, & orationes cõmunes futuras in eccleſia, ex præcepto, ſiquidem Eccleſiæ ieiunamus quadrageſimam, & oramus cum ad miſſarũ ſolemnia cõuenimus.

Nota tertio, Cum ieiunatis: & cum oratis Non igitur ſemper aut ieiunandum corpore, aut orandum. Sunt tempora certa, quæ orationi, & ieiunio dicatæ ſunt. Nec enim ſpiritus humanus orare ſemper, nec corpus ſemper ieiunare poteſt. Indulgendum nonnihil genio, ut animus poſtea, & corpus efficacius operi ſuo incumbere poßint.

Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum. Crederem ego, non leuibus adductus argumentis, morem quotidianũ antiquis fuiſſe ungere caput, ſicut & apud nos quotidianus eſt, faciẽ lauare. Vt enim noſtri, qui paulo ſunt corporis ſui amatores, unguenta odorata chirotecis admouent, ut ſuauiter oleant: ita & antiqui unguentum ſuaue olens capiti, cum pexebant, admouebant. Quod uel ex textu ipſo dilucere poteſt.

Dicit enim: Vnge caput, faciem laua. Ac ſi diceret, Sicut quotidie facis, ita fac, cum ieiunas. Vt faciem lauas, utq; pectine, unguento perunčto, caput quotidie pectis: ita facito ieiunãs. Et hunc arbitror eſſe natiuum ſenſum huius loci, ut nihil aliud Dominus prætendat, quàm dicere, cum ieiunas, nihil inſolitum facias: ſed ea duntaxat, quæ facere ſolebas.

Sed, quia potius fido maiorum meorum, quam meæ ſententiæ: ideo, eorum ueſtigijs hærens, annotatione dignum cenſeo, apud Antiquos ungendi caput morem fuiſſe, in diebus feſtis in regum, prophetarum, & pontificum inauguratione, in conuiuijs, & in cultu corporis delicatiore. Hæc ita eſſe facile comprobare poſſum. Sap. 2. dicitur, Vino pretioſo, & unguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Et Iſa. 2. dicitur: Et erit pro ſuaui odore fœtor, &c. Vterq; locus arguit, fœminas, & uiros unguentis ſe deliniſſe in corporum delicias. Iam quòd Magdalena, fracto alabaſtro, unxerit caput Domini, arguit unguenta conuiuijs adhibita. Quòd uero Elias ungit Iehu in regem ſuper Iſrael, & Eliſæum in prophetam: probat, prophetas, & reges inauguratos, unguenti ſuper caput effuſione. Demum, quòd diebus feſtis Palæſtini ſe inungerent, ſatis probat D. Hieronymi autoritas. Et probari poteſt ex hiſtoria Dauidis, qui pro infante ieiunauit, ut ſanaretur. Sed, cum mortuum eſſe cognouiſſet, quaſi diem feſtum agens, lauit faciem, & unxit ſe, & mutauit ueſtes, &c.

Luc. 7

3. Reg. 19

2. Reg. 12

Senſus ergo Chriſti Domini hic eſt, Chriſtiane, cũ ieiunas, unge caput: Diem feſtum te agere exiſtima.

Feſtus ſane, cum ſpiritus carnem ſuam uincit, refertq́; de ſuo hoſte triumphum. Feſtus eſt, cum arma dæmonis ieiunio extenuat, & hebetat, ſpemq́; ei aufert de habenda uictoria. Feſtus eſt, cum terrenus homo deſinit eſſe, & incipit eſſe cœleſtis. Feſtus eſt, cum capacior fit homo cœleſtium opum, & deliciarum æternarum.

Secundo: cum ieiunas, unge caput: quia effecerus ut ſacerdos, ut rex, & ut propheta. Enimuero, ſi ieiunas, offers Deo de tuo corpore ſacrificium. Non iam brutũ,
Rom. 12 *& irrationale, ut lex uetus offerebat, ſed ſacrificium, et hoſtiam humanam, rationalem, imo angelicam, imo di-*
1. Cor. 6 *uinam. Siquidem Chriſtum portamus in corpore noſtro: glorificate, inquit, & portate Deum in corpore ueſtro. ſacerdos ergo fit, qui ieiunat. Idem eſt rex, ſi uere*
Iſaiæ 9 *ieiunat: habet enim imperium non ſolum ſuper hume-*
Pſalm. 2 *rum ſuum, ſed ſuper corpus totum ſuum: Regitq́; ſe in uirga ferrea, & tanquam uas figuli conterit figlinam molem corporis ſui. Eſt item propheta, qui non uerbis, non digito, ſed toto corpore prænunciat, uitam eſſe futuram, pro qua uita præſentis bona contemnit.*

Tertio: cum ieiunas, unge caput: quia tibi Chriſtum adhibuiſti eo die conuiuam. Si enim, quod reliquum è ieiunio fuit, pauperi dediſti; Chriſtum pauiſti, eumq́; ex hilaraſti multò iocundius, quàm ſi nardo piſtico eius
Matth. 26 *caput perunxiſſes.*

Imo etiam ſi pauperem non reficias, ſi recte ieiunas, Chriſtum habes conuiuam in ieiunio tuo. Etenim, ſi Petrus, quos occidit, manducat, multo magis Chriſtus man
Actor. 10 *ducat occiſos. At per ieiunium quiuis ſe ſe iugulat, & occidit.*

Quarto: cum ieiunas, unge caput tuum. Delicati homines, quo ſe delicatiores reddant, unguentu ſe optimis ungunt. Tu, cum ieiunes, exiſtima ieiunium unguentũ eſſe, quo duritiem, proteruiam, & ferociam corporis tui molliorem reddas: alioqui regere non poteris ferreum corpus, niſi oleo ieiunij emollieris. Iam quæ non tormenta in corpore ſuo fœminæ ſuſtinent, ut capillos inaurẽt, ut faciem illuſtrent, ut manus dealbent, ut corpus ſtringant? ita & nos, ſi ſponſari cum Chriſto uolumus, ieiunemus: hac enim corporis cultura Chriſto placere licebit.

Quinto: cum ieiunas, unge caput, ideſt lætiſſimum te exhibe, quia, ſi tu te Deo per ieiuniũ donas: Deus ſe tibi per gratitudinem redonat. Quæ uero maior cauſa lætitiæ, quàm Deum intro recipere?

Sexto: Vt nonnihil ex horto morali decerpamus, uitæ Chriſtianæ caput, radix, & principium fides eſt. Facies eiuſdem uitæ charitas eſt. Primum certum nobis fecit Concilium Tridentinum: Secundum uero D. Auguſtinus. Vt enim facie cognoſcimur: ita charitate ſuos cognoſcit Chriſtus. Igitur, cum ieiunas, fidem unge, ideſt fidem habe per dilectionem operantem. Quis enim neſciat, oleum lætitiæ eſſe dilectionem? Sed rogo, ſatis ne eſt ei, qui propter peccata, quæ fecit, ieiunat, ſi fidẽ habeat, et dilectionem in Deum? minime quidem: Sed, ſicut Magdalena caput unxit, et faciem ſuam lachrymis lauit: ita tu, qui peccaſti, ne crede ad delenda peccata ſatis eſſe fidem cum dilectione: niſi eandem dilectionem lachrymis laues, & dolore cordis perfundas. Non enim ſola fide, & dilectione ſine pœnitentia lapſi peccata curantur.

Concilium Tridẽtinũ.

Galat. 5

Luc. 7

Concilium Tridẽtinũ.

Vnge ergo caput, ideſt fidem dilectione Dei: Sed eandem dilectionem lachrymis doloris elue.

Ioann. 12 *Septimo: Cum Magdalena unguentum adduxit, ca-*
2. Cor. 12 *put Chriſti unxit. At, ſicut caput Chriſti Deus: ita & facies Dei humanitas Chriſti eſt, in qua Dei ingenium reſplenduit, & per quam nobis Diuinitas innotuit. Iam, cum audis, Vnge caput tuum: Senſus eſt, Deum tibi mollem, & benignum per ieiunium redde. Difficilior res eſt explicare, quid ſit, faciem, ideſt humanitatem Chriſti lauare. Sed explicatur ex Zacharia. Ieſus, inquit, ſacer-*
Zacha. 3 *dos magnus erat indutus ueſtibus ſordidis. Quid propheta? num in IESV ſordidum quid eſſe poteſt? Equidê nihil ſordidum eſt in IESV: ſed oculis peccatorum ueſtes Chriſti ſordent. Sordent ſcilicet acta, & opera Chriſti lippis oculis. Ita & facies Chriſti, eiusq; uita impijs ſordida eſt. At, quando nos eam adoramus, & ueneramur, uelut lauamus à ſordibus. Igitur, cum ieiunas, ieiunium tuum in uenerationem, & reuerentiam ieiunij Chriſti offer: ſicq; & Deum unxiſti, & faciem Chriſti à ſorde lauaſti.*

Nota uero illud, Ne uidearis hominibus. Itaq; quantum in tua uoluntate eſt, apparere noli: ſed, ſi ita uel dignitas tua poſcat, uel exêpli dandi cauſa, uel aliud quidpiam: non eſt peccatum ſi te ieiunantem oſtendas.

Nota ſecundo, quantum periculi ſit, ſi uir Deo dicatus oculos ab interioribus ad exteriora à Deo in terrã conuertat. Aduerte igitur, quantũ referat uerſari ſemper interius: quantum referat, quòd interior homo ſis, nunquam uero exterior. Ne ieiunes, inquit, ut uidearis:
Pouer. ult. *quaſi dicat, Nunquam oculos à me diuertas. Vana eſt:*

gratis, & falſa pulchritudo honoris humani: non hæc
aſpicias, ne à fallacia huius bracteatæ dulcedinis deci-
piaris. Nam ieiunare, ut uidearis, ſuperbia eſt. At nihil
magis homini nocet, quàm ſuperbia, nihilq; eſt, quod
magis odiat in homine Deus. Non enim nata eſt homi- Beda. lo
ni ſuperbia.

Nota tertio, ſed ut uidearis à Patre tuo. Filialis amo-
ris eſt, opera facere, ut uideantur à Patre, et, ut Patri pla
ceant, nihil eſt magis operepretium bono filio, quàm ut Pſalm. 70
iucundum ſit ei eloquium noſtrum. Porro, quia noſter
ignis non aſcendit tam purus, quin fumum commiſtum
extollat: nec unquam noſtri pectoris lux tam eſt candi-
da, quin tenebrarum proprij commodi quicquam ad-
miſceat: ideo inclinat nos Dominus ad interiorem con-
uerſationem ex duobus, ſcilicet ex amore, quē ipſi, ut Pa
tri, debemus: et ex retributione, quam ab ipſo, ut Patre,
expectamus. Pater, inquit, tuus reddet tibi. Si Pater, & Rom. 8
diues eſt, hæredem te faciet. Si tuus, ideſt tui amator, non
te exhæredabit: dignum eſt, ut conuerſeris interius, ut
hæreditate paterna dignus efficiaris. Sūmus ille eſt: ſum
ma miſericordia fuit, quòd filios nos eſſe ſuos uoluerit:
ſumma ergo ab illo expecta.

Nota quarto: Propria Chriſtianorum opera ſunt Elee-
moſyna, oratio, ieiunium. Eleemoſyna, qua charitas ef
funditur proximo. Oratio, qua Deo. Ieiunium, quo cor
pori noſter amor exhibetur. Et licet corpus ſit uiri Chri
ſtiani, etiam ſi caſtigatione non egeat, ieiunet, quia, ſicut
Reges ſumus, dando proximis omnibus eleemoſynam,
(quo ad licet,) & ſicut prophetæ ſumus, Deum per ora
tionem uidēdo: ita ſumus ſacerdotes, Deo corpora noſtra

In ſacrificium offerendo.

Nolite *Licet ſancti Autores hanc partem ſuperioribus attexuerint, credo tamen à ſuperiori tractatu eſſe diuiſam: ut, quæ rē tractet, à dictis longe diuerſam: tractat enim de auaritiæ eradicatione. Cum tamen in ſuperioribus de uana gloriæ contemptu loquutus Dominus*

1. Reg. 18 *fuerit. Tres enim ſunt lanceæ, à quibus Abſalon confoſ*
1. Ioan. 2 *ſus interijt, ſcilicet ſuperbia uitæ, quam in prioribus Dominus prohibuit: concupiſcentia oculorum, ſeu diuitiarum, quam in hoc textu eliminat. His uero duobus eiectis, facilius eſt concupiſcentiam carnis auellere. Igitur ſuauis, & blanda literæ textura, de diuitijs non congerendis loquitur: & perſuaſi mihi, nullam literæ uiolentiam, ſi poſſem, inferre. Thema igitur eſt: Nolite theſauros in terra recondere. Id tribus efficaciſſimis rationibus probat. Prior ex periculo, altera ex corde noſtro, ne collocetur in terra: tertia ex damno, ſi collocetur cor, & oculos: totum enim fit tenebroſum. Adſit Chriſtus explicationi.*

Prior *ergo ratio eſt: Ne recondatis theſauros in terra, ubi periculo obnoxij ſunt eruginis, tineæ, latronum. Vbi plus innuitur, quàm explicetur. Innuitur enim, ne recondatis opes ueſtras in terra. Alioqui perpetuo erit uobis timendum ab erugine, à tinea, à furibus. Vt enim nulla tinea, ut nulli fures opes ueſtras lædant, non poteſtis tamen non timere ſemper ab eis. Porro hæc cura, hic timor, & pauor torquet cor uehementiſſime. Quid igitur miſer? Putabas te parare theſaurum, & paraſti tormentum. Putaſti te tibi paraſſe gaudium, & paraſti tortorem, carnificem, & lanionem.*

Sed ue-

Sed uero grauius multo eſt, quod ſequitur ex Euange lio: nouimus, quod Chriſtus ueniet ſicut fur. Quem furem ipſe cauere præcepit, dum dicit: ſi ſciret Pater fa- Lucæ 12 milias qua hora fur ueniret, uigilaret. ut ergo quam maxime fugias tuæ, & aliorum latronum iniuriam: Lucæ 12 num effugies Chriſti, (qui ſicut fur ueniet,) non iniuriam, ſed ueram iuſtitiam? Veniet ille, & rapiet a te theſaurū tuum: quæ autem congregaſti cuius erunt? Fateor, tu non recondebas tibi, ut futuræ, ſed ut præſenti uitæ proficeres. Sed equidem exiguus, & curtus eſt tibi uiſus: & anguſta prouidentia, qui tam breui uitæ conſulis, non uero futuræ.

Imo, ſi conſuluiſſes futuræ, conſuluiſſes etiam præſenti: et, quia futuræ nō proſpicis, exiſtima nec præſenti eſſe conſultum. Pulchre enim caſtigat te Deus, ut etiam furtum opum tuarum tu tibi facias: tuq; tibi fur ſis, Plane tu congregans, & recondens, reconditis non frueris: non tibi tuæ ſunt opes in uſum. Nihil aliud ergo eſt, quod a fure expectes, quàm quod tu tibi facis.

Et certe a furibus opes tuæ ſublatæ de tua ignauia uindictam ſuſcipiunt: habebas eas incarceratas, in obſcuro recluſas. At illæ nunc in uſum ueniunt hominum, in quem a Deo erant inſtitutæ.

Theſaurizate uobis theſauros in cœlo. Plane quos condideris in cœlo, ne crede, tantum futuræ uitæ profuturos. Imo uero, qui in cœlo recōditus eſt theſaurus eſt: totum illud faciens, quod feciſſet, ſi in terra recōditus eſſet. Quid enim a theſauro terreno expectares? Certe, ut haberes, quod tibi diutius uiuenti ſufficeret. At uero, ſi in terra theſaurus eſſet reconditus, non permit-

teret te lõgius uiuere: ſed Dominus, ut à ſtulto, ea nocte,
Lucę 12 qua te diuitem credebas, repeteret a te animam tuam.
Pſalm. 54 Clariſsimum eſt illud Pſaltis dictum: Viri ſanguinum
Eccl. 10 & doloſi, non dimidiabunt dies ſuos. At nemo forſan
eſt auaro doloſior: nemo forſan, qui plures occidat, quos
enim non pauiſti, occidiſti. Igitur auari ſunt uiri ſanguinum, ſunt & doloſi: non ergo dimidiant dies ſuos.

Sed age fac diutius uiuas. Venit tibi lis, et contentio: ubi theſaurum tuum abſumas, admittis crimen, propter quod a iudice ſpoliaris. Sunt enim diuitiæ congregatæ
Eccleſ. 5 in malum Domini ſui, propter eas enim efficiuntur ho-
1. Tim. 6 mines elati, & intractabiles: ac ita multis caſibus obnoxij, ut diuitias amittant.

Sed fac eas non amittere. Prouidentia Dei eſt, ut plus habenti, minus ſufficiat: ſed ſemper in triſtitia miſer auarus uerſetur: non ergo tibi theſaurus tuus ſufficit, cuius cauſa eſt tibi corrixandum ſemper, eſt tibi cum cognatis perpetuo habenda diſcordia, eſt tibi ab hæredibus continuo cauendum: hoc uero tibi credis eſſe theſaurum?

Quàm uero ſuauius agitur cum iuſto, qui theſau-
Pſal. 36 rum habet in cœlo? dictum enim eſt: non uidi iuſtum de
Pſalm. 32 relictum: & rurſum: Oculi Domini ſuper iuſtos, ut alat
Pſal. 33 eos in fame. Et rurſum: Diuites eguerunt, & eſurierunt: iuſti autem non minuentur omni bono: Quid precor poſſet facere theſaurus, quod par ſit, huic tam diuinæ promiſsioni? Quod ſcilicet iuſtus non minuetur omni bono? Profecto nullus terrenus theſaurus eſt, qui præſtare alicui poſsit, ne minuatur omni bono. Ergo qui theſaurizauit in cœlo, credat ſe theſaurum in cœlo, & in terris habere.

At dices, Mihi non recondo, ſed filijs. Profecto & id
præſtabit theſaurus in cælo reconditus. Dictum enim
eſt: Non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens Pſalm. 36
panem. Si ſemen tuum panem non quærit: igitur ſi the-
ſaurum in cælo collocaſti, exiſtima te in terra theſaurū
habere filio tuo ſeruatum. Eleganter dictum eſt: Beatus Pſalm. 111
uir, qui timet Dominum, qui in mandatis eius uult ni-
mis. Potens in terra erit ſemen eius generatio recto-
rum benedicetur. Audiſti ſemen priorum futurum po-
tens: forte nō id præſtitiſſet theſaurus, quem curabas in
fodere terræ.

Sed diligenter aduerte, quod Pſaltes hic dicit: In man Pſalm. 111
datis eius uir iuſtus uolet nimis. Congruit enim noſtro
textui. Nec enim textus dicit: Recondite unum, aut aliud
opus in cælo: ſed recondite theſauros. Vbi annota: Non
ſolum iubet, ut recondas unum theſaurum, ſed theſau-
ros, ut uidelicet uir iuſtus, non in unico mandato uelit Matth. 25
nimis, ſed in omnibus. Memento enim, quod ex ſeruis, qui
talenta acceperunt, non fuerunt ſeruati, qui unum, aut
alium, numum negociati ſunt: ſed qui decem, aut certe
quinque talenta expoſuerunt ad menſam. Ex talentis ue-
ro theſauri recondi ſolent.

Aduerte rurſum: (quod ſine dolore animi ſcribere ne
queo) Si theſaurus eſt tibi in cælo repoſitus: ne crede ſo-
lum in cælo: ſed in ipſo Deo, in ipſo Dei ſinu, in ipſo cor-
de Dei theſaurum collocatum. O quàm uere tutum
locum habent opes tuæ? Quis poterit eis incommodare?
Sed, o miſeriam, Peccatum eſt, quod nobis eas aufer-
re e ſinu Dei poteſt. o longiſſimas & rapaciſſimas
ungues peccati, quæ ad cælum pertingere, et a Deo

theſauros nobis noſtros rapere poſſunt. O nimium audax peccatum, quod in diuina penetralia irrumpere nō ueretur: indéq; multo tempore et labore, & ſudore partas opes ſine miſericordia miſeris eripit o Dei uere rigidam iuſtitiam, cui omnes fores diuinæ patent: o uere Dei æquam bonitatem, quæ peccato peccatoribus theſauros rapienti fores non occludit.

Scio non ita tibi peccatum opes abſtuliſſe: quin ſi conuertaris, opes in Dei ſinu reconditas inuenias. Sed, quid ſi non conuertaris, an non tibi eas peccatum eripuit? Scio etiam, quòd ſi nón conuertaris, quæ tibi non proderunt opes, alijs profuturas. Theſaurus enim Eccleſiæ ex ſuperfluis ſanctorū operibus, & ex his, quæ authoribus ſuis non profuerunt, aggregatur. Sed quid ego lucror, ſi ex

Luc. 10 meis opibus alios uideo ditatos? Ergo peccatum eſt, quod mihi ſi pecco, opes meas abſtulit, quòd me nudum, & ſeminiuum reliquit.

Hebr. 13 Porro, quàm pulchre Dominus notauit, non nos hic habere ciuitatem manentē, ſed futuram inquirere? Vt enim, qui ad Indos penetrāt, inde corradere ſuas opes cōtendunt, quas in patriam præmittunt, ut eis in patria frui liceat: ita Dominus uult nos intelligere, non in India eſſe, unde theſauros in cœlum præmittimus. Quis uero credidiſſet, in terra hac theſauros Indicos eſſe?

8. Ratio. Vbi eſt enim theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuū. Igitur ſi in terra eſt theſaurus tuus reconditus: iam eſt cor tuum, uiuens in terra ſepultum: ſi theſaurum tuum ſepeliſti, cor tuum ſepeliſti. Quod ſi theſaurus tuus a tineis, & blattis corroditur: planum eſt, cor tuum a uermibus etiam corrodi, ut nihil ſepulchralium, con-

ditionum deſit tuo cordi ſepulto. Sed o miſerum cor tuum, quod cum uermibus, cumq; tam uili milite continuum bellum gerit, quem uiciſſe uerecūdia eſt. a quo uinci, nefas. Quam fuiſſet tibi fœlicius, corpus potius quàm cor habere ſepultum? Quam fuiſſet fœlicius a uermibus terrenis corpus, quàm a ſpiritualibus cor habere corroſum? Tanto enim maius damnum a ſpirituali tinea cor tuum recipit: quanto eſt cor corpore nobilius. At contra ſi theſaurus tibi eſt in cœlo, cor habes in cœlo. Sedes tibi cœlum eſt. Quid? Si ſedes in cœlo tibi eſt, & terra eſt ſcabellum, ubi conſiſtunt pedes tui: num Deus es tu, cui cœlum eſt ſedes: terra autem pedum pedamentum? Agnoſcis, Lector Chriſtiane, altitudinem huius uerbi, In cœlo eſt cor tuum? Iſaiæ 66

Iam mirari minus poſſum, cum audio, quoſdam Chriſtianos, cum gaudio ſuorum bonorum iacturam ſuſcepiſſe, ſcientes ſe meliorem in cœlo repoſitam habere ſubſtantiam. Heb. 10 *Imo uero uideo cauſam cur Dauid dicat: In imagine pertranſit homo, & fruſtra conturbatur. Theſaurizat enim neſciēs cui congregat. At expectatio mea,* Pſal. 38 *quæ alia eſt, non ne Dominus? Cur Dauid? Quia ſubſtantia mea apud te eſt. Ita plane cuius ſubſtantia apud Deum eſt, quid habet, quod expectet, niſi Deum? Expende uero Theologe, quid ſit: Subſtantia mea apud te.*

Iam ſi in cœlo non ſunt lachrymæ, non dolor, non Apoc. 21 *mors: profecto intelligere poteſt quiuis an in cœlo cor* Rom. 14 *ſuum habeat, Si enim ſpiritualis uir, gaudium habet, et* Ioan. 16 *pacem in ſpiritu ſancto, in cœlo eſt.* Pſal. 124 *Si habet gaudium plenum, & quod, inquit, nemo tollet a uobis, in cœlo eſt. Si ſicut mons Sion non commouetur. Si dicis: Mihi*

adhærere Deo bonum eſt, et ponere in Deo omnem ſpẽ,
Pſalm. 72 omneſq; diuitias meas, hic in cœlo eſt. Quis uero nõ ſtu
peat harum rerum commercium? Cor tuum eſt in cœ-
lo, & cœlum in te: regnum enim Dei intra uos eſt. tu in
Deo, Deus in te: inhabitabo enim in eis, & inambula-
1. Ioan. 4 bo. Sed hæc ſatis. Igitur Chriſti ratio efficaciſſima eſt. the
ſaurum in terra non colloca, ſed in cœlo: nõ ſepelias cor
tuum, ſed diuinum potius efficito.

Lucerna corporis eſt oculus. Hæc tertia ratio, cuius
ualor hic eſt: Si oculus tuus eſt lucerna corporis, conſe-
quens eſt, ut oculus animæ ſit animæ lucerna. Si hæc lu-
cerna munda ſit à terræ commiſtu, totum te reddet lucen
tem. At, ſi eam terræ miſcueris, ipſa tenebris obruta, totũ
te reddet tenebroſum: &, ò quanta tenebrarum multitu-
do obruet te.

Enunge oculos, precor te, Lector. Primum, inquit
Dominus, lucerna corporis eſt oculus: non dicit, Lucer-
na hominis: ut ſcias ſubtiliter diſtinguere lucernam cor-
poris, quæ eſt oculus, à lucerna animi, quæ cor eſt. Ne-
que ſtatim contemnas, cum audis, cor eſſe lucernam a-
nimi, & proinde totius hominis. Probetur tibi potius
modus loquendi ſacræ Scripturæ, quàm ſcholarum tan
Iſaiæ 6 topere idioma receptum. Atqui Spiritus ſanctus dicit:
Excæca cor populi huius. Et apud Paulum: Alienati à
Epheſ. 4 uita Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis, propter cæci-
Matth. 5 tatem cordis eorum. Et Chriſtus: Beati mundo corde,
quia ipſi Deum uidebunt. mundum ergo cor uidet, ſi-
cut immundum excæcatur: uidere uero, & excæcari o-
culorum eſt. Vide nunc, quàm pulchre annexuit Domi
nus ſecundæ rationi tertiam. Secunda ratio dixit: Ne col-

loces cor tuū in terra. Inde ortum habes tertia. Si cor collocaueris in terra, lucernam tuam in terra locaſti, et ideo non iam lucerna erit, ſed tenebræ. Id primum: Secūdum malum, totus tu efficieris tenebroſus. Tertium: Ipſæ tenebræ in te quantæ? Ideſt immenſa erunt. Habemus, quid ſit lucerna hominis: eſt enim cor.

Cor uero poteſt eſſe ſimplex, aut nequam. & hic nullum eſt medium: aut enim cor tuum dignum eſt cœlo, et ita oculus eſt ſimplex: aut inferno, & ita nequam conuincitur eſſe. Hic ego non poſſum non mirari diuinam ſapientiam: nam, cum Chriſtus eſſet Hebræus, et Hebraice loqueretur: at quæ Hebræis erant difficiliora, per Latina, et Græca reddidit clariora. Certe uerbum, ſimplex, Hebræis ſonat integrum, et perfectum. Ita dicitur: Erat Iob uir ſimplex. quod peritiſſimi Hebraici ſermonis exponunt: Erat uir integer. & alij: Erat uir perfectus. Iob 1

Ex hoc habes: Cor eius, qui recondit theſauros in cœlo, eſſe cor ſimplex, integrum, atque perfectum. Eſt enim hoc cor in cœlo, & in Deo: in quo nihil, niſi diuinum, eſſe poteſt. Contra uero, cor recondens theſaurum in terra, cor nequam eſſe.

Habes ſecundo modum, quo liceat tibi cor habere perfectum, ſcilicet, ſi ſimplex habere contenderis. Ille uero cor ſimplex habet, qui unum tantum reſpicit: illud uidelicet, quod eſt neceſſarium. Cor ſimplex eſt, quod omnia, quæ facit, Dei amore facit, Deoq; placere uni, & ſoli deſiderat. Cor iſtud plane theſaurum condidit in cœlo: & licet theſauros habeat in terra, perinde habet, ac habebat Iob: qui, cum amiſiſſet, nihil ſtultum loquutus eſt in ore ſuo. Enimuero, quia iuxta præceptum Lucæ 10 Iob. 1 2 Cor. 7

Pauli, ita poſsidebat: ac ſi non poſſediſſet.

Nota uero diligentiſsime: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Cura enim uiri perfecti, ſimplicis & integri eſt: ſe totum luſtrare, ſe totum circunſpicere, & lucerna ſua ſe totum examinare, & expendere. Verebar, inquit, ſimplex Iob: omnia ope-

Iob 9 ra mea. Vir integer eſt totus ſibi notus: probat enim ſe,

2.Cor. 13 an in fide ſit: ut, inquit, Paulus. Quotidie enim uiri boni

Luc. 15 euertunt domum ſuam: nequid ſit, quod oculos Dei offendat. Contra uiri, qui habent theſauros conditos in terra, ſunt ſibi penitus ignoti, quia toti ſunt in tenebris: habent

Luc. 10 cor mille peccatorum uulneribus ſauciatum, habent cor ſemiuiuum: nec curant tamen.

Nota ſecundo: Erit, inquit, lucidum totum: et infra, erit tenebroſum totum. ergo aut places totus, aut diſplices totus. Non potes Deo partim placere, & partim di-

Iacob 2 ſplicere. Qui enim offenderit in uno, factus eſt omnium reus.

Nota tertio: ſolum cor ſimplex ſufficere ad illuſtrandum corpus totum. Prima cura tua ſit, cor ſimplex habere. Id, ſi habeas, totus lucidus es. Recte ergo Dominus

Prouer. 23 petit dicens, Fili, præbe mihi cor tuum. Id enim ubi Deo datum, & in Deo collocatum fuerit, totum hominem Deo donat.

Nota quarto: ex hoc cor noſtrum nequam fieri, quia theſaurum in terra recondit.

Diſſimulare hoc uerbum nequeo. Dicit Dominus: Si oculus ſcilicet cor tuum nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. At Domine diuites hi auari, tumulos in Eccleſiis ædificant, baſilicas erigunt templa

Dei exornant: imo frequenter pauperibus eleemoſynas largiuntur. An non diuites illi Iudæi magnificæ dona in gazophilacium mittebant? An non hæc opera ſunt lucida? Cur dicis, totum tenebroſum eſſe? Plane, ſi recondi-tos habet diues theſauros, (cũ tot ſint miſere egeni,) quæ facit opera, habent gloriam apud homines: apud Deum uero non item tenebroſa ſunt. Si cor nequam eſt, nihil inde profectum, Deo gratum eſt ad uitam æternam comparandam. Habes ergo cor theſaurizans tenebroſum eſſe: & totum hominem, eiuſq; opera tenebroſa, et Deo ingrata reddere. Luc. 21

Si ergo lumen, quod in te eſt. *Id eſt, ſi cor tuum, quod luminis loco habet anima tua, tenebris eſt obſitum: ipſæ tenebræ, id eſt ipſa peccata quanta in te erunt? Quaſi dicat: Vbi cor amiſit lumen, peccata agminatim irrũpunt: nõ eſt peccatum unum, aut aliud, ſed eſt omnium peccatorum colluuies. Veriſſime enim dictũ eſt: Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ. Vbi enim nox cordi eſt, omnia peccata beſtialia certatim irruunt. Solenne dictũ Pauli eſt: Radix omnium malorum cupiditas. non, inquit, ex hac radice unum peccatum prodit, ſed omnia mala. quaſi diceret, Vbi cor tenebroſum ueneno cupiditatis inficitur, ò quanta mala in ipſum ingrediuntur? Certe quia, qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli, & deſideria multa, & nociua, quæ mergunt hominem in perditionem. Non dicit in deſideria pauca, ſed multa. Ipſæ enim tenebræ quantæ? Cogor ita exponere, quia nõ poſſum adduci, ut per ipſas tenebras aliud intelligã, quàm peccata. reliqua enim alia obtenebrari poſſunt, ſed non* Pſalm. 103 1. Tim. 6 1. Tim. 6

ſunt ipſæ tenebræ. Iam ſi peccata ſunt tenebræ, uere dicit Dominus: Si cor tuum cupiditas inuaſit: omnino charitas ab eo relegata eſt. Vbi enim charitas triumphat, cupiditas perijt. Quòd ſi charitas e corde cupido exploſa eſt, quantæ in eo erunt tenebræ peccatorum? Vt intelligas quã uere dictũ ſit, Nihil eſt iniquius, quàm amare pecu-

Eccleſ. 10 niã: quia uidelicet nõ eſt ibi una iniquitas ſola, ſed mul-

Mich. 6 ta. Dicit Propheta: Diuites eius repleti ſunt iniquitate.

Nemo poteſt duobus, &c. Ante omnia mihi ſunt explicanda quædã uocabula. Mammona, Chaldaicum eſt: ſignificans diuitias, & ſubſtantiam. Arbitrorq; nõ ſignificare dæmonem, præfectum diuitijs. Quod hinc colligo: Inquit Dominus, Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Et rurſum: Si in iniquo mammona infideles fuiſtis. Vbi aperte nequit intelligi de dæmone, ſed de opibus: pari ergo iure, & hoc loco, non de dæmone, ſed de ſubſtantia, & diuitijs mentio eſt.

Alterum uocabulum eſt: Sollicitudo. Ex cuius intellectu reliqua pendent. Græcis eſt, merimna. quod ſignificat curam anxiam, & inquietam. Vnde Cicero 4. Tuſcula. Quæſt. dicit: Sollicitudo, eſt ægritudo cum cogitatione. Eſt igitur ægritudo, & morbus animi. & 1. de Finibus dicit: Eas ſollicitudines, quibus animi eorum exeduntur, a dijs ſupplicij cauſa importari putant.

Tertium eſt Lilium. Eſt uero duplex liliorum genus. Album, quod Græcis eſt lirion: & rubrũ, quod eſt Græcis crinon, locus uero noſter non loquitur de lilijs albis: hæc enim cum in hortis naſcantur, curam, & cultum hominum exigunt. Loquitur igitur de lilijs rubris, ſub nomine, crina, & quia hæc nullam curam requirũt, (ta

maximeque lilia agri ſunt,) ideo de his mentio eſt.

Secundo loco tractandum mihi eſt, an liceat ſollicitum eſſe Chriſtianum. Et primo apertum eſt, licet Caietanus contrarium dixerit,) quòd ſancta ſit cura & ſollicitudo de ſpiritualibus rebus. Ad Roman. 12. Sollicitudine non pigri, & qui praeeſt, in ſollicitudine. 2. Corint. 11. quotidiana ſollicitudo mea, omnium Eccleſiarum. Ephe. 4. Solliciti ſeruare unitatem fidei. Coloſſ. 4. Epaphras ſemper ſollicitus pro uobis.

Secundo etiam apertum eſt, quòd ſit ſancta ſollicitudo de temporalibus, quãdo in ſpiritualium commodum cedunt. Paulus ad Galat. 2. inquit: Dextras mihi dederunt in ſignum, ut pauperum memores eſſemus: quod etiam ſollicitus fui ſeruare. Quam ſollicitudinem aperte monſtrauit, in 1. & 2. ad Cor.

Tertio: Non eſt mala ſollicitudo de temporalibus, ubi prius ſunt aeterna quaeſita. 1. ad Corint. 7. Paulus dicit: Mulier ſollicita eſt, quomodo placeat uiro.

Quarto: Profecto, ſi licet habere ſollicitudinem placendi uiro: licebit etiam habere, quomodo paſcat pater filios: & cũ non minore iuſtitia obligetur, quis ſibi, quàm uxori, aut filijs: non erit mala ſollicitudo, qua quis ſibi conſulit in temporalibus, ubi conſuluit prius in aeternis.

Quinto, quod igitur Dominus damnat hoc loco, id eſt, quod temporalia quaeras aeternorum oblitus: ita curare haec, quae uidentur, ac ſi nihil eſſent aeterna. Hoc enim eſt, quod dicit Pſal. Statuerunt declinare in terram oculos ſuos. Vocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Pſal. Pſal. 1
48. Hi dicuntur habitatores terrae. Vah, inquit, habitantibus in terra. Apo. 8. Mortui in delictis. Epheſ. 2. Alie-

Hebr. 11 nati à uita Dei per ignorãtiam. Epheſ.4. Hi habent hic ciuitatem manentem, & ideo futuram non inquirunt. Hi non ſe reputant ut hoſpites, & peregrinos ſuper ter
Epheſ. 2 ram. Ad Hebr. 11. et 1. Petri 2. Deinum non ſunt ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, nec acceſſerunt ad Syon montem, & ciuitatem Dei uiuentis, &c. Ad Hebr. 12.

Sexto: Quod Dominus hoc ſermone contendit perſuadere, id eſt, ut confidamus de eius in nos prouidentia, de eius amore, de eius paterna pietate: quodq; ſcit noſtras neceſſitates, & amat nos uehementius, quàm ipſi nos. Quod item multo melius noſtris rebus conſulimus ipſi fidentes, quàm curam noſtri habentes. & demum, quòd noſtra ſollicitudo rebus noſtris nõ commodat: imo incommodat potius.

Septimo: Chriſtus multa uerba expendit, cupiens ſollicitudinem temporalium à nobis reuellere: quia ſollicitudo eſt acus, qua filum in animam ingreditur. Ex ſollicitudine ſiquidem diuitiarum amor, ex amore apponitur cor, ex corde appoſito ingreditur cultus, & obſequium Mammonæ, Deo uero contempto.

Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Miraculum eſt, quòd duobus dominis miſer homo ſeruire uelit, quòdq; à uero Domino ſuo diſcedere cupiat. Pulchre Ie
Ierem. 10 remias dicit: Quis non timeat te, ò rex gentium: quia tuum eſt decus? Si decus, ſi gloria, ſi quid optari poteſt, abundantiſſime in Deo inuenitur: quid eſt, quod homo, Domino ſuo contempto, alterius domini obſequium quærit? Sane nulla creatura eſt, quæ à ſui Domini præ
Ierem. 5 cepto diſceſſerit. Cur ergo homo diſcedit? Me, inquit Dominus, non timebitis, & à facie mea non dolebitis? Qui

poſui arenam terminum mari: præceptum ſempiternũ,
quod non præteribit. Intumeſcent fluctus eius, & non
tranſibunt illud. Populo autem huic factum eſt cor in-
credulum, & exaſperans: receſſerunt, & abierunt. Et
non dixerunt in corde ſuo: Metuamus Dominum, Deum
noſtrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam, & ſero
tinam in tempore ſuo, etc. Profecto iuſtum erat, ut quẽ
cœli, elementa, & cunctæ creaturæ non relinquunt, nec
homo relinqueret. Homo ſcilicet tot beneficijs auctus.
Homo, quem ita dilexit Deus, ut Filium ſuum traderet: Ioan. 3
non in aliud, quàm in mortem; eamq; acerbiſſimam.
Quid dæmon habet, quo homines in ſuum uexillũ pel-
liciat? Eſt ne ille diues? Eſt pulcher? eſt ne blandus? Ob- Ierem. 2
ſtupeſcite, inquit Deus, cœli ſuper hoc, & portæ cœli de
ſolamini uehementer: me dereliquerunt fontem aquæ
uitæ, & foderunt ſibi cyſternas diſſipatas, quæ contine
re non ualent aquas. Si homo natus fuiſſet, ut dæmonẽ
coleret, non erat miraculum: quòd illi ſeruiret. At na-
tus eſt homo, ut ſummum bonum amando poſſideret. O
quàm uere, inquit. Nunquid ſeruus eſt Iſrael, aut uer- Ierem. 2
naculus? quare ergo factus eſt in prædã? Quod, ſi igno
ranter, aut incaute in Syrteas has homo incideret, ue-
nia dignum crimen eſſet. Nunc uero admonemur, exci
tamur, terremur, uapulamur: ut dæmonis obſequia fu-
giamus: nec tamen eſt, qui auellere nos à malo noſtro
queat. En dicitur nobis: Nemo poteſt duobus dominis ſer
uire. Si alicui alij ſeruitis, à Domino diſceſſiſtis. nec eſt
tamẽ, qui à ueterno excitatus, ad Deum ſuum accedat.
Vnum diliget. *Homines alij pij ſunt, alij impij.*
Pius homo Deum diligit, dæmonem odio habet. Deum Deuter. 6

Pſalm. 96 *enim pius diligit toto corde ſuo. At, qui diligitis Dominum, odite malum. Impius uero diabolum ſuſtinet, & Deum contemnit. Pars ergo illa unum diligit: referēda eſt ad iuſtos. Pars uero altera unum ſuſtinebit: debet referri ad peccatores. Iam miraculi loco eſt, quòd homo ſuſtinere uelit dæmonem, quē cœli ſuſtinere nequiuerūt,*
Iſaiæ 14 *nec ſuſtinere poterat infernus. Infernus, inquit, ſubter conturbatus eſt in occurſum aduentus tui. Qui diabolū*
Iſaiæ 9 *ſuſtinet, iumentum eſt: quòd ſuper ſe iugum oneris (id*
Ibidem. *eſt iugum oneroſiſſimum) habet. Qui diabolum ſuſtinet, ſceptrum exactoris ſuſtinet. Quàm uero graue ſit iugum hoc, quàm durum ſit tale ſceptrum, uel inde colligi poteſt, quod ſolus Chriſtus id reſcindere, & ab humeris noſtris auellere potuit. Rurſum inde colligitur, ꝙ anima noſtra, alioqui in cælum nata uolare, hoc pondere grauata, in infernum ita demergitur, ut erigere ſe, et pondus excutere in æternum non poſſit. Iam, ſi dæmon ſuſtineri poſſet, Deo non contempto, ferri uix poterat: at omnibus lachrymis res digna eſt, quod ita tuum pondus diligas, ut potius Deum contemnere, quàm pondus abijcere uelis. Eleganter Dominus: quomodo, ſi mulier,*
Ierem. 3 *contemnat amatorem: ita Iſrael cōtempſit me. Profecto ingemiſco, quod Deus amator ſit á nobis contemptus. Si amator eſt, nihil aliud quæras. Quid enim non dabit, quid non facit: imo quid non promeretur, qui amator eſt? Quis ergo eſt hic contemptus? Quis contemnens? Quæ porro contemptus eſt pœna?*

Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ. *Igitur Mammon, (qui diuitiarum nomine nūcupatur) Dei hoſtis publicatur. Inimicus Dei eſt. Si enim pro eo non*

eſt, contra eum eſt. Bellum ex nunc Chriſtiani habent cum auaris diuitijs, quibus & Deo nemo ſeruire poteſt. Dux, rex, & uexillifer noſter pauper eſt: inimicitias cum opibus habuit inteſtinas, adeo ut in præſepe naſci, in cruce nudus mori uoluerit. Qui igitur opibus cupit inſeruire, ex pauperis Chriſti phalange exijt: ad alterius ducis caſtra defecit. Sacra Chriſti mater dicit: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles: eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Quaſi diceret, Chriſtus exeruit dexteram ſuam, fecitq; potentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos, depoſuit potentes, euacuauit diuites. Igitur pugna inexorabilis eſt Chriſto cum auaris potentibus, & diuitibus. Plane diuites, & potentes ire in cœlum poſſunt, ſed non ibunt, niſi auaritiam ex animo eiecerint. At, quia difficillimũ eſt opes habere exterius, & animum pium interius: ideo recte dictum eſt, Quam difficile, qui diuitias habent, regnum Dei poſsidebunt. Nunquam non male audijt auaritia, etiam inter Ethnicos, ſed inter Chriſtianos maxime: hi enim iubentur Chriſti ueſtigia ſequi, & ita ambulare, ſicut ille ambulauit. At ille nec ubi caput reclinaret, habuit. Vnde igitur hæc perſuaſio hominum mentes inuaſit, ut Deo ſimul, & opibus ſeruire ſe poſſe exiſtiment? Firma ſtat ſententia, Non poteſtis Deo, & Mammonæ inſeruire. Quæ ſententia, etiam ſi à Chriſto ſancita non eſſet, ipſa eam confirmaret experientia. qui diuitijs ſeruit, eas undecunque corradit, animum habet crudelem, nulli miſeriæ compatitur. Vbi ergo charitas eſt? At in charitate proximi totæ lex comprehenditur.

Marc. 10
Pſalm. 68
Lucæ 1
Concilium Gangren.
Matt. 19
1. Petr. 2
1. Ioan. 2
Lucę 9
Roma. 13

Nolite ergo ſolliciti eſſe animæ ueſtræ. *Dum mecum tacitus hanc periodum expendo, difficilior appa ret. Quid, Domine, num prouidentiam damnas? Num prudentiam humanam à tuis expellis? Quis eſt ſapiens, qui uel triticum in annum non recondat?*

Ad hæc prima reſponſio mihi occurrit gratiſſima, quod Dominus ſpeciatim cum Apoſtolis, & Prædicatoribus loquitur. Hi enim, cum ſaranam Verbi diuini ubique deferre debeant, liberi à curis eſſe debent. Ne penuriam timẽtes, ab officio prædicationis abſtineant. Hos uult Dominus eſſe ſecuros: ſiquidem eorum ſpecialiſſimam Pater habeat prouidentiam. & ipſi non poterunt huic officio plene inſeruire, ſi curam uictus, & ueſtitus ſibi aſſumant.

Secunda reſponſio etiam placet: Quòd, ſi ad omnes Chriſtus ſermonem direxit, eius ſermo emphaſim habet. Similiterq; fecit Dominus, ac faciunt, qui uirgam recuruam in rectum flectere contendunt: in diuerſam partem eam reflectentes. Ita Dominus à cura ſecularium rerum omnino nititur corda noſtra diuellere, ut uel hac ratione minus illa curemus. Exemplum huius habemus

Deuter. 6 *in præcepto de diligẽdo Deo ex toto corde, anima, mente, uiribus. Nemo ſane eſt, qui hæc efficere ad plenum poſſit. At facere iubemur, ut dum ad cacumen ex imo contendimus, ad medium ſaltem perueniamus. Ita nihil curare præcipimur: ut, dũ id præſtare conamur, minus nos cura ſollicitet.*

Tertia reſponſio eſt: Huius præcepti uirtus ex præcedẽtibus pẽdet. Nemo, inquit, duobus poteſt ſeruire, Deo, et Mammona. Ideo, ſi ſollicitudo ſecularis à Dei ſeruitio

auoca-

auocare uos debet, præſtat nihil ſollicitū eſſe. non igitur uetat uos eſſe ſollicitos: uetat tamen eſſe ſollicitos, ſi hæc ſollicitudo Mammonæ ſeruire coegerit.

Quarta reſponſio: Arbitror hæc uerba Domini non eſſe præceptum, ſed ſolum conſilium: non enim damnationis uerba aliqua profert, ſed dulcedinis, & blandiarum. Et, cum nimis dure loquitur, ita dicit: Quanto magis uos modicæ fidei? At modica fides nó eſt mortale peccatum, ſed noſtræ naturæ imbecillitas. Vt cum Petrus ualidum uentum timet, & modicæ fidei taxatur. Mat. 14

Quinta reſponſio, quæ ſcholaſtica eſt: Plane uir de cœleſtibus ſollicitus, primo, & maxime: licet poſtmodum ſollicitetur de terrenis, non poteſt dici ſollicitus de temporalibus. ſolenne ſiquidem eſt Theologis, quiduis à præcipuo ſuo nominari. Sicut pij nominantur cœleſtes, ſpirituales, diuini: contra uero impij uocantur puluis, terra, caro, atque putredo. Si igitur præcipua ſollicitudo tua eſt de cœlo, licet nonnihil ſollicitus ſis de terra, uere imples hoc præceptum, ne ſollicitus ſis de eſca, aut de ueſte. 1. Cor. 15 & Galat. 6

Sexta reſponſio eſt: Is re uera dicitur ſollicitus de eſca, & ueſte, qui a ſollicitudine ſuum remedium pendere putat. At, qui nihil omittit operæ, quo minus aſſequatur quod optat: expectans tamen operæ ſuæ ſucceſſum a Deo, is iactauit uere cogitatum ſuum in Dominum. Et hæc eſt conditio piorum. Plane Dauid dicit: Non enim in arcu meo ſperaui, & gladius meus non ſaluauit me. Saluaſti nos, Domine, de affligentibus nos. Et alibi: Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram, et dextera ſua non ſaluauit eos: ſed dextera tua, & bra- Pſal. 54 Pſal. 43. Ibidem.

chium tuum. At profectò pugnabat Dauid pro uiribus: pugnabant & Iudæi. Sed, quia non expectabant faliciem finem ex brachio ſuo, ſed ex Deo: Ideo non dicuntur in gladio ſuo poſſediſſe terram. Ita qui omnia neceſſaria facit, ad cibum aſſequendum, eum tamen expectãs à Deo, ſollicitus dici nequit de eſca, ſed Deo. Hoc enim

Pſalm. 144 eſt, quod Pſalmus dicit: Oculi omnium in te ſperant Domine: & tu das illis eſcam. certè omnia recipiunt à Deo eſcam, non ocioſa: ſed nec ſollicita.

Septima reſponſio: Fortaſſe Dominus nil aliud uetat, quam ſollicitudinem in longiſsimum tempus. Sanè aues, & cætera animalia quærunt ſibi cibum: at non in multum tempus: imo nec auara formica, niſi ad annum in horrea ſua conuehit.

Non ne anima plus eſt, quam eſca? Senſus eſt, ut arbitror: Si anima eſt plus quàm eſca: quærite prius cibum animæ, quàm eſcam, quæ eſt cibus corporis. Et ſi corpus eſt potius, quam indumentum: quærite primum uitam æternam corpori, quàm ueſtem. Potiorum enim portior debet eſſe cura. Curate ergo primũ, ut & anima, & corpus in æternum uiuant, quàm quibus temporaliter non moriantur.

Ioan. 6
Rom. 13
Sed libet te Domine interrogare: Tu ipſe dicis, Ego ſum panis uitæ: tu igitur eſca animæ es. Et Paulus dicit: Induimini Dominum IESVM Chriſtum. Tu igitur ueſtis noſtra es. Si igitur anima eſt pluſquam eſca, num eſt anima potior, quàm tu? Imo & ſi corpus eſt ueſte melius, erit ne melius te, qui corporis noſtri ueſtis es? Annon dedignaris minor nobis eſſe? Planè ſicut

Matth. 20
Lucæ 22
placuit tibi, miniſter noſter eſſe, & inter nos uerſari nõ

ſicut, qui maior eſt, ſed ſicut, qui miniſtrat: ita & placuit hac ratione minor uideri, quòd cibus, & ueſtitus noſter eſſes.

Reſpicite uolatilia cœli. Rubore ſuffundor hoc Domini uerbum audiens. Quid Domine, tam inſcius eſt homo, tam ignarus & rudis, ut etiam à brutis addiſcere debeat? Factus eſt homo ſapiens ad imaginem ſiquidem Dei ſapientiſſimi. Cur ergo a uolatilibus cœli, ut a magiſtris, omnium magiſter homo docebitur? Video iã, quòd homo, qui in honore erat, iumentum factus ſuit: et ita digne ad beſtias erudiendus mittitur. Gene. 1 Pſal. 48

Porro conſolabor me ipſum: is enim, qui me reſpicere uolatilia iuſſit, ideo iuſſit, ut, dum in uolatilia cœli oculos erigo, ad cœlum erigã: imo ad Deum potius, qui multò locupletius me docebit, quàm ipſa uolatilia cœli docere poterant. Nec enim miſſus ſum uidere beſtias terræ, ne ſcilicet deijciens oculos ad beſtias terræ, terram ſpectarem: & a terrenis oculi detinerentur.

Iam te precor, Lector, attende: Neſcio, quid ſubolet myſterij. Solenne eſt, uolatilia cœli dæmones nominare: nam Dominus dicit de ſemente, qui prope uiam cecidit, Volucres, inquit, cœli comederunt illum. Et explicans quæ eſſent hæ uolucres, dicit: Venit diabolus, &c. Igitur uolucres cœli dæmones ſunt. Porro certum eſt his, qui uel guſtum ſanctarum Literarum habent, quam frequenter Dominus faciat, quæ dæmones ab eo petunt. Petit dæmon locum tentandi Iob: Petit facultatem intrandi in porcos. Petit etiam, ut decipiat omnes prophetas. Et Dominus facit uoluntatem eorum. Clarum uero eſt, quòd cum facit, quæ illi cupiunt; Matt. 13 Iob 1 3. Reg. 22

Geneſ. 41 *uelut paſcit eos:paſcit igitur Deus coruos iſtos, qui caniſtrum cibis plenum,in capite piſtoris Pharaonis,deuorare permittuntur.* Audi nunc ualentiſſimum Chriſti argumentum. *Si,inquit,dæmones etiam(hoſtes Dei)Deus ipſe paſcit,non defraudans eos deſiderijs ſuis,quanto potius paſcet uos ſibi amicos,& ſeruos?*

Non libet hinc diſcedere, quin admoneam Lectorē huius uerbuli:Si uolatilia paſcit Deus, quæ non ſeminant: quanto magis paſcet uos ſeminantes? Textus enim ita dicit:Volatilia,quæ non ſeminant,paſcit Deus, non ne pluris eſtis uos, quàm illa? At profectò,ſi homo ocio,& deſidia torperet, non eſſet pluris, quàm uolatilia, imo longe minor: illa enim nunquam torpore,& ocio marceſcunt. Quid enim ab homine alienius, quàm ocium? Plane iuſtus Adam operari iubetur. Et

Gene. 1 Geneſ. 3 *peccator non niſi in ſudore uultus pane ueſci permittitur.*

Iob 5 *Et homo natus eſt ad laborem, ut auis ad uolatum. ut ergo quæ nunquam uolaret auis, auis non eſſet: ita qui ociatur homo, nec homo eſt. Igitur efficacia rationis eſt: Si uolatilia, quæ non ſeminant, paſcuntur: quanto magis uos paſcemini,qui ſeminatis, metitis, & in horrea conuehitis?*

Conſiderate lilia agri,nō laborant,neque nent. *Vt uidelicet laborando, & nendo ueſtem,quam habent,conficiant: horſum enim loquitur de labore filandi, & nendi.*

At uere locus dubij plenus eſt,cum dicit: Dico uobis, neque Salomon in omni gloria ſua ueſtiebatur,ſicut unum ex eis. *Quid? Non erat pulchrior Sa*

3. Reg. 10 *lomon gemmis fulgens,& auro:quàm uile lilium agri?*

Regina Saba uidens ueſtes Salomonis, & ſeruorum
eius, præ admiratione ſtupet, nec in ea eſt ſpiritus: num
admiſit ſpiritum lilia cõſiderans? Iam, ſi Salomon ſapien
tiſſimus erat, cur non potius ex lilijs ueſtem contexuit,
quàm ex gemmis, & auro? Et demum, quis eſt, qui non
pulchrius aurum dicat, quàm lilium?

Ad hoc reſpondeo: quòd oculos fecit nobis cupidi-
tas, quibus non quæ uere ſunt, pulchra credamus, ſed
quæ apparent. Si amas fœdam fœminam, pulchra ti
bi uidetur. Et Cottæ Ciceroniano luci cuiuſdam pueri
oculi pulchriores uidebantur, quàm nobiles Veneris
oculi. Ita & auaris nobis ueſtis ex auro pulchrior
uidetur, quàm lilia campi. Eleganter Ambroſius taxat
auaros, qui lubentius ſpectant aurum, quàm Solem.
Si tibi oculi eſſent ſani, in lilio ſpectares Dei artificis
manum: in ueſte aurata manum hominis, qui eam te
xuit, uideres. Quantoq; tibi gratior eſſet Deus ho-
mine, tanto pulchrius uideretur lilium; quod pinxit
Deus: quàm ueſtis, quam texuit homo. Profecto Cantic. 2
Sponſus Deus nihil fere habuit, quo pulchritudinem
ſponſæ laudaret accuratius, quàm dicens: Sicut li-
lium inter ſpinas, ita amica mea inter filias. Demum
non ea pulchra aut decora iudices, quæ contempſiſſe, et
fugiſſe, decorum, & pulchrum eſt. Memor eſto Publi
colas illos, Valerios, Attilios, & Cincinnatos diuitias
uiriliter deſpixiſſe.

Maius dubium eſt, quod me torſit: Cur Dominus,
cum propoſuiſſet pulcherrimas lilij ueſtes, ad fœnum
agri tranſcurrit? Cur non dixit, conſiderate lilia, quæ
ſi ita Deus ueſtit, quanto potius uos? Sed, relictis lilijs, ad

fœnum deſcendit. Ego credo myſterium ſubeſſe. Apertum eſt, lilia campi pios ſignificare: Sicut contra fœnum ſignificat impios. Sponſa enim dicitur lilium, & omnis caro fœnum, hoc enim fœnum eſt, quod hodie eſt: &

Isaiæ 40 cras in clibanum inferni mittendum erit. At, non erat grande argumentum: Si Deus lilia, id eſt, pios ueſtiret. Maius multo eſt, ſi etiam impios ſic ueſtiat: Argumenti ergo uirtus eſt: Conſiderate lilia, quæ piorum uicem obtinent, quam pulchre ueſtiantur à Deo. Conſiderate etiam infideles: qui fœnum ſunt, cito in infernum mittendi. Cum igitur hos Deus ita diuites reddat, quanto magis uos?

Ex his facile colligere licet; quàm uerum ſit, quod ſi per lilia iuſti intelliguntur, nec Salomon in omni gloria ſua ueſtiebatur, ſicut unum ex his lilijs. ueſtis ſiquidem nuptialis, qua iuſti ueſtiuntur, & ſtola illa prima,

Matt. 22 quà Pater uenientes ad ſe induit, longe præcellit Salomo
Lucæ 15 nis ueſtes, quantumlibet pulchras.

Rurſum collige: quàm ſit uerum, quod fœnum ho

Hebr. 13 die eſt, & cras in clibanum mittitur. Impij enim hodie tantum ſunt. Pij hodie & cras, ſicut Chriſtus eſt hodie,

Sapien. 5 & eſt in æternum. Sed impij hic uiuunt, poſtea morituri. Eleganter, licet dolenter, impij in inferno dicunt: Nos nati, continuo deſiuimus eſſe. unicum enim diem

Ierem. 17 uixerunt: quem diem non cupiuit Sanctus ille, cum dixit: Diem hominis non deſideraui, tu ſcis Domine. Vt igitur hodiernus dies breuis mora eſt: ita & breui

Iob 13 impij uixerunt. homo enim natus de muliere breui uiuit tempore. O uerò rem eximie horrendã: Cras in clibanum mittitur. Vbi impius ita poßidebitur ab igne, ut

poſſidetur fœnum, cum in clibanum conijcitur, penetrat mors intima uiſcera mali. mors enim depaſcet eos. Vide uero firmitatem impiorum, qui nunc comparantur fœno, nunc paleis.

Psalm. 48

Quanto magis uas modicæ fidei? *Iudicio meo graue, imo & grauiſſimum probrum eſt, cum dicitur modicæ fidei. Video non eſſe peccatum mortale: ſed uideo nihil uiro fideli, fere dici poſſe, quod grauior ſit contumelia: quam quod modicæ fidei ſit. Sane, ſi iuſtus ex fide uiuit, quatenus fides eſt initium ſalutis, fundamentumq; & radix totius uitæ ſpiritualis (ut ex Concilio Tridentino docemur) aperte fit, ſi modica fides eſt, modicam etiam eſſe ſalutem. Vbi enim radix tenuis eſt, neceſſe eſt totam plantam tenuem eſſe. Solenne eſt Theologis: quòd fides per alias uirtutes, actus omnium uirtutum exercet, ſicut ſolet manus per digitos. at, ſi debilis eſt manus, neceſſe eſt debilia eſſe opera ex digitis prodeuntia. Eleganter, inquit, Thomas, ad fidem ſpectare lucem in intellectu, promptitudinem, deuotionem, & confidentiam in affectu. Si igitur fides eſt exigua: neceſſe eſt, lucem exiguam eſſe, deuotionem & confidentiam modicam. Si hæc exigua ſunt, quid magnum in nobis eſſe poteſt? Denuum, ſi Dominus dicit: Fides tua te ſaluam fecit. Vbi exigua eſt fides: neceſſe eſt, ſalutem ex tenui filo pendere. Et quidem rem hanc ipſa confirmat experientia: quot enim naufragium patiuntur in fide, quia prius eam habuerunt exiguam? At nos fide contenti minore, quàm illa, quã hic Dominus (ut exiguam) exprobrat, confidimus, & ſecuri läcamus.*

Abac. 2

Tho. 2. q. artic. 1

22. quæſt. 5. artic. 4

Luc. 7

Eſt uero graue dedecus, quod Deo inurimus, quando modicæ fidei ſumus: grauiſſime enim uir probus lædi ſe putat, cum modicam in illo fidem habemus. quanto Deus lædetur grauius?

Hæc enim gentes inquirunt. Gentes non habent patrem Chriſtum: nihil ergo mirabimur, ſi patre destituti ſua ſolicitudine ſibi conſulãt. At Pater ueſter eſt Deus, qui uult, ut de uobis non ſolicitemeni.

Item gentes, quia peccatores ſunt, minores ſunt, quàm huius ſeculi bona. Si enim peccator nihil eſt, minus ſane eſt, quàm id, quod aliquid eſt: non ergo mirandum, ſi minora appetant, & quærant eas res, quæ maiores ſunt. At nos tanto ſumus cibis, potibus, & ueſtibus maiores, quãto ſunt humanis diuina maiora. Quærãt igitur nos cibi, & ueſtes: nos non ea quæramus.

Rurſum, qui nihil habent in cœlo, nihil mirum, ſi toti quærant terram: gentes ſpem non habent, non habent in cœlo repoſitam meliorem ſubſtantiam: ideo quærant ſibi terrena. Nos uero theſaurum, redemptionem, & iuſtitiam habemus in cœlo. Cur ergo ſecularia curamus?

1. Teſſa. Hebr. 1 1. Cor. 10

Adde. Qui nullam in futuro ſeculo habituri ſunt requiem, nihil mirum, ſi hic ſatientur. Qui enim non habent in terra promiſſionis panem, deſcendunt pro cibis in Aegyptum. At nos, quibus parata eſt in cœlo menſa, quibus diſpoſuit Pater regnum, ut edamus, & bibamus: qui potandi ſumus ex fonte dulcedinis, imo de torrente uoluptatis. Quibus ea parata ſunt, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor aſcenderunt: cur hic cepis, & allijs, & Aegyptiorũ carnibus ſatiemur?

Geneſ. 42 Pſalm. 22 Luc. 22 Pſal. 35 Iſaiæ 64

Demum, quibus ſeruilis conditio eſt, nihil mirum, ſi nihil aliud tractent, quàm terram. At qui filij ſunt, qui in ſabbato ſunt delicato, indignum eſt, ſi terram, & nihil aliud tractent. Num. 1 Iſaiæ 4

Scit enim Pater ueſter, quòd his omnibus indigetis. Et ſcit, quòd propter eum indigetis: eius enim amor fecit, ut hæc omnia relinqueretis, & eum ſequeremini. At eſſet crudelis Deus, ſi curam non haberet eius, qui propter cultum Dei curam abiecit ſui. Si igitur cura, & ſolicitudo cibi, & potus eum uexarit, qui propter Deum omnia reliquit, dicat ſibi, quod dicit Elcana uxori ſuæ Annæ, tantopere de ſua ſterilitate ſolicitæ: Nunquid non melior, inquit, ego tibi ſum, quàm decem filij? Ita plane dicam ego: nunquid non melior mihi Deus eſt, quàm omnis cibus, & potus? Profecto, qui credit ſuas Deum ſcire miſerias, & non ſperat diuinum adiutorium, iam fatetur, ſe eſſe in inferno damnatum. Damnatorum enim miſerias, & calamitates nouit Deus, & perpetuo illis ſubuenire recuſat. 1. Reg. 1

Sed uigilantiſsime, Lector, aduerte: Deus pater ueſter ſcit, quòd his omnibus indigetis. Deum immortalē, Quid? Non eſt Pater Deus illis, qui omnibus non indigent? Solum ne pater eſt ijs, qui his omnibus indigent? Num non erit pater diuitum, qui cibos, potum, & ueſtes habent? Equidem non eſt Pater diuitum, niſi parati ſint propter Deum (cum oportuerit) pauperes eſſe, & uictu, & ueſtitu indigere. At pater Deus eſt diuiti, qui plus uult dare, quàm habeat: quiq; nonnunquam indigere uult, ut alij non indigeant.

Rurſum aduerte: Scit Pater, quòd his omnibus, nem-

pe cibo, potu, & ueſte indigetis. Igitur uiri pij his ſolis in-
2. Tim. 6 digent: habentes enim uictum, & quibus tegamur, his
contenti ſumus. Vere Deus pater eſt eorum, qui ui-
ctu, & ueſtitu contenti ſunt, reliqua contemnentes.
Nec enim fere contemnere poteſt hæc ima, niſi qui iam
fruitur ſummis.

Quærite ergo primum regnum Dei. Quaſi di-
cat: Agnoſcite opes, & diuitias regni diuini. Agnoſcite
uos illis eſſe natos. Agnoſcite, quod niſi regnum quæra-
tis in infernum trudemini, Agnoſcite, quòd, ſi id quæra-
tis, reliqua omnia, quæ quæritis, erunt uobis adijcienda.
Pſalm. 14 Quærite, inquit, regnum, non quodcumq; ſed re-
gnum Dei. quod eſt regnum omnium ſeculorum: id
eſt, quod diuitias, delitias, & honores, (quæ omni-
bus fuerunt ſeculis) in ſe comprehendit, ut e manu eripi
poſſint: ſed in æternum poſſidebit, qui ea ſemel habue-
rit. Quærere iubemur illa bona, quæ regnum Dei
ſunt. Nihil dici potuit excelſius, quàm regnum Dei.
Vt neſcias, quid mirere prius, aut Dei largitatem,
qui in regnum ſuum hominem aſciuerit: aut homi-
nis ſtuporem, qui ad tantam promiſsionem languet,
nihilq; mouetur. Ego uero ex duplici capite ſtupeo pri-
mum, quòd nihil regni diuini ſplendor nos moueat,
etiam pœnis, inferni conterritos, niſi tantas opes quæ-
ramus. Alterum, quòd cum ad aſſequenda ſecularia
bona, uia propoſita ſit certa, facilis, & aperta, ſci-
licet, ſi quæramus regnum Dei, nos, ne regnum quæra-
mus, ſponte caremus ſecularibus, quæ alioqui tantope-
pere quærebamus.

Sed cauſam huius iã teneo: Saul cum audit ſe regno

Hebræorum potiturum, nihil mouetur: imo Samueli rẽ tantam promittenti, inquit: Nunquid non filius Iemini ego ſum, de minima tribu, & de minima cognatione in Iſrael? Quare ergo loquutus es mihi ſermonem hunc? Quaſi diceret: Non hæc ad me pertinent. At is, qui riſe rat uerbum de regno, ubi inſiluit in eum ſpiritus Domini, regium animum induit: nihil'q;, niſi regium, confice re cœpit. Ita & nos cum homines tantum ſumus, nihil ad nos regnum Dei pertinere putamus. Sed, cum primum in nos ſpiritus Domini inſiluerit, intelligemus noſtram dignitatem, & nihil regio nomine indignum, facere tentabimus. 1. Reg. 19

Sed mouet forſan te, quod hic Dominus promittit: Hæc, inquit, omnia adijcientur uobis: at multis ſeruis Dei hæc non uidentur adiecta. Quod & agnouit Paulus dicens: Circuierunt in melotis egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Imo in ſe eſt expertus Apoſtolus, cum dicit: in fame, & ſiti, in ieiu nijs multis in frigore, & nuditate. At quis Paulo regnum Dei quæſiuit uehementius? Hæc cũ uident, imper fecti, potius ſollicitudini ſuæ ſe committunt, quã promiſſioni diuinæ. Sed a te, Lector, inquiro, quiſnam dicetur cibum habere: qui cum cibo, quem habet, dolet, an qui cum cibo, quo caret, gaudet? Plane cibus quæritur, ut animus cibo contentus ſit: qui igitur fame contentus eſt, is magis habet, quam qui cibo contentus eſſe neſcit. Hæc eſt igitur diuina prouidentia, ut ſi regnum quæras, aut cibus tibi adijciatur, aut (quod eſt cibo maius) animus, ſcilicet ſua ſorte contentus. Audi Apoſtolum, quẽ fame, ſiti, & nuditate confectum proponebas. Hebr. 11 2. Cor. 11 Philip. 4

CAPVT. VII.

Nolite iudicare, & non iudicabimini.

A AGGREDIAR locum hunc, ubi rogatum habuero Lectorem, prius cũ ↄ̃cta percurrat, quàm quidpiã damnare præſumat. Ea igitur in primis dubitandi ratio ſe offert: Cur Dominus iudicare uetuerit? Siquidem ipſemet inſtituit Apoſtolos Eccleſiæ ſuæ iudices, dicens: Sicut miſit me pater, mitto uos.

Ioan. 20 Quodcunque ſolueritis, aut ligaueritis ſuper terram, ſolutum, aut ligatum erit. Et Paulus iudicat Corinthiũ,

1. Cor. 5 Petrus Ananiam. & tandem de fide eſt, ligari in cælo, quæ iudices Eccleſiæ rite ligant in terra.

Rom. 8 Ad hoc prima reſponſio fuerit, Apoſtolus inquit: Nihil damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto. Cuius ratio

Rom. 5 eſt, quia, ſicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chri-

Rom. 3 ſto omnes uiuificantur. Ipſe etiam habet, quòd Chriſtiani ſunt iuſtificati gratis per gratiam Dei, et per redemptionem Chriſti. Plane multo plures iuſto ſunt mali Chriſtiani: At Chriſtianitas ex ſe, ex ſuaq; ratione facit ſuos cultores bonos, pios, in quibusq; nihil ſit damnationis.

Matt. 4 Chriſtianitas enim regnum cælorum eſt, quod iam in nos appropinquauit. Vt igitur in regno cælorum nulli penitus ſunt mali: ita in Chriſtianitate ex ſua ratione nulli deberent eſſe mali. Vt qui iam mortui ſunt peccato, non ei amplius uicturi. Conſepulti enim ſumus, ut in

Rom. 6 nouitate uitæ ambulemus. Iam, ubi nulli ſunt mali, nulli plane ſunt iudicandi. Lex enim iuſto non eſt poſita,

ſed iniuſtis, non ſubditis, impijs, & peccatoribus. Si quis uero iuſtos iudicet, ut malos, plane is ſibi damnationem acquirit. Nolite ergo, inquit, iudicare, quia nemo ex uobis eſſe deberet iudicio dignus. Exemplum accipe, Eſt monachorum conuentus ſtrictiſſimus, religioq́; & obſeruantia grandis. Si in eorum domum quis te introducat, dicet: Caue quenquam monachorum rideas: caue iudices, uiri ſunt ſancti, et probatiſſimæ uitæ. Ita futurum erat inter nos: ſumus enim regale ſacerdotium, gēs ſancta, dilecti Dei, & uocati ſancti. 1. Tim. 1 1. Pet. 2 Roman. 1 Roman. 8

Secunda reſponſio: Equidem uerißimum eſt, nihil eſſe damnationis his, qui ſunt in Chriſto, ſi non ſecūdum carnem ambulant. Sed, quia perſpiciebat Dominus multos futuros, qui ſecundum carnem ambularent, cur dixit: Nolite iudicare, & non iudicabimini? num iudicabitur qui fornicarium talem eſſe iudicauerit?

Reſponſio: Vult Dominus Chriſtianos ſuos conuerti ad cor. Loquitur enim pacem in plebem ſuam Dominus, nō in quoſuis, ſed in ſanctos. Si roges, Qui ſunt hi? ſane ſunt, qui conuertuntur ad cor ſuum, in corde ſuo habitantes, ubi interior homo eſt, ubi habēt regnum cœlorum, quod intra uos eſt, dicit Dominus. Quia igitur oculi uiri ſpiritualis toti uident ſe, nihil curātes reliqua cuncta uidere, ideo nihil iudicant. Et propterea non iudicantur. Certe prauum eſt cor hominis: qui igitur ſui infirmi cordis plagas curare contendit, nihil curat aliena. Senſus ergo Domini eſt: Si tua tantum exacte curaueris, alios non iudicabis. Pſalm. 84 Luce 17 Ierem. 17

Tertia reſponſio: Sciebat quidem Dominus, futuros multos exteriores homines: qui cum Dina interius ne- Genes. 34

ſciunt latere. Ideo poſuit Apoſtolos, qui iudicarent: at ad monuit eos prius, quale eſſet ingenium charitatis, quæ ſi iudicat, coacte iudicat. Nolite ergo iudicare. Nullum lapidem non mouete, antequam iudicetis. Videte Deum, qui cupiēs ſeruare mundū, quē iudicare iure merito poterat, mille quæſiuit remedia, mille excogitauit artes, ne

Ioann. 3 *iudicaret. Nō enim uenit Filius hominis, ut iudicet mū*

1 Cor. 15 *dum, uidelicet, quia charitas, quam uenit Chriſtus accendere, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Grauate igitur ad iudicandum mouetur. Qui uero animo crudelis eſt, damnationes, et tormenta deſiderans, hic neſcit, cuius ſpiritus ſit.*

Luce 9 *Quarta reſponſio, eademq́; acuta: Solum cum illis Dominus loquitur, qui apertos habent oculos, ut feſtucas alienorum oculorum perſpiciant. Profecto feſtuca palea eſt minutiſſima, uideriq́; uix poteſt: niſi is, qui eam in oculo patitur, admoneat te, quòd intus eam habet. At ſunt male feriati homines, qui has feſtucas nitantur uidere. Hos nocētiſſimos homines Dominus alloquitur, Ne, inquit, iudicetis. Ne dicatis, Sine, eijciā ab oculo tuo feſtucam. Peſtilentiſſima peſtis eſt, etiam minimas labeculas fratrum noſtrorum curioſe peruestigare. Etiā ſi eas inueſtiges ad eruendum: quanto potius erit peſtis, ſi eas educas ad reprehendendum, & calumniandum? Reprehendit Dominus eos, qui feſtucas uident ad ſanandum: quanto potius reprehendat eos, qui eas uident ad amplius figendum.*

Quinta reſponſio: Admonentur carnales homines, qui peccatorum mortalium trabes in oculis habent, ne de uita ſpiritualium hominum iudicent. Explicatius id

dico:

dico: Admonentur Prælati, & confeſſores, ne, ſi carna-
les ſint, confeſſiones uirorum ſpiritualium audiant, ut
de eorum infirmitatibus iudicent. Ea enim, quæ infir-
ma in eis ſunt, fortiora ſunt, quàm illa, quæ, ut fortia,
carnales exercent. Ideo enim Petrus futurus omnium Ioan. 21
paſtor, interrogatur, an plus omnibus amet. Neq; enim
feſtucas omniũ euellere debet, qui non eſt omnibus ſan-
ctior. Igitur de trabibus iudicare quiuis poteris: de fe-
ſtucis uero non, niſi qui liber à trabibus eſt.
Sed interim aduertat qui feſtucas habet, aduertat in
quam uir, qui ſpiritualia tractat: ne confeſſorem ſuum,
aut Prælatum deſpiciat, etiam feſtucam aliquam in ocu
lis habentem. Sat uiro ſpirituali ſit, confeſſorem habere
trabem in oculis non habentem. Non enim Dominus di-
cit, Hypocrita, eijce primum feſtucam ab oculo tuo: ſed
eijce primum trabem ab oculo tuo, & ea eiecta, uidebis
eruere feſtucam. Igitur in iudice (ut bene iudicet) requi
ritur ſanctitas à trabibus libera: non uero requiritur
mundities à feſtucis pura. Rara enim auis eſt, omnino à
feſtucis aliena: multo uero rarior, quæ cum ſcientia (ad
iudicandum neceſſaria) non coniunxit aliquot feſtucas, 1. Cor. 8
quas ſcientia uentus inflans ſecum attollit.
Sexta reſponſio eſt. Si quis nouit uerbum Domini: Matt. 25
Quod uni ex his minimis feciſtis, mihi feciſtis: nouit e-
tiam, quod iudicans fratrem, Chriſtum ipſum iudicat. Roman 12
Eſt enim quiuis noſtrum membrũ Chriſti, frater Chri
ſti, & anima cuiuſuis noſtrum ſponſa eſt Chriſti. Quis
ergo adeo deſipiat, ut Chriſtum, & res tantopere Chri
ſto dilectas iudicare uelit, & damnare? Dauid dixit ad 1. Reg. 22
Abiatar, Qui quæſierit animam tuam, quæret et meã.

Ita quiuis noſtrum putet ſe à Chriſto audire: Qui quæſierit animam Chriſtianorum, & animam meam quærit. At neſcio quid horroris habet, ipſum Dominum uelle damnare.

Septima, quarta ſimilis reſponſio eſt: Non damnat hic Dominus eos, qui de alienis trabibus iudicare pergunt: ſed eos, qui de feſtucis ſolliciantur: ac tantopere damnant, ut neceſſe putent eas ab oculis euellere, ac ſi ipſa feſtuca per ſe ab oculis non dilabantur, aut qui habent, euellere minime ſufficiant. Si trabes priuatus iudicas,

Ma: c. 7 operam perdis: ſed non adeo contra te Dominus excandeſcit. At quòd feſtucas damnes, quòdq; credas, eſſe neceſſe eas ab oculis eruere: quòdq; nemo, niſi tu, eijcere ſufficiet: id ſanctitatis eſt & ignorantiſſimæ, & arrogantiſſimæ. Feſtucæ eſt, quòd diſcipuli illotis manibus man-

Marc. 2 ducent, quòdq; cum ſponſo ſuo non ieiunent, quòdq; ſabbatis ſpicas euellant. At tu, Phariſæe, hæc iudicas, & damnas: non pateris eas eſſe in diſcipulis, aut non credis diſcipulos eiecturos, cum fuerit neceſſe: hoc damnat Dominus. O ſecula noſtra hoc Phariſaiſmo pleniſſima, in quibuſdam feſtucis euellendis ſumus toti: crimina maiora non curamus.

Qua menſura menſi fueritis. Senſus eſt: Si charitas eſt menſura, qua aliena opera menſuratis: charitas erit, qua ueſtra menſurabuntur. Igitur charitas multa

1 Pet. 4 diſſimulat: operit enim multitudinem peccatorū, et quæ non amantibus peccata uidentur, amantibus aut bene, aut certe nō male uidētur. Quòd, ſi re uera mala ſunt, charitas amanter corripit: &, ſi neceſſe eſt, dolenter magis, quàm inimice, caſtigat. Hæc eſt charitatis menſura.

Hac Deus metitur piorum opera: plura enim hi faciũt,
quæ oculis noſtris mala uidentur: Diuinis tamen uere
probantur. Vt furto ſublata benedictio Iacob, furenti in Geneſ. 27
Agag uindicta Samuelis, et alia. Id'q; magnum ſolamẽ 1.Reg. 15
ſit ſanctis hominibus, quòd multa admodũ faciunt ope
ra: quæ, ſi à malis fierẽt, ut crimina damnarẽtur à Deo:
ſed, quia à pijs fiunt, nó damnantur, ſed forſan coronã-
tur ab eo. Occidit Moſes Aegyptium, et in ſabulo abſcon Exod. 2
dit. Occidit Phinees fornicantes: an non hæc crimina ui Num. 25
deri poſſent? plane. Sed zelo Dei facta, charitas Dei ſuſci
pit. Quòd, ſi etiam mala ſunt, quæ iuſti faciũt, corripit,
et punit Deus: at non in furore corripit, et punit, ſed in
multitudine miſerationum ſuarũ. Hac ergo menſura me
titur pios Deus. Impij uero, timeo dicere, qua menſura
menſurentur à Deo. Sed dicit Pſalmus, Cum ſancto ſan Pſalm. 17
ctus eſt Deus: ſed cum peruerſo peruerſus eſt. Humiles
enim ſaluos facit, ſed oculos ſuperborũ humiliat. et alibi:
Doloſi iniquitas inuenitur ad odiũ. Imo non modo ini Pſalm. 108
quitas eorum inuenitur ad odium, ſed et neomenias, & Iſaię 1
ſabbata eorum odiuit anima Dei, & oratio eorum fit in
peccatum. Et ſicut impij pios riſerunt, & ſubſannaue-
runt, dum uiuerent: ita Deus in eorum interitu ridet, et Sapient. 5
ſubſanat, dum illis, quod timebant, acciderit. O uero
rem uehementer et timendam, et deflendam: quòd Deus Prouer. 1
in noſtro interitu rideat, & ſubſanet.

Quid autem uides feſtucam. *Quatuor mirabi-*
lia in hoc textu conſidero. Primum, quòd in oculo ali-
cuius hominis eſſe trabs poßit. Secundum, quòd qui tra
bem habet, eam non eijciat. Tertium, quòd qui trabem
habet in oculo ſuo, feſtucas in alienis oculis uidere poßit.

Quartum, quòd, habens in oculo ſuo trabem, feſtucā ex alieno oculo uelit eijcere.

Redeo ad primum, quòd trabs ſit ſupra hominis humerum, frequens eſt: at impoßibile uideri poteſt, quòd trabs in oculo ſit. Num oculus locus trabis eſſe poteſt? num oculus tam exiguus, trabis (quæ res eſt grandis, & grauis) poterit eſſe capax? Plane tam eſt oculus capax trabis, quam anima peccati mortalis. Quis credere poſſet, quòd in animam incidere poſſet peccatum, quod talento plumbeo grauius eſt? Quod tam grande eſt, ut ſupergrediatur caput hominis, dicēte David: Iniquitates
Zacha. 5
Pſalm. 37
meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, &, ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me. Longe minus idonea eſt anima peccato mortali, quàm oculus trabi grauißimæ. Rectißime Dominus trabem dixit in oculo: ut intelligeres, minus conuenire animæ peccatum, quàm trabem oculo. Quis, inquit Iob, guſtare poteſt, quod guſtatum
Iob. 6
affert mortē? Si ſtupes, quòd trabs ſit in oculo: ſtupent cœli, et eius portæ deſolantur uehementer, quòd peccatum ſit in anima. Obſtupeſcite, inquit, cœli & portæ eius deſolamini uehementer. Duo mala fecit populus meus, me
Ierem. 2
dereliquerunt fontem aquarum uiuentium, &c. Imo & ipſe Deus (ſi fas eſt dicere) ſtupet, dicens: Nunquid
Ierem. 2
ſeruus eſt Iſrael, aut uernaculus? quare ergo factus eſt in prædam? Dominus ergo per trabem in oculo, peccatum intellexit in anima.

Iam ſecundum miraculum ſequitur. Si trabs incidit in oculum, quomodo cum trabe quieſcere oculus poteſt? Si feſtucam oculus pati nequit, quomodo trabē pati poteſt? Imo, (quod longe mirabilius eſt) ſi miſeris anī

me noſtræ peccatum mortale ſuſcepit: quomodo cum il-
lo perdurat? infœlicitas fuit, hoſti portas turris aperuiſ-
ſe. ſed ſumma admiratio eſt, hoſtem interius uelle retine-
re. Peccatum eſt infirmitas, eſt peſtis, eſt mors animæ. Pec-
catum eſt inimicitia cum Deo, eſt inobedientia, & quæ-
dam proditio contra Deum. Peccatum eſt egeſtas à Deo Prouerb. 3
in domo impij. Peccatum eſt fames, qua filius prodigus Lucæ 15
conſumitur. Peccatum eſt omnia mala, ſicut cum gra-
tia ueniunt omnia bona. Denum peccatum animæ eſt, Sapient. 7
quod trabs oculo. Quomodo igitur tam familiariter cũ
peccato anima uiuit? Manus Iſrael ſub cophino ſeruiũt Pſalm. 80
in Aegypto, cur manere uult in Aegypto? Cur animæ Deuter. 32
placet domus horroris, & uaſtæ ſolitudinis, qualis pecca-
tum eſt? uia illorum (ideſt peccatorum) eſt ſcandalum ip- Pſalm. 48
ſis: ipſi uero in ore ſuo complacebunt. Habent oſſa ſua Pſalm. 140
diſsipata ſecus infernum, & non diſcedunt. A uiperis Num. 21
mordentur, nec remedia quærunt? Quod tandem eſt
hoc peccati ueneficium? perdidimus primog. uita, & Geneſ. 18
paruipendimus. Adeo excantandi præſentem peccatum
uim habet.

Quòd, ſi miraris hominis fœdera cum peccato, & Iſaiæ 28
cũ inferno. Iam neſcio, an miraberis, quòd, trabem pec-
cati habens, uidere feſtucam in oculo alieno poſsit. Qui
trabem habet in oculo, exoculatus eſt. Qui alienam fe-
ſtucam uidet, acutiſsime uidet. Quomodo ergo oculis ca-
rens acutiſsime uidet? Profectò oculus trabem ſuſtinens
non oculus eſt ſed calybs, & adamas. Quomodo igitur
calybeus oculus uidet: cum ferreus oculus fictus potius
oculus ſit, quàm uerus? Si hæc admiraris, adde multo
maius miraculum: quòd mortalium nemo uidere feſtu-

pe cibo,potu,& ueſte indigetis. Igitur uiri pij his ſolis in
1. Tim.6 digent: habentes enim uictum,& quibus tegamur, his contenti ſumus. Vere Deus pater eſt eorum, qui uictu,& ueſtitu contenti ſunt, reliqua contemnentes. Nec enim fere contemnere poteſt hæc ima, niſi qui iam fruitur ſumis.

Quærite ergo primum regnum Dei. Quaſi dicat: Agnoſcite opes,& diuitias regni diuini. Agnoſcite uos illis eſſe natos. Agnoſcite,quod niſi regnum quæratis in infernum trudemini, Agnoſcite,quòd,ſi id quæratis,reliqua omnia,quæ quæritis,erunt uobis adijcienda.
Pſalm. 14 Quærite, inquit, regnum, non quodcumq́; ſed regnum Dei. quod eſt regnum omnium ſeculorum: id eſt,quod diuitias, delitias, & honores, (quæ omnibus fuerunt ſeculis)in ſe comprehendit,ut e manu eripi poßint: ſed in æternum poßidebit, qui ea ſemel habuerit. Quærere iubemur illa bona, quæ regnum Dei ſunt. Nihil dici potuit excelſus, quàm regnum Dei. Vt neſcias, quid mirere prius, aut Dei largitatem, qui in regnum ſuum hominem aſciuerit: aut hominis ſtuporem, qui ad tantam promißionem languet, nihilq́; mouetur. Ego uero ex duplici capite ſtupeo primum, quòd nihil regni diuini ſplendor nos moueat, etiam pœnis, inferni conterritos, niſi tantas opes quæramus. Alterum, quòd cum ad aſſequenda ſecularia bona, uia propoſita ſit certa, facilis, & aperta, ſcilicet,ſi quæramus regnum Dei, nos,ne regnum quæramus, ſponte caremus ſecularibus, quæ alioqui tantopere quærebamus.

Sed cauſam huius iã teneo: Saul cum audit ſe regno

Hebræorum potiturum, nihil mouetur: imo Samueli rẽ 1. Reg. 9
tantam promittenti, inquit: Nunquid non filius Iemini
ego ſum, de minima tribu, & de minima cognatione in
Iſrael? Quare ergo loquutus es mihi ſermonem hunc?
Quaſi diceret: Non hæc ad me pertinent. At is, qui riſe
rat uerbum de regno, ubi inſiluit in eum ſpiritus Domi
ni, regium animum induit: nihilq; niſi regium, confice
re cœpit. Ita & nos cum homines tantum ſumus, nihil
ad nos regnum Dei pertinere putamus. Sed, cum pri-
mum in nos ſpiritus Domini inſiluerit, intelligemus no-
ſtram dignitatem, & nihil regio nomine indignum, fa
cere tentabimus.

Sed mouet forſan te, quod hic Dominus promittit:
Hæc, inquit, omnia adijcientur uobis: at multis ſeruis
Dei hæc non uidentur adiecta. Quod & agnouit Pau
lus dicens: Circuierunt in melotis egentes, anguſtiati, Hebr. 11
afflicti, quibus dignus non erat mundus. Imo in ſe eſt
expertus Apoſtolus, cum dicit: in fame, & ſiti, in ieiu
nijs multis in frigore, & nuditate. At quis Paulo re- 2.Cor. 11
gnum Dei quæſiuit uehementius? Hæc cũ uident, imper
fecti, potius ſollicitudini ſuæ ſe committunt, quã promiſ-
ſioni diuinæ. Sed a te, Lector, inquiro, quiſnam dicatur
cibum habere: qui cum cibo, quem habet, dolet, an qui
cum cibo, quo caret, gaudet? Plane cibus quæritur, ut
animus cibo contentus ſit: qui igitur fame contentus
eſt, is magis habet, quam qui cibo contentus eſſe ne-
ſcit. Hæc eſt igitur diuina prouidentia, ut ſi regnum,
quæras, aut cibus tibi adijciatur, aut (quod eſt cibo ma-
ius) animus, ſcilicet ſua ſorte contentus. Audi Apoſto- Philip. 4
lum, quẽ fame, ſiti, & nuditate confectum proponebas.

Non quaſi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio humiliari, ſcio & abundare. in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Da tu mihi hunc animum, & ego tibi regias opes relinquo.

Et aliud etiam aduerte: Non quærit regnum Dei, qui reliqua ſuperflua quærit. Quod, ſi neceſſaria quærit, hæc fere ubique parata reperiet. Eleganter Dominus:
Lucæ 22 *Cum miſi uos ſine ſacculo, & pera, num aliquid defuit uobis? Reſpondent illi, Nihil. Pauca enim illi quærebãt, quæ ubilibet obuia inueniebant.*

Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum, craſtinus dies ſollicitus erit ſibi: ſufficit diei malicia ſua. O *utinam tantum apud nos ratio ualeret, quantum impo*
Sapient. 7 *tens cura ualet. Ratio dicit: Vita noſtra uapor eſt, fumus*
5. *eſt, ſagitta uolans eſt, nauis curſus eſt, memoria hoſpitis unius diei eſt. Cur ergo in tam breue tempus tanta nos cura ſollicitabit? Quod, ſi etiam lõgiſſima uita futura ſit,*
6 *annitendum nobis eſſet, ut quam minime curis, et anxietatibus grauaretur. Satis ſunt ea mala, quæ inuitis nobis, noſtram uitam laceſſunt, impugnant, et expugnãt. Cur ergo libentes alia præcepta mala (uelut onus oneri) iniiciamus? Vehementius nos cura exagitant, quàm ea, quæ uulgò magna mala cenſentur: cur ergo ea quærimus, quæ nos adeo pungunt?*

Illud dignum expenſione eſt: Sufficit diei malicia ſua. quænam hæc malicia fuerit? Sane iuſtitia regni diuini
Deuter. 6 *eſt, ut Deum toto corde, anima, mente, memoria, fortitu-*
dine, & uiribus quæramus. Ita enim ſancti in cœlo ni-
hil aliud tractant, et nihil aliud erat tractari dignum:

Iuſtitia enim exigit, ut Deus ita colatur. Cũ igitur dies, quibus uiuimus, hoc iuſtum nos uetent implere, plane mali ſunt. Malicia enim eſt, iuſtitiam uetare. Si ergo dies hodiernus ſuis neceſſitatibus auocat nos, ne iuſtum Deo impendamus, cur curas dierum ſequẽtium aſſumemus, quibus magis à iuſtitia iſta recedamus? Antequam peccaſſet homo, uidit Deus cuncta, quæ fecerat: & erant ualde bona. Proferebat enim terra homini (non ocioſo, ſed operanti) cibos neceſſarios, ſine tamen hominis cura. Poſt peccatum uero agnouit homo bonum, & malum. Dies'q; mali, & pauci etiam apud iuſtos inuenti ſunt: ut non niſi cum cura, & anguſtia panis noſter ſit ueſcẽdus. Chriſtus igitur reparator innocentiæ præcipit, ut, ſi in ſudore panis ſit ueſcendus, ueſcamur tamen ſine cura, ſicut Adam ueſcebatur.

Geneſ. 47 — Geneſ. 1 — Geneſ. 2 — Geneſ. 3 — Geneſ. 47 — Geneſ. 3

Iam, ſi eſt neceſſe, ut ueniant ſcandala, ita ut non poſſimus peccata omnia cauere, ſed peccandum eſt contra fratres, aut contra Deum: an non dies mali ſunt? Adeo mali, ut ſat ſit ei malitia ſua.

Matth. 18

Quòd, ſi malum ualet pro laborioſo, ô quàm mali ſunt dies noſtri, quàm'q; omni labore pleniſſimi! Siquidẽ in eis Deum amare debemus, & timere, corpus noſtrum caſtigare, & fouere, proximum diligere, & cauere, infernum expectare, & uincere, pœnas amplecti, & ſuperare.

CAPVT. VII.

Nolite iudicare, & non iudicabimini.

A — *AGGREDIAR locum hunc, ubi rogatum habuero Lectorem, prius cũcta percurrat, quàm quidpiã damnare præſumat. Ea igitur in primis dubitandi ratio ſe offert: Cur Dominus iudicare uetauerit? Siquidem ipſemet inſtituit Apoſtolos Eccleſiæ ſuæ iudices, dicens: Sicut miſit me pater, mitto uos.* (Ioan. 20) *Quodcunque ſolueritis, aut ligaueritis ſuper terram, ſolutum, aut ligatum erit. Et Paulus iudicat Corinthiũ,* (1. Cor. 5) *Petrus Ananiam. & tandem de fide eſt, ligari in cælo, quæ iudices Eccleſiæ rite ligant in terra.*

Ad hoc prima reſponſio fuerit, Apoſtolus inquit: Nihil damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto. (Rom. 8) *Cuius ratio eſt, quia, ſicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chriſto omnes uiuificantur.* (Rom. 5) *Ipſe etiam habet, quòd Chriſtiani ſunt iuſtificati gratis per gratiam Dei, et per redemptionem Chriſti.* (Rom. 3) *Plane multo plures iuſto ſunt mali Chriſtiani: At Chriſtianitas ex ſe, ex ſuáq; ratione facit ſuos cultores bonos, pios, in quibusq; nihil ſit damnationis. Chriſtianitas enim regnum cælorum eſt, quod iam in nos appropinquauit.* (Matt. 4) *Vt igitur in regno cælorum nulli penitus ſunt mali: ita in Chriſtianitate ex ſua ratione nulli deberent eſſe mali. Vt qui iam mortui ſunt peccato, non ei amplius uicturi. Conſepulti enim ſumus, ut in nouitate uitæ ambulemus.* (Rom. 6) *Iam, ubi nulli ſunt mali, nulli plane ſunt iudicandi. Lex enim iuſto non eſt poſita,*

ſed iniuſtis, non ſubditis, impijs, & peccatoribus. Si quis 1. Tim. 1
uero iuſtos iudicet, ut malos, plane is ſibi damnationem
acquirit. Nolite ergo, inquit, iudicare, quia nemo ex uo
bis eſſe deberet iudicio dignus. Exemplum accipe, Eſt
monachorum conuentus ſtrictiſsimus, religioq́; & ob
ſeruantiæ grandis. Si in eorum domum quis te introdu-
cat, dicet: Caue quenquam monachorum rideas: caue
iudices, uiri ſunt ſancti, et probatiſsimæ uitæ. Ita ſutu- 1. Pet. 2
rum erat inter nos: ſumus enim regale ſacerdotium, gẽs Roman. 1
ſancta, dilecti Dei, & uocati ſancti. Roman. 8

Secunda reſponſio: Equidem uerißimum eſt, nihil eſ-
ſe damnationis his, qui ſunt in Chriſto, ſi non ſecũdum
carnem ambulant. Sed, quia perſpiciebat Dominus mul
tos futuros, qui ſecundum carnem ambularent, cur di-
xit: Nolite iudicare, & non iudicabimini? num iudicabi
tur qui fornicarium talem eſſe iudicauerit?

Reſponſio: Vult Dominus Chriſtianos ſuos conuerti Pſalm. 84
ad cor. Loquitur enim pacem in plebem ſuam Domi-
nus, nõ in quoſuis, ſed in ſanctos. Si roges, Qui ſunt hi?
ſane ſunt, qui conuertuntur ad cor ſuum, in corde ſuo
habitantes, ubi interior homo eſt, ubi habẽt regnum cæ Lucæ 17
lorum, quod intra uos eſt, dicit Dominus. Quia igitur
oculi uiri ſpiritualis toti uident ſe, nihil curãtes reliqua
cuncta uidere, ideo nihil iudicant. Et propterea non iu
dicantur. Certe prauum eſt cor hominis: qui igitur ſui Ierem. 17
infirmi cordis plagas curare contendit, nihil curat alie-
nas. Senſus ergo Domini eſt: Si tua tantum exacte cura
ueris, alios non iudicabis.

Tertia reſponſio: Sciebat quidem Dominus, futuros
multos exteriores homines: qui cum Dina interius ne- Genes. 34

ſciunt latere. Ideo poſuit Apoſtolos, qui iudicarent: at il monuit eos prius, quale eſſet ingenium charitatis, quæ ſi iudicat, coacte iudicat. Nolite ergo iudicare. Nullum lapidem non mouete, antequam iudicetis. Videte Deum, qui cupiẽs ſeruare mundũ, quẽ iudicare iure merito poterat, mille quæſiuit remedia, mille excogitauit artes, ne

Ioann. 3 iudicaret. Nõ enim uenit Filius hominis, ut iudicet mũ

1. Cor. 13 dum, uidelicet, quia charitas, quam uenit Chriſtus accendere, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Grauate igitur ad iudicandum mouetur. Qui uero animo crudelis eſt, damnationes, et tormenta deſiderans, hic ne ſcit, cuius ſpiritus ſit.

Lucæ 9 Quarta reſponſio, eademq́; acuta: Solum cum illis Dominus loquitur, qui apertos habent oculos, ut feſtucas alienorum oculorum perſpiciant. Profecto feſtuca palea eſt minutiſsima, uideriq́; uix poteſt: niſi is, qui eam in oculo patitur, admoneat te, quòd intus eam habet. At ſunt male feriati homines, qui has feſtucas nitantur uidere. Hos nocẽtiſsimos homines Dominus alloquitur, Ne, inquit, iudicetis. Ne dicatis, Sine, eijciã ab oculo tuo feſtucam. Peſtilentiſsima peſtis eſt, etiam minimas labeculas fratrum noſtrorum curioſe perueſtigare. Etiã ſi eas inueſtiges ad eruendum: quanto potius erit peſtis, ſi eas educas ad reprehendendum, & calumniandum? Reprehendit Dominus eos, qui feſtucas uident ad ſanandum: quanto potius reprehendat eos, qui eas uident ad amplius figendum.

Quinta reſponſio: Admonentur carnales homines, qui peccatorum mortalium trabes in oculis habent, ne de uita ſpiritualium hominum iudicent. Explicatius id

dico:

dico: Admonentur Prælati, & confeſſores, ne, ſi carnales ſint, confeſſiones uirorum ſpiritualium audiant, ut de eorum infirmitatibus iudicent. Ea enim, quæ infirma in eis ſunt, fortiora ſunt, quàm illa, quæ, ut fortia, carnales exercent. Ideo enim Petrus futurus omnium paſtor, interrogatur, an plus omnibus amet. Neq; enim feſtucas omniũ euellere debet, qui non eſt omnibus ſanctior. Igitur de trabibus iudicare quiuis poteris: de feſtucis uero non, niſi qui liber à trabibus eſt. Ioan. 21

Sed interim aduertat qui feſtucas habet, aduertat in quam uir, qui ſpiritualia tractat, ne confeſſorem ſuum, aut Prælatum deſpiciat, etiam feſtucam aliquam in oculis habentem. Sat uiro ſpirituali ſit, confeſſorem habere trabem in oculis non habentem. Non enim Dominus dicit, Hypocrita, eijce primum feſtucam ab oculo tuo: ſed eijce primum trabem ab oculo tuo, & ea eiecta, uidebis eruere feſtucam. Igitur in iudice (ut bene iudicet) requiritur ſanctitas à trabibus libera: non uero requiritur mundities à feſtucis pura. Rara enim auis eſt, omnino à feſtucis aliena: multo uero rarior, quæ cum ſcientia (ad iudicandum neceſſaria) non coniunxit aliquot feſtucas, quas ſcientiæ uentus inflans ſecum attollit. 1. Cor. 8

Sexta reſponſio eſt, Si quis nouit uerbum Domini: Quod uni ex his minimis feciſtis, mihi feciſtis: nouit etiam, quod iudicans fratrem, Chriſtum ipſum iudicat. Eſt enim quiuis noſtrum membrũ Chriſti, frater Chriſti, & anima cuiuſuis noſtrum ſponſa eſt Chriſti. Quis ergo adeo deſipiat, ut Chriſtum, & res tantopere Chriſto dilectas iudicare uelit, & damnare? Dauid dixit ad Abiatar, Qui quæſierit animam tuam, quæret & meã, Matt. 25 Roman 12 1. Reg. 22

Ita quiuis noſtrum putet ſe à Chriſto audire: Qui quæſierit animam Chriſtianorum, & animam meam quærit. At neſcio quid horroris habet, ipſum Dominum uel le damnare.

Septima, quartæ ſimilis reſponſio eſt: Non damnat hic Dominus eos, qui de alienis trabibus iudicare pergunt: ſed eos, qui de feſtucis ſollicitantur: ac tantopere damnant, ut neceſſe putent eas ab oculis euellere, ac ſi ipſa feſtuca per ſe ab oculis non dilabantur, aut qui habent, euellere minime ſufficiant. Si trabes priuatus iudicas,
Mat. c. 7 operam perdis: ſed non adeo contra te Dominus excandeſcit. At quòd feſtucas damnes, quòdq; credas, eſſe neceſſe eas ab oculis eruere: quòdq; nemo, niſi tu, eijcere ſufficiet: id ſanctitatis eſt & ignorantiſſimæ, & arrogantiſſimæ. Feſtuca eſt, quòd diſcipuli illotis manibus man-
Marc. 2 ducent, quòdq; cum ſponſo ſuo non ieiunent, quòdq; ſabbatis ſpicas euellant. At tu, Phariſæe, hæc iudicas, & damnas: non pateris eas eſſe in diſcipulis, aut non credis diſcipulos eiecturos, cum fuerit neceſſe: hoc damnat Dominus. O ſecula noſtra hoc Phariſaiſmo pleniſſima, in quibuſdam feſtucis euellendis ſumus toti: crimina maiora non curamus.

Qua menſura menſi fueritis. Senſus eſt: Si charitas eſt menſura, qua aliena opera menſuratis: charitas erit, qua ueſtra menſurabuntur. Igitur charitas multa
1 Pet. 4 diſſimulat: operit enim multitudinem peccatorũ, et quæ non amantibus peccata uidentur, amantibus aut bene, aut certe nõ male uidẽtur. Quòd, ſi re uera mala ſunt, charitas amanter corripit: &, ſi neceſſe eſt, dolenter magis, quàm inimicè, caſtigat. Hæc eſt charitatis menſura.

Hac Deus metitur piorum opera: plura enim hi faciũt, quæ oculis noſtris mala uidentur: Diuinis tamen uere probantur. Vt furto ſublata benedictio Iacob, furens in Genes. 27
Agag uindicta Samuelis, et alia. Id'q; magnum ſolamẽ 1.Reg. 15
ſit ſanctis hominibus, quòd multa admodũ faciunt opera: quæ, ſi à malis fierẽt, ut crimina damnarẽtur à Deo: ſed, quia à pijs fiunt, nõ damnantur, ſed forſan coronãtur ab eo. Occidit Moſes Aegyptium, et in ſabulo abſcondit. Exod. 2
Occidit Phinees fornicantes: an non hæc crimina uideri poſſent? plane. Sed zelo Dei facta, charitas Dei ſuſcepit. Num. 25
Quòd, ſi etiam mala ſunt, quæ iuſti faciũt, corripit, et punit Deus: at non in furore corripit, et punit, ſed in multitudine miſerationum ſuarũ. Hac ergo menſura metitur pios Deus. Impij uero, timeo dicere, qua menſura menſurentur à Deo. Sed dicit Pſalmus, Cum ſancto ſan Pſalm. 17
ctus eſt Deus: ſed cum peruerſo peruerſus eſt. Humiles enim ſaluos facit, ſed oculos ſuperborũ humiliat. et alibi: Doloſi iniquitas inuenitur ad odiũ. Imo non modo ini Pſalm. 108
quitas eorum inuenitur ad odium, ſed et neomenias, & Iſaię 1
ſabbata eorum odiuit anima Dei, & oratio eorum fit in peccatum. Et ſicut impij pios riſerunt, & ſubſannauerunt, dum uiuerent: ita Deus in eorum interitu ridet, et Sapient. 5
ſubſanat, dum illis, quod timebant, acciderit. O uero rem uehementer et timendam, et deflendam: quòd Deus Prouer. 1
in noſtro interitu rideat, & ſubſanet.

Quid autem uides feſtucam. *Quatuor mirabilia in hoc textu conſidero. Primum, quòd in oculo alicuius hominis eſſe trabs poſſit. Secundum, quòd qui trabem habet, eam non eijciat. Tertium, quòd qui trabem habet in oculo ſuo, feſtucas in alienis oculis uidere poſſit.*

Quartum, quòd, habens in oculo ſuo trabem, feſtucam ex alieno oculo uelit eijcere.

Redeo ad primum, quòd trabs ſit ſupra hominis humerum, frequens eſt: at impoſſibile uideri poteſt, quòd trabs in oculo ſit. Num oculus locus trabis eſſe poteſt? num oculus tam exiguus, trabis (quæ res eſt grandis, & grauis) poterit eſſe capax? Plane tam eſt oculus capax trabis, quam anima peccati mortalis. Quis credere poſſet, quòd in animam incidere poſſet peccatum, quod talento plumbeo grauius eſt? Quod tam grande eſt, ut ſu-
Zacha. 5 *pergrediatur caput hominis, dicēte David: Iniquitates*
Pſalm. 37 *meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, &, ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me. Longe minus idonea eſt anima peccato mortali, quàm oculus trabi grauiſſimæ. Rectiſſime Dominus trabem dixit in oculo: ut intelligeres, minus conuenire animæ peccatum, quàm trabem ocu-*
Iob. 6 *lo. Quis, inquit Iob, guſtare poteſt, quod guſtatum affert mortē? Si ſtupes, quòd trabs ſit in oculo: ſtupent cæli, et eius portæ deſolantur uehementer, quòd peccatum*
Ierem. 2 *ſit in anima. Obſtupeſcite, inquit, cæli & portæ eius deſolamini uehementer. Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquarum uiuentium, &c. Imo*
Ierem. 2 *& ipſe Deus (ſi fas eſt dicere) ſtupet, dicens: Nunquid ſeruus eſt Iſrael, aut uernaculus? quare ergo factus eſt in prædam? Dominus ergo per trabem in oculo, peccatum intellexit in anima.*

Iam ſecundum miraculum ſequitur. Si trabs incidit in oculum, quomodo cum trabe quieſcere oculus poteſt? Si feſtucam oculus pati nequit, quomodo trabē pati poteſt? Imo, (quod longe mirabilius eſt) ſi miſeris ani

mæ noſtræ peccatum mortale ſuſcepit: quomodo cum il lo perdurat? infœlicitas fuit, hoſti portas turris aperuiſſe: ſed ſumma admiratio eſt, hoſtem interius uelle retinere. Peccatum eſt infirmitas, eſt peſtis, eſt mors animæ. Peccatum eſt inimicitia cum Deo, eſt inobedientia, & quædam proditio contra Deum. Peccatum eſt egeſtas à Deo Prouerb. 3
in domo impij. Peccatum eſt fames, qua filius prodigus Lucæ 15
conſumitur. Peccatum eſt omnia mala, ſicut cum gratia ueniunt omnia bona. Demum peccatum animæ eſt, Sapient. 7
quod trabs oculo. Quomodo igitur tam familiariter cũ peccato anima uiuit? Manus Iſrael ſub cophino ſeruiũt Pſalm. 80
in Aegypto, cur manere uult in Aegypto? Cur animæ Deuter. 32
placet domus horroris, & uaſtæ ſolitudinis, qualis peccatum eſt? uia illorum (id eſt peccatorum) eſt ſcandalum ip Pſalm. 48
ſis: ipſi uero in ore ſuo complacebunt. Habent oſſa ſua Pſalm. 140
diſsipata ſecus infernum, & non diſcedunt. A uiperis Num. 21
mordentur, nec remedia quærunt? Quod tandem eſt hoc peccati ueneficium? perdidimus primogenita, & Geneſ. 25
paruipendimus. Adeo excantandi præſentem peccatum uim habet.

Quòd, ſi miraris hominis fœdera cum peccato, & Iſaiæ 28
cũ inferno. iam neſcio, an miraberis, quòd, trabem peccati habens, uidere feſtucam in oculo alieno poſsit. Qui trabem habet in oculo, exoculatus eſt. Qui alienam feſtucam uidet, acutiſsime uidet. Quomodo ergo oculis carens acutiſsime uidet? Profectò oculus trabem ſuſtinens non oculus eſt ſed calybs, & adamas. Quomodo igitur calybeus oculus uidet: cum ferreus oculus fictus potius oculus ſit, quàm uerus? Si hæc admiraris, adde multo maius miraculum: quòd mortalium nemo uidere feſtu

1. Pet. 4 *cas ſoleat, niſi qui trabes habeat. Qui enim trabe carēt, charitatem habent. At charitas cum operiat multitudinem peccatorum, haſce feſtucas non uidet. Neque enim cogitat charitas malum, ut de fratre ſiniſtre ſuſpicetur.*
1. Cor. 13 *Oculi Adam innocentis non uidebant nuditatem: nocen-*
Geneſ. 3 *tis uero nuditatem conſpexerunt. Oculi Adam innocen-*
Geneſ. 3 *tis ſolum ſciebant bonum: nocentis uero, ſciunt & bonū*
2. Reg. 14 *& malum, ſed potius malum. Dauid non mittit manum in Chriſtum Domini, & cum forte diſcidit oram chlamidis Sauli, dolet uehementiſſime. At Philiſthæi nihil Saulem morantur. Doeg Idumæus irruit*
1. Reg. 22 *in Sacerdotes Domini: pij uero Saulis ſerui nolunt in eos extendere manus. Itaque uiri iniqui trabem habentes, oculos & manus, & gladium in ſeruos Do-*
1. Reg. 6 *mini ſolent inijcere. Meminerint uiri proximorum ſcrutatores, quod Beth ſamitarum quinquaginta mil lia percuſſerit Deus, eo quòd uidiſſent arcam Dei. Id eſt, quia ſcrutati ſunt arcæ interiora. Igitur peribimus & nos, ſi ſcrutabimur interiora oculorum, quæ ſunt in fratribus noſtris: nam uerius anima ſancta arca Dei eſt, quàm arca illa uetus: & multo interior eſt intentio hominis in anima: quàm urna, & uirga in arca. Vide uero exitum Iudæ feſtucam in oculis Chriſti ui dere uolentis.*

Matth. 26 *Vltimum, quod mirabar, illuderat, quòd habens in oculo trabem, fratri dicat: Sine, eijciam feſtucam ab ocu lo tuo. Stulte, cur te idoneum iudicas feſtucæ eruendæ, cum trabem habeas? aut, cur ita deſipis, non intelligens, quàm te, feſtucam habens ridebit, & dicet. Tu'ne in me feſtucā uides? Tu'ne etiā ſi uideres, eijcere poſſes? tibi ne,*

etiam ſi poſſes, oculum meum ego permitterem? & quã uis me tibi comitterem, an non erat æquius, te tibi trabem, quam mihi feſtucam eruere? Frequenter plane in mentem meam uenit, quam multi ſint confeſſores indocti: an non his diceret Chriſtus: Hypochrita eijce primum trabem ex oculis tuis? Contra uero, quàm grauate uiri pij & docti hãc fugiant functionem rurſum, qui trabem habent, epiſcopatum deſiderant. At qui irreprehenſibiles ſunt, (ut fere nec feſtucas habeant) hoc munus abhorrent. Quid igitur eſt? qui trabem habet, putat ſe feſtucas euellere poſſe: qui uero nec feſtucas fere habet, indignum ſe putat uel trabibus eruendis? 1. Tim. 3

Minime ab hoc loco diſcedam, niſi unum, aut alteriũ addam. Primum indicauit Dominus, cum peccata feſtucis, & trabibus comparauit: quàm impatiens peccati anima noſtra eſſe debeat. Sane, quam eſt oculus feſtucæ, & trabis impatiens: tenerrima res eſt oculus, ut uel à minutiſſima re lædatur, & adeo lædatur, ut & lachrymas effundat: multo tenerior res eſt anima, ut uel ab exiguo peccato incommodetur. Sentiunt piæ animæ, quod dico, bonarum enim mentium eſt agnoſcere. dolere, & flere eas tam leues culpas, quæ uix culpæ ſunt. At ſunt multæ animæ, quæ cum leonibus, urſis, & draconibus peccatorum iucunde commorantur. Sicut & oculus mortuus, facile & feſtucas ſuſtineat, & trabes. Sed nó ita Dauid cum dicit: Iniquitatem meam agnoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Pſal. 50

Alterum eſt: Trabs & feſtuca utraq; ad ignem natæ eſt. Ita peccatum ad ignem inferni naſcitur. Feſtuca uero (quam Paulus fœnum & ſtipulam nuncupauit) non 1. Cor. 3

ſus naſcitur ad ignem: ſed qui eam in oculo habuerit, ſal uus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Nolite ſanctum dare canibus. *Hactenus Chriſtus ſermonem fecit contra eos, qui trabem habent in oculis. Nunc uero eos alloquitur; qui ſanctum habent, quiq; margaritas habent: et ideo et ſancti ſunt, quia ſanctum poſſident, quod alijs dare geſtiunt: & diuites ſunt, qui non ſolum eas habent, ſed etiam communicare deſiderãt. Profecto diues eſt, qui tot margaritas habet, ut & porcis uelit ex eis cibum præparare. Sane, quia charitas di-*
1. Cor. 13 *ues eſt, & non quærit quæ ſua ſunt: nec enim ſua ſibi abſcondit, ſed omnibus ſe eſt dare parata.*

Iam ingens occurrit dubitatio, cur Dominus prohi buerit ſanctum dare canibus? Plane ipſe ſanctus eſt, & ſãctitas ipſa: at ipſe ſe Iudæ dedit in Eucharistia, à quo,
Lucæ 22 *ut à cane, breui erat lacerandus. Imo ipſe tradidit ſe in*
Pſalm. 21 *manus canum. Sic enim ait, Circundederunt me canes*
Ibidem. *multi: &, cum ſe à canibus lacerari uidebat, dixit: Erue de manu canis unicam meam. Quòd ſi per ſanctum nõ dandum canibus, Euangelium intelligas, plane Euangelium etiam canibus dandum eſt: dicit enim Dominus:*
Marc. ult. *Ite, docete omnes gentes: quas conſtat fuiſſe canes, teſte*
Matt. 15 *Domino, qui dixit Chananeæ: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus. & profecto Euangelium rete eſt, quod mittitur in mare. Vbi nullus dele-*
Matth. 13 *ctus habetur: congregat enim rete hoc ex omni genere piſcium.*

Ad hoc dubium prior reſponſio clara eſt: Neque Euangelium, neque ſacramentum, neque bonum aliquod uer bum dari debere ijs canibus, qui nos à Deo, et ab Eccle-

ſia diſrumpent. Itaque, ſi periculum eſt, quòd infidelis, aut iniquus corrũpet me, diſrumpet à gratia Dei: huic canu ego non dabo ſanctum meum, huic ego non proponam fidem meam: cum his enim neque cibum ſumere, neque aue dicere. Et hoc eſt, quod Dominus ait, Ne detis ſanctũ canibus, ijs uidelicet, qui reuerſi contra uos, rũpent, & laniabunt animam ueſtram. Cum enim Domi nus dicat, Ne forte conuerſi rumpant uos, illud uos potius ad animam, quæ potior noſtri pars eſt, quàm ad cor pus referri debet. Ioan. 2. Canes

Altera reſponſio eſt: Si ex mea correctione, conſilio, aut iudicio nihil aliud ſperatur, quàm quòd lanier, aut diſcerpar, aliud damnum graue recipiam, nõ debeo aut corrigere, aut iudicare. Licet enim animus charitate ple nus ſe ipſum omnibus cupiat exponere: & uelut margaritas ſuas ad omnium pedes effundere: admonetur tamen, ne id faciat, ubi nihil aliud expectat quàm corporis ſui damnum. Sane, ſi ſuo ſanguine paratur proximo ſalus, pulchrum eſt, canibus corpus laniandum offerre, ut alterius anima uitam recipiat: ſicut Dominus fecit. Sed, ubi nihil expectes, niſi damnum tuum: ſtultum eſt huic te periculo exponere. Nam, cum martyres carnificibus, uelut canibus, excarnificandos ſe ſe exhibebant, non dabant illis ſanctum ſuum, ſed nobis qui ex eorum laniena ſanamur.

Tertia reſponſio eſt, neſcio, an germana: Paulus docet, in uita Chriſtiana gradus eſſe ſuos. Sunt enim quædam elementa exordij ſermonum Dei, uidelicet pœnitentia ab operibus mortuis, fides in Deum, doctrina baptiſmi, impoſitio manuũ, perſuaſio reſurrectionis mortuo- Ad Hebr. 5 Ad Heb. 6

rum, & iudicij infernalis. Gradus his altior eſt frequentius ad ſacram communionem accedere, ab his etiam peccatis cauere, quæ licet crimina non ſint, grauia tamen ſunt: & deniq; ſeruire iuſtitiæ. Gradus perfectus eſt, honori, delicijs, diuitijs, mundo & tandem ſibi mortuum
Ad Ro. 6 eſſe: quod Apoſtolus uocat reformari in nouitate ſenſus.
Ad Ro. 12 Hic igitur gradus re uera ſanctitas eſt: & illud ſanctū, de quo hic Dominus loquitur. Ideo enim habet apud Græcos articulum, τὸ ἅγιον. Admonet ergo Dominus, ut Chriſtiani ſancti) cupientes Chriſtianitatem ſuam ab omnibus apprehendi) ſanctum hoc, gradumq; ſanctitatis ſummum a canibus & porcis abſcondant. Itaq; prima canum, & porcorum inſtitutio, num ſit omnimoda & plena omnium rerum mortificatio. Aliquid enim dandū eſt, aliquidq; indulgendum, his, qui ſuo aſſueuerunt luto. Si enim rigorem tam exactum, ab his canibus expoſcas: & ipſi in ſua beſtialitate durabunt, & ſuos inſtitutores contemnent. Meminerint igitur uiri ſancti, quòd Apoſtoli gentium inſtitutores, ab eis ſolum exegerunt: ut cauerent ab immolato & ſanguine, &
Act. 15 fornicatione. Et Petrus Apoſtolus plus in hanc lenitatem inclinans, quam in graues rigores, a Paulo re-
Galat. 2 prehenſus eſt.

Quarta reſponſio: Nimis differunt, porcis, & canibus aliquid uidendum proponere, &, ut comedendum exhibere. Non negat Dominus, quin porci, & canes uideant, et audiant myſteria, quæ Euangelium prædicat. At quòd canes ea tractent manibus, imo potius pedibus, id eſt quod uetat. Vetat igitur ne Epiſcopi ſint, neque prædicatores, curati aut beneficiati, ſi canes ſunt, aut porci.

Videant quantum uelint, audiant quantum uelint: non
eſt inde margaritis, aut ſanctitati periculũ. At periculũ
eſt ſi eas ita habeant, ut conculcare liceat. Inde enim tota
noſtræ Eccleſiæ calamitas, & laceratio manauit. Et licet
officia ſecularia malis hominibus dari non debeant: at
Dominus nihil de his loquitur: ſed de ſancto, & Mar-
garitis Chriſtianis.

Quinta reſponſio, Margaritæ potius ſunt ornamen-
tum diuitum, quam ipſæ diuitiæ. Cum igitur anima ha-
bet charitatem, diues eſt: ſed, cum habet guſtus Dei, iubi-
los, & reuelationes, illæ ſunt margaritæ, quibus diues
anima exornatur. Paulus laudat Corinthios, quòd diui- 1. Cor. 1
tes eſſent in omni uerbo, & in omni ſcientia: ita ut nihil
illis deeſſet in ulla gratia. Gratia uero hic comprehen-
dit deuotionem, hilaritatem, animi fœlicitatem,
&c. Quæ ſentire phas eſt loqui minime. Hæc ſunt
Iudicia illa. Dauidi deſiderabilia ſuper aurũ, & lapidẽ
pretioſum multum. Et dulciora ſuper mel & fauum. Pſalm. 18
Hanc igitur ſanctitatem, has gemmas & monilia (qui-
bus Dominus ſponſam ſuam exornat) iubet aſcondi. Et Eſaiæ 61
ſicubi manifeſtanda ſunt, non niſi inter perfectos ſunt
reuelanda. Alioqui ſi quæ in cubilibus tuis exultando 1. Cor. 2 Pſal. 149
ſentis, ſi exultationes Dei in gutture tuo probatus, com-
muniter populo propalaueris: fieri poteſt, ut ridearis. Et
id parum. fieri poteſt, ut ſicut iniquus, & male de Deo
ſentiens caſtigeris. Igitur Sacramentum regis abſcon- Tobiæ 12
dere bonũ eſt. Caſtigatur enim Ezechias theſauros ſuos Iſaiæ 39
Babylonijs oſtendens.

Iam uero, ſi ſanctum dandum non eſt canibus, cur
anima noſtra, cũ ſancta eſt, & cũ margaritas habet, ca-

nibus dabitur? Imo, cur leonibus deuorãda obijcietur? cur ſerpentibus laceranda, & diſcerpenda exponatur?
4. Reg. 9 Dæmon canis eſt, ſanguinem Iezabel lingens. Dæmon
Geneſ. 3 leo eſt, rugiens, quærens quem deuoret. Serpens eſt callidior, & crudelior cunctis animantibus. Caraſtes eſt inſi
Geneſ. 49 diator ſemitæ, ut mordeat ungulam equi. Cur igitur tã uiolentæ beſtiæ animam noſtram miſere laniandã exhibemus? quaſi non eſſet uncta oleo ſanctitatis, & exultationis. Flet David Saulem, et Ionatham, quia occiſi erãt
2. Reg. 1
Eodem. à Philiſthæis incircunciſis. Quanto uehementius defleuiſſet animam à canibus diſcerptam? forſan Dominus dolenter dixit: Ne forte conuerſi diſrũpant uos. O quàm dirum, quàm dolendum, et timendum eſt, diſrumpi à canibus his. Flet Dominus Lazarum, cuius corpus mors
Ioan. 11 deuorauerat: at potius defleret animam, quam mors lon
Prouerb. 5 ge horrẽtior abſumit. Quàm tenere dicit Dominus: Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne forte impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena, & gemas in nouiſſimis. Re uera tradit annos ſuos crudeli, qui poſt Diuino cultui multos dicatos labores ſe dæmoni, & peccatis tradit: defector ex caſtris Dei ad caſtra diaboli.

Petite, & accipietis. Non ego miror, ſi Chriſtus iubeat, ut petamus, quæramus, & pulſemus. Siquidem ipſe nos à nobis petijt, nos ipſe quæſiuit: &, ut illi aperire
Apocal. 3 mus, pulſauit. Ipſe eſt, qui dicit: Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo, & cœnabo cum
Cantic. 5 illo. Et ſponſa teſtatur, ſe audire uocem ſponſi. Vox, inquit, dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, anima mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum

plenum eſt rore: uidelicet, quia per noctem perſeuerauerat pulſans: et idcirco ros noctis caput eius irrorauerat. Pulſauit igitur Chriſtus: quæſiuit etiam nos. Reliquit ſi quidem nonaginta nouem oues in deſerto, & ouem unam, quæ perierat, cũ ſuo multo ſudore quæſiuit. Quin & Chriſtus eſt, cuius perſonam geßit Ioſeph, cum erraret in agro: & rogatus quid quæreret: fratres, inquit, meos quæro: indica mihi, ubi paſcant. Pulſauit ergo, & quæſiuit. &, quia Chriſtus de ſe dicit. Mendicus ſum ego, & pauper: plane non aliud mendicando petebat, niſi animam noſtram. Imo, cum ſitiens potum petebat in cruce, non fere aliud petebat, quàm ſalutem animarum. Credat igitur quiuis Chriſtianus, quòd animas noſtras mendicans Chriſtus petit, quòdq; animas noſtras quærit, quòd etiam ad animas noſtras perſeuerat pulſans. Quod ergo ille non in ſuum, ſed in noſtrum facere commodum tanto iam tempore conſueuit, id nos in noſtrum facere meritiſſime iubet.

Luc. 15
Gen. 37
Pſalm. 39
Ioan. 19

At dices: Quid erat iubere neceſſe? num neceſſe eſt, fameſcenti iubere, ut cibum petat, & quærat: ſi nudi ſumus, ſi infirmi, ſi inter hoſtes, ſi in ſummo uerſamur periculo: ipſa nos natura petere, & quærere, & pulſare docebit: quid neceſſe eſt id præcipere? Atqui ego uel hinc colligo eximiam noſtram cæcitatem, imo ſtuporem uerius, quos tantis calamitatibus preſſos nec natura docet, nec neceßitas ſtimulat, nec ipſa Chriſti præceptio ad petendum, & quærendum inuitat. Facile poſſum deſperare de infirmo, ſi cibum ſemper faſtidit: de fatuo, ſi ſuam fatuitatem non ſentit: de inermi, ſi fortiſſimos hoſtes non timet.

Porro Dominus multis uerbis petere docet: Petite, inquit, quærite, pulſate: & rurſum: Omnis, qui petit, accipit: & item: Quis eſt pater, &c. Tot uerba Chriſtus in re hac conſumit, ut facile pateat, nos in grauiſſima, imo in extrema uerſari neceſſitate: quos tantopere Chriſtus petere docet. Alioqui, ſi exigua noſtra neceſsitas aut nulla foret, Deus, qui Deus eſt, qui ſapiens eſt, qui noſtri amantiſsimus eſt, non adeo nos ad petendum extimularet. Quod, ſi neceſſitatem forſan non penetras, attentiſsime expende: Vita Chriſtiana cœleſtis eſt, & diuina, non animalis, aut terrena. Ex Dei munere eſt, non

Ephes. 2 ex noſtris uiribus: gratia eſt, non ex nobis, ne quis glorietur.

Isaiæ 55 Gratis datur, non argento, aut ulla commutatione.

Roman. 9 Si igitur ſolus Deus eſt, qui gratiam dat, et gloriam, (nó enim ex operibus gratia datur, ſed ex uocáte.) Igitur, ſi uis hanc uitam, eam ab eo, qui dare poteſt, pete: eam, quære, ad eius fores pulſa. Tanta enim petendi neceſsitas eſt, quanta uiuendi.

Iam, ſi ſemper Chriſtus petere, quærere, & pulſare iubet, ita, ut nunquam uita noſtra à petendo, quærendo, et pulſando uacet: manifeſte fit, noſtrum remedium non eſſe, & in procinctu poſitum, uel ad manum. Si enim facile inueniretur, & daretur, non continue petere

Isaiæ 12 iuberemur. Igitur altus puteus eſt, unde ſunt haurien-

1. Par. 11 dæ aquæ Saluatoris. Per medios hoſtes irrumpendum

Ioann. 4 eſt, ut aquam bibamus ex cyſterna Bethlehem. Et, ò miſeros nos, puteus altus eſt, neque, in quo hauriamus, habemus. Habemus os ad bibendum, ſed neque ſitulam, neque cordam ad extrahendum habemus. Ipſa ſiquidem efficax oratio, qua petimus, & haurimus, à Deo eſt.

Nam, quod oremus, neſcimus, ſed ſpiritus orat pro no- Roman. 8
bis. Igitur petendum eſt, ut ſciamus, gratiam donum
Dei eſſe, non ex operibus noſtris. Quærendum eſt, ut
ſciamus hoc donum dari laborantibus. Pulſandum, ut
ſciamus, eum dono Dei frui, qui, cum petat, & quærat,
non laſſatur, ſed ad fores Sapientiæ pulſans, perſeuerat.
At uero primo loco ponitur, Petite: ſecundo Quærite, ut
ſciamus, quòd, licet gratiam poßidere ſit diuini muneris,
et noſtri laboris: prius tamen, et potius eſt muneris Dei,
quàm operis noſtri.

At dices: An non Chriſtus introiuit iam in ſancta, Hebr. 9
æterna redemptione inuenta? An non per fidem habe- Roman. 5
mus acceſſum in gratiam iſtam? an non iam patet fons Zachar. 13
Domini in medio domus Dauid? quid igitur tam miſe-
ros nos eſſe contendis? Si in Chriſto diuites facti ſumus, 2. Cor. 8
cur tantopere pauperes nos eſſe doces, ut nunquam non
ſit nobis petendum? Quòd, ſi Chriſtus pro nobis inter- Roman. 8
pellat in cœlo, quorſum oportet nos petere in terra? Huic
ego reſpondeo, hanc eſſe diuinam prouidentiam. Ita pa-
rauit nobis ſuas opes, ac ſi nullum noſtrum laborem re-
quirat: ita uero laborem noſtrum requirit, ac ſi nobis ni-
hil ille paraſſet. Tauri quidem, & altilia occiſa ſunt, et Marc. 14
omnia parata: ſi comedere uis, pete, quære, pulſa. Igitur
agnoſce te pauperem, agnoſce paratas tibi diuitias: ſed e-
tiam agnoſce eas ocioſis non dari.

Attende etiam: Dominus iubet petere, quærere, pul-
ſare. Petimus uero ore, quærimus pedibus, pulſamus bra-
chijs. Aduertis quàm nihil uult Dominus eſſe in nobis
ocioſum. Rurſum, petimus aliquãdo de longe, quærimus
in uia, pulſamus, cũ iuncti domui ſumus. Quaſi admo-

neret nos Dominus, ut petamus in iuuenta, quæramus in
uirilitate, pulſemus in ſenecta. Vt nulla pars reſtri, nul-
Matth. 6 *la ætas debeat in hoc negocio ceſſare. Re uera grande ne-*
gocium eſt. primum illud quærendum: quia regnum eſt:
quod qui habet, reliqua ſe habere cognoſcat.

Interim aduerte Dei longanimitatem, qui ita expeti-
tus, quæſitus, & pulſatus: non faſtidit, non laſſatur, non
repellit. Imo ad frequentiam maiorem exhortatur exē-
Luce 18 *plo etiam adducto de improbis uiduæ precibus, quæ ab*
Coloſſ. 4 *iniquo iudice iuſtitiam extorſit. Orationi igitur inſtate:*
nec enim Dominus grauatur, cuius miſerationes ſunt
ſuper omnia opera eius. Attende enim, quot per orbem
Pſalm. 144 *ad Deum funduntur preces, & gemitus: & intelliges*
capaciſsimam Dei longanimitatem, qui tot gratiarum po-
ſtulata non exhorreat.

Quis ex uobis homo, quē ſi petierit filius eius
panē, piſcem, aut ouum. *Non me contineo quin ſubi-*
dam. Quid, Domine, uis nos nihil aliud à te petere, quàm panem, piſces, & oua? Num uitam Carthu-
Geneſ. 9 *ſienſium, Chriſtianos tuos habere cupis? ſi carnium come-*
dere à tempore Noe hominibus licuit, cur non prohibitio-
nem de carnibus intuliſti? Et quidem reſpondere quis
poſsit, quòd Chriſtus erat reparator innocentiæ, in qua
homines ſine carnium eſu uitā peregiſſent beatam. Ita
et Chriſtus forſan optaſſet ſuos à cura carnium fore alie-
nos. Siquidem carnes nō niſi magno ære comparantur,
& adparantur. In cuius teſtimonium, poſt reſurre-
ctionem piſces aſſos cum fauo mellis Dominus manduca-
Ioan. 21 *cat. Imo & ante reſurrectionem ſuos ſectatores non ni-*
Ioan. 6 *ſi cum pane, & piſciculis pauit. Non hæc intelligo, ua*
malum

malum ſit carnes manducare. Abſit, ſed quòd liberius erat, & facilius ſine carnibus uitam tranſigere.

Sed uero, quid eſt quòd panem, piſcem, & oua dixit? Res ſane difficilis. Interim hoc accipe: Per panem uitæ neceſſaria intelliguntur. Panis ſiquidem ad uiuendum eſt neceſſarius. Per piſces, uitæ delitiæ intelliguntur. Ambroſio teſte, qui abundantiam piſcium dicit hominum illecebram, atque delitias. Per oua uero, non ſolum opes ſignificantur præſentes, ſed maxime futuræ. Ouum ſiquidem expectatio pulli eſt. Vt igitur intelligant omnes, à Deo non ſolum eſſe expectanda neceſſaria, (quæ ſunt panis) ſed etiam uitæ delicias (id eſt piſces) quando ita expedit: & non ſolum à Deo eſſe expectanda præſentia, ſed et futura, in ouo præſignata: ideo Dominus panem, piſcem, & ouum in medium adduxit. Porro, quia Deus dat præſentia, & futura temporalia, quantum conuenit hominum ſaluti: ideo non dixit Chriſtus, quòd Pater dabit panes, piſces, & oua. Sed panem tantum, piſcem, & ouum.

Video tamen me à literali ſenſu nonnihil diſcedere. Dominus enim, cum de pane, piſce, & ouo eſſet loquutus, intulit: Quanto magis pater ueſter dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Igitur plana literæ ſeries eſt, ut Chriſtus per panem, piſcem, & ouum, Spiritum ſanctum intelligat, ut Lucas teſtatus eſt. Ideo enim unicũ Luca 11 *panem, unicum piſcem, unicum etiã ouum dixit, Quia unicus eſt etiam Spiritus ſanctus.*

Sed premor nunc dubio maiori: Quomodo Spiritus ſanctus eſt panis, piſcis, & ouum? & quidem dictu facile eſſet, quòd Spiritus eſt panis, ſcilicet neceſſarium

nobis alimentum, eſt & piſcis, quia omne delectamentum habet. Eſt & ouum, quia in eo eſt omnis ſpes uitæ, & uirtutis, ut nunc nunc dicebam.

Verum altior, credo, ſenſus ſublucet: etiam, ſi penetrare non detur. Admonebo tamen eius, quod occurrit. Panis oritur ex grano, quod primum cadens in terram moritur: tum creſcit in germem pulcherrimum. Deinde calore torrente aduſtum, grana in culmine gerit. Quæ molita, & à mulieribus aqua ſubacta, & fermentata, panem conficiunt. Igitur Chriſtus eſt granum frumenti, quod in terram noſtram demiſſum eſt, uelut emor-
Ioan. 12 tuum, quia exinaniuit ſe. Creuit hoc granum per annos triginta. Poſt quos, heroicorum meritorum grana
Philip. 2 in fine uitæ, uelut in culmine, attulit. Hæc merita in ſacra ſua paßione uelut molita ſunt. Manſerunt tamen in horreo ſanctæ mulieris, ideſt Eccleſiæ. Quæ accipiẽs hæc ſacra merita, aquis baptiſmi, uel pœnitentiæ communſcet. Et Spiritum ſanctum, uelut fermentum, addit: unde Sa-
Lucæ 13 cramentum efficitur. En tibi panis, & ideo dictum eſt, quòd Eccleſia abſcondit fermentum, in farina ſatis tri-
Exod. 12 bus: cum tamen Synagoga non uteretur fermento, ſed azimis. Quia ſacramenta Eccleſiæ ſpiritum habent, panisq; ſunt fermentatus, & ideo ad ueſcendum idoneus: at uetera ſacramenta hoc ſpiritu carebant.

Piſcis uero Spiritus ſanctus dicitur, uel quia gaudet habitare in aquis multis, qui ſunt populi multi: uel, quia neſcio quid habet Spiritus ſanctus cum aquis. Siquidem in exordio mundi naſcentis ſpiritus ferebatur ſuper aquas. Et quando Chriſtus baptizatur ad aquas, adeſt Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ. Eſt plane piſcis ani-

mal ſimplex, gregarium, fœcundum, latens, & quod uix ſcias, qua re alatur. Quæ omnia quadrātiſſime Spiritui ſancto conueniunt.

Porro, ouum mortuum nunc eſt, uiuet uero. Habet enim uitam, & animam latentem, quam ſuo tempore profert in lucem. Ita Spiritus ſanctus facit nos mortuos quidem propter inhabitantem ſpiritum in nobis. Sed is ipſe ſpiritus, qui uiuificauit Chriſtum mortuum, Roman. 8
uiuificabit etiam mortalia corpora noſtra. Habes rationum cauſas, quare ſpiritus dicatur panis, piſcis, & ouum. Contrarijs rationibus ſpiritus hominis carens ſpiritu ſancto, habensq; ſpiritum dæmonis, (quem peccatum mortale ſpiritui humano coniungit) dicitur lapis, ſerpens, & ſcorpius: lapis, quia durus, in quem cadens ſemen non germinat, utpote quòd humore careat. De quo lapide dicit Baptiſta, Potens eſt Deus ex his lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Serpens eſt, qui ſuper pectus ſuum Matth. 3 Matth. 3
gradiens, terram comedit cunctis diebus: terrena enim Geneſ. 3
ſapit, ad cœleſtia non attollitur. Scorpius eſt, qui cauda ſua uenenum effundit. Id uero eſt, quod uere timendum eſt. Quòd enim, dum uiuimus, à peccato lædamur, noxium eſt: at, quòd in fine uitæ iniquitas calcanei noſtri nos circundet, & in infernum proijciat, tota infœlicitas eſt. Pſalm. 48

Finiam, ſi illud addidero: Panem petunt ij, qui nunc à peccatis exeunt. Dominus enim puellæ defunctæ iubet dare quod manducet, panem ſcilicet. Piſcem petunt Marc. 5
qui iam cum Chriſto reſurrexerunt, & uitæ uirtutū uiuunt. Sicut Chriſtus piſces aſſos poſt reſurrectionē manducauit. Ouum petit qui proximus eſt morti. Siquidem Ioan. 21

ouum edi non poteſt, niſi putamine fracto. Ita rogemus, ut, cum putamen corporis noſtri frangetur, animam noſtram Deus manducet.

Si ergo uos, cum ſitis mali. *Duo hic mihi dicenda: Alterum, quomodo uerum ſit, quòd omni petenti Deus det multo magis, quàm patres carnis noſtra. Alterum uero, quomodo uerum ſit, quòd nos mali ſimus. In priori puncto dubitatio eſt: dicit enim Dominus: Omnis, qui petit, accipit: qui quarit, inuenit. At Luc. 13 habetur: Contendite intrare per anguſtā portā: multi enim, dico uobis, quarent intrare, et non poterunt. Vbi res dolenda nimis annotatur, quòd quarent multi intrare, et nō modo non intrabunt, ſed nec intrare poterunt. Imo et hoc loco dicitur: Pauci inueniunt eā. Si igitur multi quarēt, et pauci inuenient, non eſt uerum, quòd omnis, qui quarit, inuenit. Et miſer Saul indulgentiam non eſt aſſequutus, quam etiam cum lachrymis petijt.*

Hebr. 11 *Ad hoc reſponſio plana eſt, quòd ſicut plena bona ſunt, quæ diuina ſunt: ita & eam orationem, petitionem, aut inquiſitionem Deus, ut plenam, & eo nomine dignam arbitratur, quæ à diuino ſpiritu proficiſcitur. Igitur oratio, quæ ab humano ſpiritu naſcitur, non cenſetur à Deo in albo plenæ orationis: quare, ſi hæc ſuo deſiderio fruſtretur, nihil Deus mentitur. At impoſsibile eſt, eam orationem ſuo fine fraudari, quā Spiritus ſanctus accendit.*

Secunda reſponſio eſt: Res non propter ſe quæritur: ſed propter gaudium, & uſum, quem ex eis habituri ſumus. Nō enim quæro panem propter panem, ſed propter eſum, & ſaporem. Quòd, ſi uel panis ſine eſu, uel eſus ſi-

ne pane daretur, mallem eſum, & uoluptatem panis ſi ne pane, quàm panem ſine ſua uoluptate. Ita igitur qui (ut debet) petit, certiſſime ſciat, quòd uel percipiet quod petit, uel uoluptatem, quam ex eius uſu erat conſequu-tus: Paulus enim ſcit abundare, ſcit etiam penuriam Philip. 4
pati, ideſt ſcit in penuria ita gaudere, ac ſi abundaret.

Tertia reſponſio eſt ex textu ipſo: Omnis, qui petit, ac cipit, non ſtatim, ac petit: ſed, ſi quærat, ſi pulſet, ideſt ſi Lucæ 15
non laſſetur petens, quærens, pulſans. Nec enim mulier illa drachmam, quam perdiderat, inuenit, niſi poſt totã domum euerſam. Euerte & tu tuam domum totam, & inuenies. Vide etiam, Deus per triginta et tres uitæ ſuæ annos, ſuo multo te labore quæſiuit. Si non te adhuc inue nit: quid mirum, ſi tu eum quæras, nec inuenias? tu te ne gas Deo, & uis Deum ſe tibi concedere?

Quarta reſponſio eſt, etiam ex textu: Non dicit textus: Omnis, qui petit, quod petit, accipit: ſed Pater dabit bona petentibus ſe. Si igitur non accipis quod petis, non erat bonum, quod petebas, aut aliud dabit bonum, quod uere ſit petenti bonum.

Quinta reſponſio, etiam ex textu: Si petis panem, pi-ſcem, aut ouum, dabit Pater, forſan non panem, aut pi-ſcem, ſed Spiritum ſanctum, qui tanto melior eſt pane, piſce, aut ouo.

Quis uero non miretur Patris largiſſimam largita-tem, qui petentibus Spiritum ſanctum donat? o rem ue-re mirandam! Non ſat erat Patri pro nobis propriũ tra Ioann. 3
didiſſe Filium, eundemq; nobis dediſſe (Filius enim da-tus eſt nobis) addidit dare et Spiritum. Quaſi uel ſpiri- Iſaiæ 9
tus res eſſet uilis, aut homo res eſſet nobilis. Datur uero

ſpiritus non in hoſtem, aut iudicem, ſed ut ueniant nobis omnia bona pariter cum illo. Et datur rurſum ſine
Sapient.7 *auro, ſine commutatione. Sat eſt, ſi petas.*

Omnia ergo, quæ uultis. *Videri cunctis poterat,*
Eſaiæ 50 *quòd ubi audiſſent homines Deum adeo prodigum, ut petentibus ſit ſpiritum ſuum ſanctum daturus, omnes nos ſtatim accurreremus, ſtatim peteremus. Quis enim Spiritum ſanctum tam uili pretio non emat? At Dominus ubique ſui memor, et ubiq; nobis proximorum amorem inculcans, admonet: ut ea faciamus proximis, quæ ab illis nobis fieri poſcimus. Et tunc ueniet ad nos Spiritus ſanctus, ad quem dandum, & accipiendum uniuerſa lex ordinatur, & propheta. Vacuus igitur Deo es, et te plenus: ſi uis, quòd Deus ſe in te effundat, effunde te in proximum. Si quid tibi uis fieri, quod proximo non feceris, iam te tibi reſeruaſti: reſeruabit ſe Deus etiam ſibi.*
Roman. 13 *Vbi, Lector, agnoſcis, quàm uere Paulus dixerit, Omnia præcepta in hoc uno inſtaurari, ſcilicet dilige proxi-*
Galat. 5 *mum tuum. Et rurſum, Qui diligit proximum, uniuer-*
1. Ioan. 2 *ſam legem adimpleuit. Item Ioannes, Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Et rurſum, Nos ſcimus, quòd tranſlati ſumus de mor-*
1. Ioan. 3 *te ad uitam, quia diligimus fratres. Et demum Chriſtus dicit: In hoc cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei eſtis,*
Ioan. 13 *ſi dilectionem habeatis inuicem.*

Quis hic non miretur, quàm Dominus curam noſtri, uelut Pater, ſuſceperit: et quàm uideatur ſui curam neglexiſſe. Non, inquit, colite me: hæc enim eſt lex, et propheta. Quorum uerborũ hic ſenſus eſſe uidetur: Quidquid ab ipſo mundo naſcente, uſq; ad finem Deus per le

gem, aut prophetas mandat, huc maxime reſpicit, ne lædamus proximos. Quos adeo tenere Deus diligit, ut nunquam ceſſet admonere, ne quiſpiam eos lædat: quos ſi læſerimus, tangimus pupillam oculorum Dei. Zacha. 2

Intrate per anguſtam portam. Quantum datur aſſequi, ordo hic eſt. Prior eſt porta, per quã intrare iubemur. Poſt ingreſſum per fores, ſequitur arcta uia ambulanda. In fine uero uitæ eſt regia ciuitas, urbs ſcilicet beata Ieruſalem, ad cuius ualuas pulſandum eſt. Quocirca illa tria uerba priora, ſcilicet petit, quærite, pulſate, ad hæc tria referenda ſunt. Videlicet petite ingreſſũ per portam anguſtam, Quærite arctam uiam, Pulſate ad cœleſtis aulæ ualuas beatas.

Si quæras, quæ nam eſt hæc porta, aut quæ uia? Ipſe reſpondet Chriſtus: Ego ſum, inquit oſtium: per me ſi quis introierit, ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Eſt igitur Chriſtus porta anguſta, quia humilis. Porro idem Chriſtus dicit: Ego ſum uia, ueritas, & uita. Eſt ergo Chriſtus ſimul porta & uia: ſed alia ratione porta, & alia uia. Porta eſt, cum infideles ad fidem, uel iniuſti ad iuſtitiam conuertuntur. Via uero eſt, cum ijdẽ conuerſi per uias iuſtitiæ gradiuntur, ideſt per uiam, quam Chriſtus ambulauit. Cum igitur infidelis, uel iniquus ad ſanctitatem uitæ uocantur, & inſtigantur: plane uocantur, ut portam ingrediantur. Cum uero ijdem extimulantur, ut ſurgant, comedantq; panem: quia grandis eis reſtat uia, uſque ad montem Dei Horeb: tunc animantur, ut per uiam procedant.

Ioan. 10

Ioan. 14

3. Reg. 19

Interrogauerunt tamẽ maiores noſtri, qua cauſa porta hæc, & uia anguſta dicantur? Primum quidẽ angu-

ſta eſt, quia per eam non niſi unus tranſire poteſt: duos
Ioann. 3 quippe nō capit. Vt enim in cœlū non aſcendit, niſi unicus, qui de cœlo deſcendit: reliqui enim, ſi in cœlū ſunt aſcenſuri, in illo unico aſcēdere debēt: ita per hāc portā, et per hanc uiā, nemo intrare, aut ambulare poteſt, niſi Chriſtus, & reliqui in Chriſto. Deſperent igitur omnes infideles, uia cœli nō niſi Chriſtū capit, et eius membra.

Secundo, arcta uia eſt, & anguſta porta, maxime temporibus hiſce. Plane ante Chriſtum uia cœli erat uepribus, & ſpinis obſepta. Vix illa diſcerni poterat: at Chriſtus Dominus uiam illuſtrauit, imo & initiauit:
Hebr. 10 teſte Paulo. Habentes, inquit, fiduciā in introitu ſanctorum, in ſanguine Chriſti, quā initiauit nobis uiam, nouam, & uiuentem, accedamus ad eum. Poſt Chriſtum uia hæc per Apoſtolos, et Sanctos illos, qui primitias ſpiritus acceperunt, obtrita, et plana facta eſt. Poſt Patres noſtros pauci uiam illam terunt, multæ herbæ, lapides, & ſordes ex adiacenti uia huic uiæ ſacræ iunguntur. Illa ex ſe erat arcta, nūc in dies fit arctior, et anguſtior.

Tertio ad rem propius: Porta anguſta eſt, quia, cum
Concilium Triden. ſeſſion. 6 ca. 6 intrat iniquus in eam, ex iniquitate recedens, timores patitur, & anguſtias. Qui enim ad pietatem uocatur, timere incipit infernum, quem meruit. Chriſti iudicium ueretur, in quo damnatur. Deum ſibi inimicum horret, peccati ſordes in pedibus dolet. Tot anguſtijs anguſtatur, ut re uera ſentiat anguſtias portæ. Sane, ſi qui ingreditur, cum peccatis ingredi poſſet. Si non uitia deberet deſerere. Si non propriam uoluntatem, appetitum, & ſemetipſum deberet deponere, lata eſſet uia. at hæc omnia ſunt reijciēda, alioquin nō te capiet porta.

Qui enim non odit animam ſuam, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Tandem anguſta porta eſt, per quam ingredi nequit niſi id, quod ſpiritus efficitur. Caro enim & ſanguis (craſſa hæc) illuc non ingrediuntur. Lucæ 14. 1. Cor. 15

Neque uero ſolum anguſta porta, & arcta uia ipſa in ſe eſt: imo quidam ex maioribus noſtris eam multo reddiderunt arctiorem, & anguſtiorem. Ita'q; iam magis ueremur adiectas, quam innatas uiæ anguſtias. Verè uerissimum ſit, quòd pauci inueniunt uiam, & uerißimum, quòd pauci poſſunt intrare per eam.

Aduerte uero, quod licet Dominus dixerit arctam uiam, et anguſtam portam, non dixit tamen arctißimã uiam: aut anguſtißimam portam. Alioqui ſi tantæ eſſent anguſtiæ, fruſtra Dominus in mundum ueniſſet, ut ſaluos nos faceret. Dilige Deum, crede in Chriſtum. Ne læde proximum, Eccleſiæ præcepta ne temere uiola: & hæc eſt ſalutis non arctiſſima uia. Et demum lex & Prophetæ in hoc incumbunt, ut benefacias iuxta uires proximo. Hæc uia arcta eſt, ſed non arctißima. Quod, ſi etiam arctißimam eam, quidam ſanctiores iuſto faciãt: etiam ſi mille eam ſcrupulis imo ingentibus ſaxis, impediant: nihil deſperandum. Sũt enim tot ſanctorum exẽpla, eſt Chriſti præſens adiutorium: Eſt Spiritus ſancti efficacia, eſt Sacramentorum robur. Hæc uiam reddunt facilem. Quòd, ſi adhuc tibi difficilis eſt, memento quòd uirtuti diuinæ nihil eſt impoßibile, hanc tibi Deus uirtutem eſt dare paratus. Si petas, habebis: ſi nõ petis, tibi uiæ difficultatem adſcribe. Lucæ 18

Attendite a falſis prophetis. Quantũ arbitror, hæc prima Domini admonitio dicentis: Attendite a falſis

Prophetis, ad Epiſcopos ſpectat: & ad eos, qui populo, paſtores, rectores, & Doctores præficere debent. His dicitur, Attendite ne falſos Prophetas præficiatis: cauete ne in re tanta, (in qua ſumma rerum omnium conſiſtit,) decipiamini. Etiam ſi, qui præficiendus eſt, ueniat ut ouis: examinetur, an ſit rapax intrinſecus lupus id eſt, an quærat, quæ ſua ſunt. In qua re, quia peccatum eſt a maioribus noſtris, ideo in deſperato loco fere iacet Eccleſia. Hanc rem a Chriſto tam attente animaduerſam Paulus item animaduertit: cum adſciſcens omnes maiores natu Epheſiorum, dicit, Attendite uobis & uniuerſo gregi: in quo Spiritus ſanctus poſuit uos Epiſcopos, ad regendam Eccleſiam Dei. Ego ſcio, quòd poſt diſceſſionē meam, intrabunt lupi rapaces, &c. Quòd ſi quiſquam contendat hanc admonitionem ad omnes fideles ſpectare nec ego diſſentio. Et quidem prudentiſſime nos Dominus a falſis prophetis attendere iuſſit. Iuſtum enim eſt, ut Adam ſerpentem caueat. Noe aquas diluuij. Abraham ex ſuo ſacrificio abigat aues, Loth fugiat a Sodomitis: quos etiam uidiſſe exitium fuit, miſeræ eius uxori. Caueant plane filij Prophetarum a colocynthidis, quæ licet in olla ſint: ſunt tamen mors in olla. Denique caueant a muliere extranea, & aliena, quæ uerba ſua dulcia facit: præparata ad decipiendas animas, garrula, uaga, queru impatiente, nec ualēte in domo cōſiſtere, &c. Quæ Deus in Prouerbiorum c. 7. elegantiſſime proſequitur. Recte Dauid inquit: Libera me de manu filiorū alienorum: quorum os loquutum eſt uanitatem, ſed dextera eorum, eſt dextera iniquitatis.

Act. 20. Geneſ. 3 Geneſ. 15 Geneſ. 19 4. Reg. 4 Prouerb. 7 Prouer. Pſalm. 143

Quidni attendendum a falſis prophetis, a quibus nō

corporis imminet, ſed animæ: non temporarium periculum, ſed æternum? O rem horrendam penitus? audis falſum Prophetam, ſequeris illum, uidetur uia illa tibi recta: at nouiſſima eius ducunt te in perditionem. Cogitabant impij, ſe recta ſuum iter confeciſſe: at ubi ſe in fine deceptos uident, dicunt: Ergo errauimus. O infelicem errorem, cui nullum remedium iam ſubuenire poteſt. Attendite igitur a falſis Prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtibus ouium: at non ueniunt in fructibus ouium. Oues omni ex parte ſunt utiles, ſimplices, patientes, ſociales: iſti uero, qui ueniunt ad uos: omni ex parte ſunt lupi, omni ex parte rapaces. Longa enim oratione, uiduarum domos deuorant. Prou. 14 Sapient. 5 Matt. 24

At qui Domine, ſi nos cauere hos lupos ueſte ouilla contectos præcipis, quid faciemus ubi non ueſtem ferunt ſimplicium ouium, ſed ueſtem afferunt paſtorum? Quid enim grex faciet: ubi lupum mitra, baculo, & gremiali uiderit decoratum? Facile plane eſt lupum abigere, ubi ſe ouem eſſe diſſimulauit: ſed quæ ouis contra paſtorem inſurget? Naturale ſiquidem eſt oui lupum horrere, paſtorem uero diligere. Sed o ſtuporem Chriſtianorum? o cæcitatem? Non iam oues fugiunt lupos & leones, ouium uel paſtorum figura fallentes: imo ſequuntur & amant lupos, & leones leonum imo dæmonum habẽtes imaginem. Quid enim aliud eſt paſtor, aut prædicator iniqua bella gerens, et odia: quam paſtor dæmonis faciem oſtendens? Taceo reliqua uicia, quæ quia in Superioribus noſtris uidere conſueuimus, minime exhorremus. Iam ſi is paſtor cauẽdus eſt, qui ſpeciẽ habet ſanctimonis: ut uel ouinã certe pellẽ habeat: quãto potius eſt

cauendus, qui & animo, & pelle, leo eſt. Ille deglubit, ſed non ſcandalizat: hic facit utrumq;.

Lupos aiunt terra ſaburrari. O uero ſi noſtri lupi terram, quam calcant oues, deuorarent tantum. Id eſt, o ſi lupi hi ſolum temporalia Chriſtianorum obligurirẽt. Sed calamitas non eſt iſta duntaxat. Sed calamitas hac
Actor. 12 eſt: quod cum Petrus occidit leones, urſos, & ſerpentes eos manducans, uertit in Deum: at Lupinus paſtor, oues manducans; uertit in diabolum. Plane, ſi rapimur a
Ioan. 6 malo paſtore, ex Apoſtolis (ut Iudas) diaboli efficimur. Hoc uero fieri poteſt: dici pro dignitate non poteſt.

A fructibus eorum cognoſcetis eos. *Sapientiſſime reſpondet ad interrogationem, qua oues a talibus lupis trementes rogarent: Domine ſi tantum ab his imminet periculum, quomodo eos cognoſcamus? Et quidem Dominus in illis prioribus uerbis, quibus dixit: Attendite a falſis prophetis: qui ueniunt ad uos oſtentantes pellem ouinam. plene eos dignoſcere docuit. Siquidem ueri paſtores non ipſi ueniunt, ſed mittuntur. Neque ueniunt ad uos, ſed lubentius ſe abſcondunt. Neq; oſtentant pellẽ ouinam: imo gaudent, ſi non ita pellis uidetur.*

Ioan. 1 *Primo audi ſingula: Chriſtus eſt, qui licet ipſe uene-*
Ioan. 6
Ioan. 20 *rit, at libentius dicit ſe miſſum a Patre: dicit enim, Qui miſit me Pater. Et rurſum: Ego mitto uos, ſicut miſit me Pater. Sed denique Chriſtus poteſt dicere: Ego lux in mundum ueni: ueri paſtores tamen non ueniunt, ſed mit-*
Roma. 8 *tuntur, quia filij Dei a Spiritu aguntur, & ſpeciatim*
Hebr. 5 *mittuntur, ad prædicandum. Nemo enim aſſumit ſibi honorem, niſi uocatus & miſſus. At, qui lupi ſunt, ipſi*
Ierem. 14
23. 27 *ueniunt ex ſe. De quibus ſæpe dicit Dominus, quòd eos ip-*

ſe non miſerit, ut eſt apud Ieremia.

Secundo, rurſum uerus paſtor, qui mittitur: non lubenter uenit ad uos. Sed cum Moſe dicit: mitte quem miſſurus es: neque enim eloquēs ſum ab heri, et nudius tertius. Et cum Ieremia dicit: A, A, Domine, ſicut puer, neſcio loqui. & cum Sponſa flet, quòd a ſua quiete abducatur, quodque lauerit pedes ſuos, nec placet rurſum inquinare illos. At malus paſtor in theatrum, & forum ſponte concedit: in eum uidelicet locum, unde plus utilitatis & ſanguinis alieni poterit deuorare. Ioan. 10 Exo. 4 Ierem. 1 Cant. 5 Mat. 23

Tertio, demum: Bonus paſtor pellem ouinam non oſtentat, ſed abſcondit: non eam ipſe omnibus conſpicuā profert, ſed ipſa pellis nonnunquam etiam ignaris paſtoribus ſeſe prodit.

Hæc uero paſtorum, & doctorum indicia uideri poterant abſtruſiora, quamque a ſimplici ouium plebe intelligi poſſint: idcirco Dominus & magiſter omnium apertiora docet argumenta: quibus falſi prophetæ dignoſcantur. A fructibus eorum, inquit, cognoſcetis eos. Iam non eſt omnino manifeſtum de quibus fructibus loquatur. Sed profecto ipſe ſe Dominus explicat: Nunquid, ait, Colligunt ex ſpinis uuas: aut ex tribulis ficos? Igitur in hoc dignoſcuntur falſi Prophetæ: ſi ficus proferunt, et uuas. et quidem proferre nequeunt, cum ſint ipſi tribuli & ſpinæ.

Quæris quas ficus, & uuas prophetæ ferre debeant? Audi: Exploratores a Iudeis explorationi terræ promiſſionis demandati, cum redeunt, ferunt ficus, uuas, & malogranata. Significantes, quod prædicatores, (qui exploratores noſtri ſunt) patriam cæleſtem, uel de longe ex Num. 13

plorarunt: & inde afferunt uerba, & opera, quæ dulce dinem cæleſtem referant: afferunt charitatem quandam cæleſtem, quæ in una ſignificatur, dulcedinem'q; cæleſtem,) qualis in noſtro deſerto non inuenitur,) per ficum ſignificatum. Cum ergo oues ſentiunt in prædicatoribus, paſtoribus, cæleſte nonnihil, quale in hac terra non reperitur: indicium eſt prædicatoris Euangelici, ficus & uuas ferentis. Iactat hæc de ſe Paulus: Non inquit, in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ uerbis: ſed in doctrina ſpiritus. quaſi dicat, Non terrena loquutus, ſed plane cæleſtia. Et alibi: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Chriſti? Quaſi dicat: Cæleſtis eſt doctrina, non tota terrena.

1. Cor. 2

2. Cor. 13

Quæris curioſius, Cur Chriſtus ſolum de ficu meminit, & uuis, non de malogranatis? Certe, quia in lege noua ceſſant malogranata. ueritas enim non contecta, malogranati putamine, ſed aperta (ut ficuum & uuarum) in Euangelio proponitur.

Forſan non eſt tibi adeo delicatus guſtus: ut ficus, & uuas ex cælo deductas percipere queas. Facilius argumentum audi: Si prædicator docet unitatem, & charitatem: argumentum ueri Prophetæ eſt. Ficum enim grana multa uni pedamento coniuncta continere uidemus. uuarum racemus multa item grana uni pediculo adhærentia coercet. Si igitur præditor docet ſchiſma, & diſceſſionem: ſi prædicat aliam fidem, alios mores, quàm uniuerſalis, & Romana docet Eccleſia, hic falſus Propheta eſt. Igitur præcipuũ ueri Prophetæ ſpecimen eſt, quòd unitatem ad unum Chriſtum, ad unum Pontificem, ad unum Regem docet, Vnus igitur Deus,

Galat. 2

unitatis & pacis amator, eos Prophetas mittit, qui unitatem ament, & pacem. Epeh. 4

Secundo ficus, & uuæ calent, ut Galenus autor eſt. Si igitur Prædicator teporem, licentiamq́; prædicet: falſus Propheta eſt. Si uero feruorem caloremq́; charitatis animis audientium infigat, uerus Propheta eſt: ficus enim & uuas audientibus profert edendas. Li. ſimpli. Medicamẽtorum.

Tertio ficus, & uuæ pingues reddunt edentes, eodẽ autore Galeno. Si igitur Prædicator pinguiores reddat animas audientium ficus ille prædicauit & uuas. Li. ſimpli. alimentorũ

Aperit ſe nobis locus eximius, ſi Prædicator proferre debet ficus & uuas: igitur ficus arbor eſſe debet, & uitis. Recte quidem Chriſtus ad animã dicit: Ficus protulit groſſos ſuos, uineæ dant odorem: ſurge, propera, amica mea. Quaſi dicat ſi uerus Propheta id laborauit pro uirili, ſurgant audientium animæ. Recte rurſum Nathanaeli dicit Chriſtus, Sub arbore ficu uidi te. quaſi Chriſtus non reſpiciat animas, niſi ſub uero prædicatoris, id eſt, ficulneæ umbra conſederint. Demum Chriſtus uitis eſt uera, debet etiam prædicator uitis eſſe, aut certe, palmes. Contra falſus Propheta. ſpinetum eſt, & rubus aculeĳs ſuis Deum, & homines pungat. Cantic. 2 Ioan. 1

Iam ſi uerus Propheta ficus eſt & uitis, & falſus, eſt ſpinetum & rubus: arbor erit bona, fructus bonos proferens bonus. Propheta, contra arbor erit mala, malos reddens fructus falſus prædicator. Et propterea Prædicator uerus, ut arbor bona, (id eſt, ut bona ficus bonaque uitis) fructus bonos proferet. Spinetum uero fructus nequit bonos proferre. Dices, quid? Bonuſne prædicator bonos ſemper edit fructus, nunquam uero malos?

& contra, malus prædicator nunquam bonum faciet fructum? Reſpondeo: Etiam ficus, & uites inutiles aliquando reddunt fructus: ſed, quia frequentius ex natura uitis bonos profert fructus, ideo bona arbor eſt. Spinetum uero mala arbor eſt: quia ex natura ſua, aut non reddit fructum, aut inutilem. Vt igitur ex bona ficu, aut uite colligimus bonos, quos habet fructus, malos (ſi quos habet) reijcimus: ita bonos fructus boni prædicatoris colligamus, malos (ſi habet) abijciamus. Siquidem in prædicatore eſt nonnihil ſemper defectuoſum. Cum in Angelis
Iob 4
ſit prauitas a Deo reperta. Et Petrus ille reprehenſibilis
Galat. 2
fuit: & non eſt homo, qui non peccet. Sed, ſi prædicator
Eccl. 7
omnes, aut plures malos fructus facit: hic exſcindendus eſt, & in ignem mittẽdus. Igitur, ſi prædicator hæreſes diſſeminat, exſcindatur ab Eccleſia per excommunicationem: & in ignem mittatur, ut ardeat, etiam ſi hæretici Lutherani diſrumpãtur, clamantes hæreticos non debere excommunicari & comburi. Quid enim, ſi Eccleſia nunc faciat, quod Deus in futurum facturus eſt? At Deus eos exſcindet, (quam Theologi uocant pœnam damni) & in ignem mittet (quam illi pœnam ſenſus nominant.) Abſoluit Dominus hanc partem uerbo ſequenti.

Igitur a fructibus eorũ cognoſcetis eos. Quod licet a me explicatum ſit patere Lector tamen ſi unum uerbum adicero: Sine dubio fructus prædicatoris ſunt uerba ſuæ prædicationis. ut igitur animal rationale ab irrationali per uerbum dignoſcitur: ita & uerus a falſo prædicatore per uerbum prædicationis ſuæ erit diſcer-
Hebr. 4
nendus. Verba ueri prædicatoris ſunt gladius acutus,
Pſalm. 118
pertingens

*pertingens ad diuiſionem animæ, & ſpiritus: non ſunt
talia uerba falſi Prophetæ: Narrauerunt iniqui fabu-
lationes, ſed non ut lex tua. Ideſt narrant uelut fabulas,
ex quibus guſtus dulceſcit, non ex quibus animus, gla-
dio penetrante, diſcinditur.*

O quàm pulchre dictum eſt: Exultationes Dei in Pſalm. 149
*gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum,
ad faciendam uindictã in nationibus, et increpationes
in populis. Plane qui in gutture animæ ſuæ Dei delecta
tiones ſentit, is prædicator uerus eſt: is habet gladiũ uer-
bi Dei ancipitem: ut, cum Ieremia euellat, & plantet: et* Ierem. 1
cum Paulo increpet, conuincat, & dijudicet audientes. 1. Cor. 14

*Secundo: Verus prædicator habet alios fructus, ui-
delicet filios, quos Deo genuit: ut enim filij ſunt fructus* Pſalm. 126
*uentris: ita fideles ſunt fructus prædicatoris. Igitur ue-
rus prædicator filios gignit uere pios: nó tales gignit fal
ſus Propheta. Audi Apoſtolum: Non ne opus meum uos* 1. Cor. 9
*eſtis in Domino? Et, ſi alijs non ſum Apoſtolus, uobis ta
men ſum. Nam ſignaculum Apoſtolatus mei uos eſtis in
Domino, quaſi dicat, à fratribus meis agnoſcite me. imo* Galat. 5
*à uobis ipſis me cognoſcite. Vos enim eſtis ſignum, &
ſigillum, quo Apoſtolus dici, & haberi mereor. At iſti
falſi prophetæ, qui reſiſtunt ueritati, ut fermentum mo
dicum totam maſſam corrumpunt.* 1. Cor. 5

*Tertio: fructus prædicatoris ſunt opera eius. Non
unũ, aut aliud: in his enim labi poterit: ſed à fructibus
eorum plurimis cognoſcetis eos. Maxime, ſi quæ dicit, fa
cit. Elegantiſſime enim dictum eſt in Pſalmo: Pauit eos* Pſalm. 77
*in innocentia cordis ſui, & in intellectibus manuum
ſuarũ deduxit eos. Ideſt is prædicator uerus eſt, qui in*

Innocentia paſcit: quiq; paſcit in ea intelligentia, & doctrina, quam manus ſuæ pepererunt. Id enim eſt in intellectibus manuum ſuarum, ideſt operum. Si igitur ueniens in ouina ueſte, in ouinis uerbis, ouinam præſtat uitam, ouemq; ſe omnibus præbet ad uſum, is uerus Propheta eſt. Quòd, ſi cupis ouinam uitam noſſe, uitã Chriſti contemplare: is enim, ut ouis, ad occiſionem ductus

Iſaiæ. 53 eſt. Nullum uero animal utilius homini, quàm ouis. Nihil utilius debet eſſe homini, quàm prædicator.

Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine. Docuit cœleſtis doctor, quomodo oues cognoſcant paſtorem ſuum: nunc docet, quomodo ſe quiuis paſtor agnoſcat. Et, licet ad oues etiam hæc doctrina referri poßit: maxime tamẽ ad eos ſpectat, qui in Chriſti nomine prophetant, et dæmonia eijciunt. Vix uero reperias locum altioris, & terribilioris eruditionis, quàm eſt hic, quem exponimus. Primũ enim docet, in quibus exercere ſe debeat prædicator. Tum admonet, quòd etiam ſi in his ſe promptum inueniat: nec dum tamen tutus eſt, ut intret in regnum.

Igitur, cum hi falſi prædicatores dicunt: Domine, Domine, non ne, &c. his uerbis docent manus prædicatorium tria complecti, in quibus Prædicator ſe debet exercere. Primum quidem in affectu, quo inflãmatus di

Rom. 8 cat. Domine, Domine. uel, ut Paulus docet: in quo dicat, Abba Pater. Id uero neſcio, quomodo fieri facile poßit, niſi per orationem, quæ eſt eleuatio mentis in Deum.

Secundo: Exercere ſe debet Prædicator in prædicatione: non quauis, ſed ea, quæ Prophetiæ nomẽ meretur. Et nõ quacunque, ſed in prædicatione prophetica, quæ

ſit in nomine Chriſti. Hoc enim eſt, quod hi Prophetæ dicunt Non ne in nomine tuo prophetauimus?

Tertio: exercere ſe debet in operatione multarum uirtutum: ita enim dicunt, Et in nomine tuo uirtutes multas fecimus. Oret igitur prædicator, ut affectu ignito dicat, Domine, Domine. Secundo, prophetet in nomine Chriſti. Tertio, multas uirtutes faciat.

Libet nonnihil attingere eorum, quæ propoſui. Si prædicator eſt altera Maria, quæ ſecus pedes Domini profunde ſuſcipit uerba Chriſti: inueniet in ſe pium amorem in Chriſtum, quò dicat, Domine, Domine. Iam, ſi lumen habet, quo myſteria fidei ſpeculetur, Prophetæ nomine inſignitur. Quòd, ſi non habet cor exaltatum, neque elatos oculos, neque ambulat in magnis, aut in mirabilibus ſuper ſe, plane propheta eſt in nomine, non ſuo, ſed Chriſti. Demum, ſi Mariæ adiungit Martham: ut diſsidentes reconciliet, ut infirmos uiſitet, ut triſtes exhilaret, uſq; loca pia reſtauret, is plane uirtutes multas facit. Luc. 10 Pſalm. 130

At, Deum immortalem, et quid deeſſe poterit uiro, qui per orationem Maria eſt: per lumen, quod habet, eſt Propheta: per humilitatem eſt Propheta Chriſti, & per induſtriam multas uirtutes facit? Num eſt, quod requiras in homine tanto? Reſpódet Dominus duriſsima uerba: Neque is, *inquit*, intrabit in regnum cœlorum: niſi fecerit uolútatem Patris mei. *Id uero eſt, quod Paulus dicit: Si habuero linguarum donum, quo dicã, Domine, Domine: Si habuero omnem prophetiam, & nouerim myſteria omnia, ita ut in nomine Chriſti montes transferam: Si demum habuero eam diligentiam,* 1. Cor. 13

ut omnes opes meas in pauperes diſtribuam, ſi charitatẽ non habeam, nihil ſum. Maior ergo uirtus, maius'q; miraculum eſt, ut homo faciat uoluntatem Patris, quàm ut reliqua miracula faciat. Quòd, ſi Propheta, quem pinximus, non intrat in cœlum, quomodo intrabit qui neq; affectum habet, quo dicat, Abba Pater: neque lumen habet, quo nouerit myſteria: neque prophetat in nomine Chriſti, ſed capitis ſui ſomnia fingit: neque uirtutes facit in bono, ſed monſtra potius edit in malo?

Miraris forſan: audi quod mirere magis: In illa die, inquit, confitebor illis: quia nunquam noui uos. *Vbi multa ſunt admiranda. Primum: Largitas immenſa* Dei, *qui ſoſtinuit hos prædicatores in nomine ſuo prophetantes: nec noluit, ut ignis de cœlo in eos deſcenderet, ut Ioannes optabat: Imo uero non ſuſtinuit modo, ſed gratijs honorificauit, affectum eis pium tribuens, quo dicerent: Domine, Domine, lumen tribuens, quo prophetarent: fiduciam, qua in nomine Chriſti mirabilia perficerent: & perſeuerantiam, qua non unam, aut alterã ederent uirtutem, ſed multas.*

Lucę 9

Secundum, quòd hi prædicatores mirabilia facientes nunquam habuerunt gratiam iuſtificantem. Dicit enim textus. Nunquam noui uos. *Fieri igitur poteſt, ut ex quo quis prædicationis munus inchoauit, ad uitæ finem, nunquam fuerit in gratia, & adhuc mirabilis propheta fuerit.*

Tertium: Ex hoc textu colligi uidetur, nonnunquam fieri, ut Deus fidem, & gratias gratis datas homini infundat iniquo. His enim Prædicatoribus fidem dedit, et dona, cum eſſent tamen iniqui.

Ita D.Thomas 2.2.q. 6.ar.2.ad.3

Quartũ, Si Deus cœleſtia dona iniquis tribuit, quid grande conficimus, ſi temporalia noſtra, etiam inimicis noſtris largiamur?

Quintum: Quanto rubore perfundetur Prædica- Roman. 2
tor, magiſter faciendæ uirtutis, operarius tamen iniquitatis? Plane in die iudicij quemuis pudebit ſuæ iniquitatis: ſed neſcio, ubi cõparare poterit, qui profitebatur pietatem, exercebat iniquitatem.

Sextum: Ex illo uerbo, Recedite à me, *uidetur colligi, prædicatores, dum uiuunt, maxime eſſe Deo coniũctos. Cuius eſt ratio multiplex. Prior, quia nunquam nõ uerba Dei tractant. Deum habent ſemper in ore, habent etiam in cogitatione, & deberent eum ſemper habere in affectu.*

Altera, quia re uera habet Deus ſpecialißimam curam eorum. Vt enim Pater nunquam deſeruit Filium
ſuum, quem ad prædicandum hominibus miſit: ita nec Ioann. 20
Chriſtus ſuos unquam dimittit Prædicatores. Ita enim ipſe promiſit, cum dixit: Sicut miſit me Pater, mitto uos. Quanto uero fuit maior Dei ad prædicatores coniunctio, dum uiuerent: tanto maior ſignificatur furor in illo uerbo, Recedite à me. *quod eis in iudicio dicetur.*

Tertia: quia illa non uerba, quæ mali prædicatores 2. Cor. 10
tractabant, erant ex ſe potentia Deo, ad deſtructionem omnis iniquitatis: erant rimæ, per quas Sol iuſtitiæ in eorum animas geſtiebat intrare: erantq; canales, & tubi, per quos cœleſtis aquæ flumen eorum corda irrigare conabatur.

Quarta: quia (iudicio meo) cum prædicatore iniquo ſemper Deus colluctatur, ut eum ab iniquitate deijciat,

Iam nunc expende illius uerbi, Recedite,*rigorem,& terrorem* .

*Vltimo attende uerbum illud,*Operarii iniquitatis. *non dixit, qui facitis iniquitatem. ſed* operarii, *quaſi eorum officium fuiſſet operari iniquitatem. Eũ enim operarium dicimus,qui dicatus eſt operi faciendo. Maxime ergo reprehenditur prædicator, qui ſe iniquitati dicauit.*

Omnis ergo,qui audit uerba mea hæc,& cuſtodit ea,aſsimilabitur uiro,&c. *Vir hic ſapiens,qui domum ſuam ſupra petram ædificauit, Verbum Dei eſt.*
Iſaiæ 53 *Plane uir,quia uirtus eſt Dei:& brachium Domini:et*
Pſal. 18 *gigas,qui exultauit ad currendam uiam ſuam: & uir*
Coloſſ. 2 *quem fœmina circundedit. Plane etiam uir ſapiẽs:quia Dei eſt Sapientia, in quo ſunt reconditi omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei.Hic igitur uir ſapiens,domum ſuam,id eſt ſuam humanitatem fundauit ſuper petrã. Planum arbitror eſſe,quòd humanitas Chriſti ſit Ver-*
1. Cor. 6 *bi diuini domus. Si enim nos ſumus templum Dei, & in nobis Deus inhabitat: quanto potius in ſua ſacerrima*
Prouer. 9 *humanitate habitare dicemus? Veriſsimum enim eſt, Quòd Sapientia,quæ eſt Verbum Dei,ædificauit ſibi domum ſuam, ſecundum carnem, &c. Hanc ergo humanitatem ſupra diuinitatis ſuæ petra fundauit, quando eam ſibi adeo uniuit,ut uere diceremus: Deus factus eſt homo, & factum eſt,ut homo eſſet Deus. Pulchre uero dicitur domus ſupra diuinitate fundata. Siquidem deitas manſit oculis hominum, ſicut fundamentum, abſcondita: humanitate, uelut domo, oculis mortalium detecta. Contra hanc domum uenerunt flumina, &*

ſtauerunt uenti: imo uenerunt maria, & omnes aduerſariæ poteſtates: uenit totus infernus, & irruerunt in hanc ſacram humanitatem, nec cecidit tamen, quia fundata erat ſupra diuinitate. Contra quam omnis ſeculi poteſtas minor eſt. Venerunt, inquit, aquæ uſque ad animam meam. Et rurſus: Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Sanè, quia bene fundata erat domus Domini, altitudo uentris inferi non modo non abſorbuit domum, imo contra ita firmauit, ut eius firmitate domus noſtræ firmæ factæ ſint. Miſit enim Deus de ſummo (inquit hæc domus) & aſſumpſit me de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & ab ijs, qui oderunt me, qui confortati fuerant ſuper me. Cum igitur Chriſtum contemplaris in nocte ſuæ ſacræ paſſionis: cum lachrymis, & clamore ualido, pro liberatione clamantem: intellige tunc frementes uentos, & furentes fluctus, & grandinis pluuiam: uelut agmine facto, in Chriſtum irruiſſe: adeo ut Chriſtus dixerit: Eripe me de luto, ut non infigar. Libera me de profundis aquarum, non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum. At tanta erat huius domus firmitas, ut nec particula eius deciderit. Dicit enim: Eripuiſti oculos meos a lachrymis, & pedes a lapſu. Enimuero ſi Chriſtus in agonia, uel minimum peccatum admiſiſſet: nonnihil ex domo decidiſſe diceremus. At, quia nemo eſt, qui eum arguat de peccato, (ſi quidem peccatum non fecit, nec eſt dolus inuentus in ore eius,) plane fit, ut nec ruina domus magna, aut parua facta ſit. Quod, ſi etiam domus hæc in ſepulchrum lapſa uidetur, non lapſa eſt tamen, ſed profun-

Pſalm. 68
Eodem.
Eccleſ. 51
Pſalm. 17
Hebr. 5
Pſalm. 68
Pſal. 114
Ioan. 8
1. Pet. 2

dius collocata, ut tutior noſtra ædificatio conſurgeret. Si enim mortuus eſt, propter peccata noſtra mortuus eſt,
Roman. 4 *ſurrexit tamen propter noſtram iuſtificationem.*

Vt igitur uerbum Dei ædificauit ſupra ſua deitate, ſuam ſacram humanitatem: ita qui præcepta Chriſti, in his tribus capitulis contenta, perfecerit: ædificat domum ſuam, ideſt corpus, & animam ſuam, ſupra pe-
1. Cor. 10 tram, ideſt ſupra Chriſto. Quod, ut planius ſit, recola-
1. Cor. 3 mus ex Apoſtolo, corpus noſtrum eſſe templum, ac domum Spiritus ſancti: imo totos nos dicit eſſe domum Dei. Neſcitis, inquit, quòd templum Dei ſitis, & ſpiri-
1. Cor. 6 tus ſanctus habitat in uobis? Ad quod probandum adducit textum Dei apud Ieremiam: Inhabitabo in eis,
Leuit. 26 &c. Vos enim, inquit, eſtis templum Dei uiui, ſicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo
Ioann. 14 inter eos. Imo ipſe Dominus dicit: Ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Sumus igitur domus Dei, templum, & ſedes. Et Apoſtolus nos uocat Dei ædificationem. Interim enim quod uiuimus Deus, & nos, nos ipſos ædificamus: ſiquidem, ut adiectione lapidum, & laterum creſcit ſtructura: ita adiectione ſanctorum operum, & uirtutum acquiſitione, creſcimus
2. Cor. 5 in templum ſanctum in Domino. Quocirca erigere ſe quiuis poteſt per gratiam Dei, & ſua opera in celſiſſimum culminis faſtigium. Quantum enim homo exte-
Coloſſ. 3 rior corrumpitur, tantum homo interior, qui ad imaginem Dei conditus eſt, renouatur de die in diem. Renouatur inquam, & creſcit, donec occurrat in uirum per-
Ephes. 4 fectum, in menſuram ætatis, qua plenus omni uirtute apparuit Chriſtus.

Huius uero ædificationis fundamentum, & lapis fundatus, eſt Chriſtus, ut teſtatur Apoſtolus dicens, Super ædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide, Chriſto IESV. In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit, in templum ſanctum in Domino. Finge ergo magnum lapidem, rotundum tamen, ſi ſuper eo ædificare uelis: neceſſe eſt, eius rotunditatem aliorum lapidũ adiectione, ita complanari, ut ſuper plano ædificari multæ domus poßint: ita Chriſtus rotundus lapis eſt: quia ſine principio eſt, & fine: cum tamen ubiq; ſit principium & finis, ſiquidem eſt A, & Ω. Ephes. 2

Spocal. 1

Huius ergo lapidis rotunditas, adiectione Apoſtolorum & Prophetarum plana facta eſt. Ita enim ex oraculis Prophetarum, & uita Apoſtolorum Chriſtus eſt illuſtratus: ut nemo niſi ſtultus ſit, qui ſe ſupra Chriſto ædificare non uelit, & poßit. Quare, qui præterea, quæ Apoſtoli docuerunt uerbis, & operibus, aliud Euangelium, aliam ædificationem, aut aliud fundamentũ ſtruere conatur, anathema ſit. Galat. 1

Porro bitumen, quo quiuis huic ſe fundamento ſuper ædificare debet, charitas eſt, & fides in Chriſti promiſſa. Cum igitur operamur per fidem & charitatem in Chriſtum, nos Chriſto coniungimus. Et cum opera operibus ſuperadijcimus, nos ipſos augemus, & ita domum Deo ædificamus, in qua ipſe in habitet, adoretur, & ſedeat. Quin non ſolum Deo domum ædificamus: ſed & nobis. Vir enim ſanctus non ſolum intra ſe habitat (ut pote, qui interior homo ſit:) ſed etiam intra ſe ſuas habet opes: imo mens bona intra ſe regnum poßidet.

Lucæ 17 *Siquidem regnum Dei intra uos eſt.*

Porro contra domum, quæ ſic in Chriſto ædificatur, deſcendit pluuia, flant uenti, & irruunt flumina. Sane, quia militia uita hominis eſt, non uno die, menſe, aut anno, ſed quandiu uiuit ſuper terram. Itaque de cœlo, de terra, ab Aquilone, & undiq; domus hæc quatitur. Dicitur enim in Sapientia, quòd omnis creatura armatur contra hominem, factaq; eſt in muſcipulam pedibus noſtris.

Iob 7

Sapien. 14

Igitur pluuia de cœlo eſt: uenti undiq; flant, flumina de terra ortum habent. Crederent igitur pluuiam ſignificare proſperitates de cœlo, etiam pijs hominibus deſcendentes. A quibus periculum eſt uel mollitudinis, uel tumoris in anima. Sicut terram a pluuia, tumeſcere, & molleſcere uidemus. Flumina uero ſignificant omnia proſpera, & aduerſa, quæ ex rebus ſeculi nobis contingere ſolent. A quibus periculum ingens nobis eſt: ſumus enim terra, & ideo facile a flumine irruente diſſipamur. Venti uero ſunt ea omnia tentamenta, quæ a dæmonibus inſurgunt. Quorum impetum neque Iobi domus ſuſtinuit. Quorum acutum flatum nec Adã ſenſit, niſi cum lapſum ſe uidit. Quorum artem & aſtutiam, & Paulus ipſe timet. Sicut igitur uenti undiq; flant: ita & aduerſarius noſter diabolus undiq; circuit quærens quem deuoret. At uentus per rimulas etiam illabitur, ut ſciamus, quàm ſit nobis difficile (qui tot patẽtes habemus feneſtras,) dæmonum illapſus cauere.

Iob. 1

Geneſ. 3

2. Cor. 2

1. Pet. 5

Licet uero omnia proſpera & aduerſa, de cœlo, de terra, de aduerſarijs poteſtatibus ueniant, irruant & concutiant domum hanc, ipſa firma perſeuerat, etiam,

ſi iungantur arma iuſtitiæ, famæ, & ignominiæ: licet armentur præſentia inſtantia & futura, principatus & poteſtates, & omnis creatura non poterunt nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto. Videlicet, quia ſicut Eliſæus dixit: Plures ſunt nobiſcum, quam cum illis. Et ſicut Dominus ait, Nemo rapiet oues de manu mea: quia Pater, qui dedit, maior omnibus eſt. Certe donum gratiæ ordinis eſt diuini, quam qui habet, poteſtatem habet calcandi ſuper ſerpentes. Siquidem ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulare poterit, & conculcare leonem, & draconem. Habeamus nos Chriſtum, qui ſemen Euæ eſt, & licet nos Eua ſimus (cuius calcaneo inſidiatur ſerpens,) Chriſtus tamen eius conteret caput. Itaq; domui noſtræ, ut cadat, neutiquam ex pluuia uentis, aut riuis periculum imminet, ſed ex ſemetipſa, uide miſeram ſortem, tu tibi periculum es, uenenum, & peſtis. Hactenus de domo ſupra petra conſtructa.

2. Cor. 6. Roma. 8
4. Reg. 6. Ioan. 10
Lucæ 10. Pſalm. 90
Gene. 3

Nunc de domo, quæ corruit: Vir ſtultus, qui ædificauit ſuper arena, diabolus eſt. Vir, quia non eſt poteſtas, quæ comparetur ei ſuper terra. Stultus, quia, cum dæmones ſapientes eſſent, ſtulti facti ſunt, ſiquidem mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem miſerandæ creaturæ. Tanta uero calamitas diabolo contigit: quia ædificare ſe uoluit ſuper ſe, ſuper amore ſui, & ſuper gloriæ uanæ cupiditate, quæ arena eſt exigua, nec lapidis obtinet firmitatē. Arena quidē, diuiſa eſt, & diſperſa: at Deus unus eſt, &, qui ei adhæret, unus ſpiritus eſt. Porro, qui ab eo diſcedit, non fit unus ſpiritus, ſed per multa diſſipatur. Arena bibula eſt, nec ſatiatur unquam. Porro lapis, quem bibit humorem, conſer-

Iob 41
Roman. 1
Ephes. 4. 1. Cor. 6

uat, nec ſitim in eo agnoſcas, quia qui bibit ex aqua cæ
Ioann. 4 leſti ſicut lapis, non ſitiet iterum. Aedificauit igitur
diabolus ſe, & ſuos ſuper arena exigua: ideo uene-
runt flumina & uenti, & in eius ædificium irrue-
runt. Siquidem omnia illa dona ſapientiæ, & probita
tis, quibus Deus Angelum exornauerat, uelut agmine
facto, in eum irruerunt: fuerunt enim ruinæ eius oc-
caſio. Cecidit igitur Domus illa, & facta eſt ruina grā
dis ſanè, ſiue ſpecies eum, qui decidit, ſiue tertiam par-
Apocal. 12 tem ſtellarum, quam ſe cum abduxit, ſiue locum, in quē
Iſaig 41 detruſus eſt, ſiue domum carceris æternam infœlicitatē.

Huic ſtulto ædificatori ſimilis eſt, qui audit hæc Do-
mini uerba, nec facit ea. Sanè hic ædificat etiam domū:
ſicut & ille, qui audit uerba, & facit. Par ſanè eſt utri
que labor. Neque enim tibi perſuadeas minus labora-
re, & angi impios, quam pios. En Dominus dicit, q
ſicut pius laborat, domum ædificans, ita laborat & im
pius: edificat enim, & ipſe domum, ſe ſcilicet. & ope-
ra ſua ædificat ſuper delitijs, diuitijs, et honoribus, quæ
Genes. 18 omnia arena ſunt, & puluis, cinis & terra. Si enim ho
mo, propter quem hæc omnia ſunt, puluis eſt & terra,
an non magis erunt & illa? Planè terrena ſunt, non
Lucæ 10 cœleſtia, diuiſa ſunt, non unum: Domino teſte, qui di-
xit: Martha, ſollcita es, & turbaris erga plurima: non
1. Cor. 7 erga unum. at Maria unum illud, quod neceſſarium
eſt, delegit. Sunt igitur arena, non lapis. Recte Paulus:
Mulier nupta cogitat, quæ uiri ſunt, et diuiſa eſt, quia,
ut terrena ſunt in ſe diuiſa: ita animum diuiſum effici-
unt. Cum igitur animus ex ſe noſter infirmus ſit: ſi diui-
ditur, minor fit. uirtus enim diſperſa minor eſt. Ani-

mus ergo per ſecularia diſperſus infirmiſſimus eſt. Non igitur cadētis pluuiæ, irruentium fluminum & flantiū uentorum ictū ſuſtinere poterit. Labitur plane in qua uis tentatione, miſera (quæ Deo non nititur) anima. Si enim & quæ nititur Deo, caderet, niſi electa eſſet, & niſi breuiarentur dies illi tribulationis: (imo & cadūt nonnunquam electi, ſed non colliduntur, quia ſupponit Deus manum ſuam:) quanto potius cadent, & collidentur impij? O uero magnā domus ruinā? Magna re uera eſt ruina eius, qui in peccatū mortale cadit: maior eius, qui in infernū labitur. Ego plane neſcio, quo dolore, & lachrymis proſequar eum, qui, cum in gratia eſſet, id eſt, in cœlo: in peccatū mortale decidit, id eſt in infernum. Ex throno Dei, ubi cum Chriſto ſedent Chriſtiani in cœleſtibus, ruit in æterna tormenta: o uere magnā ruinā. Profecto non poteſt non eſſe magna ruina, ad quam reparandam Deum ruere, & mori fuit neceſſe. Quod ſi eſt lapſus ille timēdus, quo anima ex gratia cadit in culpam, quanto erit ruina maior, quando ex morte hac priore, in mortē cadit ſecūdā. Re uera ruina grādis, quia mors peccatorum peſſima: qua oſſa animæ iam confringuntur, ut ad nullū bonū agendū uires inueniat: quā uires animæ iam conciderunt, ut illa uera, & uiua tormenta nullatenus ferre poſſint. Demum magna eſt ruina: quia non manet lapis poſitus ſuper lapidē, tū, quia in inferno nullus eſt ordo: tū quia in inferno, nihil eſt firmū. Quare nec ibi inuenitur lapidis firmitas: quia hic fuit ſuper arena, et nō ſuper lapide ædificatio facta.

Matth. 24
Pſalm. 36
Ephe. 2
Apocal. 2
Pſalm. 33
Iob 10

Et factum eſt cum conſummaſſet, &c. Colligamus ea, quæ authoritatem, gratiam, & admiratio-

nem uerbis Chriſti conciliabant. Primum, erat illi uox
Cant. 5 nora, & ſuauis. Vt ſponſa de eo prædicat, dicens: La-
Cantic. 5 bia eius, lilia diſtillantia myrrham primam. Et rur-
ſum: Species eius, ut libani, electus, ut cedri, guttur eius
ſuauiſsimum.

Secundo: erat illi ſumma ad perſuadendum ars: habe-
bat enim linguam eruditam: ut ſciret eum, qui lapſus
Esaiæ 49 eſt, uerbo ſuſtentare. Ideo enim dicitur, quod habuit lin-
Hebr. 4 guam ſicut ſagittam, & ſicut gladium acutum, pertin-
gentem uſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compa-
gum & medullarum.

Tertio: erat ei natiua gratia, ad illectandos, & in-
Lucæ 11 ſcandos auditores: ut in medio concionis ſurgeret mulier,
& clamaret: Beatus uenter, qui te portauit.

Quarto: Sicut anima Chriſti fuit inſtrumentum di-
uinitatis, ad edenda miracula in corporibus hominum:
ita uox Chriſti erat inſtrumentum eiuſdem deitatis ad
Lucæ 18 faciēda mirabilia in animabus. Vide S. Thomam. 3. Par
te quæſt. 13. artic. 2. & Secunda: Secundæ q. 178. ar
tic. 1. Igitur ſicut erat res omni admiratione digna,
Ioan. 11 quòd Chriſti manus uiſum præſtaret cæco, &, quòd
Chriſti uox uitam Lazaro præberet defuncto, ita multo
erat maiore admiratione digna, quòd eadem uox uitam
præberet animabus defunctis. Quod ſi non intelligis au
di: Verba Chriſti non ſolum excitabant animos audien-
tium, nec ſolum ſuadebant, ut ſolent cæteri prædicatores,
Ierem. 1 utq; faciebat Ieremias: cuius ori Deus ſua uerba conceſ-
ſit, ſed etiam illa Chriſti uerba dabant uirtutem, & po-
tentiam ipſis animabus, ut uellent, quæ ipſe prædicabat.
dabat igitur gratiam, ſine qua anima mouere ſe ad

iuſtitiam coram Deo non poteſt, ut in Concil. Trident. ſeſſ.6.c.5.docetur.

Quinto: patet ex dictis, quòd reliqui prædicatores
prædicant,ut homines neque enim dant uoci ſuæ uocem Iſaiæ 59
uirtutis,ſed Chriſtus prædicabat,ut Deus:iam enim ade
rat,qui loquebatur. Non ergo,qui audiebant Chriſtum,
hominem uidebantur ſibi audire:ſed Deum.

Sexto:addebat authoritatem ſumma uitæ innocentia.
nemo enim potuit illum arguere de peccato. Ioan. 8

Septimo Miraculorum claritas. Vt enim Moſes clari Exo. 34
tate uultus ſui, oſtendebat ſe legiſlatorem: ita Chriſtus,
claritate operum ſuorũ. Ideo enim dicebat; Opera,quæ Ioan. 10
ego facio,teſtimonium perhibent de me. Et rurſum, Si Ibidem.
mihi non creditis,operibus credite.

Octauo: qui de longinquis regionibus ueniunt, &
narrant noui orbis miracula,audientium ora intenta te
nent: & mirari faciunt auditores:quanto potius,qui de Ioann. 8
cœlo ueniebat,& mirabilia uitæ cœleſtis referebat? Matt. 5 Ibidem.

Nono:Chriſtus dicebat: Beati eſtis,cũ uos maledixe-
rint homines propter me. Et rurſum: Non ueni ſoluere,
ſed adimplere,& alia multa, quæ ſolus Deus dicere iu-
re poterat. Id erat loqui cum poteſtate. Iam tenere au Ioan. 8
dientium animos, ne lapidarent eum,qui ſe Deo æqua-
lem faciebat:erat grandis poteſtatis argumentum. Maxi
me cum admirarentur turbæ, & ſequerentur eum,
qui talia dicebat.

Decimo: Paulus loquebatur tam magnifice,ut dice- 2. Cor. 13
ret: An experimentum quæritis eius,qui in me loquitur
Chriſtus? Quanto magnificentius Chriſtus ipſe loqueba-
tur ore ſuo? Loquitur enim Deus per ſanctos. Su-

mit tamen diuina loquela contagij nonnihil, ex ipſo qui loquitur. Eloquentius enim loquebatur Deus per Iſaiam quam per Amos. At in Chriſto loquela Dei pura perfectáq; proferebatur. Itaque admirabantur turbæ, quia Phariſæi, & Scribæ, nunquam loquuti fuerant ad modum, quo ſua Chriſtus uerba reſonabat. Siquidem loquebatur uerba, nunquam audita: proferebat lucem, nunquam uiſam, inuitabat ad cibum, nunquam guſtatum.

CAPVT. VIII.

Cum autem deſcendiſſet de monte.

VIDEBAR *mihi nihil adijcere poſſe iis, quæ à maioribus noſtris tam magnifice dicta ſunt. Addam uero multa: quædam uero deprompta ex Magni Radulphi Daulacenſis Commentarijs in Leuiticum. Per lepram intellige propoſitum, & uoluntatem manendi in peccato. Igitur (ut habes in 13. & 14. c. Leuit.) lepra alia eſt in cute, alia in carne uiua, alia in cicatrice, alia in capite, barba, caluitio, ueſtibus. Primo: Tunc in cute eſt, cum quis primum ex gratia in peccatum lapſus eſt: non ita tenaciter tamen peccato hæret, quin, ſi eum reprehendas, facile à peccato reſiliat. Secundo: Tunc eſt in carne uiua, quando peccatum altius penetrauit: & anima ita placet ſibi in peccato, ac ſi ſoli peccato uiueret. Tertio: Tunc in cicatrice, quãdo redit homo ad peccatum, de quo ſanatus fuerat,*

Quarto:

Quarto: Tunc in capite & barba, cum peccatum eſt contra fidem Chriſti, qui caput eſt Eccleſiæ: aut honorem Sãctorum, qui ſunt barba, qua Chriſtus decoratur. Quinto, Tunc in caluitio, cum peccatũ ex uirtutibus na Pſalm. 138
ſcitur. Si enim ſuperbis de paupertate, & defectu uitiorum: nata eſt lepra in defectu pilorum, id eſt, in caluitio. Sexto: Tunc in ueſtimentis, cum, quis exteriorem iuſtitiam contemnit, id eſt, ſacras cæremonias.

Porro emundatio leproſi hæc erat: Offerebat ille duas aues, cum ligno cedrino, hyſſopo, uermiculo, & cocco: al Leui. 14
ter paſſer immolabatur, ſuper uaſe fictili, & aquis uiuentibus, alter uero ſanguine prioris tinctus, dimittebatur liber in agrum: leproſus tamen ſepties ſanguine paſſeris primi tingebatur. Per hos duos paſſeres, Chriſtum, & peccatorem intelligo. Cum enim homo non quærit ſpeluncam, in qua uelut ſerpens habitet: ſed quærit altaria Domini, ubi nidum faciat, & ponat pullos ſuos, tunc auis eſt. Chriſtus uero paſſer eſt ſolitarius in Pſal. 83
tecto, quem pater, & mater reliquerunt, ſed Dominus, Pſalm. 101 Pſalm. 26
inquit, aſſumpſit me. Hyſſopus uero petræ adnaſcens & mala pectoris purgans fides eſt: quæ Chriſto Petræ uiuæ hæret. Cedrus quæ in altum ſurrigitur, ſpes eſt immortalitate plena. Vermiculus uero ſeu coccus manifeſte in- Mat. 16
dicat charitatem, purpureo ſeu igneo colore rubentem. Sapien. 3
Leproſus igitur pro ſua ſanitate, duos paſſeres Deo offe- Lucæ 12
rat, ſcilicet Chriſtum, & ſe, ſimulq; fidem, ſpem, & charitatem. Ita tamen ut primus paſſer immoletur, quia per fidem in ſanguine Chriſti incipit redemptio noſtra: Rom. 3
& quidem licet non quotidie Dominus cruento ſacrificio immoletur: quotidie tamen, dum in hoſtia of- Rom. 6

fertur, idem fit, ac ſi ſuo ſanguine reſperſus offerretur. Quotidie enim Chriſtus eſt ſacerdos, hoſtia, & ſacrificium. Huius ergo paſſeris ſanguine, quem in hoſtia bibimus, & quo tingim ur, cum hoſtiã ſacrã man-
Hebr. 9 ducamus, ſanamur, & perfecte ſanamur: quia ſine ſanguinis Chriſti intinctione, nullus ad perfectum adductus eſt. Hac uero perfectio ſignificatur, cum dicit: Intingatur ſepties. Cum uero hoc ſanguine perfuſus peccator fuerit, in agrum auolare debet. cedrum, hyſſopum, & coccum ſibi ligata ferẽs, id eſt, ligatus fidei, ſpei, & charitati, ò rem mirabilem, in agrum inuitatur, ut deſerat, quæ in mundo ſunt, & in cœlo ſit conuerſatio eius.

Tunc, inquit textus, Lauet ueſtimenta ſua, id eſt, exteriores operationes. radat pilos corporis ſui, id eſt, omnia ſuperflua a ſe reſcindat, ita dignus erit ingredi in caſtra, id eſt, in conſortium Sanctorum. Manebit tamen (inquit,) extra tabernaculum ſuum, donec pilos capitis ſuperciliorum, et barbæ reſecuerit. Non enim datur homini pax, & tranquillitas, conſcientiæ (quod eſt habitare in tabernaculo ſuo) donec arbraſerit omnes cogitationes & omnia, quæ Chriſto capiti & ſanctis. qui ſunt barba, ſuperflua uiſa fuerint. Sed te precor, an non ſtultus
1 Cor. 3 iudicabitur ita raſus? Ita plane. Sed, qui uult ſapiens eſſe, ſtulteſcat. Nam & Paulus, ut ſanus eſſet, proſtratur in terram, uelut ſtultus, & mortuus, &c.
Act. 9 Non libet tamen ſilere, quòd paſſer ille, qui im molabatur, in uaſe fictili immolabatur: nam ſi Chriſtus mortuus eſt, in corpore fragili mortuus eſt: idq; per Spiritũ
Hebr. 9 ſanctum, qui per aquas uiuentes in ſacris Literis ſignificatur. Dicamus nonnihil de textu.

Deſcendit de mõte. Id eſt, de maieſtate, de legis rigo Pſal. 93
re, de uindicta, de duro illo nomine: quod eſſet Deus ul Exod. 20
tionum, Deus zelotes, uindicans peccata in quartam ge
nerationem. Deſcendit ergo in humilitatem, & manſue
tudinem: o uero miram hominum miſeriam: non ſequũ
tur Chriſtum niſi exinanitum, & in forma ſerui.
Sed o mirabiliorem Domini in delectione uirtutem, Philip. 2
qui cum exaltatur a terra, tunc omnia trahit ad ſe. Ioan. 12
&, quod in monte non fecerat: in humilitate facit. Lucæ 20
Profecto Chriſtum crucifixum colunt Chriſtiani: nul-
lus uero maior deſcenſus, quàm crucis: nec ulla ſeque
la maior, quàm Chriſtianorũ. Si ergo Prædicator uult
turbas ſequentes uere ſit humilis, deſcendens de monte:
ſequentur profecto eum turbæ, maxime ſi eum in mon
te, Deo cum Maria fruentem, charitas facit, ut cum Mar
tha deſcendat. Grauate quidem deſcendit de ſuo lecto
ſponſa, ne lotos pedes rurſum inquinet: ſed amor proxi
morum deſcendere facit: ac ita ex animo eam turbæ ſe- Cant. 5
quentur.

Cum uero turbæ ſequuntur, leproſus ſanatur: Ergo
ideo leproſi ſanantur, quia turbæ ſequuntur. Cum tur
bæ ſequuntur, uelut placidior Deus redditur: & ad mi
ſericordiam propenſior. Imo cum multæ turbæ ſequun-
tur, multæ orationes pro miſerijs releuandis effun-
duntur: quibus Deus inclinatur ad ſuam benignita-
tem exercendam. Quin ſi turbæ multæ ſint, quæ ſequun
tur: maiora merita creſcunt, quæ uelut cogunt Deum
ſuas in nos opes effundere. Quanto igitur pauciores ſũt
ſerui Dei, tanto Deus ad miſericordiam effundendam
contractior redditur: Verum enim eſt, quod in mul-

Prouer. 14 titudine populi dignitas regis oſtenditur: ſicut in pauci-
Prou. 29 tate plebis ignominia, & uelut contractio principis eſt.
Verum etiam, & illud eſt: In multiplicationem impio-
Lucæ 5 rum, multiplicabuntur ſcelera. Demum uerißimum eſt,
Lucę 10 quòd tunc per tecta ſubmittitur infirmus coram Chri-
ſto, cum multi eum audiunt, ut nec ad portam capere
poßint. Rogate ergo dominum meßis, ut multos mittat
operarios in menſſem ſuam. Cur igitur multi religionis
ſpecie tumentes, tunc dolent: cum multos pietatem, & de
uotionem ſequi uident?

Ecce leproſus uenit. Meritißime Matæus dixit: Ec
ce leproſus. Rem enim mirabilem dicebat, uidelicet,
quòd leproſus ueniret. Quid enim habet leproſus cum
Chriſto? Leproſus eſt, qui animum peccandi habet: qui
in ſuo æterno a Deo abſceßit: qui ciuis inferni iam eſt:
Iſaiæ 28 qui pactum cum inferno fecit. Quomodo igitur hic
Treno. 1 ad Chriſtum uenit? Sane grandis eſt tyrannis peccati,
graue iugum dæmonis, grandis cæcitas leproſi, gran-
dis deprauatio uoluntatis ſuæ: quomodo igitur lepro-
ſus tot catenis ruptis, ad Chriſtum potuit acceder? Imo
cum mortuus eſſet, peccato, quomodo uenire potuit?
Ephes. 2 Venit uero ſponte, uenit non coactus (ut Lutherani men
tiuntur). Imo uenit adorabundus, genibus flexu, ſed
corde magis flexo. Quia nemo mundari a lepra po-
Ioan. 5 teſt, niſi Chriſtum adoret. Pater enim omne iudicium,
etiam leproſi dedit Filio: ut omnes honorent, & adorent
Filium, ſicut & Patrem adorant, & arbitro nullam
eſſe in hac uita adorationem, qua magis gaudeat, &
fere magis glorificetur Chriſtus, quàm adoratione le-
Lucę 15 proſi. Gaudium ſiquidem eſt maius coram Angelis Dei,

(& ideo etiam coram Chriſto) ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſupra 99. iuſtis. & uehementior fere gloria eſt ab inimicis adorari, quàm a domeſticis. Vt grandis ſiquidem gloria dicitur: Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius, terram lingēt. Sentiebat plane leproſus Chriſti maieſtatem, ſentiebat, & ſuæ lepræ fœtorem. tremebat coram tanta celſitudine. Habes igitur lector typū, ubi mundationem peccatorum agnoſcas. Primum enim peccator intima Dei inſpiratione afflatus uenit ad Chriſtum. Vbi ſuæ lepræ fœditatem uidens, tremit, & adorat. & dicit: non ſine gemitu, & parturientis dolore. Pſalm. 71

Domine ſi uis, potes me mundare. Sed te quæſo leproſe, cur non dixiſti: Domine munda me? Libem tuam agnoſcitis: potentiam Chriſti tu ipſe fateris: cur non dicis, Munda me? Sane quia, qui ſe peccatorem agnoſcit, uix uel mutire audet: dignum enim ſe inferno uidens, dicit, Mereor Domine, tuam contra me uindictam: ſi eam exercere libet, fugere non poſſum, adſum. Sed ſi non rigore iuſtitiæ, ſed multitudine miſerationum, uti erga me uelis, tu ſolus me mundare potes. Adde tamen ſecundam cauſam: Plane ſi Chriſtus nihil aliud erat adhibiturus ad leproſi mundationem, quàm ſola uerba: nihil aliud leproſus diceret, quàm, Munda me. Porro, quia ad mundandum leproſum adhibenda erat mors Chriſti, (paſſeris ſcilicet immolandi:) & illa mors erat tam acerba futura, cuius ſanguine erat lepra ſepties intingenda: ſi igitur tanti conſtabat medico, leproſi mundatio, an non iuſte leproſus timeret dicere, Munda me? An non conſultius dixit: Si uis, potes? Ita enim Hebr. 9 Leuit. 14

David non abrupte dixit. Parce mihi. ſed cogitate prie-
Pſalm. 50 catur Miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam
tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tua-
rum. Sciebat enim peccatum mundari, non ſolo uerbo,
ſed ſanguine Chriſti, qui non niſi ex multitudine miſera-
tionum erat effundendus.

Vnde iam intelligis Emphaſim illius uerbi: Volo.
Parum fuit Deo condere mundum, parum etiam eſt,
1. Theſ. 4 quòd mundum ipſe gubernet. Sed illud Volo, ſangui-
nem eius fudit & mortem conciliauit. Sane uoluntas
Patris fuit, ſanctificatio, & mundatio leproſi. Haec ea-
Hebr. 10 dem fuit uoluntas filij. Holocauſtum, inquit, pro pec-
cato noluiſti. quid ergo? Corpus aptaſti mihi, quod ego
Pſalm. 39 immolem tibi. In capite igitur libri ſcriptum eſt de me,
Marc. 16 (Haec enim eſt ſumma, & caput libri legis) ut hanc tuã
uoluntatem facerem. Deus meus, Volui. Si enim non
poteſt fieri, niſi ut bibam calicem, fiat uoluntas tua. Ecce
ego in flagella paratus ſum.

Epiſt. 1 decreta. Memini Sixtum Papam probaſſe, quòd Chriſtus ſit
Deus, ex illo uerbo: Ego facio opera Patris mei. Fœlix
Epiſt. 3 decreta. etiam Papa idem probat ex illo: Ego, quod uidi apud
Epiſt. 1 decreta. Patrem, loquor. Idem contendit Soter Papa ex eodem
uerbo. Quanto igitur uehementius probabitur ex hoc
uerbo: Volo mundare? hoc enim Volo idem ualet,
ac ſi dixiſſet. Mala, quae tu pro peccatis tuis commeritus
es, ego mihi ſumam: pro eis moriar, ſuper humeros meos
Luce 15 collocabo. Lepramq; tuam (quantum phas eſt) in me
2. Reg. 12 transferam. Dixit Nathan ad David: Tranſtulit Domi-
nus peccatum tuum. ſed in quem tranſtulit? Certe in hu-
Eſaiæ 38 meros Chriſti. Nam & Ezechias inquit: Proijeciſti poſt

tergum tuũ omnia peccata mea: plane, quia omnes lan-
guores noſtros ipſe tulit. Fuit enim Chriſtus murus, & Iſaię 53
antemurale, in quem omnes calamitates inciderant, ne Iſaiæ 26
in domos ciuitatis inciderent. In hoc igitur uerbo, Volo Roman. 5
commendat Chriſtus charitatem ſuam, quia pro leproſis Iſaiæ 53
mortuus eſt, trãſferens in ſe lepram noſtram. Vnde nos
reputauimus eum quaſi leproſum.

Sed aduerte: Non prius dixit Dominus, Volo, mun
dare, quàm manum extenderet. Olim ſiquidem ma-
num ſuam Dominus in ſinu geſtauerat: Quod dolens
Dauid dicebat: Vt quid auertis manum tuam, & dex Pſalm. 73
teram tuam de medio ſinu tuo in finem. At tunc exten-
dit manum, cum ieiunat, laborat, & ſudat. Sed tunc
maxime, quando expandit tota die manus ad populum
contradicentem. Tunc maxime, quando cornua in ma Iſaię 65
nibus eius. Quando expandit alas ſuas, & aſſumpſit Abacuk 3
leproſum: id eſt quando expanſis in cruce brachijs, ope-
ratus eſt ſalutem in medio terræ. Tunc igitur extendit Deuter. 32
manum: ſed tunc tangit infirmum, quando per Sacra- Pſalm. 73
menta inſerit eum in ſe. Scimus enim, quòd nullus le-
proſus, aut æger ſanari poſſit, niſi tangatur à Chriſto,
à quo uirtus exibat, & ſanabat omnes. Nihil ergo mi- Lucæ 6
reris, docte Lector, ſi manus Moyſi in ſuo ſinu recluſa Exod. 4
ſana erat. At eadẽ è ſinu extenta leproſa uidetur. Quia
uidelicet referebat illa Moſaica manus manum Chriſti,
in ſe quidem ſanam: at, ubi ad peccatores extenditur, le-
proſa monſtratur.

Et confeſtim mundata eſt lepra eius. Duo hic ad
uerte. Primum, q impoſſibile erat, peccatum, ſeu leprã
mundari, niſi per contactum Chriſti: Ideo enim Patres

antiqui detinebantur in Limbo: quia nondum uenerat manus, quæ ſuo tactu lepram expiaret. Peccatum ſiquidem infinitatem habet, quæ niſi pretij infinitate conſumi non poteſt. At, ubi ualor infinitus ſanguinis Chriſti
Roman. 5 lepræ acceſſit: ſubito, confeſtim ſanatur. Vbi enim abun-
Roman. 6 dauit uirtus peccati, ſuperabundauit potentia ſangui-
4. Reg. 5 nis Chriſti. Vetus ergo homo noſter cum Chriſto confixus eſt. & caro Naaman leproſi ſicut caro pueri (nam pueri cœlum intrant) reſtituta eſt.

Secundo nota: Non dixit Matthæus, Confeſtim leproſus ſanatus eſt: ſed confeſtim eſt lepra ſanata. Sane, cum Dominus peccatorem extimulat, ut à peccato, & lepra fugiat: ſtatim leproſus lepram ſuam horret: ad Chriſtũ uenit, eum adorat, & rogat, ut mundet. Et contingit, ut peccator contritionem de peccato ſuo habeat, dicente Chriſto, Volo, mundus eſto. Tunc confeſtim ſanatur lepra, etiam ante confeſſionem peccatorum coram ſacerdote. Porro, quia ante confeſſionẽ adhuc leproſus aſtrictus eſt, ut compareat coram ſacerdote, (etiam lepra mũdata) coram quo lepram ſuam detegat: ideò fugatam dicit Matthæus lepram, ſed leproſus adhuc liber non eſt. licet enim reuelationem habeas, quòd lepra tua ſanata ſit, adhuc oſtende te ſacerdoti.

Quòd uero Dominus admonet, ut nemini dicat, conſilium conſultiſſimum eſt, ne uocationem tuam, et lepræ ſpiritualis mundationem traducas. Sacramentum enim
Tobiæ 12 regis celare bonum eſt.

Quòd uero munus offerri ſacerdoti iuſſit Dominus, indicat: ſacerdotes peculium hoc habere, munera, ſcilicet eorum, qui ſua peccata confitentur. Dignus enim eſt

operarius mercede ſua.

Deinum, quòd dicit: In teſtimonium illis. *Mõſtrat,* Matth. 10
quòd iuſtificatur ſapientia à filijs ſuis: qui credere no- Matth. 18
luerunt, cum adeſſent teſtes omni exceptione maiores.
Quid ergo nos faciemus, cum uenerit Dominus, et iniu
ſtos repererit? Cum tot uiros à Deo uocatos, & à lepra
mundatos mittat quotidie: ut ipſi uidentes ad Chriſtum
conuertamur? Hæc nos ſacerdotes, nobis dicta intelliga-
mus. Simul etiam aduerte, q nullus leproſus (ideſt pecca
tor) propter peccatum ſuum à caſtris Eccleſiæ eiectus,
ad fidelium conuerſationem admitti debet, niſi ſacerdo
tum iudicio. Ideſt, Nullus excommunicatus communio
ni reddendus eſt, niſi per ſacerdotes. Id, quod mandauit
Petrus apud Clementem. Epiſ. 1. & 2.

Cum autem introiſſet Capharnaum. *Hæc ſacra*
hyſtoria intelligi dupliciter poteſt. Primum de laicis ho-
minibus, qui ſeruos habent infirmos: ut ipſa narratio
præ ſe fert. Quam expoſitionem proſequentes, tria, aut
quatuor annotare libet. Primum, quàm pij eſſe debeãt
laici, humiles in Deum, fideles in Chriſtum, amantes in
ſuos. De quatuor Centurionibus mentio fit in teſtamen- Lucæ 23
to nouo. Videlicet de hoc, et de eo, qui ad Chriſti crucem Actor. 10
dixit, Vere Filius Dei erat iſte. De eo, qui à Petro edo- Actor. 27
ctus eſt, & de eo, qui Paulum benigne tractauit, & hi
omnes pij fuerunt. Vt notaretur: Si laicus homo, gen-
tilis, militiæ adſtrictus, & aliorum præfectus ita humi
lis eſt, et pius: quanto potius reliqui omnes, qui pietatem
profeſſi ſunt?

Secundo nota: Erat huic Centurioni ſeruus pretioſus,
& infirmus: Vbi admonemur, ne quicquam ſeculare

pretioſum, aut chariſſimum habeamus. Alioqui morietur, aut infirmabitur. Solenne Deo eſt, pios in eo maxime uulnerare, quod ipſi habent maxime pretioſum. Adam in Abele percuſſus eſt, Abraham in Iſaac, Iacob in Rachel, Dauid in puerulo ſibi recens ex Bethſabee nato. Adeo enim amor ille tener tuus (quem in ſecularis collocas) pretioſus eſt, ut eum Deus ſibi cupiat, & optet. Adde, Deum uelle, ut nullas opes, niſi ipſum Deum habere glorieris. Vide Petrum de ſua fide gaudentem, ad uocem ancillæ proſtratum. Paulum de caſtitate glorioſum, ſtimulo carnis irritatum. Videlicet ne ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo.

Geneſ. 4
Geneſ. 22. 35.
2. Reg. 11
Matt. 26
2. Cor. 12
2. Cor. 1

Tertio nota: Habebat hic Centurio milites, quibus dicebat, Vade, ueni: & obſequebantur. Vere erat hic prudens, & amabilis homo. Vt cui ad nutum obſequebantur, qui inter omnes minus obſequi ſolent. Eſt enim militum gens, ut plurimum, dura & peruicax. Agnoſcant igitur Principes noſtri documentum pulcherrimũ. Si uolunt ſubditorum obedientiam, habeant eos pretioſos. Ideo enim arbitror, Centurio habebat milites obſequentes, quia pretioſos eos habebat.

Quarto nota, etiam in militibus, etiam in laicis, & ſecularibus nonnunquam eſſe tam ſublimia dona, ut in reliquis tanta non inueniantur. Nec enim Iudæorum Deus tantum, ſed & gentium. Id eſt, non eſt Deus Eccleſiaſticorum tantum, ſed et Laicorum. Plane Iob rex erat, & Tobias laicus. Vide uero eorum patientiam.

Roman. 3
Iacob. 5

Quinto nota. Cur huius fidem laudarit Dominus? Plane non laudat Dominus fidem iacentem, & ocioſam. Sed ubi animus tuus, ſumma reuerentia Chriſtum

tractat, ſumma humilitate ſe ipſu deſpicit, ſumma cha ritate proximum curat: prodit ſe tunc fides, quā Deus miratur, & laudat. Vt enim fides mediantibus alijs uirtutibus, producit actus omnium aliarū uirtutū: ita mediantibus actibus aliarum uirtutum, augetur. Cum ergo ſummas habuerit alias uirtutes, tunc laudabit, & mirabitur Dominus fidem tuam. Vide obſecro D. Tho. S.Tho. 2.2 *2.2 q.3. artic. 1. ad tertium. Igitur, quiuis noſtrū dicere ſolet, Domine nō ſum dignus, ut intres ſub tectū, etc. At non cuiuſuis noſtrum Chriſtus fidem mirabitur.*

Sexto nota illud, Non inueni tantam fidem in Iſrael, *quod quidem (ut Theologi loquuntur) formaliter uerum eſt. Siquidem Iſrael tantum complectitur legem, at ex lege nemo ad perfectum adductus eſt. Lex enim perfectum facere nequit, ſed gratia. Si enim ex* Hebr. 9. 10 *lege eſſet iuſtitia, & fides illa tanta, quæ a Deo laudari meretur, Chriſtus gratis mortuus eſſet.* Galat. 2 *Quia uero in Lege, & in Iſrael iuſtitia hæc non inuenitur, ideo Chriſtus uenit, &c.*

Septimo nota: Multi ab oriente & occidente: *ſolum meminit orientis & occidentis: quia gigas noſter exultauit ad currendam uiam ſuam, a ſummo cœlo egreſſus, id eſt, ab oriente, & occurſus eius uſque ad ſummum eius, id eſt, ad occidentem. Et quia a ſolis ortu, uſ-* Pſalm. 18 *que ad occaſum laudabile nomen Domini. Vbi igitur* Pſalm. 49 *laudatur Deus, et ubiq; imperat, inde eius ueniūt filij.*

Vltimo nota: Fiat tibi ſicut credidiſti. *Non ergo tribulatio, & infirmitas fugiendæ ſunt, nec tantopere traducendæ: quæ fidem nobis efficiant, tam eximiā: quæ Deum laudatorem noſtri, et admiratorem, nobis conci-*

liant: quæq; Deum noſtris uotis obſequentem præſtant. Sane, niſi fuiſſet huius Centurionis ſeruus infirmatus, nec talem forſan ipſe habuiſſet fidem: nec à Deo ita fuiſſet laudatus: & hactenus explicatio de laicis.

Sed, quia hæc explicatio ad laicos duntaxat contracta eſt: libet eam ad omnes Chriſtianos extendere. Sane in priori miraculo de leproſo ſignificata eſt conuerſio, & mundatio peccatoris à peccato ſuo. Ordo igitur rectus expoſcit, ut in curatione ſerui Centurionis liberatio hominis pij à tentatione carnis ſuæ ſignificetur. Arbitror ergo, per Centurionem uirum pium ſignificari. Per eius ſeruum paralyticum, & plane moriturum: credo notari carnem, uel corpus furijs tentationum agitatum, & iam iam morti peccati uicinum. Quòd uero Centurio Seniores Eccleſiæ ad Chriſtum adduxit, typus eſt pij hominis, qui periculo tentationis pauidus, omnes rogat, ut à Chriſto ſuam liberationem implorent. Quòd autem Centurio ſe indignum Chriſti aduentu fatetur: aperte indicat uirum pium, qui (quando cum ſua carne luctatur) maculas ab ea contraxiſſe credit: ac ideo ſe Chriſti conſpectu indignum exiſtimat. Quòd demum Chriſti uerbo puer ſanatur, indicat, fieri poſſe: ut in hac uita caro parum, aut nihil rebellet contra ſpiritum. Sed pace à Deo

Iob 5 cum beſtijs terræ facta: uir pius in ſua tranquillitate lætetur.

Habes, Lector, uelut in traſenna, huius hyſtoriæ ſigni-

2.Cor. 12 ficationem. Nunc precor, finge te uidere Paulum carnis ſtimulis agitatum, rogantemq; ſuppliciter, ut angelus ille Satanæ diſcederet ab eo. At ex aduerſo, uide car

nem Pauli repugnantem legi mentis, & captiuantem eum in lege peccati, ac proinde clamantem, Infœlix ego, quis liberabit me ab hac carne moritura, niſi per gratiā Dei liberetur? Si hoc intelligis, planum erit, Paulum, & quemlibet pium ſignificatum eſſe per Centurionem: et carnem Pauli ſignificatam per ſeruum Centurionis, etc. Tractemus nunc ſingula. Roman. 7

Vir pius Centurio eſt, ideſt miles: qui ſub ſe centum milites habet. Et primum, quod pius ſit miles, teſtatur Iob 7
Iob dicens: Militia eſt uita hominis ſuper terrā. Et rurſum, Cunctis diebus, quibus milito, expecto, donec ueniat immutatio mea. Paulus, Arma militiæ noſtræ ſunt potentia Deo. Iob 14

Quod uero pius centum ſub ſe milites habere debeat, quibus ſuam animam cuſtodiat, explicauit Sponſa, cū dixit: Sexaginta fortes lectulum Salomonis ambiunt, omnes ad bella doctiſſimi, propter timores nocturnos. Fortes uiros ſponſa dixit eſſe ſexaginta, propter continuum laborem: ſenarius enim numerus eſt laboris. Eoſdem nunc fatemur eſſe centum, propter perfectionem. Nam centenarius perfectionis numerus eſt. Quilibet ergo pius habere debet centum, ſiue ſexaginta fortiſſimos uiros, quibus animam ſuam, quæ eſt lectulum Salomonis, cuſtodiat a periculis nocturnis. Et quidem, ſi nobis eſt colluctatio, non cum uno milite, ſed cum principatibus, & poteſtatibus: neceſſe eſt, ut quiuis noſtrum perfectum militum habeat numerum, quo tanto hoſti reſiſtat. 1. Cor. 10 Cantic. 3 Ephes. 6

Plane, ſi in carne noſtra multa deſideria ſunt, quæ aduerſus ſpiritum militant: & multa concupiſcentiæ, Iacob 4

quæ militent aduerſus animam: neceſſe eſt etiam in uiro pio multas eſſe uirtutes, quæ pro Deo, pro fide, & pro anima militent aduerſus carnem, dæmones, & infernum. At, quia non ſat eſt, unam, aut alteram habere uirtutem, (qui enim offenderit in uno, fit omnium
Iacob 4 reus) ideo dicitur, quòd plus habeat centenarium, id eſt
Gene. 17 perfectum numerum uirtutum, uelut militum. Nec enim naſcitur Iſaac Abrahæ, niſi iam centenario, id eſt nullatenus naſcitur pietas, niſi centenario, & omnibus uirtutibus perfecto. Et hac ratione præmium cen-
Matth. 19 tuplum promittit Dominus ei qui reliquerit patrem, et matrem, &c. Quaſi diceret, Quia centum milites eſtis, centum præmia propono. Igitur quiuis pius homo Centurio eſſe debet.

Sed age uideamus, quiſnam eſt huius Centurionis ſeruus? Huic reſpondeat Deus ipſe. Caino dixit Domi-
Geneſ. 4 nus, Subter te erit appetitus tuus. Vix enim inuenias alium, qui natura ſeruus ſit, præter appetitum: Seruus ergo à natura inſtitutus eſt appetitus, ſiue homo uetus, ſiue homo exterior, ſiue caro, ſiue corpus, ſiue Adam terrenus, ſiue quouis alio nomine nominetur. Vtinam uero, ut natura eum ſeruum inſtituit: ita ſeruus ſemper eſſet. Sed uah, quia frequentiſſime è ſeruo dominationem tyrannicè rapit, aut (quod peius eſt) nos ei illam cedimus. Tunc enim homo, qui in regio honore erat, nõ
Pſalm. 48 intelligit, & ideo comparatur iumentis. At, licet ſæpe appetitus dominetur in nobis, ſeruus tamen adhuc eſt. Potius enim eſt, quod Deus dedit, ut eſſet, quàm quod nos eum eſſe uoluimus. Bene tamen eſt, quòd Centurio pius eum agnoſcit eſſe ſeruum: ſpes enim remedij ſubluat,

cum te ipſum noſti, qui ſis.

Hic igitur ſeruus iacet nonnunquam in domo para lyticus, ideſt diſſolutus. Cum enim appetitus tuus à te frenatur, et cohibetur, ut non exultet in rebus peßimis: ſed ut cor tuum, & caro exultent in Deum uiuum, nō iacet paralyticus: at, cum manus habet diſſolutas, & debilia ad bonum agendum genua, quando uidelicet uelle adiacet nobis, ſed perficere non inuenimus: tunc paralyticus eſt Adam noſter, imo potius Eua. Prouer. 2 Pſalm. 83 Iſaiæ 35 Roman. 7

Et, ſi paralyticus eſt, aliquando male torquetur: uide Dauidem dicentem: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Videlicet quia, cum peccator conſiſteret aduerſum Dauid, caro exardeſcebat. At, ſi cor igne torretur, plane male torquetur. Et quidem, cum caro obedit ſpiritui: tunc, ſi torquetur, bene torquetur. Crux enim illa bona eſt, cui merces copioſa manet in cœlis. Porro, ſi proxima morti peccati caro eſt, male torquetur. Et profectò male torquetur, & quodam inferni genere torquetur homo, qui ex parte una Deum offendere nulla ratione cupit: at ex parte altera ad offendendum à carne uehementer ſollicitatur, & prope, uelut reprobo ſenſu, impellitur. Recte Paulus rogat, ut poßitis reſiſtere in die malo. Malus dies malum tormentum eſt, cū tentatio iam iam hominem uincit. Pſalm. 38 Matth. 5 Ephes. 6

Egregie uero dicit, Erat ſeruus illi pretioſus. *Niſi enim pius homo ſuum appetitum haberet pretioſum, nihil ab eo ſibi periculi immineret. Sed, quia Eua fuit pretioſa Adæ, ideo tam ſumus miſeri omnes filij Adæ. Sane pretioſus eſt mihi peccanti appetitus, quem plus æſtimo,*

quàm Deum: quàm eius gratiam, eiuſq; gloriam. Si enim ne moleſtia afficiam appetitum: moleſtia afficio Deum, eiuſq; dona contemno: planum eſt, quam ſit ille mihi pretioſus. Imo uero pretioſior eſt peccanti appetitus, quàm peccans ipſe ſibi. Vult enim ſubire inferni tormenta potius: quàm ſuum appetitum contriſtare.

Porro eleganter deſcribitur hic paralyticus in Capharnaum, id eſt, in uilla pulchra, & delectabili. Ideo enim appetitus languet: quia inter pulchra, & delectabilia uerſatur. Neque enim per loca arida & inaquoſa ſpiritus malus, qui appetitum prorritat, requiē
Lucæ 11 inuenit. Requieſcit uere ſub umbra calami, & in locis
Iob 40 humentibus. Et quidem ſi præda ex Moab non fuiſſet
I. Reg. 15 pulchra, & delectabilis: appetitus Saulis non incidiſſet in paralyſin, nec mortem Sauli paraſſet.

Iam uero ſi Eua noſtra, ſiue miſer appetitus, iamiā
Iacobi 1 eſt abſtractus & illectus: fit, ut morti uicinus. At nihil eſt, quod pius homo timere magis debeat, quàm mortem peccati. Tunc roget amicos, roget ſacerdotes, nullum lapidem non moueat: ut Chriſtus eum ab illa morte præſeruet. Hoc ergo dicit: Domine puer meus iacet. & male torquetur. Vbi duo aduerte, alterum, quòd non dicit: Domine ſana puerum: forte enim non
2.Cor. 12 ita conuenit, ſed forſan melius eſt, ut uirtus in infirmitate perficiatur, & aurum in igne probetur. Alterum,
Ioan. 11 ſat uiſus dixiſſe, Puer torquetur. Sicut ſorores dixerunt: Domine quem amas infirmatur. Quaſi dicant: Munus regis eſt ſuccurrere militi periclitanti. Paſtoris eſt accurrere oui a lupo deuorandæ: Medici eſt obſiſte-

re morbo graſſanti. At tu Domine rex es, paſtor, & medicus.

Ego ueniam (inquit Dominus) & curabo eum. Quaſi dicat: Sacram ſume Euchariſtiam, ego tunc ad te ueniam, & tuam Euam curabo. Firma eſt hæc expoſitio ex Auguſtino: qui Centuriones eſſe dicit, qui ad Euchariſtiam uerentur accedere. Ergo aduentus Domini ad Centurionem, eſt aduentus Chriſti in Euchariſtiam, ad eum, qui communicat. Eleganter uero dicit: Veniam, & curabo. Siquidem frequenter experiuntur, qui communicant: carnis petulantiam, & diſſolutionem, per communionem adſtringi: tentationes minui: & fere infirmam carnem ſanari. Teſtis huius rei eſt Deus ipſe, cum ait: Quid enim bonum eius (id eſt, Eccleſiæ) eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines. Igitur uinum de quo Paulus ait: Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria: hoc ipſum (cum ſanguis Chriſti eſt) non facit laſciuos, ſed potius germinat uirgines. Ego igitur ueniam, & curabo. Etenim ſi Chriſtus ex infirmitate, cruci affixus, ueterem noſtrum hominem cruci affixit, & debilitauit: quanto nunc potius, quando uiuit ex potentia Dei, carnem noſtram curare poterit? Zacha. 9 Epeh. 5 Roman. 6

Domine. Reſpondet Centurio, Non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Duo mihi cõſideranda ſunt. Alterum: Cur Centurio, qui diligebat gentem Iudæorum, & ſynagogam ædificauerat: id eſt, qui proximos diligebat, & Deum colebat, aſſerit indignum ſe, ut ſuo tecto Chriſtum recipiat? Plane, quia quo plus Deũ amas, hoc Deum magis æſtimas, teq; uehementius con-

temnis, ac ideo indignum te Deo reputas.

Adde, quòd ad rem magis ſpectare uidetur, ſi Centurio non haberet domi infirmum ſeruum: forte hilariſſime Chriſtum in domum ſuam prouocaret. At, quia non nihil infirmitatis hæſit Centurioni ex ſeruo ſuo, ideo nec ſe Chriſti colloquio: nec domum eius, ingreſſu dignam, æſtimauit. Ipſa nos experientia docet: Cum anima noſtra ſuum ſibi habet obſequentem appetitum, gaudenter Chriſtum auet ſuſcipere. At, cum appetitus iacet infirmus, indignam ſe Chriſto ſtatim profitetur.

Lucæ 5 Dixit enim. Exi a me, Domine, quia homo peccator ſum.

Alterum conſiderandum hic occurrit: Cur Centurio

Eccleſ.14: d dicit tectum ſe habere? ſi ille ſynagogam ædificauerat. pauper non erat igitur nec in caſa, aut tecto habitabat? Reſpondeo: Vir ſanctus palacia reputat, ut tecta: & loca irrigua, et amœna, terram deſertam, et inaquoſam

Heb. 11 eſſe putat: Si enim improperium Chriſti, magis eſſe diuitias credit, quàm theſaurum Aegyptiorum: igitur theſaurum carbones eſſe credit. Pius igitur homo omnia arbitratur, ut ſtercora: imo ut detrimenta, ut Chriſtum lucri faciat.

Philip. 3 Adde & illud: Centurio iam cognoſcebat Deum in in Chriſto, & ita cognoſcebat nihil eſſe adeo pulchrum, & pretioſum: quin Deo uile tectum eſſet. Sicut enim nihil bonum niſi Deus, ita nec Deo quicquam bonum niſi, quod diuinum eſt.

Adde rurſum: Cum animus triſtis eſt, ſuiq; tædium habens, omnia faſtidit.

Matt. 19 Lucæ 7 Si de ſacra communione mentionem eſſe uelimus:

recte corpus noſtrum dicit eſſe tectum: in quod indignum eſt, ut intret Chriſtus. Sane tectum impedit, ne lucem uideamus: ita & corpus hoc aggrauat animam, ne lumen cœli uideat: ne ue ad ſuperna feratur, aut res prope ſe iacẽtes uideat aperte. Quòd uero corpus nõ ſit dignum Chriſti ingreſſu, manifeſtiſsimum eſt. Eſt plane corpus noſtrum uitiorum omnium radix, & fons: imo ſterquilinium, & ſentina peccatorum, ubi dæmones ſuas ſordes dimittunt, ac ueluti uentrem exonerant. Quid igitur tam fœtenti, ad Chriſtum, domo? Aptior plane locus Deo eſt infernus: ſi ibi culpæ nõ eſſent, quàm domus paralytica, atque peccatrix. Sapien. 9

Sed tantum dic uerbo. *Vbi primum nota, quam ſapienter dixit Centurio: Dic uerbo. Parum quippe prodeſſet, quòd Chriſtus in domum ingrederetur, niſi uerbo diceret: Chriſti enim diuinitas omnia implet, etiam peccatores: at non ſanat eos, quia non dicit, ut ſanentur. Equidem uult Chriſtus omnes ſaluos fieri: ſed quia non dicit uerbo, ut ſanentur, multi manent infirmi. An non ingreſſus eſt in domum Simonis Dominus? plane: Cur ergo non fuit ille ſanatus? Quia Chriſtus non dixit uerbo, ut ſanaretur.* 1. Tim. 2 Luc. 7

Secundo nota, ſubtiliſsime dixiſſe, Tantum dic uerbo. *Non enim inquit,* dic uerbo. *Sed adiecit,* tantum dic. *Certum enim eſt Deum, & Chriſtum eius, dixiſſe uerbo: Pœnitentiam agite: & conuertimini ad me, & quærite Dominum dum inueniri poteſt. At hæc a nobis non fiunt. Cur ita? Quia licet Dominus hæc uerba dicat: ex alia parte liberam relinquit cuiq; ſuã conuerſionem. Quaſi ex una parte diceret, & ex alte* Matt. 4 Iſaiæ 55

ra non diceret. Quaſiq; non plene, ſed dimidiate, dicen. *At, cum tantum dicat, id eſt, cum ſemel & efficaciter (ut* 61 *loquuntur Theologi.) tunc ſine dubio, & infallibiliter, (ut etiam ipſi dicunt) ſanitas contingit.*

Tertio nota Theologiſsime Centurionem dixiſſe: Tantum dic uerbo, & ſanabitur. *Aſſeruit ſiquidem, uerbum eſſe uitam & ſanitatem. Si enim ſeruus erat infirmus & moriturus: igitur ſi uerbo ſanatur, & uiuit: uerbum eſt uita, & ſalus. Id, quod Ioannes altiſsi-*
Ioann. 1 *me dixit, Quod factum eſt, in ipſo uita erat, & ui-*
Ioann. 15 *ta erat lux hominum: & Dominus, Ego ſum uia, ueritas, & uita.*

Quarto nota altiſsime dictū: Dic uerbo & ſanabitur ſeruus, *qui erat moriturus. Si enim ſeruus iuxta naturam erat moriturus (ex legibus enim naturæ uiuere non poterat) igitur aſſeritur Chriſtus, potentiam habere ſuper omnem naturam. Et, ut Theologi aiunt, habet Chriſtus potentiam abſolutā, non tantum ordinariam.*

Quinto, nota, quòd, cum uox (ſeu uerbum ab ore Chriſti emiſſum) pertingere ad locum, ubi iacebat infirmus, ex ſe ipſa non poſſet: niſi quatenus erat deitatis inſtrumentum (hac enim ratione efficere poteſt, ubi non pertingit) Plane fit, ut Centurio affirmans uerbum Chriſti ſanare poſſe diſtantem infirmum: affirmauerit etiam uerbum illud diuinitatis fuiſſe inſtrumentum. Neque enim ſoli deitati ſalutem adſcripſit, ſed etiam uerbo: quod ex ſuo Chriſtus ore proferret.

Non inueni tantam fidem in Iſrael. *Nō miratur Dominus fidem, ſed tantam fidem. Nec enim admodum miratur Dominus fidem nudam. Miratur tamen fidem*

*cum magna eſt, ut in Chananaea: & cum tanta eſt, ut
in Centurione. Percontaris, quid fecerit, ut fides
haec tanta eſſet? Primum, fecit amor, quem erga Deum
Centurio habebat. Aedificauerat, quippe, ille ſynago
gam, plane in cultum Dei. Secundo, fecit amor erga* Luc. 7
*proximos, tantus ut etiam Iudaeos diligeret: aiunt
enim ſeniores illi,* Diligit gentem noſtram. *Tertio,
fecit tanta humilitas, ut uix in Euangelio parem inue
nias. Cum enim Centurio eſſet, & diues eſſet, (ut
qui ſynagogam aedificaſſet) & honoratus eſſet, ſiqui-
dem Iudaei dicunt, dignus eſt, cui hoc illi praeſtes: ille
tamen domum ſuam indignam Chriſti ingreſſu aſſe-* Eodem.
*rit, & (, quod eſt profundiſſimae humilitatis teſtimo
nium) non ſe dignum exiſtimauit: ut ad Chriſtum ue-
niret. Ita enim Lucas eius uerba refert. Sane, quòd
nudus, & malus Adam conſpectum Dei fugiat, iuſtū* Eodem. Geneſ. 3
*eſt: ſed, quòd uir ſanctus (etiam inimicorum teſtimonio)
coram Chriſto uenire non audet, Angelicum eſt. Siqui-
dem tremunt coram Deo Angelicae poteſtates. Quarto, fe
cit fidem tantam ſublimis, quaedam de Chriſto cognitio,
& praeclariſſimum lumen, quo illuſtratus Centurio,
tam diuine ſenſit de Chriſto. Miratur ergo Chri-
ſtus fidem talibus ſubnixam columnis: talibus depi-
ctam coloribus, talibus fulgentem ſtellis, talibus mi-
cantem radijs.*

*Subit me tamen admiratio: Cur Chriſtus, non conten
tus hanc fidem laudaſſe, cum Iſraelis probro laudarit?
dicit enim,* Non inueni tantam fidem in Iſrael. *Huic
ego dubitationi dum mente uoluo, quod reſpondeam, in
memoriā uenit. lucta Iacob, ſiue Iſraelis cum angelo.*

pretioſum, aut chariſſimum habeamus. Alioqui morietur, aut infirmabitur. Solenne Deo eſt, pios in eo maxime uulnerare, quod ipſi habent maxime pretioſum. Adam in Abele percuſſus eſt, Abraham in Iſaac, Iacob in Rachel, David in puerulo ſibi recens ex Bethſabee nato. Adeo enim amor ille tener tuus (quem in ſecularia collocas) pretioſus eſt, ut eum Deus ſibi cupiat, & optet. Adde, Deum uelle, ut nullas opes, niſi ipſum Deum habere glorieris. Vide Petrum de ſua fide gaudentem, ad uocem ancillæ proſtratum. Paulum de caſtitate glorioſum, ſtimulo carnis irritatum. Videlicet ne ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo.

Geneſ. 4
Geneſ. 22. 35.
2. Reg. 11
Matt. 26
2. Cor. 12
2. Cor. 1

Tertio nota: Habebat hic Centurio milites, quibus dicebat, Vade, ueni: & obſequebantur. Vere erat hic prudens, & amabilis homo. Vt cui ad nutum obſequebantur, qui inter omnes minus obſequi ſolent. Eſt enim militum gens, ut plurimum, dura & peruicax. Agnoſcant igitur Principes noſtri documentum pulcherrimũ. Si uolunt ſubditorum obedientiam, habeant eos pretioſos. Ideo enim arbitror, Centurio habebat milites obſequentes, quia pretioſos eos habebat.

Quarto nota, etiam in militibus, etiam in laicis, & ſecularibus nonnunquam eſſe tam ſublimia dona, ut in reliquis tanta non inueniantur. Nec enim Iudæorum Deus tantum, ſed & gentium. Id eſt, non eſt Deus Eccleſiaſticorum tantum, ſed et Laicorum. Plane Iob rex erat, & Tobias laicus. Vide uero eorum patientiam.

Roman. 3
Iacob. 5

Quinto nota. Cur huius fidem laudarit Dominus? Plane non laudat Dominus fidem iacentem, & ocioſam. Sed ubi animus tuus, ſumma reuerentia Chriſtum

tractat, ſumma humilitate ſe ipſu deſpicit, ſumma cha ritate proximum curat: prodit ſe tunc fides, quā Deus miratur, & laudat. Vt enim fides mediantibus alijs uirtutibus, producit actus omnium aliarū uirtutū: ita mediantibus actibus aliarum uirtutum, augetur. Cum ergo ſummas habuer is alias uirtutes, tunc laudabit, & mirabitur Dominus fidem tuam. Vide obſecro D. Tho. 2.2 q.3.artic.1.ad tertium. Igitur, quiuis noſtrū dicere ſolet, Domine nō ſum dignus, ut intres ſub tectū, etc. At non cuiuſuis noſtrum Chriſtus fidem mirabitur. S.Tho. 2.2

Sexto nota illud, Non inueni tantam fidem in Iſrael, quod quidem (ut Theologi loquuntur) formaliter uerum eſt. Siquidem Iſrael tantum complectitur legem, at ex lege nemo ad perfectum adductus eſt. Lex enim perfectum facere nequit, ſed gratia. Si enim ex lege eſſet iuſtitia, & fides illa tanta, quæ a Deo laudari meretur, Chriſtus gratis mortuus eſſet. Quia uero in Lege, & in Iſrael iuſtitia hac non inuenitur, ideo Chriſtus uenit, &c. Hebr. 9.10 Galat. 2

Septimo nota: Multi ab oriente & occidente. Solum meminit orientis & occidentis: quia gigas noſter exultauit ad currendam uiam ſuam, a ſummo cœlo egreſſus, id eſt, ab oriente, & occurſus eius uſque ad ſummum eius, id eſt, ad occidentem. Et quia a ſolis ortu, uſque ad occaſum laudabile nomen Domini. Vbi igitur laudatur Deus, et ubiq; imperat, inde eius ueniūt filij. Pſalm. 18 Pſalm. 49

Vltimo nota: Fiat tibi ſicut credidiſti. Non ergo tribulatio, & infirmitas fugienda ſunt, nec tantopere traducenda: quæ fidem nobis efficiunt, tam eximiā: quæ Deum laudatorem noſtri, et admiratorem, nobis conci-

liant: quæq; Deum noſtris uotis obſequentem præſtant. Sane, niſi fuiſſet huius Centurionis ſeruus infirmatus, nec talem forſan ipſe habuiſſet fidem: nec a Deo ita fuiſſet laudatus: & hactenus explicatio de laicis.

Sed, quia hæc explicatio ad laicos duntaxat contracta eſt: libet eam ad omnes Chriſtianos extendere. Sane in priori miraculo de leproſo ſignificata eſt conuerſio, & mundatio peccatoris à peccato ſuo. Ordo igitur rectius expoſcit, ut in curatione ſerui Centurionis liberatio hominis pij à tentatione carnis ſuæ ſignificetur. Arbitror ergo, per Centurionem uirum pium ſignificari. Per eius ſeruum paralyticum, & plane moriturum: credo notari carnem, uel corpus furijs tentationum agitatum, & iam iam morti peccati uicinum. Quòd uero Centurio Seniores Eccleſiæ ad Chriſtum adduxit, typus eſt pij hominis, qui periculo tentationis pauidus, omnes rogat, ut à Chriſto ſuam liberationem implorent. Quòd autem Centurio ſe indignum Chriſti aduentu fatetur: aperte indicat uirum pium, qui (quando cum ſua carne luctatur) maculas ab ea contraxiſſe credit: ac ideo ſe Chriſti conſpectu indignum exiſtimat. Quòd demum Chriſti uerbo puer ſanatur, indicat, fieri poſſe: ut in hac uita caro parum, aut nihil rebellet contra ſpiritum. Sed pace à Deo
Iob 5 cum beſtijs terræ facta: uir pius in ſua tranquillitate lætetur.

Habes, Lector, uelut in traſenna, huius hyſtoriæ ſigni-
2.Cor. 12 ficationem. Nunc precor, finge te uidere Paulum carnis ſtimulis agitatum, rogantemq; ſuppliciter, ut angelus ille Sathanæ diſcederet ab eo. At ex aduerſo, uide car

nem Pauli repugnantem legi mentis, & captiuantem Roman. 7
eum in lege peccati, ac proinde clamantem, Infœlix ego,
quis liberabit me ab hac carne moritura, niſi per gratiã
Dei liberetur? Si hoc intelligis, planum erit, Paulum, &
quemlibet pium ſignificatum eſſe per Centurionem: et
carnem Pauli ſignificatam per ſeruum Centurionis, etc.
Tractemus nunc ſingula.

Vir pius Centurio eſt, ideſt miles: qui ſub ſe centum
milites habet. Et primum, quod pius ſit miles, teſtatur Iob 7
Iob dicens: Militia eſt uita hominis ſuper terrã. Et rur- Iob 14
ſum, Cunctis diebus, quibus milito, expecto, donec ue-
niat immutatio mea. Paulus, Arma militiæ noſtræ ſunt
potentia Deo.

Quod uero pius centum ſub ſe milites habere debeat, 1. Cor. 10
quibus ſuam animam cuſtodiat, explicauit Sponſa, cũ
dixit: Sexaginta fortes lectulum Salomonis ambiunt, Cantic. 3
omnes ad bella doctiſſimi, propter timores nocturnos.
Fortes uiros ſponſa dixit eſſe ſexaginta, propter conti-
nuum laborem: ſenarius enim numerus eſt laboris.
Eoſdem nunc fatemur eſſe centum, propter perfectio-
nem. Nam centenarius perfectionis numerus eſt. Qui-
libet ergo pius habere debet centum, ſiue ſexaginta for-
tiſſimos uiros, quibus animam ſuam, quæ eſt lectulum
Salomonis, cuſtodiat a periculis nocturnis. Et qui-
dem, ſi nobis eſt colluctatio, non cum uno milite, ſed
cum principatibus, & poteſtatibus: neceſſe eſt, ut qui- Ephes. 6
uis noſtrum perfectum militum habeat numerum, quo
tanto hoſti reſiſtat.

Plane, ſi in carne noſtra multa deſideria ſunt, quæ
aduerſus ſpiritum militant: & multæ concupiſcentiæ, Iacob 4

quæ militant aduerſus animam: neceſſe eſt etiam in uiro pio multas eſſe uirtutes, quæ pro Deo, pro fide, & pro anima militent aduerſus carnem, dæmones, & infernum. At, quia non ſat eſt, unam, aut alteram habere uirtutem, (qui enim offenderit in uno, fit omnium
Iacob 4 reus) ideo dicitur, quòd plus habeat centenarium, id eſt
Geneſ. 17 perfectum numerum uirtutum, uelut militum. Nec enim naſcitur Iſaac Abrahæ, niſi iam centenario, id eſt nullatenus naſcitur pietas, niſi centenario, & omnibus uirtutibus perfecto. Et hac ratione præmium cen-
Matth. 19 tuplum promittit Dominus ei qui reliquerit patrem, & matrem, &c. Quaſi diceret, Quia centum milites eſtis, centum præmia propono. Igitur quiuis pius homo Centurio eſſe debet.

Sed age uideamus, quiſnam eſt huius Centurionis ſeruus? Huic reſpondeat Deus ipſe. Caino dixit Domi-
Geneſ. 4 nus, Subter te erit appetitus tuus. Vix enim inuenias alium, qui natura ſeruus ſit, præter appetitum: Seruus ergo à natura inſtitutus eſt appetitus, ſiue homo uetus, ſiue homo exterior, ſiue caro, ſiue corpus, ſiue Adam terrenus. ſiue quouis alio nomine nominetur. Vtinam uero, ut natura eum ſeruum inſtituit: ita ſeruus ſemper eſſet. Sed uah, quia frequentiſſime è ſeruo dominationem tyrannice rapit, aut (quod peius eſt) nos ei illam concedimus. Tunc enim homo, qui in regio honore erat, nō
Pſalm. 48 intelligit, & ideo comparatur iumentis. At, licet ſæpe appetitus dominetur in nobis, ſeruus tamen adhuc eſt. Potius enim eſt, quod Deus dedit, ut eſſet, quàm quod nos eum eſſe uolumus. Bene tamen eſt, quòd Centurio pius eum agnoſcat eſſe ſeruum: ſpes enim remedij ſubluceat,

cum te ipſum noſti, qui ſis.

*Hic igitur ſeruus iacet nonnunquam in domo para-
lyticus, ideſt diſſolutus. Cum enim appetitus tuus à te
frenatur, et cohibetur, ut non exultet in rebus peßimis:* Prouer.
ſed ut cor tuum, & caro exultent in Deum uiuum, nõ Pſalm. 83
iacet paralyticus: at, cum manus habet diſſolutas, & de- Iſaie 35
*biles ad bonum agendum genus, quando uidelicet uelle
adiacet nobis, ſed perficere non inuenimus: tunc paraly-* Roman. 7
ticus eſt Adam noſter, imo potius Eua.

*Et, ſi paralyticus eſt, aliquando male torquetur: ui-
de Dauidem dicentem: Concaluit cor meum intra me,
& in meditatione mea exardeſcet ignis. Videlicet quia,* Pſalm. 38
*cum peccator conſiſteret aduerſum Dauid, caro exar-
deſcebat. At, ſi cor igne torretur, placet male torquetur.
Et quidem, cum caro obedit ſpiritui: tunc, ſi torque-
tur, bene torquetur. Crux enim illa bona eſt, cui mer-* Matth. 5
*ces copioſa manet in cœlis. Porro, ſi proxima morti pec-
cati caro eſt, male torquetur. Et profecto male torque-
tur, & quodam inferni genere torquetur homo, qui
ex parte una Deum offendere nulla ratione cupit: at ex
parte altera ad offendendum à carne uehementer ſoli-* Epheſ. 6
*citatur, & prope, uelut reprobo ſenſu, impellitur. Re-
cte Paulus rogat, ut poßitis reſiſtere in die malo. Ma-
lus dies malorum tormentum eſt, cũ tentatio iam iam ho-
minem uincit.*

Egregie uero dicit, Erat ſeruus illi precioſus. *Niſi
enim plus homo ſuum appetitum haberet pretioſum, ni-
hil ab eo ſibi periculi immineret. Sed, quia Eua fuit pre-
tioſa Adæ, ideo tam ſumus miſeri omnes filij Adæ. Sane
pretioſus eſt mihi peccanti appetitus, quem plus æſtimo,*

quàm Deum: quàm eius gratiam, eiuſq; gloriam. Si enim ne moleſtia afficiam appetitum: moleſtia afficio Deum, eiuſq; dona contemno: planum eſt, quam ſit ille mihi pretioſus. Imo uero pretioſior eſt peccanti appetitus, quàm peccans ipſe ſibi. Vult enim ſubire inferni tormenta potius: quàm ſuum appetitum contriſtare.

Porro eleganter deſcribitur hic paralyticus in Capharnaum, id eſt, in uilla pulchra, & delectabili. Ideo enim appetitus languet: quia inter pulchra, & delectabilia uerſatur. Neque enim per loca arida & in- Lucæ 12 aquoſa ſpiritus malus, qui appetitum prorritat, requiē inuenit. Requieſcit uere ſub umbra calami, & in locis humentibus. Et quidem ſi præda ex Moab non fuiſſet Iob 40 pulchra, & delectabilis: appetitus Saulis non incidiſſet in paralyſin, nec mortem Sauli paraſſet. 1. Reg. 15

Iam uero ſi Eua noſtra, ſiue miſer appetitus, tamiā eſt abſtractus & illectus: fit, ut morti uicinus. At nihil eſt, quod pius homo timere magis debeat, quàm mortem peccati. Tunc roget amicos, roget ſacerdotes, nullum lapidem non moueat: ut Chriſtus eum ab illa morte præſeruet. Hoc ergo dicit: Domine puer meus iacet. & male torquetur. Vbi duo aduerte, alterum, quòd non dicit: Domine ſana puerum: forte enim non ita conuenit, ſed forſan melius eſt, ut uirtus in infirmitate perficiatur, & aurum in igne probetur. Alterum, ſat uiſus dixiſſe, Puer torquetur. Sicut ſorores dixerunt: Domine quem amas infirmatur. Quaſi dicant: Munus regis eſt ſuccurrere militi periclitanti. Paſtoris eſt accurrere oui a lupo deuorandæ: Medici eſt obſiſtere

Iacobi 1

2. Cor. 12

Ioan. 11

re morbo graſſanti. At tu Domine rex es, paſtor, & medicus.

Ego ueniam(inquit Dominus)& curabo eum. Quaſi dicat: Sacram ſume Euchariſtiam, ego tunc ad te ueniam, & tuam Euam curabo. Firma eſt hæc expoſitio ex Auguſtino: qui Centuriones eſſe dicit, qui ad Euchariſtiam uerentur accedere. Ergo aduentus Domini ad Centurionem, eſt aduentus Chriſti in Euchariſtiam, ad eum, qui communicat. Eleganter uero dicit: Veniam, & curabo. Siquidem frequenter experiuntur, qui communicant: carnis petulantiam, & diſſolutionem, per communionem adſtringi: tentationes minui: & fere infirmam carnem ſanari. Teſtis huius rei eſt Deus ipſe, cum ait: Quid enim bonum eius (id eſt, Eccleſiæ) eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines. Igitur uinum de quo Paulus ait: Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria: hoc ipſum(cum ſanguis Chriſti eſt) non facit laſciuos, ſed potius germinat uirgines. Ego igitur ueniam, & curabo. Etenim ſi Chriſtus ex infirmitate, cruci affixus, ueterem noſtrum hominum cruci affixit, & debilitauit: quanto nunc potius, quando uiuit ex potentia Dei, carnem noſtram curare poterit?

Zacha. 9

Epeh. 5

Roman. 6

Domine. Reſpondet Centurio, Non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Duo mihi cõſideranda ſunt. Alterum: Cur Centurio, qui diligebat gentem Iudæorum, & ſynagogam ædificauerat: id eſt, qui proximos diligebat, & Deum colebat, aſſerit indignum ſe, ut ſuo tecto Chriſtum recipiat? Plane, quia quo plus Deũ amas, hoc Deum magis æſtimas, teq; uehementius con-

temnis, ac ideo indignum te Deo reputas.

Adde, quòd ad rem magis ſpectare uidetur, ſi Centu rio non haberet domi infirmum ſeruum: forte hilariſsime Chriſtum in domum ſuam prouocaret. At, quia non nihil infirmitatis hæſit Centurioni ex ſeruo ſuo, ideo nec ſe Chriſti colloquio: nec domum eius, ingreſſu dignam, æſtimauit. Ipſa nos experientia docet: Cum anima noſtra ſuum ſibi habet obſequentem appetitum, gaudenter Chriſtum auet ſuſcipere. At, cum appetitus iacet infirmus, indignam ſe Chriſto ſtatim profitetur.

Lucæ 5 Dixit enim. Exi à me, Domine, quia homo peccator ſum.

Alterum conſiderandum hic occurrit: Cur Centurio

Eccleſ. 14: d dicit tectum ſe habere? ſi ille ſynagogam ædificauerat. pauper non erat igitur nec in caſa, aut tecto habitabat? Reſpondeo: Vir ſanctus palacia reputat, ut tecta: & loca irrigua, et amœna, terram deſertam, et inaquoſam

Heb. 11 eſſe putat: Si enim improperium Chriſti, magis eſſe diuitias credit, quàm theſaurum Aegyptiorum: igitur theſaurum carbones eſſe credit. Pius igitur homo omnia arbitratur, ut ſtercora: imo ut detrimenta: ut Chriſtum lucri faciat.

Philip. 3 Adde & illud: Centurio iam cognoſcebat Deum in in Chriſto, & ita cognoſcebat nihil eſſe adeo pulchrum, & pretioſum: quin Deo uile tectum eſſet. Sicut enim nihil bonum niſi Deus, ita nec Deo quicquam bonum niſi, quod diuinum eſt.

Adde rurſum: Cum animus triſtis eſt, ſuiq; tædium habens, omnia faſtidit.

Matt. 19
Lucæ 7 Si de ſacra communione mentionem eſſe uelimus:

recte corpus noſtrum dicit eſſe tectum: in quod indignum eſt, ut intret Chriſtus. Sane tectum impedit, ne lucem uideamus: ita & corpus hoc aggrauat animam, ne lumen cœli uideat: ne ue ad ſuperna feratur, aut res prope ſe iacẽtes uideat aperte. Quòd uero corpus nõ ſit dignum Chriſti ingreſſu, manifeſtiſsimum eſt. Eſt plane corpus noſtrum uitiorum omnium radix, & fons: imo ſterquilinium, & ſentina peccatorum, ubi dæmones ſuas ſordes dimittunt, ac ueluti uentrem exonerant. Quid igitur tam fœtenti, ad Chriſtum, domo? Aptior plane locus Deo eſt infernus: ſi ibi culpæ nõ eſſent, quàm domus paralytica, atque peccatrix. Sapien. 9

Sed tantum dic uerbo. Vbi primum nota, quam ſapienter dixit Centurio: Dic uerbo. Parum quippe prodeſſet, quòd Chriſtus in domum ingrederetur, niſi uerbò diceret: Chriſti enim diuinitas omnia implet, etiam peccatores: at non ſanat eos, quia non dicit, ut ſanentur. Equidem uult Chriſtus omnes ſaluos fieri: ſed quia non dicit uerbo, ut ſanentur, multi manent infirmi. An non ingreſſus eſt in domum Simonis Dominus? plane: Cur ergo non fuit ille ſanatus? Quia Chriſtus non dixit uerbo, ut ſanaretur. 1. Tim. 2 Luc. 7

Secundo nota ſubtiliſsime dixiſſe, Tantum dic uerbo. Non enim inquit, dic uerbo. Sed adiecit, tantum dic. Certum enim eſt Deum, & Chriſtum eius, dixiſſe uerbo: Pœnitentiam agite: & conuertimini ad me, & quærite Dominum dum inueniri poteſt. At hæc a nobis non fiunt. Cur ita? Quia licet Dominus hæc uerba dicat: ex alia parte liberam relinquit cuiq; ſuã conuerſionem. Quaſi ex una parte diceret, & ex alte Matt. 4 Iſaiæ 55

ra non diceret. Quaſiq; non plene, ſed dimidiate, diceret. At, cum tantum dicat, id eſt, cum ſemel & efficaciter(ut 61 *loquuntur Theologi.) tunc ſine dubio, & infallibiliter, (ut etiam ipſi dicunt) ſanitas contingit.*

Tertio nota Theologiſsime Centurionem dixiſſe : Tantum dic uerbo, & ſanabitur. *Aſſeruit ſiquidem, uerbum eſſe uitam & ſanitatem. Si enim ſeruus erat infirmus & moriturus: igitur ſi uerbo ſanatur, & uiuit: uerbum eſt uita, & ſalus. Id, quod Ioannes altiſsime dixit, Quod factum eſt, in ipſo uita erat, & uita erat lux hominum: & Dominus, Ego ſum uia, ueritas, & uita.*

Ioann. 1

Ioann. 15

Quarto nota altiſsime dictũ: Dic uerbo & ſanabitur ſeruus, *qui erat moriturus. Si enim ſeruus iuxta naturam erat moriturus (ex legibus enim naturæ uiuere non poterat) igitur aſſeritur Chriſtus, potentiam habere ſuper omnem naturam. Et, ut Theologi aiunt, habet Chriſtus potentiam abſolutã, non tantum ordinariam.*

Quinto, nota, quòd, cum uox (ſeu uerbum ab ore Chriſti emiſſum) pertingere ad locum, ubi iacebat infirmus, ex ſe ipſa non poſſet: niſi quatenus erat deitatis inſtrumentum (hac enim ratione efficere poteſt, ubi non pertingit) plane fit, ut Centurio affirmans uerbum Chriſti, ſanare poſſe diſtantem infirmum: affirmauerit etiam uerbum illud diuinitatis fuiſſe inſtrumentum. Neque enim ſoli deitati ſalutem adſcripſit, ſed etiam uerbo: quod ex ſuo Chriſtus ore proferret.

Non inueni tantam fidem in Iſrael. *Nõ miratur Dominus fidem, ſed tantam fidem. Nec enim admodum miratur Dominus fidem nudam. Miratur tamen fidem*

cum magna eſt, ut in Chananæa: & cum tanta eſt, ut in Centurione. Percontaris, quid fecerit, ut fides hæc tanta eſſet? Primum, fecit amor, quem erga Deum Centurio habebat. Aedificauerat, quippe, ille ſynagogam, plane in cultum Dei. Secundo, fecit amor erga Lucæ 7 *proximos, tantus ut etiam Iudæos diligeret: aiunt enim ſeniores illi,* Diligit gentem noſtram. *Tertio, fecit tanta humilitas, ut uix in Euangelio parem inuenias. Cum enim Centurio eſſet, & diues eſſet, (ut qui ſynagogam ædificaſſet) & honoratus eſſet, ſiquidem Iudæi dicunt, dignus eſt, cui hoc illi præſtes: ille tamen domum ſuam indignam Chriſti ingreſſu aſſerit,* Eodem. *& (, quod eſt profundiſſima humilitatis teſtimonium) non ſe dignum exiſtimauit: ut ad Chriſtum ueniret. Ita enim Lucas eius uerba refert. Sane, quòd nudus, & malus Adam conſpectum Dei fugiat, iuſtū* Eodem. Geneſ. 3 *eſt: ſed, quòd uir ſanctus (etiam inimicorum teſtimonio) coram Chriſto uenire non audet, Angelicum eſt. Siquidem tremunt coram Deo Angelicæ poteſtates. Quarto, fecit fidem tantam ſublimis, quædam de Chriſto cognitio, & præclariſſimum lumen, quo illuſtratus Centurio, tam diuine ſenſit de Chriſto. Miratur ergo Chriſtus fidem talibus ſubnixam columnis: talibus depictam coloribus, talibus fulgentem ſtellis, talibus micantem radijs.*

Subit me tamen admiratio: Cur Chriſtus, non contentus hanc fidem laudaſſe, cum Iſraelis probro laudarit? dicit enim, Non inueni tantam fidem in Iſrael. *Huic ego dubitationi dum mente uoluo, quod reſpondeam, in memoriā uenit. lucta Iacob, ſiue Iſraelis cum angelo.*

Gene. 32 Cœpiq; mecum reputare Iſraelis luctā, per ſimilem hactæ noſtri Centurionis cum Chriſto. Ille contendit cum angelo, hic cum Chriſto: non poteſt angelus præualere cum Iacob: nec præualere uult Chriſtus cum Centurione: non dimittit Iſrael angelum donec ei benedicat, nec Centurio Chriſtum, niſi poſt quàm dixerit, & benedixerit uerbo. Quid uero mirabile eſt, ſi maiorem inuenerit Chriſtus in Centurione (gentium locum habente) fidem: quàm angelus in ſuo Iſraele, (qui Iudaeos referebat) At angelus, qui pugnabat cum Iſraele, Chriſti perſonam referebat. Verum ergo eſt, quòd non repererit Chriſtus in Iſraele tantam fidem, quantam in Centurione.

Sed maius adhuc myſterium hic ſublucet: Pugnauit Iſrael cum angelo, fuitq; pugna in aurora (id eſt in principio eius diei, quo Iſrael terram Promißionis intrabat.) Pugnauit etiam Centurio cum Chriſto in aurora, id eſt in principio prædicationis Chriſti, quando animarum noſtrarum regnum Chriſtus ingrediebatur: Cum igitur fides ſit noſtræ peregrinationis lux & ſol: maior lux eſt in aurora noſtræ diei, quàm in aurora diei Iudaicæ. Noſtra enim fides eſt explicata: ablatū
2. Cor. 4 enim eſt uelamen a facie Moyſi, reuelata facie Deum ſpeculamur. Cum ergo Chriſtus dicit, Non iuueni tantam fidem, ſeu lucem in Iſrael ſenſus eſt: Non inueni tantam fidem, tam apertam, explicatam, et ſplendidā in Iudaiſmo: quàm in gentilitate incipit emicare.

Fiat tibi ſicut credidiſti. Cogit me locus hic, difficillimam tractare quaeſtionem: & in qua hoc tempore, tota nobis cum hæreticis, lis eſt & contentio. Cur Do-

minus Centurionis ſalutem adſcribit fidei? Et, ut du-
bium urgentius ſit, quæſtio eſt: Cur Dominus in Euan
gelio, & Paulus in Epiſtolis, tribuunt fidei iuſtificatio-
nem, miracula, & beatitudinem? Siquidem uix repe-
ries in Euangelio iuſtificationem a peccato, aut miracu
lum a Chriſto factum: quod ipſe Chriſtus non aſſerat
fidei. Longum eſt referre huius rei teſtimonia. Sed pri
mum habes hoc loco: Sicut crediſti fiat tibi. *& ca-*
pite nono, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ibi:
Secundum fidem ueſtram fiat uobis. Cap. 15. Magna
eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis. Iam ipſe Dominus di-
cit beatos, eos, qui credunt. Vt Petrus beatus dicitur, Matt. 16
quia Pater ei reuelauerat. Et Beati qui non uiderũt, Ioan. 20
& crediderunt. & ſcripta ſunt, ut credentes uitam Ierem. 20
æternam habeatis. Porro, ubi reprehenduntur Apoſto Matth. 8
li? reprehenduntur, quia claudicabant in fide. Vt, quid
timidi eſtis modicæ fidei? & naufraganti Petro idem di
citur. & cum Apoſtoli ſanare nequiuerunt dæmonia- Matt. 14
cum, reprehenditur eorum modica fides. Si conſulis A- Matt. 17
poſtolum, ubique iuſtitiam, fidei tribuit. Iuſtus, inquit, Roman. 1
ex fide uiuit. Et, iuſtificati gratis, per gratiam ipſius, Roma. 5
& per redemptionem factam a Ieſu, & per fidem. Et Rom: 3
rurſum, arbitramur iuſtificari hominem per fidem, ſi
ne operibus legis. Et demum omnia opera heroica anti-
quorum patrum fidei adſcribit, ad Hebr. 11. Vbi totus Hebr. 11
ſe in laudes fidei diffudit. Iacob: 2

At in contrarium eſt Iacobus. Quid, inquit, prodeſt,
fratres mei, ſi fidem ſe quis dicat habere, opera uero nõ
habeat? num fides poterit ſaluare eum? & Paulus ip- 1. Cor. 13
ſe: Si habuero tantam fidem, ut montes transferam,

charitatem non habens, nihil ſum. Et Dominus ipſe, Ma
Matth. 7 *ti dicent, Domine, Domine, nonne in nomine tuo proph*
tauimus? & ego dicam eis, Non noui uos: & demum to
ta eccleſia clamat, fidem ſine operibus non ſeruare: imo
uero magis condemnare. Ita Concilia omnia, in quibus
de hac re diſputatum fuit, & ſancti ſcriptis tradiderũt.
Et hæc plana ueritas eſt.

Statuitur ergo concluſio, Fides ſola neminem iuſtum ex integro facit, nec ad cœlum perducit. Pendet igitur dubium, cur Paulus, & Dominus iuſtitiam, & ſalutem uendicant fidei? Pro explicatione accipe, Lector, quatuor graduum ſcalam, qua in cœlum itur. Primus eſt, feciſſe cuncta opera bona, quæ uiribus naturæ, ſine ſpeciali Dei adiutorio, homines facere ſolent. In hoc gradu fuerunt Philoſophi. Secundus eſt, feciſſe omnia opera, quæ lex uetus iubebat, ſine fide tamen, in Ieſum, ex Maria natum. In hoc gradu fuerunt, & ſunt Iudæi a noſtra fide abhorrentes. Tertius eſt, crede in hunc Ieſum, & in omnia, quæ ab Eccleſia Romana nobis credenda traduntur. Quartus eſt, credere in hunc Ieſum: & eius mandata ſeruare. Quòd igitur Dominus, & Paulus tantopere fidem inculcant, nihil aliud eſt, quam dicere his, qui ſunt in primo, & ſecundo gradu, Non uobis ſat eſt opera naturæ facere, aut legis. Niſi enim fidem in Ieſum habeatis, nulla
Hebr. 5 *ratione uobis erit ſalus. Quia ſine hac fide impoſſibile eſt placere Deo. Hic eſt ſenſus, ut arbitror, genuinus Apoſtoli, & Domini.*

Vrges tamen adhuc: Si gradus tertius, qui eſt fidei, ſuos ſeruatores non ſeruat, niſi in gradu quarto ſint, cur

Dominus, & Apoſtolus, eos, qui credunt, iuſtos & beatos dicunt? Reſpondeo ex uerbis concilij Tridentini. Seſſio.6.c.8. Eo, inquit, per fidem iuſtificari dicimur, quia fides eſt principium, fundamentum, & radix noſtræ iuſtificationis. Sine qua (quicquid aliud boni habeas) impoſſibile eſt placere Deo. Vbi magna animaduerſione ſunt auſcultanda illa tria uerba, principium, ſiue initium, fundamentum, radix. Sane principium radicale, uirtute continet reliqua. Habet enim Philoſophus in fine Elenchorum, principium ut eſt mole minimum, ita eſſe poteſtate ualidiſſimum. Et equidem potius fides, quàm timor, eſt initium ſapientiæ. De timore ſeruili mihi mentio eſt. Ita Diuus Tho. 2.2.q. 19. art. 7. Pſalm. 100

Iam, cum audis fundamentum eſſe fidem, ita fere intelligas, ſicut dicitur Chriſtus fundamentum totius ſpiritualis ædificij. Vtrumq; uero explicatur per illud uerbum Radix: quo uerbo nihil ſignificantius dici potuit.

Iam multa Theologica ſunt audienda, quibus hæc materia dilucidior fiat. Primum eſt: Quod natum eſt ex pluribus ſequi, tribuitur ei, quod eſt primum. Sicut uita tribuitur animæ nutritiuæ. Eo enim uiuimus, quia nutrimur. Similiter animal dicitur propter tactum, qui eſt primus inter omnes ſenſus: licet enim animal uideat, audiat, tamen ſimul ac tactum, quis habet, animal eſt. Cum igitur in iuſtificatione primus motus animæ in Deum ſit motus fidei, neceſſario fit, ut iuſtificatio tribuatur fidei. Hæc fere ad uerbum ex D. Thoma. 4. diſt. 17. ar. 3. q. 3. 1. Cor. 3

Audi nunc noſtra: Beatitudo huius uiæ, (quæ iuſtificatio dicitur) reſpondet, & aſſimulatur beatitudini cœ

leſti. Iam conſideremus, quonam pacto anima ſit in cælo beata. Et primum quidem unitur Deus animæ, (per modum ſpeciei, ut Theologi dicunt.) Vnitur quidem intime: eleuando animam ad quoddam eſſe ſupernaturale, & diuinum. Secundo infundit Deus animæ lumen gloriæ: quo illuſtratus intellectus Deum beata uiſione uidet. Iam tertio anima Deum uidens, eum ſumme amat. Quarto uero, uidens, & amans, in perfecta delectatione conſiſtit. Igitur controuerſum Theologis eſt, quidnam horum quatuor animam beatam efficiat. Henricus reſpondit. in unione prima fieri beatam. Thomas in uiſione. Scotus in amore. Aureolus in delectatione: & re uera origo beatitudinis (ex Deo) eſt unio. Sed ex Deo, & nobis eſt uiſio. Simul enim ac mens Deum uidet, beata eſt: tam enim eſt uiſio illa diuina, ut diuinam faciat animam.

Vide S. Th: 1: part: q. 12. ar. 2: ad 3:

Rurſum controuerſum Theologis eſt, an uoluntas eius, qui Deum uidet, poſſit Deum non amare? & Scotiſtæ omnes, nonnulli etiam Thomiſtæ reſpondent poſſe. Finge igitur beatum, cuius uoluntas Deum non amet. Erit ne iſte beatus? erit quidem, ſed inchoatiue: erit quidem, quantum eſt ex Deo, & eius lumine: ſed non quantum ex ſua uoluntate. Habes, erudite Lector, figuram uiuam negocij noſtri. Ita enim per omnia contingit in iuſtificatione impij. Primo unitur Deus animæ per gratiam, ſecundo ei infundit lumen fidei; tertio naſcitur amor, & quarto de peccato dolor. At ſicut beatitudo tribuitur uiſioni: ita & inchoata iuſtitia, fidei. Eſt enim maxime notandum, quòd tam nobile eſt lumen fidei, ut ex ſe hominem iuſtum facere incipiat, licet

Concilium Triden. ſeſ. 6. c. 6

iuſtum non integre faciat. Cum enim anima hoc lumine collustrata poſsit Deum non amare, ſi non amauerit, iuſtitiam inchoauit, non abſoluit. Huius ergo rei hæc ſumma eſt. Fides eſt lumen ſupernaturale, diuinum ſupra omnes creaturas. Qui ergo fidem habet, fit inchoate ſupernaturalis & diuinus, & partem habens diuinæ iuſtitiæ. & niſi is ipſe ſibi ſit impedimento, nihilo carebit, ut plane iuſtus ſit. Quantum enim ex Deo eſt, ipſe, dans fidem, daret etiam & reliqua omnia dona, ad uitam iuſtitiæ neceſſaria. Quòd ſi habens fidem, mille peccata mortalia habet, nihilominus principium habet iuſtitiæ Dei, eius ſcilicet fundamentum, atque radicem. Qua forſan ratione Paulus omnes Chriſtianos (licet eſſent eorum mali nonnulli) ſanctos uocat abſolute, ſanctificatos, dilectos Deo, &c. Cur ita? quia habebant fidem. Audi eum: Omnibus, inquit, qui ſunt Romæ, dilectis Dei, uocatis ſanctis. Vocatis, id eſt effectis. Et rurſum, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, uocatis ſanctis, &c. Et itē: Omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto, & alibi ſæpe. Vt enim ſacerdos, licet ſit in culpa mortali, at nihilominus ſacerdos eſt, & Spiritum ſanctum habet ad remittenda peccata, ſi paſtor ſit: ita & quiuis Chriſtianus Spiritum ſanctum habet ad credendum, ad ſperandum, ad obediendum Eccleſiæ, licet non habeat charitatem. Si igitur Spiritum ſanctum habet, (licet contriſtatum propter culpam mortalem) plane Deo ſanctificatus eſt, & inchoatiue iuſtus, licet non ex integro.

Rom. 1
1. Cor. 1
Epheſ. 1
Vide 1.q. 1. c. ita fit. &c. ut euidenter. &c. multi. & expreſſe eadem. ca per Iſaiam

Quo igitur finiam, ſi Chriſtianus habet fidem inſu

ſam, noua creatura eſt. De qua Apoſtolus: Si qua ergo
2. Cor. 6 *in Chriſto noua creatura, uetera tranſierunt, ecce facta*
Ephe. 2 *ſunt omnia noua. Si fidem habet, factura Dei eſt, para*
ta ad opera bona, ut in eis ambulet. Si fidem habet, or-
dinis eſt diuini. uocatus, ſcilicet, in admirabile lumen
1. Pet. 2 *Dei. Si fidem habet, membrum eſt Chriſti, licet mor-*
Roman. 12 *tuum. Si fidem habet, filius eſt eccleſiæ. Ius & pote-*
Ioann. 1 *ſtatem habet ad regnum Dei, & item ius & faculta-*
1. Petr. 2 *tem habet, ut ſe Deo offerat, ideo regale ſacerdotium. Eſt itaque domeſticus Dei, ciuis ſanctorum, profeſſor nouæ religionis. in arca ſiquidem eccleſiæ grana cum paleis reperiuntur: in ſagena boni piſces, & mali. Habes igitur cauſam, quare Dominus, & Apoſtolus, tam magnifice laudarunt fidem.*

Et cum ueniſſet Ieſus, &c. *Rectiſſime locus hic de ſynagoga intelligitur: Certum enim eſt, Petrum eſſe ſponſum eccleſiæ: ideo enim, & anulum deſponſationis in digito gerit: & adeo matrimonium inter eos firmum eſt, ut Prælati inferiores, qui nupſerunt particularibus Eccleſiis, eas deſerere nequeant, ſine Papæ conſenſu. Extant de hac re, Canones, & decreta multa. Huius uero Eccleſiæ catholicæ mater, ſynagoga fuit. Author eſt Bernardus in illud, Tenui eum nec dimittam donec introducam eum, in domum matris*
Cant. 8 *meæ, Quaſi dicat Eccleſia: Tenui Chriſtum, nec dimittam, donec ad ſynagogam eum introducam. Reliquiæ enim Iudæorum ſaluæ fient in ſeculi fine. Er-*
Rom. 6 *go, Chriſto ingreſſo in Eccleſiam, quæ eſt domus, &*
ſponſa Chriſti, adeſt ſynagoga phreneſi incredibili lan
Roman. 6 *guens, qua legis umbras ueritatem eſſe credit. At Do*

minus in fine mundi, cum ſtat, (cum uidelicet iam non moritur) imperabit febri, & auferet uelamen ab oculis Iudæorum. Surget tunc ſynagoga, & miniſtrabit Chriſto, & Eccleſiæ.

Poteſt ſecundo intelligi: Eccleſia ſecundum exteriorem hominem, Petro, & reliquis Prælatis nupſit. Neque enim in interiorem hominem ius habent Prælati. Iudicant enim de his, quæ uident. Iam mater huius exterioris Eccleſiæ eſt Eccleſia eadem ſecundum hominem interiorem. Id eſt, Corporalis eccleſiæ, eccleſia ſpiritualis eſt mater. Hæc ſocrus Simonis, ubique iacet, negligitur, & nimis affectibus terrenorum torquetur, decumbit igitur magnis febribus. O utinam non uera eſſent, quæ loquimur. Fideles enim, qui nunc ſumus, ſecundum interiorem hominem, uehementer infirmamur. Cauſa uero eſt calor nimius, ex ſanguine multo, & corrupto. Id eſt, ex multis, & male partis diuitijs. Chriſtum precor in eccleſiam ingreſſum, ut ſtet: nec prætereat nos, imperetq́; febri: ut, abeunte, miniſtrare incipiamus. At ſignum hominis interioris ſani eſt, quòd ſurgat, & miniſtret eis. *Id eſt, ut, quæ ſurſum ſunt quæramus, non quæ ſuper terram: hoc enim eſt ſurgere. Et item id non ſatis eſt, niſi proximis noſtris miniſtremus. Hæc enim uniuerſa lex eſt: ſi proximum diligamus.*

Ita habetur diſt. 12. cap. erubeſcant. & 7. q. 1. c. conſuluiſti. & 6. q. 1. c. ſi omnia.

Coloſſ. 3

Roman. 13

Tertio, intelligi poteſt: Petrus deſponſatus eſt, cum quauis oue: hoc enim eſt paſcere gregem, cum affectu maritali proſequi. Omnium uero ouium mater eſt Eccleſia Romana. Socrus igitur Petri, Eccleſia Romana eſt: Rogandus Deus eſt, ut nunquam illa magnis ca-

Ioann. 10

ſam, noua creatura eſt. De qua Apoſtolus: Si qua ergo
2. Cor. 6 *in Chriſto noua creatura, uetera tranſierunt, ecce facta*
Ephe. 2 *ſunt omnia noua. Si fidem habet, factura Dei eſt, para*
ta ad opera bona, ut in eis ambulet. Si fidem habet, or-
dinis eſt diuini. uocatus, ſcilicet, in admirabile lumen
1. Pet. 2 *Dei. Si fidem habet, membrum eſt Chriſti, licet mor-*
Roman. 12
Ioann. 1 *tuum. Si fidem habet, filius eſt eccleſiæ. Ius & pote-*
1. Petr. 2 *ſtatem habet ad regnum Dei, & item ius & faculta-*
tem habet, ut ſe Deo offerat, ideo regale ſacerdotium. Eſt
itaque domeſticus Dei, ciuis ſanctorum, profeſſor nouæ
religionis. in area ſiquidem eccleſiæ grana cum paleis re
periuntur: in ſagena boni piſces, & mali. Habes igitur
cauſam, quare Dominus, & Apoſtolus, tam magnificæ
laudarunt fidem.

Et cum ueniſſet Ieſus, &c. *Rectiſſime locus hic de ſynagoga intelligitur: Certum enim eſt, Petrum eſſe ſponſum eccleſiæ: ideo enim, & anulum deſponſationis in digito gerit: & adeo matrimonium inter eos firmum eſt, ut Prælati inferiores, qui nupſerunt particularibus Eccleſiis, eas deſerere nequeant, ſine Papæ conſenſu. Extant de hac re, Canones, & decreta multa. Huius uero Eccleſiæ catholicæ mater, ſynagoga fuit. Author eſt Bernardus in illud, Tenui eum nec dimittam donec introducam eum, in domum matris*
Canti. 3 *meæ, Quaſi dicat Eccleſia: Tenui Chriſtum, nec dimittam, donec ad ſynagogam eum introducam. Reliquiæ enim Iudæorum ſaluæ fient in ſeculi fine. Er-*
Rom. 6 *go, Chriſto ingreſſo in Eccleſiam, quæ eſt domus, & ſponſa Chriſti, adeſt ſynagoga phreneſi incredibili lan*
Roman. 6 *guens, qua legis umbras ueritatem eſſe credit. At Do*

minus in fine mundi, cum ſtat, (cum uidelicet iam non moritur) imperabit febri, & auferet uelamen ab oculis Iudæorum. Surget tunc ſynagoga, & miniſtrabit Chriſto, & Eccleſiæ.

Poteſt ſecundo intelligi: Eccleſia ſecundum exteriorem hominem, Petro, & reliquis Prælatis nupſit. Neque enim in interiorem hominem ius habent Prælati. Iudicant enim de his, quæ uident. Iam mater huius exterioris Eccleſiæ eſt Eccleſia eadem ſecundum hominem interiorem. Id eſt, Corporalis eccleſiæ, eccleſia ſpiritualis eſt mater. Hæc ſocrus Simonis, ubique iacet, negligitur, & nimis affectibus terrenorum torquetur, decumbit igitur magnis febribus. O utinam non uera eſſent, quæ loquimur. Fideles enim, qui nunc ſumus, ſecundum interiorem hominem, uehementer infirmamur. Cauſa uero eſt calor nimius, ex ſanguine multo, & corrupto. Id eſt, ex multis, & male partis diuitijs. Chriſtum precor in eccleſiam ingreſſum, ut ſtet: nec prætereat nos, imperetq; febri: ut, abeunte, miniſtrare incipiamus. At ſignum hominis interioris ſani eſt, quòd ſurgat, & miniſtret eis. *Id eſt, ut, quæ ſurſum ſunt quæramus, non quæ ſuper terram: hoc enim eſt ſurgere. Et item id non ſatis eſt, niſi proximis noſtris miniſtremus. Hæc enim uniuerſa lex eſt: ſi proximum diligamus.*

Ita habetur diſt. 12. cap. erubeſcant. & 7. q. 1. c. conſuluiſti. & 6. q. 1. c. ſi omnia.

Coloſſ. 3

Roman. 13

Tertio, intelligi poteſt: Petrus deſponſatus eſt, cum quauis oue: hoc enim eſt paſcere gregem, cum affectu maritali proſequi. Omnium uero ouium mater eſt Eccleſia Romana. Socrus igitur Petri, Eccleſia Romana eſt: Rogandus Deus eſt, ut nunquam illa magnis cu-

Ioann. 10

pliditatis febribus decumbat. Et, quod de Petro dicitur, di ci de qualibet Eccleſia, & Prælato ſuo poteſt.

Quarto intelligitur: Quæuis anima fidelis Petri ſponſa eſt. Mater uero, quæ has animas gignit, Prædicator eſt: Paulo teſte, qui dicit, Per Euangeliũ ego uos genui. 1. Cor. 4 *Quòd, ſi prædicatores haberent eum animum uirilem, quem Paulus habebat, non dicerentur matres animarum, aut ſocrus Petri: ſed dicerentur Patres fidelium, & Petri ſoceri. At, quia Prædicatores decumbunt, & languent magnis febribus: ideo ſocrus dicuntur, & fœminæ ſunt, non uiri. Iam, ſi magnis febribus decumbunt, periculum eſt, ne mendacia, & uanitates prædicent, (ut ſolent, qui uehementer febricitant) Chriſto placeat, ut febrem, & ardorem, quo fluentes aquas ſitimus, ipſe reſtinguat, ut ſic ſurgamus, & miniſtremus fidelibus.*

Veſpere autem facto. *Loquemur primo de ueſpere mundi. Secundo de ueſpere Chriſti. Tertio de ueſpere hominis.*

Vide Nicolaũ Lyram tractatu de incarnatione Christi, cõtra Iudæos, in fine Gloſſæ ordinariæ.

Sane (iuxta quoſdam) durabit mundus annis ſex mille. Priores duo mille fuerunt ſine lege, & uelut mane mundi. Duo alij habuerunt legem Moyſi, fueruntq; mundi meridies. Poſtremi duo mille ſunt ueſpera mundi: in qua Chriſtus tot mundum ſanauit languoribus, totq; eiecit ex nobis dæmonia. Rurſum uera ueſpera mundi erit dies iudicij. Quo tempore omnia ſana fient. Siquidem impij punientur, & pij præmia laborum ſuſcipient. Idq; unico uerbo fiet, illo ſcilicet, Ite maledicti, & uenite benedicti. Illa erit uera mundi ueſpera, quando uocabuntur omnes operarij, ut recipiant

Matth. 25

Matth. 20 Eodem.

mercedem ſuam, licet nouiſsimi tunc primi fiant.

Habuit & ſuam ueſperam ſol iuſtitiæ Chriſtus: in cruce ſiquidem occidit, & in ſepulchro abſconditus eſt. Sed ſanat ait tunc uerbo multos. Potentior enim oſtenſus eſt calor ſolis occidentis, quàm meridiani. Siquidem Centurio morientem confitetur, quem uiuum crucifixerat. Et lapides ſentiunt potentiam morientis, quos Iudæi arripuerunt: ut iacerent in uiuentem. Denique ſol, luna, & ſtellæ retrahunt ſuam lucem, Chriſto in cruce moriente, tanquam maioris lucis uim non ſuſtinentes. Omnia ergo ſanat Chriſti potentiſsima infirmitas. Samſon enim plures proſtrat moriens, quàm proſtrauerat uiuus. Lucæ 23 Matth. 27 Ioan. 8 Iudic. 16

Eſt & altera Chriſti ueſpera. Quando enim Dominus piæ animæ adeſt, illuminans ei uultum ſuum, illuſtranſq; faciem ſuper ſeruum ſuum: tunc oritur Chriſtus animæ, quaſi ſplendor matutinus. Quando uero inducat ſponſam in cellam uinariam, tunc ſplendet ſol in meridie, quod tempus nunquam non optat ſponſa, dicens: Indica mihi, ubi paſcas, ubi cubes in meridie. Sed nō diu durat hæc fœlicitas: abſcondit enim Chriſtus ſuā lucem in manibus, & occidit hic ſol animæ. At non deſperet anima. Tunc eius languores ſanantur. bonum mihi, (dicebat qui hoc ſenſerat) quia humiliaſti me. Et rurſum, humiliatus ſum, & liberauit me. Adeo enim noſtra miſeria magna eſt, ut lucem Dei diu ſine periculo ſuperbiæ non ſuſtineat: ne igitur ſuperbiat, ei occidit ſol. Vel etiam, ut lucis pretium ex eius abſentia ſentiat. Sanatur ergo ueſpere. Pſalm. 66 Pſalm. 30 Cantic. 2 Cantic. 1 Iob. 36 Pſalm. 118 Pſalm. 114

Denum ſuas homo ueſperas habet; Pars enim uitæ

prior: qua animaliter uiuit, mane eſt. Licet uicio-
rum nebulis obſcuratum. At, ſi huic uitæ animali ſuc-
cedat uita ſpiritualis: hæc eſt ueſpera, in qua ſanatur ho
Geneſ. 1 mo. Et eſt ueſpera, de qua ſcriptum eſt, factum eſt ue
ſpere gratiæ: & ei ſuccedens mane gloriæ dies unus. Ni
hil enim interſtat inter ueſperam uitæ ſanctæ, & ma-
ne uitæ beatæ: niſi quòd homo hic noſter exterior cor-
rumpatur. Et ideo nulla mentio de mane animali, quia
1. Cor. 15 ſecundum terram uixit. Porro uerbo ſanantur infir-
Roman. 10 mi, quia fides ex auditu. Et rurſum, in auditu auris ſer-
Pſalm. 17 uiunt mihi.

Secunda hominis ueſpera, eſt tempus tribulationis.
In hoc ueſpere ſanantur homines a languoribus ſuis.
Siquidem dum proſperitate lucente calidi ſunt, ſua
mala non ſentiunt: at, ubi tribulatione ſuccedente, frige
Pſalm. 80 ſcunt, ſentire incipiunt ſui morbi efficaciam. Recte er
Pſalm. 17 go dictum eſt: Imple facies eorum ignominia, & quæ
Lucæ 15 rent nomen tuum Domine. Et rurſum: In tribulatio
ne mea inuocaui Dominum. Et item filius prodigus ad
patrem non rediſſet, niſi neceſſitas eũ, & miſeria com
Lucæ 14 puliſſet. Et fortaſſe is ſenſus eſt eius loci, Compelle
eos intrare. Id eſt miſerijs preme, ut intrent. Nec enim
animæ noſtræ caſtellum, niſi fame, & penuria adactũ,
Deo ſe ſubdere ſolet.

Tertia ueſpera eſt ſenectæ, in qua dignum erat, ut
ſanarentur homines: qui eatenus fuerant infirmi. Di-
Pſal. 58 gnum erat, ut conuerterentur ad ueſperam: & famem
gratiæ paterentur, ut canes. Paratus eſt quidem Do-
minus eos ſanare, qui in hac ueſpera uenerint infirmi:
Ierem. 13 ſed neſcio, an Aethiops mutabit colorẽ ſuum, aut pardus

ſuas

ſuas uarietates. Ne igitur, qui aſſueuit malis, deſperet. ideo (ut arbitror) dictum eſt, quòd etiam ueſpere, Dominus ſuos ſanat infirmos. Ideo enim, & Saræ iam ſeni filius natus eſt: & uenerandæ etiam Sunamitidi, cui in ſenio Deus filium dedit. Geneſ. 21 4. Reg. 4

Quarta ueſpera eſt tempus mortis. In qua uiri pij a languoribus huius uitæ ſanantur. Sanantur etiam impij nonnulli, fateor: miraculum fere eſt, quod impius in uita, ſanetur in morte. Dictũ enim eſt, Nationis prauæ, diræ ſunt conſummationes. Et item: Mors peccatorum peſſima: & item: Quorum finis, interitus, & conſummatio in perditione. Theſaurizauerunt enim ſibi mali iram in diem iræ. Sed nihilominus fieri poteſt, ut etiam in hac ueſpera ſalus miſero homini contingat, ut textus noſter habet. Sapient. 3 Pſalm. 33 Philip. 3 Roman. 2

Vt impleretur, quod dictum eſt: Aegrotationes noſtras accepit. Locus iſte eſt difficilis. Primum enim Dominus hic ſanat languores corporales, ut dæmoniacos, & reliquos languentes: hæc uero mala nunquam Chriſtus ſuſcepit. Nec enim dæmoniacus fuit, aut aliquo corporali morbo correptus. Iam textus Iſaiæ ſolum loquitur de languoribus animæ. Dicit enim, Dominus poſuit iniquitates noſtras ſuper eum. male igitur Mathæus locum illum ad languores corporis traduxit. Non eſt tamen tam intricatus nodus hic, quàm Porphirius ille putabat. Sane iuſtitia Dei ſeuera eſt: nullum enim peccatum ſinit eſſe ſine pœna. Et ideo omnes illi, quos Chriſtus ſanauit, infirmi, eam infirmitatem propter ſuas culpas patiebantur. At, ſi Dominus ſimplici iuſſu ſanaſſet infirmos: iniuriam diuinæ iuſtitiæ Iſaiæ 53

quadantenus irrogaſſet. Quid ergo remedij, ut Chriſtus ſanet ſine iuſtitiæ querela? Remedium eſt, ut Chriſtus ſe ſe obliget, & adſtringat ad eas pœnas ſubeundas, quas illorum infirmorum culpæ merebantur: ita enim iuſtitiæ Dei fit plus ſatis, & locus datur languorum ſaluti. Ita Chriſto placuit, uolens ſanare infirmos, rigori diuino ſe ſe obſtrinxit, ad ſuorum infirmorum meritas pœnas luēdas. Id uero eſt. Infirmitates, & ægrotationes accepit. Vt intelligas, quantum nos amarit Chriſtus, quàm ſe contempſerit, ſe ſe pro nobis pœnis adſtringens: quam denique eſt Dei ſeuera iuſtitia.

Adde ſecundo: quos ſanabat Dominus in corpore, ſanabat etiam in animo: ut eſſent eius opera perfecta. Et
Deuter. 32 totum hominem ſanaret in ſabbato: ſi igitur ſanans lan
Ioan. 7 quores, ſanabat & peccata. recte Matthæus citauit locum Iſaiæ, qui eſt de peccatis.

Adde tertio: etiam ſi Dominus non ſanaſſet animæ languores, cum ſanabat corporis morbos: at, quia morbi corporis ſignificabant morbos animæ: & Dominus, cum illos ſanabat, hos ſanare cupiebat, (& ideo ſanabat illos, ut uiam pararet ad hoſce ſanandos) recte ſane, dum illos ſanat, & aufert, hos ſanare comprobatur. Siquidem illos in horum figura ſanabat. Sicut cum Iudæi æneum ſerpentem adorabant: Chriſtum adoraſſe dicimus, & nos adorantes crucem, Crucifixū adoramus.

Adde quarto: Quid nam abſurdi eſt concedere, quòd Iſaias de languoribus corporis, & animæ loquutus ſit? Cum enim dicit, Vere languores noſtros ipſe tulit: de corporalibus intellexit. Cum addit, Et

dolores noſtros ipſe portauit: de peccatis ſenſit. Hæc enim non ille accepit, ſed eorum dolores. Non enim culpam, ſed pœnam in ſe ſumpſit. Credo hanc eſſe tolerabilem explicationem. Siquidem Matthæus Iſaiã explicauit. Igitur uterque de corporalibus languoribus loquutus eſt.

At uero profectò non eſſet res hæc tanto ſilentio prætereunda: Chriſtus, ò mortales, iam languores corporis de medio ſuſtulit, ſuſtulit etiam & animæ peccata, hoſtes animæ, & corporis iam ille fugauit. Quid igitur eſt, quòd languores corporis adeo timemus, & horreſcimus? languores iam non ſunt, ſed merita cœli. Quid eſt, quòd animæ mala committimus? cur reuocamus hoſtem in patriam, quem Chriſtus relegauit tanto ſudore? Veniat in memoriam noſtram, quod Paulus dicit: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce. Et item: Galat 6
libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Quid ita? 2. Cor. 12
quia infirmitates mala iam non ſunt, ſed potius tanta bona, ut in eis Chriſtianus gloriari debeat. Suſtulit igitur Dominus è medio infirmitates. quas reliquit, non ſunt infirmitates, ſed perfectio uirtutis. Siquidem uirtus in infirmitate perficitur. Non ueto, quin 2. Cor. 12
doleas, ſed admoneo, ut theſaurum agnoſcas. Sed de his alibi.

Sequar te, inquit, Scriba ille, neſciens, quo tandem Chriſtus iret: ſi enim noſſet, ꝙ ad crucem, & mortem, et ſepulchrum ibat, forſan nõ diceret, ſequar te quocunque ieris. Id ei Dominus indicat: uulpes, et uolucres habẽt ſuffugia ſua: ego uero nec foueã, aut ſepulturam habiturus ſum meã. Id enim, ubi ſepeliar, alienũ erit.

Et crux, ubi ſuſpendar, non mea erit: nec enim mihi debebitur. Ergo, ſi ſequi me uis quo iero, eo uero ad crucē, & monumentum, in quibus nec habiturus ſum quicquam, meum, uis ne eo ire?

Porro, quòd dicit: Vulpes foueas habent, *poteſt forſan hunc ſenſum habere: Dæmones, qui uulpes ſunt, habuerunt foueas ſuas tempore legis naturæ. Siquidem*

Actor. 7 *& in Adam, & Eua foueam ſibi dæmon inuenit. Angeli uero, (per quos lex Moyſi data eſt) qui uolucres cœleſtes ſunt, inuenerūt nidum, ſuæ legis obſeruatores. At Chriſtus in lege ſua noua (quā tunc inchoabat) non inueniebat, ubi caput reclinaret.*

Poteſt alium etiam habere ſenſum. Mali prædicato-

Exechi. 13 *res uulpes ſunt: dictum enim eſt: Væh, Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil uident, quaſi uulpes in deſerto, Prophetæ tui Iſrael erant. Cauſa uero, quare comparantur uulpibus, illa eſt: quia*

1.Cor. 3 *ſequuntur ſpiritum ſuum. De quibus dictum eſt: Comprehendit ſapientes in aſtutia ſua. quaſi dicat: Comprehendit Deus uulpes in uafricie ſua. Boni uero prædicatores uolucres cœli ſunt: debent enim habere nidum (cum*

Pſalm. 83 *paſſere, & turture) altaria Domini uirtutum: dicat ergo Dominus: Boni, maliq; uiri inueniūt ſuæ quieti locum: at Filius hominis non habet lectum, in quo recumbat, imo nec puluinar, ubi caput reclinet.*

O uero rē indigniſſimam: Filius hominis hominum

Mat. 20 *miniſter (ſiquidem non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare) non inuenit ubi laſſum caput reclinet. Non iactat Chriſtus ſuos magnificos titulos, quòd ſcilicet rex ſit Deus,*

Iſaiæ 9 *ſit magni conſilij Angelus mirabilis, fortis iactat nomē*

amicum, Filius hominis. At hic rex uenit ſeruire homini: et pro tam grandi famulatu, ſcilicet pro anima (quã in redemptionem dat pro multis) non inuenit, ubi caput inclinet; Aiebat Dominus: Seruum etiam ex agro feſſum non accumbere, ſed præcingi, ut haro ſuo miniſtret cœnaturo. Ita plane: ſed num adeo eſt herus crudelis, ut uel ceruical non det ſeruo ſuo, iam laſſo, ubi caput coniiciat? At meminerint homines, Chriſtum eſſe ſponſum, cui ſponſa lectum debet eſſe regem, qui aureũ reclinatorium meretur eſſe: certe laſſum, cui merito charitatis debetur, ubi quieſcat. Marc. 10 Luce 17

Libet uero expendere uerbum hoc: Non habet, ubi reclinet caput. Quid, Domine, an non habes Virginem ſacram, tuam matrem, quæ tibi lectum paret? Quòd, ſi matrem reiicis tuam: an non habes patrem, in cuius ſinu, & delitiis caput reclines? Multa ſe ſe aperiunt dicenda. Primum eo erat animo Chriſtus, ut non ſolas fugeret opes, & delicias terrenas, ut ſua maieſtate minores, ſed etiam paratus eſſet reclinatoria etiam cœleſtia reiicere, ſi ita eſſet conſentaneum Patris honori. Imo uero uere ea reiecit: nam in cruce pendens, uelut qui omni erat ſolatio deſtitutus, queritur: Pater, cur reliquiſti me? Et rurſum: Clamaui per diem, & non exaudies: & nocte, non ad inſipientiam mihi. Plane, quia Pater uoluit eum conuertere in infirmitate, ut nihil eſſet in eius parte inferiore ex lætitia integrum, ſed nimio dolore contritum. Idq; Pater, Filio cupiente, præſtitit. Tunc uerum uere fuit, Non habet Filius hominis neque in terra, neque in cœlo, ubi caput reclinet. Nam, nec in cruce reclinare poterat, uetantibus ſpinis, nec Marc. 15 Pſalm. 21 Iſaiæ 53

cruci caput hæreret. Quadrauit igitur ei uerbũ illud: Quid enim eſt mihi in cœlo, & à te quid uolui ſuper terram? defecit caro mea, & cor meum: ò Deus cordis

Pſalm. 68 *mei, & pars mea in æternum.* Et illud, *Veni in altitudinem maris, amaritudinis: & tempeſtas demerſit me. Laboraui clamans.* Igitur, ſicut Paulus erat in omnibus inſtitutus: ſciebat enim pati anguſtiam, & abundare, eſurire, & refici: ita que in omnibus caput erectum habebat, & liberum: ita Dominus nullam rem capiti ſuo ſuppoſuit, ſed Patri ſuo ſe liberum ſeruauit, hoc uno contentus, quòd Deum Patrem ha-

Pſalm. 107 beret. Vere dicens: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*, quaſi accinctum, ſurrectum, & non alicubi reclinatum. Hæc de Chriſto erga Patrem ſuum.

Secundo dicendus ille ſenſus eſt: quo caput Chriſti dicitur Deus, ut uerbum Chriſti ſic intelligatur: Omnes quæſierunt, & inuenerunt ſibi quietem: ego uero capiti meo, id eſt Deo meo quæro quietem, nec inuenio. Id tibi ſuadeas, Lector, nihil Chriſtum in ſua uita optaſſe magis, quàm inuenire locum Domino ta-

Pſalm. 131 bernaculum Deo Iacob. Multo ſane uerius (quàm Dauid) dicebat: *Si introiero in tabernaculum domus meæ, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei, ſi dedero ſomnum oculis meis, & palpebris dormitationem, donec*

Ioann. 2 *inueniam locum Domino.* Ita ſane hæc eius cor cura angebat: hic zelus eius animam exedebat, & tabeſcere carnem faciebat: hac de cauſa peregrinabatur, ſuadebat, imo ſanguinem, & uitam hac ratione profudit.

Iam quærere libet, quænam cauſa ſit, quòd Chriſto

tum ardentibus uotis requiem Patri ſuo in animabus noſtris optanti nemo ſit, qui, ubi caput reclinet, tribuat? Nemo ſit, qui Chriſti deſiderijs faciat ſatis? Et primo quidem hæc una cauſa uideri poteſt, quia Deus (caput Chriſti) grauis uidetur homini tenero, & delicato. Dicunt dolēter uiri Bethſamitæ, (qui percuſſi à Deo ſunt, 1. Reg. 6
quia arcam Domini ſuſceperant, & reſpexerant) Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti huius? Plane caro noſtra mollis eſt, Deus uidetur grauis, recuſat tātum onus in ſe recipere.

Altera cauſa eſt, quia puluinum, cui caput incumbit, neceſſario capiti cedere debet: ita et anima Deum ſuſcipiens cedere Deo debet, ſubijci, & humiliari. At quis eſt, qui humiliari patiatur? Siquidem nolumus expolia- 2. Cor. 5
ri, ſed ſuper ueſtiri, nolumus ſubijci, ſed exaltari.

Tertia cauſa eſt, quia nolumus Deum reclinatum. 1. Cor. 1
Chriſtus Iudæis eſt ſcandalum, et gentibus ſtultitia. Cur ita? Quia Chriſtus ſe ſe reclinauit. ſi caput ſuum non inclinaſſet, facile ab omnibus eſſet receptus. ſed non inuenit, ubi requieſcat, quia ſe ſe exinaniuit. Facile Gentes Philip. 2
Deum adorant, facile Iudæi Deum colunt: at quàm difficile Deus crucifixus recipitur? Hac una ratione, quia inclinauit ſe. Vt enim animus noſter in ſe humilitatem odit: ita & in Deo, quem colit, humilitatem agnoſcere non ſuſtinet.

At uero, mortales, ſi in uobis Deus quieſcere debet, inclinare ſe debet. Grandis enim princeps quomodo in uilē caſā intrabit, niſi inclinatus? Iam, ſi propter noſtrā ſalutē laſſatus eſt Deus, quomodo quieſcet, niſi ſe ſe reclinet? Num reijciet ſponſa principem, dilectum ſuum,

quem ipſe ſuæ ſponſæ amor ad eam reclinauit? Eo *ſe inclinat, o anima, ſponſus tuus, ut amorem erga te ſuum perſentias, & amantem, etiam humilitatum, in tuo gremio ſuſcipias.* Cantic. 1 Quomodo *enim dilectus tuus intra ubera tua commorabitur, niſi ſe deijciat?* Quid *uero, ſi ſua hac dilectione promereri uoluit, quòd a te reciperetur, num ſua eum mercede fraudabis?*

Sed non eſt ſilendum hic dubium. Cur Chriſte Domine *quereris, quod non habeas, ubi caput tuum reclines?* An *non tui ſunt cœli, tua eſt terra?* Psalm. 88 Qui *ergo cœlos habet, certe, ubi caput reclinet, habet.* At *uero potius* Christus *animas optat, ubi quieſcat, quàm cœlum.* Prouer. 8 Cũ *enim condidiſſet omnia, dicit:* Delectabar *per ſingulos dies, ludens coram ipſo, omni tempore, ludens in orbe terrarum: ſed delitiæ meæ, eſſe cum filijs hominum:* Quaſi *diceret,* Lætabar *in operibus manuum mearum: ſed, ubi caput reclinarem, quærebam: quærebam ſalicet filios hominum.* Isaiæ 66 Sane *cœli pulcherrimi ſunt: ſed hi ſunt: ſedes, ubi* Deus *ſedet: non ſunt reclinatorium, ubi caput reclinet.*

At *dices:* An *nõ habet* Chriſtus Angelos, *in quibus digne caput inclinet?* Cur *ergo queritur, ſe non habere ubi caput reclinet?* Neſcio *an id audeam dicere: maius gaudium eſt* Chriſto*, ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: quàm ſupra nonaginta nouem iuſtis illis (qui* Lucæ 15 *choros* Angelorum *ſignificant) qui pœnitentia non indigent.* Quid *miraris, ſi neſcio, quid ſolatij inueniat* Deus *in hominis anima, magis, quàm in* Angelo? Apocal. 1 Sane, *ſi* Chriſtus *animas noſtras aſperſit ſanguine ſuo, ita, ut nulla purpura, nulluſq; muricis ſanguis, adeo pul-*

clara ſint, quàm anima cocco illo ſanguinis Chriſti bis tincta: quid mirum eſt, ſi Deus ſuum ſanguinem magis in nobis, quam Angelos, amet? Plane Angeli omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus. Sed nunquam Angelos apprehendit: ſed ſemen Abrahæ. Quocirca animas noſtras altiori nomine Chriſtus dignatus eſt, ſcilicet ſponſarum, in quarum brachijs, & uberibus ſponſus caput ſuum reclinet.

S. Thom. ſuper Epiſt Epheſ. lc. 3

Hebr. 1

Cantic. 1 vltim.

Sed, en magnus pudor, & uerecundia uultum operit noſtrum: nos ſumus, quos Deus quærit, ubi caput inclinet: & in nobis locum non inuenit ad manendum, nec ſibi, nec camelis ſuis. Quid Domine nec in gente noſtra eſt, qui capiti tuo requiem concedat? Dolere potius libet, quàm reſpondere. Equidem anima noſtra poſt maledictionem Adæ terra eſt, quæ ſpinas profert & tribulos: non ergo idonea eſt, ut ibi caput ſuum Deus reclinet. Si enim dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus: at peccata quieſcere Deum, in ſe non ſinunt. Terra ſumus: iterum, ac tertio, terra ſumus: at non eſt æquum capiti diuino, terram adeo terram, adeo duram, adeoq; immitem ſupponere. Igitur, Domine, ſi anima noſtra dura terra eſt, tu eam tuo ſanguine infunde, ut mollis reddatur, & tuo capite digna. Si terra eſt, tu eam tua uirtute in cœlum conuerte.

Geneſ. 24

Geneſ. 3

1. Ioan. 1

Ierem. 22

Quàm uero anima noſtra optare debuerat ſi ſaperet, ſe puluinar Deo offerre, ſciẽs, ſi ſe capiti diuino ſubijceret, Deũ ſe habiturã in poſſeſsionem: ut enim caput habet puluinar, ita, et puluinar capite gaudet, et, ut caput in puluinari quieſcit, ita et quieſcit puluinar in capite.

Quis uero non ſtupeat, quòd Deus in anima, uelut caput in ceruicali, quieſcere cupiat? Et profectò, cũ adeo Dominus in terra ſalutem noſtram cupiat (uelut uehementer feſſus & laſſus & hoc maxime feſſus, quia minime, quod quærit, inuenit.) quietẽ in nobis quærit, nec eſt tamen, qui uoluntatem eius impleat.

Illud uero repute, quòd, cum uehementer cupiat caput in nobis reclinare, (uelut cupit, qui laſſatus eſt,) at neminem cogit: ſed liberi arbitrij quemuis eſſe ſinit, adeo leges, quas ſemel inſtituit, ſeruari & non præteriri ſta-
Pſalm. 148 *tuit. At, ſi eſſet in nobis uel mica prudentiæ, ſola hæc querimonia, quod reclinatorium non inueniat, ſat eſſe deberet, ut ei illud exhiberemus.*

Zacha. 2 *Videat uero, qui reclinatorium & lectum Deo parat, quale lectum ei ſternat: Rex eſt, & non qualiſcumq; lectus illi congruit. Si uero, quis noſſe deſiderat, qualis eſ-*
Cant. 3 *ſe lectus debeat: audiat, quale in Canticis deſignetur. Ferculũ Salomonis eſt de lignis Libani, columnas habet argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, quod media charitate conſtrauit.*

Sine mortuos ſepeliant mortuos ſuos. *Cum audio, quòd mortui mortuos ſepeliant, et intelligo eos eſſe mortuos, qui Chriſtum non ſequuntur, non ſine dolore uidere uideor, quandam rempublicam mortuorum: ubi edant mortui, bibant, emant, uendant, nubant, & nu-*
Pſalm. 41 *ptui dent. Deus bone, quid cœleſtes illi ciues. (qui uere uiuunt,) ſentiunt, cum hanc mortuorum turbam conſpiciunt? Cumq; uideant homines, qui uiuere ſe credunt ita negociari, ac ſi uiui eſſent. Quàm uero fœtebit locus hic cadauerum, non iacentium, ſed inuicem ſe ſepe-*

lientium? Quid enim aliud facere credas mortuos hos, quàm ſe mutuo ſepelire? Sine, inquit, mortuos, ut ſe ſepeliant. Plane, cum diues nihil ambit, quam pecuniam, animam ſuam grauat terrenis affectibus. Igitur ſepelit ipſe ſe, & cum libidinoſus miſeram afficere, & ineſcare concupiſcit: quid aliud facit, quàm eam ſepellire, terreno affectu eius animam operiens?

Tu, Lector, conſidera, quid uiri pij facere contendant: ſane contendunt terrenos affectus, ex ſuis & aliorum animis remouere. Hoc uero nihil aliud eſt, quàm ſe & alios exhumare: oculosq; & membra, quæ terra ſuperiniecta ſopierat, terra amota reddere liberiora. Si igitur ſpirituales homines exhumandi officium exercent, homines terreni, quid erunt aliud, quàm humatores, & ſepultores cadauerum.

Nec eſt prætereundum, quod dicit. Sepeliant mortuos ſuos. Siquidem pretioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. ſunt enim mortui mortuorum, & ſunt mortui uiuorum: imo Dei uiuentis. Igitur cum Chriſtum ſequimur. mortui ſumus cum Chriſto: ſed uita noſtra eſt abſcondita: at, cum mundo militamus, uita noſtra uidetur, ſed mors abſcondita eſt cum dæmone in inferno. Pſalm. 115 Luc. 20 Coloſſ. 3

Iam uero intelligis, cur inter mortuos, non inueniat. Vita ubi caput reclinet.

Et aſcendente eo in nauiculam. Elegantiſſime hoc loco deſcribitur uitæ Chriſtianæ progreſſus, id eſt, quomodo Chriſtiani tententur, & quomodo a tentatione liberentur, facto cum tentatione prouentu. Igitur nauicula, in quam Chriſtus aſcendit, uita Chriſtiana eſt, ut 1. Cor. 10

enim mare tranare nemo poteſt ſine naui: ita ſine ui-
ta Chriſtiana, in ſeculo ſaluari nemo poteſt. Et, ut ſolę
Genel. 8 illæ animæ, quæ in arcam Noe intrarunt, euaſerunt di
luuium: ita ij ſoli ſeruabuntur a diluuio ſeculi, qui ui-
Exo. 13 tam Chriſtianam ingreſſi ſunt. Et nota, quòd Iudæi
non ſuper nauim tranſeunt mare rubrum, ſed per ip-
ſum mare. Sane, quia Iudæis licebat bene agere, bono-
rum temporalium reſpectu: ibant igitur per media tē-
Coloſſ. 3 poralia. At Chriſtiani ſuper mare tranſeunt, in nauicu
la, quia, quæ ſurſum ſunt, quærimus, non quæ ſuper ter
ram: non uidelicet bona huius maris, ſed cœleſtia.

Et eleganter dicitur uita Chriſtiana nauicula: quæ tota cœlo de ſuper aperta eſt: tota uero ex imo, mari clauſa: licet pro parte anguſtiori ipſum mare contingat. Quia uita Chriſtiana tota cœlum reſpicit, tota a cœlo reſpicitur, tota a cœlo dependet, tota a cœlo influitur. Ex parte uero externa mare contingit, ſumens ab eo neceſſaria uitæ. Cauens ne per aliquam rimulam, affectio maris in uitam Chriſtianam irrepat. Nullum enim periculum habet nauis, niſi ab aqæ marinæ ingreſſu. Ita nullum periculum habet uita noſtra, niſi cum ingreſſum humanis affectibus concedimus.

Vt uero elegantiſſime dicta nauis eſt uita Chriſtiana, quæ ad portum affert ſalutis: ita horrende, & lachrymabiliter dicta nauicula eſt. Vtinam nauis grandis, & nimium capax fuiſſet: ſed nauicula eſt, arcta eſt, anguſta eſt, breuis eſt. Nam modo arcta, quia pau-
ci ſunt, qui intrant in eam: ſed etiam quia ipſa arcta
Matth. 7 eſt, nec multos capit. Vt enim arcta eſt uia, quæ du-
cit ad uitam: ita et arcta eſt nauis, quæ ducit ad regnū.

Igitur uita Chriſtiana non eſt ſpacioſa, ſed arcta, & conſtricta.

Eſt uero hæc nauicula una: nec enim plures habet nauiculas Chriſtus, neque exiſtimes in aliam nauiculã aſcendere Chriſtum, in aliam uero diſcipulos. Vna tantum eſt. Sicut una fides, unum baptiſma, unus Deus. Ephes. 4
Igitur ſi uis uiuere Chriſtiane, uide quomodo Chriſtus, & diſcipuli eius uixerunt.

Rectiſſime igitur nauicula crux dicitur, id eſt, uita crucis. In hac enim uita cruciata, & afflicta nauigarunt Patres noſtri, & per crucem uenerunt ad regnum. Plane hæredes ſumus Dei, & cohæredes Chriſti, ſi tamen compatimur, id eſt, ſi in cruce per mare nauigamus.

Aſcendẽte (*ergo*) Chriſto in nauiculam, ſequuti ſunt eum diſcipuli eius. *Id eſt, aſcenderunt & ipſi. Quid uero, ex tot turbis, quæ Chriſtum pedeſtrẽ, pedeſtres ſequebantur: nunc iam nauigantem nemo ſequitur, niſi diſcipuli eius? Certe, cum prædicatur Chriſtus Redemptor, amator, miracula faciens: nemo eſt,* Lucæ 12
qui eum non ſequatur, adeo ut conculcare ſe turbæ uideantur: at, ſi in nauiculam aſcendit ſanctæ conuerſationis, eum pauci ſequuntur, qui ſcilicet erant præordinati ad uitam æternam. Atqui, o turbæ, ſine nauicula, traijcere nobis in cælum non licet. Actor. 13

Et ecce motus magnus factus eſt, & ipſe dormiebat. *Et, ut alibi habetur, dormiebat ſuper ceruical. Primum dicamus, quid ſit, Chriſtum in uita Chriſtiana dormire. Dormire uero eſt, quieſcere in ea, ut in proprio lecto: nullibi enim gaudet, aut quietem accipit,*

niſi in hac uita Chriſtiana. Nec enim gaudet in Sapientia, aut in diuitijs, aut in ipſa uirtute, ſi extra uitã Chriſtianam ſit. Different Mauri, aut Iudæi, quantum uis iuſti: non dormit, aut quieſcit ibi Deus.

Secundo, dormit hic Dominus, quia ſilet, & iniurijs affectus, diſsimulat, ac ſi dormiret. Attolle oculos te precor, & inſpice tot hominum contra Chriſtum iniurias: non infidelium ſolum ſed & fidelium, nec fidelium dun taxat, qui iniqui ſunt, ſed eorum etiam, qui deuoti nuncupatur. Ad has omnes tacet Chriſtus, ac ſi dormiret: factus enim eſt, ſicut homo non audiens, nec habens in ore ſuo redargutiones. Dixit enim: Tacui ſemper ſilui, patiẽs fui, ut parturiens loquar.

Pſalm. 37
Iſaiæ 42

Tertio ea ratione dicitur dormiens, qua & alio loco apud Lucam, dicitur: Peregre profectus & abſens. Videlicet, ſinit res eſſe ſui conſilij: ab eis nihil nunc exacte requirens.

Matt. 21

Quarto dicitur dormiens, quia in lege ueteri uidebatur laborans tum, quia peccata illorum ſuſtinebat. Dicit enim: Laboraui ſuſtinens, tum, quia nouam legem adornabat, & ædificabat: ut igitur per ſex dies laborauit, & in die ſeptimo requieuit, ab omni opere ſuo, ita per tempus legis ueteris operabatur: nunc uero iam requieſcit: relinquitur enim ſabbatiſmus populo Dei. Siquidem in lege noua nec peccata eſſe debuerant, quæ Deus ſuſtineret, nec nouam aliam legem Deus machinatur: quieſcit ergo, & dormit.

Iſaiæ 1
Geneſ. 14
Hebr. 4

Quinto dicitur dormiens: quia, cum uigilamus, exteriora noſtra mouentur, & agitantur: interiora uero quieſcunt. Contra fit, cum dormimus, exteriora ceſſant,

interiora uero nullam requiem habent: cibus enim coquitur, digeritur, diſtribuitur, aſsimilatur, & incorporatur, ut Medici dicunt. Ita plane Chriſtus in uita Chriſtiana, exterius fere ceſſat, interius operatur, exterior homo corrumpitur, interiore renouato. Decor interius eſt, ſiquidem exterius decolorauit ſponſam ſol. Interius eſt pulchra, exterius eſt fuſca: dormire ergo uidetur. 2.Cor. 4 Cantic. 1

Sexto dicitur dormire. Quia, qui Chriſtum habet, ſilentio, receſsui, ſolitudini, (uelut dormiturus) ſtudet. Vi deas turbam monachorum, & uirorum, qui perfecti eſſe ſtudent, totos ſilentio ſe dare: quorſum? Vt dormiant, & Chriſtum in eis quieſcentem, non excitent.

Septimo dormit, quia dormire ſuos facit: dormire ſcilicet a rebus, & curis ſeculi quietos, pacatos, tranquillos ſilentes nulli noxios, iniurias patientes, adeo exterius, et interius compoſitos, ut dormire dicas: & demum adeo uiles & abiectos, ut eos non eſſe credas, uidelicet, qui in mundo non ſint.

Tandem, quis non credat Chriſtum dormire, cum in hoſtia ſacra, ſub albentibus cortinis, uelut in lecto, iacet?

Sed non uacat myſterio, quod dormit ſuper ceruicali Primum, quòd modicis contentus fuerit: nec enim ambulauit in magnis, aut in mirabilibus ſuper ſe. Id eſt ſuper ceruicali, & non ſuper lecto. Pſalm.130

Secundo, quòd huius uitæ quies, & dormitio potius quieti in ceruicali, quam in lecto, comparatur Nec enim ſponſa unquam lectum ſuum commendat, ſed lectulum, aut ceruical potius. Sane, qui in lecto cubat, in oras multas dormire uult: at qui in ceruicali ad paucas. Cantic. 1

Tertio, habes Dominum ex labore feſſum, ex itinere, & prædicatione laſſatum: non tamen iacentem in lecto, ſed cubantem in ceruicali, ut facilius corpus ad orationem excitaretur.

Quarto: quam uelit nos Dominus intelligere, ſe eſſe paratiſſimum: uelut in procinctu, ad fauendum nobis? Sane, ſi in lecto iacuiſſet, quis crederet eum è lecto ſurrecturum, ut laborantibus opem ferret: at nunc, quia iacet ſuper ceruicali, paratus eſt è ſua quiete conſurge-
Pſalm. 144 re, ut miſeriæ noſtræ auxilio ſit. Prope igitur eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, dummodo in ueritate inuocauerint. Et quidem in tempore legis ueteris, per annos bis mille uocatus, uenire renuebat: quia dormiebat, uelut potens crapulatus a uino. Nunc uero facile
Pſal. 77 ſurgit: ut, qui ſuper ceruicali quieſcat.

Quinto, quòd dormiat Dominus ſuper ceruicali, pauperem, & aſperam uitam commendat, quam ab ipſa origine uitæ ad finem uſque, commendare non ceſſauit. Natus in præſepio, dormiens ſuper alieno ceruicali, moriens in cruce, quid aliud contendit, quam uitam exiguam, & parcam complecti?

Sexto, etiam admonet nos præſenti, uti commoditate, & dum tempus, & ratio ſe offert, anguſte uiuendi, lautam uitam non quæramus. ergo in naui ne quæ-
Phil. 4 rito delitias. Paulus prudenter inſtitutus eſt: Scit enim in conuiuio, comedere: ſcit in fame, penuriam pati. ſcit ergo abundare, & egere.

Septimo innuit, ſat eſſe Chriſtiano ſi caput ſuum quieſcere, & blande dormire fecit. reliqua nihil cu-
Cor. 11 ret. Caput noſtrum Chriſtus eſt: ſi huic quæſiuimus quietem,

quietem, ſat fuerit: etiam ſi nobis tam blanda quies parata non ſit.

Porro, quieſcente Chriſto, uenti fremere cæperunt: intumuit mare, quatitur fluctibus nauicula, & tanta contentione exagitatur, ut prope mergeretur. Duo hic libet admirari. Primum, quod uenti, fluctus & mare contra Chriſtum ſæuiant. Alterum, quod contra eum iacentem in ceruicali deſæuiant. Grande miraculum: quod contra Chriſtum caro noſtra, & mundus arma capiant, quodq; contra eum inſaniant, quem Angeli reuerentur, poteſtates tremunt, et omnis cælorũ machina adorat. Iam, ſi Chriſtus tyrannus eſſet, aut alicui noceret: nihil mirum, ſi læſi contra nocentẽ armarentur. At contra Chriſtum iacentem, dormientem, et ſuper paupere ceruicali? Quis furor, o mortales? Quid uobis Chriſtus, & pij Chriſtiani nocuerunt? an non potius ueſtra quærunt lucra? Quid enim aliud quærat, qui uere proximorum charitate exuritur? Quod, ſi etiam Chriſtiani læſiſſent tamen pauperes ſunt, nihil ſunt, crucifixi, & mortui, cur contra pulices inſanitis? 1. Cor. 13 Col. 3 1. Reg. 16

An non uerißime uenti inſani dicẽtur, qui tam cæco furore, cõtra innocuos, tã debiles, tã inimicorũ amatores fluctibus maris, & totis uiribus armantur. Plane, ut uenti ſine ratione nautis innoxijs nocent: ita & impij pios demergere ſine ratione deſiderant. Recte dictũ eſt: Odio habuerunt me gratis. Et Pilatus, & Herodes nullam inuenerunt cauſam in eo, quem ad mortem damnauerunt. Recte etiam clamat Scriba Epheſius, dum Epheſus tota confunderetur: Periclitamur argui ſeditionis, cum nullus obnoxius ſit, de quo poßi- Pet. 68 Ioan. 18 Act. 19

mus reddere rationem.

Attende nunc miraculum aliud, quod nauicula proxima eſt naufragio: iam iam erat ſubmergenda. Chriſtum habet nauicula, & periculum naufragij ſuſtinet, o Chriſtiane, ſi cum Chriſto periculum tibi eſt, quid ſine Chriſto? An non iniquum eſt, peccare: ac ita nauiculam in mare demergere? Num melior eſt uita ſub aquis, quam ſuper nauicula? An non ſub aquis mors eſt? An non in nauicula, eſt ſpes ad portum ueniendi? At dices

Pſalm. 103 mare ſpacioſum eſt, arcta uero nauicula. Verum id:

Math. 7 ſed per ſpacioſa itur ad perditionem: ut per arcta peruenitur ad regnum.

Quòd ſi te uenti uehementer impugnant, ut iam iam irrumpant, clama ad Chriſtum. Hanc enim miſericordiam, & fœdus nobiſcum habet Chriſtus, ut inuocatus, a naufragio liberet. Igitur in oratione, in clamore,

Pſal. 80 in apertione oris tui, tua ſalus eſt. Si peris, tua culpa peris; quia non aperuiſti os tuum, non impleuit te ſalute Chriſtus. Excitatur ad uocem ouis paſtor, ad uocẽ pulli galina ad filij uocem pia mater.

Quid timidi eſtis, inquit Dominus, modicæ fidei. Qui magnam fidem habet, nõ dicit: Salua nos, perimus: non enim, qui ardentem fidem habet, perit, qui ergo prope interitum eſt, paruam fidem habet. Qui ma

Galat. 6 gnam fidem habet fluctibus, & uentis obſiſtit: & in uẽ

2. Cor. 11 torũ, & maris conflictatione lætatur. Mihi, inquit, Paulus, abſit gloriari niſi in cruce: ubi uenti perflant. Gloriabor libenter in tribulationibus, & fluctuum impetu.

Roman. 5 Hæc enim fides eſt magna: quæ non ſolum gloriatur in ſpe filiorum Dei, ſed & gaudet in tribulationibus,

ſciens, quia tribulatio patientiam operatur, cui regnum debetur. Vide uero quemadmodum, antequàm eos liberet, reprehendit. Signum enim liberationis reprehenſio eſt. Per quam dignus tribulatione priore, efficitur dignus liberatione ſequenti. Merito uero reprehendit eos: Si enim cum Chriſto erant, cur timebant uentos? Iniuriam facit fortiſſimo uiro, ſi ab eo in manibus portatus, uentos timet. Cur enim timeat ouis in humeris paſtoris? Cur timeat agnus in brachijs Chriſti? Cur timeat puellus in ulnis ſuæ matris? Cur timeat ſponſa, quã dextera amplexatur ſponſi? Num times Chriſti debilitatem? At ille dixit: Nemo capiet eas, ſcilicet oues, de manu mea. Modicæ igitur fidei: quid timidi eſtis? Si ſuper alas ſuas nos defert magnarum alarum aquila, quid timetis ſcarabeos? Tempore antiquo mirum non erat, ſi fideles timerent: longe enim erat ſalus ab eis: at nunc nobiſcum eſt Deus. Et ipſe promittit: Ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi: uide uero, non dixit: Quid timidi eſtis modicæ charitatis, aut modicæ fortitudinis. Siquidem radix omnium uirtutum eſt fides.

Luce 15
Iſaiæ 40
Cantic. 2.8
Ioann. 10
Deut. 32
Matth. 28
Hebr. 11

Nota mundi tribulationes uentum hic dici: Cur igitur uentos fidelis pertimeſcat?

Imperauit Dominus uentis, & mari. Solet enim nonnunquam Dominus reprehendere intrinſecus corda eorum, qui nos affligunt. Ita reprehendit Abimelech pro Abraham, Labam pro Iacob, Mariam & Aronem pro Moſe. Sed ea uere in ſeculo magna tranquillitas eſt, cum Dominus imperauit non ſolum exterioribus aduerſarijs: ſed & noſtræ carni, ut ſubditus

Geneſ. 20
Geneſ. 31

rationi ſit, quatenus per uitam præſentem fieri poteſt.
Iſaiæ ii Cũ uidelicet ludit puer paruulus ſuper foramine aſpidis, id eſt, cum ſpiritus noſter parum a ſua carne timet.
Iob. 5 Cum pax ſit cum beſtijs terræ, id eſt, cum affectionibus noſtris. Quod tunc fit, quando ea, quæ alij habent pro aduerſis, nos pro fœlicibus reputamus. Illa uere eſt tranquillitas magna, quæ contingere non ſolet niſi poſt tribulationem, & tempeſtatem magnam. Hæc enim illius meritum eſt.

Tunc re uera mirantur homines Chriſti potentiam, & dicunt: Qualis eſt hic? Vix credit homo Chriſtum tantam potentiam habere, donec caro noſtra poſt mortem in ſpiritu ſurgat: & eiecto Iſmahele, Iſaac ludat
Gene. 21 ſolus. &, ceſſante parere Lia, incipiat prolem habere
Geneſ. 30 Rachel, & donec defuncto Dauid, qui erat uir ſangui-
2. Reg. 1. num, & belligerator, ſuccedat Salomon, qui regis pacifici nomen obtinuit.

Duo ſunt hic mihi aduertenda: Alterum, quàm parũ credidiſſent, (qui prope naufragium erant) eam tam futuram tam ſubito, tranquillitatem? Certe, ut intelliga-
Eccleſ. 11 mus, quod facile eſt, in conſpectu Dei, ſubito honeſtare pauperem. Et in die malorum ne ſimus immemores bo-
Eodem. norum. Sicut contra in die bonorum, & tranquillitatis, ne in utramq; aurem dormiamus, ſed memores ſimus malorum, & tempeſtatis. Alterum eſt: quòd tranquillitas per Chriſti terrorem & comminationem facta eſt. Nihil enim eſt adeo, quod carnis noſtræ inſultus cohibeat quam timor & terror Chriſti. Recte ille dicebat:
Pſal. 118 Confige timore tuo carnes meas, &c.

Et, cum ueniſſet Ieſus, &c. Libet nonnulla di-

cere iuxta literam, mox ad moralia deſcendam. Primum occurrit, quod Matthæus dicit: Exierunt de monumẽtis duo habentes dæmonia. Vbi conſiderandum, cur dæmones habitare cupiunt in ſepulcris? Reſponſio prior eſt. Quia diabolus inuexit in mundum monumenta, & ſepulturas, ideo gaudet in effectibus ſuis. Plane mundus neſciebat monumenta, ſicut nec ſciebat mortem. Deus enim mortem non fecit: nec lætatur in perditione uiuorum. Creauit enim omnia, ut eſſent: & ſanas fecit nationes orbis terræ. Si igitur Deus mortem non fecit ergo nec ſepulturam, quæ domus mortis eſt. Eleganter inquit: Deus creauit hominem inexterminabilem, inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Igitur per eandem inuidiam introiuit monumentum. Sapien. 1 Sapient. 2

Secundo Certum eſt duos eſſe principes. Deum & dæmonem, Domino teſte qui diabolum principem mundi huius nominat. Ad principem Deum ſpectat uita, & terra uiuorum, id eſt cœlum. Quare ad principem diabolum ſpectat mors & infernus, & ſepulturæ mortuorum. gaudet igitur in rebus ſuis. Ideo uitæ princeps Chriſtus, contra mortem inquit: O mors, ego ero mors tua, & morſus tuus inferne. Ioan.12:14 Oſeæ 13

Tertio, Dominus, inquit, Sadducæis: Non eſt Deus mortuorum ſed uiuorum. igitur uere mortui non ſunt Dei, ſed diaboli. Siquidem iuſti, qui uita hac functi ſunt, non ſunt mortui, ſed dormiunt. Igitur diabolus eſt dominus mortuorum. quare & monumentorum, in quibus hi uere mortui habitant: ſepulchra enim eorum, domus eorum in perpetuum. Nec enim incredibile eſt, Matth. 22 Ioan. 11

& in ſepulchris, ut pedore defunctorum facilius extin guererur.

Tertia conſideratio: Cur dæmon nolebat dæmoniacũ in domo ſua habitare? Primo, dæmon ex propria domo relegatus, non patitur quemquam in ſua domo habitare, abiectus dæmon e cœlo in perpetuum fuit, nollet quemquam in ſua domo gaudere.

Secundo, quia in ciuitatibus res ſacræ ſunt. Eſt enim uerbum Dei, quod prædicatur, ſunt domus Dei, in quibus colitur, frequenterq; nomen Dei in populis inuocatur. At omnibus rebus diuinis uehementer dæmon offenditur, ideo populos fugit, deſerta deſiderat.

Tertio: Miſer dæmoniacus in domo ſua, a ſuis aliquod remedium inueniret: uel certe impediretur ne ſe læderet. Sæuus ille dæmon lædere liberius, uolens ad deſertum adduxit, ſicut Cain adduxit Habelem in deſertum, ne ab aliquo uetaretur. Genes. 4

Quarta conſideratio: Cur dæmon rumpit catenas, nec dæmoniacum ligatum patitur eſſe?

Primum, quia ſuperbus eſt, & ideo liberrimus eſſe cupit. Vnde conditio, & ingenium hominum impiorũ eſt illud decantatum in Pſalmo: Diſrumpamus uincula eorum, et proijciamus a nobis iugum ipſorum. Et illud, quod Dominus exprobrat: A ſeculo confregiſti iugum. Eſt igitur hominis impij nulli uelle ſubdi: ſed, ut liceat quod libeat. Contra uir pius ſubiectus eſt omni humanæ creaturæ propter Deum, ſciens, quòd, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Pſalm. 2 Ierem. 2 1. Petr. 2 Roman. 13

Secundo: Cum dæmoni ſit paratus carcer perpetuus, & uincula æterna, (Petro dicente, quod Deus Ange- 2. Pet. 2

lis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos (ubi dæmon uidet uincula, & catenas horret, & fugit: ſunt enim hæc ſuorum tormentorum ſimilitudo.

Tertio, nullus domare dæmonem, aut dæmoniacum poteſt. Vbi ſignificatur obſtinatio animi. Dæmonem ſiquidem, quia damnatus eſt, nemo domare, aut ad meliorem mentem reuocare poteſt. Et ad reuocandum dæmoniacum nulla humana uirtus pertingit. Sola diuina uirtus eo peruenit. Si quidem non eſt poteſtas, quæ dæmoni comparetur ſuper terram. Iob 41

Quinto conſiderandum occurrit, quare dæmones hi clamabant, & Chriſtum adiurabant per Deum, ne eos ante tempus torqueret? Et ante omnia uide Lector etiã dæmones audere adiurare Chriſtũ, per Deum uiuum. Ita etiam adiurauit eundem Chriſtum Caiphas dicens: Matt. 26 *Adiuro te per Deum: ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus. Itaque nihil tam ſanctum, quin dæmon eo abutatur. Et nihil item tam ſanctum, quin dæmonis miniſtri eo abuti poßint. Vt enim transfigurant ſe in* 2. Cor. 11 *Angelum lucis: ita aſſumunt ſibi uerba Dei, etiam contra Chriſtum.*

Porro, quod dicunt: Veniſti ante tempus, torquere *admonet, non primo Chriſti iuſſu exiſſe dæmonem. Videlicet, quia arbor longo radicata tempore, non primo ictu deijcitur. Nec bene conſtructa turris, primo tormento diruitur. Vah igitur, ſi dæmon longo tempore in nobis habitat, non aufugiet primo Chriſti uerbo iuſſus. Iubebat enim Chriſtus (licet non efficaciter) eum exire. Et ille reſpondebat: Quid no-*

bis, & tibi, ut expreſſe Marcus teſtatur. Marc. 5

Iam quod aiunt, ſe à Chriſto torqueri, ita intellige: Chriſtus habet uerbum, quod inſtrumentum eſt deitatis. Et ideo uerbum illud à deitate uim accipit & ſanādi infirmos, & torquendi dæmones. Igitur uerbo Chriſti affligebatur dæmon, uelut igne cremante. Sed quod addunt. Veniſti ante tempus torquere, arbitror hunc habere ſenſum: Sunt quædam peccata, quæ temporali punitione ad certum tempus Deus caſtigat, ut manifeſtum eſt in peccatis, quæ antè ultimam internecionem Iudæi commiſerunt. Peccauerat igitur peccatum Geraſa, aut duo dæmoniaci illi, propter quod à dæmone ad tempus puniebantur. Et, quia tempus nōdum erat finitum, ideo queruntur ſe ante præfinitum tempus ab officio puniendi priuari. Ierem. 25 & 29

Denum, quod tanto niſu à Chriſto contendunt, ne in abyſſum deijciantur, cauſa fuit: quia gaudent (ſi modo gaudent) nobiſcum pugnare, & colluctari. Ideo enim nomen habent, Legio (Quod nomē militare eſt.) gaudent de nobis referre triumphum, gaudent de noſtra miſeria, gaudent de Dei offenſa, gaudent de regni Dei diminutione, gaudent de ſui regni cremento. Quibus gaudendi cauſis priuarentur in abyſſum detruſi.

At dices: cur petierunt mitti in porcos, & non potius in aues, aut piſces? Sane, quia amāt immundiciam. Nec enim immerito dicuntur ſpiritus immundi. Adeo degenerauit ſpiritus ille præſtantiſſimus.

Sexta conſideratio: Cur Dominus rogatus, ut fineret in porcos ire, conceſſit ſtatim, ut Marcus inquit? Cur igitur tam facile tantū nocumentum fieri permiſit? Hāc

Leuit. 11 credo fuiſſe cauſam: Porcos paſcere erat Iudæis prohibitum. At Dominus facile nocet in his, quæ contra eius leges poſſidemus. Siquidem tunc nocere mederi eſt. Ita puniuit Deus Heli in filijs ſuis, quos ille contra legem Dei fouerat. Puniuit Dauidem in filio, quē ex adultera Bethſabeæ ſuſtulit. Puniuit ergo Geraſenos in porcis, quos cōtra legem Dei poſſidebant. Secundo, quia (ut modo dicebam) arbitror peccatum aliquod Geraſenos admiſiſſe, cuius cauſa eius ciues dæmonio uexabantur, quod peccatum nondum erat ſatis punitum: porcorum uero nece, caſtigatio integra perfecta eſt. Et ideo tam facile Dominus eam fieri permiſit. Tertio, quid miraris, ſi utitur Deus damno impiorum in ſuam gloriam: quādo etiam uſus eſt in eundem finem pijſſimi Iob, & puerorum innocentum detrimento.

1. Reg. 4

2. Reg. 12

Luc. 2

Septima conſideratio: cur uniuerſa ciuitas exijt rogatura IESVM, ut diſcederet à finibus ſuis. Chriſtus beneficus liberauerat tam calamitoſos à tanta miſeria, tutas fecerat uias à dæmonum ſæuitia, dæmones abegerat ab ea ciuitate. Cur igitur ab ea relegatur? Si perierunt porci, ea culpa dæmonum fuerat. Quòd, ſi unus, aut alter Chriſtum eijceret, ferendum erat, ſed uniuerſa ciuitas eijcit. Et eijcit, non ab una, aut altera domo, ſed ab uniuerſis finibus regionis.

Reſpondeo: ſi miraris, quòd exire rogatur: ego miror, quòd rogatur, & non potius expellitur: miror, quòd propter porcos non placuit bella cum Chriſto gerere. Hoc enim eſt mundi ingenium, arma furentia rapere contra Chriſtum bene merentem. Porro Geraſeni ſciebant, Chriſti munus eſſe dæmones eijcere: & credide-

runt, nullum futurum porcum in tota regione, quin in eum Chriſtus dæmones conijceret. Ne ergo temporalia amitterent, libenter cedunt æternis.

At uero certum id ſit, neminem ſine aliqua tempora lium iactura Chriſtum poſſe recipere. Ecce, dicunt, Nos reliquimus omnia, ut ſequamur te. Et Paulus omnium detrimentum facit, ut Chriſtum lucrifaciat. Quid? Si Matt. 19
Chriſtum uis, non modo porcos, ſed & te es negaturus, Philip. 3
& oditurus. Ea præſertim ſunt tibi relinquenda, quæ Luc. 9
contra legem Dei habes, ut ſunt porci, quos Iudæis habe re non licebat. Igitur qui non reſtituunt quod male poſ ſident, ſimiles ſunt Geraſenis, eijcientibus Chriſtum, ne in temporalibus nocere pergat.

Aduerte uero, quòd uniuerſa ciuitas Chriſtum eij cit. Quia pauci ſunt, qui ſuſcipiunt: multi, qui eijciunt. Vniuerſa ciuitas Chriſtum, ut crucifigeretur, clama- Ioann. 18
uit: pauci in ſepulchro mortuum condiderunt. Multi er Matt. 20
go ſunt uocati, ſed pauci electi.

Hactenus nos litera detinuit: ſed, (ſi libet) Lector, audi nonnulla de moribus. Arbitror ego hoc loco, peccatores maximos in maximam liberationis ſuæ ſpem erigi, & ſuſtolli. Dæmoniaci hi ſæuiſſimi, peccatores deſperatiſſi mos, & in malorum profundo peccatis multis obrutiſ ſimos ſignificant. Igitur, ſi hi liberati ſunt, liberari ſe poſſe deſperati confidant. Age uero, mecum expende, quàm graphice deſcribatur à Matthæo is, qui eſt gran dis peccator.

Primum: erat, inquit, dæmoniacus, uel erat homo in ſpiritu immundo. Profecto non eſt, quòd maiorem miſe riam deſideres: nam deficere ex regno Dei, & in ius, &

ditionem diaboli tranſire, ſumma miſeria eſt: malum e-
Ierem. 2 *nim, et amarũ ualde eſt, te reliquiſſe Dominum Deũ.*
Iſaiæ 61 Secundo erat nudus: *Sane uir pius ornatus eſt mo-*
Ephe. 4 *nilibus, ſicut ſponſa, ideſt ornatus eſt donis illis, & uirtu-*
tibus, quæ Chriſtus aſcẽdens in altum hominibus dedit.
Cũ igitur peccauit miſer, nudus his donis relinquitur.
Lucæ 10 *Is enim, qui deſcendebat ex Ieruſalem, á latronibus ex*
Matt. 22 *poliatus eſt, nudus, & ſemiuiuus relictus. Sed, ò miſe-*
riam, qui ueſte hac nuptiali nudatus eſt, coniici debet
in tenebras exteriores.

Tertio: *Non manet domi, ideſt inter domeſticos fidei,*
Pſal. 67 *inter eos, qui ſunt unanimes in domo. demũ inter pios,*
Matth. 18 *& iuſtos, qui in nomine Chriſti congregantur: in quo*
rum medio Chriſtus eſt. Igitur, ut ſignum pij animi eſt,
pios quærere, cum quibus conuiuat: ita impij eſt, piorũ
domum, ac cœtum fugere.

Iſaię 28 Quarto: *habitat in monumentis: quandoquidem*
fœdus inierunt impij cum morte, & cum inferno fa-
Prouer. 12 *ciunt pactum. Quod tunc fit, quãdo ipſum peccatum*
placet, Deusq́; & eius cœlum contemnitur: fit ſalicet,
cum impius in profundum peccatorum uenit, quaſi in
monumento habitaturus.

Quinto: *Manet in deſertis, ideſt in locis inuijs Deo,*
& Sanctis. In locis uidelicet, per quos nec Deus, nec An
I. Timo. 6 *geli tranſierunt. Quod tunc fit, cum implicat ſe nego-*
cijs ſecularibus: cum habet deſideria multa, & nociua,
quæ mergunt homines in perditionem. Maxime uero de
ſertum habitat, qui fidem negat, aut in excommunica-
tionem incidit.

Pſalm. 130 Sexto: *Manet in montibus, dum quærit ſublimia, dũ*

ambulat in magnis, & mirabilibus ſuper ſe. Demum, cum quærit dignitates, & honores: unde non in cœlum aſcendat, ſed in infernum periculoſius præcipitatur.

Septimo ex Marco, hic dæmoniacus clamabat. At de Chriſto dicitur: Non clamabit, nec aliquis in plateis audiet uocem eius. Dauid uero conqueritur: Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die. clamat coram mundo, & tacet coram Deo. ſignum ergo dæmoniaci eſt, lites gerere, ubi clamoribus aduerſarium obruat. Signum etiam eſt, clamoſum eſſe in rixis, et contentionibus. Siquidem ſilentium eſt cultus iuſtitiæ. Marc. 5 Iſaię 42 Pſalm. 32

Octauo, concidebat ſe dæmoniacus lapidibus: quod tunc fit, cum quis obſtinationem addit obſtinationi: ſicut Pharao fecit. Peccata enim obſtinationis lapides ſunt, ex quibus uolebat dæmon, ut Chriſtus faceret panes: et forſan, quòd Iudæi ſe lapidibus circumciderent, ſignificabat eorum generationem obſtinatam ſuo Seruatori futuram. Iſaię 32 Exod. 11 Matth. 4 Exod. 4

Nono: Non poterat cathenis uinciri. Cathenæ ſunt Dei beneficia erga nos, eius nimia charitas per Chriſti paſſionem exhibita, eius minæ, & terrores. De his enim dictum eſt: In funiculis Adam traham eos. Vbi miraculum eſt infirmum dæmoniacum cathenas rumpere, quas ſani rumpere nequirent. ita plane: Pius rumpere nō poteſt hæc Domini uincula, quæ impius tam facile frangit. Itaque infirmitas eſt potentia ad rumpendum: pietas, & ſanitas debilis ad rumpendum conſtituit. Oſeę 11

Decimo: Nemo eum domare poteſt. Quid enim debuit Deus facere, quod non iam ad domandum fecerit? Si hæc non domant, quid poterit domare? Quærebat di Iſaiæ 5

ues aliquem nunciū, qui ueniret ad ſuos fratres admo-
Lucæ 16 nendos. Reſpondet ei Abraham: Si tuos fratres uerba
Dei non domant, nullus domare poterit. At tunc erant
ſola Dei uerba: nunc uero ſunt uerba maiora, & facta
meliora, quis eum domabit, qui ab his non domatur?

Vndecimo: Tam eſt ſæuus, ut per uiam neminem tran
ſire ſinat. Id facit deſperatus peccator, quando impedit
uiros bonos, ne boni ſint: quando etiam iniquas conten-
Pſalm. 10 dit facere uias Domini: de his dicitur, Quæ perfeciſti de
Prou. 29 ſtruxerunt, iuſtus autem quid fecit? Et abominantur
Ioan. 15 impij eos, qui recti ſunt: habent enim hi odio Chriſtū,
& Patrem eius gratis. Expendat nunc quiuis, an ali-
qua harum conditionum ſibi conueniat, ut intelligat, ſi
dæmoniacus eſt. Et ab eis ſit alienus, ut ſentiat ſe à diabo
lo extorrem.

Porro etiam, ſi dæmoniacus ſæuiſſimus ſis, qualem
depinximus: en tibi uenit Chriſtus, te ſanaturus. At cla-
mat dæmoniacus: Quid tibi, & nobis eſt, Fili Dei?
Et ſane uerum dicitur: nihil enim habet caro cum ſpiri
Lucę 13 tu, prudentia carnis cum ſapiētia Dei, Spiritus rectus,
& principalis, & mundus cum ſpiritu recuruo, ab an
nis decem, & octo cum ſpiritu erroris, & immundo.
Rurſum uerbum illud: Quid tibi, & nobis: plane ho-
minem indicat de ſe deſperātem, crimina ſua letalia a-
gnoſcētem, et ideo clamantem: Nihil in me habes. Maior
Geneſ. 4 eſt iniquitas mea, quàm ut ueniam merear, dignum in-
ferno me profiteor. Ideo ne me ante tēpus torqueas, quaſ
ſi dicat, Nunc permitte me peccare: iam poſt mortem in
inferno torquebis.

Gloria uero ſit Chriſto, qui uenit ante tempus tor-

quere, ne in tremendo die, imo in æternitate torqueamur. Vere adiutor in opportunitatibus eſt, qui hic nos torquet, ut in æternum conregnemus. Sane in hoc tempore torquet iuſtos Dominus, ut mitiget eos à diebus malis. Imo & iniuſtos uult triſtitia, & contritione torqueri, ut eis peccata dimittat; ut taceat Lutherus, qui uult peccatores dæmoniacos ſine dolore, & tortura à peccatis liberari: imo uero torquentur, ut clament: et clamãt, ut indulgentiam inueniant. Et plane dignum eſt torqueri, ſi non alia cauſa, certe hac: quia tanto tempore non Dei, ſed diaboli, poſſeßio fuiſti. Pſalm. 9 Pſalm. 93

Sed uide: Torquetur Diabolus, & dæmoniacus: hic, quia Verbum Dei contempſit: ille, quia ſuam poſſeßionem, ſuumq́; atrium fortis armatus amittit. Et, quia in throno regio, ideſt ad dexterã Dei in cœleſtibus in Chriſto ſedere uidet eum, quem in ſepulchris latitare eatenus coegerat. Lucæ 11 Ephe. 1

Non uero libet diſcedere ex hoc loco, antequam illud addam, Veniſti, inquit, ante tempus torquere. *Verbum illud referri poteſt ad dæmonem, & ad dæmoniacum. Si ad dæmonem, duplex eſt ſenſus. Prior. Ante, ò Fili Dei, torquendus ſum, & expoliandus in tempore paſſionis tuæ. Cur ante illud tempus me torques? In cruce enim expoliauit Chriſtus principatus, & poteſtates, &c. Alter ſenſus: A te poſt diem iudicij torquebimur, cur nos priuas eo unico gaudio, quod habemus, dum nõ ſumus in abyſſo, libertate ſcilicet, & quòd non ſimus in cathenis:* Coloſſ. 2

Si ad dæmoniacum referatur, Senſus eſt: Volebam ego tempus hoc meæ iuuentæ, et florentioris ætatis coro-

Sapien. 5 *nari roſis: & nullum eſſe pratum, quod non mea per-
tranſiret luxuria. Tormentum uero pœnitentiæ ſerua-
bam ad ſenectam, uel uſque ad mortem. Tu uero uenis
ante tempus à me diffinitum torquere me doloribus pœ
nitentiæ. Venis igitur ante tempus torquere. quia ca-
ro nullum putat eſſe pœnitentiæ tempus, niſi quando tē
pus non eſt.*

Mitte nos in porcos. *Hinc mihi colligere uideor, ſi
cut nullus gratiā amittit, quin fere alius eam recipiat:
Apocal. 1 ita dæmon, ſi ab uno eijcitur, in alium mittitur.* Dicit
*Deus: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā.
igitur quam unus perdit, alius accipit. Ita, ſi ex uno
dæmon eijcitur, in alium inſilire permittitur. Quæris
in quē? certe in paſcētes porcos. Igitur paratus dæmoni
Lucę 6 eſt, qui indulget nimium cibo, potui, ueneri. Væh enim
Iob 21 uobis, qui nunc ſaturi eſtis. Væh uobis, qui ducitis in bo
Lucę 16 nis dies ueſtros. Væh uobis, qui epulamini quotidie ſplē
dide, induti byſſo, & purpura. Cauete, quia ruitis ma
gno impetu in præcipitium. Quid enim aliud eſt, tan-
tos ſumptus facere ad edendum, et bibendum? quam ma
gno impetu in præcipitium ruere? Vt enim pij magno
feruore, & impetu auocant ſe à carnalibus rebus, ideſt
ab occaſione cadendi: ita uos magno impetu ad carna-
lia, ideſt ad ruinam, properatis.*

*O uere miſerum ſpectaculum: pro duobus dæmonia
cis liberatis magnum gregem porcorum præcipitatum.
An non ſat eſſet duos porcos perijſſe? At plane intelligis
Matt.20.21 multos eſſe uocatos, ſed paucos electos. qui enim à dæmo
ne liberantur, ſunt ſicut botri ex uindemia remanentes.
Mich. 7 Cum totam uindemiam diabolus auferat. Sunt etiam
ſicut*

ſicut oliua, quæ, ubi excuſſa eſt arbor, manent in cacumine arboris. Iſaię 24

Sed, ſi triſte ſpectaculum eſt porcorum amiſſio, pulcherrimum eſt; dæmoniacus liber, ad pedes IESV ſedẽs. Sedet ad pedes, ut, cum Maria audiat Verbum Dei. Sedet ad pedes, ut ex eis unguentum colligat. Siquidẽ unguentum in capite Aaron deſcendit in barbam, & in oram ueſtimenti eius, ideſt ad pedes. Sedet ad pedes, ut oſtendant, non ſe altiore loco dignum reputare. Sedet ad pedes, quia, poſtquam liberaris à dæmone, nihil eſt in Chriſto tam uile, quin tu uenereris, & adores. Tam enim tibi eſt pretioſus is, qui te liberauit, ut corrigiam ſui calciamenti non uidearis ſoluere dignus. Sedet ad pedes, ut ibi humiliatus dignus ſit exaltari. nam, qui ſe humiliat, exaltabitur. Sedet ibi tunc ad pedes, qui collocandus eſt in brachijs, imo et ſuper humeros. Velut fecit paſtor ille, qui amiſſam inuenit ouem. Hactenus dictum mihi de moribus eſt. Precatum te cupio, Lector, curioſe animum appellas ad ea, quæ mihi in mentem uenerunt: forſan legiſſe non pœnitebit. Lucę 10 Pſalm. 132 Matth. 3 Lucæ 14 & 18 Lucæ 15

Arbitror ego hos duos dæmoniacos à Chriſto liberatos populos fuiſſe gentium, et Iudæorum. &, quia præcipue gentes liberatæ ſunt, ideo de eis ſpeciatim mentio fuit Marco, & Lucæ. Eiecti igitur dæmones in primitiua Eccleſia ex gentibus, & Iudæis, rogauerunt Chriſtum in porcos mitti. Hos porcos certiſſime credo fuiſſe Machumetanos, in quos dæmones inſilierunt. Quòd uero magno impetu ferantur in mare, plus uideo, quàm uellem. Video enim eos in infernũ tendere. Sed magno ſtrepitu, magno niſu, & magna copia. Totus enim mũ

dus eorum ſtrepitu plenus eſt. Quòd, ſi per mare orbem accipias, planum eſt eos contra orbem magno impetu pugnare. Sed tandem ab orbe ſunt occidendi, quando fiet unum ouile, & unus paſtor. Chriſto gloria, amen.

Ioan. 10

CAPVT. IX.

Et aſcendens Ieſus in nauiculam.

TRIBVS modis hiſtoriam hanc explicare cupio: ubi prius circa literam quatuor annotauero.

1 *Primum, quòd hi portatores paralytici, nihil ueriti ſunt, tectum alienæ domus fœdere damnumque proximo inferre: dummodo ſuum ſanarent infirmum. Imo nec timuerunt, num forſan ſua illa audacia animum Domini, qui ſubtus erat) offenderet, tanta eſt profligandæ infirmitatis cupiditas. Docuerunt nos tamen proximo eſſe ſubueniendum, cum extreme patitur: etiam cum proximi non graui nocumento. Non enim graue admodum damnum erat, tectum aperire.*

Secundo nota uſque ad Chriſtum, non fuiſſe in terra poteſtatem cauſatiuam remiſſionis peccatorum. Siquidem uetera ſacramenta non cauſabant gratiam: & ideo nec cauſabant remiſſionem peccatorum. Primus ergo cui hæc poteſtas debetur, Chriſtus eſt. Qui quam ipſe habuit principalem, ſuis diſcipulis communicauit, miniſterialem. Habet igitur Eccleſia huiuſmodi facultatem: ſed quam accepit a Chriſto.

Concilio Floren. ſub Eugen. 4

Tertio nota illud uerbum, Fili, remittuntur tibi peccata. Primum dicit fili, mox ſubdit, remittuntur tibi peccata. Vt intelligas, uerum eſſe dictum Domini: Non uos me elegiſtis: ſed ego elegi uos. Ex electione. præ Ioann. 15
deſtinati dicuntur filij: ex qua deinde prouenit remiſſio peccatorum.

Quarto ibidem nota. Illud uerbum remittuntur tibi peccata, primum ualere idem, ac ſi diceret Parata eſt tibi remiſſio peccatorum ſuſcipe eam ſi libet. Rurſum ſenſum hunc habet: fili, ego in te remiſſionem peccatorum efficio, id eſt. Ego te iuſtum facio: & quia ad remiſſionem requirebatur fides, ideo dicens Dominus, Confide fili: ſimul fecit in infirmo fidem eodem infirmo conſentiente. Hactenus litera.

Prima, quæ ſe offert explicatio hæc eſt: Hic paralyticus eſt genus humanum, quod ex peccato Adæ, paralyſin contraxit: non obedientibus uiribus noſtris imperio rationis. Hic infirmus, charus erat omnibus uiris ſanctis: qui Chriſtum præceſſerunt. Si quidem uehementiſſima charitate, eius curationem optabant. Recte igitur iacebat genus hominum, in charitate Sanctorum: uelut in lecto ubi portabatur. Si enim Deus dicit: Audite me, qui portamini ab utero meo, qui geſtamini Iſaię 46
a mea uulua, uſque ad ſenectam, ego ipſe & uſque ad canos ipſe portabo. hanc uero ſuam Deus charitatem in Sanctos illos antiquos trãſfundebat. Igitur, ſicut Deus ferebat in uiſceribus ſuæ charitatis infirmum hominum genus: ita ferebant & Sancti. Igitur baiuli generis noſtri, Sancti illi fuerunt. Cum uero hi noſſent Chriſtum ueniſſe in domum, id eſt in carnem ſuam ſtatim ab

eo contendebant, ſui infirmi ſanitatem. Porro, quia non ſat erat ad ſalutem hominum, Chriſtum audire loquentem (multa enim turba audit Chriſtum, ſed non multa ſanatur.) Ideo Chriſti domum, id eſt carnem, perfodiũt, ut per foramen infirmus ingrediatur, & ſanetur.

Dure, Lector, accipis, quòd Sancti perfoderint, & uulnerarint carnem Chriſti, qua eius diuinitas regebatur. Siquidem impij Gentiles carnem illam ſacram, tectum deitatis, uulnerauerunt. Sed nihil eſt, quòd id dici uerearis: ut enim Pater tradidit morti, & uulneribus Chriſtum, & ipſe ſe Chriſtus uulnerandum tradidit: ita Sanctorum Patrum amor, & charitas Chriſtum tradidit uulneribus. Nec enim impij poſſent Chriſtum uulneraſſe, niſi Sanctorum Patrum charitas eum ad uulnera adegiſſet. Viderunt, inquit, quem transfixerunt, & plangent eum planctu. Igitur hi ipſi, qui transfixerunt, planxerunt: at impij non planxerunt, ſed pij: ergo piorum deſiderium Chriſtum trãsfixit. Quòd apertius ſtatim dicitur: His plagatus ſum in domo eorum, qui me diligebant. Ac ſi diceret, has plagas mihi mei amici fecerunt. Amor, quem in illis conſpiciebam, uulneribus me, & cruci ſubiecit. Per foramen uero lateris Chriſti ingreßi omnes ſumuſ. Et tibi per fidem acceſſum habuimus in gratiam iſtam, ut iuſti eſſemus. Idcirco enim dicitur, Confide Fili. Quia per fidem acceſſus eſt ad iuſtificationem, ſine qua impoßibile eſt placere Deo. Nec ocioſe hi portitores generis noſtri dicuntur quatuor. Siquidem nec immerito Patriarchæ, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem ſolum, quadraginta à Mattheo numerantur. Quia quatuor numerus eſt laboris, et in-

Ioan. 19

Vide San. Thom. 3 par. q. 43 artic. 1. & Roman: 8

Iſaiæ 53

Zachar. 12

Ad Ro. 5

Heb: 11

Matth. 1

firmitatis. Porro poſt iuſtificatum infirmum oblatrant Iudæi, quaſi Chriſtus eſſet blaſphemus. Id ipſum et nūc oblatrant. At Dominus iubet nos lectum noſtrum tollere, ideſt charitatem Patrum noſtrorum imitari.

Quòd, ſi forſan non intelligis, quomodo introiuimus per apertum Chriſti foramen, & uulnus: id ita accipe, non potuiſſe nos membra corporis Chriſti eſſe, nec ab eo perfectè diligi, niſi merito uulnerum illorum.

Secunda explicatio occurrit luculentior. Chriſtus abijt in cœlum poſt aſcenſionem, uelut in ſuam ciuitatē. Erat enim ipſe de cœlo, ſicut Adam erat de terra. Porro qui infirmum portant, Prælati ſunt, & qui populi curā gerunt. Hi enim non ſolum in lecto, ſed in ulnis, & humeris ſubiectum ſibi populum ferre iubentur. Dicente Domino: Ecce leuabo ad gentes manum meam, et ad populos ſignum meum: & afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt. Et erunt reges nutricij tui, et reginæ nutricia tuæ. Igitur Sacerdotes portant oues ſuas in ulnis, & reges ſunt earum nutrices. Erit ergo Sacerdotum, & Regum munus, cœlum infodere, precibus, clamoribus, meritis, & exemplis domum cœleſtem aperire. Dictum eſt enim, Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Vim igitur inferant Prælati cœleſtibus tectis, ut infirmas oues ante Chriſti oculos ſtatuant: nec ſtatuant ſolum, ſed ſuis meritis à Chriſto iuſtificationem ouium impetrent. Vt Chriſtus uidelicet uidens Prælatorum fidem, infirmis fidem uiuam infundat, qua ab infirmitate ſurgere poßint. Signū uero ſanati infirmi erit, ſi lectum ſuum portet. Lectum eſt quies infirmi: eſt igitur charitas, & amor in-

1. Cor. 15

Iſaiæ 49

Matth. 11

firmos, & iacentes. Cum igitur lectum habes & amorem, ubi quieſcunt infirmi, ſanum te eſſe confide. Nota, quòd lectus, & amor non tibi iam ſano dicatur ſed infirmis: ſanctus enim ſibi eſt durus alijs pius. Quòd, ſi te, qui in cœlum non ſubuehunt Prælati: en ad manū ſunt portitores, qui eo te ferant. Tua enim deſideria, tuæ orationes, & clamores, infirmum te coram Deo ſtatuere poſſunt, hi ſunt, qui tectum cœli perfodiunt. Dictū

Ecclef. 35 enim eſt. Oratio humiliantis ſe penetrat nubes: non has aereas, ſed cœleſtes.

Tertia explicatio eſt: Chriſtus ueniens in mundum,

Ioan. 1 in ſuam ciuitatem uenit: dicit enim Ioannes, In propria uenit. Naſcens uero ex Iudæis, & factus ſub lege, in domo Iudaiſmi conſiſtebat. Eſt enim Chriſtus

Roman. 1 ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Habes Chriſtum in domo Iudaica.

Porro is ipſe Chriſtus (quatenus Adam nouus) ferebat nos infirmos. Sicut enim in fœlici ſorte Adam terrenus nos carnaliter tulit: ita fœliciſsima ſorte. Adam

1. Cor. 15 nos cœleſtis ſpiritualiter portauit. Vt enim in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur. Igitur paralyticum Chriſtus ferebat in corde, in ulnis, & in humeris.

Hebr. 10 Sed fieri non poterat, ut Iudaiſmo integro ſanaretur infirmus. Lex enim neminem tulit ad perfectum: & ex operibus legis non iuſtificamur. Impoßibile enim eſt ſanguine uitulorum, aut taurorum peccata munda-

Galat. 2
Hebr. 10 ri. Rumpat igitur Chriſtus legem: rumpat & Iudaiſmum. Ceſſent legalia, ut paralyticus ſanetur. Ita plane factum eſt. Cum enim rupta fuit in cruce Chriſti caro

clamauit ille, conſumatum eſt. Tunc tectum Iudaicæ domus diruptum eſt: in cuius ſignum uelum templi diſcinditur. Lucæ 23

Quia uero Chriſti carne diſciſa, diſciſóq; uelamine templi, Iudaiſmi tectum ruptum eſt, & ſimul etiam tectum cœli apertum eſt, & introitus Sanctorum patet: Hebr. 10
plane fit, ut omnes nos infirmi iam ſimus coram oculis Dei. Per Chriſti ſiquidem merita, qui eramus longe, facti iam ſumus prope, coram Deo ſcilicet. Epheſ. 2

Porro, quia merita Chriſti adduxerunt nos coram Deo, ideo ab ipſo audimus: Confide, Fili, remittuntur tibi peccata, Ideſt tuorum peccatorum remiſsio iam per Chriſtum facta eſt. Is ipſe, qui tectum aperuit, peccatorum remiſsionem meruit. Nihil aliud ſupereſt, niſi quòd tu uiuide confidas, ut ſaneru, & iuſtificeris.

Sed, ò quanto labore Chriſtus tectum aperuit; ò quanto ſudore nos ſupra legem tulit; Sane non niſi ſudore ſanguinis & tectum apertum eſt, & nos ſurſum ſublati, & coram oculis Dei poſiti O uero quantum eſt ingratitudinis, ſi paralyticus coram Deo conſtitutus, Dei ſanitatem gratis oblatam reſpuat, & contemnat.

Audiant tamē qui ſanari cupiunt, quid facturi ſint. Surge, inquit, tolle grabatū, uade in domum Surge, inquit, ne facito, quæ feciſti: ne, inquam, iaceas, ubi iacuiſti: tolle grabatum, ideſt carnem tuam, ne ad terram coniungi permittas. Vade in domum. Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Coloſſ. 3

Quartam explicationem audire ne pigeat. Venit Chriſtus in ſuam ciuitatem, ideſt in mundum, qui ciuitas Dei eſt, licet eius ciues oderant eum. Porro intrauit Lucæ 19

Lucæ 2 In domum, id eſt in Eccleſiam. In qua (ut Lucas ait) ſedet Dominus docens: ſiquidem extra Eccleſiam non eſt ſalutis doctrina. Habet hæc domus Dei tectum ſuum, id eſt has exteriores cæremonias, quæ tam ſunt neceſſariæ Eccleſiæ, quàm eſt tectum domui, et corpus animæ, & folia fructibus. Hæc enim omnia iniurijs paterent, niſi ſuis uelaminibus contegerentur.

Ad ianuam huius domus, ſiue Eccleſiæ multa turba eſt, tum infidelium, tum etiã eorum fidelium, qui ad ſpiritum guſtãdum (qui interius eſt) nondũ intrauerunt. Fœlix enim illa eſt anima, quam ſponſus Chriſtus in-
Cant. 2 troduxit in cellam uinariam, quæ non ad ianuam eſt,
Matth. 7 ſed intra domum. At, quia anguſta porta eſt, ideo turba non intrat.

Et quidem turba non modo non intrat, ſed impedimento eſt infirmis, ne intrent, et ſalutem accipiant. Multi ſiquidem turbæ diſſolutam, & laxam uitam uidentes, occaſionem accipiunt non intrandi ad Chriſtum: ad quem introiſſent, ſi omnes introeuntes uidiſſent. Quid igitur remedij, ut ſanetur infirmus? Remedium eſſet, ſi Prædicatores, quorum curæ demandatur infirmus, iam ſupra tectum aſcendiſſent, cœloq; proximi eſſent. Tũc aperirent ſacras cæremonias, docentes non ſat eſſe turbis, ſi exteriori conuerſatione Chriſtiani ſint, niſi ad ſpiritum ueniant. Plane hæc exteriora oportuit facere, ſed illa interiora non omittere.

Video: Labor magnus eſt, tectum aſcendiſſe, maior
Matt. 21 uero in tectum infirmos ſubleuaſſe. At non immerito dicit Chriſtus, Quorum fidem ut uidit, dixit, confide. O utinam tam efficacem, perfectam, & integram

haberem prædicatores fidem, ut eam Chriſtus aſpiciens, diligens, & probans, diceret populo, confide.

Porro, ſi per gratiam Dei aliquis infirmus ſanetur, ſciat ſe paſſurum contradictionem, non à turbis, ſed à ſcribis, qui cum illo etiam ex ſcripturis contendent non dum ei remiſſa peccata. Speret tamen: is ipſe, qui remiſit, fauebit.

Libet hoc unicum percontari. Quid fuit Chriſto facilius, dicere. Remittũtur tibi peccata, an dicere, Surge, & ambula? Sane, ſi expendas Dei amorem, gaudiũ in conuerſione peccatoris, ſanguinis pretioſi communicationem, & pretium, quo plus æſtimat Deus animam, quàm corpus: multo facilius dicit Chriſtus, dimittuntur tibi peccata. At, ſi expendas, quòd peccata dolore animi ſui deleuit Chriſtus, paralyſin uero plagis ſui corporis ſanauit, ut ſupra dixi: difficillimum fuit dicere, dimittuntur tibi peccata. Quæ non dimittebantur, niſi quia Chriſtus ſe adſtringebat, magno ea animi ſui dolore deleturum.

Et cum tranſiſſet. Duobus modis explicanda hæc mihi hyſtoria eſt. Primũ Matthæus erat ex populo Dei erat enim fidelis. Alioqui cum gentili Chriſtus non mãducaſſet, ut Petrus ad Corneliũ dicit. At hic Matthæus fidelis à fideli populo requirebat uectigalia, ut infideli principi ſcilicet Cæſari, pẽderet: Cæſari ſcilicet, qui princeps erat mundi. Actor. 10

Certum uero eſt, diabolum eſſe principem huius mundi, ex Domini teſtimonio dicente, Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Et Paulus uocat diabolum principem poteſtatis aeris huius, & harum Ioan. 14 Ephes. 2

tenebrarum Hic princeps ab omnibus, etiam fidelibus, tributum exigit: quæ noſtra miſeria eſt. Sane, ſi non peccaremus, tributum ille non acciperet. Sed non eſt homo,
Eccl. 7 qui non peccet: Imo ſepties in die cadit iuſtus: qui, ſi di-
Prou. 24 xerit, quòd peccatum non habet, ipſe ſe ſeducit. Peccata
I. Ioan. 1 igitur ſunt uectigalia, quæ hic princeps à nobis accipit, ſicut & bona opera Deus.

O uero nefas; non ſolum princeps hic tributa à nobis ipſe colligit, ſed etiam Publicanos habet, ſuorum uectigalium collectores. Et, ſi hos haberet infideles, nihil mirum. Nihil enim mirum, ſi tyranni illi antiqui, miniſtri diaboli, contenderent cum Chriſtianis, ut Chriſtum negarent, eumq; offenderent: ut ita peccatum Chriſtianorum dæmoni penderetur. At, quòd ſint fideles, qui à fidelibus peccata colligant, ideſt eos ad peccandum inducant: id uero grauiſſimum ſcelus eſt. Igitur publicanus eſt, qui alios cogit, ſollicitat, ſuadet, mouet ad peccandum. Pater, qui filias proſtituit: herus, qui ancillas uiolat: iuuenis, qui uirginem ſollicitat: inimicus, qui, ut de inimico uindictam accipiat, ſceleris ſibi conciliat fautores. Demum, qui furore Satanico accenſus quærit, quos à deuotione ad uitam ſecularem prouocet: hi omnes publicani diaboli ſunt. Horum perſonam geſſit Matthæus.

At in eo, quod dicit, ſe ad telonium ſediſſe, grauius ſcelus indicatur. Conſtat enim uel leuiter erudito, tres eſſe in peccato gradus, ſcilicet ire, ſtare, ſedere. Qui
Pſalm. 1 ſignificati ſunt à Dauide, cum dixit: Beatus uir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in uia peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Miſerum

*eſt, in peccatum ire, miſerius, in peccato ſtare, miſerri-
mum ſedere. Si ergo miſerrimum eſt in peccato ſedere,
quid erit ſedere in ſummo peccato (quale publicanorum
diaboli eſt?) occidere animam tuam malum eſt: munus
occidendi animas habere grauiſſimum eſt. In hoc offi-
cio gaudere, & uelut ſedere, quantum eſt nefas? Videãt
igitur principes ſeculares, uideant & qui animarum
curam habent: ſi ſuo malo exemplo publicani dæmonis
ſunt, ad eius telonium ſedentes. Iam enim aperui in
quàm horrendo ſint ſtatu.*

*Sed non eſt adeo horrendus languor, quem non præ-
cidat medicus noſter. Nullus eſt tam miſer Matthæus,
quem (ſi uideat Chriſtus) non ſanet. Mirum uero eſt,
quòd amantes oculos Chriſtus in inſignem peccatorem
conijciat. Summa gratia eſt, in tam fœtidum infer-
num reſpicere. Sed quæ non gratia à gratiæ fonte ſpe-
randa ſit? Voca igitur me, & ego reſpondebo tibi: &
tu operi manuum tuarum porriges dextram. Vt enim* Iob. 14
ea, quæ non ſunt, cum à Deo uocantur, reſpondent: Roman. 4
Ecce adſumus: ita mortui in delictis, & peccatis effi- Eph. 2
caciter uocanti Deo ad nouam uitam ſtatim reſpon- Galat. 5
*dent. Fiunt enim noua creatura. Sane, ſi Iulianus Au-
guſtus hac efficaci uocatione a Deo uocatus eſſet, reſpon-
diſſet: nec leuitatis reprehendiſſet Matthæum, qui uo-* 1. Cor. 2
*catus reſpondit: Sed animalis homo non percepit, quæ
Dei ſunt. Poteſt ſane uocatus a Deo ſic uocantem non
ſequi. Sed certo ſequitur. Si uocatur Lazarus, exibit* Ioann. 11
a monumento. Si uocatur Paulus, reſpondebit, Domi- Actor. 9
*ne, quid me uis facere? Plane libere ſequutus eſt Chri-
ſtum Matthæus, libere etiam Paulus: ſed ita uterque*

libere, ut etiam certo. Ita enim Deus in uocatione ſeruat arbitrij iura, ut nec libertatem auferat arbitrij, nec uocans à uocatione fruſtretur. Elegãter Ariſtoteles: Omnia rei ſibi cognatæ inſitum deſiderium habent. Cum ergo efficax illa uocatio Dei uocatum faciat diuinum, facit etiam ſequacem rerum diuinarum. Quid uero diuinius Chriſto uocante? Vocatus ergo Matthæus ſequitur. Nec modo ſequitur, ſed grande ſuo uocanti conuiuium facit. Cui tamen interſunt alij publicani conuiuæ.

Imo uero ea ratione grande conuiuium fuit, quia fuere publicani conuiuæ. Nullum cibum lautiorẽ Chriſto appones, quàm publicanos, ſi conuertantur. Fameſcebat Chriſtus, cum in prædio Samariæ ſedebat ſuper

Ioan. 4 fontem, adferunt ei cibos diſcipuli, renuit ille. Cur ieiunus cibum reijcit? quia ſatur erat ex lautiſsimo conuiuio. ait enim, Vos comedite, meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem Patris. Eſt autem Patris uoluntas publicanorum, & meretricum ſanctificatio. Horum igitur ani-

1. Theſ. 4

Actor. 10 mas edere conuiuium grande Chriſti eſt. Nam Petro dicitur, Occide, & manduca: ille uero uidens uiperas, & ſcorpios, (uidelicet publicanos, et meretrices) cibum reijcit. Sed Domini mandato intelligit, quàm eſſet epulum generoſum, ſi publicanus munus ſuum dimittat, ut ſic muneri mortuus à Petro manducetur. Sane, ſicut nobis ditiſsimum conuiuium eſt Chriſtus in Euchariſtia: ita & nos Chriſto nobile ſumus conuiuium, ſi peccata dimittamus.

Vide uero, ſi Dominus moriens gaudet eſſe inter latrones, ut uel unum in fame ſua, & ſiti manducet: quanto potius gaudebit eſſe inter publicanos, ut plures ex eis

manducet. Hoc eſt illi conuiuium pinguium medullato rum: de hoc conuiuio dicitur: Manducauerunt, & ado rauerunt omnes pingues terræ. Pingues, et diuites erant publicani, manducant cum Chriſto: ideo adorant Chriſtum, & manducantur à Chriſto. Iſaię 25 Pſalm. 21

Porro gaudenti Chriſto, quòd non unum prodigum filium, ſed multos reciperet, perſtrepunt Phariſæi. Ah nullum eſt opus Chriſti, cui non obganiant Scribæ. Circuunt ſcribæ mare, & aridam, ut unum faciant proſelytum. Chriſtus uno conuiuio multos facit: & inuident illi. Auertat à nobis Dominus Phariſaicum ſpiritũ, ne, cum uidemus aliquem ad ſanctimoniam uocari, ſtatim eius conuiuium amarore reſpergamus. Matth. 23

Reſpondet uero Dominus: Non eſt opus ualentibus medico. *Ideſt non ueni ego medicus hos ualentes, & ſanos uocare. O rem uehementiſſime timendam: ualentes Scribæ, & Phariſæi literis, & lege turgentes, ſanctitatis ſpecie beati, hi non uocantur à Chriſto. Cur tandem? quia adeo ſanctos ſe eſſe exiſtimant, adeo putãt ſe ſibi ſufficere, ut iuſtitiæ Dei non ſint ſubiecti. Quàm paucos ex his uideas ſpiritu feruentes, orationi inſtantes, neceſſitatibus aliorum communicantes. Addit Dominus rem uehementer lætiſſimam:* Sed male habentibus. *Vbi percontor, cur Dominus tam lubenter inter male habentes uerſatur? Cur tympanum, & ſimphonia in prodigi inuentione paratur? Cur conuiuium eſt, cum Magdalena reparatur? Cur adeo gaudet, cum perditam ouem, & drachmam reperijt? Cur plus gaudet de una ouicula inuenta, quàm de nonaginta nouem, quæ non eguerunt medico? Sane gaudium ma-* Roma. 10 Roman. 12 Lucæ 15 Lucæ 7 Lucæ 15

gnum eſſe debet, cum Deus nouum condit mundum? imo cum uelut nouum quendam condit Deum. Quid emim aliud eſt uir, ex iniquo factus iuſtus: quam noua creatura, nouus mundus, & uelut nouus Deus? Gaudium eſt Chriſto peccatum deſtruere: miſerum è tanta miſeria eripere: diabolum uictorem deijcere: regnum inferni labefactare. Gaudium eſt, quòd natus ſit Chriſto filius, & frater: cui Chriſtus opes, & regnum communicet. Gaudium denique eſt, quòd diuina bonitas, patientia, & longanimitas adeo ſplendeat: ut dignum cœli regno efficiat, eum, qui in æternum erat inferno dicatus.

Galat. 6

Pſalm. 82

Et hic eſt ſenſus acutus eius loci: Miſericordiam uolo. Hanc, ſcilicet, qua tantus peccator, qualis Matthæus, in tantum euaderet Chriſti regni conſortem. Sacrificium uero ſine hac miſericordia, id eſt, ſine animo charitate pleno renuit Dominus. Præceſſit lex, & ſtatus ſacrificiorum, ſucceſſit lex miſericordiæ. Lex noſtra lex gratiæ eſt, & miſericordiæ. Igitur non uult Deus Phariſæos, qui ad legem ſacrificiorum ſpectabant: ſed Matthæos, qui ex lege miſericordiæ erant. Subindicat ergo Dominus Phariſæis, iam legem eorum abrogari, nouamq́; ſuccedere.

Secundo, explicari poteſt hæc hiſtoria, de quouis noſtrum, id eſt eorum, qui in uia Dei ſe credunt ambulare, cupientes Deum mortali crimine nulla ratione exaſperare: at nihilominus publicani ſunt, mundo, & carni, & diabolo, tributa ſoluentes, idq́; ex populo Dei. Populus Dei ſunt intellectus, uoluntas, memoria, uiresq́; hominis pij. Quòd, ſi pius homo (qui mortalia cri-

mina mauet) ex alia parte honoribus, diuitijs, & delicijs acquirendis incumbit: apertum eſt, quàm cogat intellectum de uanis hiſce cogitare, memoriam tractare, uiresq́; omnes quærere terrena illa, quæ cupit. Id uero an non eſt ſtipem à populo Dei exigere: ut dæmoni ſoluas? O quàm erit grande Chriſti opus, ſi ex hac menſa negocia mundi perſtrepenti: ſi ex hac ſeſſione tepida, ſurgas: &, relictis omnibus, ſequaris unice Chriſtum.

Tunc uere fit in tua anima conuiuium: cum te tuaque omnia Deo tribuis in cibum: tunc erit lætitia grandis in corde: cum omnia interiora tua dicent: Domine, quis ſimilis tibi? eripiens pauperem de manu fortiorũ eius, & ex uſuris, & iniquitate, redimens animam. Tunc igitur comedet Chriſtus ex tota mente tua, ex tota anima tua, ex tota memoria tua, & ex totis uiribus tuis: quæ omnia prius mundo tributa pendebant. Pſalm. 34 Pſal. 71 Deute. 6

Adduces etiam tecum alios publicanos. Nullus enim adeo uiuide, & efficaciter, peccatores ad Chriſtum adducit: quàm is, qui totus ſe Deo reſignauit, & cum, quo Chriſtus conuiua eſt. Reliqui prædicatores loquũtur myſteria Euangelij, ex auditu, & lectione librorũ: at, qui Chriſto in ſuo corde parauit conuiuium, loqui ut detur experta: & quæ uelut contrectauit de uerbo uitæ. adducit igitur Chriſto Matthæus publicanos. 1. Ioan. 1

Non deſunt tamen Phariſæorum obtrectationes. Sunt equidem tot chariſmata, et dona: quibus Chriſtus conuiuam ſuũ replet: ſunt tot reuelationes, quibus eius intellectum illuſtrat: tot ignes, quibus eius affectum inflammat, tot deliciæ, quibus eius guſtum oblectat, ut cum tanta dona Theologiſſimi quidam in uiro ſimplici

(Chriſti tamen conuiua) ſentiunt, uelut obmurmurant: cur illa dona uilibus hominibus communicarit Chriſtus: non uero ſapientibus, de ſua ſapientia turgentibus? Atqui Deus hoc eſt ingenio, ut, cum ſimplicibus
Prouer. 3 ſit ſermocinatio eius. Sapientiam uero ſapientum, & prudentiam prudentum ſuperborum reprobet. Qui
1. Cor. 1 enim uult ſapiens eſſe inter uos, inquit Paulus, ſtultus
1. Cor. 3 fiat, ut ſit ſapiens. Alioqui Chriſtus Patrem ſuum con-
Matth. 11 fitetur, quòd abſconderit conuiuia ſua à ſapientibus, & prudentibus, reuelaritq́; ea paruulis. Venite, inquit, ad
Eodem. me (non ſapientes, & prudentes) ſed qui laboratis, & onerati eſtis. Hi enim onerati, & laborantes opus habẽt medico: non uero ualentes illi: quamuis ſapientiſſimi, et prudentiſſimi.

Vbi precor te, Lector, aduerte: Solet Chriſtus ſuis paruulis tam admirabile lumen infundere, ut illa cha-
Petri 2 ritate uideant maculas ſuas, infirmitates, & defectus. Quos ubi uident, ardentibus uotis ſe Chriſto ſanandos offerunt. Et, ut illi ardenter ſanitatem cupiunt: ita Chriſtus efficaciter impartitur, &, cum ſanis iam amice, iucundiſſimeq́; uerſatur. Reliqui uero lucem illam cœleſtem non habentes, (ut qui tepide uiuant) ſuos non agnoſcunt languores. Nec enim habent lucem, qua ſuum
Ierem. 17 cor prauum, et uix cum luce ſcrutabile ſcrutentur: Ideo ſanos ſe credunt. Quia, quos habent, languores non uident: atque propterea Chriſtum non aduocant, ut languoribus medeatur. Hoc eſt quod Dominus ait: Non habent hi opus medico, ſed illi. Quo enim quis ſaniorem ſe reputat, infirmior eſt: & quo infirmiorem ſe uidet, ſanitati uicinior eſt.

Addit

Addit Dominus: Miſericordiam uolo. *Vnde illa mihi regula inferri uidetur: Nullum eſt opus Chriſto gratius, quàm occaſiones quærere, quibus animas Deo ueneris. Hanc miſericordiam hic commendat, conuiuijs etiam intereſſe: ut inde publicanos e peccatis ad ſanctimoniam traducas. Munus ergo Chriſti fuit: quauis occaſione animas Deo dicare.*

R*urſum, quòd ait:* Miſericordiam uolo, *uidetur mihi eundem habere ſenſum, cum illo uerbo Paulli: In dilectione proximi tota lex inſtauratur, & comprehenditur. Idem ergo eſt miſericordia: quam Deus uult; & amor proximi, ſine quo reliqua deſpiciuntur.* Roman. 14

R*urſum collige, eos, qui Chriſto recens adhærent, ferendos eſſe non obiurgandos Hactenus.*

Tunc acceſſerunt ad eum. *Licet ſancti locum hunc ſancte explicarint: dubius adhuc uideri alicui poterit. Primum enim: Si ipſe ſponſus ieiunat, cur & filij ſponſi, ipſum imitantes, nó ieiunent? At Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus. Secundo: Sponſus nunquam eſt a nobis auferendus: manet ſiquidem in Sacramento. Et, qui ſponſum per peccatum amittit, ille ieiunare non curat. Si uero conuertitur ad ſponſum iam eum habet: cur ergo ieiunet? Tertio: Nos ſumus ſponſi filij, & per eius gratiam fratres: cur ergo nobis ieiunium indicat Eccleſia? Quarto: Plane Apoſtoli utres erāt ueteres, & tamen ſpiritus eis commiſſus eſt nouus. Quinto: Imo uidetur congruentiſſimum, committere ieiunium homini ueteri, ut renouetur. Sexto, Equidem non uidetur congruum ieiunium homini nouo. Cur enim innocentem, & iuſtum affligas? Septimo.* Matth. 4 Matt. 28

Igitur male facit eccleſia, promiſcue committens ieiunium nouis, & ueteribus hominibus.

In re hac grauiſsima notandum eſt, longe diuerſum fuiſſe ieiunium priſcis illis patribus, quàm nobis. Illi, cum ieiunabant, exterminabant facies, ſaccus ſe in-
Luc. 10 *duebant puluere caput ſpargebant. Iuxta illud, Olim in cilicio, & cinere pœnitentiam, id eſt, ieiunium egiſſent. Vide Iudith. 8. Ioelis. 2. Ionæ. 3. fiebat igitur hoc ieiunium, a Iudæis in fletu, & planctu exteriori, ſignificantibus amaritudinem interiorem. Iam planum eſt, non conueniſſe tale ieiunium Apoſtolis, de ſuo Meſsiha reperto lætiſsimis: de eius familiaritate gau-*
Luc. 10 *dentibus, de certitudine, quòd eſſent ſcripti in libro uitæ ſecuris.*

Alterum ieiunium eſt Chriſtianum, quòd licet corpus deprimat: mentem tamen eleuat, & licet uires corporis auferat: uirtutes tamen animo largitur, & pra[illegible]. Eſt igitur ieiuniũ, quo corpore ieiuno, anima ſatur eſt. corpore triſti, anima eſt lætiſsima.

Secundo, Lector diligentiſſime nota, & diſtingue tria tempora. Prius, ab Adam ad Chriſtum: ſecundum a Chriſti aduentu ad Spiritus ſancti deſcenſum. Tertium, inde ad ſeculi finem. In primo tempore ieiunium res erat uetus, triſtis frigida, & inſipida. In ſecundo, ieiunium uinum erat: ſed nouum, id eſt, muſtum. Pannus erat, ſed rudis & aſper. Hoc enim ſignificat pannus rudis: Racos agnaphon. Id eſt pãnus exiẽs a textore, nondum datus fulloni. In tertio, ieiunium factum eſt uinum coctum: &, quod bibi conueniat, factumq; eſt pannus, ſua ruditate, & aſperitate amiſſa,

blandus & mollis.

Forſan non intelligis cauſam eorum, quæ dixi. eam igitur accipe: Lex uetus non dabat ſpiritum, nec uires ad implenda ſua præcepta. Igitur legale ieiunium ex ſe, carebat calore ſpiritus, uirore & alacritate uirili: res erat frigens, & inſuauis. erat igitur uelut acetum, Porro cum Chriſtus uenit, omnis aſperitas uirtutum cœpit emolleſcere, & omnis inſuauitas uelut muſto efferueſcente, remoueri. Quia tamen nondum ſpiritus erat datus, ideo nondum uirtutes amiſerant omnem frigiditatem et aſperitatem. Igitur in tertio tempore, ubi ſpiritus eſt datus, quia IESVS eſt glorificatus, ieiunium, afflictio, perſequutio flagella, crux, & mors ex muſto, uinũ facta ſunt: & ex rudi panno, & aſpero (uelut fullonis Chriſti opera) in mollem, & generoſum reddita ſunt. Ioan. 7 Malac. 3

Iam nunc, quàm diuine Chriſtus, et quàm quadrãter reſpõdit? Vinum, inquit, uetus, (imo ſubacidum potius (conuenit utribus ueteribus: Quales homines fuerunt in lege ueteri, quando non erant per ſpiritum renouati. Muſtum uero nõ conuenit ueteribus utribus, id eſt, diſcipulis meis: donec enim per Spiritus ſancti diſcenſum renouentur, ueteres ſunt. Venient dies, quando ablato ſponſo, ueniet Spiritus ſanctus: quando uinum iam efferbuerit: tunc ſicut uinum nouum erit: ita & utres noui erunt. Conueniet igitur uinum utribus. Seruate ergo res temporibus ſuis: uetera ueteribus accommodate: muſtum cuſtodite donec efferbuerit: & pannum, donec perficiatur. Cum uero & pannus fuerit perfectus, & uinum potabile: Eccleſ. 3

tunc hominum uſui concedetur.

Arbitror hac explicatione propoſita omnia argumẽta ceſſare.

Ad primum: Sponſo ieiunante ieiunabunt etiam eius filij: cum ieiunium illis conuenerit. Nam ex Ariſtotele, muſtum pueris non eſt dandum.

Ad ſecundum reſponſio eſt uehementer annotanda, hæc uero eſt: Homines Iudæi, quamuis ſanctiſsimi erant tamen ut res ueteres ex lege ſua. Contra, homines Chri- ſtiani (licet ſceleſtiſsimi) noui utres ſunt ex lege Chriſtiana. Explicatur id ex Paulo, qui inquit: Iudæi ſecundum Euangelium, inimici Dei ſunt: ſed ſecundum electionem chariſsimi, propter Patres. Iudæi igitur, qui propter infidelitatem, ſunt inimici Dei, ijdem propter Patriarchas ſunt chariſsimi. Ita ergo Chriſtiani ex ſuis moribus, ueteres, & abominandi: propter Chriſtum tamen, & Euangelium, & gratiam in nos effuſum, ſunt utres noui, & propterea obnoxij ſunt ad ieiunandum, non ieiunio ueteri, ſed ieiuno Chriſtiano. Non ieiunio in triſtitia ſeculi, quæ mortem adducit: ſed in ea triſtitia, quæ eſt ſecundum Deum: quæ pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Per hoc ad tertiũ. Ita eſt, filij & fratres ſponſi ſumus: ſed non eſt nobiſcum corporaliter Chriſtus, ideo ieiunemus: ſed nouo ieiunio.

Roman. 11

2. Ad Corint. 7

Ad quartum: id habet Spiritus ſanctus, ut, cum ingreditur ueterem utrem, eum renouat. Vt enim ingreſſus utrem mortuum, & fœdum; facit uiuum & pulchrum: ita ingreſſus ueterem, nouum facit.

Ad quintum dictum eſt, nos (licet peccatores) non

eſſe ueteres. ſed nouos utres.

Ad ſextum. Imo ieiunium nouo congruit homini: ut homine exteriore corrupto: qui interior eſt, in dies renouatur. Quanto enim, qui exterius eſt, crucifigitur, & mortificatur (modo ſit rationabile obſequium) tanto, qui interius eſt incraſſatur, & dilatatur. 2. Cor. 4 Roman. 12

Ad ſeptimum, ſicut ad quintum, reſponſio eſt.

Indigne hinc diſcederem, niſi multa, quæ reliqua ſunt expenderem. Primum, Dominus comparat nos ueſtimento. Quia Phariſæis reprehendentibus: cur Apoſtolis non indiceret ieiunium, reſpondet: quia ueſtimento ueteri non conuenit additio panni rudis. Igitur Apoſtoli, & omnes homines ueſtimenta ſunt. Vetera quidem in ueteri lege, noua uero in noua. Iam id explicatione indiget. Cuiuſnam ſumus ueſtimenta? Si diceretur, quòd Chriſtus eſt ueſtis noſtra: id planum eſſet, quia, ut factus eſt cibus noſter: ita factus eſt indumentum, dicente Apoſtolo: Induimini Dominum IESVM Chriſtum. At difficile eſt noſſe, quomodo nos ueſtes Dei ſimus. Sed equidem ſecundum Paulum: Nos eramus tenebræ: nunc autem lux in Domino. Si lux ſumus, profecto Deus eſt amictus lumine ſicut ueſtimento. Et plane ratione qua ſumus domus, & templum Dei: ſumus etiam ueſtes Dei. Imo uero, quo intimius, & propinquius nos ſibi Deus adiungit: hoc merius nomen ueſtis, quam domus habemus. Veſtis enim propinquior eſt, quàm domus. Quid moror? ſi nos corpus eius ſumus: quid mirum, quod ueſtes etiam ſimus? Ergo, ut uirum Chriſtianum, Chriſti mores ſeruantem, hominem dices Chriſto ueſtitum: ita & dices, Ioan. 6 Roman. 13 Epheſ. 5 Pſalm. 103 1. Cor. 3 Rom. 10

Chriſtum quendam eſſe, homine indutum. Vt enim nos
1. Ioan. 4 ſumus in Chriſto: ita eſt Chriſtus etiam in nobis.

Secundo comparat nos Dominus uteribus: ſiue enim
in lege ueteri, utres eramus: ſed ueteres, ſiue in lege no-
Pſalm. 118 ua, noui quidem, utres tamen ſumus. Agnouit hoc Da-
uid, cum dixit: factus ſum ſicut uter, in pruina. Vo-
cans ergo nos Dominus utres primum admonuit: quòd
mortui fuerimus: trahentes originem ex animali mor-
1. Cor. 15 tuo, ſcilicet ex Adam: in quo omnes mortui ſumus, ſi-
cut utres ex pellibus animalium mortuorum conficiun-
tur. Admonuit etiam: quòd, ſicut utres, nunquam
uento carent: niſi cum pleni ſunt: ita & uita noſtra
Iob 7 uentus eſt. Et caput noſtrum ſuperbiæ uento ſemper
eſt plenum, ideo ſtipulis ſumus leuiores. Admonuit ter-
tio, quòd, ſicut utres, ex ordine ſuo, ad uinum recipiẽdũ
facti ſunt: ita & nos non quieſcamus donec impleamur
Act. 1 uirtute ex alto. Admonuit demum, quòd, ſicut uter ha-
bens uinum, non ex ſe habet. ita niſi aliunde impleamur,
uacui erimus.

Tertio comparat Dominus ieiunium aſſumento.
Iam cauſam expectas. nota primum, quòd uerbum aſ-
ſumentum (, quod Grecis eſt epiblima (potius ſignificat
adiectionem, & additionem: quàm ueſti detritæ pan-
num aſſutum. Cum igitur Chriſtus, ieiunium uocauit
adiectionem, ſignificauit uitam Chriſtianam ex fide &
charitate conſtare. Ieiunium uero, & eleemoſy-
nam eſſe, quædam adiecta: &, uelut aſſuta huic uitæ
Chriſtianæ. Veſtis igitur nuptialis coccinea, & ex biſſo,
bis tincta, fides & charitas eſt. Huius ueſtis polymita
Geneſ. 37 et talaris, limbus, & uelut ornamentũ eſt ieiunium.

Corporalis ſiquidem exercitatio, ad modicum utilis eſt. Videlicet utilis eſt, ad ornamentum, ſed pietas, quæ eſt integra ueſtis, ad omnia ualet. Quæ ergo mens ieiunijs, non uero charitati intenta eſt, ea ſane de ora ueſtimenti non de ueſte lætatur. At contra, decor filiæ regis eſt ab intus, in ueſte interna. Licet ea ueſtis interna fimbrias habeat aureas: opera ſcilicet exteriora. Hæc enim oportuit facere: at illa præcipua non ſunt omittenda. i. Timo. 4 Pſalm. 44 Matth. 23

Quarto comparauit ieiunium uino. Et quidem ſi primam rerum faciem ſpectes, nihil uidetur uinum cum ieiunio conuenire. Imo potius ieiunium abſtinet a uino, & ſi in adducta de utre parabola perſiſtas: uinum iniectum utri, utrem implet: contra, ieiunium homini adiunctum: hominem extenuat. At uide Chriſti prudentiam, ne Chriſtiani ieiunia horreſcerent: ea uinum dixit eſſe. Et, quia mentiri non potuit: eo ipſo, quo ieiunium dixit eſſe uinum, fidem ſuam obſtrinxit: id facturum ieiunium in mentibus noſtris. quod facit uinum in corporibus noſtris. Et ita canit Eccleſia, qui corporali ieiunio mentem eleuas. Quaſi dicat, mentem extra ſe abducis: ac ideo inebrias. Addit Eccleſia, uirtutes largiris, id eſt, uires largiris (ſunt uirtutes animo, quod uires corpori.) Igitur ieiunium eſt abſtinentia a uino in corpore: & eſt uinum ipſum in mente. Vt nunquam Chriſtianus queri poſſet de Chriſto. Sicut enim relinquens domos aut fratres: centuplum recipit in hac uita: ita, qui uinum relinquit in corpore, uinum centuplum recipit in mente. Matth. 19

Quinto comparauit ſe ſponſo. Quod prius Baptiſta Ioan. 3

2. Cor. 11 teſtatus eſt, & poſtea Paulus, cum dixit: Deſpondi uos uni uiro. Si Chriſtus ſponſus eſt, & anima noſtra ſponſa eſt: eos amores, delicias, teneroſq; amantium affectus, a Chriſto anima expectet, quæ reliquæ ſponſæ a ſuis corporalibus ſponſis ſolent. Neque enim ficte ſponſum ſe Chriſtus dicit. Hos Chriſti, & animæ blandos affectus, cantica canticorum deſcribunt. Sed audi nunc deſponſorum conditiones. Sponſi, unius generis ſunt. Neque homo cum angelo, aut cum bellua deſponſatur. Secunda ſponſa dotem adducit. Tertia, propria corpora ſibi

1. Cor. 7 mutuo tradunt. Neque enim uir habet poteſtatem ſui corporis, aut mulier. Quarta generat ſponſus, materiam fœtui fœmina ſuggerente. Quinta, ſponſorum bona ſunt communia. Curat tamen ſponſus rem familiarem: contra, ſponſa ſponſi filios curat. Sexta, hæreditatem ſponſi, eius filij adeunt: nobilitatem, genus & arma ſortiuntur.

Quis uero eſt tam ſaxeus, qui has in Chriſto ſeruatas conditiones, non ſtupeat, non exoſculetur, et adoret? Ergo quia Verbum Dei nobis erat natura diſsimile, homo factus eſt: ut deſponſatio inter homogeneos coaleſceret. Tertia: Dos uero, quam nos Deo attulimus, abyſſus miſeriarum fuit, ſcilicet infirmitates noſtras, quas ipſe tulit, & languores, quos portauit. Tertia: Iam uero,

Eſaiæ 53 utinam ſicut ille ſe nobis dedit: ita quiuis noſtrum ſe illi donaret. Puer enim natus eſt nobis, & filius datus

Eſaiæ 9 eſt nobis. Iam ſe ille dedit: expectat, ut uicem illi rependamus. Porro non miraris Deum eſſe tuum?

Ioann. 3 Ita plane dilexit Deus mundum: ut mundo unigenitum ſuum daret. O ſi totus me illi traderem, o ſi

nullum ius in me ipſe haberem: o ſi non ego in me, ſed uiueret in me Chriſtus. Quarta: Generat Chriſtus per prædicatores, per patres, & per alios uiros bonos, qui prædicationem Chriſto ſuggerunt, ſicut fœmina fœtui materiam ſubminiſtrat. Quinta: Reliqua ut clara: ita ſtupenda. Et quantum ueritatis habent, tantum uerecundiæ incutient, quòd adeo nos pauperes exiſtimamus, cum adeo diuites ſumus. Sexta denique, Si nobilitatem, & arma ſponſi ſortimur: arma uero Chriſti crux & mors, et ignominia. Vide, an hæc arma Chriſtiane uelis? Vide Chriſtiane, an hic ſponſus, ſponſus ſanguinum ſit. Angelus enim ipſe eſt, gladium habens: quo in circunciſum occidere uult. Vide igitur ne incircunciſa anima tua ſit. Vt enim amat hic ſponſus pios: ita contra impios ſæuit. Certumque tibi ſit, quòd ſi Chriſtus nunc ſponſus ſanguinum tibi fuerit; ſponſus pacis in poſterum erit: id eſt ſi propter Chriſtum te nunc circuncidis, plena in futurum pace frueris. Galat. 2 Exod. 4

Hæc illo loquente ad eos &c. Fateor cum ſanctis Patribus locum hunc intelligi de gentilitate: quæ ſanitatem puellæ, id eſt, Synagogæ præripuit. Ita enim prodigus ille filius ſtollam, & uitulum ſaginatum, fratri in agro laboranti, eripuit. Et ita Centurio ille ſanatur, Domino in cruce moriente: quaſi dicas a fimbria, & ultimo uitæ Chriſti ſanatum. Sed ſanato Centurione uenit Ioſeph ſero, petens corpus IESV. Veniet, ſcilicet ſero Iſrael, petens fidem. Sanabitur ergo ſynagoga aſtantibus Apoſtolis, & parentibus. Quia propter Apoſtolos, & Abraham, & Sara (eorum, ſcilicet Lucæ 15 Ioan. 19

interceſſione) Iudæa ſanabitur. Dicit enim Paulus Iudæos inimicos Deo propter Gentiles, amicos tamen
Roman. 11 propter Patres.

Verum animus eſt non iam de Synagoga loqui, ſed de moribus noſtris. Princeps ergo Synagogæ, ſeu Eccleſiæ eſt Papa, eſt etiam quiuis Prælatus, imo & quiuis Pater familias, eſt princeps Eccleſiæ, quæ in domo
Roman. 6 ſua eſt. Celebre enim eſt Paulo, cuiuſuis familiam fidelem Eccleſiam appellare, et ideo pater familias Iairi uicem habet. Porro cuiuis Prælato familia eſt iam iam moritura, aut certe mortua. Præſertim diebus noſtris, cum antiquus ille rigor, & uigor Eccleſiæ perijt. Cum omnes in lecto diuitiarum, & deliciarum iacemus, maxime qui Eccleſiaſtici ſumus.

O Vtinam Prælati omnes Eccleſias ſuas ita iacere uidentes, Iairi eſſent, gemitus'q;, & clamores effunderent, ut Dominus dignaretur curare Eccleſiam illis commiſſam. Verum eſt, quod multi nuncij ueniunt, dicentes iam mortuam eſſe, ideſt: Multi uiri boni dicunt, rem iam eſſe deſperatam. Nec eſſe remedium Eccleſiæ iacenti. Sed beatus erit Prælatus, ſi perſeuerauerit. Collige ergo primũ, quàm debeat quiuis Prælatus pro ſua Eccleſia clamare, adorare, & procidere. Secundo, quod non procidit, niſi Iairus, ideſt illuminatus. non enim angitur à ſollicitudine ſuæ Eccleſiæ, niſi quem Deus illuminat. Tertio, tantum apud Chriſtum Prælati clamorem ualere, ut propter eum ſanare eius Eccleſiam uelit.

Porro, quia difficillimum eſt ſanari communitates, et populos, interim quòd hos Dominus ſanare uenit. mu-

lier, ſanguinis fluxum patiens, ſanitatem recipit. Huius mulieris nomen, & genus, & patria tacetur. Id ſolum dicitur, quòd erogauerat ſubſtantiam ſuam in medicos: ac ideo pauper erat. Ita plane uiles, ignobiles, & paupe-res ſunt, qui ſanitatem præoccupāt. Vt uerum ſit, quod Roman. 4
uocat Dominus ea, quæ non ſunt. Et item, non multi ſa- 1. Cor. 1
pientes inter uos, nec multi nobiles: ſed infirma mundi elegit Deus, & ea, quæ non ſunt.

Secundo: Languorem fœmina dicit textus fuiſſe, ſanguinis fluxum. Et, quia in ſacra Scriptura in ſanguine eſt uita, & anima: ſi ſanguis continuo fluebat, uita etiam fluebat. O rem miſeram: uiuimus, uita exeunte, & pereunte. Hoc quippe eſt diſcrimen iuſtorum, & iniuſtorum. Iuſtis uita manet, & manet in æternum: habent enim uitam in ſe manentem. Quia, ſicut ſuper Chriſto erat ſpiritus, ideſt uita manens: ita etiam ſuper Ioann. 1
Chriſtianis. At iniuſtis ſua uita, & ſuum eſſe non manet, ſed continuo in puteum damnationis dilabitur. Sicut enim eſſe corporis noſtri continuo deteritur, & in puteum mortis uadit: ita & eſſe iniuſti continuo in infer-num proficiſcitur. Sicut aqua enim dilabitur ſuper ter- 1. Reg. 14
ram, non ad cœlum, ſed ad infernum.

Tertio: Iam quòd ſubſtantiam ſuam in medicos erogauerat, & deterius habebat, id indicat: Quòd, licet omnia bonum, ac fœlicitatem appetant: & in ea inquirenda res ſuas conſumant, deterius ſemper habent, donec incidant in medicum uerum. Imo uero nullus amicus, nullus liber, nulla lex languorem tuum ſanabit: Imo (ut Paulus dicit) lex, occaſione accepta, per man- Roman. 7
datum, irritauit me, ac perinde occidit. Deterius ergo

habere me fecit. Cum enim ueniſſet mandatum, peccatum reuixit.

Quid uero ſit, quòd ab annis duodecim languerat, dicemus forſan poſtea.

Quarto: Cum ergo audiſſet de IESV, dicebat intra ſe. *Niſi audiſſet de* IESV, *non fuiſſet ſana. Sanè olim poterant ſanari, qui nõdum audierant de* IESV:
Matth. ult. *at, poſtquam Deus dedit* IESV *omnem poteſtatem ſuper cœlum, & ſuper terram, nemo ſaluari poteſt, niſi audiat de* IESV. *Pater enim omne iudicium dedit Fi-*
Ioann. 5 *lio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant & Patrem. Vt ergo nemo ſaluatur, niſi honorificans Patrem: ita nec ſaluatur, niſi honorificans Filium. Quem*
Roman. 3 *propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine*
Marc. ult. *ipſius, extra quam fidem nulli ſalus æterna contingere poteſt.*

Quinto: Porro quod illa dicebat intra ſe, elegantiſſime indicat, quòd Chriſtiana negocia intra aguntur. Fruſtra contendes, niſi dicas intra te, Quid prodeſt ad
Ioann. 6 *ſacrificia conciones, & confeſſiones uenire, niſi dicas intra te? Vt enim Deus eſt ſpiritus, & non caro: ita ſpiritus uiuificat: caro ſine ſpiritu non prodeſt quicquam. Si ſpiritus tuus languet, ſpiritus quæret medelã: alioqui*
Iſaiæ 29 *tibi dicetur, populus hic labijs me honorat, cor uero eorum abeſt à me.*

Sexto: Dicebat uero mulier. Si tetigero tantum fimbriam. *Hoc habet diuina uocatio, & hoc efficit, ut uocatus optet, ſummum ſuum coniungi uel infimo Dei. forſan oſculata eſt hæc mulier fimbriam, ſicq; ſummum ſuum iunxit infimo Chriſti. Idem uidebis in filio*

prodigo. Fac, inquit, me ſicut unum de mercenarijs. in Lucæ 15
domo primum eſt pater, uxor, filij, pueri, ſerui, ultimo
mercenarij. & prodigus non audet dicere, Fac me mer
cenarium. ſed ſicut unum mercenarium. Vides humili-
tatem. Ita & Magdalena capillis ſuis tergebat pedes Lucę 7
Chriſti. Humiles igitur ſunt, quos Deus ſaluat, & diui Pſalm. 17
norum reuerendiſſimi.

Sed age, audi unum aliud. Veſtis Dei eſt caro ſua.
carnis fimbria mors eius eſt, in qua tintinnabula ap- Hebr. 12
penſa ſunt melius clamantia, quàm Abel. Hic enim cla
mat ad uindictam: at mors Chriſti clamat, ignoſce il-
lis. Sunt etiam appenſa malogranata ſignificantia ni- Lucę 23
miam illam charitatem, qua in fine dilexit nos. Igitur Ioann. 13
anima, quæ ſanari uult, tangat hanc Domini mortem.
Quæris, quomodo tanget? Reſpondeo: Tangat ſacra-
menta Eccleſiæ, in quibus mors, et paſſio Chriſti (uelut
in uaſe) continentur. Hæc ſi infirmus tangit, ſanatur. Di
cunt enim Theologi: Sacramenta ex attrito, ideſt infir-
mo, facere contritum, ideſt ſanum.

Nec dubito, quin Chriſti mors, etiam cogitata, ideſt
quam cogitatione deuota tangimus, præſentiſſimum lan
guoribus noſtris afferat remedium.

Septimo: Sed quid ſibi uult id, quod mulier dicit: Si
tetigero tantum? Certe, quia uotum recipiendi Sacra
mentum non ſufficit ſanare, niſi tangas, & accipias, ſi
potes. Rurſum non dicit, ſi diſſuero, & inſpexero fim-
briam: ſed ſi tetigero reuerenter, & deuote. Sane Theo-
logus, ſcrutator Sacramentorum, non tangit ea, ut ſane
tur: ſed diſſuit, & retegit, ut contempletur: ideo non ſa
natur, niſi ea reuerentia illa tangat, qua fœmina Chri-

ſti ueſtimenta tetigit. Rurſum, ſi tetigero tantum, non etiam compreſſero: mali enim ſacerdotes tangunt, comprimunt, conſpurcant.

VIII. *Ait uero Dominus, uirtutem de ſe exiſſe: Non*
Iſaiæ 66 *ergo ſe continet uirtus Chriſti, quin ſe ingerat in humilem, & trementem ſermones Dei. Vt natura uacuum non eſſe ſinit: ita nec uirtus Chriſti humilem patitur eſſe uacuum. Nec dicit: uirtus de carne exijt, aut de diuinitate, ſed uirtus de me exijt: quia (ut Theologi dicũt) actiones non ſunt naturæ, ſed ſuppoſiti, totius uidelicet Chriſti: & ideo actio eſt infiniti ualoris, & pretij. Contra quam quidam dicunt.*

IX. *Mirum uero eſt, quàm inſtanter Dominus*
Lucæ 8 *interrogat:* Quis me tetigit? *Tetigit me aliquis, ego noui uirtutem de me exiſſe. At, ſi tu miraris, quòd hæc Dominus dicat à turbis compreſſus, ego mirarer, ſi id non diceret, imo miraculum eſſet, ſi non dixiſſet. Non enim uirtus de eo exijt ad ſanandos omnes nos, niſi uarijs, & acerbiſſimis tormentis, eius corpore preſſo. Cal-*
Iſaiæ 63 *cauit torcular ſolus ipſe torculari compreſſus, an non erat dignum, quòd ſentiat uinum, et uirtutẽ de eius carne profectam? Hoc ipſe ſignificauit, quando ſanaturus*
Ioann. 11 *filiã Iairi clamat: et ſuſcitaturus Lazarũ clamat: Quid ni clamaret ſanaturus: ſiquidem tanti ſanare conſtabat? Explicabat igitur hoc loco eum affectum, quem erat in cruce habiturus, cum erat uirtus plene exitura.*

X. *Nolo ſilentio præterire, quod reſpondebit Petrus:* Magiſter, turbæ comprimant te, et affligunt: Et dicis, Quis me tetigit? *Itaq; turbæ comprimunt Chriſtum, et affligunt: at ipſe compreſſus, et afflictus tacet:*

*nec irascatur, nec conqueritur, nec ulciſcitur. O quam ſu-
mus mali, qui irreuerenter ad eum accedimus, et ideo cō-
primimus, et eius cor angimus. Sane, niſi ille imp[a]tibilis
eſſet, iam dudum compreſſus periiſſet. eleganter enim
ipſe de ſe dicit, Laboraui ſuſtinens. Suſtinens inquā mul-* Iſaiæ 1
tos ſe comprimentes. At ipſe, qui ſemper tacuit, ſemper Iſaię 42
etiam afflictus ſiluit: aliquādo, ut parturiens, loquetur. Amos 3
Quòd ſi leo rugierit, quis non timebit?

XI. Nec tacendum eſt, quòd mulier ſanitatem quæ- Pſal. 142
rens, acceſſit retro. Plane, quia non iuſtificabitur in con- Pſalm. 33
ſpectu Dei omnis uiuens. Vultus enim Dei eſt ſuper fa- Pſalm. 90
*cientes mala: ut perdat de terra memoriam eorū. A ter-
go uero, ut ſcapulis ſuis obumbret nos. A tergo, ut proii-
ciat poſt tergum ſuum omnia peccata noſtra. A tergo eſ-* Iſaię 38
ſe uolo uidens eius poſteriora. Si enim peccator eius fa- Exod. 33
*ciem uidero, non erit ſalua anima mea. Non ſine magna
ratione Dauid dicit: Protector noſter, aſpice Deus: reſpi-* Pſalm. 83
*ce in faciem filij tui. Si enim contra peccata noſtra irati
oculi tui me ictu primo reſpiciant, moriar, perij: ſed, ſi
oculi tui primum uideant Petram, primoq; uideant fi-* Exod. 33
*lium, & per filium, me ab eius tergo exiſtente reſpexe-
rint, ſaluus ero: radij enim oculorum tuorum per filiū
tuum tranſeuntes, in eo manſueſcent, et manſueti ad me
peruenient. Ergo accedere á tergo eſt, peccata noſtra te-
gi, & in obliuionem tradi.*

*XII. Porro, muliere à tergo tangente, ſiccatur fons
ſanguinis eius: fons ſanguinis uetus homo noſter eſt,
quem Theologi fomitem dixerūt. Ipſe uero Eua noſtra* Rom. 6
*eſt: & propterea ſanguinis fluxum patitur. Porro per
contactū Chriſti uetus homo noſter crucifigitur. Pecca-* Rom. 6

tum non dominatur, interior homo renouatur, exterior corrumpitur. Non ita, quòd fons non ſit, ſed quòd non
2.Cor. 4 tantum ſanguinis fundat. Cur uero rogas? Sane, quia
Roman. 5 charitas diffunditur in cordibus noſtris: qua diffuſa,
Ioann. 4 alius fons fit in uentre noſtro, non ſanguinis: ſed aquæ uiuæ: non deorſum fluentis, ſed ſallentis in uitam aeternam.

XIII. Accerſitur à Domino mulier ſanata, ut ſciat cui, & quantum debeat. Illa uenit tremens, & timens. Siquidem initium ſapientiæ timor Domini.
Pſalm. 110 Et Pſalmus: Seruite in timore, & exultate ei cum tre-
Pſalm. 2 more. Et Apoſtolus: Veſtram ſalutem cum timore, &
Philip. 2 tremore operamini. Quidni paueant immundiſſimæ ſordes, coram mundiſſimis oculis? Quid uero immundius peccato? Plane, ut nihil immundius, aut horrentius ſanguine menſtruo. Ea igitur ratione mulier accerſitur, ut, quæ timebat ex ſe, inciperet confidere in Domino, & quam ſua immunditia tremere faciebat, eam Domini benignitas reddat ſecuriorem.

Ioan. 5 XIIII. Illa accedens, procidit ante Chriſtum,
Philip. 2 glorificans Chriſtum, ſicut eſt glorificandus Pater. Vt iuxta Apoſtolum: coram IESV omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, qui locus in hoc unico opere completur. homo enim peccatis obrutus, & à Chriſto ſanatus, & coram Chriſto procumbens, ipſe eſt infernus, cœleſtis, & terreſtris: ex ſe terreſtris, ex peccato infernus, ex ſanitate cœleſtis. Hac ra-
Pſal. 74 tione dictum eſt: Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent, reges Arabum, & Saba dona adducent. Qui enim prius erat inimicus, &

peccato

peccato niger: ipſe illuminatus incipit eſſe rex, et ditio-ra dona offerre, quàm tota ferat Arabia. Hac eadem ratione dictum eſt, quòd coram Ioſeph prociderunt fratres ſui. Quidni adorent, iudicem, ſeruatorem, autoremq; uitæ ſuæ? Geneſ. 44

XV. Nulla ratione hic eſt diſsimulandum: quod Marcus ait: Illa, inquit, ueniens ante eum procidit, & dixit omnem ueritatem. Cum ergo peccator ſanandus eſt, prius tremat intra ſe: mox procidat coram Sacerdote: qui perſonam gerit Chriſti, illiq; confiteatur omnem ueritatem, id eſt, omnia peccata uere nullo peccato dimiſſo. Nec enim ſine myſterio dicitur, Dixit omnem ueritatem. Expende tamen, quid ſit, Dixit omnem ueritatem. Certe dixit ueritatem, quia illuminata eſt, ut uideret ueritatem: temporalia enim non ſunt ueritas, ſed diuina. Igitur anima illuſtrata agnoſcit ſua peccata, ſuum infernum, ſuam pœnam. Agnoſcit Deum, agnoſcit Chriſtum. Demum re uera agnoſcit ſe, eatenus eſſe deluſam, & ambulaſſe in tenebris & umbra mortis: eatenus adoraſſe, idola, id eſt, honorem, diuitias, & delitias: Eatenus dilexiſſe uanitatem, & quæſiuiſſe mendacium, aſpexiſſeq; in uanitates & inſanias falſas. Demum agnoſcit Chriſtum ſuum, uocans eum, Pater meus es tu, & dux uirginitatis meæ. Marc. 15 Matt. 5 Pſalm. 4 Pſalm. 39 Ierem. 3

XVI. Poſtquàm mulier omnem ueritatem confeſſa eſt: dicitur ei, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. *Illa aſcribit ſuam ſanitatem tactui fimbriæ: contra Dominus adſcribit fidei illius. Quia ſicut re uera ſanitas gratiæ Dei debetur: ita re uera fides, & contritio noſtra eandem ſanitatem operatur. Ut mendatiſsime Lu-*

therus mentiatur: dicens, nihil nos in noſtra ſalute confi-
cere. Imo ſine dubio, ut gratia eſt fons ſalutis: ita & operatio noſtra, per gratiam adiuta, ſaluti cooperatur.
Cant. 2 Propterea laudat illa Chriſtum, laudatq; illam Chriſtus, ut agnoſcas ſponſum, & ſponſam ſe mutuo laudantes.
Cantic. 1 Dicit illa: Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur, ut eius tactu pectus
Cantic. 4 meum ſanetur. Reſpondet ille: Ecce tu pulchra es
Canti. 1 amica mea, oculi tui columbarum: quorum uno uulneraſti cor meum. Fidei enim oculus per dilectionem operantis, uulnerat ſponſum. Reſpondent Sponſa: Ec
Pſalm. 113 ce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus. Ac ſi dicat: Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam Hactenus de hemoroiſa.

XVII. Ad ſanandum uero puellam Dominus ueniens, primum non admittit turbam illam tam frequentem: quæ illum comprimebat.

Secundo admittit Petrum, Iacobum, Ioannem. Tertio patrem etiam & matrem. Si igitur reuerendiſſimi Prælati ſanctiſſimiq; Pontifices, ex animo, ueſtras Eccleſias ſanare concupiſcitis, en habetis ſalutis ſarciendæ formulam. Primum reijcite turbam, id eſt, ne ad clerum
1. Tim. 5 ueſtrum homines quos uis uulgares aſſumite. Manus nemini cito imponatis: perditionis Eccleſiaſticæ radix fuit, quod e media turba uiri acciti, & admiſſi ſunt in eccleſiam: turbam ergo reijcite. Secundo: Solos igitur eos aſſumite, qui Petrum referant in fide: Iacobum in laborum tolerantia, Ioannem in ardenti erga proximos charitate.

Tertio adciſcite etiam patrem, ac matrem, id eſt, autho

ritate uimni Eccleſiaſtica & ſeculari, ad mores Eccle ſiæ reformandos. Et rurſum Chriſtum Patrem ueſtrũ, & primæuam Eccleſiam matrem u ſtram aſpicite, ob omloſq; Eccleſiæ ueſtræ uerſ ntur.

Quarto, id, quod maius neg tium eſt, tibicines expel lite. Hos uero tibi cines eſſe arbitror: quorum conſ.l'o, autoritate, & exemplo tepor, & l xitudo in Eccleſiam irrũ pit. Illos uidelicet, qui honores, delitias & cupidita tem, (quæ charitatis mors eſt,) defendunt, docent & quærunt. Hi ſunt, qui fraternit tem charitatis con- temnunt: amorem paupertatis non curant: uitæ aſpe- ritates refugiunt: iniuriarum ultionem requirunt. Demum ſunt illi Magiſtri & prædicatores, in quibus nihil præter ueſtem Chriſtianam refulget, cupidi, elati, ſuperbi, &c. Roman. 12

Quàm uero rectè dicantur tibicines, audi. Primum, quia cum fidem habeant, non uero charitatem ſunt ſicut æs ſonans, & cimb lum tinniens. Secundo: Tum, quia mortuæ puellæ canunt, id eſt, perinde loquuntur, ac ſi mortui loquerentur. Vox enim eorum non penetrat cor da mortuorum. Tertio: Tum, quia habentes corã ſe mor tuos (eos ſcilicet, qui audiunt, non flent, ſed compoſita quædam uerba dicunt: ad rethoricæ concentum modu- lata. Quarto: Demum tibicines ſunt, quia nihil de mor te defunctæ dolent, ſolum cannunt propter ſtipendium. Sed hactenus. 1. Timo. 4 1. Cor. 13

XVIII. Intrans Dominus ad mortuam, primum te net manum eius, quia non ſunt homines relinquẽdi: ut agant, quæ uolunt, cohibenda eſt noſtra manus plane, tum Dominus immittit nobis languores, pauperiem,

& alias uitæ miſerias, manum noſtram tenet: cohibet ſcilicet nos, ne ad, quodcunque uolet, ſe extendat manus noſtra. At, qui parum eſt tenuiſſe manum, niſi Dominus ipſe uocet, & (iuxta Marcum) uoce magna clamet:

Marc. 1 Reliqua exteriora ſunt, ad cor non penetrant. Clamet ergo Dominus, ut ſpiritus abſens redeat: ſola enim eius diuina uox per aures etiam defuncti prærepens, uitæ reuocat mortuum. Nulli enim alij obedire defunctus poteſt, niſi uoci diuinæ.

XIX. Vox porro Domini hæc erat: Puella ſurge. quod dicit puellam, indicatur: non tam facile eſſe, ſenem defunctam ſurgere, quam puellam. difficile eſt, animam, quæ in peccatis conſenuit, ad uitæ nouitatem reparari: multo uero eſt facilius, puellam, quæ nondum peccato aſſueuit, ad nouæ uitæ ſenſum adducere. Alioqui

Ierem. 13 uerum dictum eſt Domini: Si poteſt Aethiops mutare pellem ſuam, aut pardus uarietates ſuas: ita & uos, quomodo poteſtis eſſe boni, cum ſitis malis aſſueti?

XX. Quid uero eſt, quod non contentus Dominus uocaſſe puellam, ingeminat uocem dicens: Puella tibi dico? Certe, quia ad geminam uitam eam euocabat: ad corporalem, ſcilicet, & ſpiritualem. Sane

Gene. 1 cum fecit lucem, ſolum dicit: Fiat lux. Cum producit Solem, & ſtellas, unico uerbo dicit: Fiant ſtellæ, &c. At, cum Puella uocatur ad uitam, geminata dictione uocatur, quia illa ad unicam uocabantur uitam: Hæc uero ad geminam. Iam, quia uita ſuper naturalis multo eſt præſtantior, quàm naturalis: ideo cum Deus uocauit cœlos & terram, ut uitam naturalem haberent: ſimplici ea uerbo uo-

mauit puellam, non niſi uoce grandi clamans uocat. Clamat etiam, ut notetur, quàm profunde dormias, & ſepultus ſit, qui in peccato mortuus eſt. Videlicet, quis ſepultus eſt in inferno, a quo non niſi grandi uoce reuocatur: longe enim a peccatoribus ſalus, ideo grãdi clamore indigent. Lucę 16 Pſalm. 118

XXI. Reuocata *ad uitam puella ambulat ſtatim, omnibus ſuis uiribus receptis. quia iuxta* Theologos, *omnes uirtutes infunduntur animæ in* Baptiſmo, *& recapiuntur perditæ, in pœnitentia.*

XXII. Iubet uero Dominus ei dari cibum. Et non *ut ipſe accipiat: ab alio enim pendeas oportet.* Ne igitur *ſis tu tibi magiſter, & uitæ ſpiritualis dux.* Ede uero *alioqui non habebis uitam æternam.* Ioan. 6

Et tranſeunte inde Ieſu. *Grande myſteriũ eſt, quòd tranſeat* IESVS, *& quod tranſeuntem ſequantur cæci duo.* Profectò Deus *(ut* Deus *eſt) non tranſit, imo nihil ei tranſit. omnia enim ſunt præſentia, & fixa in puncto æternitatis: in quo tam* Deo *eſt præſens* Adã: *quam dies futura Iudicij. Chriſtus ergo, ut* Deus, *non tranſit.* Sed *Chriſtus, ut homo, tranſit: quia natus eſt: duodecim annorum fuit cum perditus eſt in templo, & triginta cum prædicare cœpit.* Vt *ergo Chriſtus natus eſt de muliere, & factus ſub lege: ut eos, qui ſub lege erant, redimeret: ita &* Chriſtus *factus eſt ſub tempore tranſiens: ut eos redimeret, qui erant in tempore tranſeuntes.* Attende, *non ſaluat manentes, id eſt, qui hic habent ciuitatem manentem: ſed qui ut tranſeuntes uiatores futuram inquirunt.* Ideo *ergo tranſeuntem ſequuti ſunt cæci, quia* Chriſtus *tranſitus* Vide ſanct. Thom. 1. par. q. 14 artic. 13 Lucæ 2 Lucæ 3 Galat 4. Hebr. 13

ſuo meruit, ut tranſeuntes cæci eum ſequerentur. Profecto ſedentem in ſolio ſuo Deum, pauci Iudæi ſequuti ſunt, at tranſeuntem, claudi, cæci, languidi, imo & mortui ſequuntur. Siquidem tranſiens uiam docuit quæ eſſet eundum: tranſiens, uiam complanauit, qua ſequeremur, & uires adhibuit, ut eius exempla, & uſtigia

Lucæ 15 ſectaremur: imo & tranſiens nos ſuper humeros ſuos

Deut. 32 accepit, & ſuper alas ſuas aſſumpſit, ut facilius uiam conficeremus.

At non leue eſt dicere, quinam ſint duo hi cæci, qui Chriſtum ſequuntur. & quidem cæci dicuntur, reliquo corpore integri, uiſu tamen deſtituti. Cum ergo, qui contendit, iuxta rationem naturalem, recte uiuere, non uero iuxta fidem: is corpore reliquo uelut integer, cæcus eſt: ſimiliter Iudæus, qui iuxta legis ſuæ normam ſancte uiuere curat, ſine fide tamen, itidem cæcus eſt. In hoc igitur Euangelio nobis innuitur, non ſat eſſe uitam bonam ſecundum rationem, licet à Deo inſtitueretur: Nec ſat eſſe uitam bonam iuxta legem, quam Deus tradidit: Vtraq; uita cæca eſt, niſi ex Chriſti contactu lumen recipiat. Id, quod eſt argumentum Epiſtolæ ad Romanos, & ad Galatas. Porro, quod dicitur hos fuiſſe cæcos à

Epheſ. 2 natiuitate, uerißimum eſt. Cæcitas enim noſtra ex utero contracta eſt: ut enim omnes naſcimur filij iræ, infir-

Roman. 5 mi, & inimici, imo & peccato mortui: ita & neceſſario naſcimur cæci.

Licet uero cæci naſcamur, naſcimur tamen cum appetitu uidendi: nemo enim eſt hominum, qui lumen nõ quærat: omnia enim bonum appetunt, & mens ſemper ad meliora ſuſpirat. Vt igitur nullus eſt corpore cæcus,

qui lumen Solis non cupiat, ita nullus eſt mente cæcus, (quilicet ignorans) lumen Chriſti non optet. Qua ratione Chriſtus dicitur deſideratus gentibus. Qui enim quærunt ſuam fœlicitatem, (cum illa Chriſtus ſit) Chriſtum, licet ignorantes quærunt. Et, quia uehemens eſt deſiderium hoc mentis noſtræ, ideo clamor dicitur, de more ſcripturæ, grande deſiderium clamorem nūcupantis. De Moſe ſiquidem tacente dicitur: quid clamas ad me. Igitur deſideria cæcorum, clamores ſunt eorum. — Aggei 2; Exod. 14

Clamant uero: IESV fili Dauid. Elegantiſſime Dauidis filium, cæci IESVM nominant. Dauid enim ſignificat dilectum. Quaſi cum Apoſtolo IESVM nominent filium dilectionis. Eſt enim IESVS, in quem tota patris dilectio transfunditur. Eſt IESVS, in quo omnes homines ſunt dilecti, iuxta Apoſtolum dicentem: quod Pater benedixit nos omni benedictione ſpirituali in Chriſto: in quo, & elegit nos. Eſt demum IESVS, in cuius pectore uera, integra, & pleniſſima dilectio habitauit, quanta in nullo alio. Quid uero cæci alle gent Chriſto potius & præſtantius, quam dilectionem intimam eius? Propter quam, ut cæcos ſanaret, ſanguinem fudit. — Coloſſ. 1; Epheſ. 1

Dilectione ergo motus, &, ut apud Ieremiam ipſe dicit perpetua charitate diligens, ideo attraxit cæcos miſerans. Si, quæris, quo attraxit? Certe in domum, id eſt, in Eccleſiam, ſignificans extra Eccleſiam nulli eſſe ſalutem. Dictum enim eſt: Magnus Dominus & laudabilis, Vbi? Certe in ciuitate Dei noſtri, & in monte ſancto eius. In hoc ſane monte, docet Dominus — Ierem. 31; Pſalm. 47; Eſaig 2

gentes de uijs ſuis, & ita illuminat eos.

Adductos in Eccleſiam cæcos interrogat Dominus: Creditis, quod hoc poſſum facere uobis? *Ego requiro, quidnam eſt illud Hoc? Dominus enim dicit:* Creditis, quod poſſum hoc. *An non erat clarius, Creditis quod uiſum poßim dare, aut lumen, &c. Reſpondeo: quòd in illa dictione, Hoc, omnia clauduntur: nec eſt nomen, quo res tanta explicari poßit. Ne ergo quæras nomen rei, quæ eſt mirabilis. Imo nemo nouit eius*
Apocal. 2 *nomen, niſi qui accepit. Vt in Apocalypſi dicitur: Plane lumen illa res eſt, ſed lumen eſt, Deum in animam illuminati adducens: lumen eſt illuminatum Deificans, filiū*
Roman. 8 *Dei faciens, hæredem Dei, & cohæredem Christi. Lu*
Pſal. 44 *men eſt ignem in corde accendens. Sagitta eſt acuta, in*
Ioan. 16 *cor cæcorum penetrans. panis eſt animam ſatians, gau*
Matth. 13 *dium eſt, quod nemo tollet ab eo, qui habet, margarita*
Luce 13 *eſt propter, quam cuncta uenduntur granum ſynapis*
Lucæ 11 *eſt, in cuius poſtea ramis, non ſolæ uolucres: ſed ipſe Deus requieſcat. Demum lucerna eſt, totum corpus lucidum reddens.*

Interrogati cæci an crederent, fide illa laudata? Reſpondent, Vtique Domine: *Vide, ut dona Dei non repente ſine ſumma? ſed creſcant paulatim. Primum uocant* Filium *David, mox Dominum. Demum tantam habent fidem, ut eis dicatur:* Secundum fidem ueſtram fiat uobis. *Nemo ergo repente fit ſummus.* Q*uod uero dicit:* Secundum fidem ueſtram fiat uobis, *argumēto eſt: Diuinam diſpenſaſionem & operationem, ex noſtra diſpoſitione, & præparatione diſpenſari,*
4. Reg. 4 *Impleuit uero mulier illa ſub Eliſæo multa uaſa ex oleo*

cœleſti, tantum olei, quoduis uas accepit, quantum erat uas ipſum. Oleum profectò unicum erat, de cœlo erat, una manu miniſtrabatur. capacitas uero uaſorum diuerſa diuerſitatem plenitudinis fecit.

Sed non caret dubio, quòd Dominus iuſſerit: ne quis eorum illuminationem ſciret: illi tamen diffamauerunt eum in tota terra illa. Cur ergo Domini præceptum uiolarunt? Ad hoc prior reſponſio eſt, Dominum non iußiſſe: ut interrogati de ſua illuminatione ſe ſcire negarent: id enim eſſet mentiri. Iußit uero, ne ipſi ſuopte nutu rē aperirent. Quod fortaſſe illi ſanctè ſeruarunt. Sed à tot interrogati ſunt, ut ſat fuerit reſponſio ad Chriſtum diffamandum. Altera reſponſio eſt: Quòd errores ex amore, digni uenia ſunt. Errabant hi quidem diffamantes: ſed quid facerent? Siquidem feruor amoris nonnunquam leges diſrumpit. Tertia reſpōſio moralis eſt: Qui à Deo corde illuminatus eſt, taceat: dilectus inter ubera, non in lingua, commoretur. Laudent uero eum in portis opera eius. Cantic. 1 Prou. ult.

Sequebatur hiſtoria de homine muto, et dæmonium habente: eius tamen expoſitio expectabit nos, donec ad caput duodecimum ueniamus.

Et circumibat Ieſus. Cum uideo Chriſtum eam prouinciā circuire, immenſi amoris ignem in eius corde ſuccenſum intelligo, quo ardebat noſtram ſalutem, et quem optabat mittere in terram, ipſo dicente: Ignem ueni mittere in terram, &, quam uolo, ut ardeat.

Secundo: Intelligo ſummam neceßitatem, ſummū'q; periculum infirmitatis noſtræ. Cum enim medicus frequenter infirmum uiſitat, eum'q; circuit, nō niſi gran- Lucæ 12

dis eſt languor.

1 Pet. 5 Tertio, memor ſum, quod diabolus, tanquam leo rugiens, circuit ouile Chriſti: ideo neceſſe eſt, ut Chriſtus, ſicut amans paſtor, circumeat etiam ſuum ouile. Ille circuit, ut deuoret: hic, ut tueatur.

Quarto: cum uideo Chriſtum circuire non mula uectum, aut equo: mirari ſatis nequeo, tenerum hominem, ieiuniis, & orationibus, & laboribus exhauſtum ita laborare. Sane, quia ſciebat nos nec hoc etiam exemplo ad noſtras curandas oues prouocandos. Videas quoſdam Prælatos, aut nunquam greges ſuos inuiſere, aut, cum inuiſunt, ea pompa, & faſtu inuiſere, ut, ſi eos cũ ſuo Chriſto conferas, non facile intelligas eos diſcipulos, & ſeruos eſſe Chriſti.

Lucæ 11 Quinto: Cum uideo eum circuire, redit in memoriam fortis ille armatus, qui multo iam tempore in pace ſuum atrium poßidebat, ciuitates ſcilicet, et caſtella, magnos ſcilicet, & paruos. Quod ergo remedium, ut eiciatur è ſua prouincia? Certe, ut eo fortior ſuperueniat, et in circuitu obſidionem ponat, ut ita clangore buccinarum

Ioſue 6 corruat Hiericho. Circuit igitur Chriſtus, ut in libertatem aſſerat, quos tam diutina diaboli tyrannis inuaſerat. Sed, o duram captiuitatem; o amicam ſubiectionem; Miſere ſub diabolo captiui tenemur, & adeſt, qui nos eruat de manu inimicorum noſtrorum, et nolumus exire. Egemus igitur grandi obſidione, egemus frequenti circuitu, & multa expugnatione, et nec ſic libenter athenas noſtras euadere uolumus.

Sexto: Cum dicit, circuibat, intelligo Dominum circulum facere, et nos undique, et in circulo inuiſere: qua

re intelligo, nihil omnino Chriſtum omittere ex his, quæ noſtræ ſaluti neceſſaria ſunt. Nō eſt nobis excuſionis, aut excuſationis locus: undique circuimur. A moribus uerbis, delitijs, blanditijs, Sacramentis, timore, labore, ærumnis uallamur, ut capiamur.

Septimo, res mihi dolenda uenit in mentem, cum audio Chriſtum prouinciam circuire: eiectum eum uideo, quærentem qui eum recipiat, nec inuenientem tamen: a Hoſpitem adeo, & ignotum, & extraneum eſſe credas: cum circumeat apud quem hoſpitetur, nec ſit tamē, qui domum cordis ei aperiat.

Octauo: Vide, Domine, ne circumeas: Dictum enim eſt: In circuitu impij ambulant. Igitur, ſi & tu circuis, impij tibi notam inuris. Cum contra iubeatur uiro pio: Mane in loco tuo. Et rurſum: quies iuſtorum, uagatio impiorum. Sed re uera, ſi in circuitu impij ambulant: ut Chriſtus circumeuntes capere poſſit, fugientes: neceſſe eſt, ut & ipſe ambulet in circuitu. In die paſſionis uidebis eum circuire ab Anna ad Caiphā, ad Pilatum, ad Herodem, rurſum ad Pilatum, &c. Pſalm. 11 Eccleſ. 11

Circuibat prædicans in Synagogis. Cum in Eccleſia prædicare liceat, non eſt extra eam prædicandum. Eſt enim Eccleſia locus Dei, domus Dei, & porta cœli, ubi facilius auxilium ſuum Deus præſtat. & eſt tam generoſa res Euangeliū, ut non niſi in loco diuino prædicandum ſit. Geneſ. 28

Quod uero textus dicit: Prædicans Euangelium regni: dolorem animo incutit: non enim ad aliud uocamur, quàm ad regnum. nec modo uocamur ad regnum cœli, ſed etiam ad regnandum in terra. Video, labo-

Geneſ. 3 randum nobis eſt, dum uiuimus. Terra enim noſtra labores, & ſpinas profert. Vocamur tamen, ut in his laboribus regnemus. Cum uero quis inauguratur ad regnum, gaudet. nos inauguramur, ſed, lethargo ſopiente, nihil mouemur. Videntes igitur non uidemus, audientes non audimus: excæcauit enim nos malitia cordis noſtri. Vbi uero Dominus grandem turbam ſequentem ſe aſpexit, ait.

Isaiæ 6

Meſſis quidem multa. Locus eſt, ut obſcurus: ita omni ſpeculatione digniſſimus. Homines uocat Dominus meſſem. Et Ioannis 4. dixit hanc meſſem iam albeſcere. Qua, obſecro, ratione hæc ſunt intelligenda? Reſpondeo: Mundus hic terra eſt: In hac nos miſeri ſeminamur, cum anima noſtra corpori infunditur. O uero miſeriam; Si granum frumenti non moritur, non etiam naſcetur? ita plane ante morimur, quàm uiuamus. In Adam enim omnes morimur, & ita omnes naſcimur filij iræ, ante mortui, quàm nati. Poſtea uero quam naſcimur, humiditas multa nobiſcum naſcitur. Humor eſt cupiditas, uiroré; fomitis noſtri, quo luxurians tritici calamus deorſum ad terram inclinatur.

Ioann. 12

1. Cor. 15

Matth. 4 Super hos luxuriantes calamos ortus eſt Sol Iuſtitiæ Chriſtus: tunc, cum de Virgine natus eſt, aſcēdit ſenſim, radios ſuæ doctrinæ, & amoris eis infundens. Hoc uero tempore, quo meſſem albam eſſe dixit, aſcenderat Sol ad medium prædicationis ſuæ. Dignumq; erat, ut calami, ſole ita radiante, & humorem calamorum exſiccante, iam alberent ad meſſem. Hoc ergo eſt, quod dicit. Meſſis tempus eſt, quantum eſt ex Solis radiātis feruore. Iam albet meſſis, quantum eſt ex gratia Euangelij.

*Iam igitur conſidera: Sub oculis Domini ſpirituali-
bus tunc fuiſſe totum mundum præſentem, Solemq́; æſti
uum ſuper ipſum ſplendentem. An non recte uidebis di
ctum eſſe: Meßis quidem multa? Certe, quia adeo chari-
tas Chriſti in ſuo pectore feruebat, ut uere Sol diceretur
æſtiuus, & tempus iam meßis adeſſe. Et, ſi placet dice-
re: In lege naturæ genus hominum ſeminatum corrum
pitur: In lege ueteri ſeminatos Sol uernus aſpicit, ſed eo-
rum humorem exſiccare non ſufficit. In lege uero gra- Roman. 6
tiæ iam Sol eſt æſtiuus, iam uetus homo eſt crucifixus, iã
peccati uiror non dominatur: iam homines (quãtum eſt
ex gratia Euangelij) à ſuo ſunt humore ſiccati: meßis er
go nunc multa eſt. Quod, ſi adhuc in nobis eſt luxurian
tior humor, quàm fuit forte in antiquis hominibus: nõ
culpa eſt legis noſtræ, ſed noſtra, qui prope exhauſtũ per
Chriſtum humorem tam ſolerti opera reparamus.*

Rogate ergo Dominum, ut mittat operarios.
*ex ijs enim uita pendet noſtra: ſine eis ſiquidem meßis
in horreum non congregatur: niſi enim te ſubdas opera
rijs, non ibis in cœlum.*

*Cogor reſpondere ad ea dubia, quæ conſideranti uer
ba Domini occurrerunt. Primum, cur dicit, ſe uidiſſe ia-
cẽtes homines, ut oues ſine paſtore. Num Iudæi ſuo care
bant paſtore? An non de Dauid dicitur: Pauit eos in in- Pſalm. 77
nocentia cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarũ
deduxit eos? Quis uero credat, nullum eo tempore piũ
fuiſſe Sacerdotem, qui recte paſceret gregem Domini? 3. Reg. 19
Siquidem reliquit ſibi Deus ſemper ſeptem millia uiro
rum, qui non curuauerunt genua ante Baal.*

Ad hoc reſpondeo, Iudæos oues fuiſſe cum multis, non

uero cum uno Paſtore. Eleganter, inquit Paulus: Alij
Hebr. 7 quidem facti ſunt Sacerdotes: idcirco, quod morte prohiberentur permanere. Hic autem, (id eſt Chriſtus,) eo
Ephes. 4 quod maneat in æternum, perpetuum habet ſacerdotiū. Vnus ergo paſtor eſt Chriſtus, ſicut eſt unus Deus, una fides. Tanto uero amplioris eſt honoris paſtor hic
Hebr. 2 unus, quam reliqui omnes paſtores: quanto Deus (qui ſo-
Math. 19 lus bonus eſt) quam reliqui homines. Ergo merito Dominus dolet Iudæos uidens, tanquam oues: illo ſuo uero, legitimo, & genuino paſtore priuatos.

Sed multo eſt urgentius dubium: Quid ais Domine? Num hi, qui te ſequuntur, oues ſunt ſine paſtore? An non tu es bonus ille paſtor, qui animam ponis pro oui-
Ioann. 10 bus tuis? Cur igitur oues, quæ te paſtorem habent, ſine paſtore à te eſſe aſſeruntur? Planior reſponſio huius dubij hæc eſt: In illis Iudæis iacentibus uidebat Dominus totum genus humanum: Gentiles, Mauros, &c. Dolebat ergo Dominus, tot populos iacentes & uexatos, quaſi paſtore eſſent destitutos. Vt ſit ſenſus, qualis Dauidis, deflentis Saulem, & Iſraelem in monte Gelboe: Cli-
2. Reg. 1 peus Saul, inquit, abiectus eſt: quaſi non eſſet unctus oleo. Ita hoc loco, iacentes dolet, quaſi non haberent paſtorem, cum tamen uere haberent.

Imo profecto etiam Chriſtianos dolebat: qui in ſuis afflictionibus ita uexati iacent, ita animum deſpondẽt: ac ſi oues eſſent ſine paſtore. Si enim nos Chriſtum noſtrum eſſe fatemur paſtorem, cur non confidenter dici-
Psalm. 22 mus, Dominus regit et paſcit me, nihil mihi deerit, &c.

Tertium dubium eſt: Num Domine poſtquàm ad cœlum aſcendiſti oues ſine Paſtore ſumus? Num redis ad-

nos Iudæorum conditio, qui non ſub uno, ſed ſub multis agibantur paſtoribus? Reſponſio eſt: Inter Chriſtianos unicum eſſe paſtorem. Licet multi Prælati ſint, in his tamen unus eſt, qui nos paſcit Chriſtus. Sicut enim in Paulo & reliquis prædicatoribus unus eſt, qui loquitur Chriſtus: ita idem eſt, qui nos paſcit in paſtoribus multis. Vt igitur in lege ueteri multi erant Sacerdotes: in noua uero unus eſt in multis, (ut Paulus contendit in Epiſtola ad Hebræos) ita & unus nobis eſt paſtor in multis. 1. Cor. 12 Hebr. 7

CAPVT X.

Et conuocatis duodecim diſcipulis, &c.

MVLTA ſunt mihi hoc loco explicanda. Primum, Cur Dominus miſerit Apoſtolos? Vt cauſam intelligas, expende mundi conditionem, & ſtatum. eo tempore, quo Dominus cœpit in mundo prædicare, erat mundus in tenebris, & umbra mortis, caligine obductus errorum, erantq; adeo manifeſtarij errores, ut recte palpabiles uocarentur tenebræ, quæ olim fuerant in Aegypto. Erat mundus peccatis pleniſſimus. Omnis quippe caro corruperat uiam ſuam. Et, ut Paulus ait: Erant omnia concluſa ſub peccato. Erat mundus oppreſſus tyrranide dæmonis, qui erat princeps mundi, per Chriſtum foras eijciendus. Operabatur enim tunc diabolus in filijs diffidentiæ: in quibus nos omnes aliquando fuimus.

Genes. 6
Galat. 3
Ioann. 12
Ephes. 2

Erat mundus Sodoma, et Gomorra. Imo uero erat quidam infernus. Hac ratione eramus omnes ignorantiſſimi, euntes ad ſimulachra muta, prout ducebamur. eramus omnes Dei inimici. pro inimicis enim Chriſtus mortuus eſt. eramus imbecilles, & dormiebamus multi. Miſit ergo Dominus diſcipulos, ut Soles: quibus mundi tenebræ pellerētur. Miſit, ut medicos, à quibus mundi languores curarentur. Miſit fortes, à quibus fortis armatus uinceretur. Miſit cœleſtes, & diuinos, à quibus infernus noſter in paradiſum conuerteretur.

Isaię 1 — 1. Cor. 12 — Romano. 5

Sed ſumme nomen horum uirorum aduerte. Vocantur Apoſtoli, ideſt miſſi. Quis huius rei profunditatem ualeat penetrare? Chriſtus Dominus dictus eſt Silo. Dicitur enim in Geneſi: Non auferetur ſceperum de Iuda, nec dux de fœmore eius, donec ueniat Silo, ideſt donec ueniat miſſus. Et Moſes dicit: Mitte quem miſſurus es, ideſt mitte Miſſum. Igitur Dominus uocatur miſſus: ſuo ergo nomine ſuos diſcipulos dignatus eſt. Vnde Paulus dicit: Conſiderate Apoſtolum, & pontificem confeſſionis noſtræ IESVM.

Genes. 49 — Exod. 4 — Hebr. 3. 8

Forſan nondum penetras myſterium. Audi ergo Dominum dicentem. Sicut miſit me Pater, et ego mitto uos. quaſi dicat: Eadem autoritate, poteſtate, maieſtate, qua me Pater miſit, uos ego mitto. Vno uos regni ſolio præcedā (ut dixit Pharao ad Ioſeph.) reliqua Apoſtoli quidā Chriſti ſunt. Cum ergo audis Chriſtum miſſum, intellige eum adduxiſſe apothecā, plenam omnibus remedijs contra omnia mala, quæ mundum premebant. Idem ergo intellige, cū audis diſcipulos miſſos. Angeli ergo ſunt Apoſtoli, medici, doctores, paſtores, reges, & quid non?

Ioann. 10 — Genes. 41

Sunt Chriſti, ſunt denum dij. Igitur ſub hoc uerbo Miſſi omnis officia clauduntur. Siquidem Apoſtoli reuelata facie gloriam Chriſti, in ſua animа ſuſceperunt. Et ideo Chriſtum per omnia referunt. 2. Cor. 3

Dices: An non ſat erat Chriſtus? Erat certe, ſiquidē & nunc omnis ſufficientia ab eo eſt. Verum eſt Chriſtus ſui profuſus, buccellam panis non comedit: quin ex ea ſuis partem tribuat. Erat ipſe Apoſtolus, miſſus, & pontifex, facit etiam tales ſeruos ſuos. Simul etiam, uult eſſe reſponſum rerum ſupernaturalium ad naturales. Vt ergo in naturalibus per cauſas ſecundas, & medias operatur: ita & in ſupernaturalibus. Demum uoluit eſſe homines quoſdam in terra, ſui uicarios, quibus reuerentiam exhiberemus, quaſi Chriſto præſenti. Iob 31

Quod uero dedit eis poteſtatem ſpirituum immundorum: diligenter eſt conſiderandum? Si enim ſuper terram non eſt poteſtas: quæ comparetur ſpiritibus immundis, plane fit, ut Chriſtus, dans poteſtatem ſuper ſpiritus, det etiam ſuper omnem naturam. Habent ergo Apoſtoli poteſtatem ſuper cœlos, elementa, & ſuper omnem carnem: quantum neceſſe eſt ad negotium Euangelij. Quod ipſa experiētia monſtrauit, iuſſerunt ignē non comburere, non combuſſit: iuſſerunt mortem in uitam commutari: factum eſt. Iob: 241 Acto. 20

Id adde: Vocantur dæmones ſpiritus immundi, ſicut & uocatur Spiritus ſanctus, ſpiritus ſanctificationis. Huius enim deſiderium, inclinatio, & opus eſt ſanctificatio noſtra. Contra tota machinatio dæmonis, eſt immunditia noſtra. quærit enim quem deuoret, & Roman. 1 1. Petr. 5

quem ex immundi contactu, immundum faciat.

Adde *& aliud:* Dixit textus, Dedit eis poteſtatem ſuper omnem languorem. *Cum ergo languores animæ hi ſint, qui ueri languores ſunt, neceſſario fit, ut Apoſtoli habeant ius curandi, amorem animi, dolorem, lætitiam, triſtitiam, &c. Hos enim affectus Philoſophi morbos, & ægritudines animæ appellant. Igitur dedit Dominus Apoſtolis, & ſucceſſoribus, adeo potens & efficax uerbum: ut etiam languores pellerent ex animo.*

Adde ultimo, ſapientiſsime Chriſtum dediſſe poteſtatem faciendi miracula, ut per ea fides perſuaderetur hominibus. Licet enim homines credant ducti a Spiritu Hebr. 11 *ſancto, & illuſtrati lumine fidei. (ipſa enim fides eſt argumentum euincens nos, ad credenda ea, quæ nõ apparent.) At, ut homines pulſanti Deo aperiant, neceſſe eſt miracula edere. non enim moueretur homo ad credendum, niſi miraculorum teſtimonio adductus. Vide S. Thom. 3. Parte quæſt. 43. artic. 1.*

Id uero in primis mirabile eſt, cur elegerit Dominus tam uiles, & abiectos? Sed equidem hoc eſt Domini ingenium. Pſalm. 156 *Non enim in fortitudine equi uoluntatẽ habebit, nec in tibijs uiri beneplacitum erit ei. Beneplacitum eſt ei, ſuper timentes eum. Hi uero, ut plurimum* 1. Cor. 1 *uiri abiecti eſſe ſolent, elegit igitur ſtulta, ut confundat ſapientes: & infirma, ut confundat fortia: & ea, quæ non ſunt, ut deſtruat ea, quæ ſunt. Planè ea, ad quæ uocantur Apoſtoli, cœleſtia ſunt, non terrena. Meritiſsime igitur ad ea eliguntur, qui minus terræ habent. Vt enim ad ſecularia hi eliguntur, qui prudentiores in*

ſeculo ſunt: ita ad res à ſeculo ſemotas eligi debent, qui minus ſeculi habent. Fecit uero Dominus in noua lege, ſicut fecerat in ueteri, in qua primus rex Saul de minima tribu, inter omnes tribus: & de minima familia inter ſuæ tribus familias, delectus eſt. David, cum eligitur, minimus eſt inter ſuos fratres. Vnde & ius regni Iſraelitici erat: ut minimus inter filios regnum hæreditaret, ut docuit Philo: ita & regnum cœlorum minimorum eſt. Qui habent theſaurum, non in nobili uaſe, ſed fictili. Res eſt notatione digniſſima. Nullus ferè antiquorum primogenitorum placebat Deo: minores diligebat, ut Habelem, Iſaac, Iacob, Ioſeph. Et contra primogenitos Aegypti furor Domini deſæuit. Et uelut odio primogenitorum, Iacob moriens, manus commutauit: ut dextera non maiori, ſed minori obueniret.

1. Reg. 9
1. Reg. 17
2. Cor. 4
Exod. 12
Geneſ. 48

Secundo explicandum occurrit: Cur duodecim eliguntur. Ad hoc ex coniecturis reſponſio eſt. Primo, reſponſum eſſe debet, & concentus inter mundum ſpiritualem, & naturalem, in naturali Sol per duodecim ſigna Zodiaci decurrit: igitur in mundo gratiæ Sol iuſtitiæ per duodecim Apoſtolos deducitur. &, ut ab illis ſignis, maxime uita noſtra dependet. ita & ab his in uita ſpirituali pendemus. Secundo: dies in duodecim horas diuiſus eſt: ita & lux Chriſtianæ doctrinæ per duodecim Apoſtolos eſt diſtributæ. Tertio duodecim fuerũt tribus Iſrael. ideo dati eis duodecim iudices: qui ſedentes ſuper ſedes duodecim tribubus iudicẽt. Quarto: Apud Ioſue legitur, quod poſtquam arca Domini trãſiit Iordanẽ Ioſue præcepit, ut duodecim uiri è medio alueo Ioſue 4

Iordanis educerent duodecim petras, & in terram promiſſionis adferrēt: rurſumq́; e terra promiſſionis afferrētur duodecim alij lapides in alueo Iordanis ſtatuendos. Duodecim hi uiri duodecim ſunt Apoſtoli, qui e fluenti ſeculo, ſecularia tranſtulerunt ad diuina, & è diuinis
2. Reg. 2 adduxerunt ad ſecularia. Vt iam eſſet cœli, terraque fœlix conſortium. Quinto duodecim pueri Isboſeth fortiſſimi pugnant cum duodecim pueris Dauid. & licet omnes pueri Dauid mortui ſint, uicit tamen Dauid. Ita licet duodecim Apoſtoli mortui fuerint, pugnantes cum principibus mundi, uicit tamen Chriſtus Apoſtolorum dux.
Geneſ. 1 Sexto: Apud Sanctos, ſenarius eſt numerus laboris: quia ſex diebus Deus operatus eſt. Vita
21 ergo Apoſtolica fundatur in labore, non ſimplo, ſed
Deuter. 32 duplicato. Septimo, Dixit Moſes: quod altiſſimus diuiſit gentes, ſeparauitq́; filios Adam: conſtituens duodecim mundi terminos: iuxta numerum filiorū Iſrael. ut ſicut filij Iſrael erant duodecim: plagæ mundi eſſent duode-
Matt. 18 cim. ergo duodecim mundi plagis: duodecim aſſignantur apoſtoli.

Tertio: cur ergo bini mittuntur? Certe bini boues mundum araturi: & Euangelicum ſemen ſparſuri. Cer-
Ioſue 21 te bigæ ſunt, Chriſtum per mundum circum laturæ. Et quia dictum eſt, ubi ſunt duo, uel tres congregati, in nomine meo, ibi ſum in medio eorum: ut uehementius eſſet cum Apoſtolis, uoluit eos eſſe binos. Simul, ut humilitatis eſſent amatores: minor enim gloria ad duos diuiſa uenit, quam ſi ad unum integra ueniret. Atque etiam: ut minus dæmonis actus, & hominum audacia, & carnis noſtræ negligentia eos inuadere poſ

ſet: minus enim audent pugnatores, duos aggredi: quã unum. Demum ut intelligerent negocium eſſe, ad quos unus ſufficere non poſſet.

Quarto, cur Dominus Simoni, Ioanni, & Iacobo nomina uariat? Simon enim Petrus dicitur. Reliqui dicuntur Boanerges. Reſpondeo, Petrum reſpondere Abrahæ, cui etiam nomen mutatum eſt. Hic enim pater eſt credentium in Euangelio: ut Abraham fuit credentium pater in Iudaiſmo. Ego uero ingenue fateor explicare non poſſe dignitatem Petri: cui petræ nomen & rem Chriſtus dedit. Leone Papa teſte. Petrus, inquit, firmitatem Petræ, quæ nullis impulſionibus quateretur, accepit. & infra. Cum ego (Chriſtus ait) ſim inuiolabilis petra ego lapis angularis, tamen tu quoq; petra es, quia mea uirtute ſolidaris, ut quæ mihi poteſtate ſunt propria ſint tibi mecum participatione communia. Hactenus ille. Nullus ergo Apoſtolorum ita Chriſti autoritatem, ſedem, & maieſtatem refert, ac Petrus, qui ſi confractus eſt negans: humiliatus eſt, ut dignius profundum eſſet Eccleſiæ fundamentum: ut e tam profundo lapſu, in excelſius meritum aſſurgeret.

ad Rom. 4

Et Auguſt. Serm. 2. in feſto Petri & Paul. Petrum petram uocat. Idem Baſilius in hom. de pœnitentia: Idem Ambroſ. ut refertur di. 0. can. fideliter:

At, cur duo fratres filij tonitrui dicti ſunt? Beda, inquit, Quia, ſi Ioannes in ſuo Euangelio altius intonaſſet, ſuo tonitruo totum mundum obruiſſet. Hieronymus, inquit, ſunt filij tonitrui, propter magnitudinem fidei & conſtantiæ. Iſidorus, quia excellentiſſime prædicauerunt. uelut tonitrua mundo ſonantia. Crederem ego ex phraſi Hebræa, uocatos filios tonitrui: quia uno, & ſingulariſſimo amore adhæſerunt unico

Sicut filii regni, qui ſunt regno

dicati, ita ſi lii Tonitrui, Tonitruo dicati.

& fideliſſimo obſequio inſeruierunt Chriſto, illo uerſſimo tonitruo mundi. Eſt enim tonitruum cum lua feruore, horrore & admiratione. tum eſt uox de cælo & demum uox eſt pluuiæ nunciã. Quæ omnia quadrantiſſime Chriſto conueniunt.

Cur uero Petro primatus conceſſus? Certe, quia erat ſenior, & reuerentia potiſſime quadrat canis. Erat uero Petrus nec diues, nec nobilis, nec Domini cognatus. Iam oſtendebat Dominus: quam horum nihil erat aſpiciendum, in electionibus Pontificum. Simul oſtendit: inter principatus meliorem eſſe monarchiam. & demum nota Domini modeſtiam: paſſus eſt, ſe uiuẽte, ſui gregis deſigna tum habere monarcham.

Quinto: Cur Iudam periturum acciuit? Vt nemo quantumlibet ſanctus, & in ſanctorum collegio, de ſe ſecurus ſit. Quid uero maius Apoſtolatu? At ex eo cadit Iudas. Matth. 19 *Secundo intellige, quam difficile, qui pecunias habent regnum Dei poſſidebunt. tractauit pecunias Iudas, & de cælo ipſo, eum deturbauerunt. Tertio, admonemur, ut quiuis caueat ſuos: inimici enim hominis domeſtici eius.* Mich. 7 *Is enim, inquit, Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Pſal. 40 *Quarto uide hominis obduratiſſimi animum: qui tanti magiſtri, tot diſcipulorum, uerbis, operibus, cõuerſatione noluerit ad meliora reuocari. Vbi exemplum habeo ſacerdotum noſtrorum, qui quotidie ex menſa Chriſti edunt: nec tamen ad uitæ melioris ſalutem conuertuntur. Quinto, uideant Prædicatores caſum Iudæ, ne & ipſi cadant. magnorum enim non niſi magna eſt, & deſperata ruina. Vide tamen Chriſti patientiam: qui in col*

legio ſuo, tanto tempore, tam peruerſum ſuſtinuit hominem. Ita & nos ſuſtinet, multo tempore menſæ ſuæ conuiuas, proditores tamen. Suſtinuit etiam, ut ſciremus, per malos miniſtros uera ſacramenta miniſtrari: & per malos prædicatores uera Dei uerba ſeminari.

Hos duodecim miſit. *Primo loco expendendum eſt, cur prohibentur Apoſtoli ire in uiam gentium: iubentur tamen Iudæis prædicare? Vbi plura ſunt aduertenda.*

Primum, quàm magna cura Paterfamilias debeat ſuis primum proſpicere. Qui enim ſuorum, & maxime domeſticorum, curam non habet, fidem negauit. meri- 1. Timo. 5
to igitur laudatur fortis illa mulier, quæ de nocte conſurgens, dederit prædam domeſticis ſuis. Quia igitur Iudæi Prou. 31
erant domeſtici filij Dei: ideo primum eis conſuluit.

Secundo, admonet Dominus ſuos prædicatores, ut caueant omnia, quæ ſcãdalo eſſe auditoribus poſſunt. Ideo Apoſtoli prohibentur prædicare gentibus, ut qui eſſent Iudæis infeſtiſsimi. Nota uero, Præcipit non ire per uiã Acto. 10
gentium, ſed non interdicit uias Samaritanorum: quia per eas erat in Galilæam iter.

Tertio nota, Iudæis fuiſſe, magno dono, credita eloquia Dei: non uero gentibus, & ideo uiuente ſynagoga Roman. 3
non debet ſuo theſauro ſpoliari.

Quarto: uiuente Chriſto, nõ erat paries & maceria Ephe. 2
diruta, quæ Iudæos a gẽtibus diuidebat: nondum parietes erant facti unum, angulari lapide eos connectente, nondum erat propalata Sanctorum uia. Adhuc erat no- Iſaiæ 28
tus in ſola Iudæa Deus. Adhuc nõ uenerat tempus quã- Heb. 9
do extra templum licebat adorare: nondum erat uelum Ioann. 4 Luc. 23

Iſaiæ 39 templi diſciſum. Et quidem Ezechias oſtendens Babylonijs theſauros ſuos, grauiter caſtigatur. non enim Gentes licebat induci in templum Dei. At, ubi templi uelum
Geneſ. 8 ruptum eſt, & cataracta cœli apertæ ſunt, et fontes a-
Zachar. 13 byſſi magnæ patuerunt, tunc patens eſt fons domus Do
Pſalm. 18 mini. tunc in omnem terram exit ſonus eorum. Et ideo
Actor. 2 ad ſpectaculum uenientis Spiritus ſancti ex omni terra nationes concurrunt.

Quinto ſcito, ex merito Patrum Iudæis conceſſum eſſe uetus Teſtamentum, & ſalutis prædicationem. At ex merito paſsionis Chriſti conceſſum eſt Euangelium mortalibus cunctis. Dum igitur Paſsio nondum eſſet celebrata, nondum debuit cunctis Euangelium diuulga-
Matth. 22 ri. Hoc enim eſt, quod dicit Rex: Tauri mei, & altilia mea ſunt occiſa, & omnia parata, Venite. Igitur ante occiſionem tauri non erant gentes inuitandæ.

Sexto, cum audis, gentibus, & Samaritanis uetari Euangelium, time, ne eorum culpa uetetur. Mandabo
Iſaiæ 5 nubibus meis, inquit, ne pluant ſuper uineam. forſan Sa
Zacha. 7 maritani, et finitimæ gentes aures ſuas aggrauauerāt, ut digni Euangelio non eſſent.

Ite potius ad oues. Iudicio meo, eas oues indicat, de quibus habetur Ezechiæ 34. quod eſſent paſcendæ in paſcuis uberrimis, ſcilicet Prædeſtinatos, qui erant inter reprobos illos diſperſi: horum gratia Apoſtoli miſsi
2. Tim. 2 ſunt: nam & Apoſtolus dicit ſe multa pati propter ele-
Matth. 25 ctos, ut ſalui fiant. Hi electi oues merito uocātur, ſtatuēdæ ad dexteram Iudicis. quia nullū animal oue innocētius, ſimplicius, manſuetius, utilius, patientius: quæ omnia quadrare debent ei, qui prædeſtinatus eſſe cupit.

Cur uero dicit: Ad oues, quæ perierunt domus
Iſrael.non uero domus Abrahæ,aut Iſaac,aut etiam Ia
cob?Primo,quia ex domo Abraham exijt Iſmael,& ex Geneſ. 32
Iſaac exijt Eſau,ad cœtum fidelium nõ ſpectante. Tũ, Roman. 8
quia Iacob ex pugna, factus eſt Iſrael. prædeſtinati e-
nim ex pugna hæreditabunt cœlum. Si enim compati-
mur,et conregnabimus.Tum etiã,quia Iacob in ſomnis Geneſ. 32
pugnat cum Deo, et eius pugna ad auroram durat,nec
dimittit,donec ei benedicat. Prædeſtinati itaque per to-
tam uitam(quæ ſomnus eſt) cum Deo pugnãt uſque ad Ioann. 11
initium diei futuræ,nec dimittunt, donec benedicatur a
Deo benedictione perpetua. nec tamen benedicuntur,ni
ſi marcido fœmore,ideſt carne emortui.

Prædicate, quia appropinquauit regnum cœ- Actor. 1
lorum. *Expectabant Iudæi tempus, in quo Meſsihas*
eſſet regnaturus temporaliter. in quo & ipſi cum eo eſ
ſent ſuorum hoſtium domini: in quo demum habituri eſ
ſent rerum omnium imperium. Ita dicũt diſcipuli,Nos
ſperabamus,quod ipſe eſſet reſtituturus regnum Iſrael. Lucæ 24
Et Zebedæi cupiunt ſedere ad dexteram, & ſiniſtram Matth. 20
in hoc regno. At contra Dominus cupiens nos auocari a
terrenis, & prouocari ad cœleſtia, aliud regnum, non
terræ, ſed cœli, prædicari iubet. Inſtat,inquit, regnum
cœli. rex cœleſtis,leges cœleſtes,opes cœleſtes,ciues cœle-
ſtes. Inſtat tempus,in quo(in noſtra hac terra)illa uita
inueniatur,quæ fuit hactenus in cœlo. In cœlo fuit iu- Roman. 14
ſtitia,pax,gaudium in ſpiritu. Fuit cognitio, & amor
Dei. Fuit ingreſſus in gaudium Domini. Fuit cœleſtiũ Matth. 25
Deificatio.Hæc omnia appropinquant terræ noſtræ.
Antequam ſpiritus ueniret,appropinquabant. Nunc

Lucę 17 *iam in medio noſtri,& intra nos eſt regnum Dei. O ue re beatos Chriſtianos,ſua ſi norint bona. In medio igitur regni cœleſtis ſumus.*

Hoc eſt tam magnificum nuncium, ut indignum ſit Rom. 5 *ipſum ſilentio præterire. Regnauerat mors ab Adam, uſque ad Moſen, non ſolum regnauerat in Iudæis, ſed etiam in Gentilibus. Porro regnabat, nõ ſolum quia mo riebantur homines in corpore, ſed infœlicius, quia mo- riebantur in ſpiritu. Imo etiam, quia ea uita, quam ui- uebant, adeo uexabatur languoribus, et dæmonibus, ut pene mors dici poſſet.*

Dicit ergo Dominus: Prædicate, Apoſtoli, iam uenire Rom. 6 *tempus, in quo deſtruatur peccatum, in quo deſtruatur corpus, & machina peccati. Venit tempus, in quo lan* Matth. 4. 8 *guores ueſtri ſanẽtur per Euangelium. Venit tempus, in quo, ſi quæ mortis manent reliquiæ, non iam mors di cendæ ſint, ſed uitæ loco habeãtur. Venit igitur tempus,* Hebr. 2 *in quo, deſtructo diabolo, qui habeat mortis imperiũ, et peccato expulſo, ingrediatur ſempiterna iuſtitia. Qua ingreſſa, regnet Deus in nobis. Igitur, quia per Chriſti* Roman. 6 *mortem uetus homo noſter crucifixus eſt, iniquitas abo* Dan. 9 *lita, dæmon eiectus, & mors Chriſti nondum erat exhi bita, ſed breui erat exhibenda: ideo dicit, Appropinqua uit. Nondum uero uenit omnino.*

Et eleganter dicit: Appropinquauit regnum uo- bis, non uos illi. Quia non ex operibus iuſtitiæ, quæ fe- Tit. 3 *cimus nos, acceßit, ſed ſecundum ſuam miſericordiam acceßit ille nobis. Rurſum eleganter dicit: Acceſſit, ut non ſit multo nobis labore ſudandum, ut accedamus ad* Roman. 10 *illud. Quin potius ipſum acceßit ad nos, non eſt nobis*

aſcendendum in cœlum, ut inde deducamus: nec eſt deſcendendum in infernum, ut ad nos adducamus prope eſt uerbum regni in ore, & in corde. Item eleganter *dicit,* Regnum cœli, *non terræ, ut arbitreris te in cœlo eſſe, teq́; uiuere, & conuerſari in cœlo.* Nihilq́; Philip. 3
abeſſe te à cœlo, niſi quantum corpus hoc obſiſtit, ne in cœlum commigremus. Cum uero dicitur: Regnum, & cœlorum, *uidebatur iam nullus non opturus, & apertis ulnis tantas opes ad ſe uenientes excepturus.* Sed *certe regnum ipſum ad nos uenit: culpa noſtra eſt, ſi non excepimus.*

Habent *ergo prædicatores, quid prædicaturi ſint.* Summa *enim hæc eſt:* Regnū *iam uenit: nihil deeſt, quo minus reges ſitis, & reges cœleſtes, niſi ueſtra uoluntas.*

Infirmos curate. Siquidem Euangelij *prædicatio* 1. Cor. 2
non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ uerbis, ſed in uirtute Spiritus *ſancti merito, ineffabili prædicationi ineffabilem adiunxit potentiam, & uirtutem: curandi ſcilicet morbos corporis.* Per *quos ſignificantur languores animi.* Quorum *gradationem, & deſcenſum audi.* Primo *loco ſunt infirmi hi, qui primo peccare cœperunt.* Sunt *deinde leproſi, qui alios (uelut contagio) ſuis peccatis inficiunt.* Sunt *poſtea mortui, de quorum uita deſperandum fere ſit.* Sunt *denique dæmones, qui alios trahere in uitia contendunt.* Hos *omnes curādi uirtutem acceperunt* Apoſtoli, *ſed ſpeciatim habent potentiam eijciendi dæmones.* Quia, *qui alios ad malum trahere conantur, per excommunicationem ſunt ab* Eccleſia *reijciendi, ne gregē* Domini *deglubant, & deſtruant.*

Quia uero facile erat ditescere eos, qui hos morbos curaſſent: ideo dicitur eis: Gratis accepiſtis, gratis date. *Cum enim impoſſibile ſit pretium in terris inuenire, quo hæc diuina dona iuſte uendi queant: iniuria fieret rei non uenali, ſi uenderetur. Sicut ſi adamantem generoſiſſimum, uili uenderes obolo. Vbi nota: quòd licet prima gratia non cadat ſub merito, (ut Theologis eſt confeſſum) omnis tamen gratia poſt primam, & etiam gloria ſub merito cadit. Qui enim operatur ex gratia, merces ei debetur. non iam ſecundum gratiam, ſed ſecundum meritum, & iuſtitiam. Hinc Concilium Tridentinum fatetur: opera noſtra ex condigno, & iuſtitia, gloriam mereri. Cum igitur omnia pretium ſuum habeant (etiam cælum.) Dona tamen miracula faciendi, omni pretio carent, neque ſub ullo merito cadunt. Sed pure gratis dantur. Adeo, ut inde nomen acceperint: & gratiæ gratis datæ dicantur.*

Et elegantiſſime dicit, Gratis accepiſtis, *ut ſi acceperis, ne credas tuis ipſis meritis habere. Procul ſit à te iſta ſuperbia. Si uero ea non habueris: ne credas tuo uitio, aut culpa, carere. Non enim propter merita dantur: ſed in Reipublicæ utilitatem. Imo is, cui non dantur, magno pondere leuatur, tractandi cum hominibus: quorum conuerſatio tam eſt difficilis, & periculoſa: quàm diuina eſt facilis, & iucunda. Libet tamen nonnihil immorari, & expendere: cur gratis dari Dominus præcipiat? Primum, quia maximam authoritatem Euangelio pauperum, paupertas ipſa conciliat: uehementer enim ſuſpicimus, & adoramus eos: qui opes tam magnificas (quibus alios ditant) tam ſine pretio lar*

giuntur. Mirariq; ſatis non poſſumus eos, qui, quàm omnes fugiunt paupertatem. Ipſi ut prædicant, ita & ament. Secundo, quia gratis dantes, minus ſunt oneri populo accepturo. Siquidem Paulus (ne quem grauaret) manibus ſuis uictum ſibi, & ſuis quæritabat. Tertio, quia cum ubique ſit odioſa cupiditas, maxime uero in prædicatore. Quarto, quia quo magis prædicator curam ſui à ſe reijcit hoc magis eam Dominus ſuſcipit. Quinto, quia ſi pretio daretis, donum eſſet doni Dei aliquando immerentibus, ſi pecuniam afferrent. Gratis igitur & non pretio detur. Sexto: quia iucundum eſt uidere iuſtum dantem gratis: non ſolum ſua, ſed & animam propriam dare cupientem. Quis enim non amet Chriſtum, dantem animam ſuam in redemptionem pro multis? & Paulum uiſcera ſua Theſſalonicenſibus, dare cupientem, quia chariſſimi, inquit, facti eſtis nobis. Vltimam rationem ex ſequentibus colliges.

2. Theſ. 3 · 2. Cor. 12 · Matth. 20 · 1. Theſſ. 2

Nolite poſsidere aurum. Incidimus tandem in locum difficillimum. Ante omnia proferam in medium, quod de uerbis hiſce Domini ſentiam. Ego credo hæc Dominum mandaſſe, non ſolum Apoſtolis iter facturis, ſed etiam in ciuitate conſiſtentibus. Adducor ad id credendum, ex apertiſſima litera. Primum enim dicit, Nolite poſsidere ſimpliciter aurum, argentum: neque minutiora æra appendatis in zonæ crumena. Secundo ſpeciatim dicit de itinere: Ne afferatis peram in uia. Si igitur Dominus omnia hæc præcepta iter facientibus dediſſet, profecto dixiſſet in principio, Ne in itinere habeatis aurum, argentum, pe-

ram, &c. Nunc uero, cum aperte diſtinxerit primum mandatum à ſecundo, & in ſecundo addiderit Iter, plane fit, primum mandatum eſſe abſolute intelligendum. Et ita abſolute etiam debet intelligi tertium, ne habeatis duas tunicas, calceamenta, neque uirgam. Cur enim potius habeant duas tunicas in ciuitate, quàm in itinere? aut cur calceos habeant in ciuitate, & non in uia? Ergo ſimpliciter interdicitur Apoſtolis aurum, argentum, æs, duæ tunicæ, calcei, uirga. In itinere uero,

Lucæ 8 iuxta Lucam, interdicitur uirga, pera, panis, pecunia. Dominus enim, qui curam illorum in itinere gerebat, gerebat etiam in ciuitate.

Cauſa uero huius tam arcti præcepti hæc fuit: Chriſtus fuit paupertatis amantiſſimus, illud ſemper iactãs:

Pſalm. 39 Ego mendicus ſum, & pauper, Dominus ſollicitus eſt

Pſalm. 87 mei. Et illud: Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Vt impleretur in eo uaticinium Iſaiæ: q̄

Iſaiæ 53 aſcenderet, ſicut uirgultum, & ſicut radix de terra ſitienti. At radix ſiccæ terræ nudiſſima res eſt. Si igitur in Beato Franciſco paupertatis fuit amor, ſcintilla in eo fuit, collata ad ignem illũ in Chriſti pectore flammantem, quo pauper eſſe cupiebat. Arbitror, nunquam ſibi adeo Chriſtum placuiſſe, quàm cum ſe affixum cruci conſpexit: uere (ut eſſe cupiebat) omnibus rebus egentem. Cum igitur paupertatis amator relinqueret ſuos in terra uicarios, uoluit etiam paupertatis amatores relinquere. Qua cauſa eis interdixit auro, argento, & ære, quod diuites ſolent turgentibus zonis appendere. Interdixit etiam duabus tunicis, calceis, & baculis. Quos populares homines ſolent nonnunquam grau-

tatis cauſa circunferre. Hæc enim omnia reiecit paupertatis amator.

Inſurgit iam dubium. Si Apoſtoli calceis, & baculus interdicti ſunt, quomodo Marcus dicit, ipſis eſſe conceſſos? Solutio, quæ mihi facit, ſatis eſt: Vnico contextu utrunque Dominum dixiſſe, in hunc ferme ſenſum: Diſcipuli mei, uolo uos omni re terrena carere, ſolumq; ſumme neceſſaria poſſidere, in omnibusq; pauperes eſſe. Ideo calceos, & uirgam ueto: ſed, quia ſandalia ſolent pauperes etiam afferre, et baccillos: ideo horũ uſum uobis tantummodo concedo, ut quæ paupertati non repugnent. Quæ ita ad literam fuiſſe ſeruata ab Apoſtolis, acta corũ facile docent. Petrus enim ait, Aurum, & argentum non eſt mihi. Certe, ſi æra minuta, Actor. 3
habuiſſet in zona, petenti dediſſet. Rurſum Angelus excitans Petrum dicit: Surge, præcingere tunicam (ſcilicet Actor. 12
eam unicam, quam habebat) & ſubliga ſandalia tua: (ita enim Græci codices habent). habebat igitur non calceos, ſed uilia ſandalia, quæ ſubliganda ſibi erant.

Audi etiam nonnihil myſticum: Bethlehem apud Michæam minima eſt. Apud Matthæum nequaquã mini- Michæ 5
ma: quia, quæ in ſe erat minima, ex Chriſto erat maxi- Matth. 2
ma. Ita & poteſtas Apoſtolis conceſſa Marco uirga eſt, Matthæo nõ eſt uirga. Siquidem poteſtas data Apoſtolis ex ſe uirga eſt: quia tamen non debent ea uti ad deſtru- 2. Cor. 10
ctionem, ſed ad ædificationem: non ad rigorem, ſed ad benignitatem: non ad iram, ſed ad miſericordiam: ideo dicitur, Non uirgam. *Reges enim gentium dominantur* Lucæ 22
eorum: habent quippe uirgam: nec enim ſine cauſa gladium portant. Vos autem Apoſtoli nõ ſic: ſed qui maior

Rom. 15 *eſt inter uos, ſcilicet Petrus: ſit ſicut minor. Cui eſt uagi-*
Math. 26 *na non licet gladium eximere. Similiter cui non ſunt calcei, Matthaeo, Marco ſunt ſandalia. Cum etiam neceſſe ſit Apoſtolis pede terram contingere: ne ab ea ledãtur, fauorem terrenum habere debent. At his terrenus fauor non totum pedem adumbret. Relinquat ſuperam pedis partem liberam. Non igitur Apoſtoli fauoribus humanis ſe totos ingerant: niſi quantum ne ledantur neceſſe fuerit.*

Legiſſe me recordor, ſandalijs olim ſolos principes uſos. Forſan ergo ſandalia cõcedit Chriſtus Apoſtolis, ut Eccleſiae principibus.

Dubium reſtat, num haec Domini praecepta obligabant ad mortale? Reſpondeo: Si Apoſtolicus praedicator animum gerat paupertatis amicum id ſatis eſt. Etiam, ſi aurum, & argentum abunde poſſideat. Praeceptum enim eſt: non ne poſſideatis: ſed nolite poſſidere. Iam, ſi non nunquam cupiat aurum, non arbitror eſſe crimen. Haec enim mandata perfecta perfectis data ad mortale non obligant.

In quancumque ciuitatem, &c. *Hoc loco mihi ſtatuendum uidetur: cum Apoſtoli intrabant ciuitatem, uel caſtellum, non primum interrogaſſe, quis ſuo hoſpitio dignus eſſet. Quis etiam dignus talem ſuſtineret interrogationem? Sed ante omnia praedicabant Verbum Dei, ut Acta Apoſtolorum. c. 12. & 14. facile docent. Poſt praedicationem uero, ſi quis exibat eos hoſpitio ſuſcepturus: apud eum manebant. Si uero nemo eos inuitabat: tunc quaerebant: quis in populo dignus eſſet. Nam legi-*
Matt. 21 *mus Dominum aliquando praedicaſſe, & quia a nemi-*

ne inultabatur, in Bethaniam rediiſſe.

Redeamus nunc ad textum: Interrogate, *inquit,* quis dignus ſit. Vix *enim credibile eſt in toto populo non eſſe unum dignum. Equidem non conſiſteret ciuitas, niſi aliqui eſſent digni. Ideo enim corruit Sodoma: quia non ſunt in ea decem, aut quinque iuſti. Et alioqui reliquit ſibi Deus ſeptem millia uirorum: qui non curuant genua ante Baal. Et certe ſi uult Deus miſericordiam ſuam præſtare alicui populo: aliquem dignum præparat, apud quem ſuus recipiatur prædicator. Si non parauit, neque etiam miſereri populo uoluit. Certe, cum Macedoniæ fauere diſpoſuit, parauit Lydiã; apud quam Paulus hoſpitaretur.* Genef. 18 / 3. Reg. 19 / Actor. 16

Habes uero ex hoc textu: uix uirum dignum latere poſſe, quin agnoſcatur. Alioqui dignus eſſe poſſet, qui non reciperet Apoſtolos hoſpitio. Vt ergo lux latere non poteſt, & ignis in ſinu nequit abſcõdi: ita nec uiri dignitas, Teſtis eſt Iſaias dicens: Orietur, quaſi mane, iudiciũ tuum; & iuſtitia tua ſicut meridies. Iſaiæ 58

Porro, eum arbitror, hic uocari dignum: qui operibus miſericordiæ intentus eſt. Neque enim alius dignus iudicaretur, qui hoſpitio reciperet: niſi cui illud eſt exercitio. Quàm uero Scriptura eſt ſibi cõcinna. Vbiq; charitas proximorum laudatur: ubiq; ipſa ſola iudicatur digna cœlo. Siquidem dictum eſt, Hoſpes eram, & collegiſtis me: ideo uenite benedicti. Matth. 25

Iam merito, ſapienterq;, Dominus iubet, quæri dignum ſuo Apoſtolo hoſpitem. Quia nonnihil autoritatis, & gratiæ recipiet prædicator, ab hoſpite digno. Imo & nonnihil etiam, præſidij: minus enim obganniens

Genes. 19 *homines, contra eum, quem culmem uiri digni protexit.*

Ibi manete. *Primo, ut maius ſit ueſtræ ſanctitatis teſtimonium. Facile enim eſt per breue tempus, ſpecimē ſanctitatis oſtendere. At diu ſanctimoniam ſimulare, difficile eſt. Admirans ergo hoſpes ueſter, ſanctimoniam ueſtram, negocium Euangelij promouebit.*

Secundo, ut cauti ſitis ne, quid moleſtiæ hoſpiti tam benefico, & tam in benefactis, perſeueranti inferatis. Non enim admodum offendere cauemus, eum, cum quo breui tempore commoramur.

Tertio, ut uel à principio hoſpitij temperantiæ, et abſtinentiæ ſtudeatis. Vt enim quiuis hoſpes faſtidit gulæ deditum conuiuam: ita amplectitur temperantem.

Quarto, quia futura erat tam mirabilis Apoſtolorū conuerſatio, ut reliqui ciues eos hoſpitio recipere contenderent, ut quiuis tantis hoſpitibus frueretur. Ne igitur contentionis occaſio detur, iubeo uos ab uno hoſpite non diſcedere.

Quinto, in hac re uolo uos mei eſſe ſimiles: ego nunquam deſero ſuſcipientem me: niſi prius me ille deſeruerit; adeo ſum illi gratus: ita uos adeo eſtote grati, adeo immutabiles, ut doleat hoſpes ueſter: ſi quando uos abire ſentiat.

Sexto, libero uos ingenti moleſtia: quiuis enim nouo hoſpitio ſuſceptus (ſi ſapit) mille oculis circunſpectat, ut animum hoſpitum agnoſcat: quo illis morem gerat. Ne igitur neceſſe ſit ſæpius hoc tedium deuorare, in uno loco manete.

Septimo, Animus meus eſt hoſpitem ueſtrum ditare, ut ergo mea magnificentia dignior ſit: magiſq; me per

nos dimereatur: manete apud eum. Vt enim Iſraeli apud Aegyptios gratiam dedit, ut ei omnia ſua etiã pretioſa commodarent: ita ego polliceor, me gratiam uobis apud hoſpitem daturum, ut libentiſſime uos recipiat. Exod. 12

Hæc à me de hoſpite digno dicta ſunt: Nam ſi eum indignum inueneritis, non apud eum uos manere iubeo.

Illud uero ſciant omnes, qui prædicatores ſuo hoſpitio recipiunt: quòd ſicut Dominus benedixit domui Obededon, quia arcam Domini domi ſuæ ſeruauit: ita benedicet domui prædicatores ſuſcipienti. Tanto enim dignior eſt ſanctus prædicator, quam arca Dei: quanto dignior eſt Chriſtus exiſtens in prædicatore, urna & uirga exiſtentibus in arca. 2. Reg. 6

Intrantes autem domum dicite, Pax. Angeli annunciauerunt orbi pacem, quando naſcebatur orbi Deus. Alij angeli in carne exiſtentes, annunciant domui ſui hoſpitis pacem, quia ei uult Dominus naſci. Illi angeli annunciant orbi pacem: quia uolebat ei Deus reconciliari. Hi etiam annunciant pacem hoſpicio ſuo: quia ei uult Dominus reconciliari, & benedicere. Perinde igitur ualet, quod Apoſtoli annunciant, ac ſi dicerent: Dominus naſci uult in domo hac: uultq́; ei ſuam dare benignitatem. Lucæ 2

Secundo Chriſtus reſurgens, dicit Apoſtolis: Pax uobis: & inſufflans ait: Accipite Spiritum ſanctum. Ita Apoſtoli dicentes Pax: uelut præparant hoſpites, ut ex apoſtolico halitu Spiritum ſanctum recipiant. Ioan. 20

Tertio Dominus moriturus, dat diſcipulis ſuis pacem, Pacem, inquit, meam do uobis, non quomodo mundus dat, ego do. Et perinde, ac ſi aliquis roget, quam Ioan. 14

pacem das? ille ait, Non turbetur cor ueſtrum, neque formidet. Ergo pax Chriſti eſt, non turbari, non formidare. Id ſi expendas quantum ſit, fateberis nihil in tota uita præclarius eſſe. Ego quidem potius uellem non turbari, nec formidare, quam omnia regna. Hanc igitur pacem dant diſcipuli hoſpiti ſuo. Nec credas ſolos eos uerbo illam dare. Ait enim Dominus: Si in domo fuerit filius idoneus paci recipiendæ, requieſcet pax ueſtra ſuper eum. Verbo igitur pacem dant: ſed ad eorum uer-

Philip. 4 *borum Deus etiam opere præſtat. Deniq; ſi iuxta Apoſtolum, pax non ſolum res mundi excedit, ſed etiam exuperat omnem ſenſum: uide nunc, quam diuite dono Apoſtoli ſuos ditent hoſpites.*

Quod ſi domus non fuerit ueſtra pace digna, pax ueſtra reuertetur ad uos. *Primo quidem reuertetur: ut eam alijs dignis concedant. Si enim ille hoſpes noluit tenere pacem, quæ illi offerebatur, alius accipiet eius*

Apocal. 3 *coronam. Vt ergo alius accipiat de Apoſtolica manu, ad*

Act. 13 *eos redit. Ita factum plane eſt: quia enim Iudæi pacem oblatam repudiauerunt: eam dederunt Apoſtoli gentilibus. Hæc enim dominica diſpenſatio eſt, ut Iudæi nõ credant, quatenus hac ratione gentes credant. Siquidem olim gentes non crediderunt, ut Iudæi crederent. Ita er-*

Roman. 11 *go pax ab uno hoſpite repudiatur, & ad Apoſtolos redit, ut alij tribuatur.*

Secundo, profecto neceſſe erat pacem datam ad datorem reuerti: ne quia non reciperetur, ira ſuccenſus incandeſceret: & ignem de cœlo in contemptores uenire

Lucæ 9 *iuberet. Nemo enim nouit, quãta ſit rabies euãgelicam pacem, multo ſudore oblatam, reijcere. Ac ſi infinitus*

theſaurus non eſſet: & ac ſi qui reijciunt, non, niſi pau peres, & nimium pauperes eſſent. Redeat ergo ad uos pax ueſtra: ut, pacato animo, reliquum operis ueſtri con ſumeris. Prouer. 2

Tertio redibit ad uos: ut intelligatis, malum alienum in ueſtrum commodum redundare: ac ideo uos fuiſſe cō tptos, ne ex proſpero prædicationis ſucceſſu extolleremi ni. Datus enim eſt Paulo ſtimulus carnis: ne magnitudi ne reuelationum ſuperbiret. At profecto potentior eſt fœ lix prædicatio prædicatorem erigere: quam reuelatio- num magnitudo. Et pungentior ſtimulus eſt ad repri- mendam ſuperbiam, ab auditoribus negligi: quam car ne extimulari. 2. Cor. 12

Quarto pax redibit: ut pax illa neglecta, in die iudi- cij teſtis ſit, contra repudiatorem ſuum. Vt enim uulne ra Chriſti, in teſtimonium in eius carne perſeuerant: ita & graue illud uulnus, quo prædicator ſuſceptus nō eſt, ad teſtimonium in eo perſeuerat.

Quinto redibit: ut ea ratione, qua neglecti eſtis, facti humiliores, Deo magis placeatis. Et forſan eo fluentis aquæ curſus cohibitus eſt, ut maiori poſtea flueret impe tu. Vireſcit enim uulnere uirtus.

Et quicunque non receperit uos, exeuntes de domo, excutite puluerem. Apud Ioſue mandat Do minus ut, uictor Iſrael ex hoſte deuicto, nihil penitus contingeret. Siquidem omnia, quæ hoſtis haberet, eſſent Deo anathema. Et quia Saul hoc præceptum uiolauit, re gno priuari meruit. Similiter ergo, qui Apoſtolos non reciperent anathema Deo ſunt, & maledictio: adeo, ut nec eorum puluis ſit attingendus. Quem ita Ioſue 7 1. Reg. 15

odit Dominus: ut nec pedibus Apoſtolorum hærere patiatur.

Pſalm. 72 Secundo, adhærere Deo bonum eſt: adhærere Apoſtolis, etiam bonum, non adhærere malum: excuti uero res deſperata eſt, qui enim elongant ſe, à te peribunt: qui
Eodem. uero proijcientur à te, quo niſi in infernum à potenti manu proijcientur? Erat uero ſignum proiectus puluis, proiectorum hominum. Puluis enim ſumus, in pul
Geneſ. 3 uerem reuerſuri.

Actor. 10 Tertio, Petrus occidit immundos: & eos manducat. Ex cibo uero comeſto pars capiti hæret, pars corpori, pars uero pedibus. Siquidem ex fidelibus quidam à Petro ſtatuuntur in dignitate, quaſi in capite. Quidā in loco medio, quaſi in corpore. Quidam in uilibus functionibus, quaſi in pedibus. Porro, quod nec in pedibus Petri, & Apoſtolorum locum habeas: ſed quòd excutiaris, non niſi magna miſeria eſt.

Geneſ. 3 Quarto, puluis cibus eſt colubri: dictum enim eſt ei: Super pectus tuum gradieris, & terram comedes: non uero comedere poteſt puluerem pedibus Apoſtolicis in-
Matth. 10 hærentem: quia ab eis ipſe calcatur. Habent enim poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes. Tu igitur puluis à pedibus Apoſtolicis excuſſus, es anes ſerpenti uorandus.

Quinto, Sancti dicere ſolent, pedes ſignificare affectus. Iam, quam eſt horrendum à pedibus, id eſt affectu, Apoſtolorum excuti. Sane affectum habent Apoſtoli etiam ad inimicos. Peior ergo eſt, qui ab eorum affectu excutitur, quàm inimicus. Ios quidem, qui hæ-
1. Tim. 4 & 2 retici ſunt, aut Euangelio reſiſtunt, peiores ſunt hoſtibus. Et ita deuitari & excuti iubentur: Vt Alexander

Avarius Himenæus, & Philetus.

Sexto, Puluis ſignificat peccata. Eſt enim puluis pedibus hærens, pedum ſordes. Iam ſacerdotes peccata populi manducant: id eſt portant, & ſuis affectibus hærere patiuntur. Non ut ea faciant, ſed ut defleant. Si igitur hæc peccata excutiunt Apoſtoli, ea lugere nolentes: puluerem de pedibus excutiunt. Quaſi dicant: Peccata ueſtra uobis maneant: Et, quæ nos eramus portaturi, uos ipſi portate. At peccata, quæ non abſoluunt Apoſtoli, retenta manent. Manebunt igitur uſque ad infernum cum factoribus ſuis. Oſeæ 4

Septimo, Sunt Apoſtoli ſal terræ, ſal pulueris. Hæc terra ſalita cibus fit Domino. Sine ſale uero inſulſus eſt cibus, edi à Deo non poteſt. Si igitur excuteris ab Apoſtolis, excutitur à ſale puluis. Non te Chriſtus adet. Ioan. 20 Matth. 5

Tolerabilius erit terræ Sodomorum. *Duo peccata admiſerunt Sodomæi. Alterum non recipere Angelos hoſpitio: in platea enim manſiſſent, niſi Lot eos in ſuum hoſpicium compuliſſet. Alterum fuit multo grauius: uoluerunt enim angelos conſtuprare, uim etiam hoſpiti inferentes. Ergo non recipere Apoſtolos malum erat, eos uero uocare impoſtores, & nouorum dæmoniorum annunciatores: id erat uelle eos conſtuprare: quod magnum malum eſt. Sed non his contenti, prædicatores, flagellare & accidere, intolerabile peccatum eſt. Igitur Sodomæi lapſi, habent nonnihil excuſationis: quod carnem haberent, quæ eorum mentē, in legem peccati captiuaret, quodq; in iniquitatibus concepti eſſent, & in peccatis eos ſua mater concepiſſet. Nihilq; mirandum, ſi tam uoluptuoſam iniquitatem, in-* Geneſ. 19 Roman. 6 Pſalm. 50

qua concepti eſſent, poſtea augere ſint auſi. Atque excuſatio erit ei, qui Euangelium non recepit? Luſtra & perluſtra: lege, & perlege Euangelium. Quid in eo inuenies, niſi cultum Dei, & amorem proximi? benedicere Deo, & benefacere proximo? Quid inuenies, niſi puram & meram ſanctitatem? Quid inuenies, niſi rationi conſentanea? Et, ſi quae diſſentanea uidentur, ea ſupra rationem ſunt, non contra rationem. Ergo Euangelium ex ſe acceptari erat digniſſimum. Adde, praedicabatur hoc, non ab Apoſtolis, ſed à Deo ipſo. Dicit enim

Matth. 10 Chriſtus: Non eſtis uos, qui loquimini, ſed ſpiritus eſt, qui loquitur in uobis. Non ergo, qui audiebant in corde ſuo hominum uocem, ſed Dei efficaciam adeſſe ſentiebant. His addebatur miraculorum claritas: quae repugnantem intellectum captiuare ſolent. Si igitur primo ictu recipere Euangelium non placet: placeat certe ipſum excutere, expendere, & examinare: ut uideas ſi antiquis uaticinijs reſpondet. Si aliquid falſum, Deo contumelioſum, hominum rationi contrarium contineat. Alioqui reieciſſe rem, quae tibi aeternam, aut ſalutem promittit, aut poenam comminatur: non niſi ſcelus eſt inexpiabile. Cadat in mentem tuam, uel hic unicus timor: ne forte uera ſint, quae hoc Euangelium continet. Hic enim facient te inuenire, quàm uera ſint.

Ecce ego mitto uos. Ecce res eſt magni momenti. Siquidem, ut talem eam Dominus attendi iubet. Videlicet, quia mittere diſcipulos: res erat orbi ſumme neceſſaria, ſumme utilis, ſumme honeſta, & ſumme iucunda. Erat enim mittere ſolem mundo obtenebrato. Salem carni putridae: ignem orbi frigido, uitam mortuo,

medicum infirmo, theſaurum infinitum, miſeriæ infinitæ. Vt rem tantam, merito dicit, Ecce. Ego, Autoritas eſt mittentis, & non niſi mittentis Dei. Quis enim ad totum orbem mittere poteſt, niſi Deus? & ſane cum audis: Ego mitto, ego uenio, ego loquor. Ego, qui loquebar, ecce adſum. Deitatem intellige. Cuius eſt, hæc à ſe ipſo facere. Quòd ſi diffidis: à te exigo, quis dare uim ad edenda miracula poterat, niſi Deus? eius ergo eſt mittere, qui uirtutem miraculorum effectricem, concedere poterat. Ita habes in Epiſ. 1 Sixti, & 3. Felicis & 1. Soteris.

Sunt oues. Ouium conditio eſt: nullam ſui habere curam. (adeo ſimplex animal eſt) totum à paſtoris cura dependet. Dominus (inquit quædam ouis) regit me; Pſalm. 22 & ideo nihil mihi deerit. In loco enim paſcuæ ibi me collocabit: Si quæris, in quibus paſcuis? audi eandem ouem, Sumus oues paſcuæ eius, in ipſo Deo paſcimur. Sicut enim oues in inferno poſitas mors depaſcit: ita oues, Pſalm. 99 Pſalm. 48 poſitas in gratia Dei, Deus paſcit et ipſæ paſcunt Deū. Exechi. 34 An non rectè de his dicitur: quòd paſtor oues ſuas collocat in paſcuis uberrimis? O uere fœlices oues, quæ Deo paſcuntur: Quid ſperas, niſi quòd in Deum conuertuntur? ò uere fœlicem menſam: quæ contra omnia ouium mala ualet. Paraſti, inquit, in conſpectu meo mẽ Pſalm. 22 ſam, aduerſum omnes, qui tribulant me. Non contra unum, aut alterum aduerſarium, menſa hac proficua eſt, ſed contra omnes. Id uero, quod contra omnia mala defendit, nihil, niſi Deus, eſſe poteſt.

Iam re uera mirabile eſt, quòd hæ oues, paſcuæ Dei, æſtimatæ ſint, ſicut oues occiſionis, id eſt, ad occiſionem Pſalm. 43 paratæ. Et quaſi unica occiſio non ſatis eſſet, addit Pſal

Eodem. *tes: Propter te mortificamur tota die. & Paulus, Quoti*
1. Cor. 15 *die morior per ueſtram gloriam, fratres. Imo hæc mors*
Pſal. 72 *ouibus uenit à principio dici: caſtigatio, inquit, mea in*
matutinis. Quid nocuerunt, cum ſint oues? imo quibus
non utiles ſunt? cur ergo armantur omnes ad eorum oc-
ciſionem?

Inter lupos. Arbitror ego, ſolam gratiam Dei, et eius
charitatem oues facere. Vbi uero charitas non eſt, plana
cupiditas eſt: ubi uero cupiditas, ibi lupina uoracitas e-
1. Ioan. 2 *rit. Recte Ioannes: Quicquid in mundo eſt, eſt concupi*
ſcentia carnis, oculorum, aut ſuperbiæ. Igitur omnes hi,
qui non dederunt ſua nomina Chriſto, ſub concupiſcen
tiæ militant uexillo. Voraces ergo ſunt, edaces ſunt, lupi
ſunt. Vbi igitur eſt ſpiritus Chriſti, ibi ſunt oues. Vbi ca-
ro eſt, lupi ſunt. Inde iã elucet, cur dixerit Dominus: Mit
to uos, ut oues in medio luporum: ſicut enim natiuũ eſt
Galat. 5 *odium luporum cõtra oues: ita natura caro concupiſcit*
Ioann: 15 *aduerſus ſpiritum. Propterea enim mundus uos odio ha*
bet: quia nõn eſtis de mundo. Si enim de mundo eſſetis:
Philipp: 2 *mundus, quod ſuum eſt, diligeret. Quod igitur dictum*
eſt, Inter quos lucetis, in medio nationis prauæ, & per-
uerſæ, uerbum uitæ continentes: id Dominus dicit: Mit-
to uos oues inter lupos.

Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes. *Serpens*
ille, qui Adam, & in eo omne genus hominum proſtra
uit, non proprio ſpiritu, (ſiquidem ipſe mutum animal
Geneſ. 3 *eſt) ſed ſpiritu diaboli genus infecit noſtrum. Vult*
ergo primum Chriſtus, ut prædicator ſpiritum abijciat
ſuum, & Spiritu ſancto imbuatur. ut, quos ſerpens
dæmone correptus fefellerat: ipſe, Spiritu ſancto affla-

tus, in uiam rectam deducat.

Secundo: Iam, ſicut ſerpens, non ex ſe, ſed ex ſpiritu dæmoniaco erat callidior cunctis animantibus: ita uult Dominus prædicatorem ſuum eſſe ſapientiorem cunctis hominibus. Sane ſpiritus dæmonis fecit ſerpentem, ut nõ eſſet aſtutia, quæ ei compararetur, ſuper terram: ita facit ſpiritus Dei, ut omnis ſapientia mundi ad eius prædicatorem collata ſtultitia ſit. Eodem. Iob: 41 1. Cor. 3

Tertio: Et, ſicut ſerpentis uerba non erant principaliter eius, ſed dæmonis, qui loquebatur in eo: ita uult Dominus talem ſuum eſſe prædicatorem, ut non ipſe potiſſime in ſe, ſed Deus ſit, qui loquatur. Et cum Paulo dicat, Præ omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum. Et item: An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur, Chriſti? Item hæc dæmonis fuit ſumma ars, oculos hominum conuertere in lignum ſcientiæ boni, & mali: & eorum uoluntatem allicere ad eius fructum edendum: ita ars, & aſtutia tota prædicatoris hæc eſſe debet, oculos hominum conuertere in Chriſti crucem, uoluptatem eorum inflectendo: ut de eius fructu, id eſt Chriſto manducent. Vbi ſe magnus aperit myſteriorum campus. Matth. 10 1. Cor. 15 2. Cor. 13

Sed breuiter: In hoc mundo ſumus, uelut in inferno: ſicut olim noſtri parentes erant in paradiſo. Olim ſolum lignum ſcientiæ boni, & mali erat noxium. Chriſtus ſolus in ligno pendens, eſt lignum uitale: reliqua ligna mutilia. Quia ſine fide nemo placet Deo. Nihil uero quadrantius, quam dicere, Chriſtum eſſe lignum ſcientiæ boni, & mali. Sciuit & bonum ſuper omnes, & malum ſuper omnes. Malum inquam Heb. 11

Iſaiæ 53 pœnæ, non culpæ: Serpens conuertit ad eſum ligni uetiti, Prædicator conuertat ad eſum ligni ſolum ad cœlum conceſsi. Adde etiam, Omnes ſuos neruos contendit ſerpens: ut homines primos à fide reuocaret, Dicit
Geneſ. 3 enim: Cur comeditis? At illi, Ne moriamur, tunc ille, Nequaquam moriemini. Vides diabolum à fide eos expuliſſe? omnes igitur neruos intendat Chriſti prædicator, homines ſub fidei obedientia captiuare. Hic enim
Roma. 5 eſt ſolus ad uitam ingreſſus: & ,ut Paulus ait, in gratiam acceſſus. Iucundum mihi eſt, contemplari diſcrimen ſerpentis & prædicatoris. Serpens nudauit hominem: & fecit eum ſuamet uerenda (quæ uere pudenda non erant) erubeſcere. Contra, facit prædicator hominem ſuam priorem nuditatem agnoſcere, & peccata (quæ non putabat ipſe uerenda, cum re uera pudenda eſſent) uereri.

Denum illud aduerte: Serpens ille æneus in ligno ſuſpenſus, ſerpens uidebatur, non erat tamen: uenenatus uidebatur, & uitam aſpicientibus præſtabat. Tales ſint prædicatores, credantur mali, ſint ipſi ſancti. Credan-
2. Cor. 6 tur peſtilentes, & uitam afferant. Audi Paulum: Nos inquit, ut ſeductores, ſed ueraces: ut ignoti, & cogniti: quaſi morientes & ecce uiuimus: quaſi egentes, & multos locupletantes. Ac ſi diceret, Quaſi ſerpentes, ſed uitales. Parum tibi forſan uidetur uerbum hoc Vitales. Sed cum aliis uitam preſtare per uerbum Dei cognoueris, agnoſces quanti conſtat uitalem eſſe.

Simplices, ut columbæ. Græcis: eſt Syncæri, ut columbæ. Nunc uide columbam cum unguibus & roſtro, Putabis eam ad nocendum armatam. Vere tamen

non ſunt illa arma ad nocendum. Ita & in prædicato- 2. Cor. 5
ribus ira eſt, poteſtas eſt. Sed non ſunt illa ad deſtructio-
nem, ſed ad ædificationem. Vide etiam continuũ colum-
bæ gemitum. Ezechias inquit, Meditabor, ut columba. Ezech. 38
Attenuati ſunt oculi mei, ſuſpicientes in excelſum, &c.
Et alibi dicitur: Ancillæ eius minabantur gementes: Naum. 2
ut columbæ. Videlicet, quia inermi, gemitus pro armis
dati ſunt. Quis daret Epiſcopis noſtris, ut attenuatos
haberent oculos, (propterea quòd, ſuſpicerent in cœlũ)
& gemitus, & meditationem columbæ haberent? Ter-
tio recordare columbæ, quæ, ex arca emiſſa, non inue- Geneſ. 8
niebat inter cadauera ubi pedem collocaret. ideóq; ad
arcam reuerſa eſt. Arca quis eſt niſi Chriſtus? utinam
omnes prædicatores ex hac arca mitterentur, locumq;
in rebus mortalibus non inuenirent: ut ſic nunquam
niſi ad arcam redirent, Quarto: memini me legiſſe,
columbam delectari in ſuo uolatu: Si igitur fugiens
accipitrem continuo uolet, euadit ex unguibus eius:
ſed, ſi ſuo delectata uolatu in aere ſuſpenſa remanet,
eius præda fit. Vtinam prædicator continuo uolet
ad æternæ uocationis brauium: ſi uero in uanæ glo- Philip. 3
riæ aura ſuum uolatum interſiſtat præda dæmo-
num fit. Quinto, horum omnium ſumma eſt: Spi-
ritus ſanctus deſcendit in columbæ ſpecie. Is ergo
re uera ſyncerus eſt, ut columba. qui Spiritum ſan-
ctum habet. Idem enim Spiritus ſerpentem facit,
& columbam. Siquidem dicitur. Spiritus Sapien-
tiæ eſt multiplex, & unicus omnem habens uirtu-
tem, &c. Et infra: Cum ſit una, omnia poteſt, & in Sapien. 7
ſe permanens, omnia innouat. Si omnia poteſt, igi-

tur cum ſerpente iunget columbam.

Cauete autem ab hominibus. Si dixiſſet, cauete à dæmonibus, à peccatis, à malis hominibus, nihil mirarer: nunc uero, cum dicat: Cauete ab hominibus, quis non miretur? Re uera rectiſſime dictum eſt. Audi quantæ æſtimationis homo ſit in ſacris Lite-

Pſalm. 90 ris. Conſtitue, Domine, legislatorem ſuper eos: ut ſciant gentes, quia homines ſunt, ideſt ut ſciant, quàm mi-

1 Cor. 3 ſeri ſunt: Paulus inquit: Cum ſint inter uos contentiones, nunquid non homines eſtis? Ideſt an non uiliſſimi eſtis. Et item, non enim ab hominibus didici, ne-

Galat. 1 que per hominem. Quid, Paule, mali habet, ab ho-

Pſalm. 115 mine didiciſſe? Certe, quia eſt omnis homo mendax.

Pſalm. 143 Pſalm. 38 Et rurſum: quia omnis homo uanitati ſimilis factus eſt. Imo eſt uniuerſa uanitas omnis homo uiuens. Cur erigis criſtas: tu, qui non eſt una, aut altera, ſed uniuerſa uanitas? At profecto Apoſtolis, & Sanctis non uidentur homines uanitas duntaxat, ſed truculen-

Pſalm. 117 tiſſimæ feræ. Ait Dauid: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Ac ſi dicat: Non timebo ungues leonum, uenena ſerpentum. Surge ergo Domine, non confortetur homo.

Pſalm. 9 Vis uidere, qualis ſit homo, qui nihil eſt aliud, quàm homo. Lege Paulum ad Romanos cap 1.2.3. Ibi graphice tuus homo inuenitur depictus. O uere mi-

Geneſ. 1 ſerandam ruinam. Erat homo ad imaginem Dei factus: nunc uero iubet Dominus cauere ab hominibus,

Ierem. 17 quia prauum eſt cor hominis præ omnibus. Merito er-

Ioann. 2 go dictum eſt, Ipſe non ſe credebat eis, quia ipſe ſciebat, quid eſſet in homine: iubet ergo, caueri eum, cui ipſe nõ

ſe credebat. Digne non ſe credit is, qui ſolus bonus eſt iis, qui plane mali à Deo dicuntur. Dicit enim: Si uos, cum ſitis mali, &c. Matth. 19 Luce 1

Si uero cauſam quæris, cur cauere ab hominibus iubeat, ſequitur: Tradent enim uos in Conciliis ſuis, & ante reges, & præſides in foro ſcilicet Eccleſiaſtico, & ciuili. Vt ibi fides examinetur, & in teſtimonium illis ſit. Veſtra enim firmitas, & conſtantia (quæ capitis obijcitur periculo) teſtimonio eſt, non eſſe eam uanam fidem, quam ita defenditis. Tum miracula illa, quæ à uobis in eo periculo perficientur, teſtificabuntur eiuſdem fidei ueritatem. Demum, ſicut ſanguis Abel clamat in teſtimonium, quòd à Cain iniuſte effuſus eſt: ita ſanguis Apoſtolorum, cicatrices, & uerbera clamant contra eos, qui eos anguſtiauerunt. Dicunt enim Sancti: Vindica, Domine, ſanguinem ſeruorũ tuorum, qui effuſus eſt, &c. Genes. 4 Sapien. 5 Apocal. 19

Cũ autẽ tradent uos, nolite cogitare, quid loquamini: Spiritus ſanctus loquetur in uobis. Vere digna tribulatio, quæ nos organũ facit Spiritus ſancti. Quale uero pectus illud erit, ex quo uerba manant Spiritus ſancti? Vide hic Dei prouidẽtiã: erat neceſſe, primos illos fidei teſtes afflari Spiritu ſancto, ut non ſolum uerba proferrent efficacia, ſed mortem etiã intrepide expectarent. Alioqui quale erat, conſtanti uerbo teſtificari, & trepido facto teſtimonium infirmare? Secundo erat ita neceſſe, ut præſides illi, & ſapientes mirarentur hominum illorũ, & dicta, & facta: & ſuſpicarentur uera eſſe, quæ narrabant. Vnde alicubi dicunt: unde iſtis iſta ſapientia? Mirari iam conuenit, cur, loquente

Acto. 4 Spiritu ſancto, cor hominis non emolliatur? Expendere etiam libet, quam ſit Deus adiutor in neceßitatibus, in tribulatione? Enimuero adeſt ſpiritus Patris filiys ſuis,
Pſal. 45 in negocio Patris certantibus. Quomodo enim Pater ſuos deſerat filios? Expende etiã, quàm parum tribuat Spiritus noſtris, & uerbis, & uiribus? Si enim nimis illis fideret, non eorum loco ſua ſubſtitueret. Vt uerum ſit, Perditio tua Iſrael, ex te: tantum auxilium tuum ex me.

Oſeæ 13 At pulſat animum admiratio: Sanctißime Spiritus, cur bellum cum hominibus ſuſcepiſti? an non tu omnia potes? quid neceſſe eſt, te in Apoſtolis loqui: & in eis hominum ſtultitias, et delitia tecum pugnantia ſuſtinere? Si uis fidem propagari, iube & factum erit. Sed equidem humanas res humane uult Deus tractari. Homines uult hominum uerbo conuerti. Itaque diſponit om-
Sapient. 8 nia ſuauiter, et ea ratione, qua homines illa diſpoſuiſſẽt.

Erit is odio omnibus hominibus. Cur ita? quia
Roman. 8 prudẽtia carnis eſt Deo inimica: legi enim Dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt. Ergo ut a ſeculo, & à mundo primæuo, confregit iugum Domini, ita & nunc confringere parat.

Ierem. 2 Quàm uero intolerabile eſt, odio omnibus eſſe? nihil eſt uitæ hominum adeo naturale, neceſſarium, iucundum, & utile, quam hominum amicitia. Quis ergo ferat ea carere? Vide quantis ſe obijciat periculu, qui legatione uult fungi pro Chriſto. Fronte ænea opus eſt, &
2. Cor. 5
Ierem. 1 facie ferrea, ut in omnibus ſit inſtitutus, & abundare,
Philip. 4 & penuriam pati. Sed magis penuriam pati.

Et profecto, non niſi ſummum miraculum eſſe potuit,

*dit, quòd prædicatores ij euaderent uictores, contra
quos totus mundus arma ſuſcepit. Quodq; totus mun
di ſibi præriperent amorem: quos totus mundus tan-
to odio habuit.*

Qui perſeuerauerit ſaluus erit. *Et merito qui-
dem Neque tota natura poteſt, totius odium fere natu-
ræ. Non eſt humanarum uirium, tota die mortificari,* Pſalm. 43
*æſtimariq;, ut oues occiſionis. Igitur, qui perſeuerat, ſu-
pra totam naturam operatur: quare merebitur ſupra
naturam collocari.*

*Porrò uerbum Græcum eſt: Qui expectauerit, & ſu
ſtinuerit, ſaluus erit. Plane expectat agricola granum
frumenti in terram coniectum, corrumpi. Expectat pa
terfamilias ligni immenſam molem, oliuis ſuis imponi:
ut inde oleum ſucipiat. Expectet igitur prædicator li-
gnum crucis, ſuæ carni imponi: ſi oleum gratiæ uult in
uaſa fidelium recondi. Si ita ſuſtinuerit, ſaluus erit.*

*At dices, An non ſat fuiſſet ſemel pro fide uerberari,
flagellari, lapidari, & omnium odium ſuſtinere? cur Do
minus tam uult eſſe pertinax: ut perſeuerandum nobis
fragilibus ſit, uſq; in finem? Equidem non eſt iniuſtus* Hebr. 6
*Deus: ut obliuiſcatur operis & dilectionis: quã oſtendi-
ſtis, inquit, in nomine ipſius. Interim tamen neminem
Deus uult deſidia confici, languere, aut torpere. Fieri ſi-
quidem poteſt ſemel illuminatos: qui guſtauerunt donũ
cæleſte, & participes factos Spiritus ſancti, qui guſta-* Hebr. 6
*uerunt bonum Dei uerbum & uirtutes ſeculi uenturi:
his omnibus guſtatis, prolabi, & uelut ex altiſſimo cæ-
lo, in profundiſſimam abyſſum proruere.*

Non conſummabitis ciuitates Iſraelis. Nõ id ut

docebat: ſicut poteſtatem habens. Iam igitur Magiſter
noſter animum habuit, crucis, & laboru appetentiſſi-
mum. Dicebat enim: Baptiſmo (ſanguinis) habeo Lucæ 12
baptizari: quomodo coarctor, donec perficiatur? Hunc
animum diſcipulis ſuis adflat, licet non in tanta ſubli-
mitate. Reſpice afflatum diſcipulum, cum dicebat: Mihi Galat. 6
abſit gloriari, niſi in cruce. Et rurſum: Libenter gloria 2. Cor. 12
bor in infirmitatibus meis. Ergo, ut diſcipuli Chriſti in
hoc dignoſcuntur, ſi affectum habeant, quo proximos Ioann. 13
ament: ita & in hoc dignoſcuntur, ſi affectum habent,
quo pati cupiant, aut certe patienter mala patiantur.
Quod, ſi nec crucem tibi imponis, nec impoſitam tole-
ras: maior diſcipulus uis eſſe tuo magiſtro. Imo non es
huius magiſtri diſcipulus.

Iam expende: Magiſter tuus nullo eſt malo dignus. 1. Pet. 2
Siquidem peccatum nõ fecit, neque eſt, qui eum arguat
de peccato. At omni malo indignus omne malum paſ- Ioann. 8
ſus eſt. Ipſo dicente, In me tranſierunt iræ tuæ, & terro
res tui conturbauerunt me: &, Omnes fluctus tuos in- Pſalm. 87
duxiſti ſuper me. Contra, nos diſcipuli omni malo digni Eodem.
nullum malum pati uolumus. o diſcipulos a ſuo magi-
ſtro bis per omnia diuerſos;

Iterum expende: Chriſtus magiſter non cupit audito Roman. 2
res uerbi: ſed factores. Si igitur ego uerbũ audio, nec fa-
cio: me eius diſcipulũ non eſſe profiteor. Imo uero (quod
peius eſt) ſi, quod doctus ſum, non facio: commoſtro aut
falsũ eſſe, quod doceor, aut certe indignũ, quod ſequar.
o iniuriã ſummam ſummi Magiſtri, qui magiſterij ſui
gradum a ſummo Patre tunc accepit, cum audiuit: Hic Matth. 17
eſt filius meus, in quo complacui: Ipſum audite.

Non eſt ſeruus maior Domino ſuo. Hoc eſt *ſecundum argumentum. Vbi primum aduerte, naturam ſerui eam eſſe, ut laboret, ut patiatur, ut ſeruiat. Contra, Domini natura eſt, quieſcere, ſedere, miniſtrari. En tibi Christus Dominus. Eſt enim primogenitus, & hæres*
Heb: 1
Pſalm. 87
Hebr. 4
uniuerſorum. Hic fuit in laboribus à iuuentute ſua. Fuit enim tentatus per omnia, ut potens eſſet, tentatis cuiuſque ſortis auxiliari. Quid ergo? Dominus natus recumbere, et miniſtrari, nunquam non laborat: ſeruus uero natus ad miniſtrandum nunquam uult de labore
Iob. 5
guſtare? Secundo: Si homo natus eſt ad laborem, ut auis ad uolatum, cur laborem refugit, ad quem natus eſt? cur te lubenter natent piſces, aues uolant: quia in id nata ſunt. Solus homo in laborem natus, laborẽ recuſat. Tertio,
Luca 14
Dominus non intrat in gloriam ſuam, niſi paſſus: et ſeruus uult gloriam ocioſus? Quarto, Dominus iam admouit aratro manum, an non impudentiſſimi ſerui eſt, ad menſam accumbere, ſuo Domino terram ſulcis aperiente.

Si patrem familias dixerunt Beelzebub. *Vide quàm erudite Dominus aſcendat: minor eſt neceſſitudo diſcipuli ad magiſtrum: maior eſt ſerui ad Dominum ſuum: multo uero maior domeſticorum ad Patrem familias. Si ergo, quia diſcipuli nos laborare oportet: multo magis, quia ſerui: multo uero maxime, quia domeſtici.*

Secundo: Cum ſub nomine domeſticorum, ſiue familiarium numerentur ſerui, filij, & uxor: diuine Dominus ſuos uocauit domeſticos: ut intelligerent, ſe uno nomine huius Dei eſſe ſeruos, filios, & ſponſas.

Tertio: Nulla maior iniuria contra Chriſtum dici po-

tult, quàm dicere, Dæmonium habes: dæmonium uero non quodcunque, ſed dæmoniorum principem. Quaſi diceret, Omnis mali, omniſq; peccati princeps es. Quã tũ infinite diſtas à Deo, qui omnis boni rex eſt. Ioann: 8

Quarto intellige, domeſticos Chriſti non ſolum eſſe unum cum Chriſto uulgari quadam unione, ſicut ſunt reliqui domeſtici hominum: ſed ſunt unum cum Chriſto, ut filij cum patre, & uxor cum uiro, ut membra cũ corpore, ut corpus cum capite, ut corpus cum anima. Imo & maior adhuc unio eſt: hæc enim omnia ſeparari poſſunt, eorumq; uinculum diſſoluitur tandem. At inquit Dominus: Oro Pater, ut unum ſint, ſicut & nos unum ſumus. Vt ſcilicet, ſicut diſcedere mutuo non poſſumus: ita nec ipſi à nobis diſcedant. Ex hac explicatione habes efficaciam tertij argumenti, quæ talis eſt: Si nos adeo unum ſumus, qui fieri poteſt, ut ego patiar uobis non patientibus, & uobis illæſis: totas ego iniurias ſolus feram?

Roman: 12

Ephes. 5

Ioan. 18

Quinto igitur nota. Si Pater familias omnia potens hoſtes ſuos uicit, ferendo: ſi ipſe omnia ſapiens: ita ſapuit, ut uictus uinceret: ſi ipſe omni modo bonus, eo bonus uiſus eſt, quia paſſus fuit. fit, ut nos nullam aliam potentiam, ſapientiam, aut bonitatem habere debeamus, niſi ſi à laboribus uicti labores uincamus.

Demum ſexto nota: Cum Epiſcopus uicem gerat Chriſti, quàm erit abſurdum, ſi minus ſanctus ſit, quàm diſcipuli ſui? monſtrum eſt, quòd diſcipulus ſit maior magiſtro, ouis paſtore, melior ſeruus Domino, melior demũ domeſticus ſuo patre familias. ò mores noſtros; At uero, licet ouis ſuo ſe paſtore maiorem agnoſcat: nolit tamen

tum in principio Actuum Apoſtolicorum: Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Quo uerbo omnia Regni Dei myſteria illis fuiſſe monſtrata non obſcure conuincitur. Hac igitur, uelut in aure, & tenebris audita, Dominus publice prædicare mandauit. Scio nondum eo tempore hæc fuiſſe illis audita, ſed Hebræi facile præſens accipiunt pro futuro. Actor. 1

Quid uero ſignificat: Prædicate ſuper tecta? non eſt explicatu facile. Primum ſignificat, Euangelicam prædicationem eſſe ſuper tecta, ideſt ſuper omnia humana, quæ tectis tegi ſolent. Secundo ſignificat, Euangelicum præconem ſuper omnia humana iam eſſe prouectum. Alioqui non quadrabit prædicanti prædicatio. Tertio ſignificat, iam ueritatem Euãgelij eſſe apertam, & claram, uelut eſt ſuper tecta rex expoſita. Nec enim Cherubini (qui ſcientiam ſignificant) in noſtra lege latent ſub uelo templi, ſicut in antiqua lege latebant: ſed ſunt in aperto, & ſuper tectis. Quarto, prædicatio ſuper tecta uidetur Angelos inuitare, ut audiant, ut innoteſcat principatibus, & poteſtatibus, in cæleſtibus, per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Quinto uidetur prædicatio ſuper tecta uelle coram Deo teſte fieri. Quod non tacuit Apoſtolus, cum dicit: Non ſumus ſicut plurimi adulterantes uerbum Dei: ſed ex ſynceritate: ſicut ex Deo, coram Deo, in Chriſto loquimur. Sexto, notat concurſum, & frequentiam tantam auditorum, ut eis, niſi ſuper tecta, non liceret prædicare. Exod. 26 Ephes. 3 2. Cor. 2

Sed quàm eſt elegãs, quod in aure audis prædicare ſuper tecta: Quaſi diceret: Si uuleis auditorum magnam copiam id, quod in ſecreto orationis audiuis, prædicare.

Id enim auditores allicit, & perſicit, quòd in orationis ſilentio prædicator à Deo recipit.

Iam uero, ſicut Chriſtus aperuit aurem: & ea, quæ
Iſaiæ 50 *audiuit, prædicauit, retrorſum non abiens, nec genas*
ſuas à uellentibus auertens: ita & prædicator, qui aure
ſuſurria Dei percipit, retrorſum non abeat ſed exhibeat
Iob 4 *ſe uellentibus, & percutientibus. Enimuero, qui ſuper*
tectum prædicat, facilis eſt ad ruinam, & ad mortem.
Ergo morti ſe prædicator exponat propter Euangeliũ:
id enim deſignat prædicare ſuper tecta.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus. *Hoc eſt argumentum quintum. Cuius ualor eſt. Prædicate, alioqui incidetis in gehennam. Multa ſunt hic expendenda.* Nolite timere eos, qui occidunt corpus: *Imo uero, quia occidunt: ideo non ſunt timẽdi. Si enim in tormentis detinere poſſent, non occidendo, timendi eſſent: at quanto magis torquent, breuius è tormentis abſoluunt. Nolite timere, quia cauſa uobis ſunt, ut offeratis Deo id, quod maximum habetis. grandis Abraham,*
Roman. 4 *qui offerebat filium. quantus eſt, qui offert ſe ipſum?*
Nolite timere, quia ſponſam ſponſo iungunt, Regem regnum poßidere faciunt. Sitientem applicant ad fontes aquarum: miſerum à miſerijs eripiunt: lachrymas ab oculis ſiccant. Nolite timere occidentem unico ictu
ſemel. Siquidem quiuis ſe debet occidere, & mortificare
Pſalm. 43 *ſemper.*

Animam nequeunt occidere: *neque Deus ipſe animam occidere poteſt: poteſt equidem occiſam conijcere in gehennam, occidere non item. Miſeri nos ſumus, in manum habemus adeo crudelem, ut animam occidamus. Si*

quis ergo timendus eſt, tu tibi timendus es. Tu tibi es tru
cdentiſſimus hoſtis. Si conſiſtant aduerſum te dæmo-
num caſtra, hominum copiæ, Angelorum exercitus, ni-
hil tibi nocebunt, niſi tu tibi nocueris.

Eum timete. Deus ultor timendus eſt. non eſt igitur
malum timere ut heretici mentiuntur. Illud uero uoca
bulum, animã poteſt perdere Græcis eſt repudiare, Eſter. 1
ut uir adulteram reijcit uxorem. O miſeram Vaſti regi
nam; quæ è regio ſolio deiecta in tãtum decidit dedecus.
O multo miſeriorem animam, Deo deſponſatam; quæ ex
deitate tam profunde decadit in gehennam.

Nota illud poteſt animam perdere. poteſt ille qui
dem: non uellet tamen, nos eum facere cogimus. Nota e-
tiam: poteſt perdere, nõ quæſiturus nuquam, In hac
uita, quæ errauerit ouis, quæritur: in illa, ubi perditur, Pſalm. 118
nunquam quæritur.

Non ne duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus nõ
cadit, &c. Huius ſexti argumenti uis eſt. Si uiles paſſe
res curæ Deo ſunt, adeo ut ſine uoluntate Dei unus non
cadat: quanto maiori curæ eſtis uos, quorum & capilli
numerati ſunt? Igitur nemo ueſtrum cadet ſine Dei uo
luntate.

Sine dubio paſſeres hi referendi ſunt ad ſacrificium
leproſi; de quo Leuit. 14. & ſenſus eſt. ex duobus paſ-
ſerculis, qui Deo offerebantur, is, qui immolabatur, non
cadebat ſine Dei uolũtate. Voluit enim Deus paſſerum
genus hoc beneficio afficere, & honore coronare: ut ex
eis aliquis Deo ſacrificaretur. Igitur, ſi uos Deo ſacri e-
ſtis, plane & capilli ſacri etiam erunt. nullus ergo capil
lorum cadet in terram, niſi Deo uolente, ut inde ſibi ſe-

meratos: certe Samſoni ſeptem crines erant, in quibus erat fortitudo eius. Sed periculũ eius erat a Dalila, a Philiſthæis, et à quercu, ubi Abſalonis capilli intricati ſũt. Eſt ergo periculum cogitationibus ſanctis a concupiſcẽtia carnis, oculorum, & ſuperbia uitæ. Iudic. 16 / 2. Reg. 18 / 1. Ioan. 2

Omnis, qui confitebitur me. *Argumentum ultimum, a præmio, & pœna. Vbi primum nota:* Confitebor ego. *Non niſi magnum eſt, quod Chriſtus magnus, nec tamen adulator, coram Patre magno laudaturus eſt. Animemur ergo egregia opera facere, quæ a Chriſto ſint digna laudari.*

Sed, Domine, nos confitemur te regem, principem, et Deũ, num et tu fateberis nos reges, et Deos? Ita plane fatebitur, et faciet nos reges. An non dicit, q ſeruum ſuum ſuper omnia conſtituet? Atqui ſuper omnia conſtitutus quid, niſi rex, et quidam Deus eſt? An non Paulus dicit, quod conſedebimus ad dexteram Dei in cœleſtibus in Chriſto? Qui ita ſedet, an non reges ſunt? Luce 12 / Ephes. 2

Negabo ego eum. *Dicere Dei, facere eſt: ipſe enim dixit, & facta ſunt: negare ergo Dei, eſt in nihilum redigere: ſicut dicere, eſt dare eſſe rei, quæ eſſe non habet: ita negare, eſt tollere eſſe ab eo, qui eſſe ſuſcepit. Dices, num damnati redigentur in nihilum? Minime. Id fœlicitatis loco illis eſſet: melius enim erat, ſi natus non fuiſſet homo ille. Sed uide, negare eſt duplex: aliud negare ſimpliciter, aliud negare coram Patre. Si Chriſtus damnatos negaret ſimpliciter, in nihilum redigerẽtur. Porro negare coram Patre, & Angelis, eſt negare in illis bonis æternis, quæ Pater, & Angeli poſſident. Cum ergo negat Chriſtus coram Patre, negat eis omnia* Pſalm. 148 / Geneſ. 1 / Matt. 26

bona ſpiritualia Patris, ut nullum unquam illorum bonorum ad eos perueniat, ſed ad omnia illa bona & gaudia nihil ſint omnino.

Vt ergo confiteri coram Patre, eſt euehere in dignitatem, quam comprehendere ſolus Pater poteſt ita negore coram Patre eſt deijcere, in eam miſeriam: quam comprehendere ſolus Deus poteſt.

Nolite arbitrari, quòd pacem, &c. Primũ, quod ſe dicendum offert, in illis uerbis Domini: Non ueni mittere pacem, ſed gladium: & (iuxta Lucam,) ſeparationem, hoc eſt. Cum gladius ſit duplex. ſpiritualis, & temporalis: & Dominus non ſe, ad gladium adſtrinxit ſpiritualem: neceſſario fit, ut de utroq; gladio uerificetur: ſcilicet, quòd Chriſtus gladium & ſpiritualem uerbi, & corporalem ferri, in orbem miſerit. Ego igitur plane credo, poſſe Eccleſiam, ex hac Chriſti autoritate, corporali gladio facere ſeparationem fidelium, ab infidelibus. uideo prius debere prædicari Verbum Dei, quo admoneantur ignorantes, & recipiantur pœnitentes: ſed uerbo prædicato, poteſt Eccleſia gladium ferreum eximere contra prædicationem impedientes. ut plene uerum ſit, quòd uenerit mittere gladium in terram.

Hic ego non diſputo an gladium hunc materialem habeat Papa. Scio enim id negari 23. quæſt. 8. in principio. ubi affertur locus, quo iubetur Petrus gladium ſuum, mittere in uaginam, & negatur clarius, 23. quæſt. 2. can. Sanctitas ueſtra. Vbi dicitur: Sancta Dei Eccleſia gladium non habet, niſi ſpiritualem. & ibi, Can. interfectores. parag. in hoc, idem uidetur negari.

At in Can. unam ſanctam. de maioritate. Boniſacius to to ſenſu contrarium docere uidetur. Pro qua parte, ſcio Canoniſtas ſtare: gladium materialem Papæ, uendicanto: licet non eius uſum. Verum, quod attinet huic nego cio noſtro, ex Euangelio infertur: Chriſtum gladium corporalem dediſſe ſuæ Eccleſiæ: quo uel per ſe, uel poteſtatis ciuilis miniſterio, coerceat Euangelio repugnantes: & fideles ſeparet ab infidelibus.

Secundo, offert ſe illud: Si Epiſcopi, & Eccleſiarũ rectores gladium ſpiritus non mittunt in Eccleſias ſuas, uæh illis eſt. Chriſtus enim non uenit mittere pacem. quare nec eius uicarii pacem, mittere debent. Exerant igitur gladium ſuæ poteſtatis contra nocentes. cum quibus ſi ſeruant pacem, uæh paſtoribus. Ezech. 34

Tertio, ſimiliter Prædicator, ſi non turbat populum, ſi non turbat domos, ſi denique non turbat homines, uana eſt prædicatio eius: non enim mittit gladium, & ſeparationem. Signum, enim Euangelici gladij eſt: ſi diuidit, & ſeparat animam à ſpiritu, hominem à domeſticis ſuis. Hebr. 4

Quarto, ſcito totius Euangelij hanc eſſe ſummam: Non pax: ſed gladius, ut ſit poſtea pax. Eras prius malus homo: ſalus tua eſt, ſi efficiaris noua creatura, mundo ſuperior, Deo adhærens: & ita à toto ſeculo diuiſus. Ecce, non pax cum ſeculo: is enim eſt tibi hoſtis, gladium habeto, contra eum exertum. hac ratione uenit tibi pax ſpiritualis: caro repugnãt ſpiritui. ſequere ſpiritum ſepara te à carne. Galat. 5

Veni enim ſeparare hominum aduerſum patrem ſuum. *Res omni animaduerſione digne. Cur di-*

noſtrum, ſimul habere amorem eorum, quæ in proximis, aut in nobis bona ſunt: odium uero eorum, quæ in proximis, aut in nobis mala fuerint. Vult ergo eſſe in nobis oculos quoſdam: qui uideant non uaſa: ſed quod eſt in uaſis. Si in uaſis? quantumuis inimicis noſtris,) eſt pietas, eam amemus. Contra ſi in uaſis (quantumuis amicis & cognatis) ſit malicia, eam deteſtemur. Si igitur in parente, aut in te, malicia eſt, eam odi.

Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus. *Primum aduerte. Si imponitur tibi crux, feras, ſi non imponitur, accipias: ſi enim non fers crucem, non es Chriſto dignus. Iam res grauiſſima offertur diſcutienda, quid ſit ferre crucem? Chriſte Domine, cur facere præcepiſti, quod tu ipſe non præſtitiſti, Num tu quotidie tuliſti crucem? Equidem eam ſemel accepiſti, & ferre nequiuiſti. Nam Cirenæus ille tuam tulit crucem. Grauis ea quæſtio eſt, in primis. Ad quam facile forſan reſponderi poſſet, præceptu eſſe, quotidie ferre crucem, ideſt quotidie animo eſſe paratum cruci affigi: ſi ita Chriſti gloria exigeret. Siquidem multa præcepta Chriſtiana ad hanc ſolam obligant animi præparationem. Vt eſt præceptum de paſcendo, et fouendo inimico, & alia.* Matth. 9 Roman. 12

Porro ſecunda reſponſio ſit: Hic accipitur Crux pro Crucis mortificatione. Hæc explicatio eſt Apoſtoli dicentis. Semper mortificationem IESV Chriſti in corpore noſtro circunferentes: ut ita IESV manifeſtetur in corporibus noſtris, quaſi dicat: Quotidie crucem accipientes: in qua cum Chriſto morimur, ſperantes cum ipſo reſurgere. Ergo is fert crucem quotidie, qui 2. Cor. 4

ſe quotidie mortificat, ſuas affectiones & uoluntates negat, ſe ab hac uita terrena ſeiungit, &c.

Tertia reſponſio eſt: Qui propter crimen ducuntur ad ſuſpendium, (ſi ſapiunt,) nihil aliud curant: quam animam ſuam, ut pote, qui breui exactam Deo dabunt uitæ rationem, diuitias, honores, delitias nec cogitant quidem. Vult ergo Chriſtus nos horum, qui ad crucem ſeruentur ſtatum imitari, ut toti de animæ noſtræ remedio ſolliciti, nihil terrena curemus. Vt, qui cito & exacte rationem uitæ noſtræ ſimus daturi.

Quarta reſponſio: Chriſtus, uelut facinoroſus, (cum non talis eſſet (cruci propter peccata aliena ſuffixus eſt: uult ergo, ut quiuis noſtrum crucem ſuam accipiat, cui ſe propter ſua peccata configat. Nemo eſt, qui non quotidie peccet: nemo ergo ſit, qui non ſe quotidie puniat. Dum uero ſe punit, Chriſti ſe cruci configit.

Galat. 6 Sed quid moror, quinta reſponſio ſit, te ipſum auocare a ſeculo, te ipſum a ſeculo ſeparare, id eſt crucem accipere, in qua mundus tibi crucifixus ſit, & tu ipſe mundo. Certe ſi Chriſti membrum es, crux Chriſti crux tua eſt. Accipe ergo crucem Chriſti. cogita te cum Chriſto eſſe cruci ſuffixum pudebit te totius mundi, credes nihil te habere cum mundo Habes hanc explicationem ex Paulo

Heb. 13 dicente: IESVS, ut ſanctificaret populum per ſuum ſanguinem, extra portam paſſus eſt: exeamus igitur nos cum eo, extra caſtra, id eſt extra ciuitatem eius improperium portātes quaſi dicat: exeamus nos cum eo, crucem cum eo portantes: in qua crucifigamur, &c.

Secūdo aduerte Qui non fert crucem, & crucifigitur non eſt me dignus. Qui fert Crucem & me-

cum cruafigitur erit me dignus. Facеſſat ergo Luthe- rus,qui non cenſet nos Chriſto dignos. quiq; noſtra ope ra non digna eſſe iudicabat. Dignus ſane Chriſto,et eius gloria eſt,cui cum eo patitur,ut conglorificetur. Roman. 8

Sed tertio aduerte, fieri poſſe,ut, quis accipiat Crucem,nec tamen dignus ſit Chriſto. Quis ille quæris? Certe,qui accipit Crucem, ſed non ſequitur Chriſtum, non ambulans,ſicut ille ambulauit, ignem non habens in corde, quo ſuum ſacrificium cremetur. ſine igne ſiquidem nõ fit ſacrificium. Nam neq; Abraham filium ſine igne ſacrificat. Audi Paulum: Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam. (en tibi Crux accepta) & charitatem non habeam(en tibi ignis defectus) nihil ſum: quia non ſequutus ſum Chriſtum,in cuius pectore,tantus ignis ardebat amoris. Ioan. 2 Geneſ. 22 1. Cor. 13

At,qui Domine,quis ego ſum,qui te ſequi poßim? Cinis ego & puluis, ad malum pronus ab adoleſcentia. imo & uere malus,ſicut tu ipſe dixiſti. Prauum habens cor præ omnibus. quomodo ſequar te cuius uiæ,exaltantur a uijs noſtris,ſicut cœlum a terra? Et uis me ſequi te ad crucem,& non niſi cum amoris flamma? Plane non initiamur ad hæc ex uiribus noſtris. Ipſe,qui præcipit, præcedit,& iubens,& fauens,& fouens. Geneſ. 18 Geneſ. 8 Lucæ 11 Iſaiæ 55 Exod. 13

Hæc tua Domine lex eſt: qui crucem non uult, perdit animam,quam ſeruare uolebat. At hominum mores nihil aliud curant,quàm animam ſeruare: crucem repellere,tot ſunt apotecæ uini generoſi, tot delicatæ conuiuia, tot ueſtes pretioſæ, tot delitiarum inuenta: num hæc crucem ſapiunt: Væh uobis,qui nunc ridetis,quia flebitis. Væh diuitibus, quia habetis conſolationem

Lucę 6 *ueſtram. Væh his, qui dicunt in bonis dies ſuos. Væh*
Eodem *his, qui in labore hominum non ſunt. Væh his, qui non*
Iob 21
Pſalm. 143 *eſt ruina maceriæ: neque tranſitus, aut clamor in pla-*
Sapient. 5 *teis eorum. Væh his, qui nunc roſis coronantur & non eſt pratum, quod luxuria eorum non pertranſeat. Sane inuenerunt animam ſuam nunc: ſed in fine perdent eam.*

Qui recipit Prophetam in nomine Prophethæ. *Video controuerſum maioribus noſtris, an recipiens Prophetam eo nomine, parem cum illo mercædem recipiet? Sed res eſt aperta. Merita ex charitate ſuum pondus habent. Si maiore charitate recipit, quã prædicat Propheta: maiorem, quàm Propheta, mercædem recipiet. Si minore, minorem. Modo ne credas unicam receptionem ualere: ut multa prædicationes. Sed, ſi quantum temporis unus recepit, alter prædicauit.*

CAPVT. XI.

Et factum eſt, cum conſumaſſet, &c.

IOANNES *in uinculis, Synagogã ſignificat, ſub rege tyranno & extraneo, uelut uinctam, & captiuam. Videns porro Synagoga uaticinium Iacob, non fore auferendũ ſceptrum de* Gen. 49 *Iuda, donec ueniret Meſsihas: &, uidens eo tempore, iam illud ſceptrum ſublatum, intelligens propterea ſuũ iam ueniſſe Meſsiham: primum per Phariſæos interrogauit Ioannem, an eſſet ipſe Meſsihas, nunc uero per Ioannem ſpiritu Dei actum, Chriſtum, an ſit ipſe, requirit. Mittit uero duos ex diſcipulis, ut in ore duorũ,* Matth. 18 *uel trium ſtet omne uerum.*

Audi nunc Lector: Exiſtimo nullam unquam fuiſſe in orbe quæſtionem, maioris, quàm iſta momenti. Expende cuncta: Qui interrogant, uicem habent omnium fidelium, præſertim Iudæorum, ſub Herode tyranno uinctorum. Qui interrogatur, Deus eſt: quod uero interrogatur, ſummum negocium eſt, ſcilicet an is eſſet Deus, qui uidebatur homo? Finis uero interrogationis eſt: an per Chriſtum ſint eo tempore à rege tyranno eruendi: ut & Meſsiham fidelitas recipiat, ab eoq; rurſum ipſa recipiatur. An non ſumma res hæc erat? Sane ſuper qua totius orbis ſalus, uelut in cardine, uerſabatur.

Ne uero exiſtimes rem hanc minorẽ fuiſſe, quàm depinximus, ſcito iuxta Matthæum, Marcum, & Lucam

huic interrogationi interfuiſſe magnas Iudæorũ tur-
Lucæ 7 *bas. Ergo conſtitue magnũ hominum theatrum: ibi Deũ*
colloca, latentem tamen & abſconditum, ſac te uidere in
tegrum populum a Chriſto perquirentem, an eſſet ipſe
mundi Seruator, tantopere mundo deſideratus? Vt, ſi eſ
Aggei 1 *ſet, in Meßiham, et in regem, ſuſciperetur. Iam uidebis*
quanta hæc quæſtio fuerit.

Huic tantæ quæſtioni Dominus, ut ſapiens, reſpon-
dit, non uerbis apertis: ſed (ut ego exiſtimo) primum
coram frequenti concione ſermonem habuit, de regno
Lucæ 7 *Dei: quod iam pateret miſeris, & inopibus: mox mul-*
tis miraculis editis reſpõdit: Itẽ renunciate Ioãni, hunc,
quem audiſtis de regno Dei, deq; Euangelio pauperum
ſermonem (fuerat enim ſermo uerbo uitæ dignus) tum
etiam renunciate miracula, quæ uidiſtis (fuerant enim
quæ non, niſi a Deo, effici poterãt.) tuum demum uerba
Prophetæ ei referte, quod ſcilicet cæci uident, &c. Vt
1. Petr. 1 *plane habeatis firmiorem propheticum ſermonem, hæc*
Meßiham, me eſſe loquuntur.

Ne uero graueris, Lector, audire teſtimonia, quæ ta-
cite Dominus implicat. Habetis (inquit Dominus) apud
Iſa. 43. 49 *Iſaiam: Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium,*
ut aperias oculos cæcorum. En ego aperio oculos cæcorũ.
Iſaiæ 35 *Ego igitur ſum. Rurſum Iſaias: Deus ipſe ueniet, & ſal*
uabit uoſtrum aperientur oculi cæcorum, aures ſurdo-
rum patebunt, ſaliet, ſicut ceruus claudus, & aperta
erit linguam mutorum. En uidetis a me hæc omnia fieri.
Iſaiæ 29 *Igitur ego ſum. Rurſum Iſaias: In illa die audiẽt ſurdi*
uerba libri: addent, mites in Domino lætitiam, & pau
peres homines in Sancto Iſrael exultabunt. En uide-

tis, mites & pauperes Euangelizari, & ideo in Domino exultare. Rurſum Iſaias: Domine, in anguſtia requiſierunt te, uiuent mortui tui, & interfecti tui reſurgēt. En tempore hoc per me mortui ſurgunt. Rurſum Iſaias: Spiritus Domini ſuper me: ad annunciandum pauperibus miſit me. En, quid aliud enim ego annuncio, quàm beatos eſſe pauperes ſpiritu. Rurſum Iſaias: Ecce ego mittam in Sion lapidem probatum, angularem preciosum, qui crediderit, non feſtinet, ne ſcilicet offendat. Beatus ergo qui non fuerit ſcandalizatus in me. Hic enim lapis reprobatur ab ædificantibus. At iuxta Danielem lapis ſi percuſſerint ſtatuam, eam comminuet. Beatus ergo, qui in lapidem non offenderit. Sane, quia lapis eſt, in terra iacet. Et ideo contemnitur. Sed, quia eſt lapis de cœlo miſſus, beatus qui in eum non offenderit. Iſaię 26 Iſaię 61 Iſaiæ 28 Danil 2

Habes, Lector, Chriſti reſponſum. Quod uero Ioannes, ex uinculis, nihil his addiderit, ſignificauit, Synagogam uoluiſſe potius, ſub alieni regis captiuitate mori, quam ſuum regem recipere. Et quantum ego ſentio, quòd Ioannes uelut dubius Chriſtum interrogat: ſignificat ſynagogam ſemper de Chriſti ueritate dubitabundam, uoluiſſeq; magis extraneis uinculis uinciri, quàm ſui principis libertate gaudere. Hæc ſunt, quæ de ſynagoga in Ioannis perſona mihi dicenda occurrerunt.

Secundo contendere libet. Euangelium hoc de ipſo Ioanne uerificare. Reuocandum ergo in memoriam eſt id, quod Lucas de Chriſto habet: Proficiebat, inquit, Sapientia, apud Deum, & homines. Quod Paulus Lucæ 2. Hebr. 1

etiam teſtatur dicens: Didicit (cum eſſet Filius Dei,) ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam. Vnde colligunt Theologi, Chriſtum ſcientia diuina, & beata, & infuſa, omnia ſciuiſſe: ignoraſſe tamen ſcientia experimentali. Decebat enim intellectum eius non fruſtra eſſe: ſed in humana ſcientia proficere. Eadem igitur ratione, Ioannes agnouit Chriſtum ſcientia infuſa, per reuelationem, ſed hoc ipſum experimento neſciebat. Ac ſi ego ex aliorũ uerißima narratione, aliquem ſcirem ſummum eſſe magiſtrum: ubi tamen eum uiderem, rogarem, Tu ne es ille magiſter illuſtris? Idq́; ego dicerem, exoptans uidere inſignem quampiam eius doctrinam. Et propterea Chriſtus ad animum Ioannis, quo eius opera uidere cupiebat, operibus reſpondit. Igitur in ſumma, ut arbitror eſſe errorem, dicere Ioannem de Meßiha dubitaſſe: ita arbitror eſſe uerum, illum Chriſti opera, experimento diſcere uoluiſſe.

Tertio uehementer placet rem hanc ad mores traducere. Ioannes ſignificat gratiam. Cum igitur Ioannes eſt in uinculis, dubitare uidetur. Quàm uero multi pij in gratia exiſtentes: dum ſine uinculis ſunt tribulationum: Chriſtum ardent, prædicant, & exaltant. at, cum in tribulationibus ſunt, natura uidentur? Dauid in abũ
Psal. 29 *dantia ſua dicebat: Non mouebor amplius: dediſti, Domine, decori meo uirtutem. At, ubi in uincula tribula-*
Eodem. *tionis coniectus eſt, inquit: Auertiſti faciem tuam a me,*
Psalm. 72 *& factus ſum conturbatus. Dauid ipſe dicit: Populũ Dei tribulationibus uinctum conuerti, & dies plenos in eis inueniri, dicentes: ſi eſt Deus in cœlo, aut ſi eſt ſciẽ-*
Eodem. *tia in excelſis. Et rurſum; Mei autem pedes moti ſunt,*

pene effuſi ſunt greſſus mei pacem peccatorum uidens. Igitur, cum eſt gratia in uinculis, dubitare de Chriſto ſolet. Quid tunc Chriſtus? Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus mea, in tua infirmitate perficitur. quaſi dicat. In tua cæcitate lux mea monſtratur: cæcos in tribulatione, ego ſoleo illuminare, & mortem illis tribuo, ut exſuſcitem. Humiliat enim Dominus, ut ſubleuet. Et demum, non niſi pauperes & afflicti, lætum Euangelij nuncium, digni ſunt recipere. Dicit ergo Dominus ad deſideria, & gemitus, & orationes Ioannis: Dicite ei: ne deſperet, ne dubitet. Ideo enim uincula paſſus ſum, ut eum ab eis liberem: ideo cæcum feci, ut illuſtrarem: claudum ut ſanarem, &c. Et beatus eſt, qui in tribulatione non offenditur, nec ſubtrahitur: ſi enim ſe ſubtraxerit, non placebit animæ meæ.

2. Cor. 12
1. Reg. 2
Heb. 10

Quarto aliam explicationem audi: iuxta doctores, Ioannes, donum ſignificat. Porro inter dona, primum & omnium aliorum radix donorum eſt fides. Hanc multi Chriſtiani, in uincula peccatorum conijciunt, ueritatem Dei in iniuſtitia detinentes. Fides ergo inter uincula peccatorum, facile dubitat, imo facile negat. Paulus eſt huius rei teſtis. Cupiditas, inquit, eſt radix omnium malorum: quam quidam appetentes, errauerunt a fide. Profecto non eſt tuta fides, inter uitiorum catenas. Dubitans uero, incipit cogitare, num uera ſint, quæ credimus. His cogitationibus reſpondet Dominus: Dicite fidei, ſat eſſe ad fidei confirmationem, tot cæcorum illuminationem, mortuorum uitam, &c. O uero beatum, qui non offenditur in me. Qui enim fieri poteſt, ut ſuperbus non offendatur in Chriſti humilitate?

Conc. Trid.
Roman. 1
1. Timo. 6

Auarus non offendatur in Chriſti largitate? Libidinoſus in eius puritate? Audi rem omni notatione digniſſimam. Qui propriam uoluntatem abiicit, in Dei uolũtatẽ: non offendit qui uero propriam ſeruat uoluntatem, in diuinam offendat neceſſe eſt: non enim noſtra uoluntas diuinæ conformatur: ſenſus enim, et cogitatio hominis ad malum prona ſunt: at malum neceſſe eſt ſcãdalum accipiat ex bono.

Genes. 8

Expende nunc uerba diſcipulorum Ioãnis, quæ ego non aliter accipio, quàm a Spiritu ſancto dictata: Tu es, inquiunt, qui uenturus, an alium expectamus? Primum, illud Expectamus, docet Chriſtum eſſe deſideratum, & expectatum cunctis, non ſolum pijs, ſed & impijs, & omnibus creaturis. Cum enim omnia bonum appetant: neceſſe eſt apperant Chriſtum, qui bonum omnium eſt. Sane homines cupiunt ſuam fœlicitatem, quæ eſt Chriſtus, & omnia reliqua, cum ſeruiant homini, cupiunt per hominem beatificari: omnis enim creatura ingemiſcit, & parturit, adoptationem filiorũ expectans. Videlicet cupiunt ſerui, in ſui Domini beatitudine exhilarari.

Aggei. 2

Rom. 8

Secundo, illud. Qui uenturus es: Vbi duo aduertite. Primum ex Fœlice Papa. Verbum, Venturus, eſt nota deitatis, ut ſupra mihi dictum eſt in illo uerbo, Ego ueniam & curabo eum. Hoc enim uerbum, Veniam, reſpondet deſiderijs Prophetarum, dicentibus: Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes, & promiſſionibus eorum dicentium: Veniet & non tardabit. Rurſum nota: hoc uerbum, Venturus, reſpondere illi promiſſioni, Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec

Matth. 8

Iſaiæ 64

Abac. 2

ueniat, qui mittendus eſt. ille mittẽdus, eſt idem, qui uenturus eſt. Nec enim merito. Græcis ponitur articulus emphaſeos, cum dicitur: Tu ne es ille, qui uenturus eſt? Geneſ. 49

Hoc demum aduerte: Sicut ſignum ueri Meßihæ fuit cæcos illuminare, mortuos ſurgere, &c. Ita ſignum ueri prædicatoris, qui Chriſti loco prædicat hoc eſſe, ſi qui prius cæci erant nunc uident, ſi prius ſurdi ad uerba Dei, nunc audiunt. ſi mortui peccatis, iam uiuunt, ſi denique uita pauperum, ſi uita crucis Euangelizatur: ſed & ſcandalum eſſe multis iniquis, ueri prædicatoris ſignum eſt.

Illis autem abeuntibus. *Videri cuiquam poſſet Ioannes, iniuriam irrogaſſe Chriſto, nunc interrogans, an ipſe eſſet: cum tam celebri teſtimonio, ipſum eſſe, prius fuiſſet confeſſus. Hanc iniuriam Chriſtus deuorat, non malum malo reddens: ſed bonum potius, pro eo, quod malum uidebatur. Effundit ergo ſe Dominus, in laudes Ioannis: ut enim, quem ſanat, perfecte ſanat: ſunt enim eius opera perfecta: ita quem, laudat, ſumme laudat. Apoſtolus dicit: Honore inuicem præuenientes. At Dominus non ſolum præuenit Ioannem in honore: ſed et in benedictionibus dulcedinis, ponens ſuper eum coronam omni lapide pretioſo pretioſiorem. Docemur ergo proximos noſtros non parce honorare, etiam ubi illi uideri poſſent, nos inhonoraſſe: tum maxime, cũ ex honore fratris noſtri Dei reſilit honor. Iam laudes Ioannis audi.* Rom. 12 Deut. 32 Roman. 12 Pſalm. 20

Quid exiſtis in deſertum uidere? *Huius periodi ſenſus eſt: Quorſum o uiri exiſtis in deſertum? Si uiſuri arundines uento agitari, has uidere licebat in urbibus*

ueſtris. Si exiſtis uidere homines auro & gemmis nitentes, byſſo & purpura ueſtitos, hos licebat uidere in domibus regum. Quòd ſi animus ueſter fuit uidere Prophetam, ego aſſero uobis: pluſquam Propheta eſt, imo maior omnibus mortalibus hactenus natis eſt.

Expende nunc obſecro ſingula: Non eſt Ioannes arundo uento agitata. Plane omnes mortales, qui ex Adã naſcimur, arundines ſumus. Et, ut uerbis Dei utar, ſumus calamus quaſſatus. Dic te precor, quænam arundo tã facile moueretur, quàm Adam motus eſt? Adam ille arundo prima, robuſtiſſima, & in loco amœniſſimo plantata. Arundinẽ igitur agnoſcis: quòd, ſi fortis, & integra arundo ita uento mouetur, quid nos nõ fortes arundines, ſed quaſſatæ? Quaſſauit enim nos peccatum illud, quod noſter primus parens ſuo & noſtro malo comiſit. Cum igitur omnes homines ſint arundines, quas exagitat uentus, imo quas quaſſat quælibet aura: ſi Ioannes, Chriſto teſte, uento non agitatur, habet ergo Ioannes grande gratiæ pondus, totas eius uacuitates pleniſſime complens: ut etiam ſi omnes uentorum furiæ ipſum uelint commouere, minime poſſint. Aduertiſne, quantus fuerit Ioannes? Quantum gratiæ habuerit? Quàm non poterat commoueri? Quam eſſet omni uento ſuperior?

Isaie 42
Gene. 3

Secundo aduerte illud: In domibus regum ſunt. *Vbi ego intelligo, Ioannem eſſe præpoſitum cunctis regibus, cunctis principibus: quantumuis auro fulgerent & gemmis. Quaſi diceret Dominus: Merito regum & principum poſtpoſitis aulis,* Exiſtis uidere Ioannem, *ut pote, qui eſt omni rege & principe uideri dignior.*

*Tertio illud: Pluſquam Propheta. Siquidem Pro-
phetæ dicitur uidens: ille uero plura in ſpiritualibus ui
det: qui maiore lumine gaudet: at Ioānes maius lumen,
quam alij, omnes poſſedit: Vidit enim Filium Dei, uidit* Ioan. 1
Spiritum deſcendentem, & ſuper Chriſtum manentem. Matth. 3
*Vidit cælos apertos, audiuit Patris uocem. Num hacte-
nus acceſſerunt alij Prophetæ? Sane Moſes loquebatur
cum Deo, ut cum amico, ſed non uidit eum: faciem enim* Exo. 33
eius uidere nequiuit, ſed tantum poſteriora.

*Sane alij Prophetæ teſtes ſunt Chriſti ex auditu: au-
diebant enim aliquem Angelum in ſe loquentem, licet* Actor. 7 1. Petri 1
Spiritu ſancto eſſent inſpirati. Porro Ioannes oculatæ Ioann. 1
*fidei teſtis eſt. Attende precor: Ioannes affertur teſtis a
ſanctiſsima Trinitate, dicente: Super quem uideris ſpiri
tum, ipſe eſt. Affertur uero teſtis ſuper re, omnium pe
nitus rerum grauiſsima, id eſt, ſuper Chriſti deitate. Et
affertur, ut eius teſtimonio tota gens Iudæa credat. Et
affertur, ut uniuerſa hominum ſalus, ex unius hominis
ore dependeat. Et tam idoneus teſtis uiſus eſt Deo Ioan
nes, ut etiam, ſi totus mundus uelit ei inuere notam, non
poſsit: eſt enim omni exceptione maior. & tam ſanctus
eſt, ut nec mundus, nec diabolus eius poſsint autorita-
tem labefactare. Iam audi Ioannem contra to-
tum infernum, contra Romanos, contra Herodem,
contra omnes Iudæos, Chriſtum eſſe Meſsiham, &
Deum teſtificantem.*

*Ne uero Chriſtus uideretur, gratis quicquam aſſer-
uiſſe, teſtimonium aſſertionum ſuarum adduxit, Dei
uerbum per Malachiam, quo de Ioanne Pater dicit:* Ec Malac. 3
ce ego mitto Angelum meū. *Si Angelus, ergo maior*

Matt. 18 *omni carne. Si Angelus ergo ſemper uidens faciem patris, quatenus homini fas erat in carne uidere. Angelus, inquam, non quiuis, ſed ille meus. ego, inquit mitto Angelum meum. Eſt enim Ioannes Angelus ſpecialiter Patris, utpote in quo Patris potentia monſtrata eſt: quæ enim potentia potuiſſet corda Patrum antiquorum, in filios obſtinatiſſimæ prauitatis conuertere? Vix ſane Chriſtus impetrauit, ut corda maiorum in filios illos, qui erant genimina uiperarum conuerteret. Ioannes præparat uiam ante Chriſtum, omnem uallem implens, omnem montem & collem humilians, aſpera in uiam planam, et praua emolliens in directa. Profecto, ſi ſingula hæc expendas, uere Angelum, & pluſquam Angelum, fateberis.*

Luce 1

Iſaiæ 40

Quid moror? Tantus erat Ioannes, ut Chriſtus iuramento ſuo firmarit, Inter natos mulierum non ſurrexiſſe Ioanne maiorem. Et, quia uerbum Dei tantam habet efficaciam, ut ea, quæ non ſunt faciat eſſe: ideo etiā, ſi Ioannes omnibus maior non eſſet, hoc unico Chriſti uerbo maior redditus eſſet. Tantus erat Ioannes, ut plane creditus eſſet Meſſihas, & ut Meſſihas eſſet ſuſceptus, ſi ſe ille Meſſiham fingere uoluiſſet. Et quod Chriſtus non impetrat à Scribis & Phariſæis, ut Meſſihas habeatur, Ioanni etiam nolenti ab eiſdem offertur. Tantus erat Ioannes, ut Chriſto neceſſe fuerit, aſſerere ſe eſſe Ioanne maiorem: ne minor eſſe crederetur: periculum enim erat, ne orbis crederet, Ioannem eſſe Chriſto, aut maiorem, aut non certè minorem.

Roman. 4

Ioann. 1

Quàm uero animaduerſe Dominus dicit: Inter natos mulierum, non ſurrexit maior. *Quaſi diceret:*

Omnes mortales cęciderunt, antequam ambularent. Multi uero ex ea ruina ſurrexerunt:ſed nullus fuit,qui primo ictu ex caſu maior ſurgeret,quã Ioannes. Tanta enim fuit in ſurgente gratia, ut Chriſtum puer ſenſe- Lucę 1
rit, puer à uirgine ſalutaretur, puer matrem faceret Prophetam.

Vbi ſciolus aliquis ſubol faceret: non dictum Ioannem omnibus mortalibus maiorem, ſed inter omnes, qui ſurrexerunt, neminem tempore reſurrectionis ſurrexiſſe maiorem licet poſt reſurrectionem fieri potuiſſet aliquis maior. Sed hæc ſubtiliora ſunt, quàm Euangelica grauitas expoſcat. Ioannes ergo inter eos,qui ſurrexerunt, ſummus.

Ex quo loco ſub aliorũ cenſura, aperte colligo uirginẽ Mariam in peccatum originale non cecidiſſe. Patet manifeſte: Ioannes eſt maior omnibus, qui ceciderũt,et ſurrexerunt. At non eſt Virgine maior. Igitur Virgo nõ cecidit. Fateor,neſcio hoc argumentum diſſoluere.

Sed qui minor eſt in regno cœlorum. Aſſerit ſe Chriſtus in regno ſuæ Eccleſiæ minorem. Sed quænã huius cauſa? Primum:quia,ſi celſitudo cœleſtis, humilitate comparatur: neceſſe eſt futurum in cœlo ſummũ, eſſe in terra imum. Chriſtus ergo ſtatuit ſe in infimo lo- Matt. 18 Lucæ 14
co: ut Pater, qui eum inuitauit, aſcendere eum faciat in celſiſſimum locum.

Sed ſecundo,rem penetremus: Is plane minor eſt,qui peccatum habet. is igitur minimus,qui in peccatis eſt maximus: Cum uero Chriſtus omnia totius orbis in ſe peccata ſuſceperit (poſuit enim in eo Deus iniquitates om- Iſaiæ 53
nium noſtrum) neceſſe eſt, ut minimus dicatur. Non

enim aliter exiſtimandus eſt Chriſtus, quàm ut quidam homo ſine culpa ſua, habens noſtra omnia delicta: qua cauſa ipſe cum dixiſſet: Longe a ſalute mea uerba delictorum meorum, addit, Ego autem ſum uermis, & non homo, opprobrium hominum, &c. Minimus ergo eſt, qui plus omnibus debet: nemo uero debere plus uoluit Chriſto, qui, quæ non rapuit, exoluere uoluit.

Pſalm. 21

Pſalm. 68

Tertio, uocauit ſe Dominus minimum: quia re uera in nullo mortalium maior fuit, quàm in eo humilitatis affectus. Virgo ſe ex humilitate ancillam uocat. Paulus ſe dicit: Abortiuum, & qui non ſit dignus uocari Apoſtolus: at, quia in Chriſto ſumma erat humilitas: ideo ſe deiectiſſimum dicebat. Quid enim num diceret anima illa ſacra, tam ſublimiter Deum uidens? Quanto enim excelſius Deum uides, tanto te profundiorem conſpicis. Quid non diceret ſacra illa anima, tam copioſe ditata: quàm profundiſſimas gratias agens, minimam ſe fateri? Sancti enim coronas ſuas coram Deo deponũt, & in facies ſuas cadunt.

Lucæ 1

1. Cor. 15

Apocal. 4

Quarto, Chriſtus minimus, & ea ratione maximus. Siquidem Philone teſte, ius regni inter Iudæos ad minores natu filios pertinebat. Quia enim Dauid inter filios Iſai minimus electus ad regnum eſt: ideo ſanciuit minimum filiorum regem futurum. qua ratione Salomon regnũ accepit. Horſum igitur Dominus dicit in regno, id eſt in domo Patris minimum, ut ad quem regnum Patris ſpectaret.

1. Reg. 16

Adiebus autem Ioannis uſque nunc regnum cœlorum uim patitur *Neſcio an hoc uerbum laus ſit Ioannis, an cõfirmatio eius dicti, quòd minor in regno*

maior eſſet. Aperiam, quid in ea re intelligam. Hæc igitur Domini uerba explicantur ab Apoſtolo, qui nihil fere aliud uult teſtatius eſſe, quam quòd uſque ad Chriſtum uixerit, & regnauerit peccatum, mors, infernus, dæmon, lex mortis, caro noſtra, ſiue uetus noſter homo. abundauit enim tunc delictum, & regnauit mors ab Adam uſque ad Moſem: erant enim omnia concluſa ſub peccato. Porro a diebus, quibus Ioannes cœpit prædicare pœnitentiam in uenturum, imo in uenientem agnū ex eiuſdem Agni præſentia & efficacia, cœpit peccatum deſeri, cœpit mors mori, cœpit pati morſum infernus, cœpit dæmon pelli ex atrio ſuo: cœpit enim prædicari regnum nouum, uita noua. Et, quia omnia noua placent, cœperūt homines, uelut impetu facto, in eam nouitatem irruere: &, uelut uiolenter irrumpere. Confluebant enim ad Ioannem cuncti mortales, irruebant etiā in Chriſtum, ut nec comendere eis liceret: ideo dicitur, Regnum cœlorum uim patitur: tot enim irruebant audituri Verbum Dei, ut fere diceres ualuas regni uim pati: nec enim domus capere poterat audientes, ſed, ſublatis tegulis, & tectis infirmi ad Chriſtum inferebantur.

Roman. 5
Galat. 3
Ioann. 1
Oſeæ 13
Marc. 6
Lucæ 5

Dignum uero eſt notatione, quod addit, Et uiolenti rapiunt illud. Certe qui uiuidè, & efficaciter recepit Deum intra ſe, ea opera facit: quibus adeo dignus cœlo eſt, ut, ſi eo defraudaretur, ei iniuria fieret. Tanto ſiquidem amore in Deum feruet, tam feruida fide credit, tam diligit inimicos, tam domat carnem ſuam, tanta mirabilia facit, ut iure ſuo dicas, ei cœlum deberi, ut pote qui non terrenus ſit, ſed cœleſtis.

Secundo, memor eſto eius uerbi, quod in Iſaia habe-
Iſaiæ 8 *tur: Voca, inquit, nomen eius, Accelera ſpolia detrahere, cito prædare. Hæc nomina Chriſti ſunt, qui uix triennio, ea feſtinatione prædatus eſt, et rapuit cœlum ut uolare eum diceres, non ambulare. Ea igitur ratione is, in quo Chriſtus eſt, ea feſtinatione operatur: ut putes eũ ſemper uigilare, ſemper operari. Quòd ſi uigilat ſemper, prædam parat domeſticis ſuis ac ideo uiolentius ſibi*
Prouerb. ult. *ſuæq; naturæ eſt.*

Sed iam nunc tertio audi. Opera noſtra quæ ſunt arma militiæ noſtræ, ex ſe adeo ſunt debilia, et inermia, ut
2. Cor. 10 *nec terræ uim inferre poßint. Porro, Cum armis Chriſti induuntur, potentia ſunt ipſi cœlo uim facere. Quis igitur ex tempore, quo Ioannes prædicauit, & Chri-*
1. Cor. 1 *ſtus, et ex eo tempore factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio & redemptio, clare fit, opera noſtra operibus Chriſti dignificata, cœlo, & Deo ipſi uiolentiam facere, & cœlum rapere poſſe.*

Quarto, demum intellige: Chriſti merita non ſolum fuiſſe coram Deo efficacia. ex lege amicitiæ: ſed etiam ex lege iuſtitiæ. Ex iuſtitia ſiquidem meruit Chriſtus ſuis membris ſalutem, gratiam & à peccato liberationem, ut docte oſtendit S. Thomas 3. Parte quæſtio. 40. artic. 1. Ergo a tempore Chriſti, qui uolebant in gratiam & cœlum intrare, uiolente ex iuſtitiæ rigore regnum capiebant. Exultent igitur mortales, quia, ſi in cœlum ingredi uolunt, non ſolum ex miſericordia, ſed ex iuſtitia, & uiolentia, cœlum illis patet: non quod ipſi cœlum ſuis uiribus aperiant, ſed quod ex uiribus Chriſti uelut uiolente ſit apertum.

Omnes

Omnes enim Prophetæ, & lex uſque ad Ioannem. *Explicat, quod modo dicebam, perinde, ac ſi diceret: In tempore legis, et Prophetarum erat ſtatus mortis, damnationis, delicti, iræ: erat captiuus mundus ſub lege, ſub huius mundi principe. Iam hic miſeriæ ceſſauit ſtatus. Cum Ioannes cœpit prædicare Agnum, qui ueniebat, finem cœpit habere delictum, mors, diaboli imperium, & inferni uoracitas. Cœpit enim lex noua ſplendere. nouus orbis, & noua cœpit creatura. Vt igitur in tertio mundi ſtatu, ideſt in ſtatu æternitatis præcurret Elias Chriſtum iudicem: ita in hoc ſecundo ſtatu, (qui eſt ſtatus gratiæ, & Euangelij) præcurrit Ioannes in ſpiritu Eliæ Chriſtum Redemptorem. Et, quia ſimilis (licet non omnino eadem) eſt gratia futuri ſeculi, & præſentis: ideo ſimilis eſt (licet non idem) Eliæ Ioannes. Porro uocat Chriſtus Ioannem nomine Eliæ: merito quidem: cum enim plus poſſit gratia, quàm natura, ſi ſimilis eſt in Ioanne, & Elia gratia, et ſpiritus, iure uocabis nomine Eliæ Ioannẽ: attolle enim oculos ex carne in ſpiritum. Et ubi eſt unus ſpiritus, unum, idem'q; operans, unum etiam uocare licebit.*

Iam, cum his uerbis uideret Dominus explicatum eſſe ſummũ illud, quod homines optabant, uidelicet Ioannem præcurriſſe, & eius Meſſiham adueniſſe, in quem qui crederet, liber a morte uiueret, regnum'q; cœlorum iam eſſe noſtrum, & in ipſum nos uim poſſe inferre, clamat, & exclamat. Hebr.

Qui habet aures audiendi, audiat. *O uocem dignam quæ animos noſtros penetraret, quos ſi uox tam optata non penetrat, acerbiſſima Inferni pœna pene-*

trabit. Arrigite mortales aures ueſtras, percipite lætũ,
Sapient. 7 *quod uobis affertur nuncium: quod recepiſſe theſaurus eſt infinitus, abieciſſe mors eſt infinita.*

Cur autem ſimilem æſtimabo, &c. *Frequens eſt pueris cupientibus ludere, ſuos æquales ad ludum prouocare: Agite, inquiunt, canamus. Quod, ſi renuant, ſi canere non placet, dicunt, lamentemur. His pueris Dominus ſe & Ioannem, & diſcipulos confert.*

Aperitur hic pulcherrimus campus, ad tractandas eas conditiones, quas Prædicatores locum Chriſti, & Apoſtolorum tenentes, habere debent. Sint primo pueri, Sedentes, In foro clamantes, Coæqualibus ſuis, Le-
Pſalm. 8
Matth. 21 *titiam, & lamentum. Pueri ſint, imo lactentes, ut quod*
1. Cor. 11 *ex uberibus Dei, in oratione ſuxerint, proponat bibendũ auditoribus. Pueri ſint, ut, quod abſconditur ſapientibus reueletur paruulis. Pueri ſint, & puſillus grex, cui Pa-*
Luc. 12 *ter uelit regnum dare. O, ſi hæc intelligerent Prædicatores. Nemo fructuoſæ prædicationi idoneus eſt, niſi qui*
1. Reg. 18 *ſpiritum pueri, & paruuli poßiderit. Dauid non niſi puer, & inermis gigantem uicit: &, quia ex humilitate ſe uiciſſe ſciebat, ideo frequenter iactat: Adoleſcentu-*
Pſalm. 118
Daniel. 3
1. Reg. 3 *lus ſum ego, & contemptus Tres illi non niſi pueri uoraces ignis flammas, in rorantem auram conuerterunt. Samuel non niſi puer uocatur à Domino, ut regat Iſrael. Et Saul, cum eſſet paruulus in oculis ſuis accipit re-*
1. Reg. 15 *gnum: quod, cum ſuperbire cœpit, amiſit. Erigant Theologi criſtas ſuas, uibrent Rethores fulmina ſua. Concrepent Philoſophi argutias ſuas: non niſi pueri ſint prædicatores. Siquidem apud Iſaiam, urſum & leonem*
Iſai. 11 *puer paruulus minat, & paſcit: & non niſi puer par-*

uulus ſuper foramine aſpidum, id eſt, peccatorum ſecure delectatur.

Secundo, prædicatores ſint. Sedentes, Exemplo Christi qui celebrem illam orationem ſedendo prædicauit. Non hic corporalem ſeſsionem requiras ſed ſpiritualem, de qua & Philoſophis dictum eſt: Anima quieſcendo fit ſapiens. Sedeat igitur, id eſt, placidis ſit moribus, mitigatis affectibus, maturo iudicio, grauitate iudex, autoritate magiſter: Sedeat, ut, qui merces in foro uendit: qui ementes expectare, & rogare uideatur: non fugere, aut feſtinare. Matt. 5.6.7

Tertio, prædicet in foro id, quod ſupra admonuerat, cum dixit: Quod dico uobis in tenebris prædicate ſuper tecta. Tanta eſt doctrinæ puritas, & integritas, ut nullum timeat, uel in medio foro, calumniatorem. Imo uero hoc eſt ſpiritus Dei ingenium, & ardor, ut non contentus prædicare priuatim, publica loca ad prædicationis fructum requirat. Sapientia enim clamat in plateis, foris prædicat, in capite turbarum dat uocem ſuam, in foribus portarum profert uerba ſua. Et rurſum: In ſummis excelſisq; uerticibus ſupra uiam, in medijs ſemitis ſtans iuxta portas ciuitatis, in ipſis foribus loquitur dicens: o uiri, ad uos clamito. Si igitur Sapientia nunquam non eſt in foro clamitans: plane & filij Sapientiæ, qui ſunt prædicatores, in foro eſſe cupiant, ut uberiorem ſui laboris uſuram referant. Matt. 10 Prouerb. 1 Prouer. 8

Quarto, ſint clamantes. quia magnitudo Zeli, circa Dei honorẽ, urit eos, & charitas ad proximũ urget. eos uidelicet, quia uenter eorũ dolet. Videntes enim ciuitatẽ Dei ſolam, plenam populo uidentes infernũ aperuiſſe Pſalm. 68 Ierem. 4 Treno. 1

animam ſuam, ſine numero, quid facient, niſi clamare? Quid ni clamet habens ſpiritum Chriſti, cum Chriſtus prædicando clamaret? Clamabat, inquit, in magno die
Ioan. 7 Luc. 8 *Sabbati. Et rurſum hæc dicens clamabat. Qui habet aures audiendi, audiat. Clamat plane ſi homo eſt, qui uidet alienam domum a latronibus defodi. Qui uidet domum proximum ſuccendi, qui uidet amicum proximum eſſe ruinæ, qui uidet ciuitatem tradi in manus inimicorum.*

Quinto, clament coæqualibus ſuis, id eſt habeant
Eccleſ. 3 *amorem fraternitatis. Vt quanto maior es, hoc magis te*
Lucæ 23 *humilies. Et quanto te præcedere uides, tanto te magis*
Roma. 8 *miniſterio ad dictum exiſtimes. Coæquales tibi ſunt au*
Epheſ. 4 *ditores: quia filij, hæredes Dei, & cohæredes Chriſti. Coæquales tibi ſunt in uno Deo, una fide, uno redemptore, uno pretio ſanguinis, una aqua baptiſmi, uno Euchariſtiæ cibo. Hæc ualidiora ſunt, ut te fratribus æquent: quã te ſubleuare poßit generis claritas, opum abundantia, officij celſitudo. Sed fruſtra hæc Epiſcopis canas.*

Sexto, cantent, & lamententur. Sit prædicator alter Protheus, in omnem ſe formam conuertat. Quos amoribus & blandicijs pellicere nequit: minis, & terroribus aggrediatur. Vt quos amor non prouocat, gladius
Galat. 4 1. Cor. 9 *exterreat. Sane cupit Paulus mutare uocem ſuam: & cum ſeruis ſeruus eſt, cum liberis liber, omnia fit, ut omnes lucrifaciat. Sed certe prius proponat auditoribus cantica, lætitiam, amores. In hæc enim maxime natura propendit: hæc filiorum ſunt, hæc amicorum. Quòd ſi mali ſerui eſſe uolunt, amoribus ſuccedant uerbera.*

Attente uero. Lucas dicit: Cantauimus uobis tibijs. Qui enim canit tibia, ore canit, & manu. Spiritum efflat, quem inflat: nec id ſatis. Sed modulato cantu audientium aures demulcet. Igitur qui canit, prædicans, manum tibiæ, id eſt operi admoueat. Spiritum charitatis ex uiſceribus efflet: & modulate, id eſt ſapienter prædicet. Vt eius ſit ſermo ſale conditus. Coloſſ. 4

Rurſum attente lege, quòd functionem prædicatoriam, & auditorum uitam, ludo puerili Dominus comparârit. Quia, quæcunq; in hac uita contingunt, ſimillia ſunt ludo. Breuiſſime ſiquidem finiuntur, puerilia ſunt hæc noſtra: Sunt, quæ ſuccedunt æterna. Hic ergo pueritia, hanc ſequetur ætas perfecta. Hic ludus, quem ſequetur, ipſiſſima ueritas.

Demum aduerte: Si Ioannem, uirum omnibus numeris abſolutum, hominum ueſana rabies dæmoniacum dixit, quænam ſanctitas hominibus placere poterit? aut, quæ uita tam pura poterit eſſe a morſibus tuta?

Dignum uero expenſioni fuerit: cur Dominus laxe uixerit, & occaſionem dederit malis hominibus: eum uoracem uocandi? Primum, quia in cœlo uixerat Deus, regalibus aſſuetus delicijs, & facile eſt aſſueta tenere. Secundo, quia Deus ipſe uidebat eam humanitatem: quam ſibi unierat, omnibus delicijs digniſſimam. Tertio, quia ieiunium inſtitutum eſt contra uicia, a quibus Chriſtus erat alieniſſimus. Quarto, quia alioqui Dominus, qui omnia ſuauiter diſponit, ſibi ſummā uim intuliſſet. Iter agebat Dominus, circuens caſtella: proferebat ſuos ſermones in longum, curabat hominum languores, ſecreto multis conſulebat. Hic tantas la- Matth. 9

Matth. 4 tos labor ſine mediocri cibo ferri nequibat. Quinto, ea re ſignificabat lætitiam animi ſui, & lætitiam Euangelij, & regni futuri. Plane deſponſabatur nouæ eccleſiæ, cui tempori ieiunium importunum eſt. Sexto, Christus circuens omnem locum, edebat ubi inuitabatur. Eſt uero grauis inuitantis moleſtia, ſi inuitatus nimis abſtineat. Quæ enim parauit, cuius erunt? Septimo: Ea ratione oſtendit debitum eſſe Prædicatori omne deliciarum genus. Carnalia enim metat, qui ea ſpiritualia ſeminant. Octauo: Si abſtinentiſſimus eſſet uix crederetur homo, qui tanta miracula faciebat: ſi non comediſſet. Nono, Deſtruxit, Phariſæorum faſtum, qui totam ſanctitatem in ieiunijs collocabant dicentes: Ieiunabis in ſabbato. Decimo: Normam dedit prædicatoribus Euangelicis, ut poſt ieiunium deſerti, & poſt laborem prædicationis non uereantur, nonnihil corpori indulgere.

Ioan. 3

1. Cor. 9

Luce 18

Quòd uero dixerunt Iudæi. Amicos publicanorum. Docet prædicatores, debere ſibi familiares habere publicanos, & mercatores. Vt multis multorum neceſſitatibus, quæ contingere ſolent, occurrere poſſit: & re uera mercatores iſti facile approprians Euangelio, ſi nõ uita nimis ſtricta, certe manu larga.

Marc. 9 Vbi aduerte. Christus paruulos amplexatur, pauperes in Apoſtolos deligit, publicanos amat. Nunquã hos principes, nunquam Scribas, nunquam Phariſæos dicitur amaſſe. Gloriam hi hominum quærunt, quod uehementer Dominus abhorret. Facilius illa ſe inclinat maieſtas, ubi eſt opum, & rerum humanarum egeſtas.

Matt. 10
Ioan. 5. 8

Quòd ſubdit. Iuſtificata eſt ſapientia, Plane iu-

ſta uideri poteſt, quæ ſalutem noſtram adeo quæ ſinit, ac ſi ſua eſſet. Nos uero repellimus, ac ſi inimica eſſent. Quid uero tã ſancto dici contumelioſius poterat, quam eſſe uinu et cibi uoracem? quòd non erat uerum magis, quàm, quod Ioanni obijciebant, uidelicet, quòd haberet dæmonium.

Væh tibi Corozain. *Horrendum eſt uæh, quod plus Chriſtus intonat: Placet uero mihi, per Corozain ſapientes intelligere. Et per Bethſaida, diuites, & per Capharnaum, delicioſos, ut retulit Rupertus. Quis igitur non paueſcat, audiens uæh ſapientibus, diuitibus, delicioſis? ſed cur his uæh? quia, ſi in Gentibus factæ eſſent uirtutes, quæ in illis, pœnitentiam egiſſent. Certe ſat grandis uirtus eſt, ſapientem Theologum eſſe. Sat grandis, diuitem eſſe Chriſtianum. Sat grãdis, omnia tibi prouenire iucunda. Cur ergo hæ factæ in te uirtutes non te Dominum amandũ pellexerunt? Quòd ſi has uirtutes in te factas contemnis, certe contemnere non potes alias multo maiores, licet obſcuriores. Quoties audiſti uerbum Dei? quoties afflatus interius fuiſti? quoties ſenſiſti te a Deo uocari? quoties ſacramenta eccleſiaſtica ſumpſiſti? Has uirtutes, ut & priores, quæ ad cœlum te uſq; exaltabant, hæ, inquam, infinitum tibi tormentum parient. Exiguo enim conceditur uenia, ſed potentes potenter tormenta patiuntur: & fortioribus fortior inſtat cruciatio. Certe delitijs addicti, non poterunt non ſentire pœnam eo maiorem, quo carnem habuerunt teneriorem.* Sapien. 6.

Nõ te, Lector, prætereat uerbum Domini: Olim, *inquit*, in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.

Vbi ſunt ergo, qui dicunt, ad pœnitendum non requiri dolorem, ſed ſat eſſe uitæ nouitatem? At ex dominico ore audis, pœnitentiam fieri in cilicio & cinere. Vt per exteriora hæc ſigna, cordis intimus dolor ſignificetur. Vt enim exultantium erat caput unguento linire, & cor-
Esaie 3 *pus ueſte feſtiua ueſtire: ita dolentium erat pro unguento, cinere caput reſpergere, & pro blanda ueſte cilicio amiciri.*

In illo tempore reſpondens, &c. *Res eſt omni conſideratione digniſſima, cur tam inſolita uerba Matthæus nunc ſcribat, dicens:* In illo tempore. *&,* reſpondens IESVS, *cum nullus eſſet, interrogans? Et item: Cur tam noue, Chriſtus dicatur exultare, cum confeßionem hanc pronuntiat? Neque enim (arbitror) locus eſt alius, ubi exultaſſe Chriſtus memoretur.*

Dicam, quod occurrit: Ante hanc confeßionem exprobrauit Chriſtus Corozain, Bethſaide, & Capernao: Et, ut exiſtimo, exprobrans his tribus populum in eis
Lucæ 9 *exprobrauit, & reiecit Iudaiſmum, ut qui non cognouit tempus uiſitationis ſuæ. Et apertißimum eſt, eandem fuiſſe cauſam reijciendi Iudaiſmum, quæ erat reijciendi tres illas ciuitates.*

Porro ex Apoſtolo nouimus, quòd delictum Iudæo-
Roman. 11 *rum, fuerit diuitiæ mundi, & diminutio eorum, fuerit diuitiæ gentium, & amißio eorum, reconciliatio mundi. Igitur, reijciente Domino Iudæos, incipiebat mundi reconciliatio. Incipiebat mundi ſalus, & redemptio. Et, ut apertius dicam, Reiecto ſacerdotio Iudaico, reijcie-*
Heb. 7 *batur lex uetus, & incipiebat noua lex, nouus rex, nouus grex.*

Meritiſſime ergo Matthæus dicit: In illo tempore, videlicet in illo tempore, quod erat finis antiqui ſacerdotij, ueteriſq; legis, & erat principium ſtatus gratiæ legis uitæ, & ſpiritus: in illo tempore, quo aperiebantur diuitiæ cœleſtes, quo ſubijciebantur dæmonia diſcipulis, quo ſanabantur hominum languores: & potiſſime gratia dabatur hominibus, In illo tempore reſpondens IESVS. Rom. 8

Cui uero reſpondeat, quæris? Audi prius Patrem apud Iſaiam, loquentem cum Filio: Parum, inquit, mihi eſt, ut conuertas relliquias Iſrael: dedi te in lucem gentium. Cum igitur hoc loco, & hoc tempore Iſrael abijcitur, neceſſario Pater dat Filium, in lucem gentium, & ſalutem populorum. Patri ergo Filium ſtatuenti, in lucem, & ſalutem orbis, Filius reſpondet, & gratias agit. Iſaiæ 49

Quòd, ſi profundius ſpectes, intelliges hanc ſalutẽ gentium, & mundi reconciliationem uehementer à prophetis petitam, imo a toto mundo expectatam. Videor enim mihi uidere tunc, mundum ſummis uotis a Deo Patre poſtulantem adoptionem filiorum per Chriſtum. Huic ergo tam inſtanti petitioni, reſpondet Chriſtus, tam ſe adeſſe: & ideo gratias agit Patri, qui tempus tantopere exoptatum iam attuliſſet. Cum igitur hoc tempore, quo primum reijciebantur Iudæi, uideret Chriſtus modica Iudæorum iactura, diuitias in orbem effundi: meritiſſime exultat in Spiritu ſancto. Quæ enim poterat eſſe gaudendi ratio, niſi mundi reparatio, & reconciliatio, cœlorum apertio, inferni damnatio, peccatorum remiſſio? Chriſtus erat grauiſſimus, hæc illi iuſta Geneſ. 49 Roman: 8

exultandi cauſa, & forſan alia nulla. Audi ergo eius le tabundam confeßionem.

Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ. *Quia ſicut in cœlo reiecisti eos angelos, qui ſibi ſapientes uidebantur, & elegiſti angelos illos, qui toti, ut paruuli, ad te, ut Patrem accurrerunt: ita & in terra*
ad Ro. 2 *nunc reijcis Iudæos, qui ſe putant magiſtros infantium, duces cæcorum, lumina eorum, qui in tenebris ſunt, eruditores inſipientiũ: eligis uero nouam paruulorum gentem, qui toti a tua uoluntate, ut infantes, pendeant. Arbitror enim ea cauſa Chriſtum meminiſſe cœli, & terræ, ut eiectio, electioq; illa, quæ tunc nouè fiebat in terra, reſponderet illi, quæ facta fuerat olim in cœlo.*

Rurſum exiſtimo Iudæos de lege ſua glorioſos, hic a Domino uocatos ſapientes, & prudentes. Chriſtianos uero, uocatos paruulos: eorum enim ſolum eſt regnum
Matth. 19 *cœlorum. Ex quo plane infertur eum, qui ſibi ſapiens*
1. Cor. 3 *uidetur, quiq; nondum ſtultus factus eſt, ut ſapiens fiat: non militare ſub uexillo paruuli Chriſti. Sed ſpectare potius ad Phariſaiſmum, imo ad Lucife-*
Ioan. 12 *ri factionem. Vita enim Chriſtiana uita humilium eſt, paruulorum eſt, infantium eſt & lactentium. Ex quorum ore perficit Deus laudem ſuam. Niſi enim con*
Matth. 19 *uerſi efficiamur, ut paruuli, non intrabimus in regnũ cœlorum.*

Vnde aperte habetur, qua cauſa exaltauerit Chriſtus, uidens Patrem ſuum reuelatum hiſce paruulis Certe, quia hi paruuli uidentes ſe, ad hæc myſteria uocatos,
1. Theſſ. 2 *effundunt ſe totos in amorem, & laudem Dei: qui.*

eos uocauit ad cæleſtia regna. At ſapientes non ita laudaſſent. Iam paruulus, & pauper, ubi ditatus eſt, & ubi theſaurum reperit, caute conſeruat. Diues facile conſumit. ita Chriſtianus paruulus theſaurum luminis diuini arctiſſime cuſtodit: quem ſapiens facile deſpicit. Et tandem in hac re ſequutus eſt Chriſtus homo, hominum morem: qui facilius efficiuntur in miſeros, & deiectos: quàm in ſuperbos, & opulentos. Ideo gaudet uidens opes Patris in paruulos effuſas.

At non eſt ſilendum, cur Dominus dixerit: Abſcon*diſti hæc, cur non dixit, Abſcondiſti has opes, hoc lumen, hunc theſaurum? Certe, quia tanta ſunt illa, quæ Pater abſcondit ſapientibus, & reuelat paruulis: ut nullo nomine uno nominari poſſint. Sunt illa, lux, ſol, cælum, ignis, aqua, uita, cibus, potus, opes, & tandem ſunt omnes theſauri: igitur nullo unico nomine nominari queunt. Erit ergo illis ſilentium laus. Ille igitur nominare poteſt ea, quæ paruulis a Patre reuelantur in terra: qui nominare poteſt ea, quæ Sanctis communicantur in cælo. At, quæ in cælo dantur, nec oculus uidit, nec auris* 1. Cor. 2
audiuit: igitur nec oculus uidit, quæ paruulis dantur in terra. Quæ enim his dantur in terra, eiuſdem ordinis ſunt, cum iis, quæ eis dabuntur in cælo.

Fateor a Salomone hæc dona nomine ſapientiæ fuiſſe donata, nomine item ſenſus, & nomine ſpiritus ſapientiæ, cum dicit: Optaui, et datus eſt mihi ſenſus inuocaui, & uenit in me ſpiritus ſapientiæ. Sed uide quid addat: Venerunt mihi omnia bona cum illa. Igitur hæc ſa- Sapien. 7
pientia eſt omnia bona, & eſt innumerabilis honeſtas,

& eſt infinitus theſaurus. Merito igitur Chriſtus nullum nomen huic theſauro, his infinitis opibus indidit.

Ita pater, quia ſic fuit placitum ante te. *Iam nũc intelliges cauſam, quare Chriſtus Patrem ſuum, Dominum cæli, & terræ uocarit. Domini enim eſt facere,*
Mich. 20 *re, quæ uult. An non, inquit, poſſum, quod uolo facere?*
Quia Dominus eſt, ideo reijcit quos uult: & delegit
Roman. 9 *quos uult Paulus quærebat, cur Eſau Deus odierit: Iacob uero elegerit, quare Iſraelem reiecerit, gentes uero aſſumpſerit? Reſpondit: Quia figulus habet poteſtatem ex eadem maſſa, aliud uas facere in honorem, aliud uero in contumeliam. Hæc Paulus. Sed multo altius eidem quæſtioni nunc reſpondet Chriſtus, eo reiecit quoſdam: delegit uero alios, quia Dominus eſt cæli & terræ: & ideo facit, quod eſt placitum ante ſe. Figulus enim facit, quæ alij iubent. Deus facit, quod ſibi placet. Et eleganter textus Græcus dicit: Ita Pater, quia ſic fuit* bene placitum ante te. *Eo enim, quòd ita placet, ita etiam bene placet. Non enim aliunde res habent, ut bonæ ſint, quam quia Deo placent. Nam ſapienter Paulus: Vt ſciatis quæ ſit uoluntas Dei bona. Si enim*
Roman. 12 *uoluntas Dei eſt, bona eſt. Nolit igitur perſcrutari altius animus noſter, quàm Chriſtus definiuit magiſter noſter.*

Iam, cum Chriſtus uideret nouum regnum inchoari, nouos ciues deligi, uideretq; ſe huius regni principem conſtitutum dicit.

Omnia mihi tradita ſunt. Et nemo nouit Filium. *Sane cõmunis confeßio eſt, omnes homines appetere fœlicitatẽ. Eſt uero fœlicitas ſtatus omniũ bonorum.*

Igitur mortales ſi ſtatum omnium bonorum ſummis uotis expetitis: en omnia mihi tradita ſunt. Nullus alius ergo ea uobis dare poteſt: mihi enim tradita ſunt.

Iam communis Theologorum ſententia eſt, fœlicitatem conſiſtere in cognitione. Quòd, ſi Theologis diffidis, Chriſtum audi: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te Patrem, & Filium tuum. Igitur, o homines, ſi fœlicitatem concupiſcitis (hæc uero eſt cognoſcere Patrem & Filium) iam ſcitote me ſolum hanc cognitionem uobis præſtare poſſe. Patrem enim & Filium, ſolus Filius poteſt reuelare. Merito ergo ſtatim ſubdit: Si mea ſunt omnia bona, quæ uos quæritis, ſi ſolus poſſum reuelare uobis Patrem, & Filium (quæ ueſtra fœlicitas eſt) Venite ergo ad me. Ioann. 17

Nota cur dixerit, Patrem nemo nouit, niſi Filius. *Certe per naturam cognoſcitur Deus, & etiam per legem. Sed per naturã cognoſcitur cũ mille erroribus, et per legem cũ mille figuris, et umbris. qui igitur certo, et aperte reuelat, ſolus Filius eſt. Docuerunt Philoſophi Deũ, ſed uide, quàm fallaciter: docuit lex, ſed uide, quam figurate: Dices: An non & Spiritus ſanctus reuelat Patrem & Filium? Plane: Sed ſpiritus nihil aliud docet, quàm quod Filius reuelauit. Surgeret enim quæcumq; dixero uobis. Ea enim omnia, quæ ſpiritus in concilijs definiuit, ex ijs, quæ in Euangelio Chriſtus reuelauit, robur ſum oſtendunt. Venite igitur ad me omnes, qui naturaliter ſcire deſideratis, & ego uobis reuelabo Patrem & eius Filium.* Ioann. 4

Pulſas forſan, cur priori loco dictum ſit. Omnia mihi tradita ſunt? *Certe, quia hominum appetitus ſcientiã* Sapien. 8

poſtponit diuitijs. Igitur, ſi placent uobis omnia bona, uenite. Vbi nota: Humanitas Chriſti habet omnia bona, & ei traditæ ſunt. Cum enim accepit eſſe diuinum Verbi æterni: ſimul cum eo accepit omnia bona Verbi. Neceſſario enim, accipiens eſſe hypoſtaticum Dei, accipit omnia, quæ poſſidet Deus. Ergo pariformiter, qui recipit eſſe Dei per gratiam, recipit etiam (ſuo modo) omnia eius bona. Sicut, qui recipit eſſe diuinum per gloriam, recipit etiam omnia bona. Sicut ex aduerſo: qui amittit in inferno hoc eſſe Dei, recipit omnia mala. Et ex conſequenti, qui amittit Deum per peccatum mortale, etiam recipit omnia mala. Hæc uero non ſolum ſpectantur ab ingenio: ſed fere conſpiciuntur experimento. Ea enim anima, quæ coniecturis quibuſdam ſe Deo uidet unitam, eum ſuum ſtatum nullis mundi bonis commutabit. Cur ita? quia ſicut Chriſto traditæ ſunt omnia bona: ita & per Chriſtum illi animæ eadem tradita ſunt, ſuo cuiq; tamen modo.

Ergo uenite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam uos. *Primum ſpectabo, hunc eſſe primum locum, in quo Chriſtus omnes inuitat ad ſe: & fere ſenſus eſt, Deus ueſter ſum, uenite ad Deum ueſtrum. Fons*

Iſaiæ 55 *ſum, aquæ ſalientis in uitam æternam: uenite ergo ſi-*

Iſaiæ 12 *tientes ad aquas. Mons ſum præparatus in montium omnium uertice: uenite, ut ibi doceamini de uijs Dei.*

Iſaiæ 11 *Signum ſum eleuatum in nationes, uenite ad me*

Iſaiæ 25 *profugi. Ego mons, in quo fit conuiuium pinguium, uindemiæ medullatorum: uenite ad edendum. Ego fortitudo pauperi, ſpes a turbine, umbra.*

culum ab eſtu, uenite, ut protegamini.

At, qui o princeps Chriſte, uocas omnes, omnibus pro mittens refectionem: uide quid pollicearis. Sunt enim hominum mala innumera, quibus torquentur: quomodo tu illis omnibus medeberis? Plane nemo, niſi Deus, uerbum illud, uerũ facere poteſt, nemo enim, niſi Deus, omnes reficere ualet: ille enim reficere poteſt, qui & facere. Locus ergo apertus quo Chriſtus ſe Deum protulit, hic eſt. Solus enim Dei eſt ex omni tribulatione liberare. Sed Chriſtus ſe uerum dixiſſe olim probauit, ſanans omnes languores corporis, per quos languores ſignificantur & animæ. Probat etiam, quotidiano fere experimento. Nullus enim in quacumq; tribulatione, uere ad eum acceſſit: quin ſui laboris, & languoris attulerit medicinam. Iſaię 25 Pſalm. 35 Matt. 4

Sed attende: Vocat Dominus non omnes, ſed laborantes, & oneratos. Felix ergo, & labor, & onus, per quæ ad Chriſtum aduocamur. Sunt certe quidam, qui laboribus murum fecerunt, qui in labore hominum non ſunt, quorum ſunt promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, qui dixerunt, ut affluant delicijs & fruantur bonis. Hos non inuitat Dominus. o miſerum ocium, miſeramq; negligentiam, quæ a uera requie homines ſeparat. Sane ſi labor, & onus uaſa ſunt, in quibus refectio Chriſti ferenda eſt: ego quidem onus uolo, & laborem. Illa enim refectio, ut a Deo, diuina erit: ac ideo longe potentior ad exhilarandum, quàm ſunt onus & labor ad affligendum. Pſalm. 72 Pſalm. 143 Eccle. 2

Tollite iugum meum ſuper uos. Non adeo facile

eſt noſſe, quodnam ſit hoc Chriſti iugum hoc eius onus? Neſcio an dicere audeam, onus & iugũ, eſſe amorem & dilectionem? Certe, ſi iugum ſignificat legem, Lex
Ioann. 15 *Chriſti eſt amor. Hoc enim eſt mandatum meum: ut diligatis inuicem. Quin etiam, ſi Chriſtus non id dixiſſet, Paulus tamen admonuit eum, qui diligit uniuer*
Roman. 13 *ſam legem impleſſe. Igitur iugum & onus Chriſti amor eſt, teſte Auguſtino, qui dixit, Amor meus, pondus meum. Ex quo iam intelligitur iugum eſſe ſuaue: quid enim amore ſuauius? quid etiam leuius? iugũ tamen eſſe, & onus ſentit, qui amat.*
1. Cor. 6 *Quòd, ſi iugum libet ab onere ſecernere, auderem dicere, onus Chriſti eſſe Chriſtum, eſſe Deum ipſum. Audi Apoſtolum, Pretio eſtis empti. portate igitur, & glorificate Chriſtum in corpore ueſtro. Chriſtus ergo eſt onus, quod Chriſtianus portat: & quia onus hoc reuera grauiſſimum eſt, ideo Pſaltes ad ipſum ferendum ani*
Pſalm. 26 *mat, dicens: Viriliter age, confortetur cor tuum, & ſu*
Iſa. 43 *ſtine Dominum. Sane, cum mali ſumus, onus Deo ſu-*
Iſa. 1 Ierem. 6 *mus, & onus adeo graue, ut ipſe dicat, Laborare me fe*
Iob 31 *ciſtis in iniquitatibus ueſtris, laboraui ſuſtinens. Porro, cum boni eſſe incipimus, Deus eſt nobis oneri. Audi Iob dicentem: Semper enim, quaſi tumentes ſuper me fluctus, timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Cur ergo, ſi Deus noſtrum onus eſt, leue hoc onus aſſeritur? Certe, quia amor facit ipſum leue. Nec eſſe poteſt nimium graue pondus, quod uires præbet ferenti. Quodq; pro ferentis uiribus ſe humeris noſtris ſuſpendit.*

Sed non eſt ſilendum, cur Dominus dicat: Iugum

meum

meum ſuaue eſt. *Certe non eſt natura iugi, ut uni ſoli apponatur. Si iugum eſt, duos grauare debet. Quis eſt ergo ille, qui mecum iugum portat? Audeo & hoc dicere, Chriſtus ipſe eſt iugalis noſter, qui iugum fert nobiſcum, nobiſcumq́; laborat. Audi Salomonem in ea eleganeißima oratione, qua ſapientiam (quæ uerbum Dei eſt) à Deo petiuit: Mitte, inquit, ſapientiam de cœlis ſanctis tuis, ut mecum ſit, & mecum laboret. Audis ne ſapientiam cum Salomone laborantem, quaſiq́; iugum cum illo ferentem? Quin et Paulus dicit, Præ omnibus laboraui: non ego, ſed gratia Dei mecum. Gratia uero Dei, licet ſit habitus quidam infuſus animæ, ille tamen non laborat, niſi Chriſto eius gratiæ autore laborante. Ergo Chriſtus cũ Paulo laborat, iugumq́; fert cum eo: neſcio, an pari, an uero maiore, quàm Paulus, niſu.* Sapient. 9 1. Cor. 15

Iam, ſi Chriſtus iugum nobiſcum portat, non poteſt non eſſe leue iugum, quod partim à tam robuſto boue portatur. Et, ſi pondus graue eſt, non poteſt non eſſe leue, quod à uiribus tam giganteis ſuſtinetur.

Vide uero, quod inquit: Tollite iugum meum ſuper uos. *Non dicit, Super humerum ueſtrum, aut collum, ſed ſuper totos uos. Nulla enim in Chriſtiano pars eſſe debet à iugo, et onere libera: ſi enim offenderit quis in uno, factus eſt omnium reus. ergo qui iugum à ſe in uno abijcit, in toto ſe putet abieciſſe. Recte Dauid onus ſuper ſe totum ſentit, cum dicit: Omnia oſſa dicent: Domine, quis ſimilis tibi? quia uidelicet Deum ſuper omnia oſſa gerebat. Et rurſum: Benedic anima mea Dominũ, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Laudabant omnia interiora iugum, quod ferebant.* Iacob 2 Pſalm. 34 Pſalm. 102

Pſalmi 93 Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis. Quid,
Deut. 32 *Domine, te mitem dicis? an non tu es Deus ultionum? an*
an non rogat Dauid: Domine, ne in furore tuo arguas
Iſaiæ 42 *me? an non tu es, qui inebrias ſagittas ſanguine, cuius*
gladius deuorat carnes? Iam, ſi tu fateris, gloriam tuam
te alteri non daturum, cur fateris te humilem eſſe? quid
habes, quod humiliet te? Ad hoc ſub cenſura dictum ue
lim: Non credo Chriſtum ſimulate, uel ficte mitem, aut
humilem, ſed in ſpiritu, & ueritate. Cauſa uero, quæ cũ
humiliabat, hæc erat: Chriſtus non eſt intelligendus, ut
priuatus aliquis homo, ſed ut homo omnes homines cõ-
prehendens, & omnium hominum uicem gerens. Qua
re erat homo omnium hominum peccata ſuſtinens. Po-
Iſaiæ 53 *ſuit enim Pater ſuper eum peccata omnium noſtrum:*
Pſalm. 21 *& ideo ipſe dicebat: Longe à ſalute mea uerba delicto*
rum meorum. peccata noſtra ſua eſſe aſſeuerans, &
Pſalm. 21 *pro noſtris peccatis pœnam ſe luiturum promittens. Me*
rito ergo humilem ſe eſſe fatebatur: & qui non homo
eſſet, ſed opprobrium hominum, & abiectio plebis. At
qui ita ſe abijcit, mitis neceſſario eſt. Porro, qui à Chri-
ſto hanc humilitatem, & manſuetudinem, cum amoris
iugo, didicit, plane requiem animæ ſuæ inuenit: humilis
Apocal. 2 *enim amor theſaurus eſt, & requies.*

CAPVT. XII.

In illo tempore abiit Ieſus, &c.

IVSTE MATTHAEVS hanc hyſtoriam incœpit hoc modo: In illo
1 tempore. Vt enim capite præcedenti uidens Iudaiſmum reijci, & nouum regnum inchoari, dixit. In illo tempore, reſpondens Ieſus, &c. Ita et nunc, uidens legem ueterem antiquari, nouam naſci, ueterem obtenebrari, nouam ſplendere, ait: In illo tempore: in illo, inquam, tempore morientis legis, naſcentis Euangelij. Quaſi morientis Rachelis, & naſcentis Beniamini.

Et hæc uera cauſa eſt, cur corrixentur Phariſæi. Si enim attente diſcutias, frequenter Dominus operatur in ſabbato. Phariſæi uero uſq; ad rabiem pugnant pro ſabbato. Cur ita? Certe, quia nulla res fere adeo præcipie Exod. 31
batur Iudæis, ut ſabbatum. Quòd, ſi ſabbatum uiolare Ezech. 31
licet, totam legem uiolare licebit. Ergo ex ſabbato tota Iſaię 58
lex fere pendebat. Ideo Dominus legem antiquare uolens, ſabbatum antiquat. Phariſæi uero pro ſabbato, ut pro tota lege, decertant, ne eis tota lex eripiatur.

Ergo, Domine, ſi ſabbatum uiolans, totum ſtatum Iudaicum uiolare contendis, fortiſſimas te rationes contra legis propugnatores oportet adducere, quibus legẽ, et legis patronos deijcias. Prima ergo ratio ſit. Dauid cũ ſuis uiolauit panes propoſitionis, idq; ſacerdote uolente: Plane id erat ſignum uenturum alium uerum, et genuinum Dauidem, qui eſſet legem uiolaturus. Quæ enim Ezech. 34 1.Cor. 10

Dauid ille prior fecerat, figura fuere eorum, quæ à ſecundo Dauide erãt facienda. Violauit legem ille prior, uiolat & poſterior. Cur ergo uos repugnatis, ſcientes priores ſacerdotes non repugnaſſe? an non ſcitis Chriſtum eſſe Dauid? certe id nos Ieremias docet. cum di-
Ierem. 23 *xit: Suſcitabo Dauid germen iuſtum & Ezechiel dicẽs:*
Ezech. 34 *Suſcitabo ſuper ea Paſtorem unum, qui paſcat ea, ſeruum meum Dauid.*

Secunda ratio: Iuxta legem ſacerdotes ueſtri ſabbato hoſtias mactant, quas Deo immolent, & ipſi manducent. Ea figura fuit nouorum ſacerdotum, qui in feſtis maxime diebus homines ſint Deo immolaturi: ex qui-
Actor. 10 *bus ſint ipſi manducaturi. Id præſagiunt, cũ ſpicas uellunt, ut ex eis edant, & Deo offerant.*

Tertia ratio: Dominus dicit, Miſericordiam uolo, & non ſacrificium *Videlicet, quia ſacrificia neminem*
Hebr. 10 *poterant facere perfectum. Impoſsibile ſiquidem erat,*
Hebr. 9 *ſanguine hircorũ, aut taurorum auferri peccata. Ideo, cum Chriſtus ingreditur mundum, ait: Sacrificium, & oblationem noluiſti. Quid ergo cupis? certe miſericor-*
Hebr. 10 *diam, ut, corpore Chriſti per miſericordiam oblato, diuina in nos miſericordia fundatur. Si hoc uos ſacerdotes intelligeretis, non adeo ueſtram ſacrificiorum legem zelaretis. Nec diſcipulos meos Dei uoluntati obſequentes damnaretis.*

Quarta ratio: Dominus eſt filius hominis etiam ſab-
Pſalm. 73 *bati. Plane, quia tuus eſt dies, tua eſt nox: tu fabricatus es auroram, & ſolem. Plane qui condidit legem, is eſt, qui poteſt abolere. Ego feci ſabbatum, ego legem de eo tuli: ego ipſe legem, quam tuli, reuoco.*

Si uero rationem reuocandi requiris, hæc eſt. Deus fecit ſabbatum ſeculare, indicans ſex diebus mundum fuiſſe perfectum, et q; nihil tum deeſſe. Sic enim habetur: Perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum, tuncq; requieuit Deus ab omni opere, quod patrarat. Plane requieuit, & ſabbatum indixit, quia mundo corporali ex corporalibus nihil deerat. Cum uero uenit Chriſtus, mundum nouum condidit. Ad quem comparandum non ſat eſſent ſeculares labores, ſex diebus exhauſti: Sed neceſſe erat nouum laborē adhibere, ut noui mundi uitam aſſequeremur. Aliquid ergo deeſt mundo corporali, ut ad ſpiritualem perueniat: id erat in ſabbato ſeculari acquirendum. Reuocetur igitur ocium ſecularis ſabbati, & ad requiem diei Dominici transferatur, ut Dominica die cum Domino reſurgamus. Quia enim non ſumus ingreſſi in requiem ſpiritualem ex operibus legis, neceſſe eſt, ut ſabbato legali uiolato, laboremus, ut in nouum ſabbatiſmum ingrediamur. Hæc ratio eſt Apoſtoli, quam fuſe ille explicat. Hactenus ſtrictim neruum Euāgelij huius enarrauimus. Fuſius eius partes enarrare libet. Geneſ. 2 Hebr. 4

In illo tempore. Quo nouitas Euangelij refulſit. Quo iugum, & onera legis ab humeris hominum remota ſunt. Quo Dominus ſe ſuorum defenſorem calumnijs impugnantium obiecit. Quo Dominus humanarum ſanctionum uim explicauit. Quo Dominus, quas ex legibus diuinis magis cuperet, ipſe ſeruari declarauit. Quo cultus Dei, ubi ſit maxime ſitus, demonſtrauit. Quo prædicatorum uitam, qualis futura eſſet, delineauit. Quo demum prædicatoribus autoritatem in-

trandi per ſata, et inde ſpicas edendi conceſſit. Merito dixit, In illo tempore, ubi tot myſteria ſunt demõſtrata.

Pſalm. 48 Abiit ergo Dominus per ſata. Sata hæc ſunt homines in terra defixi, de quibus dicitur: Vocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Sepulchra enim ſunt domus eorum in æternum, & tabernacula eorum in progenie et progenie. De his dicitur: Væ habitatoribus terræ. Et rurſum: Plangent ſe omnes tribus terræ. Hi ſunt Adam terrenus: quia de terra ſumpti, in terram redituri. Sa ti hi homines terreni in terra maledicta, quid erunt niſi maledictii filij, ſcilicet, iræ. Igni igitur perpetuo ſeruantur, non cœlo.

Apocal. 8
Matth. 24
Geneſ. 3
Epheſ. 2

Habent hæc ſata, id eſt, hi terreni homines ſpicas: quæ ſunt ſuæ partes celſiores. Cor uero eſt pars hominis altior, cor ergo ſpica eſt. In hoc corde latet amor, affectus, intentio: ſicut in ſpica granum. Hunc porro amorem cupit Deus ſibi in eſcam parari. Sed eſt amor mille inuolucris, folliculis, & ariſtis obuolutus. Prauum enim eſt cor hominis, & inſcrutabile: quis enim ſcrutari poteſt tot amoris noſtri ſenſualitates, inclinationes, & uanitates? Comedere uero affectum, & amorem hunc, cum ariſtis & uanitatibus ſuis, Deus non poteſt. Quid remedij, ut comedas? certe, ut amor ſuis expolietur inuolucris & ariſtis, ſcilicet, uanitatibus et inclinationibus, quæ in nullum ſunt uſum: niſi ut uel a uento ferantur, uel ab igne crementur.

Ierem. 17

Igitur ad expolianda hæc grana, dignatus eſt Dominus ſuos diſcipulos per ſata intr oire. Quis uero rem tantam aggredi auderet, niſi Domine autoritate iubente? Quid porro nos eſſemus, niſi Chriſti diſcipuli ad nos ex

-poliandos intraſſent? Sed interim uideant, qui ad expo-
liandas ſpicas accedunt: tantum intereſſe debere, inter
prædicatorum & audientium uitam: quantum intereſt
inter ſpoliantes, & ſpoliatas ſpicas. Rurſum aduerte:
Apoſtoli Domini pauci fuerunt, & pauco cibo conten-
ti, paucas ergo ſpicas euulſerunt, paucas confricauerũt,
& comederunt. Multo igitur plures manſerunt integræ
ſpicæ, quàm expoliatæ. Certe, quia multi ſunt ſati & uo-
cati, ſed pauci expoliati & electi. Matth. 20

Aduerte tertio: Eſuriunt diſcipuli ſpicas, ideo come-
dunt eas. Grande donum Dei eſt eſurire ſpicas, id eſt, ho-
minum ſalutem. Optabat Paulus ſpicas has, cum dice-
bat: optabam ego anathema eſſe pro fratribus meis. Pla-
ne proprium fuit Filio Dei, noſtram ſalutem (ut, qui pa-
ter noſter eſſet) optare. Optabit igitur, & diſcipulus
ille, cui datum eſt, ut ſit Patris æterni Filius, & terreno-
rum hominum Pater: Quòd, ſi optauerit ardenter et ef-
ficaciter, comedet. Non enim defraudat Deus ſuo ci-
bo illam eſuriem. Romans 9 / Matth. 5

Cœperunt ergo diſcipuli uellere ſpicas. Pri-
mũ aduerte: Non uellunt diſcipuli integros calamos, ſed
ſolas ſpicas. Quia diſcipulis non eſt præcipue datum ho-
minum corpora ex uita reſcindere. Sed eorum corda, &
affectus è terra in cœlum attollere. Id enim eſt, quod
Petro dicitur, Mitte gladium tuum in uaginam. Quaſi Matth. 26
dicat, Non eſt functio tua, calamos ſecare.

Secundo, aduerte: cum euellitur ſpica, moritur, cum
fricatur, deteritur, cum editur, corrumpitur. Dices: Cur
ergo ſpica moritur? certe, quia ita moriens uiuit. Niſi
enim mortua fuerit cum Chriſto uita noſtra, non reſur

get cum Chriſto mors noſtra. Et certe fœlicius, & ſubli-
mius uiuit ſpica exeſa ab homine, quàm in calamo fi-
Matth. 4 *xa. Propterea Petrus dicitur piſcator hominum, quia, li-*
cet moriantur educti piſces ab aqua, fœlicius tamen ui-
Geneſ. 32 *uunt in comedente, quàm uixiſſent in mari. Ita ſane*
Geneſ. 22 *claudicatio Iacob fuit eius illuſtratio: allegatio Iſaac'ue*
moreretur, eius fuit exaltatio, ut ſcilicet hæres eſſet: &
1. Reg. 26 *quotidiana Dauidis mors, quam ei parabat Saul, erant*
quotidiana merita, quibus regnum Deus illi parabat.
Ioann. 12 *Demum, niſi granum frumenti cadens in terram mor-*
tuum fuerit, nullum fructum affert. Auellendus ergo
eſt amor noſter à terrenis, idq; Apoſtolica manu, & di-
Matth. 18 *uina autoritate. Quæ enim Apoſtoli in terra ſoluunt,*
& euellunt, ſoluta, & euulſa manent in cœlo.

Auulſa ſpica ex calamo, manibus Apoſtolorum fri-
catur, et purgatur. Memoria repeto nobile illud ex Pſal-
Pſalm. 77 *mo dictum: Pauit eos in innocentia cordis ſui, & intel-*
lectibus manuum ſuarum, ideſt pauit eos in ea eruditio-
ne, & intellectu, quem manus pepererunt. Frigida e-
nim eſt omnis eruditio, quæ manuum operatione, et fri-
catione non eſt calefacta. Igitur ſpicas non fricant uer-
ba, ſed manus: operare, & fricare noueris teneras ſpi-
cas. Multum ergo ora, multas miſericordias exerce, mul-
tum prædica, ut purgare, et comedere poſſis ſpicas iſtas.
Demum poſt auulſionem ſpicæ purgare eam conuenit.

Purgatam ſpicam comedit Prædicator, ut uerum ſit
in eo illud. Labores manuum tuarum, quia manduca-
Pſalm. 127 *bis. Alat corpus noſtrum cibus iſte terrenus, ſed prædica-*
Pſalm. 131 *tor non alatur, non gaudeat, niſi de parta animarum ſa-*
lute. Non enim deberet prædicator dare ſomnum oculis

ſuis, donec inueniret locum Domino. At qui locum Domino exhibuit, eſcam ei parauit: cibus uero Chriſti ſalus eſt animarum. Sed uæh, multi ex nobis non quærimus, quomodo Chriſtum, aut animas noſtras animarum ſalute paſcamus, ſed quomodo hæc bruta corpora infarciamus.

Phariſæi autem uidentes. Deum immortalem, etiam cum Chriſto ibant Phariſæi: non ſoli diſcipuli ſectantur magiſtrum, ſed eius etiam inimici. Vt nullus locus tutus ſit ab impugnatione, etiam in collegio Chriſti. Sed ſi in cœtu Chriſti impugnaris, ab ipſo propugnaberis. Dominus enim mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Et rurſum. Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Pſalm. 117 Iob. 17 Iob: 17

Dominus igitur reſpondet calumniæ, ſed non niſi ex textibus ſacris. Vt enim tentanti diabolo non reſpondit ſine textu: ita nec eius miniſtris calumniantibus reſpondet ſine textu. Videlicet, ut cum agitur, an quidpiam liceat, nec ne: ad autoritatem ſacrarum Literarum maxime recurramus. In ea tamen reſponſione nota, Dauidẽ, & ſuos non comediſſe panes propoſitionis, niſi à mulieribus puros. Quo ſignificatũ eſt, prædicatores, ſpirituales panes manducaturos, caſtos eſſe oportere. Siquidẽ libido eſuriã animi extinguit, ſicut flammas carnis accẽdit. Matth. 4

In ſecunda ratione nota, Sacerdotes antiquos, maxime ſabbatis, carnificinam exercuiſſe, in ſignum, et figuram nouorum ſacerdotũ, qui diebus maxime feſtis carnificinam humanorum cordium, quæ Deo offerant, facere debent. Vt enim in feſtis diebus paratior eſt Deus ad ſuum auxilium præſtandum: ita eſſe debet quiuis Prædi

cator, ad eum colendum colitur autem maxime: ſi ei cor da hominum edenda proponas. Et hac cauſa eſt, quare Chriſtus fere ſabbatis ſua mirabilia operatur. Et cauſa eſt, ut arbitror, quare in feſtis chriſtianorum præcipuis, ſoleant fideles ad Deum ſuum conuerti.

In tertia Chriſti ratione: Caue ne conſentias Luthero eccleſiæ cæremonias neganti. Non enim Deus renuit ſacrificia noſtra, ſed renuit uetera illa, Alioqui ſi ſacrificiũ nõ uult, cur ſe Chriſtus Patri in ſacrificiũ crucifixus obtulit? Cur ſancti martyres ſua corpora Deo ſacrificant? Plane, ſi Patri ſacrificium. Iuda, & Ieruſalem (quod eſt Chriſtus, cruci confixus) adeo placuit: placebunt etiam omnia Chriſtiana ſacrificia, quæ non niſi Chriſti ſanguine tincta ſunt. Nota etiam nullum peccatum mortale committi contra cæremonias: ſi non ex contemptu, neque animo iniquo: ſed ex iuxta potius cauſa uiolenter. Quomodo enim in infernum Deus trudet animum pium, & bene de Deo merentem?

Malac. 3

Caietan: uerbo, Clericus, & Ieiunium.

In ultima ratione ego mihi lubentiſſime adnoto uerbum illud Domini: Dominus eſt filius hominis etiã ſabbati, *id eſt, Dominus eſt filius hominis legis, quam prius ſtatuit: uehementer, id audiens, gaudeo. Video enim legem, quæ dixit, peccatum in Spiritum ſanctum eſſe irremiſſibile. Sed gratia Chriſto hanc legem ipſe reuocare poteſt. Dominus enim eſt etiam ſabbati. Item ſtatuit lex, cor durum male habere in nouiſſimo, & mortem peccatorum eſſe peſſimam. At etiam huius legis Chriſtus Dominus eſt. Item ſtatuit lex: Cum ſancto ſanctus eris, ſed cum peruerſo peruerſus eris. It*

Matth. 12

Eccleſ. 3

Pſalm. 17

hanc etiam legem irritare poteſt Dominus legis. Fateor, nollem in has leges impingere, ne earum ſeueritatem ſentirem: ſed ubi in eam infœlicitatem incidiſſem, deſperare nollem, ſciens Chriſtum eſſe Dominum ſuæ legis. Pſalm. 17.

Forſan deſideras noſſe, quid ſit ſabbatum ſecundo primum: in quo huius Euangelij hiſtoria contingit. Sabbatum ſecundo primum propriæ erat decima ſexta Luna, diem maximum Paſchæ ſequens. Ea enim die iubebatur afferri frugum manipulus: ut habetur Leuit. 23. Dicebatur ſecundum, quia ſequebatur feſtum Paſchæ: dicebatur ſecundo primum, quia primum erat inter ſabbata ſequentis feſtiuitatis. Hæc ex Ioſepho, lib. 3. Antiquitatum. c. 13.

Non libet præterire: quàm aperte Chriſtus hic ſuam diuinitatem expoſuit: dixit enim, Templo maior eſt hic. Et item, Dominus eſt filius hominis etiā ſabbati. Plane, ſi Dominus eſt Chriſtus legis, quam Deus ſtatuit: ergo Deus eſt, & idem, ſi templo & altari maior eſt.

Et cum inde tranſiſſet. *Veriſſimū eſt, hūc, qui manum aridam habebat, genus hominum, & quemlibet noſtrum ſignificaſſe. Habet igitur homo aridam manum: ſed eius ignoratur ariditas, donec Chriſtus in ſynagogam intrat. Expende nunc myſteria: Habet homo manum, ſed aridam.*

Quis facultatem habet cœlum manu arripiendi. In hoc enim natus homo eſt, ut operibus, quaſi manibus, Deum ſibi compararet. Sed arida eſt hæc ſine Chriſto facultas. Impoſſibile eſt enim per naturam, aut per legem ſolam, cœlum arripere, Vt tota Epiſtola ad Roman. & Galatas Paulus oſtendit. Quantum uero hæc ariditas Concilium Triden. Seſ. 6. canon. 1

noceret, neſciebatur, donec uenit Filius hominis in Sy-
Ioann. 20 *nagogam. Venit igitur, et, licet à Patre miſſus ueniat,*
uenit etiam ſua ipſius autoritate, ut, qui Deus eſſet, (hoc
Supra c. 8 *enim uerbum illud, Venit, ſignificat: ut ſupra dictum*
mihi eſt:) uenit uero, non in concilia gentium, ſed in ſy-
Hebr. 2 *nagogam Iudæorum. Neque enim Angelos, aut Cæſa-*
res apprehendit, ſed ſemen Abrahæ.

Ingreſſo Domino in Iudaiſmum, id eſt ingreſſo in
carnem Iudæorũ Controuerſia oritur de ſabbati obſer-
uatione. Chriſtus enim uenerat diſſoluere ſabbatum cũ
tota lege literali. Iudæi huius ignari ſacramẽti, umbras
2. Cor. 3 *ſuas cum luce ſeruare contendunt. Literam, quæ occi-*
Matth. 23 *dit, amplectuntur: ſpiritum, qui uiuificat, reijciũt. Sed,*
ò Phariſæi, qui circuitis mare, & aridam, ut faciatis u-
num proſelytum: quem ubi feceritis, filium duplo gehen
næ, quàm uos facitis, reſpondete: Num ſabbato licet ani-
Iſaiæ 49 *mas diabolica fraude deceptas eripere? num licet ciuita-*
Genes. 49 *tes diſsipatas reædificare? num licet ſalutem omnibus ſe*
culis optatam præſtare? num licebit ouem in puteo lim-
Lucæ 15 *bi iacentem extrahere? Genus hominum ouis una eſt ex*
Genes. 3 *centum. Hæc in infimam peccatorum foueam præcipi-*
tata eſt: decidit uero in ſabbato, eo ſcilicet die, quo Deus
requieſcebat ab omni opere ſuo, & homo quieſcebat
ab omni miſeria: num ita iacentem in peccatis ouem li-
cet eruere?

Certe Deus cupit ouem, in puteum collapſam, educe-
Pſalm. 68 *re, & ut eam educat, in foueam, et puteum intrat ipſo*
dicente: Libera me de profundis aquarum, nõ me demer
gat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundũ, ne-
Ioann. 2 *que urgeat ſuper me puteus os ſuum. Intrauit Domi-*

nus uſque ad uentrem ceti, ut inde uoratam eriperet ouem Eripuit, tenuit: non dimittet, donec eam ſecũ in cœlum abducat. Si uero ouis toto niſu è manu paſtoris ſubducere ſibi conatur. hæc ouis, non paſtoris, culpa eſt. Paſtor enim ſupra humeros ſuos ouem aſſumpſit. Libera uero eſt, ſi inde ſuo malo recedere uult. Luc. 15

Cum igitur nemo ſit ſani iudicij, qui neget, hoc opus ſummæ commiſerationis á Chriſto in ſabbato fieri: plana concluſio ſequitur. Igitur licet ſabbatu bene facere. O concluſionem omni acceptione dignam; Sane ante Chriſti aduentum in ſabbato erant homines: in ocio ab operibus cœli. Lex enim ad perfectum adduxit neminem. Totum ergo illud tempus ante Chriſtum exortum erat ſabbatum, in quo non poterãt homines ex legis natura operari, niſi legalia, & carnalia. Iam per Chriſtũ licet bene facere. Iam licet cœlum operibus noſtris comparare. Operibus ſcilicet, quæ faciamus, ut filij, & non, ut miſeri ſerui. Igitur hactenus umbra, ſomnus, nox, mors. Iam nunc, ueniente corpore Chriſti, legis umbra recedat Sole iuſtitiæ ueniente, ſomnus, & nox abeant. Vita aduentante exulet mors: ſi nox receßit, & dies appropinquauit, licet iam uiuere, licet iam lætari, licet iã bene operari. Hebr. 10 Coloſſ. 2 Ioann. 1 Roman. 13

Secundo, ſi licet ſabbato bene facere, taceant ſcrupuloſe feſta ſeruantes. Omne enim opus, quo Dei ſolius gloria requiritur, licet in ſabbato. Et rurſum omne opus in feſto licet, quod neceſſitas, uel magna commoditas à nobis extorquet.

Tũc ab homini Homini, qui nihil erat aliud, quàm homo. Et ideo erat uniuerſitas miſeriarum: quia ſcriptũ

eſt, Vniuerſa uanitas omnis homo uiuens.

Pſalm. 38 Extende manum tuam. *O uocem magnificam, O uocem uere generoſam, quæ, ut manui ſalutem daret, à Chriſti manu ſanguinem hauſit, et ab eius corpore ui tam auulſit. Etenim, ut manus noſtra uireſceret, manus Chriſti aruit. Aruat enim, tanquam teſta, uirtus* Pſalm 21 *mea. Exiens ſanguis Chriſti manibus, eas reddidit mortuas, ut, in noſtras intrans, eas redderet uiuas.*

Iam igitur manus noſtræ non ſunt aridæ: ſuccum habent ex ſanguine Chriſti. Operari igitur poſſunt opera Dei. Si enim ſanguinem Dei receperunt, ut uiuerẽt: opera Deo digna operari poterunt. Qualis enim eſt cuiuſque uita, talis etiam erit operatio eius. Si igitur manus noſtra ex Chriſti ſanguine facta eſt diuina, opera etiam faciet diuina. Eam diuinitatẽ Sacramenta Eccleſiaſtica digne ſuſcipienti præſtare poſſunt.

Quid uero, ſi tu eum diuinum rorem in arentẽ manum excipere recuſas? Imo quid, ſi, ubi cœleſtem ſanguinem in manus recepiſti, ut operareris cœleſtia: at operaris diabolica? Quæ te manet, miſer, pœna?

Attende precor Chriſti præceptum. Extende, inquit. Non ad te contrahas: non, quæ tua ſunt, quæras, ſed quæ 1. Cor. 13 Philip. 3 *Chriſti. Non te ad poſteriora conuertas, ſed ad priora te extende. Nam qui male agit, non ſe extendit, ſe ad poſteriora ſe conuertit. Scio enim eam uim, quam in manu accepiſti, totam uelle ſe extendere, nunquam uelle ociari. Ita enim Paulus: Charitas Chriſti urget nos. Er-* 2. Cor. 5 *go, ſi Pater extendit manum ſuam, dans nobis Filium ſuum, ſi Filius extendit manum ſuam, dans nobis ſan-* Lucæ 1 *guinem ſuum, facitq; potentiam in brachio ſuo, ut nos*

aridos in uitam reſtitueret, et iacentes exaltaret: cur nos manum noſtram non extendimus?

Reſtituta eſt, ſicut altera. *Altera manus ſiniſtra eſt. Videre eſt mundi homines accenſos, inflammatos, ardentes, ut res mundi aſſequantur. Manum hi habent ſiniſtram: utinam aridam, ſed minime aridam, licet re uera aridam. Id ergo praſtat Chriſtus, ut affectu, & ardore dextra manus tua operetur æterna, quo perditorum ſiniſtra operatur mundana. Id uero eſt reſtitui dextram, quod Paulus inquit: Sicut exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire iniquitate: ita nunc exhibite ſeruire iuſtitiæ. Videlicet, ut, ſicut delicioſus gloriabatur in delicijs, Chriſtianus glorietur in tribulationibus, in fame, ſiti, frigore, nuditate, plagis, carceribus, mortibus, &c. Fortior enim eſt ſpiritus, quàm caro grana, quàm natura; Deitas, quàm humanitas: Chriſtus, quàm Adam.* Roman. 6 2. Cor. 11

Cum uero audis Reſtituta, *intellige redditam eſſe manum illi ſtatui, qui erat in Paradiſo. Imo forſan in maiore: ubi enim abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Licet ibi opera ſine labore fierent. Nunc, heu, non ſine labore, & ſudore.* Roman. 5

Exeuntes autem Phariſæi, &c. *Non ſatis patet genuinus ſenſus huius periodi. Cum enim Matthæus locum citet Iſaiæ, non eſt apertũ quorſum adducat. Hinc ergo libet ordiri.*

Tria ſunt, quæ Dominus in hoc loco peregit. Primũ, frementes Phariſæos deſeruit. Secundo, ſequentes ſe turbas curauit. Tertio, cum innumeros languidos ſanaſſet, (unde ſibi ingens gloria parabatur) præcepit tamen, ne

eum turbæ manifeſtarent. Cum ergo tria hæc à Domino facta ſint, primum ſpectans ad clementiam, ſecundum ad charitatem, tertium ad humilitatem: conſiderã te aduertendum eſt: ad quod horum locus Iſaiæ producatur. Et quidem omnes fere Sancti ad primam partem adductum credunt, ut ſenſus ſit Dominus non confregit eos, qui maxime confringendi erant, ſed ſolum ab eis receſsit. Ego tamen, licet uideam adduci ad ſecundum poſſe: quia tamen melius, et quadrantius ad tertium applicari poſſe uideo, ideo de tertio explicabo.

Igitur humilis Dominus, & humilitatis exemplum, cum ex innumeris ſanitatibus à ſe factis, non inanē, ſed ueram gloriam ſibi uendicare potuiſſet: relecit eam tamen, &, ne eum prædicarent, præcepit. Quod mihi miraculi loco eſt. Sciebat enim Chriſtus, ex ſua manifeſtatione Patris gloriam ſuam exaltationem, et noſtram ſalutem manare: ita tamen amat humilitatē, ut, uelut omnium oblitus, iubeat ſe occultari.

Iſaiæ 66 Huius tantæ humilitatis captus amore Pater, qui ſe requieſcere ſuper humilem profeſſus eſt, in hæc uerba prorupit.

Ecce puer meus. Ecce ſeruus humilis meus, qui
Ioann. 8 ſuam neutiquā gloriam quærit, ſed Patris, qui eum miſit. Ecce ille ſeruus, qui plene ſolus nouit ſe ſeruum: qui ſolus nouit, quanti eſſet pretij Pater ſuus, et quàm conueniat hominem deijci, et humiliari in conſpectu tantæ maieſtatis, et quàm eſſet humilitas pulcherrima uirtus.
Pſalm. 21 Ecce igitur ſeruus, qui ſe uermem fatebatur, et non hominem. Ecce ſeruus meus, quia humilis: ideo, quem elegi, & in quo complacitum eſt mihi.

O igitur

O igitur mortales, quos placendi Deo cura percellit: en uia uobis monſtratur, qua placeatis. humiliamini ſub potenti manu Dei. Si enim Chriſtus Deus placet, quia humilis: quomodo uos placere ſuperbi poteſtis? Hæc unica uia eſt Deo placendi: ſi tuam gloriam reijcias, & unice Dei gloriam quæras. 1. Petri 5

Quòd uero addit: Ponam ſuper eum ſpiritum meum: *& de deitate intelligi poteſt, quam Pater humanitati communicauit, & de ſpiritu ſancto, quem effudit ſuper Chriſtum abunde. Porro, qui Spiritum ſuum ſanctum in eo poſuit, ideo additur:* Iudicium gentibus proferet. *Quis enim alius iudicia cœleſtia proferre poſſet in terra, niſi is, qui cum in terra eſſet, ſpiritum habebat de cœlo? Quod enim audiuit, & didicit a Patre, id in terra loquutus eſt. Ea uero ſunt iudicia, & iuſtitiæ, quas in terra protulit Chriſtus, quibus homo ſit iuſtus erga Deum, ſe, & proximos. Iudicia ergo ſunt iſta: Exhibe Deo cultum, Tibi puritatem, proximis charitatem. Hæc ſunt iudicia Dei, iuſtificata in ſemetipſis. Huc totum Euangelium refertur: quod uere eſt iudiciũ, ſummo Dei iudicio concinnatum, ſummo iudicio promulgatum, ſummo iudicio a nobis exigendum: Sed ſpeciatim hoc loco iudicium eſt. Cum beneſeceris, ne gloriam tuam quæras: contentus eſto gloria, quæ a Deo eſt. Si gloriam aliam quæris, quæ feciſti, perdidiſti. Si gloriam non quæris in terra, habebis in cœlo. Horſum, ut arbitror, ſequentia ſpectant.* Ioann. 8 15 Pſalm. 18 Ioan. 5

Non clamabit, nec audiet aliquis in plateis uocem eius. *Solent enim ſuperbi homines tuba canere ante ſe, & longas orationes texere in plateis: ut ui-* Matt. 6 Matt. 23

Eodem deantur ab hominibus. Vos autem non in plateis clamate, & ſuper primatu ne contendite, aut ſuper primo in menſis accubitu: ſit gloria ueſtra in abſcondito, ut Pater, qui uidet, reddat in publico.

Iam expende & magnificas hunc animum, meruiſſe, ut in plateis & compitis laudaretur, nec pati, ut laudetur. Hoc eſt diuinitatis ingenium. Quid enim hac caduca quærat æternus?

Exod. 37 Quod ſubiungitur. Calamum quaſſatum. Eius me candelabri commonet, quod in templo ſemper ardebat: in quo haſtilia erant calami, & ardentes lampades, cum lineis mixis: quibus extinctis, certum eſt, fumum exiturum. Liceat ergo mihi, per calamum corpus hominis intelligere, per mixum, ſiue linum fumigans, animam cum eſt ſine Dei gratia. Pulchra ſane comparatio: calami exterius pulchri, interius uacui, ad corpus, quo in externa ſolum parte habet decorem: in parte uero interiori, non modo uacuitas, ſed & abominatio eſt. Pulchrior eſt mixi ad animam ſimilitudo mixus ex ſe, nullum habet ſplendorem, niſi aliunde accendatur. Saluator uero corporum, & animarum, corpora languentia, & quaſſata non confringebat, ſed ſanabat: animas peccatrices, non extinguebat, ſed accendebat.

Sed expende, quid anima fumigans pariat? Fumum tetrum, cuius fugiendum, aſcendentem tamen in altum. Superbia hæc eſt in altum aſcendens: ne unem... offendens, ut Deum: qui in excelſis eſt. Anima ergo linum eſt fumans, quæ alio loco cinis dicitur calens.

Iob 42 Gene. 3 Homo enim ſecundum corpus puluis, ſecundum ani-

mum cinis. Dum enim uiuimus eſt ſignatum lumen in nebis, & abſconditus ignis, qui fumare animam facit. Sed o Dei benignitatem non extinguit fumigans linum: licet eius fumo offendatur uehementiſſime nec cóſringit calamum quaſſatum, ad nihil aliud utile, quàm ad perforandam manum eum habentis. Non enim uenit perdere, ſed ſeruare, quod perierat: imo uero uenit ſui corporis contritione, corporis noſtri meritam contritionem abolere, & animæ ſuæ fere extinctione, (id eſt, a corporis ſeparatione,) extinctionem animæ noſtræ illuſtrare. Erat enim lux, quæ illuminat uenientes in mundum, & lumen ad reuelationem gentium: & ideo merito gentes in eum ſperabunt. Pſalm. 4 Lucæ 19 Ioan. 1 Lucæ 2 Iſaiæ 11

Accenderat Dominus Iudaicum populum, qui coram Deo, die arderet ac nocte. Extinxit ille lumen ſuũ: fumumq́; proferebat, quem Deus ſuſtinens laborabat. Contendit Chriſtus pro uirili fumigantes accendere: illi noluerunt. Cæcitas enim contigit Iſraeli, ut plenitudo gentium intraret, quæ in Chriſtum ſperaret: & tũc reaccendetur Iſrael. Vt enim Gentes nouiſſimæ, factæ ſunt in Euangelio primæ: ita Iudæi primi tandem erũt nouiſſimi. Iſaiæ 1 Roman. 11

Donec eiiciat ad uictoriam iudicium. Id eſt, donec faciat humiles & abiectos eſſe uictores. Nunc enim uicti, & mortificati uidentur: ſed hac ſibi ratione uictoriam parant. Quam? Certe omnium rerum: & neſcio an ſit contra Deum ipſum hæc uictoria. Vt Iacob luctans contra angelum, Deum uiciſſe uiſus eſt: heres omnium, & Dei ipſius factus. Geneſ. 32

Quod demũ addit: In eius nomine gentes ſpera

bunt. Quidni ſperent? Cum in eius nomine, ex anima eijciantur dæmonia, & reaccendatur ignis: ex corpore uero abigitur omnis languor, & calamus quaſſatus ſolidetur.

Matth. 24 Iam, cum in die iudicij crux humilis uidebitur glorioſa, & humiles uidebuntur uictores: tunc calamus quaſſatus conteretur, et linum fumigans extinguetur. O rem uere ſtupendam. Suam Deus potentiam in calami pleniſſima contritione monſtrabit. Fecit, inquit, potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis

Lucæ 1 ſui, Quaſi dicat, Oſtendit potentiam brachij ſui, diſper-

Ioann. 15 gendo partes calami confracti. At Domine contra folium, quod uento rapitur, oſtēdere uis potentiam tuam? Sed admirabilius eſt, quod mixum animæ noſtræ penitus extinguat, ut uidelicet, nulla ſit luminis intellectua-

Iob 10 lis utilitas, nullus ordo, ſed ſempiternus horror. Quod quæſo miſerius ſpectaculum: quam corpore, & animo periſſe? Ergo, dum uiuimus, mali eſſe promittimur. Iudiciumq; Dei uidetur a nobis uinci, & conculcari. Sed poſt mortem non permittitur calamus quaſſatus, nec linum fumigans: quia iam iudicium Dei contra nos uictoriam obtinuit.

1. Tit. 6
Eccleſ. 31
Ierem. 17 Demum, ſi in ipſum gentes ſperabunt, cur diuites Chriſtiani ſperant in incerto diuitiarum ſuarum? Cur confidunt homines in pecuniæ theſauris? Cur ponit homo carnem brachium ſuum? Imo uero cur multi ita uiuunt, ac ſi Chriſtus nunquam fuiſſet? Hoccine eſt in

Pſalm. 66
2. Timo. 2 Chriſtum ſperare? At uero, qui ſperat in Deo faciat bonitatem, & recedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini.

5 Tunc oblatus eſt ei,'&c. *Neceſſe eſt duo eſſe regna: Dei unum: dæmonis alterum. Dei regnum contendit gloriam Dei, & commoda noſtra: & hoc eſt huius regni inſigne. Regnum dæmonis huc incumbit, ut Deo gloriam tantopere debitam, & nobis beneficia collata, et conferenda præripiat. Iam homines neceſſario, aut primi ſunt regni, aut ſecundi: nec enim medium inuenire eſt. Sed neceſſario duæ ſunt ciuitates: Dei prior, diaboli poſterior: ut ſunt duo principes, ita duo regna. Regnũ eſt gloriæ, gratiæ, iuſtitiæ. Contra regnum eſt inferni, iræ, & iniquitatis.* Ioan. 12. 14

Iam res eſt omnium rerum ſumma, noſſe ad quod horum regnorum Chriſtus ſpectet. Nam Phariſæi ad regnum principis dæmoniorum pertinere contendunt. Arbitrabantur illi ortum eſſe diſsidium inter dæmones Paleſtinæ, & dæmones Iudææ: dæmonesq́; Paleſtinæ eſſe ualentiores: quia Beelzebub eſſet, dæmonum princeps, qui in Accaron Paleſtinæ ciuitate coleretur. Dicebant igitur Chriſto, cum Beelzebub Palæſtino eſſe concordiam: cuius auxilio dæmones Iudææ cum poteſtate, & uiolentia eijciebat. 4. Reg. 1

Contra hanc ſtultam ſententiam Dominus arguit, ſe non ſpectare ad regnum diaboli. Primumq́; ex eorum opinione, eos confutat. Si (inquit) Dæmones Palæſtinæ, & Iudææ diſsident, ergo regnum eorum diuiſum eſt. ergo deſolatur. Si regnum dæmonis perit: neceſſario regnũ Dei ſuccedit, ut in principio propoſuimus.

Sunt in hoc textu multa notanda. Primum: Sciant homines aduerſari ſibi unum imperatorem, exercitum, et regnum eius, Deum cum Angelis, & omnibus creatu-

ris contendit hominum ſalutem: contra Lucifer cum to to ſuo imperio. O mortales ſi oculos apertos haberetis, ut uidere liceret, quanto niſu, quanto apparatu, quæ machinis, & Deus ad ſe uos aduocare: & dæmon ad ſuum deteſtabile imperium uos pellicere contendant? Deum immortalem, totum cœlum perſtrepit totus infernus tumultuatur: ut unum miſerũ hominem in partes ſuas abducat, at interim ego dormio.

Secundum eſt, quod me in admirationem trahit: Conuenerunt omnes diaboli cum principe ſuo, (iam tam ab initio mundi,) in hominis exitium & perniciem. Vtq; hunc finem aſſequantur, nulla inter eos eſt facta diuiſio, nullum ortum diſsidium. Gens illi ſunt iniquiſsima, nullo ſunt fœdere colligati: hoc unum eos in officio deuincit. ut hominibus noceant, ut Dei gloriam obſcurent. Nos uero, tot neceſsitatibus legibus, natura, Deo, fide, Chriſto, Eccleſia deuincti, & uniti, nunquam non gerimus bella, tanto noſtro malo.

Tertium: Canonizata nobis regula eſt: Si communitatem conſtare uolumus, pacem illa habeat. Vbi diuiſio, ibi deſolatio. Hac ratione uoluit Deus in uno corpore unam, non duas eſſe animas, in una Eccleſia, unum eſſe Papam, in una communitate, unum eſſe caput: at in inferno poſt iudicium, (o miſeriam,) nulla pax, nullus
Iob. 10 ordo, ſed ſempiternus diuiſionis horror inhabitat.

Quartum, quod eſt partim doloris, & partim lætitiæ: Lætitia eſt, quòd Chriſtus regnum diaboli deſtruxit,
Heb: 3 ligauit eum, expoliauit, arma diſtribuit, quod demũ; re
Coloſſ. 2 gnum Dei adduxit. Sed triſte eſt, quod regnum diabo-
Lucæ 11 li nunc perſeueret apud Indos ille colitur. apud Mau-

ros ita. Quin & apud Chriſtianos iniquitas regnat. Hæc noſtra culpa eſt. Nam quod ille debuit fecit, per eũ princeps mundi eiectus eſt foras, corpus peccati crucifixum eſt. Babylon cecidit, ſceptrum exactoris ſuperatum eſt. De principatibus & poteſtatibus triumphauit. Sed nos anathema deſtructum, in exitium noſtrum readificamus. Ioan. 12 Apoc. 14 Coloſſ. 2 Ioſue 6

Quintum: Quòd per Chriſtũ regnum Dei in nos peruenerit, euidenter euincit illa Magdalenæ, Zachæi, Mathæi, ex innumeris peccatis, ad uitam meliorem conuerſio. Et, ut de his meminit Euangelium, ita de infinitis alijs factum fuiſſe credo. Luc. 7 Luc. 19

Si ergo in Beelzebub eiicio, filii ueſtri in quo eiiciunt. Hæc eſt ſecunda ratio: quàm non modo intelligas de eiectione dæmonum a corporibus, quam faciebant diſcipuli: ſed multo fortius, de eiectione eorum ab animabus.

Addit Dominus: Si in digito Dei eiicio dæmonia. Primum quidem uideri poterat, leue Deo fuiſſe, eijcere dæmonia. Siquidem digito uno ea reiecit. Et quidẽ quæ minuta ſunt, digitulo noſtro fieri dicimus. Et profectò ſi ad Dei poteſtatẽ id referas: digitulus Dei ſat eſt, ad totum infernum conterendum.

Sed nihilominus, ſi rem ipſam in ſe, & ad homines ſpectes: rem grauiſſimam (dæmones eieciſſe) iudicabis. Tantamq́; ut ſicut digitus oſtendit, quod ſpectatum uideri uolumus: ita hic digitus oſtendat, non niſi Deum, id facinus facere potuiſſe. Digito ergo Dei, Deum eſſe monſtrante dæmones ſunt repulſi.

Et ſicut digitò facere ſolemus ea, quæ delicatiora ſunt:

ita Deus hoc digito facit rem penitus delicatiſſimam. Cum enim dæmonem ex anima eijcit, diuidit dæmonem ab ea, & eam a corpore: medullas quoque & com
Hebr. 4 *pagines diuidit, eo uſque enim Verbum Dei, uelut anceps, gladius pertingit.*

Geneſ. 37 *Digito Dei facit in anima ipſe Deus tot uarietates*
Pſalm. 44 *donorum & uirtutum, ut nec ueſtis Ioſeph: neque ueſti*
Exod. 36 *tus reginæ deauratus, tã uariatus fuerit, nec quæ Beel*
Exod. 31 *ſeleel in templo depinxit, adeo pulchra uideantur.*
Pſalm. 8
Iſa. 66 *Digito Dei, ſcripſit Deus legem in tabulis Moſaicis:*
Sapient. 7
Pſalm. 8 *digito ſuo ſcribit ſe ipſum in cordibus noſtris.*

Demũ, cœli ſunt opera manuum, & digitorum Dei, ita facta, ut corporalis ſedes Dei eſſent: quanto uerius erit anima digito Dei facta ut Sapientiæ ſedes ſit ſpiritualis? Neſcio uero, quid ſubolet myſterij, quod cœli ſint opera digitorum Dei: at anima, dæmone pulſo, ſit opus digiti Dei: forſan quia anima eſt inextenſa.

Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuũ. *Hæc eſt tertia ratio, ubi multa ſpectato Primum, Diabolum eſſe fortem, armatum, uigilantem, in atrio. Et, quod atriũ ſit ſuum, &, quòd eo poſſidente, omnia ſint in pace. Fortis eſt: quia, ut arbitror, Lucifer ſupremæ Hierarchiæ ſupremus angelus eſt. eſt igitur fortis, & natura ſua, & culpa noſtra. Armatus eſt; technis & artibus ſuis, longo rerũ uſu, ſummo noſtri odio, ſumma eius iniquitate, nos etiam ei arma ſuppeditamus, ignorantiã noſtram, cupiditatem, negligentiam. Hæc arma per Chri*
1. Reg. 13 *ſti paſſionem ſunt illi attenuata, & hebetata. Sed heu, nos illa exacuimus. Ligones lanceaſq; noſtras non in Iudæa, id eſt, Eccleſia, & in Euangelio: ſed in terra*

Philiſthinorum reparamus.

Iam, quis credat, tantam diaboli diligentiam in cuſtodia atrij ſui? Certe, qua ſollicitudine, circuit leo fameſcẽs quem deuoret: ea deuoratum caute cuſtodit. Sed ſat intelligitur quanta ſit cuſtodia. Non enim in arca, aut palacio cuſtodit, ſed in uentre ubi orauit: ut Ionam in uentre ceti eſſe fatearis. Notatur hæc cuſtodia in carcere Manaſſes regis Iuda. Et in catenis Petri, cum erat uinctus in carcere. 1. Pet. 5 Ione 2 2. Paralip. 33 Actor. 12

Porro cum dicit, Atrium ſuum: *duo ſunt ſpectanda. Alterum, uitam hanc atrium eſſe, iuſtis ad gloriam: & impijs ad pœnam. Dauid de pijs, inquit: in atrijs domus Dei noſtri florebunt: uberi, & bene patientes erunt. Siquidem uita gratiæ, atrium eſt uitæ gloriæ, nihil, niſi portæ apertio deeſt: ut ex atrio in domum ingrediaris. At contra, uita iniqua atrium eſt domus infernæ: umbra eſt illius mortis, tenebra eſt illius noctis, initium eſt illius doloris. Alterum eſt, uitam iniquam, atriũ eſſe diaboli: uita mali hominis non Dei, ſed diaboli eſt. Quis hic non ſuſpiret, ſortem, hæreditatem, domũ, et regnum Dei, a Deo creatum, redemptum, omnibus beneficijs exornatum, in partem diaboli tranſiiſſe, & dici atrium eius?* Pſalm. 133 Matth. 8

Quòd uero addit: In pace ſunt omnia, quæ poſſidet. *hunc habet ſenſum, Procurat dæmon, (cum animum noſtrum poſſidet,) omnia pacata reddere, omnem ſcrupulum, & morſum conſcientiæ (uelut latratus canum,) remouere, omnes delitias exhibere, quo captiuam animam ſecurius poſſideat. In pace ergo ſunt omnia: ſed, uah, quia in pace, eſt amaritudo amariſſima: Vulg* Iſa. 38

Pſalm. 136 dæmon, ut cantemus hymnū de canticis Sion: ſed quomodo cantabimus in terra aliena? Habet tamen adeo
Iob 21 obſcuratos peccatum oculos noſtros, ut eam captiuitatem, pacem putemus, & uideamur nobis dies noſtros ducere.

Sed non eſt ſilendum, quod dicit: In pace ſunt omnia. Nec enim ſimplex eſt eius poſſeſſio, cū nos poſsidet: omnia noſtra ſua ſunt. Vt enim cum Deus inhabitat nos omnia noſtra ſua ſunt: nec patitur aliquid habere diabolum in nobis: ita cum diaboli ſumus: omnia noſtra ſua ſunt. Semel enim occupata noſtra uoluntate, quæ arx eſt totius hominis, reliqua hoſti facile ſubduntur. et ideo
Iacob 2 forſan dictum eſt: qui offenderit in uno, factus eſt omnium reus, omnia ſua habet rea.

Si uero attollere oculos uolueris, ad eum rerum ſtatum, in quo Chriſtus mundum reperit: inuenies fortem diabolum, in pace tunc omnia poſſidiſſe. Vbique tunc adorabatur in idolis Satanas. Vbique ei uictimæ, coronæ, ſuffimenta offerebantur. Regnabat ille ubique: Deo uelut in unum Iudææ angulum relegato. ſiquidem imperium Romanum, (cui totus parebat orbis,) diaboli parebat imperio. Igitur fortis armatus pace omnia poſſidebat.

Iob 40 Venit Chriſtus fortior eo.) Solus enim Deus erat
Matth. 4 natura fortior diabolo primo inter creaturas et maximo) Pugna cōmitti in deſerto cœpit. Chriſto ieiuno per quadraginta dies: ſed in Cruce fuit abſoluta uictoria.
Coloſſ. 2 Tunc nos dæmoni ſubactos, a Deo alienatos, iuſte captiuos: e Tyranni ferreis catenis uiolenter eripuit, et in regnum Patris ſui tranſtulit, et abduxit.

Quòd uero ait: Ligauit eum, intelligi aliter proprie non poteſt, quam quòd adſtricta eſt nunc diaboli potentia, ut non ita nocere poſſit, ac ſolebat. Pauciores ſiquidem nunc a dæmone uexantur, quàm olim. Imo & cupiditas noſtra, quam Paulus ueterem hominē nominat, ligata eſt per gratiæ uincula. Vetus enim homo noſter cum Chriſto crucifixus eſt, Et denium, per Chriſti mortem cuiuis paratum eſt remedium contra dæmonem, ſi Chriſtum inuocauerit. Et hoc eſt ipſum alligaſſe. Roman. 6 Roman. 10

Denum quòd dicit: Domum eius diripit, & ſpolia diſtribuit: ita intellige: Spolia nos ſumus: hæc ſpolia à diabolo capta Chriſtus diſtribuit: cum pontificibus, et principibus homines ſubdit. Et hoc eſt, quod in Pſalmo dicitur: Speciei domus, diuidere ſpolia, id eſt, tunc Eccleſiæ domus ſpecioſa eſt, cum ſpolia diabolo erepta diuiduntur inter primos Iſraelis. Sicut fecit Dauid poſt Siceleg reſtitutam. Pſalm. 67 1. Reg. 30

Qui non eſt mecum. Hæc eſt quarta ratio: Cuius ſenſus eſt: Qui non eſt mecum, id eſt, qui non eſt intra me, quiq; non eſt membrum meum, hic non eſt ex regno Dei. Eſt igitur ex regno diaboli, eſt ergo contra me. Cum igitur nemo ſit cum Chriſto & in Chriſto, niſi per fidē Chriſti, aperte fit: qui nō habet fidem Chriſti, licet uideatur ſanctior Chriſto, contra Chriſtum tamen eſt: quare ad regnum Chriſti non ſpectabit.

Explicatur hæc ratio ſic: Qui non colligit mecum, ſpargit. Vbi nota, munus Chriſti eſſe colligere: eſt enim tota uita Chriſtiana, in id unum inſtituta, ut Chriſtianos in unum amorem colligat: & ita colligatos inter ſe Deo indiuiſibiliter coniungat. Iuxta illud: Ora pater, ut Ioann. 18

Ephes. 2 ſint unum in nobis, ſicut ego, & tu unum ſumus. Er-
Lucæ 15
Roman. 12 go uita Chriſtiana longe diſſidentes, ut prope ſint, adduxit,
Actor. 4 ad amplexus & oſcula Dei prouocat, ut membra unius corporis ſint, inuitat, ut unum cor, & una anima ſint, efficit: at quàm longe ſunt hæc a moribus noſtris.

Ideo dico uobis: Conatur Dominus terribiliſſimo eos fulmine terrere, ut uel ſic ab infidelitate reſiliant. Nihil enim adeo poteſt eſſe terribile, quàm ſi dicas: Hæc tua culpa remiſſionem non habet. Id ergo Dominus ſubdit.

Omne peccatum & blaſphemia remittetur, ſed ſpiritus blaſphemia non remittetur. Grauiſſima omnium quæſtionum nos hic torquet, de peccato irremiſſibili. Vbi ego duo dicam: Primum quodnam ſit hoc peccatum. Secundum, quomodo ſit irremiſſibile. Ante omnia errant, qui dicunt blaſphemiam ſpiritus eſſe blaſphemiam ex ſpiritu, affectu, & malitia prolatam. Minime: Sed blaſphemia ſpiritus, eſt blaſphemia contra Spiritum. Vt expreſſe ex Marco eſt colligere, dicente: Omnia remittuntur hominibus peccata: quibus
Marc. 3 blaſphemauerint: qui autem blaſphemauerit in Spiritū ſanctum, non habebit remiſſionem in æternum.

Rurſum blaſphemia contra ſpiritum, ex rigore Euāgelij, & ſtricte loquendo, non eſt, aut finalis impœnitentia, aut deſperatio, aut præſumptio, aut inuidentia, aut impugnatio ueritatis. Probatur aperte ex eodem lo-
Marc. 3 co Marci. Dicit enim: Qui blaſphemauerit in Spiritū ſanctum non habebit remiſſionem in æternum: reus eſt enim æterni delicti, quia dicebant: Spiritum immun-

dum habet. Ergo dicere, quòd Chriſtus habet ſpiritum immundum, id unicum eſt peccatum contra Spiritum ſanctum, ſtricte loquendo. Omnia reliqua, quæcunq; ſint, remittentur hominibus, ſiue ſit deſperatio, ſiue præſumptio, ſiue inuidentia.

Ergo textus noſter duas regulas habet. Priorem lætam: Omnia cuiuſcuis ſortis ſint peccata remittentur hominibus. Poſteriorem triſtem, quam ita textus dicit: Spiritus, id eſt, contra ſpiritum blaſphemia, non remittetur: ſcilicet, ſi quis dicat, Chriſtum habere immundum ſpiritum. Et, quia res hæc odioſiſſima eſt: ampliari nullo modo debet, ſed adſtringi.

Secundum & grauius dubium, quomodo uerum ſit: Non remittetur hæc blaſphemia? Video rei difficultatem obſcuriſſimam, quoquo uerſus me conuerto, tenebræ occurrunt & lubricum. Sed tentandum eſt. Chriſtus Hebræus, Hebræorum more loquebatur; & ipſe, qui condiderat Scripturas, ad earum normam loquutus eſt. Venari ergo oportet locos in Scriptura, huic noſtro ſimiles, ex quibus ueritas eluceat.

In primis habetur Eſau non inueniſſe pœnitentiæ locum: etiam ſi, cum lachrymis quæſiuiſſet. De Saule item dicitur ad Samuelem: Quid tu luges Saulem, cum ego reiecerim eum. De Iuda? Dicitur ad Ieremiam? Si ſteterint Moſes, & Samuel coram me: non eſt anima mea ad populum iſtum. Eijce illos a facie mea, & egrediantur. De eodem Iuda dicit Dominus: Non paſcam uos: quod moritur, moriatur. Virgam meam, quæ uocatur decus (id eſt, Iudam) abſcidi, ut irritum facerem fœdus meum, quod percuſſi cum omnibus populis. En

Heb. 12
1. Reg. 16
Ierem. 15
Zacha. 11

teſtimonia Sacra. Iam inquiro, num Deus ita abſcidit Iudam, ut eius culpa eſſet neceſſario in inferno punienda? Minime. Num ita eiecit a facie ſua Iudæos, & ita egredi eos iuſsit, ut conuerti ad cor non liceret? Aut num quid peccatum gulæ Eſau fuit, quò ad culpam, irremiſſibile, aut etiam a peccato inobedientiæ Saul non poterat reſilire? Quis hæc credat?

Senſus igitur eductorum locorum eſt: Peccata dicta Iudæorum, Saulis, & Eſau eo fuiſſe irremiſſibilia, quia decreuerat Deus propter illa peccata eos a priſtino gradu, ſede, & honore deijcere. Et in eũdem nunquam in æternum reuocare, ut ipſa rerum docuit experientia. Eodem igitur ſenſu, propter blaſphemiam, quã Iudæi dixerunt, Chriſtum habere ſordentem ſpiritum, decreuit Deus, a ſuo eos gradu, honore, & loco in perpetuum deijcere. Et ita factum eſt. Ideo eorum peccatum dicitur irremiſſibile.

Dices: Cur blaſphemiam in ſe dictam Chriſtus con-
Ioan. 1 *donat: at in Spiritum ſanctum dictam, non item? Reſpondeo primum: Non erat æquum, ut agnus tollens peccata mundi, mitis, & humilis, aliquod contra ſe peccatum reſeruaret. Ipſaq; peccatorum remiſsio aliquod peccatum non remitteret. At ſecundo, peccatum in Spiritum reſeruat, ut hac ratione diuinitatem aſſerat Spiritui ſancto, & reuerentiam hominum illi procuret. Et tertio, qui Chriſto Spiritum ſanctum concedit profecto grandem de Chriſto habet opinionem, propter quam uelut meretur, omne conuicium, & peccatum ſibi condonari. Sed qui Chriſto Spiritum immundum tribuit, ſummam irrogat et Chriſto, & Patri, & Spiritui iniu-*

riam. Non ergo illi remittetur, ideſt & gradu ſuo, & honore priuabitur.

Aut facite arborem bonam. *Hac uideri quinta ratio poteſt: Arbor Chriſtus eſt. Semen enim eſt uerbum Dei. Hoc iactum in uterum Virginis creuit in germen, uirgultum, & arborem Huius arboris corticem homines uident, uim intimam non uident, ſex ex fructibus eſt agnoſcenda. Si fructus eius uidetis bonos, ea bonitate, qua ſolus Deus bonus eſt,(opera enim,quæ facit, nemo facere poteſt, niſi fuerit Deus cum eo)cenſete arborem uim habere diuinam. At, cum contra, blaſphemias proferat os ueſtrum, planum eſt,ueſtra cor da peccato abundare. Eſt igitur in uobis theſaurus malitiæ. Vbi ſcito, cor habens gratiam, infinitatem quandam habere bonorum,per theſaurum ſignificatam.Contra, cor habens peccatum, infinitatem, ideſt theſaurum habere malorum. Neque enim,niſi infinitas,eſſe in gratia poteſt,aut in peccato,quæ infinitas ſequitur aut præmij,aut pœnæ.* Lucæ 8 Iſaiæ 11 Ioann. 3 Sapient. 7

Non eſt ſilendum,quod dicit: Ex uerbis tuis iuſtificaberis,aut condemnaberis. *Quid? An non multi dicunt: Domine,Domine,qui non iuſtificantur? An non uerum eſt, factores,& non auditores iuſtificandos? Reſpondetur: Qui habet theſaurum gratiæ bonum,is cautiſſime os ſuum, & uerba moderatur. Dixi, inquit. Cuſtodiam uias meas,ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam. Et rurſum: Iuſtus diſponit ſermones ſuos in iudicio, ne in æternum commoueatur. Id petit qui ſanctus eſſe uult, dicens: Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ, id eſt* Matth. 7 Roman. 2 Pſalm. 38 Pſalm. 111 Pſalm. 140

Iacob. 3 circundans, labia mea. Quæ enim non labitur lingua, hic perfectus eſt uir. Contra, qui nihil uerba curat, is malum theſaurum habet. Et, qui blaſphemat, perfectus in malicia eſt. Igitur homo iuſtificabitur, ſi cautelam adhibet linguæ ſuæ. Damnabitur uero ſi ſua uerba negligit.

Simul memor eſto, non ſat eſſe, ad ſalutem cor habere bonum: niſi ſimul uerba, cum opus eſt, adhibueris. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ſed oris confeſſio neceſſaria eſt ad ſalutem: id ergo eſt, Ex uerbis iuſtificaberis.

Roman: 10

Memento item, grandes peccatores, ex uerbis ſacræ confeſſionis, (quam auricularem uocant,) iuſtificari.

Pſalm. 31 Dixit, inquit, ille aduerſum me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et Dominus, inquit,

Iſaiæ 43 ad peccatorem: Dic tu prius, ut iuſtificeris. O rem mirabilem. Dixit Dauid: Peccaui Domino, & ſtatim audit:

2. Reg. 12 Tranſtulit Dominus a te peccatum tuum.

Tunc reſponderunt. Occurrit id primum: Magiſter uolumus. O, ſi nunquam hæc uox, Volumus, a nobis prodiret. O, ſi nunquam uoluntas noſtra, noſtra eſſet. O, ſi ſolum uellemus, quod Deus uellet. Hæc noſtra uoluntas eſt, quæ nos in infernum præcipitat: qui

Lucæ 9. enim non ſe abnegarit, non ibit in cœlum, Quis ferat

Lucę 17 ſeruum coram domino dicere, Volo? Si igitur nos ſer-

1. Cor. 6 ui ſumus, & ſerui inutiles, ſi pretio empti, abſit, ut

2. Cor. 5 quiuis ſibi uelit, quiuis ſibi uiuat, ſed ei, qui pro nobis mortuus eſt.

Volumus, & uolumus ſignum. Et uolumus ſignum de cælo uidere. Vtinam uellemus ſignum conuerſionis

uerſionis noſtræ in anima noſtra. Sed expectabis nos hæc res.

Interim grauis ſe offert dubitatio: Cur Dominus tam acerbe reſpondit quæſtioni minimum irrationabili. Profecto Deus legem daturus Adæ, prius ſigna fecit: eduxit enim ex eius latere coſtam, & ex coſta formauit Euam. Initurus fœdus cum Noe, Abraham, Moſe, Geneſ. 2 Geneſ. 8
uix ſigna facta numerare licet. Cum uenit Spiritus ſanctus, non ſine ſignis legem gratiæ promulgat. Cur ergo Actor. 2
Dominus daturus legem nouam, acerbe reſpondet ſigna petentibus? Profecto credere non contingit ſine aliquo ſigno. Quia, ut S. Thomas dicit, cum ueritas fidei nequeat 3. Part. q. 43. art. 1
ratione naturali probari, neceſſe eſt, miraculis probetur. Nec enim regiæ literæ Regis eſſe creduntur niſi ſigno, & ſigillo regio munitæ: at ſigna, ſunt Dei ſigillus. Cur ergo dicit. Generatio praua ſignum, quæ erit. *Iam addit:* Et ſignum non dabitur ei. *Imo uero datum eſt ei ſignum de cœlo, cum tonitruum turbæ audierunt, &* Ioan. 12
dicebant, Angelum eſſe loquutum. Et cum Solem, & Luc. 23
Lunam obſcuratos dies crucis uidit.

Audi, obſecro, huius nodi ſolutionem: Voluntas noſtra, uelut fœmina eſt: quæ illi rei nubit, quam maxime amat. quod enim amas uir, tuus eſt. Ex his nuptijs procedunt filij fructus uentris. Siquidem ex corde exeunt cogitationes, ſiue bonæ, ſiue malæ.

Iam, cum hæc uolũtas noſtra perfecte Deo hæſit: &, Marc 7
cum nullumq; alium maritum amplexa eſt, nullum ſignum petit ad credendum. Tot enim ſigna fere uidet in ſe, ut ſtultum putet alia procurare. Sentit enim illum uehemẽtẽ amorẽ, illos frequentes amplexus illas ſupernas

Philip. 4 *dulcedines, illam pacem Dei, quæ omnem exuperat ſen-*
Cantic. 2 *ſum. His illa ſignis contenta dicit: Dilectus meus mihi,*
1. Petr. 2 *& ego illi. Signa porro externa cur quæras? cum ſcias, eum, qui illa uidet, non protinus credere, niſi illuminetur eo lumine admirabili, quo ſe illuſtratum coniectat, Coniectat, dixi: quia certo nemo ſcit, dũ uiuit, ſe in gra-*
Concilium Tridẽtinũ. *tia eſſe: ſed id coniecturis aſſequimur.*

Porro, cum animus rebus caducis hæſit, non ſentit illa ſigna interiora: ideo requirit ſigna exteriora. Prius ergo neceſſe eſt auertiſſe, animum a ſuo proprio uiro, ideſt Deo, & cum altero adulteraſſe, quàm ſigna petantur. Merito igitur Dominus inquit: Generatio adultera ſignum quærit. *neque enim ſignum petiſſet, niſi adultera fuit.*

Ne uero uidear gratis iſta dixiſſe, libet a capite ordi-
Ioann. 8 *ri. Inquit Dominus: qui ex Deo eſt, uerba Dei audit.*
Ioann. 8 *Vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Et item: Si Deus pater ueſter eſſet, cognoſceretis utique me: quare loque-*
Ioann. 7 *lam meam non agnoſcitis. Et item: Si quis uoluerit uo-*
1. Cor. 12 *luntatem eius facere, agnoſcet de doctrina mea, an ex*
Ephes. 5 *Deo ſit. Et Paulus dicit, ſigna, & miracula pro infi-*
Roman. 8 *delibus eſſe. Nam pij ſignum exorientis in ſe lucis ha-*
Iſaiæ 58 *bere ſe credunt, eius ſcilicet lucis, de qua dictum eſt: Sur-*
Iſaiæ 58 *ge a mortuis, et illuminabit te Chriſtus. Pij ſignum eius teſtimonij, quo ſpiritus teſtimonium reddit, eos eſſe filios Dei, ſe percepiſſe conijciunt. Implet Dominus ſplendoribus piorum animam. Pij delectantur ſuper Domino: Suſtollũtur ſuper altitudines terræ. Quæ alia mirabilia quæras plus? Plane lex gratiæ figurata eſt in lege Scripturæ. Quæ ergo ſigna facta ſunt in Sina, cum legem da-*

bat Moſes:ea fere fiunt in anima, cum eam uiuificat Dominus. Et, ſicut impudens eſſet Iudæus uidēs ſigna corporalia in monte Sina, ſi non crederet: ita impudens eſſet anima, eadem ſigna (licet ſpiritualia, ac ideo non euidentia) in ſe recipiens, ſi credere recuſaret. Porro, ſicut filij, et nepotes Iudaorum maiorū ſuorū ſignis debuerāt eſſe contenti, iuxta illud: Interroga Patres tuos, et dicēt tibi: ita et Chriſtiani inferiores contenti ſint ſignis a ſuis maioribus in corde perceptis. In qualibet enim Republica probatas maiorum opiniones minores ſequuntur. Sed ò, ſi amore langueremus, utiq; ſigna non peteremus. Deuter. 32

Signum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ. Id eſt Chriſti crucifixi. Itaq; generationi praua datur ſignū, quod gentibus eſt ſtultitia, Iudæis ſcandalum, pijs uero uerum ſalutis ſignum: præſentius remedium afferens, quàm ſerpens ille ſuſpenſus, a uiperis demorſis afferebat. 1. Cor. 1

Igitur proponitur mortalibus in ſignum Chriſtus a ceto uoratus, ideſt a profundo omnium dolorum. Poſtea uero reſuſcitatus, ideſt in ſummo omnium bonorū. Neminem quippe audiuimus, ita profunde humiliatū, neminem item, ita ſublimiter exaltatum. Dominus enim eum ad infernum deduxit, & reduxit, ut eum collocaret ſuper omnes principes cœli, quē deiecerat infra omnem puluerem terræ. Ioann. 3 Philip. 2 . Reg. 2 Ephes. 1

Audacter dicam, uerum hoc eſſe ſignum. Etenim, ſi omnes Iudæi, Indi, Barbari uirum Chriſtianum huius crucifixi leges ſeruantem expenderint, uerſarint, reuerſarint, non poterunt non dicere, eum uirum ſanctū, & iuſtum eſſe, et dignū, cui cœlū in præmiū detur. An nō

hoc clarum crucifixi ſignum eſt? Si ignauia noſtra iniquos nos eſſe commonſtrat, non ſigni, ſed noſtri, miſerabilis eſt culpa.

Sed ne graueris, Lector, mecum rem hanc punctim **Ionę. 2** *expendere. In ſigno Ionæ plura contigerunt. tempeſtas maris, iactatio Ionæ, præparatio ceti, deuoratio Ionæ, eius in uentre clauſura, & tertia die uomitio. Nihil horum affertur in ſignum a Chriſto, niſi illud, quod Ionas fuerit in ceto tribus diebus: atque ita, quod Chriſtus fuerit in corde terræ tribus diebus. Cor terræ ego infernum, ubi erat limbus, intelligo. Primo, utique magnũ ſignum, quod Dei gloria, et celſitudo ad locum carceris deſcenderet. Secundo, utique magnum ſignum, quod ibi cõcluſit dæmones, ne adeo, ut olim nobis nocere poſſint, territos a tanta potentia, exoculatos a tanto lumine: alli*
Apocal. 12 *gauit ergo eos in puteo abyſſi, donec tempora Iudicij adueniant. Vbi ſoluentur per tempus, & tempora dimidium temporis. Tertio, utiq; magnum ſignum, quod in inferno Deus ſuam oſtenderit gloriam. Tunc enim*
Lucę 23 *infernus paradiſus fuit. Quarto, utique magnum ſi-*
Epheſ. 4 *gnum, quod ſecum ab eo loco illuſtrem noſtrorum patrum exercitum abduxit. Si quæritis Iudæi ſigna, expectate, donec in infernum deſcendatis: ibi horum ſignorũ celebrem inuenietis memoriam. Hæc ſunt ſigna, quæ a Chriſti anima Deitati coniuncta geſta ſunt.*

Audi nunc reliqua geſta pro corpore. Voratur Ionas a piſce: ſeruatur in uẽtre piſcis, eijcitur integer, præ
Rom. 6 *dicaturus prædicat cum tanto profectu. Primo, ita ſimi liter uoratur Chriſtus, non ſolus, ſed cum omnibus no-*
Eodem. *bis a morte. Siquidem, moriente illo, nos omnes mortui*

ſumus. At, moriente illo, corpus peccati deſtructum eſt: imo & omnia peccata mortua ſunt. Ipſe enim meruit ſua morte omnium peccatorum, & quò ad pœnam, et quò ad culpam, in baptiſmo condonationem. Magnum hoc ſignum profectò. Secundo, Porro, quia erat impoſſibile corpus Chriſti a morte detineri: ideo, ſolutis eius uinculis, a morte euomitur integer, etiam cum omnibus nobis. Vt enim cùm moriente morimur, ita, cum reſurgente reſurgimus. An non et hoc magnum ſignum? Tertio, Quod, ſi cum ſurgente ſurreximus, neceſſario fit, ut cũ aſcendente aſcenderimus, & cum ſedente a dextris Dei conſederimus. Sedet ergo puluis, & cinis ad dexteram maieſtatis in excelſis. Quarto, Hoc ſignum omnia ſuperat ſigna. Actor. 2 Ephes. 2 Eodem.

Iam uero apertiſſimum ſignum eſt Chriſti, quod poſt eum euomitum, prædicatio Euangelij longe, lateq; propagetur, quodq; in omnem terram exeat ſonus Chriſti in ſuis Apoſtolis prædicantis: tanto maiore audientium profectu, quàm fuit Ionæ profectus: quanto eſt maior orbis urbe Niniuitarum. Roman. 10

Ego quidem arbitror, Ionam euomitum ſuam Niniuitis prædicaſſe et eiectionem in mare, & euomitionem è cetu, quam forte teſtabatur, eorum aſſertione, qui hominem in mare iactauerant. Idq; forſan Niniuem adeo commouit. Pariter ergo Apoſtoli Chriſtum ex morte, et ſe è peccatis euomitos prædicabant. Idq; fuit fulgur, & fulmen, quod totam terram commouere potuit.

En ſignum, quod Chriſtus petentibus præſtat. Quod, ſi cui ſatis non fuiſſe uidebitur, memor ille ſit, Deũ Regi Achaz, præſenti hoſtium terrore trementi, ſignũ de- Iſaiæ 7

diſſe Virginis parituræ tanto poſt tempore futurum. Nó enim Deus noſtræ moroſitati, ſed verum ueritati reſpondet. Et profectò piæ generationi ſignum petenti, ſignum
Iudic. 6 datur. Vt Gedæoni, ut Zachariæ, ut Sauli cum pius erat.
1. Reg. 10 At generationi adulteræ ſignum petenti; ſignum datur,
Pſalm. 68 ſed in quo ſcandalizetur: eiq; menſa proponitur, ſed in qua illaqueatur, & cadat.

Non uero prætereat te illud uerbum: Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio. Ex quo plane habetur multos ex
Pſalm. 1 Niniuitis ſaluos fuiſſe. Alioqui impij non ſurgunt in iudicio. Si igitur iſti ſurgunt, pij mortui ſunt.

Rurſum, quod ait: Surgent & condemnabunt. Non abſurde forſan intelligi poterit, quoſdam Niniuitas tanto feruore ad Deum conuerſos: ut uitæ Apoſtolicæ eſſent quædam figura. Apoſtolicorum enim hominú eſt in iudicio reliquos códẽnare, ut Theologi tradũt.

Denum non eſt frigide, ut legendum uerbum illud: Ecce pluſquam Ioannes hic. Quaſi diceret, Ecce
Iſaiæ 12 Deus hic. Exulta igitur & lauda habitatio Sion, quia
Pſalm. 47 magnus hic in medio tui. Magnus enim Dominus & laudabilis nimis. Cur ita? Quia hic eſt, in ciuitate ſalicet Dei noſtri, in monte ſancto eius. Ponite corda ueſtra in uirtute eius, & diſtribuite domos eius, quia hic eſt Deus noſter in æternũ, ipſe reget nos in ſecula. profectò Deus loco circumſcribi non poteſt, qui ergo eſt hic, hoc loco circunſcriptus, Deus homo eſt.

Erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Vix perſuaderi poſſum, per cor terræ hoc loco intelligi ſepulchrum: ubi Chriſtus iacuit. Imo forſan hic eſt locus, unde probatur Infernũ

Patrum, purgantium, & dānatorum, eſſe in corde, id eſt in medio terræ. Alioqui nullus occurrit locus, ubi cor terræ pro ſepulcro capiatur.

Sumpto igitur corde terræ pro inferno, grauiſsimum Patres noſtros uexauit, dubium: quomodo Chriſtus in inferno, tribus diebus fuerit? Duplex mihi huius nodi explicandi ratio ſe exibet. Prior erit, ſi infernum capias non pro loco illo materiali, ſed pro morte. Nam locus eſt materia inferni: cuius forma mors eſt. At qui (apud ſapientes) uocabula pro formis capiuntur. Si igitur probauero, Chriſtum per tres dies, treſq; noctes, in morte fuiſſe, probauero etiam, in inferno, id eſt, limbo fuiſſe. Siquidem ex lege, ante Chriſtum, omnes mortui erant in inferno. At profecto, ex nocte agoniæ Chriſti, Chriſtus eſſe cœpit in morte. Ipſo teſte dicente: Triſtis eſt anima mea, uſque ad mortem, id eſt, iam ex nunc guſto, & ſentio mortem. Idem dicit: Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Niſi enim potentia Chriſti mortē rennuiſſet, Chriſtus mortuus fuiſſet. Interim tamen, quod erat in corpore, ita mortem ſentiebat, ac ſi moreretur. Erat igitur ex tūc in morte, ac proinde in corde terræ.

Secunda euadendi ratio eſt: A tempore, quo cœpit pati Chriſtus, cœperunt, qui in limbo erant, nouum habere refrigerium. Qui uero in Purgatorio, cœperunt nouam pœnarum ſuarum habere relaxationem. Qui tandem in inferno, nouum ſentire dolorem, uidentes ſe ab ea redemptione reiectos. Hæc faciebat anima Chriſti, quæ ſecundum effectum in infernum deſcenderat, ex quo pati cœpit, mox deſcenſura ſecundum præſen-

tiam, cum corpus uitam in Cruce finiret.

Signo Ionæ adiungit Dominus aduentum reginæ Sabeæ, ut, ſi uirile Niniuitarum opus nos ad uirtutem non extimulat, extimulet Reginæ facinus. Fœmina erat illa, et Regina: ac ideo diues, & delicata.

Cum immundus ſpiritus exierit ab homine. *Si ſpiritus exit: ergo aliquando intrat. Iam, cum ſpiritus ſit, magnam habet efficaciam ad compellendos nos. Si enim ſpiritus uentorum tam eſt efficax, ut terram concutiat, & tremere faciat, quid poterit ſpiritus dæmonum facere? Ad quos uentorum ſpiritus collati, quid ſunt niſi uentus?*

Quòd, ſi ſpiritus immundus eſt, ergo uim habet efficaciſſimam impellendi ad ſordida, & turpia. Quid faciet miſer, huic tāto ſpiritui traditus? Certe traditur in re-
Rom. 1 *probum ſenſum, &c.*

Quia uero tenebroſus eſt hic ſpiritus: ideo dupliciter exit, uel, adueniente luce, uel adueniente fortiore ſpiritu gratiæ. Primum factum eſt per legem. Lex enim expulit dæmonem à Iudæis: Secundum fit per Euangelium. Expulſus porro dæmon, quærit requiem. O miſeram ſuperbiam: etiam nunc quærit Deus eſſe, etiam nunc quærit collocare thronum ſuum ſuper Aquilo-
Eſaię 14 *nem. Et, quia Deus requiem habet ſpecialem in quibuſdam Angelis (, qui ac ratione throni Dei dicuntur,)*
Eſaiæ 66 *habet etiam requiem in animabus humilibus: ita miſer ille, cum iam in quibuſdam malis ſpiritibus ſuorum Angelorum, quieſcat, quærit in animabus noſtris requiē, ut Deus: at nos Chriſto ſudanti requiem dare nolumus, cum ſudet ille in requiem noſtram. Dæmoni uero ru-*

gienti, requiem damus in exitium noſtrum.

Quærens dæmon requiem, non inuenit in arentibus locis. Non enim morantur arentes, & ſqualidas animas: cupit ille ibi figere ſolium, ubi fixerat Deus: Deũ enim ignominioſo ſe loco mouere, et cum eius ignominia ipſe cupit intrare. Non contentus ergo habitare in infidelibus, & iniquis Chriſtianis: Reuertar, inquit, ad Sãctos, unde exiui, Reuertar in domum meam. Mentiris ſuperbe. Non eſt domus illa tua, Dei eſt: emit eã ille ſanguine ſuo. Eccleſiæ illa anima eſt, cuius filia eſt. 1. Petri 1
Et ſui eſt quiſque arbitrij: poſuit enim Deus quemq; in manu arbitrij ſui. Cur ergo mentiris dicens eſſe tuam? At non nihil eſt, cur domum ſuam dicat: habet enim in ea fomitem ſibi fauentem, habet legem carnis, repugnantem legi mentis, & captiuitatem in lege diaboli. Si hoſtes noſtros in nobis habet, qui arcem ei ſe daturos promittunt, quid miraris, ſi domum dicat ſuam? Adde, paucos eſſe, e quibus exierit diabolus, quin aliquid peſsimi in eis ſeminis relinquat: aliquid ſalicet uitij prioris & propenſionis iniquæ. Hac ratione domum ſibi audet uendicare, quam ſuo inſigniuit charactere. Rom. 7

Reddit igitur ad domum, eamque uacantem, id eſt, feriantem otioſam inuenit. Inuaſit ubiq; hoc malum multos. Putamus ſat eſſe, ſi peccata ſemel confiteamur; deinde uiuimus ocioſi, & in utramq; dormimus aurem. At præſentiſsimum periculum eſt nobis ex ocio. Ocium enim aperit portas hoſti intrare cupienti. Ideo Paulus admonet, ut ſimus ſollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes, orationi inſtantes. Et alibi, Veſtram ſalutem cum timore & tremore opera- Rom. 12 Philippi 2 Apoc. 2

mini, Et Domini uerbum eſt: Prima opera fac, ideſt nō ocioſa & ordinis infimi, ſed primi.

Vacantem inuenit, ornatam & ſcopis mundatam. Quid? Malum ne eſt animā ornare, & ſcopare?
Pſalm. 76 An non Dauid dicit: Exercitabar, & ſcopebam ſpiritum
Pſalm. 44 meum? An non reginam (quæ a dextris Regis ſedere de
Iſaiæ 61 bet,) ornari oportet uarietate? An non & ipſe ſponſus
1. Cor. 6 ſponſam ſuam ornat monilibus? Reſpondeo: Iam nos ſuo ſanguine mundauit & ornauit, iam ſumus abluti, ſanctificati & iuſtificati in ſanguine Chriſti. Reliquum eſt, ſi hoſti ſubdi non uolumus, ut quiuis ſeipſum ſcopet, & ornet. Secundo aduerte: Bonum eſt ornatam eſſe animam, & ſcopis terſam: ſed malum eſt ornatam & mundatam ſolum eſſe, niſi ſe mundet ſemper, & ornet. Non ſat eſt, quod præteritum eſt, niſi & præſentia adhibeas. Scopabis igitur te quotidie: dolens quotidiana crimina: ornabis te quotidie, quotidie dona Dei augere contendens.

Aſſumit ſeptem ſpiritus. Vide cōcordiam eorum in noſtram perniciem. Nequiores ſe. Vide ordines eorum in malo, ſicut ſunt ſanctorum Angelorum ordines in bono. Et intrantes. Quid? non erat, qui reſiſteret? Certe, ſi dominus uacabat, & dormiebat, merito non erat qui reſiſteret.

Fiuntque nouiſſima. Cur non dixit fiunt principia, aut media, ſed nouiſſima? Certe, quia ex parte hominis ſunt nouiſſima. Si peccaſti, quantum ad te attinet, nouiſſimus ſtatus eſt damnationis tuæ. Niſi Deo uiſum fuerit miſericordiam tecum facere, tu te in infernum, & nouiſſimum malū conijeciſti. Quod uero addit: Peiora

prioribus, & aduertendum, et dolendum eſt. Nullum malum præteritum æquatur, malo peccati: in quod, qui Sanctus fuit, decidit. Certe nullum malum conferri poteſt ſtatui culpæ mortalis. Longe uero peius eſt peccatum poſt ueniam ſemel acceptum, quàm antea fuerat.

Ecce mater tua, & fratres, quærentes loqui. Nemo tam barbarus eſt, qui non quærat loqui Chriſto, id eſt, cum ſua fœlicitate coniungi. Licet enim ignorantes, omnes tamen bonum quærunt. Bonum uero nullum aliud niſi Deus. Porro hanc fœlicitatem quidam quærunt ex genere, ut Iacobus, & Ioannes, qui exiſtimabant regnum Chriſti ſibi deberi ex conſanguinitate. Et Iudæi putabant iã ſe regnare, quia filij eſſent Abrahe. Contra Græci fœlices ſe redunt in ſapientia ſua. Hos Chriſtus errores relegat dicens: Is fœlix tantum erit, qui uoluntatem Patris fecerit. Eſt uero eius uoluntas ſanctificatio noſtra. id eſt, mortificatio carnis, & uiuificatio ſpiritus. Porro nemo uiuere in ſpiritu poteſt, niſi ſuper quem Chriſtus manum extenderit. Merito igitur dicit textus. Extendens manum in diſcipulos ſuos. Nam ſuſcitatio peccatoru a mortuis opus eſt dexteræ excelſi: uita ſpiritus, eſt donum elemoſynæ, quam larga Domini porrigit manus, ſicut claudo porrexit Petrus. Cœlum uita ſancta comparare opus eſt manus dextræ, quam Iacob ſuper filium Ioſeph collocauit.

Matth. 20 — Ioann. 8 — 1. Cor. 1 — 1. Theſ. 4 — Actor. 4 — Geneſ. 48

At non eſt explicatu facile, quomodo uerum ſit, eum, qui uoluntatem Patris fecerit, matrem eſſe Chriſti. Sane fratrem eſſe Chriſti, eum, qui Patri obedit: & uerum,

*& apertum eſt. Sicut enim Chriſtus accepit eſſe diui-
num per naturam: ita qui pius eſt, id eſſe accipit, in ſuo*
Iacob. 1 *ordine, per gratiam. Quare, ut Filius eſt filius ex natu-
ra: ita quos uerbo ueritatis genuit Pater, filij ſunt ex*
Roma. 8 *gratia. Sunt ergo filij Dei, fratres Chriſti, hæredes Dei,
cohæredes Chriſti, & ſi fœminæ ſunt, filias Dei, et Chri
ſti ſorores nominare licet. At eſſe matres difficile uide-*
Cantic. 5 *tur. Sed pius autor Gerſon ſuper Canticis. Simplaſ. 7.
dicit, Verbum Dei naſci ex anima ſancta. Idem dicit in*
Pſalm. 2 *Ioſephina, diſt. 10. Audacter, inquit, dicere pia ani-
ma poteſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te, ſicut Pa
ter Deus dicit. Aſſerit idem profundæ ſanctitatis Tau-
lerus, Serm. Dominicæ, id eſt, poſt Natalem, & Serm.
2. de Circunciſione, & Serm. 2. Epiphaniæ. Sed longe
maiorem habemus autoritatem Chryſoſt. & Ambroſ.
quas adduximus in alio Tomo. Sed, ut uerum id ſit, quo
modo aperitur? Primum non erat difficile dicere cum
Auguſt. & Thoma: Quiuis Chriſtianus, quidã Chri
ſtus eſt. Qui ergo ex peccatore pium Chriſtianum fa-
cit, quendam Chriſtum generat: & ita eſt Chriſti ma-
ter. Secundo: quilibet uirtus, Chriſtus dicitur, ut Chry-
ſoſt. dicebat: Eſt enim iuſtitia Chriſtus, &c. Qui ergo*
Galat. 2 *uirtutem in ſe generat, Chriſtum generat. Tertio: Cer-
tum eſt ex Apoſtolo Chriſtum uiuere in nobis. uiuo, in-
quit, ego, ſed iam non ego: uiuit uero in me Chriſtus.*
1. Theſſ. 5 *Vnde peccatores dicuntur Deum in ſe occidere, dicente
Apoſtolo: Spiritum nolite extinguere. Vt uero Chri-*
Galat. 4 *ſtus dicitur uiuere in nobis, ita & formari, ut Apoſto
lus dixit: Si igitur Chriſtus dicitur uiuere & formari,
dicetur etiam gigni. Iam, ſi Pater æternus deſponſatur*

animæ in fide, & dilectione. Si eam oſculatur oſculo oris ſui, ſi ruit in eius amplexus, quid miraris, ſi genera tionem alijs tribuens ſterilis ipſe non ſit. fœcundat igitur animam. ex hoc partu, quid naſcetur niſi maxima proles? Sed hæc iudicio doctiorum cenſenda committimus. Oſeæ 2 Cant. 1 Lucæ 15

Vide uero, ubi hæc anima peccarit, quo priuetur filio: imo quem occidat filium. Vide quem amittat ſponſum & maritum. Vide cum quo adulterium admittit.

Ante quam finiam, libet ei quæſtioni antiquæ reſpondere: Quænam cauſa Chriſto fuerit, ut nunquam de matre honorifice loqueretur, ſed acerbius ſemper: perinde ac pudenda mater illi fuiſſet. In Cana Galileæ nõ matris nomine, ſed mulieris eam dignatus eſt. Hoc loco: uelut matrem non agnoſcit, In cruce non dicit, Mater, ſed, Mulier, ecce filius tuus. Ad hanc quæſtionem primum reſpondeo: Chriſtum ueniſſe non ſoluere legem, ſed adimplere. At in lege dictum erat, Chriſtum futurum ſacerdotem ſecundum figuram, & ordinem Melchiſedec. Vt talis eſſet in re Chriſtus, qualis fuerat in umbra Melchiſedec. Porro Melchiſedec erat ſine patre, ſine matre, ſine geneologia. Igitur & Chriſtus in terra hunc ordinem ſequutus eſt, ut patrem, matrem, & genealogiam non agnoſceret. Quin & ipſemet, ordinem uitæ Chriſtianæ inſtituens, ait: Qui non reliquerit patrem, & matrem, &c. non poterit meus eſſe diſcipulus. quid igitur miraris ſi huius ordinis inſtitutor, ordinem ipſum exequi ad literam uelit? Ioann. 2 Ioann. 19 Pſalm. 109 Hebr. 7 Lucæ 14

Rurſum Chriſtus uenerat, ſanctam eccleſiam ſibi in uxorem copulare, Dictum uero erat, propter uxo- Geneſ. 2

rem, patrem & matrem relinquendam. Reliquit igitur matrem, ne minus ſuam ſponſam diligere uideri
Eodem. *poßit. Demum Adam ſolus potuit ſua nomina creaturis imponere. At Chriſtus potuit creatoris, & creaturæ pretium ſcire, & nomina ponere. Agnoſcebat quãtus erat Pater ſuus: cuius pretio & amore captus di-*
Pſalm. 72 *cebat: Quid mihi eſt in cœlo, & a te, quid uolui ſuper terram? Nihil ergo ſe ſuper terram uelle demonſtrat: cũ dicit, quæ eſt mater mea, aut fratres.*

Sed quid moror? Hic eſt Dei mos, prius acerbe loqui,
Pſalm. 118 *mox blande mulcere: prius humiliare, mox exaltare. Bonum, inquit ille, quia humiliaſti, quia poſt humilia-*
Prouer. 15 *tionem, quid, niſi exaltatio ſequetur? Meliora*
Prouer. 27 *ſunt uulnera diligentis, quàm oſcula odio habentis. Ergo gloriam præcedit humilitas. Volens ergo Dominus matrem exaltare, eam ſequi, ei obedire, prius humiliat. Quia*
Iſaię 66 *non reſpexit niſi humilem.*

AL DVS

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN Prima parte Enarrationum Pauli de Palacio continentur.

ABRAHAM ſignificat quieté, quã per pugnam accipies. fol. 8
Adam creatus ſapiens bonus, &c. 5. ad imaginem Dei creatus, quid? 5. quidam Deus terræ eod. peccando, in quæ mala incurrit eodem. ſapiens imponit nomina rebus 10. ſi non peccaſſet, Eua non læſiſſet 14. corijs ueſtitus quid deſignet. 65. in Adam omnes mortui ſumus 9
Adulteriũ damnatur, de quo multa 179
Ambulare in tenebris & umbram 114
Amen, quid 220
Amicitia maxime neceſſaria 326
Amor noſter, filius noſter 55 eſt granũ in ſpica 363. eſt onus, & iugũ Chriſti 360
Amorem unum perfecti habent 55. Vide, Dilectio, Charitas
Angeli quomodo Chriſto miniſtrarunt 110. offenduntur, ſi Deus offenditur 6 ex S. Maria dependent 11
Angelica cuſtodia 104. 109
Antichriſtus eſt abominatio deſol. 274. & eius potentia ſeq.
Anima, quæ eſt in gratia, ornatur ut ſponſus: ut hortus, ut paradiſus 10
Anima cõcipit Chriſtum 30. Et quomodo in ea Chriſtus naſcitur 41. quid offerat Deo 48
Apoſtoli, eandem habent autoritatem cum Chriſto ſuo modo 320. & eorum dignitas eod.
Apoſtoli cur uiles electi 183 de Apoſt. multa 155. et ſeq.

Apoſtoli, lux mundi 158. & 319. Ciuitas 160. imperant dæmonibus 320
Aqua benedicta 10
Arena, quid 262
Arundo uento agitata uſus Dominus 123
Auaritiæ condemnatio 224. et ſequentib. 134. & ſeq.
Aurum, thus, et mirrha 48

B

Baptiſmus Hebræis frequens. 67. & 71.
Baptiſmus in ſpiritu, et igne 79.
Baptiſmus Chriſti, opus maximum humilitatis 81
Baptizatus, ſi moriatur, euolat in cœlũ 85. et ibi de baptiſmo multa.
Baptiſmi Chriſti meritũ ſeq.
Baptizato Chriſto, cœli aperiuntur eodem.
Baptiſmus dat ueſtem nuptialem 55
Beati in cœlo uolunt ſolum, quod Deus uult 70
Beatitudinem omnes cupiunt 126. 381. 388. 166.
De Beatitudine uaria philoſophorum opiniones 126
Beati poſſumus eſſe nouẽ modis ibidem.
Beatitudinum ordo, eſt uitæ Chriſtianæ progreſſus 131
Beatitudines in rebus difficilibus ſitæ eodem.
Beatus in re falſa eſſe nemo poteſt eodem.
Beatitudo cœli, qualis 148. 43. 62
Beatorum animæ, & corpora qualia 182
Beatitudo in quo cõſiſtat 360 278.
Beniamin ſignific. pios 181
Bethſaida, quid 356
Bonæ res ſunt, quia Deo placent 388

C

Calceamenta Chriſti Ioãnes non portant 76. de calceamentis his multa eodem.
Caro tectum eſt animæ 274.
Carni nunquam fidendum 76
Carnis quomodo habenda cura eodem.
Caro, ſeu appetitus, eſt naturæ ſeruus 272. paralinæ,

et quãdo ma le torquetur eodem. homini pretioſior, quã ipſe ſibi, eod. in delicijs, malum 295. in delicijs, mortis uiana 200.273
Cœlum, uocatur terra 136
Cœlum habet maiores, et minores 186
In cœlo nihil non eſt maximum eodem.
Ceremoniæ quomodo tractandæ 49
Ceremoniæ ſeruandæ 82
Ceremoniæ ſunt tectum Eccleſiæ 300
Ceremoniæ aſſerũtur 365
Charitas Dei in Chriſti incarnatione 8
Charitatem habeamus erga Deum 158
Charitas Dei in amicos, et inimicos 195
Charitas declarat Deum perfectum 201
Charitas, uita Chriſtianæ faciës eſt 223
Charitas peccata diſsimulat 241
Charitas uita Chriſtianæ bitumen 262
Charitas eſt uermiculus, & coccus 265. eſt meritorum pondus 345
Charitatis laudes. Vide, Dilectio. 156
In Chriſto omnes fideles fuerunt crucifixi, mortui, ſepulti 8
Chriſtus ex ſe iam emũdauit noſtra delicta eod. ſũme pauper, et dolẽs 33. primogenitus Patris, Matris, oïs creaturæ, mortis ſeq. debet nos allere eod. cur in Bethlehẽ natus ibidem.
Chriſtus totius iuſtitiæ exemplum 9. in cœlo interpellat pro nobis eodem.
Chriſtus in cruce clamauit Chaldaice 11. cur de Spiritu ſancto 28
Chriſti cauſa omnia ſunt condita 13
Chriſto omnia ſubiecta, in quo omnia condita, & inſtaurata eodem. eſt miraculum ſummum eodem. continue generatur eodem. ex utero Patris, in uterum Legis: inde inuterum

uirginis: inde in uterũ Ecclesiæ, inde in uterum æternitatis. ſeq.
Chriſti nomen, de quo multa. ſeq.
Chriſtus cur iactatur filius Dauid ſeq. ſacerdos nouæ legis 18 cur Mariæ, & Ioſeph ſubditus 11. cur de uirgine, Moſes de aqua, Adam de terra eod. cur uirginem non uocauit matrẽ ſeq. unctus ad pugnandũ pro nobis ibid. de ſponſata naſci uoluit ibid. naſcitur rex, moritur rex 38. minimus, & nõ minimus 42. panis: ergo laboribus terendus eod. natus eſt ſolũ Patri, quia non habet realẽ relationem ad matrẽ ibid. in ſplendoribus ſanctorum natus 45. hodie gignitur eod. deſcendẽs in Aegyptũ quid? 51. paſtor miles, laboribus duratur 53. exul, exulum ſolamen eod. lux, tolle obicem, inſinuat ſe 58. ut Samſon peccata deſtruxit eod. nazaraeus, ideſt cuſtos germen 59. uita eod. noſtri amator ſeq. grandem habet ſtomachum 63
Chriſti omnia geſta erãt prophetata 64
Chriſtus non uili ueſte indutus, quid ibid. contrectauit uiperas, ſciens ſe inde moriturum 68. & leproſos, inde leproſus 124. cur uenturus 74. cur fortis dictus ſeq.
Chriſtus ſcit omnia opera noſtra, & omnibus gloriam, pœnamq́; iuſte taxat 80
Chriſti in baptiſmo meritum ſeq.
Chriſtus lege illuſtratur, ibidem cur in eo placet Patri 87. cur in deſerto 90
Chriſto, quæ acciderunt, omnia ſumma ſeq.
Chriſtus cur tentatus eodem.
Chriſti caro leges naturæ ſuperans 95. & ſeq.
Chriſtus uiuit uita naturali, gratiæ, gloriæ uerbi.
Chriſtus quomodo teneat nos 107. cur prædicauit in terra perditiſſima eodem.

christi, & Baptistæ discrimi
na 115
Christus nubecula de mari eo
dē. peccatores circuit 121.
quos corpore ſanabat, etiam
& anima ſeq. gaudet ſibi
peccatores afferri ſeq.
Christum cur multi ſequeban
tur eodem.
Christi tempore, multi erant
languores eodem.
Christus, grauis, compoſi-
tus 127
Christi uita perfectiſſ. eodem
Christus cunctos docere pa-
ratus ſeq. non ſoluit, ſed im
plet legem 164. quomodo le
gem impleuit ſeq.
Christi quanta in legem reue
rentia ſeq.
Christum Christus, ſacerdo-
tes, & laici offerunt 176
Christus obligauit ſe, ad ferē
dum fauorem legem ſuam
ſeruare uolenti 183. 192.
Patris maieſtatē orbi decla-
rauit 187
Christus cur ſuā incarnatio-
nem diſtulit 196. meruit,
ut Deus Pater eſſet no-
ſter 210. animæ eſca, cor-
pori ueſtis 232. petiuit nos,
quæſiuit, pulſauit 246
Christus innocentiæ repara-
tor 249
Christus granum frumenti,
& panis eod. per 27. annos
nos multo labore quæſiuit
251. porta eſt, per quā in-
gredimur, uia, per quā pro
gredimur, ciuitas, in qua
quieſcimus ſeq.
Christi humanitas domus eſt
a ſapiente ædificata, contra
quā nullæ uires ualēt 237
Christus fundamentum ædi
ficij ſeq. prædicabat eximie,
multis cauſis 262
Christi lingua, et humanitas
erant inſtrumentum Deita
tis 113. & ſeq.
Christus cur prædicabat cū
poteſtate ibid. paſſer ſeq.
Christū deſcendere de monte
quid, eod. multum facit, cū
peccatori dicit, Volo ibid.
Christi manus in ſe ſana, pro
nobis leproſa ſeq.
Christū dicere, dicere uerbo,
tantum dicere uerbo, quid

274. eſt ſol, habens ueſperam ſuam 280. quomodo ſuſcepit languores corporales contra Porphyrium ſeq. non habet, ubi caput reclinet, de quo multa ſequent.
Chriſtum pauci ſequuntur, multi audiunt eod. dormire in ceruicali eod.
Chriſtus impugnatus ab omnibus eod. ſe obligauit, ut rogatus accurrat ibid. non intrat in nos ſine noſtra iactura 293
Chriſti latus perforatum, ut omnes intremus 298
Chriſtus portat nos eod. quanto nos ſudore ſanauit eod.
Chriſto fuit difficile dicere, Remittuntur tibi peccata tua ſeq. deſponſatio deſcribitur 308
Chiſtum tranſire eſt myſteriū 315. cur Dauidis filius eodem. circuit nos, quid eod. unus et uerus paſtor 318. cum Iuda patientißimus 322. paupertatis amator 328. non deſerit, niſi deſeratur ſequen. cur magiſter 337. ferendo uicit ſequen. quid fecerit ante Aſcenſionem ſeq. probat ſe eſſe Meſſiham 348. omnium expectatio, & deſiderium ſeq. minor in regno cœlorū 350. cur uixit uita laxiore 355. amat deſpectos eod. ſolus Patrem uere & aperte reuelat 360
Chriſto traditæ ſunt omnia bona eodem
Chriſti laudes ibid.
Chriſtus ſe Deū fatetur eod. & 366. eſt iugum, & onus 361. iugum portat nobiſcum eod. uere humilis eodem. & 368. præcipuus Dauid 362. uiolat ſabbatū eod. intrat in puteum, ut nos extrahat 367. colligit ſuos in unum 370. arbor eſt ſeq. quomodo fuit in Inferno tribus diebus, & tribus noctibus 379
Chriſtus ut Deus, & ut Iudex ſcit diē Iudicij, et quomodo neſciat & ſeq. 240. cur dicatur fur eod.
Chriſto proprium aſcendere

177. & ſedere eod.
Chriſtianus, minimus: & nõ minimus 42
Chriſtiani laboribus preſſi 51
Chriſtianorum amor, mundo occidat 55
Chriſtiani immerſi in ſpiritu, & amore 84
Chriſtianorum uita 175. Vide, Vita ſpiritualis
Chriſtiani, ſpirituales eod. procul à deſidia, & propria uoluntate, & à peccatis, eodem ab hypocriſi 95
Chriſtianus paucis contentus eodem
Chriſtianorum uita maxime ieiunat 96
Chriſtianorum uita, nõ in ſolo pane 101
Chriſtiani quales 119. 203.
Chriſtiana Reſpublica in quo fundatur 120
Chriſtiani ueri Iudæi, legẽ ueteris ſeruantes, in ſpiritu 164
Chriſtianorũ concordia Chriſto precioſa 172
Chriſtiani liberi ab ira, odio eod. debent ad altare offerre 174.
Chriſtianus, quàm debeat terrena contemnere 192
Chriſtianus uigil, gladio ſuper fœmore eod. paratus ad omne dedecus 193
Chriſtianorum opera, qualia 223
Chriſtiani uerſentur intus in corde 240
Chriſtianorum cæcitas 239
Chriſtiani doctores malos caueant 253. quomodo ædificent in ſpiritu 260
Chriſtianorũ firmitas 262
Chriſtiani mala corporis non timeãt 280. operantur, non propter tẽporalia 286. quomodo paruuli 387. manus extendant 368
Chriſtianitas, maximum ſignum 378
Chriſtianiſmi gradus & progreſſus 245. & ſeq.
Chriſtianitas cur arcta 253
ex fide, & charitate conſtat: reliqua ſunt adiecta 307
Chriſtianitas eſſe minorũ profeſſio 254
Clamor antiquorũ patrũ 7

Columbarũ conditiones 335
Colũba cur Spiritus ſanctus, Vide Spiritus ſanctus
Communitas ut duret, habeat pacem 371
In Confeßione pœnitens tollit Deo pallium 371
In Confeßione, ex uerbis iuſtificamur 376
Confeſſor qualis 241
Confeſſori lepra monſtrãda, etiam ſana 269
Confeſſorum malorũ reprehenſio 243
Cõfeßio Iudæorũ qualis 67
Cõiugati difficulter ſunt perfecti 27
Coniugatus, ſi uxor ſit adultera, quid faciet 29. Coniugium. uide, Matrimonium
Contemptus mundi 192
Contemplatiui 57. & ſeq.
Contumelia, quãdo eſt mortalis, et de ea multa 278 et ſeq.
Conuiuium grande Chriſti, quod 302
Cor eſt ſpica 363
Cor quid in literis ſacris 145
Cor quomodo maculatur, & mundatur 145 & ſeq.
Corozaim, quid ſignificet 356
Corpora ſanctorum defuncta uiuunt 156. Vide, Beatorum corpora
Creaturæ nos auocant, & prouocant ad Deum 102
Crucis Chriſti effectus 35
Crucem ferre quotidie, quid 344
Crucem ferens, damnari poteſt ibidem
Cupiditas damnatur 229. Vide, Auaritia
Cupiditas oculos facit 235
Cupiditas, Theologis eſt fomes. Paulo, Adam caro, homo uetus 6
Curæ nos grauius torquent, quam alia mala 239

D

Damnantur, qui non bene agunt 119
Damnatorum pœna 342
Dauid, uide de eo multa 22
Deliciæ damnantur 345
Deſertum coluit Chriſtus, & multa de deſerto 91
Deus Adam & Euam, quoſdam deos fecit 5

Dei indignatio olim contra homines ibid.
Deus uult haberi uerax 17. mitis, oſtentabat olim furorem 25. res per miniſtros gubernat 37. utitur creaturis cum earum damno in gloriam ſuam 53. leges naturæ uult firmas eſſe 106. quomodo & cur adorandus 109. eſt cibus et potus animæ 140. unitur per modum ſpeciei, animæ 147
Deum qualem nos imaginemur 188
Deus obuertit maxillam, dat pallium 189
Dei ingeniũ et natura 188 & ſequent.
Deus offenſus ſilet, ac ſi non eſſet 189. 219. quomodo inimicos diligat 195. in inimicos, quã amicos indulgentior eod. cur inimicis faueat 196 perfectus oſtenditur, amans inimicos 201. dando, & miſerando ſummus 204. quomodo Pater noſter 210
Deo nulla maior laus, quã quòd Pater noſter ſit ſeq.
Deus quomodo ſit in cœlis ibid. caput Chriſti 223
Dei facies eſt humanitas Chriſti, eodem.
Deus ſolum eſt Pater is, quã omnibus egent 237. quomodo pios puniat, & impios 242. longanimis, non faſtidit hominum preces 248. curans noſtra, uidetur negligere ſua 251 grandis, adoratur ab omnibus: ſed niſi inclinatus, non manet in aliquo 285. non inuenit quietem in nobis eodem
Dei opera, ex noſtra diſpoſitione texantur. 316
Deus res humanas humane diſponit 337. eſt ſimul amor & odium 343. per ſolum Chriſtum plene declaratus 359. uolens exaltare, humiliat 383. ſpecialiter eſt ſeminator, eodem
Deum, noſtram ſitire ſalutem, mirabile 120
Dextra, quid ſit 131
Dextro oculo uidemus, quæ amamus 180

Dextra iungimus fœdera: et amplectimur eod.
Dextra omnia in Chriſtiano eodem. ſi leua fiant, ſcandalo ſunt 182
Dextram erui, & proijci, quid eodem.
Diabolum eijcere quantum opus ſit 372
Diaboli cum ſuis contra homines pax 371 387
Diabolus cur ſpiritus immūdus 321. utitur fidelibus in exactores 301. eſt princeps mundi eodem
Diaboli ſceptrum,& iugū 6
Diab.p Chriſt.fugatus 9.58
De diabolo multa 372
Diaboli arma, quæ 9. rabiē mulierculæ extundunt eod. rabies 56. uires per Chriſtum labefactata 94
Diabolus ad curam terrenorum nos prouecat 100.adducit multos ad pinnam templi 103. an habeat omnia regna 107
Diabolum cur pij odio habeant 220
Diabolus rex ſuper culpas & earum pœnas eod.
Diabolum nec cœlum, nec infernus ſuſtinet 231
Diaboli ſunt uolucres cœli 234
Diabolus ſtultus ædificauit ſua arena 262.uulpes 283. cur cupiat ſepulturas: nuditatem: ſolitudinem, abyſſum tamen refugiant 290. & ſeq, expoliandus in die paſſionis: ſed maxime in die Iudicij 296
Diaboli cum Chriſto pugna 374. per Chriſtum ligata potentia eod. efficacia, & immundicia 380. ſuperbia,& de eo multa 381
Diabolus comedit uerbū Dei conculcatum 3. eſt fons malorum 6
Diligi temporalia multū non debent. 269
Dilectio ut mors fortis 198. facit meritum 200. inimicorum Deum declarat perfectum eodem. eſt facies uitæ Chriſtianæ 223. proximi quanta ſit 251
Diuites admonentur 371.

ſunt cameli 66
Diuitis & Chriſti colloquiū 85
Diuitiarum ualor apud homines 107
De diuitibus multa 132.94
Diuitias recōdere, malū 226
Diuitū cor ubi ſepultum ſeq.
Diuites quidam habēt gloriā, non coram Deo 228
Diuitiæ periculoſæ 232
Doctores in Eccleſia 37
Dominium Chriſti quale 43
Dona ſua nimis æſtimat Deus 225. ſunt 10.8. & 7. de his multa 223
Donare aliquādo obligamur 194
Dulcedo cœleſtis ubi 66. ſpiritualis, non reuelāda 246
Duodecim numeri myſteria 321

E

Eccleſia gladio corporali ferire poteſt 342. eſt mons 204. eiuſdem cum Euangelio autoritatis 84
Eccleſiæ antiquus uſus communicandi 219. languentis cauſa 279
Eccleſia, nauis: immo nauicula 287. iactatur magnis procellis 288
Eccleſia ſecundum interiora negligitur 278
Eleemoſyna, quomodo faciēda 204. quantus theſaurus 224
Emmanuel quid 32
Euangelij ſenſus ab Eccleſia petendus 184
Euangelium & Eccleſia eiuſdem autoritatis eod. in orbe prædicari meruit Chriſtus 324
Euangelij fœlix nuncium 325. perfectio 332
Euangelium, qui facilius recipiant 343. Matthæi Mebraicæ ſcriptum 11
Euangelij efficacia 344. letitia 353. prædicatio eſt ſagena 16
Euangelium dicit, quòd exteriora non inquinant: ſed ea, quæ ex ore procedunt 35. eſt paradoxa 58
Euchariſtia eſt conuiuiū pinguium 7
Euchariſtiā accipere eū, qui

fratri non eſt reconciliatus quando eſt mortale 177
Euchariſtia *libidinem coercet* 273

F

Fœnũ *ſignificat impios* 236 *duplex habet ſignificatum* 28
Feſtis *diebus quid fieri liceat* 367. *procurãda hominum conuerſio* 365
16. *eſt hyſſopus* 265. & *gratiæ gratis datæ, dantur impijs* 258. *explicata ad ſalutem & iuſtificationẽ neceſſaria* 37. 51. *uiua magna facit* 49. *neceſſaria* 55. *noſtra cui columnæ nititur* 186. *radix, caput, ſundamentum uitæ Chriſtianæ* 223. 190
Fidem *modicam habere, graue probrum* 235
Fides *per alias uirtutes agit, ut manus per digitos* 236 *admiranda, qualis* 274
Fidei, *cur iuſtificatio, miracula, & beatitudo tribuitur ſequen.*
Fides *modica, non uero magna perit* 290. *miraculis ſuadetur* 321. *nulla in peccatore* 348
Filius *in negocio* Euangelij *non pendet a patre* 343
Fornicatio *damnatur multis rationibus* 179
Furem *occidere licet* 193

G

Galilæa, *quid & multa de ea* 80
Gehenna, *uocabatur, olim* Thopheth, *erat ibi idolũ* Moloch 170
Generis *mandas* Chriſtus *nõ horret* 20. & *ſeq.*
Gentium *cum* Iudæis *uult* Dominus *concordiam* 20
Gentes *ius habent in* Chriſtum: *ſi pœniteant* 20. *cur de temporalibus adeo ſolicitæ* 236
Gentium *fides laudatur* 275
Gentilitas *ſalutem* Iudæis *præripuit* 309
Gentium *reconciliatio, gaudium* Chriſto *parit* 387
Gratiam *ſi uis, ad omnia te para* 82
Gratiæ *uiolentiam faciunt*

peccatores 111
Gratiam iuſtificantem dat Deus, gratias gratis datas mutuatur 191
Gratia in tribulatione nutat 348. eſt quædam infinitas 376
Gratis debent diuina dari 325

H

Hebræi, id eſt, tranſeuntes 238
Hæreſum initium & fons 339
Herodes turbatur aduentu Magorum 40. figura peccatorum obduratorũ eod.
Homo uetus, Paulo quid 6. noſter cum Chriſto crucifixus 9
Hominum poſt Chriſtum cæcitas, & ingratitudo 10
Homo arbor 72
Homines piſces 118. & ſeq. quid Chriſto offerant 126 terra hoſtilis 154
Hominis miſeria 119, 373 nomen per Chriſtum honoratum 187
Homo a brutis diſcere iubetur 234. ſine Deo, lapis, ſerpens, ſcorpius 251. habet mane, & ueſperam 280
Homines uidere deſiderant 316. ſumus in mundo ſeminati, de quo multa pulchra 315. 363
Homo natus ad laborem, laboret 338. ſolus ſibi nocere poteſt 341. eſt arundo uento agitata 348
Hominum uita, puerorum ludus 355
Homo ſimilis cãdelabro 369
Hominis cauſa cœlum & terra perſtrepunt 371
Hominibus priuſquam Angelis gloria parata 229
Hominum maieſtas tota contra Chriſtum 240
Honorem maximũ pendunt homines 201
Honor nõ eſt ambiendus eod. non eſt uirtutis præmium. & de honore multa ib. & ſeq.
Honorem uolens, humilietur 128
Humilitas eſt in qua Chriſtus inuenitur 37. 46. eſt cauſa

honoris 187. Chriſti 81
Humiliari cur uelle debet pius 203
Hypocritæ faciem extermi-nant 221
Hypocriſis 95
Hyrcus peccatis onuſtus ſi-gnificat Chriſtum 143
Hyſſopus, quid ſignificet 265

I

Iacobi cũ Ang. pugna 275
Ieiuniũ 94. eſt à Spiritu ſan cto 221. eſt ex præcepto Ec cleſiæ eodem.
Ieiunãdum non ſemper eod.
Ieiunans diem feſtum agit, Sacerdos eſt, Chriſtum ha-bet conuiuam, eſt propheta 223.
Ieiuniũ Chriſtianorũ 305 uinum, et aſſumentũ 307
IESVS, cur ſaluator, et ſalus 32. de hoc nomine multa 8 uide Chriſtus.
Illuminatio Dei quid faciat 38
Impios tenet diabolus in pa-ce 373
Impij hodie tãtum ſunt, pij ſemper 235. uorabũtur ab igne. ut fœnũ eod. ſunt pa-leæ eod. diabolo ſimiles 262 iniuriã Chriſto faciũt 338 Vide peccatores.
Inferni miſeria 52. 53. 77. 144.
In inferno omnes partes cor-poris torquentur 182
Infernus dicitur æmulatio 199. eſt ſimilis mũdo 333 Vide Damnati. cur damna buntur 901
Inimici cur diligendi. Vide Pulchra 199
Inimicũ aggredi poſſũ, occi-dere, coram Iudice conueni re 192. & ſeq.
Innocentia hypocritica Chri ſtum crucifigit 902. per Chriſtum reparata 185. 186. 249. ſi duraſſet, re-gnum non eſſet 39
Innocentes martyres cur oc-ciſi 54. & ſeq.
Io. Baptiſtæ dies, quales 61
Ioannis Baptiſtæ prædicatio prænunciata 65
Io. Baptiſta inductus pelli-bus cameli, quid eod. Bapti

ſta mulas figurauit 110. 345.
Ioãnes Baptiſta quomodo dubitauit 347
Io. Bapt. laudes 350. *et ſeq.*
Ioanni Euangeliſtæ, Virgo commendatur 121
Ioan. Euangeliſta filius præcipuus inter adoptiuos Virginis 34
Ionæ hyſtoria attente explicata 378
Ioſephi Spōſi Virginis dignitas 31. *& ſeq.*
Ira, de eius gradibus, ſignis, multa 171. *& ſeq.*
Iudas cur a Domino electus 323. *primus Chriſtianorum Simoniacus ſequent. ſignificatus per Doeg* 837
Iudam in catinum intingere, quid ſit *ſeq.*
Iudas ſemper prodit Chriſtũ 55.
Iudæi 66. *pueros ſuos dæmonibus immolant* 55. *poterant temporalia nimis amare* 55. *&* 287. *omnia faciũt propter honorem* 204 *habuerunt paſtores multos* 322. *credebant Chriſtũ regnaturũ temporaliter* 324
Iudæis reiectis, mundi ſalus cœpit 356
Iudicare quare uetuerit Dominus 239
Iudicat charitas, ſed coacte eodem.
Iudicet ſpiritualis, non carnalis ſpiritualem 241
Iudex aduertat, ſe Chriſtum iudicare *eodem.*
Iudicare alium, malum eſt 243.
Iudex caſtigaturus ſit ſobrius 662
Iuramentum an ſit licitum 184
Iurare ſemper eſſe illicitũ, hæreſis eſt eod. licet per Deum et creaturas 185. *per Deũ & per creaturas, par religio* *eodem.*
Iurans duo contraria, quid ſeruabit *ſeq.*
Iurare ex metu, et iurare aliquod malũ ibid tũc fere licet, cum Iudex iubet *eodẽ.*
Iuramẽtũ, quãdo obliget *eo.*
Iurare cur prohibemur 187

qui prohibeãtur eodem per cœlum, Hieroſolymam, caput 188
Iuramenta quæ prohibeantur ſeq.
Iuſtitia omnia claudit bona 388
Iuſtificatio, nomine caret 316. requirit dolorem 64
Iuſtitia medium eſt, quo hæret Deus animæ, & de iuſtitia multa 140
Iuſtitiam cur perſequantur homines 151
Iuſtitia Chriſtiana maior quàm Iudæorum 169
Iuſtiſſimus in lege naturali, ſi caruerit culpa, ibit in limbum eod.
Iuſtitia Chriſti, non datur nobis, ſed ei ſimilis, ſeu eius effectus eod.
Iudicij dies inſtat 337

L

Laici quam pij eſſe debeant 269
Laici aliquando habent grandia dona eod.
Lapis quid & de lapidibus plura 98
Lectũ peccatoris quod 299
Legatos ipſa natura liberos facit 180
Lex uetus ſubintrauit, ut abundaret delictum, id eſt, fuit occaſio peccatorum 7. ſancta eod. ex ui ſua non dabat gratiam eod. & 25. ſtatus peccati 63. 351. contenta exteriore iuſtitia, nouã interiorem quærit 74
Legis uet. nucleus per Chriſtum apertus 165
Lex uetus per Chriſtum non ſoluta eod.
Legis uet. præcepta moralia, cærem. iudicial. eod.
Legem Chriſtus reueretur 167. cur uiolant homines 168
Legis iota & apex eodem. minima uiolare non eſt mortale eodem
Lex impleri poteſt, in magnis, et multis minimis eod.
Legem ueterem niſi addas nouam, non ſeruaberis eod.
Lex uetus rumpenda, ut homo ſanetur 299. ad literam, erat de temporalibus, ſed

ſed præcipue erat de ſpiritualibus 341
Lex noua quã integra 128
per Legem nouam homines iudicabuntur ſeq.
Lex noua æterna eodem, neceſſario tollit iuramenta 185
Legem ſuam Chriſtus reuocare poteſt 365
Lepra eſt propoſitum manendi in peccato, & de lepra multa 265
Leproſi mundatio fuſe explicata eod.
Leproſum accedere ad Chriſtum miraculum 266
Leproſi mundatio caro conſtitit eod.
Lilia & de lilijs multa 235
Lucerna ſub modio, quid 162
Luctus quid, & de luctu multa 136
Lupi qui ſint 323

M

Macula animæ quid ſit 155
Magi reges fuerunt 35
Magorum aduentus, grande miraculum eod.
Magi reges fuerunt 35
Magorum aduentus, grãde miraculum eodem
Magos cur non uocauit reges Matthæus eod.
Magiſterium Chriſti 337
Magiſtratus ſeculares habent 5
Machumetani ſunt porci in quos dæmones intrarunt, eiecti è Gentibus & Iudæis 297
Mammona, quid 229
Mane Deus quærit fructum in nobis 51
Manus arida, quid 366
Mariæ conceptus & partus miraculoſa 32. uterus, terra fuit in literis ſacris 28. genealogia recenſetur a Luca 19
Maria paupertatis amatrix 47. amor Chriſtianorum 47. in Aegypto afflicta 53 ſine peccato originali 350. cur non uocatur a Chriſto mater 383
Maria intellexit Deum eſſe quem concepit eod. multorum miraculorũ cauſa eod.

fuit martyr, ex Bernardo 329
Mariæ cur dictæ, quæ reſurgentem Chriſtũ uidēt 343
Martyrem eſſe, Dei eſt beneficium 54
Matthæi, et Lucæ ſuper Chriſti generatione cõcordia 19
Matthæus ſcripſit reſponden ter Moyſi 13. ſcripſit Hebraice 11
Matrimonia tria a Deo immediate 31
Matrimonium an diſſoluatur gratia fornicationis 183
Meritum condigni aſſeritur 201. 345
Merita ex charitate ualent 346
Micheæ teſtimonium explicatum 42
Millia, quid ſignificent 43
Miracula in morte Chriſti 69. 378
Miraculum ſummum, Deus homo 13. latro in cruce conuerſus 36
Mirabile eſt peccator conuerſus 43
Myrrha quid 49
Miſericordia & confeſſione Chriſtus naſcitur 41
de Miſericordia multa 141
Miſericordia in Deo maxima uirtus ſeq. homini multum amanda eod.
Miſericors lapſus, ſubleuabitur eod.
Miſericordiam uult Dominus non ſacrificium 303
Miſericors eſt Apoſtolorum hoſpes 330
Mites de mitibus multa 134
Modius quid 162
Mons quid 266
Mors eſt in oculis noſtris, pedibus, & manibus 180
Mundus ſepultura, & quidam infernus 5. 335. per Chriſtũ nouus 11. nouus, corpus Chriſti 29
Mundi noui formatio tribuitur ſpiritui, ſcilicet eod.
Mundus factus hominis gratia 14. plenus eſt ſtellis, Chriſtum indicantibus 54
quantum durabit 52. 279
Mundo renunciare 89
Mundus qualis tempore Chri

ſti 159.352.320
Mundi machinæ tres 188. ueſpera, dies iudicij 280
Mundus plenus mortuis negotiantibus 285
Mutuum dare, maius quàm donare 194

N

Naturæ ordo 97. affectus, nõ culpabiles leges firma 106
Nauis eſt Eccleſia, multa de hoc 286
Nazaræus quid 60
Nazaræorum capilli unde periclitantur 341
Nephthalim quid ſignificet 37
Niniuitarum multi in cœlo 379 quidã Apoſtolici eod.
NOLO, malum uerbũ 58
Nubes quid ſignificet 62

O

Oblatio ad altare rogat pro offerente 176
Oblationes Chriſtianorum, quæ ſequenti
Oblatio offertur etiam a Laicis eodem
Occidere inimicum, cur & quando licet 192. furem. licet ſeq.
Offerat ſe quiſquam Deo: ſi cœlum uult eod.
Offerant Chriſtiani ad altare 175
Oleum quo Chriſtus eſt unctus Spiritus ſanctus 17
Oleo ungebantur reges prophetæ Sacra eodem
Oleum conſecrationis quale eodem
Opera facta in mortali Deo non placent 69. in gratia, non ex gratia, non merentur 200. bona non ex gratia merentur temporale premium eod. Chriſtianorum qualia 210. fieri non debent ſine ſpe boni futuri 245
Opus Chriſto gratiſſimum, quod 305
Operari nunc licet: olim non ita 370
Operentur pij eo ardore, quo impij eod.
Orare priuatim licet 207
Oratio ſit ſecreta, cur eod. ſit continua 207.247. eſt neceſſaria eod.

Orandum eo poſitu corporis, quo duret 208
Oratio an ſit domi præferenda 208. *quæ multiloqua eodē. quādo erit uocalis* 210
Orari cur Deus uelit eod.
Orationis Dominicæ explicatio eod. & ſeq.
Oratio non ſine charitate in proximum 211. *quæ ſit, de qua literæ ſanctæ tractant* 250
Orans accipit, quomodo intelligitur eod. *quid faciet, ut accipiat* 250. *cum Deo loquitur* 5
Oratio ſingularis, quæ ſit eodem
Oraturus quid faciet 31
Orans cur aliquando non impetrat 41
Orationem Christus docuit, roborauit, præcepit 63
Orationis domus eſt templū 113
Orandum nobis eſt 131
Orationis uirtus 172
Orationi quomodo fiat iniuria eod.
Oratio Chriſti pro diſcipulis, ualentiſſima 859
Ornamentorū pompa quorſum inuenta 219
Os aperire, quid 130
Ore a brutis differimus 36
Oſanna quid, & de eo multa 109
Oſſa, quid ſignificent 66
Oues facit Charitas 333
Ouium conditiones eod.
Oues Chriſti, quæ 325 *ex domo Iſrael* eodem
Ouum, quid ſignificet 248

P

Panis quid ſignificet 248. *quis peti debet* 216. *ſpiritualis, quis ſit* 217. *nō eius dulcedo petenda* eod.
Papa an gladium materialē habeat 342. *qualis* 116. & ſeq.
Papæ ſponſa eſt Eccleſia, ſocrus Synagoga 242
Papa eſt Eccleſiæ princeps 309
Paralyſis ſpiritualis 272
Paraliticus eſt genus hominum 298
Parentum ius in filios 31
Parētes puniūtur in filijs 55

Paſſio Chriſti aperuit cœlos 88
Paſſione ſua ſibi Chriſtus aperuit cœlos ibid.
in Paſſione tria uelamina rupta eodem
Paſſio Chriſti mala fecit ſua uia 89. Chriſti, quàm dura 259 Chriſti, expoliauit diabolum 296. meruit Euangelij in orbe publicationem 324. hebetauit arma diaboli 372
Paſſio a pijs nimis cogitanda 360
Paulus illuminatus 38
Paupertatis amator Chriſtus 327
Paupertas 46. Vide Humilitas
Paupertas. ubi multa de ea 132
Pauperum autoritas 326
Pax quantum bonum 330. conſeruat res 371
Pacifici qui ſint 148
Peccatum eſt ſomnus, mors 33. tenebræ, umbra 38
Peccatores magni, magna faciunt aliquando 20
Peccatores pœnitentes, maius gaudium præbent Angelis, quam iuſti 21
Peccator magnam iniuriam facit Chriſto 25
Peccatorum tribulatio 40. 73
Peccatores ueniant ad Chriſtum 51. ſunt uiperæ 67. lapides 71. qui uix conuertantur eod.
Peccatæ Chriſtum quæſierunt, & inuenerunt 28. per Chriſtum ablatæ eod.
Peccare quàm miſerum ſit 63
Peccatum toto regno cœlorũ curandum eodem
Peccatoris conuerſio ferè miraculoſa 71
a Peccatore Chriſtus uult baptizari 85
Peccator ne deſpondeat animum 97. uult potentior eſſe, quàm Deus 99. uim gratiæ facit 111
Peccatorum genera explicantur 107. capitalium figura 125. mortalium gradus 179

Peccatum mortale eſt opus, concupiſcentia, aliquid facere ad concupiſcendum eodem.
Peccato rangariat Deũ 191
Peccatum eſt nihil 192. periculoſum, nolle cauere uenialia 216
contra Peccatum eod. & 226. 331. 242. 244. 282. 340.
Peccata proximorum quomodo remittenda 217. & 223. & ſequen.
Peccatoribus ſordet Chriſtus 223
Peccati magna ruina 263
Peccatoris mundatio 265. 296
Peccator non ſanatur, niſi tactus a Chriſto 268. ſanus, debet a confeſſore mundari ſeq. eſt fouea diaboli 283
Peccatoris maximi deſcriptio, & mundatio 294
Peccatores pœnitentiã differunt 296
Peccata remittendi poteſtas per Chriſtum 297
Peccator quomodo ſanabitur 299
Peccatorem diabolo tribuere colligere nefas 301
Peccatoris languor, & iuſtificatio 309
Peccatores ſunt in graui neceſſitate 359
Peccatum in Spiritum ſanctum quod ſit 374. ex ſe caret remedio 381
Peccare poſt ueniam acceptã, grauiſſimum eod.
Peccatoris in malo progreſſus 20
Peccata ſemel dimiſſa iterum puniuntur 83
Peccatores male Deus perdit 133
Peccatorem Deus uocat amicum 142
Peccator eſt ſepulchrum, infernus 179
Peccatores ædificant ſepulchra eodem
Peccata faciunt Deum parciorem 41
Peccatis aſſueti, in eis pereunt eod.
Peccator ſine dolore pœnitentiæ non fit iuſtus 269. mo

tiens ne deſperet 271
Pœnæ temporales, ob peccata 117. 140
Pœnitens cur ita lætificet Angelos 76
Pœnitentia, quid requirat 8. 27
Pœnitentibus Chriſtus debet fauorem 20
Pœnitere nemo poteſt ſine auxilio Dei 62
Pœnitentia eſt pecunia 64. Vbi multa de eadem. partim facilis partim difficilis eod.
Pœnitens egrediatur in ſolitudinem eod.
Pœnitentiæ fructus quales 68
Pœnitentia imaginẽ Dei fœdatam reparat 150
Pœnitens, quid Chriſto dicet eod.
Perfecti non nimis dolent 57
Periurium quàm graue peccatum 185
Petrus cur tentatus 93. cur Simon 116
Petri & Ioannis diſcrimen 121
Petri ſumma autoritas 322
Piorum animus gaudens 46
Pijs multiplicatur, quod pro Deo amiſerunt 58
Pij ardẽter cupiunt pro Chriſto mori 54. cur quotidie flent & lugent 137. læſi cauſam ſuam Deo committunt 178. timeãt a ſe 182. oculo, & pede defecti intrant in cœlum eod. labuntur in culpas grauiores 217. contra dæmonem odium natiuum 220. latere, quantum eſt ex ſe, nolunt 223, uerſentur interius eod. operantur propter retributionem eodem multos theſauros recondant 298. exules in patriã ſua præmittant eod. Dij fere quidam. eod. quidam Chriſtus 261
Pium, quomodo ſe quiſque cognoſcet eod.
Pius ſemper ſe luſtrat, ne culpam habeat 228
Pij ſunt lilia 235. omnibus egere parati 239. regio ſunt animo eod. omnia poſ

ſident eodem
Piorum mala punit Deus, nõ in furore 242
Pij non dent canibus ſancta 244. ore manu, pedibus, non ceſſent 248. ſi multi ſint, multa beneficia dat Deus 266. ſunt milites, et centuriones 271
Pius quo plus Deum amat, plus ſe contemnit ſeq. ſecularia æſtimat ut ſtercora ſeq.
Pij ſunt pulicani 302. perpetuo contendunt homines exhumare 284. perfecti facile impios conuertũt 304. languores ſuos uident eod. ſunt ueſtes Chriſti 306. & uires ibid.
Pius quomodo dignoſcitur 338. eſt domeſticus, ſeruus, filius, ſponſa Chriſti, & unum cum eo eod.
Pij reges ſunt, & quidam Dij 341. quomodo placebunt Deo 368. quomodo coniiciunt ſe eſſe Dei amicos 378. quotidie purgant ſe 381
Pia anima, mater Chriſti ſeq.
Pinnaculum quid ſit 102
Piſces, qui ſint 43
Portæ, quid ſignificent 53
Poſſumus, uerbum eſt ſuperbia humanæ 99
Præcepta diuerſa ſunt de dando, & mutuando 193. Chriſti rationabilia, & ſi difficilia ſeq.
Præceptum Dei uiolari 316. de auro non poſſidendo, an liget 328. de Cruce ferenda 343
Præcepta humana ſola non ſaluant 34. ſeruanda, quia præcepta 88
Prædeſtinationis. cauſa redditur a Paulo, & a Chriſto 388
Prædicatores cur uellant ſpicas 263
Prædicatorum ſigna 348
Prædicatores, Soles, luminaria 339
Prædicatorum munus 340. & ſequent.
Prædicatorem recipiens benedicitur 330
Prædicatorum potentia, &

de eis multa 326. & ſeq. 342.353.49.66.112
Prædicator quid prædicabit 325. quomodo in prædicatione progredietur 245
Prædicandum in Eccleſia, ſi licet. 318
Prædicatores mali quam cauendi 253
Prædicator, eſt gloriæ explorator 255
Prædicatoris boni, & mali fructus 257
Prædicatore, nihil utilius Chriſtianis ibid.
Prædicatoris exercitia eod.
Prædicatori malo dona dat Deus 258
Prædicatores Deo maxime iuncti 259
Prædicator malus, uulpes 282. bonus uolucris cœli eod. tectum aſcendat 304
Prædicator qualis eſſe debeat 11. ſua opera oſtēdat 163 ignem habeat eod.
Prælatus malus, quàm cauendus 254
Prælati eligant dignos 254. uitam Chriſtianam arctauerunt 27. mali ne proficiantur 245. quorſum adorentur 51. admonentur 116
Prælatis multa 157.281
Prælatum foras mitti 158
Prælatus ciuitas eſt 161
Prælatorum munus 343
Prælati boni cōditiones 254
Prælatus ſi uult obediri, amet 269
Prælati habent ius in exteriora 278
Prælatus eſt ſponſus animarum ſequent.
Prælati infirmos portēt 299 quomodo ſanabunt Eccleſias 309 313
Prælati cœlos perforant ibidem
Prælatorum obligatio. 338
Primogenitus quid ſignificet 33
Propheta dignior, qui plus luminis habet 350
Prudentia humana, qualis 157
Publicani accedunt ad Euangelium 356
Puer formatur quadraginta

diebus in uentre 22

Q

Quadraginta diebus pueri formantur 22. generationibus caruimus terra promiſſionis 23. generationibus placet Moſes eod. eſt numerus laboris eod.
Quatuordecim generationũ myſterium eod.
Quartæ decima immolari agnum, quid eodem.

R

Racha quid ſit 169
Regeneratio quid ſit 55
Reges gubernent 50
Reges cur adorentur 51
Regum, & principum uerba 45
Reges conſilia Euangelij requirant 41
Regis nomen olim faſtidiebat Deus 36
Regnum Dei iam uenit, utinam ad nos 213. Dei per gratiam, et per fidem 215
Regula ad intelligendas literas ſacras 214, 248.
Religioſi mali uix conuertuntur 69.70.
Repudium cur iam non liceat 183
Reuelationes melius fiunt in ſomnis 25

S

Sabbatum ſecundo primum, quod 365
Sabbati uiolatio, contentionis radix inter Chriſtum, & Iudæos 362. 365.
Sacerdos in lege noua unus 17. unde allendus 269
Sacerdotum reprehenſio eod.
Sacramenta antiquæ legis nõ dabant gratiã 7. noua, plena gratia ib. neceſſaria ad ſalutem 87. applicant ſanguinẽ Chriſti 147. noſtra Deitatem conferunt 368
Sal ualet ad quatuor uſus, 155.
Sal ſunt Apoſtoli eod. ſeq.
Salomoni regnum ſub conditione conceſſum 19
Sancta canibus non danda 244.
Sanctificari nomen Dei 213
Sãctificatuus eſt mũdus per Chriſtum 214
Sanctorum intercesſio 70

Sanguinis profluuium, quid 310.
Satan, quid ſignificet. 108
Scribæ, qui dicantur 181
Scripturæ ſenſus, unde ſumẽdus 182
Scriptura non ſat eſt, ſine lumine 45. conſulenda, cur de moribus agitur 365
Serpens quid ſignificet 248
Serpentinus ſpiritus, et eius conditiones 333
Serpens abducere conabatur Adam a fide 334
Serui qui dicantur 338
Signorum, ſeu miraculorum cauſa 377
Sol plus cõmodat malis, quã bonis 200
Solicitudo quid ſit 229
Solicitudo, quæ prohibetur 232.
Spes eſt cedrus 265
Spiritus ſanctus multum habet cum aquis 249. eſt panis, piſcis, ouum 248
Spiritus ſancti conditiones. 203.
Spiritus ſãctus columba cur dicatur 86. humilia quærit, humanus ſuperba 20
Spiritualia principio infirma, in fine ualida, terrena contra 24
Spirituales uiros, carnales ne iudicent 241
Subiti motus non ſunt mortales 100
Superbia eſt mons 63

T

Tectum quid ſit 340
Tentationes Chriſti fuerunt ſummæ, explicantur fuſe 91. & ſeq.
In Tentatione quid faciendum 55
Tentationes diaboli, per Chriſtum molles 93
Tentatio dicit, ut lapis fiat panis 98
Tentatis res mundi grandes uidentur 106
Tentationi nõ eſt difficillimũ reſiſtere 192
Tentare, permittere tentari, in tentationem inducere diſferunt 218
Tentationi non eſt, qui reſiſtere nequeat 219
Tentationes uariæ 261

Tentatio carnis deſcribitur 270
Terra qualis ante Chriſti aduentum 6
Ternarij explicatio 6.43
Theologia noſtra in neceſſariis, plana 8
Tibicines in Eccleſia, qui ſint 314
Timor tentationes cohibet 291
Trabem habere quid 242
Tribulationũ dignitas 335 359.192 quomodo Deus ſedat 290. ſunt uenti eod.
Tribulatio non eſt adeo timẽda 280. aliquando melior, quàm pax 273
Tribulationes per Chriſtum meliores 25
in Tribulatione, quid faciendum 79
de Tribulationibus multa 152
Tribulatio eſt ueſpera 280

V

Velamina tria 89
VENIRE eſt uerbum Deitatis 348.363
Verbum Dei, ſecuris, & gladius 72. eſt qualibet res producta 102. eſt uir ſapiens 260
Verba moderantur pij 376
Via uitæ olim clauſa, perditionis aperta 7
Violenti rapiũt cœlum 352
Virorum dignitate, fœminarũ maculæ teguntur 20
Virtutes Theologicæ & morales dantur pijs 10
Vita noſtra eſt ſomnus 31
Vitæ ſpiritualis proceſſus 55. & ſeq.
Vita ſpiritualis difficilis 60 facilis 194. eſt continua expectatio 62 in deſerto 89. noſtra eſt partus æternitatis 133
Vitæ ſpiritualis regula 215
Vita Christiana nauicula eſt 287. uide, Chriſtianorum uita
Vnguenti uſus olim, ad quæ 222
Vngebãt caput Antiqui eod.
Vnum eſt neceſſarium ad ſalutem 217
Vna eſt nauis, in qua ſaluamur 287

Vnū intrat in cœlum, unus oculus, unus pes 182 reſpicere, cor ſimplex facit 246
Vocationes Dei, aliæ efficaces, aliæ inefficaces 120
VOLO, uerbum eſt Deitatis 267. ubi multa
Voluntas eſt fœmina, quod amat, eſt uir 376. de hoc multa ibid noſtra, periculum imo infernus noſter 215 376
Voluntati Dei reſiſtere, cauēdum 220
Veres ſunt homines 36

Z

Zabulon quid ſignificet 38
Zelotypia dura ut infernus 199

FINIS INDICIS PRIMAE PARTIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE